ALTIN SİLSİLE
(Silsilet'üz – Zeheb)
VE
HAK TARİKATLAR

Ebubekir TANRIKULU

İÇİNDEKİLER

1-Önsöz ……7
2-RahmetPeygamberiHz.MuhammedMustafa(s.a.v) 11
3-Şemaili…….. 16
4-İlk Hutbesi…… 23
5-Veda Hutbesi,…….. 24
6-Son Hutbesi,…… 30
7-Vefatı…….. 34
8-Hz.Ebubekir (r.a)…… 45
9-Hz.Ali(r.a)…….... 56
10-PeygamberEfendimizin(s.a.v)Hz.Ali(r.a)'ye Vasiyeti……... 61
11-Şehadeti…… 63
12-Bazı Menkıbeleri…….. 64
13-Hz.Ali(r.a)Hakkında bazı Hadisi Şerifler…. 69
14-Hz.Hasan(r.a)…… 70
15-Doğumu ve Aile Hayatı…….. 70
16-Vefatı…… 77
17-Hz.Hüseyin(r.a)…… 78
18-Doğumu ve Aile Hayatı……... 78
19-Mübahale ve Âli âbâ Olayı…….. 83
20-Vefatı……. 86
21-İmam Zeynel Abidin(r.a)…….... 91
22-İmam Muhammed Bakır(r.a)…… 99
23-İmam Caferi Sadık(r.a)……. 107
24-İmam Musa Kazım(r.a)……..... 115
25-İmam Ali Rıza(r.a)……... 121
26-İmam Muhammed Taki(r.a)……..... 128
27-İmam Ali Naki(r.a)…… 134
28-İmam Haseni Askeri(r.a)…….. 137
29-İmam Muhammed Mehdi(r.a)…….. 141
30-Oniki İmam…… 146
31-Hasan Basri(r.a)…….. 148
32-Habib-i Acemi(k.s)…….. 160
33-Davud-i Tai(k.s)……. 170
34-Maruf-u Kerhi(k.s)……. 174
35-Seriy-i Sakati(k.s)…… 185
36-Cüneyd-i Bağdadi(k.s)…… 190
37-Ebubekir Şibli(k.s)…… 204
38-Abdulvahid Temimi(k.s)……... 216
39-Ebul Ferec Mehmed(k.s)……... 221

40-Ali el Hakkari(k.s)…… 222
41-Mübarek Mahzumi(k.s)…… 225
42-Hammad b.Müslim Debbas(k.s)…….. 228
43-**Kadiri Tarikatı**-Abdulkadir Geylani(k.s)... 231
44-Seyyid Abdurrezzak Geylani(k.s)……..... 257
45-Seyyid Ebubekir Abdulaziz(k.s)……... 264
46-Osman'ül Geylani(k.s)…….. 266
47-Yahya el Basri(k.s)……... 266
48-Nureddin Şami(k.s)……... 266
49-Abdurrahman'il Haseni(k.s)…… 267
50-Burhaneddini Zenceri(k.s)…….. 267
51-Muhammed Masumil Medeni(k.s)…….. 267
52-Abdurrezzak'ul Hamevi(k.s)……... 267
53-Hüseyn'l Ezmirani(k.s)……... 267
54-Ahmed-i Hindil-Lahori(k.s)……. 268
55-Mahmud'ez Zengine'yi Talebani(k.s)……. 269
56-Ahmed et Talabani(k.s)…… 275
57-Muhammedini Hettak(k.s)…… 278
58-Seyyid Şemseddin(k.s)……. 278
59-Seyyid Zeyneddin-i Kebir(k.s)……. 278
60-Seyyid Şerafeddin(k.s)……. 279
61-Seyyid Veliyyüddin(k.s)…….. 279
62-Seyyid Nureddin(k.s)…….. 279
63-Seyyid Hüsameddin(k.s)……..….. 280
64-Seyyid Yahya(k.s)……... 280
65-Seyyid Ebubekir el Bağdadi(k.s)……. 280
66-Seyyid Muhammed Derviş(k.s)……. 281
67-Seyyid Zeyneddin(k.s)…… 281
68-Seyyid Mustafa el Bağdadi(k.s)……. 281
69-Seyyid Süleyman'ül Bağdadi(k.s)……. 282
70-Seyyid Aliyyül Bağdadi(k.s)…….. 282
71-Seyyid Eyüb Urfevi(k.s)……..... 282
72-Abdurrahman Halis Talabani(k.s)……. 283
73-Mur Ali Baba(k.s)……..……. 298
74-Dede Osman Avni Baba(k.s)……. 301
75-Hacı Ömer Hüdai Baba(k.s)……..... 310
76-Hacı Muhammed Baba(k.s)…… 323
77-Hacı Mustafa Hayri Baba(k.s)…… 327
78-**Yeseviyye Tarikatı……**……. 335
79-**Nakşibendî Tarikatı…**……..... 356
80-**Rufaiyye Tarikatı…**…… 404

81-**Ekberiyye Tarikatı**……. 426
82-**Desukiyye Tarikatı**…… 432
83-**Sadiyye Tarikatı**……. 437
84-**Kübreverdiyye Tarikatı**…… 440
85-**Medyeniyye Tarikatı**…….. 445
86-**Şazeli Tarikatı**……..... 447
87-**Mevleviyye Tarikatı**……... 454
88-**Melamiyye Tarikatı**……... 466
89-**Bayramiyye Tarikatı**……. 473
90-**Bektaşi Tarikatı**……. 485
91-**Çiştiyye Tarikatı**…… 491
92-**Sühreverdiyye Tarikatı**……. 496
93-**Bedeviyye Tarikatı**…… 508
94-**Halvetiyye Tarikatı**…… 518

Alah'ım!

Bu Kitabı okuyanın,okutanın veya okunmasına sebeb olanların imanını Sen koru.Bizi nurlu yolundan ayırma.Bizi affına ve rızana erdir.Bütünhayırlı işlerimizde bizi başarıya ulaştır.Şüphesiz herşeyi hakkiyle bilen,hidayete erdiren,herşeye gücü yeten Sensin.

Allah'ım!

Bizi,Habibin Hz.Muhammed Mustafa(s.a.v)Efendimizin ve Onun ashabının,Sıddık veli kullarının yolundan ayırma.Kendi dostluğuna seçtiğin kullarınla iki cihanda beraber eyle.Amin.

ÖN SÖZ

Euzübillahimineşşeytanirraciym
Bismillahirrahmanirrahiym
İlahi ente maksudi ve rıdake ve likaike matlubi
Elhamdulillahi Rabbil alemiyn vessalatü vesselamu ala rasulina Muhammedin ve ala alihi vesahbihi ecmaiyn.

Allah'a hamd, Rasulü Hz. Muhammed Mustafa (s.a.v.) ve ona uyanlara salât ve selam olsun.

Allah'u Zülcelalin mahlûkat içerisinde yarattığı en şerefli varlık insanoğludur. İnsanında en şereflisi Müslüman olanıdır.

Allah'u Zülcelalin ilk insan Hz. Adem (a.s.)'dan son peygamber Hz. Muhammed Mustafa'ya (s.a.v.) kadar gelip geçen bütün peygamberler insanları ebedi saadete tevhid dinine İslama çağırmışlar,kurtuluşa davet etmiş, insanın dünyada ve ahirette mutlu olmasını istemişler, ilahi ahlak esaslarını öğretip,doğru olan yolu bütün sıkıntı ve eziyetlere rağmen bıkmadan, yılmadan anlatmışlar ve örnek olmuşlardır..

Aynı zaman da Peygamberlere tam tabi olan, gönülleri Allah muhabbetiyle dolu, manevi sırlar sahibi veli zatlar da her devirde bulunmuş ve insanların din ve dünya saadetine ulaşmaları için çalışmışlardır. Kıyamete kadar da bu zatlar var olacak ve vazifelerini bihakkın yerine getireceklerdir.

Dinimiz bize bu yolu göstermiş ve sorumluluklarımızı bildirmiştir. Bu mutluluğa erişebilmemiz, görevlerimizi yerine getirmeye bağlıdır.

Cenab-ı Hak, Kur'an-ı Kerimde: "Ey İmanedenler! Allah'dan korkun ve sadıklarla (doğrularla) beraber olun."(Tevbe Suresi,119)

"***Ey İmanedenler! Allah'dan korkun. Ona yakınlaşmak için vesile arayın."(Maide Suresi,35)***

Müslüman'a düşen, dini ve milli görevlerini doğru olarak öğrenmek ve bunları Allah'ın rızasına uygun bir biçimde yapmaya çalışmaktır.

Günümüzde her şeyin nefs ve şehvete hitap ettiği bir ortamda tasavvufa belki her zamankinden daha fazla ihtiyac vardır. Onun için, dinimizin doğru, güvenilir, sağlam kaynaklardan Kur'an ve Sünnete uygun öğrenilmesi ve öğretilmesi şarttır.

Fıkıhsız tasavvuf zındıklığa, tasavvufsuz fıkıhta fasıklığa götürür. Fıkıh ve tasavvuf beraber olunca tahkik ilmi meydana gelir.

Tasavvufun menşei Kur'an ve Sünnettir. Tasavvuf kesintisiz altın bir silsileye sahip mürşid vasıtasıyla öğrenilebilir. Sadece kitaplardan öğrenilecek bir ilim değildir. Akli bir ilim olmayıp akıl ötesi bir özellik taşır. Kal ilmi değil, hal ve zevk ilmidir. Tatmayan bilmez. Konusu kendini ve Rabbini bilmektir.

Tasavvufa, tarikat denen Allah'a ulaştırıcı manevi bir yolla girilir.

Tasavvuf bir ilim ve irfan mektebidir. Bu ilim ve irfanı tahsil etmek için mürşidi kâmili bulmak şart ve elzemdir. Bu mürşidin bağlı bulunduğu altın halka, silsileyi meşayih Hz.Muhammed Mustafa (s.a.v) a ulaşıyor, bir yerde kopukluk yoksa mürşidi kâmille manevi irtibatı, kalbi muhabbeti, ruhi beraberliği devam ettirmek gerekir.

Birçok İslam âlimi, Allah dostu, Allah'ın veli kullarını tanımanın, onlara tabi olmanın, onların nasihatlerine kulak vermenin bile insanların kurtuluşuna vesile olacağını söyler. Molla Cami, "Nefahatü'l Üns Min Hadaratü'l Kuds" adlı eserinde bu konuya temas eder. Peygamber (s.a.v) Efendimizin şu hadisini, nakleder:"Kıyamet gününde bir kul amel hususunda iflas ettiği bir ümitsizliğe düşer. Hak Teâlâ ona şöyle hitap eder: "falan yerdeki falan âlim kulumu bilir misin? Falan arifi tanır mısın? O da: "İzzet sahibi Rabbim. Onu bilirim ve tanırım." der. Allah'u Zülcelalde:"Yürü git, seni ona bağışladım." der.

Cenab-ı Hak'kın kullarından birini mücerret bilmek, O'na ulaşmaya ve necata ermeye sebep olunca; onları sevmek, onların gidişatını benimsemek ve izlerini takip etmek dünyevi ve uhrevi kurtuluşa ermeye sebep olur. Şeyhülislam Herevi der ki: ***"Her bir pirden ve şeyhden bir söz ezberleyin. Şayet buna kadir olamazsanız, onların adını ezberleyiniz, zira bu sayede nasip alırsınız."***

Milletimizin İslam'la şereflenmesinden bu yana etkisinde kaldığı en önemli akım tasavvuftur.

Bugün milletler arasında kendileriyle iftihar ettiğimiz kişiler: Mevlana, Yunus Emre, Ahmet Yesevi, Abdulkadir Geylani, Şah-ı Muhammed Nakşibendî, İmam Gazali'v. s 'ler, tasavvufun meyveleridir. Bunları yetiştiren çevre tasavvuf muhitidir.

Cenab-ı Hak zahiri ilimlerin öğrenilmesi için yeryüzünden âlimleri eksik etmediği gibi, Bâtını ilimleri öğretmek içinde tasavvuf ehlini eksik etmemiştir.

Hiç şüphe yokki bu şerefli ümmet içinde, yağmurun toprağa düşmesi ile ölü toprağın nebat fışkırtması gibi, Hakk'ın izni ile ölmüş kalpleri diriltenlerde mevcuttur.

Peygamber (s.a.v) Efendimizden sonra vahiy kesilmiş, ilham kapısı ise açık kalmıştır. İslam dini kıyamete kadar bakidir.

Tarikatların farklı olmasının nedeni, insanlardaki meşreb farklılığıdır.

Tasavvuf sevgi işidir. Müridle rehber arasındaki sevgi ilişkisi devamlı olması gerekir.

Tasavvufi terbiyenin en önemli hedeflerinden biriside insanın ahlakının güzelleştirilmesi, Kur'an ahkâmını ve sünneti seniyeyi en güzel şekilde yaşamasıdır.

Mezhep imamları, hadis imamları ve birçok büyük İslam âlimi ve birçok devlet adamı tarikat ehli mutasavvuf kişilerdir.

Şeyhlik kurumu insanın ruh dünyasına ve gönül âlemine hitap ettiği için etkili ve yararlı olduğu kadar, son derece istismara açık bir kurumdur.

Selçuklu ve Osmanlı döneminde her tarikat mensubunun bir kisvesi vardı. Gayri Müslimlerin bile kisveleri belli idi. Herkesi tanımak ve ayırtetmek mümkündü. Cumhuriyet döneminde yapılan inkilaplar, tekke ve zaviyelerin kapatılmasıyla sapla saman birbirine karışmış, istismar edenlerin ekmeğine yağ sürülmüştür.

İslamı öğrenme ve yaşamada Kur'an ve Sünnet çizgisinde yaşamamıza yardımcı olacak bir mürşidi vesile ve rehber edinmek caizdir.

Her tarikat mensubu pirinden kendi şeyhine kadar silsilesini bilmek, tanımak dolayısıyla sevmek ilk öncelikli hakkıdır. Birilerini sevebilmenin yolu önce onu tanımaktan geçer. Kişi iyice tanımadığını anlayamaz, anlayamadığını da sevemez.

Medresede müderris, üniversitede profösör ne ise, tarikattada mürşid odur. Müderris, profösör akla hitab eder, nakli akla tatbik eder, metni açıklar, ilminin derecesine göre tahlile girişir, vazifesi bununla biter.

Mürşidi kâmil ise, ruh ile meşgul olur. Mürebbidir. Kendisine intisab eden müridin bütün hususiyetlerini göz önünde bulundurarak herkese ayrı ayrı yol gösterir. Yaratılışındaki firasetin ve edindiği marifetin derecesine göre müridin kalbindeki kudreti, mizacındaki sertliği, ahlakındaki fesadı tedricen izaleye çalışır. Mürid tam teslim olduysa çabuk yol alır, olgunlaşır, temiz bir kalbe ulaşır. Bu yolun terbiye sistemi Resulullah (s.a.v)ın hayatıyla uyumludur. Gaye onu örnek almaktır.

Kısaca, islamı özde ve sözde, hayatımızın her safhasında yaşamaya bağlıdır.

İmam-ı Tirmizi'(r.a) nin dediği gibi: "Evliya olan zatlar evliyalıklarını daima gizlerler, söylemezler. Fakat onların halleri ve davranışları evliya olduklarını gösterir. Evliyalık iddiasında olan kimseler, dilleriyle bunu söylerler fakat hal ve davranışları onların yalancı olduklarını ortaya koyar."Peygamberlerin mucize göstermeleri vacip, evliyaullahında kerametini gizlemesi vaciptir. Bu düstur tasavvufta Allah dostlarının genel prensibi olarak her asırda geçerli olmuştur.

Hz. Pirden bugüne kadar yaklaşık bin yıllık bir zaman geçtiğini, o zamanın yazıdan ziyade kulaktan kulağa sözel ağırlıklı aktarımını göz önünde bulundurursak, üstüne üstlük, Kadiri meşrebinin, şan ve şöhretten uzak bir hayata titizlikle riayet ettiklerini de hesaba katarsak bu kadarcık bilginin bile bu güne kadar gelmesinin bir lütf-u Rabbani olduğunu kabul edersiniz.

Âcizane biz de kendi Silsile-i Kiram Efendilerimiz ve oniki hak tarikat hakkında ufak çaplı bir çalışma yaparak başta şahsım ve bu yolun müntesipleri olan ihvan kardeşlerimize, saniyen Allah dostlarını seven herkese muhabbet kapılarından bir kapıyı aralamamıza veya isimlerini bilmekle de olsa nasiplenmeye vesile olur ümidiyle bu çalışmayı sizlerle paylaşmayı arzu ettik. Umarım hayırlara da vesile olur.

Bu konuda yazılmış çok kıymetli eserler mevcut olmasına rağmen, bu eserlerden yeteri kadar yararlanılamamaktadır.Hz. Pir Şah Sultan, Muhyittin, Gavs-ı Azam Abdulkadir Geylani (k.s)'den, Pir-i Sani Abdurrahman Halis-i Talebani (k.s) Hz.lerine,,layık olmasak da lütfu Rabbani olarak kapısının önünde beklediğimiz ve inşallah son nefesimize kadar bekleyeceğimiz, Efendimiz, Sultanımız, Eş-Şeyh Es-Seyyid Hacı Mustafa Hayri Baba Hz. lerine kadar bilinen zatlarınve Hak tarikat Pir'lerinin isimlerini ve hayatlarını kardeşlerimize, kısada olsa bilgi sahibi olsunlar, tanısınlar, örnek alsınlar, sevsinler düşüncesiyle yazdık

Bu konularda araştırma yapacak kardeşlerimizede ışık olur düşüncesiyle, ulaşabildiğimiz bilgi ve belgelerle kardeşlerimizi bilgilendirmeyi kendime bir görev bildim, şeyhimin ve pirimin himmetleriyle böyle bir eser meydana geldi. Rabbim himmetlerinden, şefaatlerinden mahrum etmesin. Âmin. Çalışmak ve gayret bizden, muvaffakiyet Allah'tandır.

Ebubekir Tanrıkulu
Diyanet İşleri Başkanlığı Uzmanı

RAHMET PEYGAMBERİ
HZ. MUHAMMED MUSTAFA (S.A.V)

Peygamber (s.a.v) Efendimiz: "Ben atam İbrahim (a.s)'ın duası, Kardeşim İsa (a.s)'ın müjdesi, Annem Âmine Hatunun (r.anha)da rüyasıyım." buyuruyor.

Doğumu: Miladi, 571, 12 Rebiul-evvel-Mekke, Pazartesi.

Vefatı: M. 632. 12 Rebiül-evvel, Medine-i Münevvere, Pazartesi.

Babası: Hz. Abdullah (r.a)

Annesi: Hz. Amine (r.anha)

Dedesi: Hz. Abdulmuttalib (r.a)

Dedesi: Vehb (r.a)

Baba tarafından dedeleri:

1-Abdulmuttalib, 2-Haşim, 3-Abdi Menaf, 4-Kusay, 5-Kilab, 6-Mürre, 7-Kaab, 8-Lüey, 9-Galib, 10-Fihr, 11-Malik, 12-Nadir, 13-Kinane, 14-Huzeyme, 15-Müdrike, 16-İlyas, 17-Mudar, 18-Mead, 19-Adnan, 20-Hz. İsmail (a.s) 21-Hz. İbrahim (a.s)

Anne tarafından Dedeleri:

1-Vehb, 2-Abdi Menaf, 3-Zühre, 4-Kilab.

Diğer dedeleri de aynı soyda Hz. İbrahim (a.s)'a ulaşır.

Ebesi:

1-Şifa hatun.(Abdurrahman b.Avf(r.a)ın annesi.

2-Fatma Hatun.(Osman b.Ebil As'(r.a)ın annesi.

3-Safiye binti Abdulmuttalib (r.anha) Halası.

Süt Annesi:

1-Süveybe, Amcası Ebu Leheb'in cariyesi, Hayber'in fethinden önce vefat etmiştir.

2-Hz.Halime (r.anha)

3-Ümmü Eymen (r.anha)

Sütkardeşleri:

1-Hz.Hamza (r.a) Süveybe'den süt emmiş.

2-Ebu Seleme b.Abdil Esed el Mahzumi (r.a)Süveybe'den süt emmiş. Sonradan Müslüman oldu.

3-Mesruh. Süveybe'nin oğlu. Hayber'in fethinden önce vefat etti.

4-Ebu Süfyan b.Haris ibn. Muttalib.(Peygamber Efendimizin amcasının oğlu, yeğeni. Süveybe'den süt emmiş.

5-Abdullah b. Cahş (r.a) Süveybe'den süt emmiş.

6-Abdullah b. Haris (r.a) Hz.Halime(r.anhanın oğlu)

7-Üneyse binti Haris (r.anha).Hz.Halime (r.anhanın kızı).

8-Şeyma binti Haris (r.anha).Hz.Halime (r.anhanın kızı)

Halaları:

1-Beyza.2-Berra.3-Atike.4-Safiyye.5-Erva.6-Ümeyme.(Hz. Atike, Hz. Safiyye, Hz. Erva (r.anhüma) Müslüman olmuşlardır**.**

Teyzeleri:

1-Ferida,2-Fahita. Bunlar Peygamber Efendimizin nübüvvetinden önce vefat etmiştir.

Amcaları:

1-Haris,2-Zübeyir,3-Ebu Talib,4-Ebu Leheb,5-Kusem,6-Dırar,7-Mukavvim,8-Hacl,9-Hz.Hamza (r.a),10-Hz.Abbas (r.a)

Hanımları:

1-Hz. Hatice (r.anha) ilk eşi,25 sene evli kaldı.Vefatından sonra, Allah'ın emri üzerine, siyasi, ahlaki, ekonomik, sosyal nedenlerden dolayı,kiminin eşi müşrik,kiminin vefat etmiş,kimi esir,dul hanımlarla evlenmiş,bunların bir kısmı,Peygamber Efendimizden önce,bir kısmıda daha sonra vefat etmişlerdir. Kız olarak Hz.Ebubekir (r.a)'ın kızı Hz.Aişe (r.anha)ile izdivaç etmiş,vefatı da onun evinde olmuş, oraya defnedilmiştir. Müminlerin anneleri, iffet, ahlak, şeceat, cömertlik, sadakat, vefa, liyakat, ilim, hikmette herkese örnek olmuş, Efendimiz (s.a.v)'in can yoldaşlarıydı.

2-Sevde binti Zema(r.anha)
3-Hz.Aişe binti Ebubekir (r.anha),
4-Hz.Hafsa binti Ömer (r.anha),
5-Zeyneb binti Huzeyme (r.anha)
6-Ümmü Seleme (r.anha),
7-Ümmü Habibe binti Ebi Süfyan (r.anha),
8-Cüveyriye binti Haris (r.anha),
9-Safiye binti Huyey (r.anha)
10-Mariyyetül Kıbtiyye (r.anha) İbrahim'in annesi.
11-Meymune binti Haris (r.anha)
12-Zeyneb binti Cahş (r.anha) Halasının kızı.

Çocukları:
1-Kasım, 2-Abdullah, 3-İbrahim.
4-Ümmü Gülsüm, 5-Zeyneb, 6-Rukiye, 7-Fatma (r.anhüma)
(Tabakat ibn Sad c.1 Sh.108-110-224.El Havi li Fetavi.c.2 Sh.389)

وَمَآ اَرْسَلْنَاكَ اِلَّا رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ (107)

"Ey Habibim. Biz Seni âlemlere rahmet olarak gönderdik.*"(Enbiya Suresi,107)*

وَمَآ اَرْسَلْنَاكَ اِلَّا كَآفَّةً لِلنَّاسِ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ (٢٨)

"Habibim, Biz seni rahmetimizin müjdecisi, azabımızın habercisi ve bütün insanların Peygamberi olmaktan başka bir sıfatla göndermedik. Fakat insanların çoğu bilmezler." ***(Sebe suresi, 28)***

يَا اَيُّهَا النَّبِيُّ اِنَّا اَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا (

"Ey Nebi! Şüphesiz Biz seni bir şahid, bir müjdeci ve bir uyarıcı ve Allah'a Onun izniyle bir davetçi ve nur saçan bir kandil olarak gönderdik.***"(Ahzab Suresi,45)***

لَقَدْ جَآءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ اَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَؤُفٌ رَحِيمٌ

"Andolsun size kendinizden öyle bir Peygamber gelmiştir ki, sizin sıkıntıya uğramanız ona çok ağır gelir. O, size çok düşkün, müminlere karşı çok şefkatlidir, merhametlidir. ***"(Tevbe Suresi, 128)***

يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوٓا اَطِيعُوا اللّٰهَ وَرَسُولَهُ وَلَا تَوَلَّوْا عَنْهُ وَاَنْتُمْ تَسْمَعُونَۚ (٢٠)

"Ey iman edenler! Allah'a ve Resulüne itaat edin. (Kur'an nasihatlarını) dinlediğiniz halde, Peygamberin emirlerinden yüz çevirmeyin." ***(Enfal suresi, 20)***

يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوٓا اَطِيعُوا اللّٰهَ وَاَطِيعُوا الرَّسُولَ وَلَا تُبْطِلُوٓا اَعْمَالَكُمْ (٣٣)

"Ey iman edenler! Allah'a iman edin. Peygambere itaat edin. İşlerinizi boşa çıkarmayın"***(Muhammed suresi, 33)***

قُلْ اِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللّٰهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللّٰهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْۚ وَاللّٰهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ (٣١) قُلْ اَطِيعُوا اللّٰهَ وَالرَّسُولَۚ فَاِنْ تَوَلَّوْا فَاِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ الْكَافِرِينَ (٣٢)

"(Resulüm) De ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyunuz ki, Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Allah son derece bağışlayıcı ve esirgeyicidir. De ki: Allah'a ve Resulüne itaat edin. Eğer yüz çevirirse bilsinler ki Allah kâfirleri sevmez."(Âl-i İmrân suresi, 31-32)

مَنْ يُطِعِ الرَّسُولَ فَقَدْ اَطَاعَ اللّٰهَۚ وَمَنْ تَوَلّٰى فَمَآ اَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًاۜ (٨٠)

"Kim Resule itaat ederse Allah'a itaat etmiş olur. Yüz çevirene gelince.. seni onların başına bekçi göndermedik."***(Nisa suresi, 80)***

وَمَنْ يُطِعِ اللّٰهَ وَالرَّسُولَ فَاُولٰٓئِكَ مَعَ الَّذِينَ اَنْعَمَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيّٖنَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَآءِ وَالصَّالِحِينَۚ وَحَسُنَ اُولٰٓئِكَ رَفِيقًاۜ (٦٩)

"Kim, Allah'a ve Resulüne itaat ederse işte onlar, Allah'ın kendilerine lütuflarda bulunduğu peygamberler, sıddîklar, şehitler, salih kişilerle beraberdir. Bunlar ne güzel arkadaştır."***(Nisa suresi, 69)***

... وَمَآ اٰتٰيكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهٰيكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُواۚ وَاتَّقُوا اللّٰهَۜ اِنَّ اللّٰهَ شَدِيدُ الْعِقَابِۘ (٧)

"Peygamber size ne verdiyse onu alın, size ne yasakladıysa ondan da sakının. Allah'tan korkun. Çünkü Allah'ın azabı çetindir." (Haşr suresi, 7)

وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوٰىۜ (٣) اِنْ هُوَ اِلَّا وَحْيٌ يُوحٰىۙ (٤)

"Zira O, arzusuna göre konuşmaz. O'nun bildirdikleri vahyedilenden başkası değildir."(Necm suresi, 3-4)

Peygamber Efendimiz (s.a.v); Şu üç haslet kimde bulunursa imanın tadını tatmıştır. Allah'ı ve Onun Resulünü herkesten ve her

şeyden fazla sevmek. Sevdiğini ancak Allah için sevmek. İman ettikten sonra ateşe atılmaktan nefret eder gibi küfre dönmekten nefret etmek.”***(Buhari, Tecrid-i Sarih 16)***

وَاَطِيعُوا اللّٰهَ وَرَسُولَهُ وَلَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ وَاصْبِرُوا اِنَّ اللّٰهَ مَعَ الصَّابِرِينَ (٤٦)

“Allah’a ve Resulüne itaat edin. Birbirinizle çekişmeyin. Sonra içinize korku düşer, kuvvetiniz gider (yıkılırsınız). Birde sabredin. Çünkü Allah sabredenlerle beraberdir.”*(Enfal suresi, 46)*

يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اَطِيعُوا اللّٰهَ وَاَطِيعُوا الرَّسُولَ وَاُولِي الْاَمْرِ مِنْكُمْ فَاِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ اِلَى اللّٰهِ وَالرَّسُولِ اِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ ذٰلِكَ خَيْرٌ وَاَحْسَنُ تَاْوِيلًا (٥٩)

“Ey iman edenler! Allah’a itaat edin. Peygamber Hz. Muhammed (s.a.v)’e ve sizden olan idarecilere itaat edin. Eğer bir hususta anlaşmazlığa düşerseniz. Allah’a ve ahirete gerçekten inanıyorsanız onu Allah’a ve Resulüne götürün. Kur’an ve sünnete göre halledin. Bu hem hayırlı, hem de netice bakımından daha güzeldir.” ***(Nisa suresi, 59)***

وَاَطِيعُوا اللّٰهَ وَالرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ (١٣٢)

“Allah’a ve Resulinü itaat edin ki, ebedi rahmete kavuşturulasınız.”*(Âl-i İmrân suresi, 132)*

وَمَنْ يُطِعِ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ وَيَخْشَ اللّٰهَ وَيَتَّقْهِ فَاُولٰئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ (٥٢)

“Her kim Allah’a ve Resulüne itaat eder, Allah’a saygı duyar ve O’ndan sakınırsa, işte asıl bunlar mutluluğa erenlerdir.” ***(Nur suresi, 52)***

وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللّٰهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا...

“Hepiniz toptan Allah’ın ipine (Kur’an’a, İslam’a, Resulüne) sımsıkı sarılın. Parçalanıp ayrılmayın…”*(Âl-i İmrân suresi, 103)*

Peygamber Efendimiz (s.a.v):

اِنَّ اَصْدَقَ الْحَدِيثِ كِتَابُ اللهِ وَاَحْسَنَ الْهَدْيِ هَدْيُ مُحَمَّدٍ

“Sözün en doğrusu Allah’ın kitabı, yolun en güzeli de Muhammed (s.a.v)’in yoludur.”***(Buhari; Müslim; Tac, c.1, sh. 44)***

"Ümmetimin hepsi cennete girer. Yalnız istemeyenler hariç." Ya Resulellah, cennete girmeyi kim istemez? Denilince;

"Bana itaat eden cennete girer. Beni dinlemeyen cenneti istememiş demektir."***(Buhari, R.S.Terc. c. 1, sh. 198, No: 158) buyurur.***

قُلْ يَآ اَيُّهَا النَّاسُ اِنِّي رَسُولُ اللّٰهِ اِلَيْكُمْ جَمِيعًا الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ يُحْيِ وَيُمِيتُ فَاٰمِنُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِهِ النَّبِيِّ الْاُمِّيِّ الَّذِي يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَكَلِمَاتِهِ وَاتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ (١٥٨)

"Ey Muhammed (s.a.v) de ki: Ey insanlar! Şüphesiz ben yer ve göklerin hükümranlığı kendisine ait olan Allah'ın hepinize gönderdiği peygamberiyim. Ondan başka hiçbir ilah yoktur. O diriltir ve öldürür. Öyleyse, siz de, Allah'a ve O'nun bütün sözlerine îmân eden ümmî nebîsi Resûlüne îmân edin. O'na uyun ve doğru yolu bulun."*(A'raf suresi, 118)*

اِنَّ اللّٰهَ وَمَلٰٓئِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا (٥٦)"Muhakkak ki Allah ve Melekleri Peygamberi Hz. Muhammed Mustafa'ya (s.a.s.) hep salât ederler. Ey iman edenler! Siz de ona salât edin, selam edin."***(Ahzab suresi, 56)***

PEYGAMBER (S.A.V) EFENDİMİZİN ŞEMAİLİ ŞERİFİ

Hz. Peygamber (s.a.v)'in fazlasıyla uzun ve pek de kısa boylu olmaması onun şerefli sıfatlarındandır. Peygamber (s.a.v)Efendimiz, tek başına yürüdüğü zaman orta boyluluğa nisbet edilirdi. Bununla beraber, bir kimse uzun boylu sayıldığı halde, Hz. Peygamber (s.a.v) ile yürüdüğünde mutlaka Hz. Peygamber (s.a.v) ondan uzun görünürdü. Bazen iki uzun boylu kişi, kollarına girerdi ve Hz. Peygamber (s.a.v) kendilerinden daha uzun görünürdü. Onlar Hz. Peygamber (s.a.v)'den ayrıldıkları zaman, kendilerine 'uzun boylu' denirdi ve Hz. Peygamber(s.a.v) de 'orta boylu' diye vasfedilirdi. Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmuştur: Hayrın tamamı orta boyluluktadır. ***(Ebu Nuaym)***

Mübârek rengi beyazdı. Tam esmer değildi ve beyazlığı da pek fazla değildi. Rengine ne sarılık, ne kırmızılık ve ne de herhangi bir renk katılmıştı. Çünkü hadîste geçen 'el-Ezher' kelimesi bu mânâyı ifade eder.

Amcası Ebu Tâlib, kendisini vasıflandırırken şöyle dedi: 'Beyazdır. Onun yüzüyle yağmur istenir. Yetimlerin sığınağı ve dul kadınların kalesidir'. Bazıları da Hz. Peygamber (s.a.v)'i şöyle vasıflandırıyordu: 'Beyazlığına hafifçe kırmızılık karışmıştır'. Dediler ki: 'Ancak Hz. Peygamber (s.a.v)'in, güneş ve rüzgâr gören yüzü ve boynu gibi âzalarının beyazlığına hafif kırmızılık karışmıştı. Kırmızının karışmadığı duru ve saf bulunan kısımlar ise, elbise altında, güneş ve rüzgâr görmeyen yerlerdi'.***(Beyhakî)***

Hz. Peygamber (s.a.v)'in mübarek yüzündeki ter, inci gibiydi. En güzel kokan miskten daha güzel kokuluydu.

Mübârek saçı güzel ve taranmıştı. Ne kıvırcıktı ve ne de tamamen düzdü. Hz. Peygamber (s.a.v), saçını taradığı zaman kum taneleri gibi tarağın önünden akardı. Denildi ki: 'Hz. Peygamber (s.a.v)'in saçları omuzlarına kadar inerdi'. Rivayetlerin çoğunda 'Kulaklarının memesine kadar' indiği vârid olmuştur. Hz. Peygamber (s.a.v) bazen saçını dört örgü yapar, her kulağını iki örgü arasına alırdı. Bazen saçını kulaklarının üzerine kıvırır, uçları saçların arasında pırıl pırıl parlayarak görünürdü.

Mübârek başında ve sakalında onyedi beyaz kıl vardı. Ondan fazlası yoktu.***(Beyhakî)***

Hz. Peygamber (s.a.v), yüz bakımından insan güzeli ve insanların en nûrlusuydu. Onu her vasfeden mutlaka kendisini 'ayın ondördüne' benzetmiştir. Derisinin pürüzsüzlüğünden ötürü kızması da sevinmesi de yüzünden anlaşılırdı. Ashabı kirâm derlerdi ki: 'Hz. Peygamber(s.a.v), arkadaşı Ebubekir (r.a)'in vasfettiği gibidir'. Nitekim Ebubekir (r.a) kendisini şöyle vasıflandırmıştır: 'Emindir, seçilmiştir. Hayra dâvet eder. Tıpkı kendisinde karanlığın kalmadığı ondördündeki ay gibi parlar'.

Hz. Peygamber (s.a.v)'in alnı oldukça geniş, kaşları kavisliydi ve tamdı. Kaşlarının arasında açıklık vardı. Sanki iki kaşın arası saf gümüş gibiydi. Efendimizin iki gözü oldukça büyüktü. Göz bebeği simsiyahtı. İki gözünde de kırmızılık vardı. Kirpikleri oldukça uzun ve çokluğundan dolayı nerdeyse karışır bir vaziyette idiler. Mübarek burnu dümdüzdü. Dişleri hafif aralıklıydı. Gülerek ağzını açtığı zaman şimşeğin parladığı zamanda olduğu gibi olurdu. Dudakları bakımından Allah'ın en güzel kuluydu. Ağız yönünden insanların en lâtifi idi. Yanakları, elmacık kemikleri yüksek olmaksızın çekikti. Yüzü ne uzun ve ne de yuvarlaktı. İkisinin arasındaydı. Mübarek sakalı gürdü.

Mübarek sakalını uzatırdı. Bıyıklarından (uzayınca) alırdı. Boynu bakımından insanların en güzeliydi. Boynu ne fazla uzun ne de fazla kısa idi. Güneş ve rüzgâr gören boyun kısmı, sanki gümüşten yapılmış ve altın ile süslenmiş bir ibrik gibiydi. Gümüşün beyazlığında ve altının kırmızılığında pırıl pırıl parlıyordu.

Hz. Peygamber (s.a.v)'in göğsü oldukça genişti. Bir kısmının eti diğer kısmının etini geçmezdi. Düzlükte ayna, beyazlıkta ayın ondördü gibiydi. Göğsün üst kısmı ile göbeği, tüylerle bitişikti. Bunlardan başka ne göğsünde, ne de karnında herhangi bir tüy yoktu. Göbeğinde üç kat vardı. Bağladığı izar onların birini örter, diğer ikisi dışarda kalırdı. Omuzlarının arası geniş ve tüylüydü. Omuz, dirsek, kalça ve mafsal kemiklerinin başı oldukça büyüktü. Mübarek sırtı genişti. İki omuzunun arasında nübüvvet mührü vardı. Bu mühür sağ omuza daha yakındı. O mührün içerisinde siyah bir ben vardı. Sarıya çalardı. Etrafında birbirini takip eden tüyler vardı. Sanki atın alnı gibiydi.***(İbn Ebî Heyseme)***

Hz. Peygamber (s.a.v)'in pazuları ve kolları kalındı. Bilekleri uzun ve büyüktü. El ayaları oldukça genişti. Elinin etrafı, yanı, parmakları uzundu. Sanki parmakları gümüşçubuklardan yapılmıştı. Mübarek ayası ipekten daha yumuşaktı. Güzel kokuyu ister sürsün, ister sürmesin sanki ayası, güzel koku satan bir aktarın ayası idi. Hz. Peygamber (s.a.v)'le el sıkışan bir kimsenin elinden bütün gün mestedici bir koku gelirdi. Hz. Peygamber (s.a.v) herhangi bir çocuğun başına elini koyduğu zaman, çocuklar arasında Hz. Peygamber (s.a.v)'in başını meshettiği çocuk olduğu bilinirdi.

İzar altında kalan baldırları ve dizden aşağı kısımları kalındı. Gürbüzlük bakımından yaradılışı normaldi. Son zamanlarında vücudu ağırlaştı. Bununla beraber eti sıkıydı. Etine dolgun olmak ona zarar vermezdi. Neredeyse ilk yaradılışında olduğu gibiydi. Yürüyüşüne gelince, sanki taştan koparılmıştı ve sanki yukardan akan bir seldi. Yürüyüşün ahengine uygun adımlar atar, kuvvetli ve ciddi, kibirsiz ve gurursuz yürürdü. Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:'Âdem (a.s)'e herkesten daha fazla benzemekteyim. Yaradılış ve ahlâk bakımından bana en fazla benzeyen atam İbrahim(a.s) idi.'***(İbn Ebî Heyseme)***

'Rabbimin nezdinde benim on ismim vardır. Ben Muhammed'im. Ben Ahmed'im. Ben o Mahi'yim ki, Allah benimle küfrü mahveder. Ben Akib'im ki benden sonra herhangi bir kimse (peygamber) yoktur. Ben o Hâşir'im ki, Allah'u Teâlâ, benim peygamberliğimin akabinde

insanları haşreder, Ben rahmet peygamberiyim. Ben tevbe peygamberiyim. Ben savaş peygamberiyim, Ben bütün peygamberlerin sonunda gelen bir peygamberî zîşânım. Ben maddî ve manevî mükemmelliğin bir araya geldiği peygamberî zîşânım.'*(İbn Adîy)*

Ebu Buhterî der ki: Hadîsteki 'kusem' kelimesi, mükemmel ve bütün iyilikleri kendinde toplayan kişi demektir. En doğrusunu Allah bilir.

Allah'u Teâlâ'nın Hz. Muhammed'i (s.a.v) Kur'ân İle Terbiye Etmesi

Hz. Peygamber (s.a.v) çokça yalvarır, çokça yakarır ve daima Allah'tan edeplerin en güzelleriyle, ahlâkların en yüceleriyle kendisini donatmasını ister ve duasında şöyle derdi:"***Ey Allah'ım! Benim yaradılışımı ve ahlâkımı güzelleştir". (İ.Ahmed Müsned)***

"Ey Allah'ım! Beni ahlâkların çirkinlerinden uzaklaştır ve koru".(Tirmizî)

Allah'u Teâlâ da onun duasını, va'd'i ilahîsini yerine getirmek için kabul buyurmuştur."***Beni çağırınız ki size cevap vereyim."(Mü'minSuresi,60)***

Allah'u Teâlâ onun üzerine Kur'an'ını indirdi ve onu Kur'an ile edeplendirdi. Bu bakımdan onun ahlâkı Kur'an dır.Hişam'ın oğlu Said der ki: Aişe (r.anha) validemizin huzuruna girdim. Hz. Peygamber (s.a.v)'in ahlâkını kendisinden sordum. Şöyle dedi:—Sen Kur'an okumuyor musun?—Evet, okuyorum.—Hz. Peygamber'in ahlâkı Kur'an'dı.

Kur'an onu şu ayetlerin benzerleriyle edeplendirmiştir:" ***Sen bağışlama yolunu tut! İyiliği emret ve cahillerden yüzçevir."(A'rafSuresi,199)***

"—Muhakkak ki Allah adaleti, ihsan etmeyi, yakınlara vermeyi emreder. Fuhşiyatı, münkeri ve zulmü yasaklar",(NahlSuresi,90)

"—Başına gelene sabret. Çünkü bunlar yapılması gereken işlerdendi".(LokmanSuresi,17)

"-Kim de sabredip bağışlarsa, işte bu işlerin en hayırlısındandır."(ŞuraSuresi,43)

"-Böyleyken yine onları bağışla ve aldırma! Çünkü Allah iyilik edenleri sever."(MaideSuresi,43)

"Bağışlasınlar, aldırmasınlar. Allah'ın sizi bağışlamasını sevmez misiniz?"(Nûr Suresi,22)

"-Sen kötülüğü en güzel olan hareketle önle! O vakit bakarsın ki seninle arasında bir düşmanlık bulunan kimse, yakın bir dost gibi olmuştur."(FussiletSuresi,34)

"-Onlar bollukta ve darlıkta Allah için harcarlar, öfkelerini yutarlar, insanları affederler. Allah da güzel davrananları sever".(Â'li İmranSuresi,134)

"-Ey iman edenler! Zannın birçoğundan sakının! Çünkü zannın bir kısmı günahtır. (Müslümanların ayıp ve kusurlarını) araştırmayın. Bir kısmınız bir kısmınızı (arkasından) çekiştirmesin. Hem sizden biriniz ölü kardeşinin etini yemek ister mi?"(HucuratSuresi,12)

Hz. Peygamber(s.a.v)'in Uhud savaşında başı yarılıp ön dişleri kırıldığı zaman, üzerine kan akmaktaydı. Bir taraftan kanını siliyor, diğer taraftan şöyle diyordu: *Acaba peygamberlerinin yüzünü kana boyayan bir kavim, nasıl felaha kavuşacaktır? Oysa o peygamber kendilerini rablerinin yoluna davet ediyor. Onun bütün yaptıkları bundan ibarettir.**(Müslim)***

Böylece Allah Teâlâ şu ayeti, peygamberini bu sözünden dolayı edeplendirmek için inzal etmiştir***:"Senin elinde (onları cezalandırmak ve affetmek hususunda) hiçbir şey yoktur**!"(Â'li İmran Suresi,128)***

Bu gibi ilahî te'dibler, Kur'an'da sayılamayacak kadar çoktur. Bu te'dib ve tehzibin ilk hedefi Hz. Peygamber (s.a.v)'dir. Sonra nûr ondan bütün insanlık âlemine feyezan eder. Allah'u Teâlâ Kur'an ile peygamberini edeplendirmiş, o da Kur'an'ın edebini kabul etmiş ve onunla halkı edeplendirmiştir. Bu sırra binaen Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır: ***Ben mekârimi ahlâkı (güzel ahlâkı) tamamlamak üzere gönderildim.(İ,Ahmed, Hâkim, Beyhakî)***

Hz. Peygamber (s.a.v) halkı güzel ahlâka, tergib ve teşvik etmiştir. Allah'u Zülcelal, dostu Muhammed Mustafa (s.a.v)'nın ahlâkını kemale vardırdığı zaman onu överek şöyle buyurmuştur***:"Muhakkak sen pek büyük bir ahlâk üzeresin."(KalemSuresi,4)***

Allah'u Teâlâ ortaktan münezzehtir. Şanı yücedir. Kullarına yapmış olduğu minneti tastamamdır. Sonra Allah'u Zülcelalin umumi lütfûna büyük faziletine dikkat et ki, nasıl veriyor ve verdiğini nasıl övüyor? Peygamberi güzel ahlâk ile süslendiren O... Sonra lütfundan vermiş olduğu ahlâkı peygambere izafe ederek şöyle buyurmuştur: ***"Muhakkak sen ahlâkça çok yükseksin".***Sonra Hz. Peygamber (s.a.v),

halka belirtti ki, Allah'u Teâlâ güzel ahlâkı sever, kötü ahlâktan nefret eder.*(Beyhakî)*

Hz. Ali (r.a) diyor ki: ***'Müslüman bir kişiye şaşıyorum ki, Müslüman kardeşi bir ihtiyaç için kendisine geldiğinde o ihtiyaç sahibine yardım etmek suretiyle kendini nasıl hayrın ehli olarak görmüyor? Farzı muhal yapacağı iyilikten sevap ummaz, yapmadığı takdirde herhangi bir azaptan korkmasa yine de güzel ahlâka acele etmesi kendisine daha uygun düşerdi. Çünkü böyle yapması, insanı kurtuluş yoluna iletir'. Bunları söyledikten sonra Hz. Ali'(r.a)ye adamın biri dedi ki:'Sen bunun böyle olduğunu Hz. Peygamber (s.a.v)'den dinledin mi?'***

Hz. Ali (r.a) şöyle dedi:'Evet! Dinledim! Hatta bundan daha hayırlısını da dinledim. Hz. Peygamber'e Tayy kabilesinin esirleri getirildiği zaman, esirler arasından ayağa kalkan bir cariye şöyle dedi: 'Ya Muhammed! Ne olursun, beni serbest bırak! Arab kabilelerine gülünç olmayayım. Çünkü ben kavmimin efendisinin kızıyım. Benim babam himayesindeki insanları korur, esirleri bırakır, açları doyurur, yemek yedirir, selâmı yayar ve hiçbir ihtiyaç sahibini geri çevirmezdi. Ben Hatem et-Tâî'nin kızıyım'. Bu sözleri işiten Hz. Peygamber (s.a.v) şu karşılığı verdi: —Ey cariye! Bu saydığın sıfatlar gerçekten mü'minin sıfatıdır. Eğer senin baban Müslüman olsaydı biz ona rahmet okurduk. Ey ashabım! Cariyeyi serbest bırakınız! Çünkü onun babası ahlâkın güzelini seviyormuş. Allah'u Teâlâ da ahlâkın güzelini sever.*(Hâkim-i Tirmizî, Nevadir)***

Bu esnada Niyar'ın oğlu Ebu Burde***(Asıl ismi Hani'dir. Belvi kabilesine mensuptur. Büyük sahabîlerdendir.Meşhur sahabî Berra b, Azib'in dayısıdır. (Bazı rivayetlere göre amcasıdır).Bedir'e, Uhud'a ve diğer savaşlara iştirak etmiştir. H.41 senesinde vefat etmiştir.***) ayağa kalktı ve dedi ki: 'Allah ahlâkın güzelini sever mi?' Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle cevap verdi: Nefsimi kudret elinde tutan Allah'a yemin ederim, cennete ancak ahlâkı güzel olan kimseler girecektir.

Muaz b. Cebel (r.a) Hz. Peygamber (s.a.v)'den şu hâdisi rivayet eder: Muhakkak ki, Allah'u Teâlâ, İslâm dinini ahlâkın en güzelleriyle ve amellerin en iyileriyle kuşatmış bulunmaktadır.

Güzel davranış, iyilik yapmak, yumuşaklık göstermek, hayır ve hasenatta bulunmak, yemek yedirmek, selâmı yaymak, Müslüman hastayı ziyaret etmek, ister adil ister ise facir olsun; Müslüman'ın

cenazesini teşyi etmek, her komşusuna; ister Müslüman, ister kâfir olsun güzel muamele etmek, ihtiyar Müslüman'a hürmet göstermek, yemeğe davet edildiğinde icabet etmek ve bundan dolayı duada bulunmak, Müslüman'ı affetmek, insanların arasını bulmak, cömert olmak, şerefli olmak, müsamahalı olmak, önce selâm vermek, öfkeyi yutmak, halkı affetmek, İslâm'ın haram ettiği oyun ve batıllardan kaçınmak, (haram) teganniden, oyun aletlerinin tamamından kaçınmak ve her telli aleti çalmaktan sakınmak, her hileli işten; gıybet, yalan, cimrilik, başkasına zahmet vermek, hile yapmak, kandırmak, koğuculuk yapmak, müslümanların arasını bozmak, sılayı rahmi kesmek, kötü ahlâk, kibir, fahr, gurur, gevezelik, büyüklenmek, müstehcen konuşmak, kindar olmak, haset etmek, fal bakmak, zulüm, tecavüzkârlık ve adaletsizlikten sakınmak, güzel ahlâktandır.

Enes (r.a) der ki: Hz. Peygamber (s.a.v) bizi her güzel nasihate davet etti ve her güzel şeyi bize emretti. Hiçbir ayıp veya hile veya çirkinlik bırakmadı ki, bizi ondan sakındırmasın ve onu bize yasaklamasın. Bütün bunların yerinde şu ayeti celile yeter de artar:

"Muhakkak Allah, adaleti, ihsanı, yakın akrabalara iyilik etmeyi emreder. Fuhşiyattan, münkerden ve zulümden sakındırır."(NahlSuresi,90)

Muaz (r.a) der ki: ***Hz. Peygamber (s.a.v) bana tavsiyede bulunarak şöyle dedi: Ey Muaz! Sana Allah'tan sakınmayı, doğru söylemeyi, sözüne sahip olmayı, emaneti yerine getirmeyi, hıyaneti terk etmeyi, komşuluk hakkını korumayı, yetime merhamet etmeyi, yumuşak konuşmayı, selâm vermeyi, güzel amel yapmayı, dünyada emeli kısaltmayı, imanın eteğine yapışmayı, Kur'an'da anlayışlı olmayı, ahireti sevmeyi, hesaptan kaçınmayı, kanatları germeyi tavsiye ediyorum. Herhangi bir hakîme sövmekten veya herhangi bir araziyi ifsad etmekten seni sakındırıyorum. Sana her taşın, her ağacın, her toprağın yanında Allah'tan sakınmayı tavsiye ediyorum. Her günah için bir tevbe etmeni tavsiye ediyorum. Gizli günahlara gizlice, açık günahlara da açıkça tevbe etmeni tavsiye ediyorum.(Ebu Nuaym, Beyhakî)***İşte böylece Allah'u Teâlâ kullarını terbiye etti ve onları ahlâkın güzeline ve edebin iyisine davet etti.

PEYGAMBER(s.a.v)EFENDİMİZ'İN İLK HUTBESİ

Medine'ye yapılan hicretten sonra Kuba köyünde geçirilen 14 günün sonrasında bir cuma günü Hz. Peygamber (s.a.v) Efendimiz devesine bindi. Karşılamağa gelenlerle muhteşem bir alay içinde Medine'ye hareket etti. Yolda "Sâlim b. Avf oğulları"na âit "Rânûnâ Vâdisi"nde öğle vakti oldu. Rasûlullah (s.a.v) burada arka arkaya iki hutbe okuyarak ilk Cuma Namazını kıldırdı. İlk hutbede Allah'a hamd ve senâ ettikten sonra:

"Ey nâs, ölmeden önce Allah'a tevbe ediniz, fırsat elde iken iyi işlere koşunuz. Allah'ı çok anmak, gizli ve âşikâr çok sadaka vermek sûretiyle O'nunla aranızdaki bağı kuvvetlendiriniz. Böyle yaparsanız, rızıklandırılır, yardım görürsünüz, kaçırdıklarınızı tekrâr elde edersiniz.

Biliniz ki, Cenab-ı Hakk, içinde bulunduğum yılın bu ayında, bugün şu bulunduğum yerde Cuma namazını kıyâmete kadar, üzerinize farz kıldı. Hayâtımda veya benden sonra, -âdil veya zâlim- bir imamı olduğu halde, önemsiz gördüğü veya inkâr ettiği için kim bu namazı terkederse, Allah onun iki yakasını bir araya getirmesin ve hiç bir işine hayır vermesin. Biliniz ki, böylesinin, tevbe etmedikçe, ne namazı, ne zekâtı, ne haccı, ne orucu, ne de herhangi bir iyiliği Allah katında bir değer taşır. Ancak, kim tevbe ederse Allah tevbesini kabûl eder. Ey Nâs, kendinize âhiret için azık hazırlayıp önceden gönderin. Hepiniz ölecek ve sürünüzü çobansız bırakacaksınız. Sonra Rabbınız, -arada tercümân veya perdedâr olmaksızın- bizzat: - Sana benim peygamberim gelip haber vermedi mi? Ben sana mal vermiş, ihsânda bulunmuştum. Sen bunlardan âhiretin için ne gönderdin? Diye soracaktır. O kimse sağına, soluna bakacak, hiç bir şey göremeyecek. Sonra önüne bakacak, orada Cehennem'i görecek. Öyleyse yarım hurma ile de olsa, kendini ateşten korumağa gücü yeten, bunu yapsın. Buna gücü yetmeyen, bâri güzel sözle kendini kurtarsın. Çünkü bir iyiliğe 10'dan 700 katına kadar sevap verilir. Allah'ın selâm ve rahmeti üzerinize olsun. Rasûlullah (s.a.v) birinci hutbeyi böylece bitirdikten sonra ikinci hutbede de şunları söylemiştir.

Hamd Allah'a mahsustur. O'na hamdeder. O'ndan yardım dileriz. Nefislerimizin şerlerinden ve kötü işlerimizden Allah'a sığınırız. Allah'ın hidâyet verdiğini kimse saptıramaz. O'nun saptırdığını da kimse doğru yola koyamaz. Allah'tan başka ilâh

olmadığına şehâdet ederim. O birdir, eşi, ortağı ve benzeri yoktur. Sözlerin en güzeli, Allah Kitabı (Kur'ân-ı Kerîm) dir. Allah'ın kalbini Kur'ân ile süslediği, küfürden sonra İslâm'a soktuğu, Kur'ân'ı diğer sözlere tercîh eden kimse felâh bulup kurtulmuştur.

Allah'ın sevdiğini seviniz. Allah'ı bütün kalbinizle (can ve gönülden) seviniz. Allah Kelâmı Kur'an'dan ve zikrinden usanmayınız. Allah'ın Kelâmına karşı kalbiniz katılaşmasın. Yalnız Allah'a kulluk edip ibâdetinizde O'na hiç bir şeyi ortak yapmayınız. O'ndan hakkıyla sakınınız. Yaptığınız iyi şeyleri dilinizle doğrulayınız. Aranızda Allah'ın rahmet ve merhametiyle sevişiniz. Allah'ın selâm ve rahmeti üzerinize olsun.

VEDA HUTBESİ

Peygamber (s.a.v) Efendimizin, hicri 10. yılda Veda Hacci'nda sayıları yüz on dört bini bulan hacıya hitaben irad ettigi hutbe. Peygamber (s.a.v) bu son hutbesinde, bundan sonra bir daha haccedemeyecegini bildirip vefatının yaklaştığını ima ettigi, sonraki gelen günler de onun bu sözlerini doğrulaığı için bu hacca Veda Haccı, bu hac esnasında irad ettigi hutbeye de Veda Hutbesi adı verildi. Veda Hutbesi her ne kadar tek bir hutbe imiş gibi kabul edilmekteyse de, gerçekte bu hutbe, Arafat ta, Mina da ve bir gün sonra yine Mina'da olmak üzere arafe günü ile bayramın birinci ve ikinci günlerinde parça parça irad edilmiştir ***(Tecrid-i Sarih, Terc. X, 396).***Değişik yer ve zamanda irada buyurulduğu için de hutbe, birçok kişi tarafından birbirinden farklı şekillerde rivâyet edilmiş; kişinin ya da gurubun duydugunu diğerleri işitmediğinden, hutbenin tamamının bir araya toplanmasında bu farklı rivâyetlerden yararlanılmış ve daha sonraki yillarda bu üç ayrı yer ve zamanda buyurulan hutbe tek bir hutbe olarak bir araya getirilmistir.

Rasûlüllah (s.a.v)'in bu son haccından bir yıl önce nâzil olan Tevbe sûresinde, müşriklerin pis olduğu ve bu yıldan sonra Mescid-i Haram'a yaklaşmamaları(*et-Tevbe, Suresi,28)* emredildigi için, Veda Haccında Mekke'de sadece Müslümanlar vardı, hutbeyi de yalnizca Müslümanlar dinlemişti. Zaten Mekke'in fethinden sonra müşriklerin sayısı parmakla sayılacak kadar azalmıştı. Rasûlüllah (s.a.v), Medine'den kendisiyle birlikte yola çıkan yüzbin civarındaki ashâbıyla Mekke'ye haccetmek için geldiklerinde bir yıl önceki uyarı sebebiyle Mekke'de müşrik kalmamıştı; çoğunluk Müslüman olurken Mekke'yi terkedenler de vardı. Rasûlüllah

(s.a.v), haccın bütün erkânını bizzat kendisi yaparak Müslümanlara öğretmiş, İslâm'in hac konusundaki emirleri de böylece tamamlanmıştı. İslâm'ın tamamlandığını bildiren bazı âyetler de bu Veda Haccında nâzil oldu.

Cahiliye döneminde dışarıdan gelen hacılar Arafat'ta vakfeye dururken, Kureyş eşrafı diğer insanlardan üstün olduklarını belli edercesine Arafat yerine Müzdelife'de vakfeye dururlardı. Rasûlüllah(s.a.v) cahiliye döneminin bu sınıf üstünlüğüne dayalı âdetini ortadan kaldırdı ve bütün hacılar gibi Arafat'ta vakfeye durdu. Rasûlüllah (s.a.v)'a orada bu dinin tamamlandığı şu âyet-i kerimeyle müjdelendi: *"Ey Mü'minler, şu küfreden müşrikler bugün dininizi söndürmekten ümidlerini kesmişlerdir. Artık bundan böyle onlardan korkmayınız; ancak benden korkunuz. Bugün dininizi kemale erdirdim ve size ihsan ettiğim nimetimi tamamladim. Din olarak da size İslâm'ı seçtim"****(Mâide Suresi,3).****Dinin kemale erdirilmesine bütün Müslümanlar sevinirken yalnızca Hz. Ebû Bekir (r.a) ile Hz. Ömer (r.a), bunun, Hz. Peygamber (s.a.v)'in vefatının yaklaştığına delalet ettiğini anlamışlar ve gözlerinden yaşlar akmıştı. Gerçekten de bundan sonra Rasûlüllah (s.a.v) seksen iki gün yaşamış ve vefat etmiştir.**

Arafat'ta yüz binin üzerindeki hacıya hitaben bir hutbe irad eden Rasûlüllah (s.a.v) sesinin bütün hacılar tarafından işitilmesi için belli mesafelerde gür sesli sahabilerden bazılarını görevlendirdi. Rasulüllah (s.a.v)'in sözlerini tekrar eden bu kişiler hutbenin bütün hacılar tarafından duyulmasını sağlıyorlardı. Devesi Kusva'nin sırtında olduğu halde Rasûlüllah (s.a.v) şu hutbeyi irad etti:

"Ey insanlar! Sözümü iyi dinleyiniz. Bilmiyorum, belki bu seneden sonra sizinle burada ebedi olarak bir daha buluşamayacağım. Ey İnsanlar bu günleriniz nasıl mukaddes bir gün ise, bu aylarınız nasıl mukaddes bir ay ise, bu şehriniz nasıl mübarek bir şehir ise; canlarınız, mallarınız, ırzlarınız da öyle mukaddestir, her türlü saldırıdan emindir.

Ashabım! Yarın Rabbinize kavuşacaksınız ve bugünkü her hal ve hareketinizden sorulacaksınız. Sakın benden sonra eski dalâletlere dönüp birbirinizin boynunu vurmayın. Bu vasiyetimi burada bulunanlar bulunmayanlara bildirsin Olabilir ki bildirilen kimse, burada bulunup da işitenden daha iyi anlayarak muhafaza etmiş olur.

Ey Ashabım! Kimin yanında bir emanet varsa onu sahibine versin. Faizin her çeşidi kaldırılmıştır, ayağımız altındadır. Lakin borcunuzun aslını vermek gerekir. Ne zulmediniz ne de zulme uğrayınız. Allah'ın emriyle faizcilik artık yasaktır. Cahiliyetten kalma bu çirkin âdetin her türlüsü ayağımın altındadır. İlk kaldırdığım faiz de Abdulmuttalib'in oğlu (amcam) Abbas'in faizidir.

Ashabım! Cahiliyet devrinde güdülen kan davaları da tamamen ortadan kaldırılmıştır,' ilk kaldırdığım kan davası da Abdulmuttalib'in torunu (yegenim) Rebîa'nin kan davasıdır.

Ey İnsanlar! Bugün şeytan sizin şu topraklarınızda yeniden nüfuz ve saltanat gücünü ebedi surette kaybetmiştir. Fakat bu kaldırdığım şeyler haricinde küçük gördüğünüz işlerde de ona uyarsanız bu da onu memnun edecektir. Dininizi korumak için bunlardan sakınınız.

Ey İnsanlar! Kadınların haklarına riayet etmenizi ve bu hususta Allah' tan korkmanızı tavsiye ederim. Siz kadınları Allah'ın emaneti olarak aldınız. Ve onların namuslarını ve ismetlerini Allah adına söz vererek helal edindiniz. Sizin kadınlar üzerindeki hakkınız; onların, aile şerefini korumalları ve evlerinizi sizin hoşlanmadığınız hiç kimseye açmamaları, çiğnenmemeleridir. Eğer onlar, razı olmadığınız herhangi bir kimseyi evinize alırlarsa onları hafif bir şekilde cezalandırabilir, azarlayabilirsiniz. Kadınlarında sizin üzerinizdeki hakları; örfe göre her türlü giyim ve yiyeceklerini temin etmenizdir.

Ey Mü'minler, size bir emanet bırakıyorum ki siz ona sımsıkı sarıldıkça yolunuzu hiçbir zaman şaşırmazsınız. O emanet Allah'ın kitabi Kur'ândır**.**

Ey Mü'minler! Sözümü iyi dinleyiniz ve iyi muhafaza ediniz. Müslüman müslümanın kardeşidir ve bütün Müslümanlar kardeştir. Din kardeşinize ait olan herhangi bir hakka tecavüz, başkasına helal değildir. Ancak gönül hoşluğuyla verilen başka.

Ashabim! Nefsinize de zulmetmeyiniz. Nefsinizin de üzerinizde hakkı vardır:

Ey İnsanlar! Cenab-ı Hak her hak sahibine hakkını vermiştir. Varis için vasiyete gerek yoktur. Çocuk kimin döşeğinde doğmuşsa ona aittir. Zinakâr için mahrumiyet cezası vardır. Babasından başkasına nesep iddia eden soysuz yahut efendisinden başkasına uymaya kalkan nankör, Allah'in gazabına, meleklerin lanetine ve

bütün Müslümanların düşmanlığına uğrasın. Cenab-i Hak bu insanların ne tevbelerini nede şehadetlerini kabul eder."

Rasûlüllah (s.a.v) sözlerinin burasında dinleyenlere sordu: "Ey insanlar! Yarın beni sizden soracaklar. Ne dersiniz?"

Ashab-i Kiram cevap verdi:"Allah'in risâletini tebliğ ettin; risalet görevini yerine getirdin, bize vasiyyet ve nasihatte bulundun diye şehadet ederiz." Rasûlullah şehadet parmağını göğe kaldırarak üç kez "Şahit ol ya Rab! Şahit ol ya Rab! Şahit ol ya Rab!" buyurarak Arafat'taki hutbesini bitirdi.

Hz. Peygamber (s.a.v) güneş batıncaya kadar vakfede durdu. Tam buradan inmeye karar vereceği bir anda yukarıda zikredilen Mâide sûresinin üçüncü âyeti nazil oldu. Daha sonra devesine binen Rasûlüllah (s.a.v) yavaş adımlarla Arafat'tan inerek Müzdelife'ye geldi. Burada bir ezan iki kamet ile akşam ve yatsı namazlarını birleştirerek (Cem'i tehir ile)kıldı. Ve istirahata çekildi. Sabah olunca cemaatle birlikte sabah namazını kıldı ve ortalık iyice ağardıktan sonra Müzdelife'den Cemretü'l Akabe mevkiine geldi.

Şeytan taşlamadan sonra Mina'ya geçen Rasûlüllah (s.a.v) burada da Veda Hutbesi'nin diğer bölümünü irad etti. Allah'a hamdü senadan sonra devamla:

"Ey İnsanlar! Sizi Allah'ın kitabına bağlayan peygamberinizin sözlerini iyi dinleyiniz, ona itaat ediniz. Hac ibadetinizin bütün hareketlerini benden gördüğünüz gibi ifa ediniz. Öyle sanıyorum ki, ben bu seneden sonra bir daha haccedemem. " Rasûlüllah (s.a.v) bundan sonra halkla sorulu cevaplı sürdürdüğü hutbesini:

"Ey İnsanlar! Ayların yerini değiştirerek geri bırakmak inkârda aşırı gitmektir. Kâfirler böyle yapmakla doğru yoldan saptılar. Allah'ın haram kıldığı ayların sayısını uygun yapmak için, bir yıl haram ayını helal, diğer yıl onu haram sayarlar. Böylece Allah'ın haram kıldığını helal kabul ederler. Zaman, Allah'ın gökleri ve yeri yarattığı gün gibi aynı duruma döndü. Allah'ın katında ayların sayısı on ikidir. Bunların dördü mukaddes (haram) aylardır ki üçü arka arkaya gelen Zilkade, Zilhicce ve Muharrem, dördüncüsü de Cemaziyelahir ile Şaban'ın arasındaki Receb'tir.

Ey Mü'minler! Bu ay hangi aydır?"-Allah ve Rasûlü daha iyi bilir."-Zilhicce ayı değil midir?"-Evet Zilhiccedir."

-Bu içinde bulunduğumuz belde hangi beldedir?"-Allah ve Rasûlü daha iyi bilir.-Mekke şehri değil midir?"-Evet Mekke'dir."

-Bugün hangi gündür?-Allah ve Rasûlü daha iyi bilir."Yevmü'n nahr (kurban kesme günü) değil midir?"-Evet yevmün nahr'dır.

Bu diyaloğdan sonra Rasûlüllah (s.a.v) sahabelere dönerek "Şu halde iyi bilin ki; bu şehrinizde, bu beldenizde, bu gününüzün mukaddes (haram) olduğu gibi birbirinize kanlarınızı dökmek, mallarınızı haksız yere almak, namuslarınızı kirletmek de haramdır, her türlü saldırıdan masumdur.

Muhakkak ki, siz Rabbinize kavuşacaksınız, o zaman bütün bu işlerden sorulacaksınız.

Ey İnsanlar! Aklınızı başınıza alın da benden sonra birbirinizin boynunu vuracak şekilde dalâlete, vahşete düşerek cahiliye devrine dönmeyin.

Ey İnsanlar! Bu nasihatlerime kulak verip bunları burada hazır bulunanlarınız burada bulunmayanlara tebliğ etsin. Olabilir ki, kendisine tebliği edilen kimse burada bulunup işiten bir kısım kimseden daha iyi anlayıp bellemiş olur." ardından.

Rasûlüllah (s.a.v) iki kez:"- Tebliğ ettim mi?" buyurdu. Sahabîler:-Evet ettin, deyince O;"Şahit ol ya Rab!" dedi ve tekrar hatırlattı: "Burada bulunanlar bulunmayanlara tebliğ etsin. "

Rasulüllah (s.a.v) Mina'daki bu hutbesinden sonra kurban kesim yerine gelerek önceden hazırlanan yüz devenin altmışüçünü bizzat kendi kurban etti diğerlerini de Hz. Ali (r.a) kestikten sonra her deveden birer parça et alınarak pişirilip yenildi. Daha sonra traş olan Hz. Peygamber (s.a.v) ihramdan çıktı ve Kâbe'yi tavaf etti. Öğle namazını da orada kıldıktan sonra Zemzem suyunun yanına gitti ve kendisine sunulan bir bardak suyu içtikten sonra tekrar Mina'ya döndü. Rasûlüllah (s.a.v) Mina'da geçirdiği teşrik günlerinde şeytan taşlama görevini yerine getirmiş, bu arada çevresinde bulunan insanlara hutbeler irad buyurmuştu.

"Allah'ın yardımı ve fetih geldiği ve insanların dalga dalga Allah'ın dinine girdiklerini gördüğün zaman Rabbini överek tesbih et. O'ndan mağfiret dile. Çünkü o tevbeleri çok kabul edendir" *(Nasr Suresi,1-3)* mealindeki Nasr sûresinin nâzil olduğunu duyan Müslümanlara, hem yeni nâzil olan bu sûreyi okumuş hem de kendilerine nasihat ettiği hutbelerinden birini irad buyurmuştur.

Bu hutbesinde de yine Müslümanların mal, can, namus emniyetinden bahseden Rasûlüllah (s.a.v) insan haklarının temelini oluşturan bu üç hakkı tekrar tekrar ümmetine hatırlatmıştır. Değişik yer ve zamanda irade edilen bu hutbeler, tek bir hutbe şeklinde bütünleştirilmiştir.

Hutbenin toplum hayatına getirdiği prensipler, incelendiği zaman Veda Hutbe'sinde Peygamber (s.a.v)'in başlıca şu noktalara değindiği görülür:

1-Her işte daima Allah'a hamd-ü sena etmek gerekir.

2- Nefis, insanı her zaman şerre yöneltmek ister. Bu sebeple nefislerin şerrinden de Allah'a sığınmak gerekir.

3- Can, mal ve ırz kutsaldır. Yaşama hakkı tabii bir haktır. Irz, şeref, haysiyet, hürriyet ve mülkiyet saldırıdan korunmuş haklardır.

4- Cahiliye gelenekleri kaldırılmıştır. İnsanlar alışa geldikleri kötü şeyleri körü körüne yapmaktan vazgeçmelidirler.

5- Faiz haramdır.

6-Kan davası gütmek haramdır.

7- Emânetler yerlerine verilmelidir. Emânete hiyanet edilmemelidir.

8- Küçük büyük önemli-önemsiz her işte şeytana uymaktan sakınılmalıdır.

9- Kadınların ve erkeklerin karşılıklı hak, vazife ve sorumlulukları vardır. Kadınlara nezâketle davranılacaktır.

10- Hem kadın hem de erkekler zinadan şiddetle kaçınacaklardır.

11- Köle ve hizmetçilere iyi davranılacaktır.

12- Bütün Müslümanlar kardeştir. Her türlü sınıf farkları ve ayrıcalıklar kaldırılmıştır. Üstünlük fazilet iledir.

13- Zulümden sakınmak gerekir, halkın malı haksız yere yenemez, birine ait bir şey sahibinin izni olmadıkça başkası için helâl olmaz.

14- Müslümanlar birbirleriyle savaşmaktan sakınacaklardır.

15- Allah'in Kitâb'ına ve Peygamber'in sünnetine uyanlar asla sapıklığa düşmezler.

16- İslâm sadeliğinden ayrılmamak, aşırılıklara sapmamak gerekir.

17-Hak Teâlâ'ya ibadet olunacak; beş vakit namaz kılınacak, oruç ayında oruç tutulacak, Hz. Peygamber'in tavsiyelerine uyulacaktir. Bunları hakkiyla yerine getirenlerin mükâfati cennettir.*(Islam tarihi, M.AsımKöksal. İsl. Ansikl. TecridiSarih, Terc. Buhari, Müslim, Tirmizi, EbiDavut, İbn Mace.)*

PEYGAMBER EFENDİMİZİN (s.a.v) SON HUTBESİ

"***Bütün dinlerden üstün kılmak üzere, Peygamberini, doğruluk rehberi (Kur'ân) ve Hak Din İslâm ile gönderen O'dur. Şâhit olarak Allah yeter.***" ***(Fetih Sûresi, 28)***

Müslümanlık Mekke'de doğdu, Medine'de gelişti. Hudeybiye Barış Anlaşmasından sonra, Medine dışında yayılmağa başladı. Mekke'nin fethinden sonra, her taraftan Arap kabîleleri fevc fevc Medine'ye gelip Müslümanlığı kabûl etliler. Kısa zamanda, Allah'ın yardımıyla Arabistan baştanbaşa Müslüman oldu. Sayıları çok az Mûsevî ve Hıristiyandan başka yarımadada Müslüman olmayan kabîle kalmadı. Her tarafta ezan sesi, "Allâh'u ekber" sadâsı yükseldi. Bu başarı şüphesiz Allah'ın yardımının bir sonucuydu.

Kur'ân-ı Kerîm bunu şöyle anlatıyor: ***"Ey Muhammed, Allah'ın yardımı ve fetih günü gelip, insanların akın akın Allah'ın dinine girdiklerini görünce, hemen Rabbini hamd ile tesbîh et. Şüphesiz O, tevbeleri kabûl edendir."*** ***(Nasr Sûresi, 1-3)***

İslâm'ın zaferinin ve tamamlanmasının yaklaştığını bildiren bu sûre, Kur'ân-ı Kerîm'in bütün olarak inen son sûresidir. Mekke'nin fethinden önce inmiştir. Dinin tamamlanması, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in görevinin bitmesi demekti. Bu sebeple Rasûlüllah (s.a.v.) bu sûre inince, "bana vefâtım haber verildi." buyurmuştur.

Vedâ Haccında, arafe günü Arafat'da, dinin kemâle erdiğini bildiren "son ahkâm âyeti" vahyedilmiş; ertesi gün Mina'da son âyet inmiş, Kur'ân-ı Kerîm tamamlanmıştı. Bütün bunlar, aziz Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v.)'in vefâtının yaklaştığını gösteriyordu. Nitekim Vedâ Hutbesinde, "belki burada sizinle ebedî olarak bir daha berâber olamayacağım," buyurarak ashâbıyla vedâlaşmıştı.

RASÛLULLLAH (s.a.v.)**'IN HASTALANMASI**

"***Ya Muhammed, şüphesiz sen de öleceksin, onlar da ölecekler***".
(Zümer Sûresi, 30)

Vedâ Haccından döndükten sonra, Hz. Peygamber (s.a.v.) Uhud şehidlerini ziyâret edip cenâze namazlarını kıldı. Bunlar, cenâze namazları kılınmadan defnedilmişlerdi. Hastalanmasından bir gün önce de, Medine'nin "Cennetü'l-Bâkî" denilen kabristanını ziyâret etmiş, burada defnedilmiş olan müslümanlar için duâ etmişti.

Sevgili Peygamberimiz (s.a.v), böylece ümmetinden hayatta olanlarla vedâlaştığı gibi, sanki ölenleriyle de vedâlaşmıştı. Hastalığı esnâsında, kızı Hz. Fâtıma' (r.anha)ya gizli bir şey söylemiş, Hz. Fâtıma (r.anha) ağlamıştı. Daha sonra kulağına tekrar birşey daha söyleyince gülmüştü. Hz. Fâtıma (r.anha) bunun sebebini, Rasûlüllah (s.a.v.)in vefâtından sonra şöyle açıkladı. Rasûl-i Ekrem (s.a.v.): -Kızım, her yıl Ramazan ayında Cibrîl (a.s), Kur'an-ı Kerîm'i (o zamana kadar inmiş olan kısmını) benimle bir kere mukabele ederdi. Bu yıl iki defa mukabele etti. Sanıyorum, ecelim yaklaştı, buyurdu. Bunu duyunca ağladım. Sonra, ev halkı içinden kendisine ilk olarak benim ulaşacağımı söyledi. O zaman da güldüm. Gerçekten Hz. Fâtıma (r.anha), Rasûlüllah (s.a.v.)dan 6 ay sonra vefât etti. Ehl-i Beyti'nden Rasûlüllah (s.a.v.)'e ilk kavuşan O oldu.

Rasûlüllah (s.a.v.) Bâkî kabristanından döndüğü gece (19 Safer Çarşamba günü) hastalandı. Hastalığı 13 gün sürdü. Hastalığının ilk beş gününü hanımlarının nöbetinde geçirdi. Gün geçtikce ağırlaşıyor, gücü azalıyordu. Bu yüzden, her gün ayrı bir yere gitmeyip Hz. Aişe' (r.anha)nın odasında kalmayı arzu ediyor, fakat eşlerinden hiç birinin gönlünü kırmamak için bu isteğini açıkça söylemiyor, bugün kimin nöbetindeyim, yarın nerede olacağım? Diye soruyordu. Eşleri istediği yerde kalmasına izin verdiler.

Amcası Abbâs (r.a) ile Hz. Ali (r.a)'nin kolları arasında Hz. Âişe (r.anha)'nın odasına geldi. Güçsüzlükten ayakları yerde sürükleniyordu. Hastalığının son sekiz günü burada geçti. Rasûlüllah (s.a.v.)burada, 1 Rabiülevvel Pazartesi günü öğleden sonra vefât etti.

Hastalığı süresince amcası Abbâs (r.a) ile Hz. Ali (r.a) ve bütün hanımları yanından ayrılmadılar. Gerektikçe hizmetinde bulundular. Rasûl-i Ekrem (s.a.v.)'in hastalığı humma idi. Zaman zaman bayıldığı

oluyordu. Ateşin ve ızdırâbın şiddetinden yüzündeki örtüyü atıyor, vücûdunun hararetini soğuk su ile hafifletiyordu.

Vefâtından beş gün önce, Perşembe sabahı Rasûlüllah (s.a.v.)'in hastalığı ağırlaştı. -Bana yazı yazacak birşey getirin; sapıklığa düşmemeniz için size vasiyyetimi yazdırayım, buyurdu. Yanında bulunanlardan bir kısmı, "şu anda Rasûlüllah (s.a.v.) ağır hasta; yanımızda Allah'ın kitabı var, O bize yeter. Sonra yazılsın"; bazıları ise "hayır, şimdi yazılsın." diye tartışmaya başladılar. Bunun üzerine Rasûl-i Ekrem (s.a.v.): -Hiçbir peygamberin yanında tartışılması yakışık almaz. Benim bulunduğum şu (murakabe) hâli, sizin beni meşgul etmek istediğiniz şeyden hayırlıdır. Beni kendi halime bırakın, buyurdu.

Son Hutbesi: Aynı gün Rasûlüllah (s.a.v.), yedi kırba soğuk su getirilip vucûduna dökülmesini emretti. Belki böylece hafifler, halka vasiyyet edebilirim, buyurdu. Bir leğenin içinde, eliyle "artık yetişir" diye işâret edinceye kadar vücûduna soğuk su döktüler. Rasûlüllah (s.a.v.), Hz. Ali (r.a) ve Abbâs (r.a)'ın oğlu Fazl (r.a)'ın kolları arasında Mescid'e çıktı. Minbere oturdu. Başında boz renkli bir sargı vardı.

Allah'a hamd ve senâ ettikten sonra: -Ey Nâs! Her kimin arkasına bir kamçı vurmuşsam, işte sırtım, gelsin vursun. Kimin bende alacağı varsa, işte malım, gelsin alsın. Benim yanımda en sevgiliniz, üzerimde hakkı varsa, onu burada (dünyada) isteyen veya helâl edendir. Böylece Rabbime yüz akıyla kavuşurum, buyurdu.

Sonra öğle namazını kıldırdı. Namazdan sonra tekrar minberde göründü. Aynı sözleri tekrarladı. Cemaatten biri, üç dirhem alacaklı olduğunu söyledi. Bu zât, Rasûl-i Ekrem (s.a.v.) adına bir fakire sadaka vermişti. Rasûlüllah (s.a.v.) borcunu hemen ödedi.

Sonra şöyle buyurdu: -Ey Nâs! Kimin üzerinde başkasına âit bir hak varsa, ayıplanmaktan çekinmesin, sâhibine ödesin. Burada ayıplanmak, âhirette mahcûb olmaktan hayırlıdır. Allah bir kulunu, dünya hayâtı ile kendi nezdindeki âhiret saâdetini seçmekte serbest bıraktı. O kul, âhiret saâdetini seçti, buyurunca Hz. Ebû Bekir (r.a) ağlamaya başladı. Rasûlüllah (s.a.v.): -Ey Ebû Bekir, ağlama! Samimî arkadaşlığı ve mâlî fedakârlığı ile bana en çok yardım eden Ebû Bekir (r.a)'dir. Eğer ümmetimden birini dost edinseydim, şüphesiz bu Ebû Bekir olurdu. Fakat İslâm kardeşliği, şahsî dostluktan üstündür. Ebû Bekir'inkinden başka, diğer evlerin Mescid'e açılan kapılarını kapatınız, buyurdu.

Sözlerine devâmla: -Ashâbım! Peygamberinizin irtihâlini düşünüp telaş ettiğinizi işittim. Hangi peygamber, ümmeti arasında ebedi kalmıştır? Biliniz ki ben de, Rabbıma kavuşacağım ve buna hepinizden daha çok lâyığım. Yine biliniz ki, siz de bana kavuşacaksınız. Buluşacağımız yer, Kevser havuzunun kenarıdır. Benimle orada buluşmak isteyenler, ellerini, dillerini günahtan çeksinler.

-Ey Nâs! Zeyd'in oğlu Usâme'nin komutanlığı konusunda bazı şeyler söylendiğini duydum. Daha önce, babası Zeyd (r.a) için de böyle şeyler söylenmişti. Allah'a yemin ederim ki, Zeyd (r.a) komutanlığa lâyıktı, kendisini çok severdim. Babası gibi Üsâme (r.a) de komutanlığa lâyıktır, O'nu da çok severim, itaat ediniz, buyurdu. Sonra odasına döndü.

Hz. Ebû Bekir (r.a)'i İmâmlığa Vekil Etmesi:

Hastalığın ilk günlerinde, ateşine ve ızdırabına rağmen, namaz vakitlerinde Mescid'e çıkıp namazı kıldırıyordu. Daha sonra hastalığı ağırlaşınca Mescide çıkamaz oldu. İmamlık yapmak için, yerine Ebû Bekir' (r.a)i vekîl yaptı. Vefâtından önceki Perşembe günü, yatsı vakti olmuş, ezan okunmuştu. Rasûlüllah (s.a.v.), namazın kılınıp kılınmadığını sordu. "Sizi bekliyorlar" dediler. Hafiflemek için hemen yıkandı. Fakat ayağa kalkamadı, bayıldı. Ayılınca yine sordu. Tekrâr yıkandı, fakat yine bayıldı. Böylece üç kere yıkanıp hazırlandı. Fakat her seferinde bayıldı. Cemaat ise Mescidde bekliyordu, kendine gelince: -Ebû Bekir (r.a)'e söyleyin, namazı kıldırsın, buyurdu.

Hz. Âişe (r.anha), Rasûlüllah (s.a.v.)'ın yerine kim geçerse geçsin, halk tarafından sevilmez, uğursuz sayılır, diye düşünüyordu. Bu sebeple: -Ey Allah'ın Rasûlü, Ebû Bekir (r.a) yufka yüreklidir, makamınızda namaz kıldıramaz. Ağlamasından dolayı sesini kimse işitemez, başkasını vekil etseniz... Dedi. Fakat Peygamber (s.a.v.) ilk emrini tekrârladı. -Ebû Bekir (r.a)'e söyleyin, namazı o kıldırsın, buyurdu. Böylece Perşembe günü yatsı namazından Rasûlüllah (s.a.v.) vefât edinceye kadar ki 17 vakit namazı Hz. Ebû Bekir (r.a) kıldırdı. Perşembe günü akşam namazı, ashâbın Rasûlüllah (s.a.v.)'ın arkasından kıldığı son namaz oldu.

Son Tavsiyeleri:

Rasûlüllah (s.a.v.)bazen ateşi düşüyor, hastalığı hafifliyordu. Hz. Ebû Bekir' (r.a)i vekil yaptıktan sonra, bir namaz vakti kendinde iyilik hissetti. Hz. Ali (r.a) ile Abbâs (r.a)'ın oğlu Fazl (r.a)'ın kollarında,

ayaklarını sürüyerek Mescid'e çıktı. Rasûlüllah (s.a.v.)'ın çıkabileceği bilinmediğinden namaza durulmuştu. Hz. Ebû Bekir (r.a), imâmlıktan çekilmek istedi. Rasûlüllah (s.a.v.)yerinde durmasını işâret etti. Ebû Bekir (r.a)'in yanına oturup namazını kıldı.

Namazdan sonra, minberin alt basamağına oturdu. Allah'a hamd ve sena ettikten sonra: "*Ey Muhâcirler! Size ensâr hakkında, hayırlı olmanızı vasiyyet ediyorum. Onlar benim has cemâatim ve en samîmî dostlarımdır. Vaktiyle onlar sizi evlerinde misâfir ettiler. Her konuda sizi kendilerine tercih ettiler... Halk Medine'de günden güne çoğalıyor, ensar ise gittikçe azalıyor, yemekteki tuz kadar kalıyor. Sizden biri işbaşına geçer de, başkalarına fayda ve zarar verebilecek yetkilere sâhip olursa, ensâr'ın iyiliklerini alsın, kusurlarını bağışlasın.*

Ashâbım! İlk muhâcirlere de saygılı olmanızı vasiyyet ediyorum. Bütün muhâcirler de birbirlerine hayırlı ve saygılı olsunlar. Her iş, Allah'ın irâdesi ve ancak O'nun izniyle meydana gelir. Onun irâdesi olmadan hiç bir şey olmaz. Allah'ın irâdesine karşı koymak isteyenler, sonunda mağlûb olurlar. Allah'ı aldatacaklarını sananlar, kendileri aldanırlar." buyurdu. Sonra odasına döndü. Rasûlüllah (s.a.v.)'ın minberden son hutbesi bu oldu.

PEYGAMBER (s.a.v) EFENDİMIZIN) VEFATI

Ölüm gecesi ateşi düşmüş, sabaha karşı rahatlamıştı. Pazartesi sabahı, odanın Mescid'e açılan kapı perdesini açtı. Ashab-ı Kirâm, saf saf, Hz. Ebû Bekir (r.a)'in arkasında sabah namazını kılıyorlardı. Onların bu hâline sevindi, tebessüm ederek seyretti. Hz. Ebû Bekir (r.a), Rasûlüllah (s.a.v.)'ın namaza çıktığını sanarak, ilk safa çekilmek istedi. Ashâb, Hz. Peygamber (s.a.v.)'i ayağa kalkmış görünce sevinçlerinden namazlarını bozayazdılar. Rasûl-i Ekrem (s.a.v) Efendimiz mübârek eliyle, namazı tamamlamalarını işâret buyurdu. Sonra perdeyi kapatıp odasına çekildi. Ashâb-ı Kirâmın, Rasûlüllah (s.a.v.) 'in mübârek yüzünü son görüşleri bu oldu. Benzi kansız, yüzü bembeyazdı. Öğleye doğru tekrar ağırlaştı. Sık sık bayılmalar başladı. Sevgili kızı Hz. Fâtıma (r.anha), başucunda: -Vay babamın ızdırâbına, diyerek çâresizlik içinde ağlıyordu. Rasûl-i Ekrem (s.a.v.) Efendimiz: -Üzülme kızım, bu günden sonra baban, hiç ızdırâp çekmeyecek, diye O'nu teselli etti. Izdırâbı çoktu, fakat hâlinden şikâyet etmiyordu. Ara sıra ellerini yanındaki su kabına batırıp yüzünü ıslatıyordu. ***-Lâilâhe illâllâh. Ölümün de şiddetleri var. Allâh'ım, ölüm sıkıntılarına***

dayanmak için bana yardım et. Beni bağışla. Bana merhamet et, diye duâ ediyordu. Sonra elini kaldırdı, üç defa: -"Allah'ım, beni Rafik-i A'lâ'ya (en yüce dosta) ulaştır." dedi.

Başı, eşi Hz. Aişe' (r.anha)nin kucağındaydı. Bu duâ ile Rasûl-i Ekrem (s.a.v.) Efendimizin mübârek eli düştü. Hz. Âişe (r.anha) Yüce Peygamber (s.a.v.)'in başını şefkatle kaldırıp yastığına koydu. Pazartesi günü öğleden sonra âlemlere rahmet olan Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.)'in aziz rûhu uçmuş, Rabbına kavuşmuştu. ***(Rebiül-evvel 11 H./27 Mayıs 632 M.)***

Peygamber Efendimiz(s.a.v),Pazartesi günü doğdu, Pazartesi hicret etti ve pazartesi günü vefat etti.

Ibni Mes'ûd (r.a) der ki; Aramızdan ayrılacağı sırada Hz.Aise (r.anha) nın evinde yatan Peygamber (s.a.v) Efendimizin yanına girdik. Bizi görünce gözleri yaşardı ve söyle buyurdu:

"—Hoş geldiniz. Allah size ömürler versin, sizi korusun ve desteklesin. Size Allah'ı ve Ondan korkmayı tavsiye ederim. Ben size Onun gönderdiği açıklayıcı bir ikaz ediciyim. Onun mülkü üzerinde ve Onun kulları hakkında sakın Allah'ın emirlerine karşı gelmeyin. Ölüm anı, Allah'a dönüş ve Sidret-ül Münteha'ya, cennet barınağına ve dolu kadehe kavuşma anı yaklaştı. Benden yana birbirinize ve benden sonra dininize girecek olanlara selâmımı ve Allah'ın rahmeti dileklerimi ulaştırın."

Peygamber'imiz (s.a.v) dünyadan ayrılacağı sırada Cebrail (a.s)a:"Benden sonra ümmetim kimin elinde kalacak" diye sorar. Allah'u Zülcelâl (c.c) Cebrail (a.s) a : ***"Sevgili Resulüme (s.a.v) müjdele ki. Onun ümmetini yüzüstü birakmam. Kıyamet günü İnsanlar yeniden dirilirken ilk defa kabrinden dirilip çıkacak ve Mahşer toplantısında ümmetinin başında bulunacaktır. Onun ümmeti içeri girmedikçe cennete girmek, diğer ümmetlere yasaktır." Bunun üzerine Peygamber Efendimiz (s.a.v): "Şimdi gözüm arkada değil***"diye buyurdu.

Hz. Aişe (r.anha) buyurdu ki: "Peygamber Efendimiz (s.a.v) aramızdan ayrılacağı sırada Medine'deki yedi kuyudan çıkarılmış yedi tulum su ile kendisini yıkamamızı emretti. Biz emrettiği gibi yaptık. Ferahladı. Sonra evden çıktı, Mescidde Cemaatle namaz kıldı, arkasından Cennetül Baki kabristanınına uğradı Uhud şehitleri için istiğfar ve dua etti.

Sonra da ensar hakkında vasiyette bulunarak şunları söyledi: "Şimdi, Ey Muhacirler! Siz artıyorsunuz. Fakat ensar, bu gün olduğundan daha fazla artmaz oldu. Ensar benim sığındığım barınağımdır. Onların iyilerine karşı iyi davranınız. Hatalılarının hatalarını da hoş görünüz."

Sonra sözlerine şöyle devam etti: ***"Bir kul, dünyada kalmak ile Allah'a yönelerek arasında tercih yapmaya çağrıldı ve Allah'ın yanını tercih etti."***

Bu söz üzerine Ebu Bekir(r.a) Peygamber (s.a.v) Efendimizin son sözü ile kendisini kastettiğini ve öleceğini sanarak ağlamaya başladı.

Peygamber Efendimiz (s.a.v)durumu görünce söyle buyurdu:"Sakin ol, ya Ebu Bekir! (r.a) Yalnız Ebu Bekir (r.a)'in yoluna açılanın dışında Mescidin sokağa açılan diğer bütün kapılarını kapatınız. Çünkü ben Ebu Bekir (r.a) ile sohbet etmekten daha değerli bir iş bilmiyorum."

Hz. Aişe (r.anha) diyor ki***: "Peygamberimiz benim evimde, benim günümde ve kucağımda ruhunu teslim etti. Ulu Allah Onun ağız suyu ile benimkini ölümü sırasında biraraya getirdi.*** (Bu da şöyle oldu) :Kardeşim Abdurrahman (r.a) içeri girdi, elinde bir Misvak vardı. Peygamberimiz in gözü misvaka takıldı. Hoşuna gittiğini anladığım için "Onu sana alayım mı?"diye sordum. Başı ile "evet" diye işaret etti. Misvakı eline verdim. Onu ağzına götürdü, fakat sert geldi. "Onu senin için yumuşatayım mı?"diye sordum. Başı ile evet diye işaret etti. Bunun üzerine misvak ağzımda yumuşatıp yine Ona uzattım. Önünde bir su çanağı vardı. ***Elini suya daldırıp; " Lâ ilâhe illallah. Gerçekten ölümün çeşitli krizleri vardır" demeye başladı. Sonra da ;" Refikul ağla, Refikul ağla, Yüce dost, yüce dost" diyerek elini kaldırdı. O zaman; "Demek ki, bizi tercih etmiyor"*** dedim.

Babasından duyduğuna dayanarak Sait Ibni Abdullah (r.a) der ki:"Ensâr, Peygamber (s.a.v) Efendimizin hastalığının ağırlaştığını görünce Mescidin çevresinde toplandılar, önce Hz. Abbas (r.a) Peygamber (s.a.v) Efendimizin yanına girerek ensârın dışarda ve endişe içinde olduğunu bildirdi. Sonra Fadl (r.a) yanına girerek aynı şeyleri söyledi. Arkasından Hz. Ali (k.v.) içeri girerek aynı şeyleri söyledi. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v) Efendimiz elini uzatarak "tutun" dedi. Hemen tuttular. Sonra "Ne diyorsunuz?" diye sordu, yanındakiler ,"Öleceksin diye korkuyoruz"dediler.

Erkekler Peygamber (s.a.v) Efendimizin başucunda toplandıkları için kadınları da bağrışmaya başladılar. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v) Efendimiz yatağında doğruldu ve Hz. Ali (r.a) ile Hz. Fadl (r.a)'a dayanarak kapıya çıktı. Hz. Abbas (r.a) önünden yürüyordu. Başı sarılı idi. Kendi kendine yürüyerek minberin ilk basamağına oturdu. Herkes etrafında toplandı. Allah'u Zülcelâle hamd ve sena ettikten sonra söyle buyurdu:

"— Ey insanlar! Duyduğuma göre öleceğim diye korkuyorsunuz. Sanki ölümü garip görür gibisiniz. Peygamberinizin ölmesinde ne gariplik görüyorsunuz? Ben size daha önce öleceğimi söylemedim mi? Kendiniz de zaten benim öleceğimi bilmiyormuydunuz? Benden önceki hiç bir Peygamber ümmeti arasında baki kaldımı ki, ben sizin aranızda baki kalayım? Beni dinleyin, ben de siz de Rabbimize kavuşacağız.

Ben size ilk muhacirlere karşı iyi davranmanızı ve muhacirlere de kendi aralarında aynı şeyi tavsiye ederim. Çünkü Ulu Allah söyle buyuruyor: ***"Yemin olsun asra ki, iman edip güzel amel işleyenler ile birbirlerine hakkı ve sabrı tavsiye edenlerden başka bütün insanlar hüsrandadırlar."(Asır Suresi,1-3).***

Her şey Allah'u Zülcelalin iznine göre yürür. Bir işin geç kalması sizi o konuda sakın acele etmeye sürüklemesin. Çünkü Ulu Allah birinin acele etmesi ile acele etmez. Allah'a karşı çıkana O baskın çıkar. Allah'ı aldatanı O gereken cezayı verir."Eğer idareyi ele alırsanız, yeryüzünde bozgunculuk çıkaracak, akrabalık bağlarını mı keseceksiniz?"

Ensâra karşı iyi davranmanızı tavsiye ederim. Onlar sizden önce Medine'yi yurt ve iman yuvası edinmişlerdi. Onlara karşı iyi olmanızı tavsiye ederim. Size azıklarından pay ayıranlar onlar değil mi? Size yurtlarında kolaylık gösterenler onlar değil mi? Mallarına ihtiyaçları olmalarına rağmen sizi kendilerine tercih etmediler mi?

Beni dinleyiniz. İki kişi arasında hüküm vermek üzere salâhiyete sahip kılınan kimse onların iyisinin sözünü kabul etsin ve kusurlusunu hoş görsün.

"Hey, ben sizden ayrılıyorum. Siz de peşimden gelip bana kavuşacaksınız. Hey, buluşma yerimiz, Havuzdur. Havzım, Şam'ın Basra şehri ile Yemen'in Sana şehri arası kadar geniştir. Kevser oluğundan oraya sütten beyaz, ak köpükten daha yumuşak ve baldan tatlı bir su akar. Oradan içenler artık hiç susamaz. Tasları inci ve

yatağı misktir. Yarın hesaplaşma günü ondan kim mahrum kalırsa, her türlü hayırdan mahrum olur. Hey, kim yarın oraya, benim yanıma gelmek isterse, elini ve dilini gereksiz, şeylerden alıkoysun. "

Bu arada Hz. Abbas (r.a): "Ya Nebiyyallah, Kureyşlilere nasihat et" dedi. Peygamber Efendimiz (s.a.v) söyle buyurdu: "Bu nasihatlerim ancak Kureyşlileredir. İnsanlar Kureyslilere tâbidir. İyiler iyilerine, kötüler kötülerine bağlıdır.

Ey Kureysliler, herkese karşı iyi davranınız. Ey insanlar! Günahlar nimetleri değiştirir ve daha önce ayrılan payları başkalaştırır. Halk iyi olunca baştakiler de onlara karşı iyi davranır. Halk kötü olunca başta bulunanlar, onlara karşı sert davranırlar. Ulu Allah: "Böylece bir kısım zalimleri, istediklerine karşılık, diğerlerinin başına musallat ederiz" buyuruyor. ***(En´am Suresi - 129)***

Ibni Mes'ûd (r.a) un bildirdiğine göre. Peygamber Efendimiz (s.a.v),Hz. Ebu Bekir(r.a)e : "Bir şey sormak istiyorsan sor" dedi. Ebu Bekir (r.a)de, "Ölüm anı yaklaştı mı ya Resulallah" diye sordu. Peygamber Efendimiz (s.a.v) ,"Ölüm anı iyice yaklaştı, hatta üzerime sarktı" diye cevap verdi.

Ebu Bekir(r.a) de :"Allah´ın katında olan her şey sana kutlu olsun, ey Allah'ın Rasûlü! Keşke başımıza neler geleceğini bilseydim!" dedi. Peygamber Efendimiz (s.a.v) ona: "***Allah'a ısmarladık. Sidrat-ûl Müntehaya, cennet barınağına, yüksek Firdevs'e, dolu kadehe. Yüce Dosta, güzel nasib ve hayata!"dedi.***

Hz.Ebu Bekir (r.a) ;"Seni yıkamayı kim üzerine alsın?"diye sordu. Peygamberimiz (s.a.v) :"Yakınlık derecesine göre akrabamın erkekleri"diye cevap verdi.

Ebu Bekir (r.a) ;"Seni nasıl bir kefene saralım?"diye sordu. Peygamberimiz (s.a.v):"Bu elbiselerime. Yemen kumaşından bir elbiseye ve beyaz Mısır bezine sararsınız" diye cevap verdi.

Ebu Bekir (r.a): "Namazını nasıl kılalım?" diye sordu. Bu sırada biz de Ebu Bekir (r.a) de ağlıyorduk. Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurdu. "Hele durun, Allah sizi affetsin ve Peygamberinizden yana size iyilik versin. Beni yıkayıp kefene sarınca bu evdeki sedirin üzerine, kabrimin yanı başına koyun ve bir müddet yanımdan ayrılıp dışarı çıkın.

Çünkü üzerime ilk defa Ulu Allah rahmet edecek. "O ve melekleri size rahmet ve istiğfar ederler" Sonra benim için mağfiret dilemek üzere meleklere izin verilecektir. Allah'ın yarattıkları içinde

yanıma ilk girip benim için mağfiret dileyecek olan Cebrail (a.s) dır. Arkasından. Mikail (a.s), arkasından İsrafil (a.s), arkasından kalabalık ordusu ile Azrail (a.s) gelir. Sonra da meleklerin hepsi yanıma girerler.

Sonra sıra size gelir. Yanıma gurup gurup, girip önce birer birer selâm verin. Tezkiye, feryat ve iniltiler ile beni rahatsız etmeyin. Önce imam başlasın, arkasından yakınlık derecesine göre akrabalarım, arkasından kadınlar, en arkadan da çocuklar girsin, Namazımı kılsın."

Ebu Bekir (r.a) :"Seni kim kabre koysun?" diye sordu. Peygamberimiz (s.a.v): "Yakınlık derecesine göre akrabalarımdan bir gurup, sizin görmediğiniz, fakat sizi gören birçok melekler ile birlikte. Şimdi kalkınız ve benden sonrakilere sözlerimi iletiniz."

Hz. Aişe (r. anha) der ki. "Peygamberimizin aramızdan ayrıldığı gün yanı başındakiler sabah saatlerinde hastalığını hafiflemiş gördükleri için sevinç içinde evlerine ve işlerine dağıldılar. Onu eşleri ile baş başa bıraktılar. Bizler, bu duruma göre, daha öncesine göre ümit ve ferahlık içindeyken ***Peygamberimiz (s.a.v) ansızın kadınlara :"Yanımdan çıkın. Melek geldi, yanıma girmek istiyor" dedi. Benden başka bütün kadınlar dışarı çıktı. Başı kucağımda idi. Bu sırada kucağımdan doğruldu. Ben evin bir köşesine çekildim. Melek ile uzun zaman söyleşti. Sonra beni yanına çağırıp başını yine kucağıma dayadı. Kadınlara da "içeri girin" dedi.***

Ben;"Bu Cebrail(a.s)'in gölgesi değildi" dedim. Peygamberimiz bana "Evet ya Aişe. Bu ölüm meleği (Azrail (a.s) idi. Bana gelerek söyle dedi: ***"Ulu Allah beni sana gönderdi. Fakat izinsiz yanına girmememi emretti. Eğer izin vermiyorsan geri giderim, izin verdiğin takdirde girerim. Yine Allah, sen emir vermedikçe canını almamamı söyledi. Simdi ne emrediyorsun?"dedi. Ben de ona :"Cebrail (a.s) bana gelinceye kadar yanımdan uzaklaş" dedim. Şimdi nerede ise Cebrail (a.s) gelir."***

Hz. Aişe (r. anha) söyle der: Öyle bir durumla karşı karşıya kaldık ki, ne bir cevap verebiliyor ve ne de görüş belirtebiliyorduk. Dilimiz tutulmuştu. Her bakımdan bizi şaşkınlığa gömen bir darbe altında kalmış gibi idik. Durumun ciddiyeti ve içimizi dolduran korku yüzünden ev halkından hiç birimiz konuşmuyorduk. Cebrail (a.s) tam zamanında gelip selâm verdi. Gölgesini fark ettim. Evdekiler dışarı çıkınca içeri girdi ve şöyle dedi:

"Ulu Allah sana selâm söylüyor ve kendini nasıl hissettiğini soruyor. Gerçi O, seni senden iyi bilir. Fakat senin şeref ve itibarını arttırarak varlığın hepsi üzerinde üstünlük ve değerini eksiksiz hale getirmeyi ve böylece ümmetine örnek olmanı diledi."

Peygamberimiz (s.a.v) :"Kendimi sancılı hissediyorum" diye cevap verdi. Bunun üzerine Cebrail (a.s) :"Müjdeler olsun! Ulu Allah seni, senin için hazırladıklarına kavuşturmayı diliyor" dedi.

Peygamberimiz (s.a.v):"Ya Cebrail (a.s), ölüm meleği benden izin istiyor, ona haber ver" dedi. Cebrail (a.s) :"Ya Muhammed. (s.a.v) Rabbin seni özlemle bekliyor. Sana niçin geldiğini söylemedi mi? Allah'a yemin ederim ki, ölüm meleği şimdiye kadar hiç kimseden izin istemiş değildir. Bundan sonra hiç kimseden de izin isteyecek değildir. Fakat Rabbin senin şerefini eksiksiz hale getirmek istiyor. Bunun ile birlikte O seni özlemle beklemektedir."

Peygamberimiz (s.a.v):"O halde ölüm meleği gelinceye kadar yanımdan ayrılma" dedi ve kadınlara içeri girmelerine izin verdi.

Bu arada ;"Ya Fatma, bana yaklaş" dedi. Fatma Ona doğru eğildi. Peygamberimiz (s.a.v) kulağına bir şey söyledi. Gözyaşları içinde başını kaldırdı. Konuşamıyordu. Arkasından ona yine "Başını bana yaklaştır" dedi. Ona doğru eğildi. Kulağına bir şeyler söyledi. Bu defa Fatma başını gülerek kaldırdı. Fakat yine konuşamıyordu. Gördüğümüz durum şaşırtıcı idi. Hz. Fatma(r.anha) ya, daha sonra bu konuyu sorduk. Bize ;"Önce bana "öleceğim" dedi. O yüzden ağladım. Sonra da ,"Rabbime seni bana kavuştursun ve ev halkım arasında ilk önce seni benim yanıma versin diye dua ettim" dedi. Bu yüzden gülümsedim"diye cevap verdi. Bu sırada Hz. Fatma(r.anha) iki oğlunu Ona yaklaştırdı. O da onları kokladı.

Sonra ölüm meleği Azrail (a.s) gelerek selâm verdi, içeri girmek için izin istedi. Peygamberimiz (s.a.v) de ona izin verdi. Ölüm meleği; "Bize ne emir veriyorsun, ya Muhammed!" (s.a.v) diye sordu. Peygamberimiz (s.a.v) ona: "Beni derhal Rabbime kavuştur" dedi. Bunun üzerine ölüm meleği söyle dedi:

" Peki, hemen bu gün. Zaten Rabbin seni özlemle bekliyor. Sende olduğu gibi hiç kimse hakkında tereddüt etmedi. Senden başka hiç kimsenin yanına izinsiz girmemi yasaklamadı. Fakat beklediğin an yakındır."Böyle dedikten sonra çıktı. Cebrail (a.s) içeri girdi ve şunları söyledi:

“ Ey Allah'ın Resulü! Selâm üzerine olsun. Bu benim artık yeryüzüne son inişimdir. Vahiy ve dünya defteri artık dürüldü. Benim yeryüzünde senden başka hiç kimse ile işim yok. Seninle buluşmaktan gayri yeryüzü ile bir münasebetim yok. Seni hak üzere gönderen Allah'a yemin ederim ki, artık burada durmamın hiç bir gerekçesi kalmadı.”

Evde bulunanlardan hiç birimiz bu sırada Ona bir kelime ile bile şaşkınlığımızı ifade edemedik. Duyduğumuz sözlerin öneminden dolayı erkek yakınlarına bir haber göndermek bile aklımıza gelmedi. Şaşırdık, donakaldık! Bu sırada başını göğsüme dayasın diye yer değiştirip Onun yanına vardım. Göğsünü tuttum. Bu arada bir baygınlık geçirerek halsizleşti. Alnı hiç kimsede görmemiş olduğum şekilde terlemişti. Terini silmeye koyuldum. Onun bu son terinin kokusundan daha tatlı bir koku hiç hissetmemiştim. Kendine gelince Ona; “Anam-babam, canım ve ailem sana feda olsun, alnın ne kadar terledi” diyordum. Bana :”Ya Aişe! Müminin ruhu terleyerek, kâfirin ruhu da eşek ruhu gibi çeneleri arasından çıkar” dedi.

İşte o zaman kendimizi toparlayıp ailelerimize haber gönderdik. Eve ilk giren ve Onun görmediği ilk erkek babamın bana gönderdiği kardeşim oldu. Böylece hiç kimse gelemeden Peygamberimiz (s.a.v) aramızdan ayrıldı.

Erkekleri Onun yanında bulunmaktan alıkoyan Ulu Allah'dı. Çünkü Onun üzerine Cebrail (a.s)ı ve Mikail (a.s)ı görevlendirmişti. Baygınken “Yüce dosta” diyordu. Sanki tercihini yeniliyor gibiydi! Konuşabildiği anlarda da ,”Namaza. Namaza” diye vasiyette bulundu.

Hz. Aişe (r.anha) der ki: “Peygamber Efendimiz (s.a.v) pazartesi günü kuşluk ile öğle arası bir anda aramızdan ayrıldı.”

Hz. Fatma (r.anha) da buyurur ki: "Allah'a yemin ederim ki, bu ümmet, pazartesi günü tesiri hâlâ devam eden büyük bir hâdise ile karşılaşmıştır."

Hz.Ümmü Gülsüm {r.anha) ,Hz. Ali (r.a) ın Kufe'de şehit edildiği gün bu sözün mislini söylemiş ,”Pazartesi gününden ben neler çektim. Resulullah (s.a.v) o gün öldü. Ali (r.a) o gün öldürüldü. Babam da o gün öldürüldü. Ben pazartesi gününden neler çektim, demiştir.

Hz. Aişe (r.anha) sözlerine şöyle devam eder:”Peygamberimiz aramızdan ayrılınca herkes Mescidin etrafında toplandı ve feryatlar yükselmeye başladı. Melekler Peygamberimizin üzerini benim

elbisemle örtmüştü. Ve kalabalığa karışmışlardı. Halkın bu hâdise karşısında tepkisi değişik oldu. Kimi Onun öldüğüne inanmıyordu. Kiminin dili tutulmuştu, ancak çok sonra konuşabildiler. Bir kısmı da manasız, tutarsız sözler söylüyordu. Bazılarının aklı başlarında idi. Diğer bir kısmı da olduğu yere çökerek kalmıştı. Hz. Ömer (r.a) Onun öldüğüne inanamayanlardan idi, Hz. Ali (k.v) yerine çöküp öyle kalmıştı. Hz.Osman (r.a)ın dili tutulmuştu sanki. Müslümanların hiç biri o anda Hz. Ebu Bekir {r.a) ve Hz. Abbas (r.a) gibi kendilerine hâkim olamamışlardı. Ulu Allah bu ikisine güç vererek onlara en doğru şekilde davranma imkânını bağışladı. Herkes her ne kadar Hz. Ebu Bekir (r.a) dediğine uyuyordu ise de Hz. Abbas (r.a) gelince şöyle konuştu:

"Kendisinden başka ilâh olmayan Allah adına yemin ederim ki, Allah'ın Resulü (s.a.v) ölümü tatmıştır. Zaten henüz aramızda iken Ulu Allah Ona: "***Sen de, ümmetin de öleceksiniz. Sonra da Kıyamet Günü Rabbinizin katında hesaplaşacaksınız"*** diye buyurmuştu ***(Zümer Suresi-30 - 31).***

Ebu Bekir (r.a) e haber, Hazreç kabilesinden Haris oğullarının evindeyken verildi. Hemen geldi. Peygamberimizin (s.a.v) yanına girdi. Yüzüne baktı, üzerine eğilip Onu öptü ve "Ya Resulallah, anam - babam yoluna feda olsun, iki kere ölecek değilsin. Allah'a yemin ederim ki, Allah Resulü öldü."Arkasından kapıya çıkarak toplanan halka şunları söyledi:

" Ey insanlar! Kim Muhammed'e (s.a.v) tapıyor idi ise bilsin ki, Muhammed öldü. Kim Muhammed'in (s.a.v) Rabbine tapıyor idi ise O, diri ve ölümsüzdür."

Allah'u Zülcelâl: "Muhammed, sadece bir peygamberdir. Ondan önce nice peygamberler gelip geçmiştir. Eğer O, ölür veya öldürülürse, ardınıza mı döneceksiniz? Kim iki topuğu üzerinde geri dönerse Allah'a hiç bir zarar vermiş olmaz. Allah şükredenleri mükâfatlandıracaktır."buyurmuştur.(Al-i İmran Suresi - 144)

Halk bu ayeti sanki ilk defa duymuş gibi dinledi. Diğer bir rivayete göre. Ebu Bekir (r.a) haberi alınca salât-ü selâm getirerek Peygamberimizin evine girdi. Gözleri dolu dolu idi, gırtlağı testinin boğazındaki su gibi durmadan aşağı inip yukarı çıkıyordu. Buna rağmen sözlerine ve davranışlarına gayet hâkim idi. Peygamberimizin üzerine eğildi, yüzünü açtı. Alnından ve yanaklarından öptü, yüzünü okşadı. Sonra da gözyaşları içinde şunları söyledi:

“ Anam, babam, canım ve aile halkım yoluna feda olsun. Hayatın da ölümün de güzel. Senin ölümünle, başka hiç bir peygamberin ölümünde kesilmeyen vahiy, artik kesildi. Sen anlatılmaktan yücesin, o kadar büyüksün ki, senin için ağlanmaz. Öyle seçkin oldun ki, hepimiz sana sığınır olduk. Bizi öyle kaynaştırdın ki, sende beraber olduk. Eğer ölümün kendi tercihin ile olmasaydı, nefsimizi yasa boğardık. Eğer Sen ağlamayı yasak etmemiş olsaydın, üzerinde ağlamaktan gözyaşlarımız kururdu. Engel olamadığımız gözyaşlarımız birbirinden ayrılması imkânsız olan ızdırabımızla seni hatırlamamızın nişanıdır.

Allah'ım, bu duygularımızı bizden Ona ulaştır. Ey Muhammed (s.a.v) bizi Rabbinin katında hatırla, hep Senin aklında kalalım. Eğer bize bıraktığın ağırbaşlılık olmasaydı, bıraktığın yalnızlığa hiç kimse dayanamazdı. Allah'ım! Bizim duygularımızı Peygamberine ulaştır ve Onu aramızda tut. Onun ile ilgili olarak bundan daha başka bir acı başımıza gelmesin. Kalplerimizi Ona doğru yücelt ki, Peygamberimiz bize güzel örnek olsun. Allah dan kötülüklerimizi iyiliğe çevirmesini ve imanlı olarak bizleri Peygamberimize kavuşturmasını dileriz. Hiç şüphesiz O, kendisinden istekte bulunanlarının en keremlisi ve rahmetine umut bağlananların en ulusudur! Hamd, âlemlerin Rabbi olan Allah'adır."

Rabbim cümle ehli islamı Onun şefeatiyle sonsuz güzelliklere, cennetine, cemaline ulaştırsın. Onun nurlu yolundan ayırmasın. **Âmin.**

Cenab-ı Hak: اِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللّٰهِ الْاِسْلَامُ “**Allah katında şüphesiz hak din İslam'dır.**” ***(Âl-i İmran suresi, 13)***

وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْاِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُۚ وَهُوَ فِي الْاٰخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ (٨٥) *“Kim İslam'dan başka bir din ararsa, bilsin ki, kendisinden böyle bir din asla kabul edilmeyecek ve o ahirette de hüsrana uğrayanlardan olacaktır.” **(Âl-i İmran suresi, 85)***

فَاَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًاۚ فِطْرَةَ اللّٰهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَاۚ لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللّٰهِۚ ذٰلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُۙ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَۙ (٣٠) “**Artık gerçek Müslüman olarak kendini dine İslam'a doğrult. Allah'ın dinine ki, insanları onun üzerinde yaratmıştır. Her insan İslam fıtratı üzerine yaratılmıştır. Allah'ın gönderdiği bu dini değiştirmeye kimsenin gücü yetmez İşte dosdoğru din budur. Fakat insanların çoğu Hak dinin İslam olduğunu bilmezler.”*** ***(Rum suresi, 30)***

(٧) ۞ اَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْٓا اِنْ تَنْصُرُوا اللّٰهَ يَنْصُرْكُمْ وَيُثَبِّتْ اَقْدَامَكُمْ “Ey İman edenler! Eğer siz Allah’a, onun emrini tutar dinini uygular yardım ederseniz, O da size yardım eder ve düşmanlarınıza karşı ayaklarınızı sabit kılar, sağlam bastırır.” ***(Muhammed suresi, 7)***

وَعَدَ اللّٰهُ الَّذِيْنَ اٰمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْاَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِهِمْ ۪ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِيْنَهُمُ الَّذِي ارْتَضٰى لَهُمْ... “***Allah, içinizden iman edip güzel amel ve davranışlarda bulunanlara yeminle vaad etti ki, kendilerinden öncekileri yeryüzüne hakim kıldığı gibi onları da hakim kılacak ve onlar için beğenip seçtiği İslam dinini üstün kılıp koruyacaktır…”(Nur suresi, 55)***

اَفَمَنْ شَرَحَ اللّٰهُ صَدْرَهٗ لِلْاِسْلَامِ فَهُوَ عَلٰى نُوْرٍ مِنْ رَبِّهٖ ۚ فَوَيْلٌ لِّلْقٰسِيَةِ قُلُوْبُهُمْ مِنْ ذِكْرِ اللّٰهِ ۚ اُولٰٓئِكَ فِيْ ضَلٰلٍ مُّبِيْنٍ (٢٢) “Allah kimin gönlünü İslam’a açmışsa, o, Rabbinden bir nur, bir aydınlık üzerinde değilmidir? Allah’ı anmak hususunda kalpleri katılaşmış olanlara yazıklar olsun. İşte bunlar apaçık bir sapıklık içindedirler.” ***(Zümer suresi, 22)***

(٨) يُرِيْدُوْنَ لِيُطْفِـُٔوْا نُوْرَ اللّٰهِ بِاَفْوَاهِهِمْ وَاللّٰهُ مُتِمُّ نُوْرِهٖ وَلَوْ كَرِهَ الْكٰفِرُوْنَ ***“Onlar, ağızlarıyla Allah’ın nurunu (Kur’an-ı ve İslam’ı) söndürmek istiyorlar. Hâlbuki kâfirler istemeseler de Allah nurunu tamamlayacaktır.”(Saf suresi, 8)***

(10)يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا هَلْ اَدُلُّكُمْ عَلٰى تِجَارَةٍ تُنْجِيْكُمْ مِّنْ عَذَابٍ اَلِيْمٍ (11)تُؤْمِنُوْنَ بِاللّٰهِ وَرَسُوْلِهٖ وَتُجَاهِدُوْنَ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ بِاَمْوَالِكُمْ وَاَنْفُسِكُمْ ۭ ذٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ اِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُوْنَ

“Ey iman edenler! Sizi dünyada ve ahrette acı bir azaptan kurtaracak kazanç yolunu göstereyim mi? Allah’a ve Resulü Hz. Muhammed Mustafa’ya (s.a.v) inanıp, mallarınız ve canlarınızla Allah yolunda cihad ederseniz eğer bilirseniz bu sizin için daha hayırlıdır.” ***(Saf Sûresi, ayet 10-11)***

كُنْتُمْ خَيْرَ اُمَّةٍ اُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَاْمُرُوْنَ بِالْمَعْرُوْفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُوْنَ بِاللّٰهِ...

“Siz insanlar içerisinde seçilip çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz, iyiliği emreder, kötülüğe engel olursunuz. Çünkü Allah’a inanan kimselersiniz. Eğer ehl-i kitap Hristiyan ve Yahudiler’de iman edip Müslüman olsalardı onlar içinde hayırlı olurdu Onlardan iman edenler varsa da, çoğu küfre düşmüş fasıklardır.” **(Âl-i İmrân Sûresi, ayet 110)**

Hz.EBUBEKİR(R.A):

(571 – 634)

571 yılında Mekke'de doğan Hz. Ebû Bekir Es-Sıddık(r.a) İslamı ilk kabul eden, güzel hasletlerle tanınmış ve iffetiyle şöhret bulmuş Resulullahın (s.a.v) hicret arkadaşı, kayınpederi, cennetle müjdelenen aşere-i mübeşşereden, hülafai raşidinin ilki, hayatı boyunca her şeyini Allah' ve Resulüne adamış, ilk halifesi, müşriklerin Resulullahı yok etmek için her yola başvurduğunda, mirac mucizesiyle alay ettiklerinde, bunu Resulullah (s.a.v) söylüyorsa doğrudur diyerek Sıddıkiyyet tacını giyen, Efendimiz (s.a.v) in orduya yardım ediniz dediğinde bütün servetini Resulullahın önüne yığan, Allah Resulünün (s.a.v): "Çoluk çocuğuna ne bıraktın? " dediğinde de; "Allah'ı ve Resulünü bıraktım." Diyen mübarek insan.

Şüpheli olan şeylerden sakınmada gösterdiği titizlik, helal ve harama dikkat etmesi, cömertliği takvada, zenginliği tam inançda, şerefi, alçak gönüllülükte bulduğunu söyleyen sadık dost Câmiu'l Kur'an, es-Sıddîk, el-Atik lakaplarıyla bilinen büyük sahabi. Vaktı Seherde Teheccüd Kılanların Babası" olarakta bilinir.

Asıl adı Abdülkâbe olup, İslâm'dan sonra Rasûlullah (s.a.v)'in ona Abdullah adını vermiştir.. Azaptan azad edilmiş mânâsına "atik"; dürüst, sadık, emin ve iffetli olduğundan dolayı da "sıddık" lâkabıyla anılmıştır. "Deve yavrusunun babası" manasına gelen Ebû Bekir adıyla meşhur olmuştur. Teymoğulları kabilesinden olan Ebû Bekir'in nesebi Mürre ibn-i Kâ'b'da Rasûlullah (s.a.v) 'la birleşir. Anasının adı Ümmü'l-Hayr Selma, babasının ki Ebû Kuhafe Osman'dır.

Künyesi Abdullah ibn-i Osman ibn-i Amir ibn-i Amir... ibn-i Murca et-Temî'dir. Bedir savaşına kadar müşrik kalan oğlu Abdurrahman dışında bütün ailesi müslüman olmuştur. Babası Ebû Kuhafe(r.a), Ebû Bekir (r.a)'in halifeliğini ve ölümünü görmüştür. Hz.Ebû Bekir (r.a)'in Rasûlullah (s.a.v)'den bir veya üç yaş küçük olduğu zikredilmiştir. İslâm'dan önce de saygın, dürüst, kişilikli,

putlara tapmayan ve evinde put bulundurmayan "hanif" bir tacir olan Ebû Bekir (r.a), ölümüne kadar Hz. Peygamber (s.a.v)'den hiç ayrılmamıştır. İçki içmek câhiliye döneminde çok yaygın bir âdet olduğu halde o hiç içmemiştir.

O dönemde Mekke'nin ileri gelenlerinden olup Arapların nesep ve ahbâr ilimlerinde meşhur olmuştur. Kumaş ve elbise ticaretiyle meşgul olurdu; sermayesi kırk bin dirhemdi ki, bunun büyük bir kısmını İslâm için harcamıştır. Ebû Bekir (r.a.) vasıtasıyla; **Osman ibn-i Affân, Zübeyr ibn-i Avvâm, Abdurrahman ibn-i Avf, Sa'd ibn-i Ebî Vakkas ve Talha ibn-i Ubeydullah(r.anhüm)** gibi İslâm'ın yücelmesinde büyük emekleri olan ilk müslümanların birçoğu İslâmla şereflenmişlerdir.

Efendimiz (s.a.v) birçok hususlarda onun görüşünü tercih ederdi. Umûmî ve husûsî olan önemli işlerde ashâbıyla müşavere eden Peygamber (s.a.v) bazı hususlarda özellikle Ebû Bekir(r.a)'e danışırdı. Araplar ona "Peygamber'in veziri" derlerdi. ***(Ibn Haldun, Mukaddime, 206).***

İSLÂM'I BENİMSEMESİ

Hz. Ebû Bekir (r.a), Hira dağından dönen Hz. Muhammed Mustafa (s.a.v) ile karsılaştığında, Rasûlullah (s.a.v) ona***, "Allah'ın elçisi" olduğunu söyleyip "Yaratan Rabbi'nin adıyla oku" (el-AlâkSuresi,1)*** diye başlayan âyetleri bildirdiği zaman hemen ona: ***"Allah'ın birliğine ve senin O'nun rasûlü olduğuna iman ettim"*** demiştir. Hz.Hatice(r.anha)'den sonra Rasûlullah (s.a.v)'a ilk iman eden odur. Hz. Peygamber (s.a.v) İslâm'ı tebliğinin ilk zamanlarında kiminle konuştuysa en azından bir tereddüt görmüş, ancak Ebû Bekir (r.a) şeksiz ve tereddütsüz bir şekilde kabul etmiştir. Hatta Peygamber (s.a.v) Efendimiz***, "Bütün insanların imanı bir kefeye, Ebû Bekir'in ki bir kefeye konsa, onun imanı ağır basardı "*** diye lâtif bir benzetme de yapmıştır.

Hz.Ebû Bekir (r.a) Mekke döneminde güçlü kabilelere mensup kişileri İslâm'a kazandırmaya çalışmış, öte yandan müşriklerin işkencelerine maruz kalan güçsüzleri, köleleri korumuş; servetini eziyet edilen köleleri satın alıp azad etmekte kullanmıştır. ***Bilâl, Habbab, Lübeyne, Ebû Fukayhe, Amir, Zinnire, Nahdiye, Ümmü Ubeys (r.anhüm)***bunlardandır.

Mescid-i Haram'da Peygemberimiz (s.a.v) ve diğer müslümanlarla birlikteydi. Orada bulunan müşriklere Allah'a ve Resulüne inanıp bağlanmalarının gereğini anlatıyordu, müşrikler ona ve

diğer müslümanlara saldırdılar ortalığı alt üst ettiler Hz Ebu Bekir (r.a)'i kanlar içinde bırakıp tanınmayacak hale gelene kadar dövdüler ta ki Teyme oğulları gelip Onu yarı ölü vaziyetinde evine götürene dek. Akşama doğru ancak kendine gelen Hz Ebu Bekir (r.a) **"Hz Muhammed (s.a.v) nasıl ?"** Diye sormuş ve illa görmek istemiştir. Hava kararıp ortalık tenhalaşınca Ümmül Cemil ve Annesine dayanarak Resulallah (s.a.v)'ı görmeye gitmiştir. Burada Allah'ın Resulü (s.a.v)'nü görünce kendisine sarılmış, öpmüştür, orada bulunan müslümanları da kucaklayan Hz.Ebu Bekir (r.a), burada annesinin müslüman olması için Allah Resulü (s.a.v)'nden dua etmesini istemiş, annesi de orada müslüman olmuştur.

Hz.Ebû Bekir (r.a), iman ettikten sonra İslâm'ı tebliğe gizli gizli devam ediyordu. Annesi, karısı Ümmü Ruman ve kızı Esma da iman etmiş, fakat oğulları Abdullah, Abdurrahman ve babası Ebû Kuhafe henüz iman etmemişlerdi. Onlarda daha sonra islamla şerefleniyorlardı.

Müşriklerin eziyetleri çoğalıp müslümanlara yapılan baskılar arttıktan sonra Hz.Peygamber (s.a.v), Hz.Ebû Bekir (r.a)'e de Habeşistan'a göç etmesini söylemiş ve Ebû Bekir (r.a) yola çıkmış; ancak Berkü'l-Gimâd'da Mekke'nin ileri gelen kabilelerinden İbn-i Dugunne ile karşılaştığında Ibn Dugunne onu himayesine aldığını ve Mekke'ye dönmesi gerektiğini belirterek, ikisi birlikte Mekke'ye dönmüşlerdir.

Ancak şartlı olarak Ebû Bekir (r.a)'i himayesine alan İbn Dugunne, Ona açıktan açığa ibadet etmesi ve inancını yaymaya devam etmesi sebebiyle şartları yerine getirmediğini iddia ederek, ibadetini gizli yapmasını söylediğinde Ebû Bekir (r.a), onun himayesine ihtiyacı olmadığını, zaten kendisine söz de vermediğini ifade etmişti: ***"Senin himayeni sana iâde ediyorum. Bana Allah'ın himayesi yeter."*** Böylece on üç yıl Mekke'de Rasûlullah (s.a.v) 'ın yanında kalan Hz.Ebû Bekir (r.a), Hz. Aişe (r.anha)' nin rivâyetine göre, Rasûlullah (s.a.v) hicret emrini alıp Hz.Ebû Bekir (r.a)' e gelerek ona beraberce hicret edeceklerini söyleyince Hz.Ebû Bekir Sıddık (r.a) sevinçten ağlamaya başlamıştı ***(İbn Hisâm, es-Sire, II, 485).***

Hz. Peygamber (s.a.v)'in bir gecede Mekke'den Kudüs'e oradan Sidretü'l Münteha'ya gittiği isrâ ve Mirâc hâdisesini duyan müşrikler bunu Hz. Ebû Bekir (r.a)'e yetiştirdikleri zaman; "***O dediyse doğrudur."*** demiştir. *Bu sözünden sonra Ebu Bekir'e; ihlâslı, asla yalan söylemeyen, özü doğru, itikadında şüphe olmayan anlamında,*

"Sıddîk" lâkabı verildi. Kur'an tâbiriyle, "O, ne iyi arkadaştı " ***(Nisâ Suresi,69)***

Hz Ebu Bekir (r.a) Kur'an-ı Kerim okurken ağlardı. (bizlerde ağlayamıyorsak ağlayamadığımıza ağlamalıyız). Hicrette Peygamberimiz (s.a.v)'e arkadaşlık edeceğini duyduğundada sevincinden ağlamıştır.

Peygamber (s.a.v) insanların iyi huyları üç yüz altmış tanedir, hepsi Hz.Ebu Bekir (r.a)'da vardır buyurmuştur.

İşte o "Sıddîk" ile o "Emîn", o iki arkadaş beraberce Sevr dağındaki mağaraya hareket ederek hicret etmişlerdir.

HİCRETİ

Sevr mağarasına ilk giren Hz.Ebû Bekir, (r.a.) mağarada keşif yaptıktan sonra Hz. Muhammed Mustafa (s.a.v) içeri girmiştir. Ebû Bekir (r.a)'in kızı Esma yolda yemeleri için azıklarını hazırlamıştı. Onlar Mekke'den ayrılınca müşrikler her tarafa adamlarını yollayarak aramaya başladılar. Kureyş kabilesinin müşrikleri Ebû Cehil başkanlığında Esma'nın evini aradılar, hakaret edip dayak attılar. Hz.Ebû Bekir (r.a.) hicret yolculuğuna çıkarken yanına bütün parasını almıştı. Buna rağmen kızı Esma onun nerede olduğunu, nereye gittiğini kâfirlere söylememiştir. İz süren Mekkeli müşrikler Sevr mağarasına kadar gelmişler, Rasûlullah (s.a.v) bu sırada Kur'ân'da anlatıldığı biçimde şöyle diyordu: ***"Üzülme, Allah bizimledir"*** ***(Tevbe Suresi,40).*** Nitekim Allah ona güven vermiş, göremedikleri askerleriyle onu desteklemiştir; Allah güçlüdür, hâkimdir.

Kâfirler tüm aramalara rağmen onları bulamadılar.

Ebû Bekir (r.a) mağarada kaldıkları günü şöyle anlatır: "Rasûlullah (s.a.v) ile beraber bir mağarada bulundum. Bir ara başımı kaldırıp baktım. O anda Kureyş casuslarının ayaklarını gördüm. Bunun üzerine, 'Ya Rasûlullah, bunlardan birkaçı gözünü aşağı eğse de baksa muhakkak bizi görür' dedim. O, ***'Sus ya Ebû Bekir. İki yoldaş ki, Allah onların üçüncüsü ola, endişe edilir mi?***' buyurdu.

Mağarada üç gün kalan Rasûlullah (s.a.v) ile Hz. Ebû Bekir (r.a) nihayet Medine'ye vardılar. Medine'de Hz.Ebû Bekir (r.a) humma hastalığına tutuldu. Hastalık ilerleyip yatağa düştüğünde Rasûlullah (s.a.v), "***Allah'ım Mekke'yi bize sevgili kıldığın gibi Medine'yi de bize sevgili kil, hummayı bizden uzaklaştır"*** diye dua ettiği zaman Hz. Ebû Bekir (r.a) ve hasta olan diğer sahabeler iyileştiler. Bu aradâ Hz.Âişe (r.anha) ile Resulullah (s.a.v) 'in düğünleri yapıldı. Mescidi Nebî inşâ

edildi. Masrafların bir kısmını Hz.Ebû Bekir (r.a) karşıladı. Medine'de kardeşlik tesis edildiğinde Hz.Ebû Bekir (r.a)'in kardeşliği Harise ibn-i Zeyd (r.a) oldu.

Hz. Ebû Bekir (r.a) Kuba mescidi ve Medine'de Mescidi Nebî'nin inşasına katıldı.

Rasûlullah (s.a.v) İslâm'ı yaymak ve düşmanlar hakkında bilgi toplamak için seriyye denilen keşif kollarını Medine dışına gönderiyor, bunlara bazen Hz.Ebû Bekir (r.a) de katılıyordu. Rasûlullah (s.a.v) ile birlikte bizzat çarpıştığı savaşlarda (Bedir'de, Uhud'da, Hendek'te) Ebû Bekir (r.a) de yer aldı. O, Müreysi, Kurayza, Hayber, Mekke, Huneyn, Taif gazvelerinde de bulundu.

Rasûlullah (s.a.v)'ın bizzat idare ettiği harplere gazve denir. Hz.Ebû Bekir (r.a), bu sözü geçen büyük savaşlardan başka, otuzdan fazla gazveye katılmıştır.

Bedir'de, oğlu Abdurrahman müşrikler safında yer aldığında Hz.Ebû Bekir (r.a) oğluyla çarpışmıştır. Sadece o değil, Bedir'de birçok sahâbî, oğlu, kardeşi, babası, dayısı ile çarpışmıştı.

Bedir savaşı, müslümanların İslâm'ı herşeyden üstün tuttuklarını, Allah için en yakınları olan müşrikleri kan bağı veya kabile taassubu içinde kalmadan, başka insanlardan ayırdetmeden öldürdüklerini göstermektedir. Rasûlullah (s.a.v)'ın bir amcası Hamza (r.a), İslâm ordusu safındayken öteki amcası Abbas, düşman safındaydı. Yeğeni Ubeyde (r.a) kendi yanındayken, öteki yeğenleri Ebû Süfyan ve Nevfel müşriklerle beraberdi. Hattâ kızı Zeyneb(r.anha)'in eşi Ebû'l-As da Rasûlullah (s.a.v)'a karşı müşriklerle birlikte savaşıyordu.

Hicretin 9. yılında Medine'de büyük bir kıtlık oldu. Bu arada Bizans imparatoru, Şam'da Hicaz bölgesini istilâ etmek üzere büyük bir ordu hazırladı. Rasûlullah (s.a.v), bu orduya karşı İslâm ordusunu hazırlarken, kıtlık sebebiyle zorluklarla karşılaştı. Hz.Ebû Bekir (r.a) malının hepsini bu ordunun hazırlanmasında kullandı.

HİLÂFETİ

Hicrî 11.ci yılda hastalanan Peygamber(s.a.v) Efendimiz,12 Rebiyülevvel Pazartesi günü (8 Haziran 632) vefât etti. Onun vefâtını duyan müslümanlar büyük bir üzüntüye kapıldılar ve ilk anda ne yapmaları gerektiğine karar veremediler. Ama o da bir ölümlüydü. Hz. Ömer (r.a), onun Hz. Musa (a.s) gibi Rabbi ile buluşmaya gittiğini, O'nun için "öldü" diyen olursa ellerini keseceğini söylüyordu. Ebû Bekir (r.a), Rasûlullah (s.a.v)'ın iyi olduğu bir sırada ondan izin alarak

kızının yanına gitmişti. Vefât haberini duyar duymaz hemen geldi, Rasûlullah (s.a.v)'ı alnından öptü ve ***"Babam ve anam sana fedâ olsun ya Rasûlullah. Ölümünde de yaşamındaki kadar güzelsin. Senin ölümünle peygamberlik son bulmuştur. şânın ve şerefin o kadar büyük ki, üzerinde ağlamaktan münezzehsin. Yâ Muhammed, Rabbinin katında bizi unutma; hatırında olalım ..."*** dedi.

Sonra dışarı çıkıp Hz.Ömer (r.a)'i susturdu ve; ***"Ey insanlar, Allah birdir, O'ndan başka ilâh yoktur, Muhammed O'nun kulu ve elçisidir. Allah apaçık hakikattir. Muhammed'e kulluk eden varsa, bilsin ki o ölmüştür. Allah'a kulluk edenlere gelince, şüphesiz Allah diri, bâkî ve ebedîdir. Size Allah'ın şu buyruğunu hatırlatırım: "Muhammed sadece bir elçidir. Ondan önce de peygamberler gelip geçmiştir. Simdi o ölür veya öldürülürse siz ökçelerinizin üzerinde geriye mi döneceksiniz? Kim ökçesi üzerinde geriye dönerse Allah'a hiçbir ziyan veremez. Allah şükredenleri mükâfatlandıracaktır" (Âl-i imrân Suresi,144).***

Allah'ın kitabı ve Rasûlullah'ın sünnetine sarılan doğruyu bulur, o ikisinin arasını ayıran sapıtır. Şeytan, peygamberimizin ölümü ile sizi aldatmasın, dininizden saptırmasın. Şeytanın size ulaşmasına fırsat vermeyiniz" (İbn Hisâm, es-Sire, IV, 335; Taberî, Târih, III, 197,198).

Hz. Ebû Bekir (r.a) bu konuşmasıyla orada bulunanları teskin ettikten sonra Rasûlullah (s.a.v)'ın teçhiziyle uğraşırken, Ensâr, Benû Sâide sakifesinde toplanarak Hazrec'in reisi olan Sa'd b Uhâde'yi Rasûlullah (s.a.v)'tan sonra halife tayini için bir araya gelmişlerdir. Hz.Ebû Bekir, Hz. Ömer, Hz.Ebû Ubeyde (r.anhüm) ve Muhacirlerden bir grup hemen Benû Saîde'ye gittiler. Orada Ensâr ile konuşulduktan ve hilâfet hakkında çeşitli müzakereler yapıldıktan sonra Hz. Ebû Bekir(r.a), Hz.Ömer ile Hz.Ebû Ubeyde (r.anhüm)'nin ortasında durdu ve her ikisinin ellerinden tutarak ikisinden birine bey'at edilmesini istedi. O, kendisini halife olarak öne sürmedi.

Hz. Ebû Bekir (r.a)'in konuşmasından sonra Hz.Ömer (r.a) atılarak hemen Hz.Ebû Bekir (r.a)'e bey'at etti ve, ***"Ey Ebû Bekir, müslümanlara sen Rasûlullah'ın emriyle namaz kıldırdın. Sen onun halifesisin ve biz sana bey'at ediyoruz. Rasûlullah'a hepimizden daha sevgili olan sana bey'at ediyoruz"*** dedi.

Hz. Ömer (r.a)'in bu âni davranışı ile orada bulunanların hepsi Hz.Ebû Bekir (r.a)'e bey'at ettiler. Bu özel bey'attan sonra ertesi gün

Mescid-i Nebî'de Hz. Ebû Bekir (r.a) bütün halka hutbe okudu ve resmen ona bey'at edildi.

Rasûlullah (s.a.v)'ın defni salı günü gerçekleşirken, onun nereye defnedileceği hakkında da bir ihtilâf meydana geldiğinde Hz. Ebû Bekir (r.a) yine firasetini ortaya koydu ve ***"Her peygamber öldüğü yere defnedilir" hadisini ashaba hatırlatarak bu ihtilâfı giderdi.***

Rasûlullah (s.a.v)'ın cenaze namazı imamsız olarak gruplar halinde kılındı. Bütün bunlar olurken, Hz.Ali (r.a)'nin Hz. Fatima (r.anha)'nın evinde Haşimoğulları ve yandaşları ile toplandığı ve bey'ata ilk zamanlar katılmadığı nakledilir. Hz.Ali (r.a) rivâyetlere göre, el-Bey'atü'l-Kübrâ'ya bey'at edildiği haberini alır almaz, elbisesini yarım yamalak giydiği halde evden fırlamış ve gidip Hz.Ebû Bekir (r.a)'e bey'at etmiştir. ***(Taberî, Târih, III, 207).***

Hz.Ebû Bekir (r.a)'in halifeliğine karşı kimseden bir çıkış olmamıştır. Zaten tabii, fıtrî, akli ve maslahata uygun olan da onun halifeliğidir.

Hz.Peygamber (s.a.v) Efendimiz vefat etmeden önce yazılı bir ahitname bırakmamış, ancak Hz. Ebû Bekir (r.a) in faziletine dair Mescid'de konuşmuş, hasta yatağındayken onu ısrarla çağırtmış ve yerine imam tâyin etmiştir.

Hz. Ebû Bekir (r.a) "Rasûlullah (s.a.v)' ın Halifesi" seçildikten sonra Mescid'de yaptığı konuşmada, ***"Sizin en hayırlınız değilim, ama başınıza geçtim; görevimi hakkiyle yaparsam bana yardım ediniz, yanılırsam doğru yolu gösteriniz; ben Allah ve Rasûlü'ne itaat ettiğim müddetçe siz de bana itaat ediniz, ben isyan edersem itaatiniz gerekmez..."*** demiştir ***(İbn Hisâm, es-Sire, IV, 340-341; Taberî, Târih, III, 203).***

MÜRTEDLERLE MÜCADELE, IRAK VE SURİYE FÜTÜHATI

Hz.Ebû Bekir (r.a) halife olduktan ,Arabistan'da Mekke ve Medine dışındaki bölgelerde görülen dinden dönme hareketlerine, yalancı peygamberlere, "namaz kılarız, ama zekât vermeyiz" diyenlere karşı savaş açtı. Esvedu'l-Ansi, Müseylemetü'l-Kezzâb, Secah, Tuleyha gibi yalancı peygamberlerle yapılan savaşlarla bu zararlı unsurlar yok edilmiş, isyan bastırılmış, zekât yeniden toplanmaya ve Beytü'l-Mal'e konulup dağıtılmaya başlanmıştır.

Rasûlullah (s.a.v)'ın hazırladığı, ancak vefâtı sebebiyle bekleyen Üsâme ordusunu Ürdün'e yollayan Hz.Ebû Bekir (r.a), Bahreyn, Umman, Yemen, Mühre isyanlarını bastırmıştır.

İçte isyancılarla mücâdele edilirken, dışta da iki büyük imparatorluğun, İran ve Bizans'ın ordularıyla karşılaşılmıştır. Hîre, Ecnâdin ve Enbâr, savaşlarla İslâm diyarına katılmış, Irak fethedilmiş, Suriye'nin de önemli kentleri ele geçirilmiştir. Yermek savaşı devam ederken Hz. Ebû Bekir (r.a) vefât etmiştir. Onun ordusuna verdiği öğütlerde şu ibareler vardır: "***Kadın, çocuk ve yaşlılara dokunmayın, yemiş veren ağaçları kesmeyin, ma'mur bir yeri tahrip etmeyin, haddi aşmayın, korkmayın."*** Gerçekten İslâm ordusu fethettiği yerlerde kimseye zulmetmemiş, adaletiyle düşmanların takdirini kazanmış, müslüman olmayıp da cizye vererek İslâm'ın himayesine giren milletler huzur ve emniyet içinde yaşamışlardır. Günümüze kadar inanç ve kimliklerini muhafaza etmişlerdir.

VEFÂTI

Hilâfeti iki sene üç ay gibi çok kısa bir müddet sürmesine rağmen Hz. Ebû Bekir (r.a) zamanında İslâm devleti büyük bir gelişme göstermiştir. Hz. Ebû Bekir (r.a) Hicrî 13. yılda Cemâziyelâhir ayının başında hicretten sonra Medine'de yakalandığı hastalığının ortaya çıkması üzerine yatağa düşünce yerine Hz.Ömer (r.a)'in namaz kıldırmasını istedi. Ashâbla istişâre ederek Hz. Ömer (r.a)'i halifeliğe uygun gördüğünü söyledi. Hz.Ömer (r.a)'in, çok celalli, sert oluşu gibi bazı itirazlara cevap verdi ve hilâfet ahitnamesini Hz.Osman (r.a)'a yazdırdı. Hz.Ebû Bekir (r.a.), **634** yılında **Medine**'de vefât etti. Vasiyeti gereği Rasûlullah (s.a.v)'ın yanına -omuz hizasında olarak- defnedildi. Böylece bu iki büyük insanın, iki büyük dostun, kabirlerinde de birliktelikleri devam etti.

KİŞİLİĞİ VE YÖNETİMİ

Tâcir olarak geniş bir kültüre sahip olan Hz.Ebû Bekir (r.a), dürüstlüğü ve takvâsı ile ashâb içinde ilk sırada yer alır. Karakteri; yumuşak huyluluk, çok düşünüp çok az konuşmak, tevâzu ile belirgindi. Hz.Âişe (r.anha)'nin rivâyetine göre, ***"gözü yaşlı, gönlü hüzünlü, sesi zayıf"*** biri idi. Câhiliye döneminde müşrikler ona güvenir, diyet ve borç-alacak işlerinde onu hakem tanırlardı. Rasûlullah (s.a.v)'ın en sadık dostu olan Ebû Bekir'in Mirâc olayında sergilediği sonsuz bağlılık örneği ona "es-Sıddik" lâkabını kazandırmıştır. O bu olayda "O ne söylüyorsa doğrudur" demiştir. Cömertlikte ondan üstünü

de yoktur. Bütün malını mülkünü İslâm için harcamış, vefât ederken vasiyetinde, halifeliği müddetince aldığı maaşların, topraklarının satılarak iâde edilmesini istemiş ve geride bir deve, bir köleden başka birşey bırakmamıştır. Dört eşinden altı çocuğu olan Ebû Bekir, kızı Hz.Âişe (r.anha)'yi Rasûlullah (s.a.v) ile hicretten sonra evlendirmiştir ***(Tabakat-i Ibn Sa'd, VI, 130 vd.; Ibnu'l-Esir, II, 115 vd).***

Hicret sırasında mağarada iken ayağını bir yılan soktuğunda ve ayağı acıdığında o sırada dizine yatıp uyumuş olan Hz. Muhammed Mustafa (s.a.v)'ı uyandırmamak için sesini çıkarmaması, ağlarken Peygamber (s.a.v) uyanıp ne olduğunu sorduğunda, ***"Anam-babam sana fedâ olsun ya Rasûlullah***" demesi olayı Hz.Ebû Bekir (r.a)'in Rasûlullah (s.a.v)'a olan bağlılığının örneklerinden sadece biridir. Hz.Ebû Bekir (r.a)'in beyaz yüzlü, zayıf, doğan burunlu, sakallarını kına ve çivit otuyla boyayan sakin bir adam olduğu rivâyet edilir .***(İbnü'l Esir, el-Kâmil fi't-Târih, II, 419-420).***

Rasûlullah (s.a.v)'dan sonra bu ümmetin en hayırlısı Hz.Ebû Bekir (r.a)'dir. O, Hz.Peygamber (s.a.v) 'in veziri, fetvâlarda en yakını idi. Rasûlullah (s.a.v)'ın, "insanlardan dost edinseydim, Ebû Bekir (r.a)'i edinirdim" Nitekim Efendimiz (s.a.v) Hz. Ebu Bekir (r.a)'e olan sevgisini şöyle ifade eder: "Benim tek dostum, halilim Allah'tır. Allah'u Teala İbrahim'i (a.s) dost edindiği gibi beni de dost edinmiştir. Eğer ben ümmetimden birini dost edinecek olsaydım o Ebu Bekir olurdu. Fakat o benim din kardeşim ve arkadaşımdır." ***(Buhâri, Salât, 80: Müslim, Mesâcid, 38: Ibn Mâce, Mukaddime, II)*** ve "Herkeste iyiliklerimin karşılığı vardır, Ebû Bekir hariç" demesi ve son hutbesinde, ***"Allah, kullarından birini dünya ile kendi katında olan şeyleri tercih hususunda serbest bıraktı; kul, Allah katında olanı tercih etti'' diye Ebû Bekir (r.a)'i övmesi ve mescide açılan tüm kapıları kapattırıp yalnız Hz. Ebû Bekir (r.a)'in kapısını açık bırakması ona verdiği değeri*** göstermektedir.

Kaynaklarda onun, "Ben ancak Rasûlullah'a tâbiyim, birtakım esaslar koyucu değilim" diye kararlarında çok titiz davrandığı zikredilir ***(Taberî, IV, 1845; İbn Sa'd, III, 183).***

Bir meseleyi hallederken önce Kur'ân'a bakar, bulamazsa Sünnette araştırır, orda da bulamazsa ashâbla istişâre eder ve ictihad ederdi. Ganimetin bölüşümü meselesinde Muhâcir-Ensâr eşitliği'nin ihtilâfa yol açmasında Hz.Ömer (r.a)'in Muhâcirlere daha çok pay verilmesini savunmasına rağmen ganimeti eşit olarak bölüştürmüştür. O sebeple hilâfetinde huzursuzluk çıkmadı.

Müslümanlar henüz otuz sekiz kişiyken Mekke'de Mescid-i Haram'da İslâm'ı tebliğ eden ve müşriklerce dövülen Hz.Ebû Bekir (r.a)'e hilâfetinde ***"Halifet-u Rasûlullah"*** denilmiş, sonraki halifelere ise ***"Emîrü'l-Mü'minîn"*** denilmiştir. Mâlî işlerini Hz.Ebû Ubeyde (r.a), kadılık ve kazâ işlerini Hz.Ömer (r.a), kâtipliğini Hz.Zeyd ibn-i Sâbit ve Hz.Ali (r.anhüm), başkumandanlığını Hz.Üsâme ve Hz.Halid ibn-i Velid (r.anhüm)yapmıştır. Medine Dârü'l-İslâm'ın başkenti olmuş, Mekke, Taif, San'sa, Hadramevt, Havlan, Zebid, Rima, Cened, Necran, Cures, Bahreyn vilâyetlere ayrılmıştır. Yönetimi merkezî olup, ganimetlerin beşte biri Beytü'l-Mal'de toplanmıştır.

Hz.Ebû Bekir (r.a), Mukillîn denilen çok az hadis rivâyet eden ashâbdan sayılır. O, yanılıp da yanlış bir şey söylerim korkusuyla yalnızca 142 hadis rivâyet etmiş veya ondan bize bu kadar hadis rivâyeti nakledilmiştir. Hutbe ve öğütlerinden bazıları şöyledir:

"Rasûlullah vahiy ile korunuyordu. Benim ise beni yalnız bırakmayan bir şeytanım vardır... Hayır, işlerinde acele edin, çünkü arkanızdan acele gelen eceliniz var... Allah için söylenmeyen bir sözde hayır yoktur... Herhangi bir yericinin yermesinden korktuğu için hakkı söylemekten çekinen kimsede hayır yoktur... Amelin sırrı sabırdır... Hiç kimseye imandan sonra sağlıktan daha üstün bir nimet verilmemiştir... Hesaba çekilmeden kendinizi hesaba çekiniz ***(Ayr. bk. Ebû Nuaym, Hilye, l) (•Şamil İslâm Ansiklopedisi Cilt 2 sf 151)***

Bir gün içerisinde oruç tutup, cenaze uğurlayıp, fakir doyurup, hasta ziyaret ettiğinde, Allah Resulü (s.a.v) "**Bunlar bir kimsede toplandımı o muhakkak cennete girmiştir**."Buyurdular.

Bedir harbinde oğlu Abdurrahman'la çarpışmak isteyince Allah Resulü (s.a.v) "**Sen benim işiten kulağım, gören gözümsün**" diyerek çarpışmalarına musaade etmemiştir.

Peygamberimiz (s.a.v)'in ebediyete göçeceğini ilk fark eden, herkesten önce sezen ve gözyaşı döken Sıddık-ı Ekber'dir.

Kırk bin dirheminin on binini gece, on binini gündüz, on binini gizli, on binini aşıkare tasadduk etmiş. Allah'ın "**Mallarını gece ve gündüz ve aşikare sarfedenler işte onlar Rab'lerinin yanında ecirleri sırf kendilerinindir ve onlara korku yoktur ve mahzun değildir onlar**" buyurduğu Ayet-i Kerime'nin müjdesine mazhar olmuştur .

Hz. Ali (r.a)'de bu ayet indikten sonra sahip olduğu dört dirhemin birini gece, birini gündüz, birini gizli, birini aleni tasadduk

etmiş, niçin böyle yaptığını soranlara "**Ayet-i Kerime'nin müjdesine bende mazhar olmak istedim**" diye cevap vermiştir.

Birgün Selman-ı Farisiye (r.a):"Ya Selman, Allah'ın emirlerini tut. İleride büyük fetihler olacak, senin payına ne düşecek bilemem, ama yiyip içecek ve sırtına giyecekten fazla olmasın."diye nasihat ettiği gibi, Abdurahman b.Avf (r.a) a da:"Gelecekte dünyanın genişleyeceğini, bolluğa kavuşacağını görüyorum. Bolluk zamanında ipek perdeler, atlas yastıklar kullananlar çıkacak. Sizden birinizin boynunun vurulması, dünyaya dalmasından daha iyidir."diye öğüt verirdi.

Duasında da;"Allahım kıyamet gününde benim cesedimi o kadar büyüt ki, cehennemi ben doldurayım, oraya başka kulların düşmesin."der gözyaşı dökerdi.

Hz. Ebu Bekir (r.a), iki yıl, üç ay ve bir kaç gün halifelik yapmış ve islamı sonsuz düzlüğe çıkarma başarısını göstermiştir. Ayrıca, Kur'ân âyetlerinin toplanmasını sağlamıştır. Hz. Muhammed (s.a.v) zamanında peyderpey inen vahiy, kâtiplerce ceylan derilerine, beyaz taşlara, enli hurma dallarına yazıldığı gibi, ashâbın çoğu da Kur'ân hâfızı idi. Hz.Ebû Bekir (r.a), Zeyd ibn-i Sâbit (r.a)'in başkanlığında bir heyet teşkil ederek, herkesin elindeki âyetleri getirmesini emretti. Böylece bütün âyetler toplandı ve "**Mushaf**" meydana getirildi. Bu Mushaf Ebû Bekir (r.a)'den Hz.Ömer (r.a)'e, ondan da kızı Hz.Hafsa (r.anha)'ya geçti ve Hz. Osman (r.a) zamanında çoğaltılarak Dârü'l-İslam'ın bütün vilâyetlerine dağıtıldı.

Yine; İki yıllık halifelik döneminde iki büyük zafer kazanmış İran ve Filistin O'nun zamanında feth olunmuştur.

Yediği bir zehirli yemeğin tesirinden **63 yaşında 23 ağustos 634** yılında **Medine'de** ahiret âlemine göç etmiştir.

Kızı Hz Aişe (r.anha)'nin ifadesi "**Vefat ettiğinde tek kuruş bırakmamıştır**."

Hz.Muhammed Mustafa(s.a.v) ümmetinin cennete ilk girenlerindendir.

Mubarek naaşı Allah Resulü (s.a.v)'in irtihalinde kullanılan sedye üzerine konulup, cenaze namazını Hz Ömer (r.a) kıldırmıştır. Kâinatın Efendisi Hz Muhammed (s.a.v)'in göğüsleri hizasına defnedilmiştir.

Kabre oğlu Abdurrahman (r.a),Hz. Ömer (r.a),Hz.Osman (r.a) ve Hz.Talha (r.a) indirmiştir.

Allah Rahmet etsin bizleri Şefaatine mazhar etsin amin..

Peygamber Efendimiz(s.a.v) hicret esnasında Sevr mağarasında ona hafi (sessiz)zikri telkin etmiştir. Tarikatların hafi zikri esas alanları, silsileleri Hz.Ebubekir (r.a) kanalıyla Resulullaha (s.a.v) ulaşır.

Hz.ALİ (r.a)
D. M.600-602 H.Ö.20-22 V.M.661 H.40)

Kâbe'yi muazzamanın içinde dünyaya gelen, Resulullah (s.a.v) ın terbiyesiyle büyüyen, çocuk yaşta iman eden ilk Müslüman, hiç puta tapmamış, Efendimiz (s.a.v) in kızı Hz.Fatma (r.a) nın eşi, Hz.Hasan ve Hz.Hüseyin (r.anhüma) nın babaları, ilmin kapısı, vahiy kâtibi, bileği bükülmeyen Allah'ın aslanı, velayet menbaı, Resulullah (s.a.v) ın savaşlarında en önde savaşan yiğit. Fitne döneminde harici Abdurahman ibn Mülcem'in şehit ettiği cennetle müjdelenen dördüncü kişi. Ashab-ı kiramın büyüklerinden. Peygamberimiz (s.a.v) Efendimiz'in damadı ve dördüncü halifesidir. Peygamberimizin (s.a.v) amcası Ebu Talib'in oğludur. Künyesi "Ebul Hüseyin"dir. Bir künyesi de Peygamberimizin (s.a.v) iltifat buyurarak söylediği "Ebu Türab"dır. Hiç puta tapmadan müslüman olduğu için "Kerremallahü Vechehu", kahramanlığı ve çok cesur olmasından dolayı "Kerrar", "Esedallahül Galib" lakabları verilmiştir. Ayrıca takdiri ilâhiyeye gösterdiği tam rızadan dolayı da kendisine "Mürteza" denilmiştir.

Peygamber Efendimizin (s.a.v) ashabı içinde ince manalara, latif işaretlere, tevhid, marifet ve iman konusunda veciz ibarelere sahipti. Nitekim kendisine:"Rabbini nasıl tanıdın? Diye soranlara şu karşılığı veriyordu."Onun kendisini tanıttığı şekilde, O hiçbir zaman sûrete benzemez, duygularla idrak olunamaz, insanlarla mukayese edilemez. Uzakta olana yakın, yakında olana uzaktır. Herşeyin üstündedir. Ancak bu, O'nun altında bir şey vardır anlamına gelmez. O her şeyin altındadır. Ancak bu da, O'nun üzerinde bir şey olduğu anlamına gelmez. O her şeyin önündedir ama O'nun önünde bir şey vardır demek değildir. O,eşyaya dâhildir, fakat herhangi bir şey gibi bir şeyin içinde onunla birlikte değil. Ben kendisi gibi hiçbir varlık bulunmayan Allah'ı tesbih ederim."

Hz.Ali (r.a) kendisine imanı soran birisine de:"***İman; sabır, yakîn, adl ve cihad temellerine dayanır."diye cevap vermiş ve***

arkasından sabrı on makam üzere, yakîn, adl ve cihadı da onar makam üzere anlatmıştır."(El Luma sh.180)

Hz. Ali'nin ilkleri sadece bununla sınırlı değil, dahası var, şöyle ki; Hicret izni çıkmasıyla Darünnedva da Peygamberimizin öldürülmesi kararı alınmıştı. Bunun üzerine Resulü Zişan Efendimiz; 'Ya Ali! Benim yerime yatağımda yat, daha sonra da Medine'ye gelirsin' dediğinde emrin gereğini yapan ilk can yürektir. Öyle ki korkusuzca gül kokulu yatağında mışıl mışıl uyuyacak kadar metanet sergileyebilmiştir. Hatta ardından yalın ayak uzun bir yürüyüşten sonra ayakları şişmiş halde Resulü Ekrem'le göz göze geliyor ve onun acılarını dindirecek mübarek tükürüğünü ayağına sürdüğünde yorgunluğunu üzerinde atmanın mutluluğunu yaşayacaktır bir anda.

Hz. Ali'nin ilk oğlu ve ikinci oğlu olduğunda her ikisine de Harb ismi vermiş, fakat Allah Resulünün müdahalesiyle birine Hasan (güzel), diğerine de Hüseyin (küçük güzel) ismi koyulmuştur. Hatta Habib-i Kibriya Efendimiz isim koymakla kalmayıp Fatıma ve torunlarını abasının altına alıp; 'Onlar benim ehli beytimdir' diye taltif etmiş bile. Böylece onlar bundan böyle cennet gençlerinin Efendisi olarak bilinecektir. İşte bu ilan aynı zamanda nur neslinin kıyamete kadar torunları vasıtasıyla devam edeceğinin bir işaretidir.

İlginçtir Hz. Ali ve Fatıma annemiz ehlibeyt neslinin iki gülfidanı olmalarına rağmen ömür boyu mütevazı bir şekilde aynı baş yastıkta fakru zaruret içerisinde ocaklarını tüttürmüşlerdir. Üstelik kendileri aç kalma pahasına da olsa kapıyı çalan her fakiri eli boş göndermeyip, elde avuçta ne varsa hepsini verip onları sevindirmişler de. Derken günlerinin çoğunu kıt kanaat içerisinde Allah'a şükrederek geçirip, böylece fakirlerin gözlerine yansıyan o sevinç ışıltısı açlıklarını unutturmaya yetiyordu.

Hz.Ali (k.v) Peygamber (s.a.v) in vahiy kâtiplerindendi. Peygamber (s.a.v.) in mektublarını yazardı. Hudeybiye anlaşmasını da o yazmıştı. Resulullah (s.a.v.) Ashab-ı Kiram (r.anhum) arasında iki defa kardeşlik akd edilmesini buyurdukları halde, hiç birinde Hz.Ali(r.a.) ile bir başkası arasında akd buyurmayınca, Hz. Ali (r.a.) nin;-"Beni unuttunuz mu?" sualına Peygamberimiz (s.a.v);-"Sen, dünyada ve ahirette benim kardeşimsin." Buyurdu.

Tasavvufi makamlardan bahseden ilk kişi Hz.Ali (r.a) dır."İnsanların ayıp ve kusurlarından nasıl kurtulabileceğini"soran birisine de:"Aklını başkan,sakınmayı vezir, nasihatı dizgin, sabrı

kumandan, takvayı azık ,Allah korkusunu yoldaş,ölümü ve belayı hatırlamayı arkadaş" edinenlerin günah ve kusurlardan kurtulabileceğini söyler.

Hz.Ali (r.a), Hz.Ömer (r.a) e:"Dostumuz Allah Resulüne kavuşmak dilersen yamalı gömlek giy, nalinini onar, emelini küçült, karnıını doyurmadan ye!"diye nasihat etmişti.

Hz.Al i(r.a) namaz vakti geldiğinde tirtir titrer, yüzünün rengi değişirdi."Ne oluyor sana ya emirel müminin" denildiğinde:"Allah'ın göklere, yere ve dağlara arzedip kabul etmedikleri ve insanın kabullendiği emanetin ifası vakti geldi. Korkum bu emaneti gereği gibi yerine getirememektir. Derdi.

Bir savaşta ayağına ok saplanmış, doktorlar onu ameliyat etmek isteyince, namaza durmuş, hiç gık bile demeden, ameliyat edilerek ok ayağından çıkarılmştı.

Hz.Ali (r.a) şehit edildiği zaman oğlu Hz.Hasan (r.a) minbere çıkarak şunları söyler:"Emirel-müminin aramızda katlolundu. Dünyaya aid geriye sadece bir hizmetçi, satın almak için ayırdığı dörtyüz dirhem bıraktı." Diyerek onun dünyaya aid hiçbir mal bırakmadığını ümmete ilan etmişti.***(El Lüma sh.182)***

Hz.Ali (r.a) diyor ki:*"Hayır dört şeyde toplanmıştır.*

1-Susmak,2-Konuşmak,3-Bakmak,4-Hareket.

Allah'ın adı geçmeyen bir konuşma boştur. Tefekkürü olmayan bir susma unutkanlık ve dalgınlıktır. İbretle olmayan bakış, gaflet. Allah'a kulluk için olmayan hareket kayıptır. Allah'u Zülcelâl; konuşması zikir, susması fikir, nazarı ibret, hareketi ibadet olan kimseye rahmet etsin. İnsanlar böylelerinin elinden ve dilinden selamettedir."

Ebu Nasr Serac (r.a),Dört büyük halifenin tasavvufi hayat içindeki yerlerini söylerken;Dünyayı bütünüyle terk ederek elinde avucunda bulunan her şeyi Allah yolunda infak ile fakr-ı tamı seçenlerin imamı Hz.Ebubekir (r.a) dır.Dünyanın yarısından geçip,yarısını aile efradı ve akrabalarının hukukunu yerine getirmek için ayıranların önderi Hz.Ömer (r.a) dir.

Dünyalık malı Allah için biriktiren veya Allah için biriktirmekten sarf-ı nazar eden,biriktirdiğini Allah için infak edip dağıtanların rehberi Hz.Osman (r.a) dır.Gönlünde bir dünya meyli duymayan,istemediği halde dünya kendisine doğru geldiğinde reddederek ondan kaçanların serveri Hz.Ali (r.a) dır.***(El Lumash.182)***

Allah Resulü ve hülafa-i râşidinin hayatında zühd, takva, sabır, tevekkül, cömertlik, feragat şeklinde yaşandığını gördüğümüz ruhani ve manevi hayatın diğer sahabilerce de benimsendiğini ve en güzel bir şekilde yaşandığını da görürüz.

Hz Ali (k.v) Resûl-i Ekrem'in (s.a.v) sevgili arkadaşı ve Zülfikâr kılıcının sahibidir. Kevser şerbetinin dağıtıcısıdır. Şehidlerin önde geleni ve Ashabın cevheridir. Hz. Fatıma (R.Anha) annemizin eşidir.

Hz.Ali (r.a) Doğum anı:

Fatime binti Esed (R.Anha), öksüz kalan Hz.Muhammed (s.a.v) Efendimizi şefkat ve muhabbetle bağrına basmış, bir gece rüyasında evinin nur ile dolduğunu Kabe etrafındaki dağların Kabe'ye secde edercesine eğilir gibi olduğunu görmüş ve bir aslanın doğduğunu müşahade etmişti. Nebiler Nebisi (s.a.v) Fatime'ye: "Ey anne! Yüzünde bir değişme görüyorum, halin nasıldır?", diye sordu. O da: "Oğlum biraz rahatsızım. Zira hamileyim.", diye yanıt verdi. Bu sefer Resül Efendimiz (s.a.v): "Anne; doğacak çocuk erkek olursa bana bağışlarmısın?", diye sorunca Fatime: "Vallahi bu doğacak çocuğu sana nezreyledim", buyurdu. Âlemlerin Efendisi doğacak çocuğun salimen doğması için Cenab-ı Hakk'a dua etti. Nihayet 9 ay tamam olunca Fatime binti Esed Kâbeyi tavaf ederken sancısı tuttu. Beytullah'ın içinde Hz.Ali (r.a) yidünyaya getirdi. ***(hicretten 23 yıl önce miladi 21 Mart 598).***

İmam-ı Ali (k.v) Hazretleri'nin alnının nuru ayan oldu. Resulullah (s.a.v) annesine: "Adını ne koymak istersiniz?" diye sorunca, herkes fikrini beyan eyledi. Nebiler Nebisi Efendimiz (s.a.v) şöyle buyurdu: "Benim niyetim bu çocuğun adını Ali koymaktır. Zira Allah-ü Teâlâ Hazretleri de buna Ali dedi." Bunun üzerine O'na Ali ismini koydular. Resulullah (s.a.v) Hz.Ali (r.a) yi yıkadı. Sağını yıkarken soluna, solunu yıkarken sağına dönderdi. Nebiler nebisinin gözleri yaşardı. Fatime binti Esed (r.anha) sordu: "Oğlum niye ağlıyorsun? "Resulullah (s.a.v): "Muhterem anneciğim! Bu çocuğu doğduğu gün ben gaslediyorum (yıkıyorum), o da beni ömrümün nihayetinde gasledecek (yıkayacak). Bu gözümün önüne geldi." dedi. Hz.Ali (r.a) günden güne gürbüzleşip büyüdü. Beş yaşından itibaren nebiler nebisi ile yaşamış Onun talim ve terbiyesinde yetişmiş, O yüce irfan hazinesinin feyzinden kana kana içmiştir.

Çocuklar arasında ilk defa Hz.Muhammed (s.a.v) in Peygamberliğini tasdik edip Müslüman olmuş. Güzel ahlâkın canlı

timsali idi. "Allah'ın Arslanı" diye tanınmıştı. Şecaati, metaneti, cesareti eşsizdi. Hiçbir vakit haddi aşmazdı. Hayatının sonuna kadar Resulullah (s.a.v)ın yanından ayrılmamış, daima meclislerinde bulunmuş, onu can kulağı ile dinlemiştir. Nebiyyi Zişan'ın (s.a.v) yüksek nazarına, muhabbetine mazhar olduğundan dolayı kendisinde harikulade meziyetler tecelli edip durmuş, Resul-i Ekrem'in (s.a.v) ilmen ve ahlaken varisi olmuştur.

Peygamber (s.a.v) Efendimiz: Ali benden, ben de Ali'denim." buyurmuştur. Cenab-ı Hak hilafeti Hz.Ali (r.a) ile tamamlamıştır. Bütün Sahabenin bahadırı ve âlimi Hz.Ali (r.a) olduğuna ulema ittifak etmişlerdir. Hz.Ali (r.a) ye ve ona benzeyenlere indiği rivayet edilen Ayet-i Kerimelerinde Cenab-ı Hak şöyle buyurmaktadır: ***"Mallarını gece ve gündüz, gizli ve aşikâr hayra harcayan kimseler var ya, işte onların Rableri katında ecirleri (mükâfatları) vardır. Onlara hiçbir korku yoktur ve onlar mahzun da olmayacaklardır.*** İşle bu sevabtır ki, Allah'a (c.c) iman edip salih ameller işleyen kullarını (onunla) müjdeliyor.(Bu ayetin sebeb-i nuzulu Hz Ali (r.a) 'nin dört dirhemi varmış. Birini gece, birini gündüz, birini gizli, birini de aşikâre verdiğinden dolayı bu ayet-i kerime gönderilmiştir.***)(Bakara Suresi,274)***

Hz.Ali (k.v) Hazretleri'nin Tarikatı Telkin Alması

Resulullah (s.a.v) Efendimize Cebrail (a.s) gelerek üç kere Kelime-i Tevhidi (LAİLAHEİLLALLAH) telkin buyurdu. Hz. Peygamber'den tariklerin en efdalini ve en kolayını en önce temenni eden Hz.Ali (r.a) olmuştur. İmam-ı Ali (r.a) ye Cebrail (a.s)'ın telkin eylediği şekilde Peygamber (s.a.v) Efendimiz, aşikâre (cehri) Kelime-i Tevhidi (LAİLAHEİLLALLAH) telkin etti. Sonra Sahabe-i Kiram, (r.a) Efendilerimizin yanına gelip hepsine aynı veçhile Kelime-i Tevhidi telkin etliler.

Hz.Ali (r.a),Nebiler Nebisi'ne (s.a.v): "*Ya Resûlallah! Beni Allah'a (c.c) ve yolların en yakınına ve en kolayına ve Allah 'u Zülcelalin yanında en efdali olanına delalet et." dedi.*

Resûl-i ekrem Efendimiz de (s.a.v):"Benim ve benden önceki Peygamberlerin söylediklerimizin efdali "Lailaheillallah"dır. Ya Ali yanıma otur, dizini dizime getir. İki gözünü kapat ve benden üç kere dinle ve sonra sen üç kere söyle, ben dinleyeyim." buyurdu. Sonra Peygamberimiz (s.a.v) gözlerini kapatıp yüksek sesle üç kere "Lailaheillallah" dedi. İmam-ı Ali (k.v) Hazretleri dinledi. Sonra Hz.Ali (k.v) O'nun gibi söyledi. Resûlüllah Efendimiz (s.a.v) dinledi. İşte zikir

*telkininde İmam-ı Ali (k.v) Hazretleri'ne aşikâre, (Kadiri Saliklerinin silsilesinin birinci İmamına) zikri telkin etti.****(Buhari, Müslim)***

Görüldüğü gibi bizzatii Efendimiz (s.a.v) İmam-ı Ali (k.v) Hazretleri'ne bu şekilde zikir telkin etmiştir. Yine Hz.Ali (r.a), Resulullah'a (s.a.v) sordu: *"Ya Resülüllah! Allah 'u Zülcelale yolların hangisi en yakındır ve kullara en kolay ve Cenab-ı Hakk'ın yanında en efdali hangisidir?" Resulullah (s.a.v) Efendimiz cevaben buyurdu: "Ya Ali! Halvetlerde yani tenhalıklarda Allah-ü Teâlâ Hazretleri'nin zikrine devam etmeyi sana tavsiye ederim."****(Kitabul Kalaidül Cevahir Fi Menakibi Şeyhi Abdulkadir sh.17)***

İşte telkin hakkında varid olan hadisi serif ve rivayetler mezkûr şekilde cereyan etmiş olmakla beraber Emirülmü'min İmam-ı Ali (k.v) Hazretleri zikir ve tarikat kapılarını açmış bulunuyor.

Peygamber(s.a.v) Efendimizin Hz.Ali (k.v) Hazretleri'ne Vasiyyeti

"Ey Allah 'ın arslanı olan Ali! Şecaat ve kuvvetine sığınma, seni yoldan şaşırtmayacak bir aklı kâmilin eteğine sarıl. Onun gölgesi altında yürümekle Peygamberlere varis ol, kıyamete kadar o aklı kâmilin evsafını sana söylesem bitmez. Çünkü onun vasfı, namütenahi olan Allah'ın (c.c) vasfı demektir. Ey Ali! Aklı Kâmilin gösterdiği yoldan sakın dışarı çıkma. Çünkü onun yolu Allah'u Zülcelale vuslat yoludur. Her kim ki, aklı kâmilin gösterdiği yoldan sapar, kendince yaptığı taata itimat gösterirse, Allah'u Zülcelalin kahr ve gazabına kendini teslim etmiş olur.

Ey Ali! Sen kendine, kendi ilmine, kendi büyüklüğüne güvenmeyip, koca Ulül-Azim Musa'nın (a.s), Hızır'a (a.s) tabi olduğu gibi, Akl-ı Kâmile himmet ve itaatla ondan istifadeye çalış. Ey Ali! Zatını zatı hakda, sıfatını sıfatı hakda, efalini efali hakda fani kılmak üzere aklı kâmile sarıl. Ona mubayaa eden kimse, Allah 'u Zülcelale biyat etmiş olur.***(Tasavvufi AhlakM.Z. Kotku c.2 sh.299-300)***

PeygamberEfendimiz (s.a.v) bir hadisi şeriflerinde şöyle buyurur***:"Ben ilmin şehriyim, Ali kapısı ve kapıcısıdır."****(Taberani, El Mucmeul Kebir İbn Abbas'(r.a)Keşfül Hafa Sh.1203)***

Tasavvufun yayılma suretine ve on iki tarikatın açılma sebebine gelince: Sufiyye Efendilerimiz (Allah (c.c) Hazretleri sırlarını takdis etsin) beyan ve izah etmek üzere buyuruyorlar ki, Resulullah (s.a.v) Efendimiz talim ve telkin hususunda Cenab-Hakk'a vaki olan arzı niyazı üzerine emri Sübhani şöyle varid oldu: "Habib-i Zişanın

cariyarından her birinin tecelli ve istidatlarına (mizaçları yaratılış kabiliyetleri) göre talim ve telkini zikrediniz ki feyziyab olalar" ve hakikatte cariyarın her birine başka bir surette telkin buyurularak ikmali seyri Sülük eylemişlerdir. Diğer sahabe-i Kiram (Allah onlardan razı olsun) aynı veçhile tekmili süluk edip Kemal bulmuşlardır. On iki İmam'a gelince, bunlardan dördü Hz.Ebubekir Sıddık (r.a) ın yolundan ve sekizi de İmam-ı Hüseyin (r.a) Şehidi Kerbela'nın, tarikatinden Seyri Sülük görmüşlerse de her birisi tecelliyatı Sübhaniyyeye mazhar olup saliklerine ol veçhile talim ve telkin buyurduklarından on iki tarik zuhura gelmiştir. Binaenaleyh bunlardan başka olanlar bunlardan ayrılıp bunların kolları, şubeleri meydana gelmiştir. Fakat ta Hz. Pir Gavsul Azam Abdulkadir Geylani (k.s) Efendimiz'e gelinceye kadar ekser tarikler on iki İmam'ın tariklerinden ziyade Nebiler Nebisi'nin (s.a.v) tarikleriyle Seyrü Sülük edegelmişlerdir.

Resulullah (s.a.v) mümine hatunların şefaatçisi cennet gençlerinin efendilerinin nur annesi Fatımatüzzehra (r.anha) Hazretleri'ni Hz.Ali (r.a) Hazretleri'ne nikahladığı zaman Fatımatüzzehra (r.anha) Hazretleri babası nebiler nebisine buyurdu ki***: "Beni hiçbir nesnesi olmayan fakir bir kimseye nikahladın."*** Resulullah (s.a.v)buyuruyorlar ki: ***"Ya Fatıma! Sen erine razı olmazmısın? Şunu iyi bil ki, Allah-ü Tebareke ve Teâlâ Hazretleri yer ehlinden ancak iki kimseyi ihtiyar etti. Birisi senin babandır, birisi de senin erindir.***" Zira Hz.Ali (k.v) silsilenin Nebiler Nebisi'nden (s.a..v) sonra Birinci İmamı ve velisidir.

Fil hakika İmam-ı Ali (k.v) Hazretleri'nin faziletleri hakkında birçok hadis vardır. İlmin kapısı ve kapıcısı çeşitli gazvelere katıldı ve nice zaferler elde etti. Resulullah (s.a.v)ın irtihaline kadar hiç yanından ayrılmadı.

Hz.Ali (r.a) nin Şehadeti

(Hicretin 40. yılında 20 Ramazan Miladi:24 Ocak 661)

Hz.Ali (r.a)yi şehit eden İbn-i Mülcem hediye yolu ile Hz.Ali (r.a)ye kılıcı sundu, Hz.Ali (r.a) kabul etmedi. İbni Mülcem: "Niye kabul etmedin?" diye sorduğunda Hz.Ali (r.a): "Ey İbn-i Mülcem! Senden bu kılıcı almak nasıl mümkün olur ki? Senin muradın bu kılıçla hâsıl olacak ve beni bu kılıçla öldüreceksin." diye yanıt verdiğinde İbn-i Mülcem: "Haşaki size karşı nasıl yaparım?" deyip titremeye başladı. "Ey Emirel müminin! Elimi kessinler ki benden sana, zarar gelmesin". Hz.Ali (r.a) cevap verdi: "Suç işlemeden evvel kısas yapılmaz."

Nihayet Kuttame'nin büyük vaadlerine kapılan İbn-i Mülcem, "Bu galiba bir kader işidir" Hz.Ali (r.a) Hazretleri'ni öldürmeyi kabul edip fırsat kollamaya başlar. İmam-ı Ali (k.v) Hazretleri namaz kılarken kendinden geçiyor, onun için İbn-i Mülcem namazda iken fırsat kolluyordu. Nihayet Hz. Ali (r.a) mescide geldi ve namazla meşgul oldu. İbn-i Mülcem fırsat bulup birinci secdeden baş kaldırmadan mübarek başına zehirli kılıcıyla vurdu. Hz. Ali (r.a) bu darbeyi alınca "Kâbe'nin sahibi hakkı için gamdan kurtuldum" dedi. Bahtsız İbn-i Mülcem firar etti. Nihayet yakaladılar. Hz.Ali (r.a)ona: "Sebep ne idi, evlatlarımı yetim bırakıp keder eriştirdin?" diye sordu. İbn-i Mülcem: "Ya Emir! Allah'ın takdir ettiği şey olur." dedi. Hz.Ali (r.a): "Bu adamı hapsedin. Ben hayatta bulundukça eziyet etmeyin. Eğer kurtulursam mesele yok. Şayet kurtulamazsam o bana bir defa vurdu, sizde ona bir defa vurun ve ey ciğer köşelerim beni doğuya çevirin" dedi. "Ey sadık güneş! Şimdiye kadar üstüme doğmadın ve beni gafil bulmadın, her zaman seni ben karşıladım" dedi.

Vasiyetini yazıp Ümmü Gülsüm'e (r.anhaya): "Kızım kapıyı kapat!" dedi. Ümnıü Gülsüm odanın kapısını kapadı. Kerimesi Ümmü Gülsüm (R.Anha) perde arkasından ağlamaya başladı. İmam-ı Ali (k.v) Hazretleri: "Kızım sükût et eğer benim gördüklerimi görecek olsan ağlamazsın" dedi. "Ya Emirel Mü'minin ne görüyorsun?" diye sordum. Buyurdu ki: "İşte bunlar melekler ile nebiler cemaati. İşte bu da Muhammed (s.a.v) Efendimiz. Ya Ali müjde sana, teveccüh etmekle bulunduğun hal, şu içinde bulunduğun halden daha hayırlıdır diye buyuruyor.

Hz.Hasan (r.a) ve Hz.Hüseyin (r.a) dışarıda ağlıyorlardı. Bu sırada odadan (Lailaheillallah) sözünü duydular. Odaya girince gördüler ki, babaları beka âlemine gitmiş. Vasiyetinde "Beni tabuta koyup garibeyn diye anılan yere götürün. Orada zümrüt renkli taş vardır benim gömüleceğim yer bu taşın altıdır" dedi ve oraya defnettiler. Küfe'de şehit edildiği caminin yanında namazı kılınarak defnedilmiştir. Allah' u Zülcelâl bizleri O'nun yolundan ayırmasın ve bizleri O'nun sevgisiyle gönlümüzü şerefyap kılsın. (ÂMİN)

Hz. Ali Aldığı kılıç yarasının etkisiyle, üç gün sonra, H. 40 yılın ramazan ayının 17. (M. 23 Ocak 661) cuma günü vefat etti. Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin, cesedini yıkadılar, üç parça kefen ile kefenlediler. Cenaze namazını, Hz. Hasan(r.a) dokuz tekbir (İbnü'l-Esir'e göre, yedi tekbir) ile kıldırdı ve Küfe'de sultan sarayı ile mescid arasında

defenettiler ve mezarının yerini belirsiz ettiler. Ertesi günü Hz. Hasan(r.a) emretti, Abdurrahman b. Mülcem'i öldürdüler. Müslümanlar cesedini alarak hasırlara sarıp ateşe verdiler."(***Tarih-i Taberi, c.3, sa.214-217 İbnü'l-Esir ,El-Kamil, c.3, sa.397-402 .Tariahi Bağdat,1/135.Tarihi Dımeşk,42/536-565.Belazuri,Ensab,2/257.)***

Hz.Ali (r.a)nin Menkıbeleri

Bir gün Resûlüllah (s.a.v) Efendimiz onları abası ile örttü, sonra şöyle buyurdu: ***"Yarabbi! Bunlar benim Âlim ve Ehli Beytimdir. Bunlara bereket ihsan eyle, bunları benim örttüğüm gibi sen kendilerini rahmetinle mağfiretinle setreyle. Hakikat ben bunları çok seviyorum, sende sev, sevenleri de sev, sevmeyenleri de sevme."*** buyurdu. Resûlüllah (s.a.v) Efendimiz'in siyah aba ile örttükleri şunlardır: Hz. Ali (r.a), Hz. Fatımatüzzehra (r.anha), oğulları Hz. Hasan (r.a), Hz. Hüseyin (r.a). ***(İbn Sa'd, VI, 360, 362.)***

Hz.Ali (r.a) Sıffin harbine giderken yolda susayan askeri için su bulamayınca birçoklarının kaldıramadığı bir taşı tek başına kaldırdı, altında leziz bir su çıktı, içtiler. O taşı yine yerine koydu. Bu hadisenin geçtiği yerde kilise vardı. Rahip hadiseyi oradan gördü. Hz.Ali (r.a)nin yanına geldi: ***"Sen Peygamber misin?" diye sordu. "Hayır, ben son Peygamber Muhammed bin Abdullah'ın (s.a.v) halifesiyim***." buyurdu. Rahip: "Elini ver ki, müslüman olayım." dedi. Hz.Ali (r.a) elini uzattı. Rahip Kelime-i Şehadet getirerek müslüman oldu. Hz.Ali (r.a) rahibe: "Sen bu yaşa kadar kendi dinini yaşamışsın ne sebeple bizim dinimize girdin?" diye sordu. Rahib: "Ey Emirül-mü'minin! Biz kitaplarımızdan okuduk. Bu taşı Peygamber veya (peygamber varisi) kaldırabilir. Senin bu taşı kaldırdığını görünce arzuma kavuştum. Yıllarca beklediğim şeyi buldum." dedi. Hz.Ali (r.a) bu sözü işitince ağladı. Gözlerinin yaşından sakalı ıslandı. Sonra: "Allah-ü Teâlâ (c.c) ya hamd olsun ki, beni unutulmuşlardan değil, kitabında zikredilenlerden eyledi."Dedi.

Cenab-ı Hak İmam-ı Ali (k.v) Hazretleri için güneşi iki kere batarken geri çevirmiştir. Birisi Resûlüllah'ın (s.a.v) Efendimiz'in zamanında,. Resulullah (s.a.v)in evinde Hz.Ali (r.a) olduğu halde, Cebrail (a.s) vahy getirdi. Resûl-i Ekrem (s.a.v) vahyin ağırlığından mübarek başını Hz.Ali (r.a)'nin dizine koydu. Güneş batıncaya kadar kaldıramadı ve namazını oturduğu yerde ima ile kıldı. Resûl-i Ekrem'i (s.a.v) rahatsız etmemek için yerinden kalkmadı. Peygamber Efendimiz (s.a.v) vahyin ağırlığından kurtulunca: "Ya Ali! İkindi namazını kıldın mı?" diye sordular. Hz.Ali (r.a): "İma ile kıldım." dedi. Habibullah

güneşe geriye dönerek dağın üzerinde durması için emir verdiler. Güneş geriye dönerek dağın üzerinde durdu. Hz.Ali (r.a) namazını kıldı, güneş tekrar yerine gitti.***(Kadı Iyaz'ın nakline göre et-Tahavî reddu şems hadisini* Muşkilu'l-Hadis*'in de nakletmiştir. İbn Hacer, et-Tahâvî'nin, el-Hakim'in, et-Taberânî (360/971)* el-Kebîr*'inde, el-Beyhakî* Delail*'inde Esma binti Umeys'ten rivayet ettikleri)***

İkincisi Resülüllah (s.a.v) Efendimizden sonra Hz.Ali (r.a) Babile giderken Fırat nehrinden geçmek icabetti. İkindi vakti idi. Beraberindekilerin bir kısmı ile kendileri ikindi namazını kıldılar. Bir kısmı da hayvanlarını sudan geçirmeye uğraştı, güneş battı. Bunlar ikindi namazını kılamadılar. Hz.Ali (r.a) de dua buyurdu. Cenab-ı Hak (c.c) güneşi geriye getirdi. Namazını kılmayanlar selam verinceye kadar güneş kaldı. Sonra korkunç bir ses çıkararak battı.

Kâbe-i Muazzama, Mekke fethinde putlardan temizleniyordu. Peygamberi (s.a.v) Efendimiz: "***Ya Ali! Üzerime çık." Hz.Ali (r.a): "Ya Resûlüllah! Sizin omuzunuza nasıl çıkayım? Siz benim omuzuma çıkın." dedi. Nebiler Nebisi (s.a.v): "Ya Ali sen buna dayanamazsın. Çık omuzuma." buyurunca Hz.Ali (r.a) Âlemlerin fahri ebedisinin sırtına çıkıyor. Putların bulunduğu noktaya çıkıyor. O demde Hz. Ali (r.a) öyle bir yere çıkmıştır ki, bütün ufukları kucaklayabileceğini sanıyor ve her nereye baksa on sekiz bin âlemin efendisini görüyor, meleklerin seslerini zikir ve tespihlerini duyuyor ve kalan putları oradan temizleyerek Nebiler Nebisi'nin (s.a.v) sırtından iniyor.***

Resulullah (s.a.v) hasta yatıyorlar. Hz.Ali (r.a) ziyarete geliyorlar. Resul'ü Ekrem Efendimiz'e (s.a.v): ***"Ya Resûlüllah! Rüyamda gördüm, giymiş olduğum zırhı üzerimden çıkardılar."*** buyuruyor. Peygamber (s.a.v) Efendimiz de: ***"Ya Ali, o zırh bendim, bütün hilekârlıktan o (zırh) seni korurdu. Vakit ki, ben gideyim ve sen yalnız başına belalara uğrarsın. Ey Ali! Sakın gönül darlığı çekip sızlanmayasın ve sabırdan başka bir yola girmeyesin."*** buyurdu. Bu esnada Fatımatüzzehra r.anha) validemiz de ağlamaya başladı. "***Ya Resûlüllah! Rüyamda elimde bir mushaf yaprağı tutuyordum. Ansızın elimden kayboldu."*** Peygamber (s.a.v) buyurdu ki: "***Ey Fatıma (r.anha)! O yaprak bendim. Gözünün önünden kaybolsam gerektir."*** dedi. O esnada Hz.Hasan (r.a) ve Hz.Hüseyin (r.a) Efendilerimiz de oradalardı. ***"Ey büyük dedemiz! Rüyamızda havada giden bir tahtırevanın altında başı açık yürüdüğümüzü gördük."***Resulullah (s.a.v) buyurdu ki: "***Ey ciğer köşelerim! O taht benim naşımdır ki, siz***

saçlarınızı açıp onun altında yürüyeceksiniz." Bu esnada Ehlibeyt (r.a) ve Sahabe (r.a) gözyaşlarına hakim olamadılar..

Bir gün Peygamber (s.a.v) Efendimiz İmam-ı Aliyyel Mürteza'nın (k.v) pak alnını öpmüştü. Abdulmuttalib oğlu Hz. Abbas (r.a) sordu: "***Ya Resûlüllah! Bu adamı seviyormusun?"*** Peygamber (s.a.v): ***"Ey Abbas!" dedi. "Bu şahıs benim mahbubumdur. Bunun sevgisinden gaflete düşmek benim için mümkün değildir. Devamında da buyurur ki: "Her kim beni severse Ali'yi (r.a) de sever ve her kim Ali'yi (r.a) sevmezse beni de sevmez.****(İbn. Asakir Tarihi Dımeşk, c.2 sh.93)*

Bir gün Hz. Ali (r.a) Hazretleri'ne biri geldi. "Bana bilinmeyen şeyleri öğret, bellet." dedi. Buna cevap olarak Hz. Ali (r.a) de sordu: ***"İlmin başını ne yaptın?"*** Adam sordu: ***"İlmin başı nedir?"***Hz.Ali (r.a) sordu: ***"Rabbini bildin mi?"*** Bu soruya adam: ***"Evet."*** dedi. Hz. Ali (r.a) Hazretleri tekrar sordu: ***"Bu babda ne gibi işler yaptın?"*** Buna karşılık adam: ***"Allah (c.c)ın dilediğini."*** dedi. Bundan sonra Hz. Ali (r.a) şöyle dedi: ***"Kalk git artık, bu halini kuvvetlendir. Sonra bana gel o zaman sana bilinmeyen şeyleri belletirim."*** dedi.

Hz.Ali (r.a) irfan sahibi için şöyle buyurdu: "İrfan sahibi bu dünyadan göçünce onu kıyamet günü ne Sıddıklar ne de Şehidler görebilir. Cennet sahibi cennette bulamaz." Bunun üzerine orda bulunanlar: "O halde nerede bulunur?" diye sordular. Hz. Ali (r.a) de şu ayeti kerimeyi okudu: ***"Rıza gösterilen bir yerde... Kudretine nihayet olmayan bir Melik'in (her şeye hâkim bulunan Allah'u Teâlâ'nın) huzurunda****... **(Kamer Suresi,55)*** şöyle devam etti: "Onlar mezardan kalkınca Cebrail'i (a.s), Mikail'i (a.s), cenneti, sevabı, eşlerini ve yavrularını sormazlar. Şöyle derler; 'Nerede sevdiğim? Hani iyiliğimi kendisi ile bulduğum zat?' derler.

Hz.Ali (k.v) Hazretleri namaz kıldığı zaman baygınlık hali sorulunca şöyle anlatırdı: "Yerin ve göğün kabul etmediği emaneti yerine getirmek kolay değildir. Nitekim bu hususta buyurulmuştur: ***"Eğer biz bu Kur'an'ı dağın üzerine indirseydik, muhakkak o dağı Allah korkusundan baş eğmiş parçalanmış görürdün."****(Haşr Suresi,21)*

Hz.Ali (r.a) Efendimiz hayatının sonuna kadar Nebiler Nebisi'nin (s.a.v) şeriatından hiç ayrılmamıştır. Hulafai Raşidinin dördüncüsüdür.

Kerametler sarayının eşşiz sultanı İmam-ı Ali (k.v) Hazretleri elinde avucunda ne varsa son meteliğine kadar harcardı. Nur asrında bir gündü. İmam-ı Ali (k.v) Hz.leri bütün kadınların efendisi, derinlik ve

incelik misali Fatımatüzzehra'ya (r.anha): "Ya Fatıma!" dedi. "Evimizde yiyecek bir şey var mı?" Fatıma (r.anha) annemiz: "Hayır Ya Ali!" buyurdu.

Allah 'u Zülcelâl eğer onlar isteseydi, uhud dağını altın yaratıp emirlerine sunardı ama onlar şu üç günlük dünyada midelerine taş sarıp günlerce yiyecek birşeyler bulamadıkları halde sonsuzluk âleminin saadeti için şu dünya cilvelerine aldanmaınışlardır.

Bir gün Ashab-ı Kiram, Resûlüllah (s.a.v) Efendimiz'den ***Hz.Ali (k.v) Hazretleri'ni çok sevmelerinin sebebini sordular***. Peygamber (s.a.v) Efendimiz: ***"Varın, Ali'yi (r.a) çağırın."*** buyurdular. Ashabı kiramdan birisi, Hz.Ali (r.a)yi çağırmaya gitti. Habibi Ekrem (s.a.v) İmam-ı Ali (k.v) Hazretleri gelince: ***"Ya Ali (k.v) ! Sen birine iyilik etsen o sana kötülük yapsa sen ne yaparsın?"*** buyurdular. Hz.Ali (r.a)de: ***"İyilik yaparım, Ya Resulallah***." dedi. Resulü Ekrem (s.a.v) **aynı soruyu yedi kere sordu. Hz.Ali (r.a) her seferinde yine: "İyilik yaparım, ya Resulallah** dedi ve ilave ederek: ***"O kimse bana hep kötülükte bulunsa, ben hep yine ona iyilik yaparım***." dedi. Bunun üzerine Ashabı Kiram: ***"Ya Resûlüllah! Ali'yi çok sevmenizin sebebini anladık. Bu sevgiye lâyık olduğunu gördük."***dediler.***(Ramuzul Hadis, sh.593,6194)***

Hz.Ali (r.a) Hazretleri Hicrette Mekke-i Mükerremede Nebiler Nebisi (s.a.v) Efendimiz'in yatağında canı pahasına yatmış, bilahare Medine'ye ayakları şişmiş parçalanmış olarak vasıl olmuştur. Resulullah (s.a.v) meşakkate katlanmış olan narin, nazik ayaklarını okşamış, kendisine afiyeti için dua buyurmuştu. Hatta İmam-ı Ali (k.v) Hazretleri'nin bu fedakârlığı üzerine şu ayeti kerime nazil olmuştur: "***İnsanlardan öyleleri vardır ki, Allah'ın (c.c) rızası için nefsini feda eder."(Bakara Suresi,204)***

Resulullah (s.a.v) O'nun için buyurdu ki: ***"Ya Ali! Seni ancak mü'min olan sever, sana ancak münafık olan buğz eder."(Süneni Nesei c.8 sh.17.A.b.Hanbel Müsned c.1 sh.95)***

Hz.Ali (k.v) Hazretleri'nin Hikmetli Sözleri

Hz.Ali (k.v) derki: ***"Kişi dili altında saklıdır. Konuşturunuz, kıymetinden neler kaybettiğini anlarsınız. Dünya bir cifedir, leştir. Ondan birşey isteyen köpeklerle dolaşmaya dayanıklı olmalı. Allah-ü Teâlâ (c.c) ya yemin ederim ki, beni yalnız mümin sever ve bana yalnız münafık buğz eder. İnsanın yaşlanıp ölmesi, küçükken ölüp hesapsız cennete girmesinden daha hayırlıdır."***

“Tembellik insanı vaktinden evvel yıpratır.”

“Allah-ü Teâlâ'yı (c.c) insanların en çok bileni Kelime-i Tevhide ve onun şanına en fazla tazim eden ve hürmet gösterenlerdir.

“Kul ümidini yalnız Rabbine bağlamalı ve yalnız günahları kendini korkutmalıdır. İnsanlar arasında, Allah’u Zülcelali en iyi bilen, onu çok sevendir. Tam tazim edendir.”

‘’Sizin için korktuğum şeylerin en başında, nefsinin hevasına uymak ve uzun emelli olmak gelir. Birincisi Hak yoldan alıkoyar, ikincisi ise Ahireti unutturur. Takva hataya devamı bırakmak, aldanmamaktır, ilimsiz yapılan ibadette, anlayış vermeyen ilimde, tefekküre götürmeyen Kur'an-ı kerim okumakta hayır yoktur.”

“Bana bir harf öğretenin kırk yıl kölesi olurum. Kendinize Allah (c.c) yolunda kardeşler edininiz. Çünkü onlar dünya için de, ahiret için de lâzımdır.”

“Bir kul, Allah (c.c) ın yolunda yeni bir kardeş edindimi, Cenab-ı Hak’da cennette onun için bir derece ihdas eder. Ahir zamanda bir mümin halk arasında adını unutturmadıkça rahat edemeyecektir.”

“Sizin hayırlınız günahına gerçekten çok tevbe edenlerdir. Her fenalıktan uzak kalmanın yolu, dili tutmaktır.”

“Hayra niyet edince acele et ki, nefsin seni yenip te caydırmasın. Dünya hayatı kimseye baki değildir. Şiddeti de nimeti de geçicidir.”

“İki şey aklı ve tedbiri bozar. Biri acele etmek, biri de olmayacak şeyi istemek. Akıl gibi mal, iyi huy gibi dost, edeb gibi miras, ilim gibi şeref olmaz. Danışmadan (İstişare etmeden) doğruya ulaşılamaz.”

“Öksüzü ağlatmak zulümdür.

“Allah (c.c)’ın zikredildiği yere, Kur’an okunulduğu zaman, ilâhi tecelli iner. Ama bu tecelli görünmez. O, görünmekten yana münezzehtir. Tek olan Allah (c.c) a yöneliniz. O'nun zikriyle olunuz. İnsanlara inen bela ve hidayet için mutlaka Allah (c.c) ın kitabında bir işaret vardır. *Bunu anlamak için daima Kur'an okuyunuz ve Allah’u Zülcelali çok zikrediniz. Allah (c.c)ı anmak (zikretmek) ruhun gıdasıdır. O'nu övmek ruhun içkisidir. O'ndan utanmak, ruhun örtüsüdür. Tad arayanlar O'nun zikrinden daha tatlı bir şey bulamazlar.* Şunu iyi bil ki, sevgiliyi anmak, (zikretmek) başkalarını unutmak sayılır. Bir kimsenin işi Allah'ın (c.c) zikri olunca başkalarını unutur. Allah’u Zülcelalin hikmetli işlerini düşünerek hoş olmaya bakar. Allah (c.c) ın

cemal sıfatının güzelliği önünde varlığı söner ve O'nun iyilik denizinde yok olur.

“Hz.Ali (r.a) Hakkında Bazı Hadis-i Şerifler

Peygamber (s.a.v) Efendimiz Hz.Ali (r.a) Hazretleri’ne buyururlar ki: “Ey Ali! Ben Peygamberliğimle sana meydan okuyorum. Çünkü benden sonra Peygamberlik yoktur. Sen de İnsanlara karşı yedi şeyle meydan okursun. Kimse sana söyleyecek bir söz bulamaz. Sen onların hepsinden evvel iman ettin. Allah’'ın (c.c) ahdini en güzel yerine getiren sensin. Allah (c.c) ın emrini en güzel ayakta tutan içlerinde yine sensin. İçlerinde eşitlik kaidelerine en güzel uyan yine sensin. Halka karşı en adil olan da sensin. Hüküm verme kabiliyetine hepsinden fazla sen sahipsin. Allah (c.c) Hazretleri’nin katında sen en büyük meziyetlere sahipsin.***”(Faslul Hitab)***

“Ali'yi (r.a) sevmek, günahları ateşin odunu yiyip erittiği gibi yer bitirir.”***(Ramuzul Hadis No:3406)***

“İçinizde en hayırlısı Ali (r.a), gençleriniz arasında en hayırlıları Hasan (r.a) ile Hüseyin (r.a), kadınlarınızın da en hayırlısı Fatıma’dır. (r.anha***).”(Ramuzul Hadis No:3520)***

“Ey Ali! Ben senin hakkında Allah'tan (c.c) beş şey diledim. Dördünü verdi birini vermedi. Ümmetimin (benden sonra) senin emrin altında birleşmelerini diledim, vermedi. Senin hakkında verdikleri: Yer yarıklığında (insanlar dirileceği zaman) ilk dirilecek olan ben ve sen olacağız. Elinde Liva'ül-hamd bulunmuş bir halde evvelkileri ve sonrakileri geçip, önümde yürüyeceksin. Benden sonra mü'minlerin velisi sen olacaksın. Rabbim senin hakkında bunu bana ihsan etti.”(Ramuzul Hadis No:3666)

“Ya Ali! Allah'ın (c.c) sayesinde, bir kimseyi hidayet etmesi, senin için güneşin üstüne her doğup battığı şeyden daha hayırlıdır.***”(Buhari cihad,143)(Ramuzul Hadis No:4274)***

“Ey Ali! Musa'ya (a.s) göre Harun (a.s) ne ise sende bana göre O'sun. Buna razı değil misin? Ne var ki, benden sonra Peygamber gelmeyecektir.***”(Ramuzul Hadis No:6197)***

“Ey Ali! İstihare eden eli boş dönmez. İstişare eden de pişman olmaz. Ey Ali! Gecenin sonuna dikkat et. (onu ihya et.) Çünkü yeryüzü gündüzden çok gece durulur. Ey Ali! Allah'ın (c.c) ismi ile sabah erken kalk. Çünkü ümmetimin erken kalkmasında (bereketler) ihsan eder.***”(Ramuzul Hadis No:6198)***

"Allah'ım! O'na yardım et, O'nun sebebiyle de yardım et. O'nu esirge ve O'nun sebebiyle de esirge. O'na yardım et, O'nun sebebiyle (halka) yardım et. O'nu seveni sev, O'na düşman olana düşman ol Allah'ım ."(Ramusul Hadis No:2183)

"Ya Ali! Seni seven beni sevmiştir, senden nefret eden benden nefret etmiştir.***(Ramusul Hadis No:4844)***

"Ben kimin efendisi isem, Ali (r.a) de onların efendisidir.***"(Taberani, Cabir b, Abdillah(r.a)den)***

"Ben ilmin şehriyim Ali de (r.a) kapısıdır, ilmi isteyen kapısına müracaat etsin.***"(Tirmizi, Keşfül Hafa,1203)***

"Ben hikmet hanesiyim, Ali (r.a) anahtarıdır. Ali (r.a) hepinizin âlimidir, efdâlidir. En doğru hükmedeniniz Ali'dir."***(Buhari, Müslim, EbiDavut, Tirmizi)***

HZ.HASAN (r.a)

Hasan bin Ali bin Ebu Talib ya da Hasan el-Müctebâ, **(d. 624 – ö. 669)**

Doğumu ve Aile Hayatı:

Rasûlullah (s.a.v)'ın erkek çocukları küçük yaşlarda iken vefat etmişler, kız çocukları ise büyümüş, evlenmiş ve çocuk sahibi olmuşlardır. Hz. Peygamber (s.a.v)'in torunları olan bu çocukların bazıları onunla birlikte güzel günler geçirerek onun eğitim ve terbiyesinden nasiplenmişlerdir. Kaynaklarımızda bu torunlarından, özellikle Hz. Peygamber (s.a.v)'in irtihalinden sonraki süreçte, etkili olup önemli gelişmelerde etkin rol üstlenen Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin(r.anhüma)nın haricindekiler hakkında fazla bilgi bulunmamaktadır. Hadis ve tarih kaynaklarında Rasûlullah (s.a.v) ile torunları arasındaki ilişkiler hakkında bilgi veren rivayetlerin hemen hemen hepsi Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin (r.anhüma) ile ilgilidir.

Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin (r.anhüma)nın dünyaya geldiği ev Hz. Ali (r.a) ve Hz. Fatıma (r.anha)'nın evidir. Bilindiği gibi Hz. Ali (r.a), Rasûlullah (s.a.v)'ın amcası Ebû Tâlib'in oğlu,kuzeni ve damadıdır, Ancak küçük yaşlardan itibaren Rasûlullah (s.a.v)'ın yanında ve onun evinde yetişmiş, âdeta onun ailesinden biri gibi olmuştur. İlk müslümanlardan olan Hz. Ali (r.a), Mekke dönemi İslam tebliğinde de önemli bir yere sahiptir. Mekke'den Medine'ye göç edişte, Peygamber Efendimiz (s.a.v)in yatağına yatıp kendi canını hiçe sayan,Peygamber (s.a.v)Efendimiz'e bırakılan emanetleri sahiplerine ulaştıran

kişidir.Annesi Hz.Fatıma (r.anha)ise Peygamberimiz Hz.Muhammed Mustafa (s.a.v)nın soyunu devam ettiren tek evladı olup en küçük ve en sevdiği kızıdır. Onun Hz. Ali(r.a) ile evlenmesinden sonraki yaşamına dair birçok bilgi kaynaklarda yer almaktadır. Hz. Fatıma(r.anha), Bedir Harbi'nden sonra Hicret'in ikinci yılında Hz. Ali (r.a) ile evlenmiş ve bu evliliklerinden Hasan, Hüseyin, Muhassin, Ümmü Gülsüm ve Zeynep isimlerinde çocukları dünyaya gelmiştir. ***(İbn Sa'd, Kitâbü't-Tabakâti'l-Kebîr, X, 27.)***Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'in haricinde Muhassin, doğumunun hemen akabinde vefat etmiş ancak büyüyen kızları çeşitli evlilikler geçirmişlerdir. ***(İbn Kesîr, el-Bidâye, I, 1020.)***

Hz. Hasan (r.a), Hicret'in üçüncü yılında Hz. Hüseyin (r.a) ise dördüncü yılında dünyaya gelmişlerdir. ***(İbnü'l-Esîr, Üsdü'l-Ğâbe, II, 10,18.).***Aralarında sadece bir yaş bulunan Hz. Hasan ve Hz.Hüseyin (r.anhüma) birlikte büyümüşler, günleri hep birlikte, bir arada geçmiştir. Bu nedenle özellikle çocukluk yıllarında Hz. Peygamber (s.a.v)'le geçen günleri hakkında bilgi veren rivayetlerin birçoğunda her ikisinin de ismi geçmektedir. Hz. Hasan (r.a)'a ismini bizzat Peygamber (s.a.v) Efendimiz vermiştir. Hz. Ali (r.a)'nin Harb ismini sevmesi nedeniyle dünyaya gelen oğluna Harb ismini vermek istediği, ancak Rasûlullah (s.a.v)'ın onu kucağına alarak onun ismini Hasan koyduğu bildirilmektedir. Bu bilginin devamında aynı konuşmaların Hz. Hüseyin ve Muhassin'in doğumlarında da meydana geldiği, Rasûlullah (s.a.v)'ın onlar için de Harb ismine rıza göstermeyip "Hüseyin" ve "Muhassin" isimlerini verdiği, daha sonra da: "Onları Harun'un evlatları Şibr, Şübeyr ve Müşebbir gibi isimlendirdiği" ifade edilmiştir. ***(İbn İshâk, es-Siyer ve'l-Meğâzî, s. 247.)***

Hasan, Hüseyin ve Muhassin isimlerinin cahiliye döneminde bilinmediği ve ilk olarak Peygamber (s.a.v) Efendimiz tarafından torunlarına verildiği kaynaklarda yer almaktadır. İmran b. Süleyman: "Hasan ve Hüseyin cennet ehlinin isimlerindendir. Bu isimler cahiliyede yoktur." demektedir. ***(İbn Sa'd, Kitâbü't-Tabakâti'l-Kebîr, VI, 357.)***

Hz. Peygamber (s.a.v)'in, torunları Hasan ve Hüseyin (r.anhüma)nın doğumundan sonra kulaklarına ezan okuduğu ve her biri için de akika kurbanı kestirdiği nakledilmektedir. Her ikisinin de doğumlarının yedinci günlerinde sünnet edildiği ve Rasûlullah (s.a.v)'ın Hz.Fatıma (r.anha)'ya onların saçlarının kesilip ağırlığınca gümüş tasadduk etmeyi emrettiği, Hz. Fatıma (r.anha) annemizinde öyle

yaptığı belirtilmiştir. ***(Tirmîzî, Edâhî, 17; Ebû Dâvud, Edâhî, 21; İbn Hanbel, Müsned,VI, 390-392.)***

Hz. Hasan (r.a), beyaz ve güzel yüzlü olup, yüzü Resulullah (s.a.v)a çok benzeyen yedi kişiden birisidir. Resulullah (s.a.v)efendimize ondan daha çok benzeyen kimse yoktu.

Hz. Ali (r.a)-Hz.Fatıma (r.anha) ailesi Hz. Peygamber (s.a.v) nezdinde farklı ve önemli bir konumda olmuştur. O, onların her türlü ihtiyaçlarıyla ilgilenirken onları eğitmekten de geri kalmamıştır. Rasûlullah (s.a.v)'ın bu aileye gösterdiği hassasiyet gerek o günlerde ashabın, gerekse tarih boyunca bütün müslümanların onlara sevgi ve saygı temeline dayalı ilgilerine sebep olmuştur.

Peygamber (s.a.v) Efendimizin Hasan ve Hüseyin (r.anhüma)yı sevmesi ve insanların da onları sevmelerini istemesi ile onlar için yaptığı dua birçok rivayete konu olmuştur. Ebu Hureyre (r.a)'den nakledilen bir bilgide, Hz. Peygamber (s.a.v) Hz. Hasan (r.a)'ı aramak için Ebu Hureyre'nin elinden tutarak Benî Kaynuka çarşısına gitmiş, dolaşmış bakmış onu bulamamış, sonra oradan ayrılarak mescide gelmiş ve Hz. Hasan'ı kendisine bulmalarını istemiştir. Hz. Hasan (r.a) gelince hemen onu odasına götürmüş, onun elini sakalına dokundurmuş, sonra yüzünü ona iyice yaklaştırarak "Allah'ım ben onu seviyorum, sen de onu ve onu seveni sev." demiştir. Yine onun "Kim Hasan ve Hüseyin'i severse beni sever, kim de onlara buğz ederse bana buğz eder." dediği nakledilmiştir. ***(İbn Sa'd, VI, 360, 362.)***

Bir defasında Rasûlulla (s.a.v) mescitte onların birini sağ, diğerini sol dizine oturtmuş, bir ona bir diğerine sevgi gösteriyor idi. Sahabeden birisi "Ya Rasûlullah (s.a.v), onları seviyorsun herhalde?" deyince "Kim onları severse beni sever, kim onlara buğz ederse bana buğz eder." buyurmuştur. "Ehl-i Beyt'inden en sevimli olanlar kimlerdir?" diye sorulunca Peygamber Efendimiz (s.a.v): "Hasan ve Hüseyin'dir." diye cevap vermiştir. Hz. Fatıma(r.anha)'ya onları çağırmasını söylemiş, onlar gelince de kucaklamış ve öpmüştür. Hasan veya Hüseyin'in ağladığını duyduğu anda hemen onların yanına koşan Hz. Peygamber (s.a.v), etrafındaki insanlara da, onların sesini duyunca elinde olmadan kalktığını söylemiştir. ***(İbn Kesîr, el-Bidâye, I, 1208; Zehebî, Târîhu'l-İslam, (41-60), 36,37.)***

Resulullah (s.a.v), Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin (r.anhüma)'e olan sevgisini onların "Cennet ehli gençlerin efendileri" olduğunu müjdeleyerek vurgulamıştır. Onları bulduğu her fırsatta kucağına alıp

öpmüştür. Ebu Seleme b. Abdurrahman (r.a), Rasûlullah (s.a.v)'ın dilini çıkarıp Hasan'la oynaştığını ifade etmektedir. Ebu Hureyre (r.a) ise Rasûlullah (s.a.v)'ın onu ağzından zaman zaman da karnından öptüğünü bildirmiştir. Bu nedenle o, Hasan'a rast geldiğinde "Bana müsaade et, Rasûlullah'ın seni öptüğü gibi öpeceğim." der, yeleğini kaldırır ve karnından öperdi.***(İbn Sa'd, VI, 359-361.)***

Yine bir gün Rasûlullah (s.a.v)'ın Hasan'ı öptüğünü gören Akra b. Hâbis ona: "Benim on çocuğum var ama daha hiç birini öpmedim." deyince Peygamber (s.a.v) Efendimiz: "Merhamet etmeyene merhamet edilmez." buyurmuştur. Başka bir rivayette ise "Allah senden rahmet duygusunu almışsa ben ne yapayım." demiştir.***(İbn Sa'd, VI, 362.)***

Hz. Peygamber (s.a.v)'in namaz kılarken gerek Hz. Hasan (r.a)'ın gerekse Hz. Hüseyin (r.a)in onunla oynaşmaları rivayetlere konu olmuştur. Ebu Bekre'den nakledildiğine göre Hz. Hasan, Rasûlullah (s.a.v) namaz kılarken onun üzerine çıkmış, o ayağa kalktığında onu düşmemesi için tutmuş, tekrar ikinci defa eğildiğinde ise onu bırakmıştır. Diğer bazı rivayetlerde ise Hz. Peygamber (s.a.v) namaz kılarken Hasan onun altından girip, üstüne çıktığı ve Resulullah (s.a.v)ın ona bir şey yapmadığı bildirilmektedir. Namaz dışında ise Rasûlullah (s.a.v)'ın onları sırtına alarak dizlerinin üzerinde dolaştırdığını görüyoruz. Onları bu durumda gören birisi: "Çocuk ne güzel bir bineğin üzerindesin." deyince Rasûlullah (s.a.v) da: "O da ne güzel bir binici." diye cevap vermiştir. Hz. Peygamber (s.a.v) halkın arasında iken dahi onları omuzlarına almış ve gezdirmiştir. Ebu Hureyre (r.a.) onun bir omzunda Hz. Hasan (r.a), diğer omzunda Hz. Hüseyin (r.a), bir ona bir diğerine oyun yaparak yanlarına geldiğini ve "Kim onları severse beni sever, kim de onlara buğzederse bana buğzeder." dediğini nakletmiştir.***(İbn Sa'd, VI, 360; İbn Hacer, el-İsâbe, I, 329.)***

Bir defasında Resulullah (s.a.v) mescitte Müslümanlara hitap ederken geri taraftan Hz. Hasan (r.a) ve Hz. Hüseyin (r.a)'in düşe kalka geldiklerini görmüştür. Sözünü keserek hemen minberden inmiş ve onları kucağına alarak evine götürmüş, tekrar gelerek: "Allah mallarınız ve evlatlarınız sizin için birer fitnedir." ***(EnfalSuresi, 28.)*** derken ne kadar doğru söylemiştir. Onların düşe kalka geldiğini gördüm ve daha fazla sabredemedim" demiştir. ***(İbn Sa'd, VI, 361.)***

Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin (r.anhüma) zaman zaman Peygamber (s.a.v)'in huzurunda güreş yapmışlardır. Ebu Hureyre (r.a)'den

nakledilen bir rivayette onların Hz. Peygamber (s.a.v)'in huzurunda güreşirlerken Rasûlullah (s.a.v): "Haydi Hasan!" diye heyecana ortak olunca Hz. Fatıma (r.anha): "Niçin 'Haydi Hasan' diyorsun?" diye sormuş. O da: "Cebrail de 'Haydi Hüseyin' diye sesleniyor da onun için." buyurmuştur. ***(İbnü'l-Esîr, Üsdü'l-Ğâbe, II, 20.)***

Onların isminin geçtiği yerlerde yine çok zikredilen diğer bir olay Hz. Peygamber (s.a.v)'in onlardan birinin ağzına aldığı sadaka hurmayı onun ağzından çıkarması olayıdır. Ehl-i Beyt'e ait bir özelliği belirleyen bu durum, sonraki dönemlerde fıkhî hükümlere delil olmuştur. Konu ile ilgili nakledilen bir rivayete göre "Hz. Peygamber (s.a.v)'e hurma dolu bir sepet getirilmişti. Hasan ile Hüseyin bu hurma ile oynaşıyorlardı. Onlardan biri bir hurma tanesini alarak ağzına götürdü. Rasûlullah (s.a.v) bunu görünce onun ağzından hurmayı çıkarmış ve: "Sen Âli Muhammed'in sadaka yemediğini bilmiyor musun?" demiştir." ***(Buhârî, Zekat, 58.)***

Bazı rivayetler, onların Hz. Peygamber (s.a.v)'e olan benzerliklerinden bahsetmektedirler. Tirmizî'de nakledilen rivayet Hz. Hasan (r.a)'ın baş ve göğüs arası, Hz. Hüseyin (r.a)'in de göğüsten aşağısının, Hz. Peygamber (s.a.v)'e çok benzediğini ifade etmektedir. ***(Tirmîzî, Menâkıb, 31.)***

Bir defasında Hz. Hüseyin (r.a) arkadaşları ile oynarken Hz. Peygamber (s.a.v) ona rast gelmiş, onu yanına çağırmış ancak o gelmemiştir. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v) onu yakalamak istediyse de o, bir o tarafa bir bu tarafa kaçmış, Rasûlullah (s.a.v) gülerek onun peşinden koşmuş onu yakalamış, sevmiş öpmüş ve: "Hüseyin benden ben de Hüseyin'denim. Hüseyin'i çok seviyorum, o benim torunumdur." demiştir. ***(İbn Mâce, Mukaddime, 11.)*** Mübahele Ayeti'nde;"Gelin çocuklarımızı ve çocuklarınızı, kadınlarımızı ve kadınlarınızı, kendimizi ve kendinizi çağıralım ve sonra beddua edip yalvaralım da Allah'ın lanetini yalancıların üzerine okuyalım." ***(Âl-i İmrân Suresi,61.)*** ayeti gelince Muhammed, Ali, Fatma ve Hüseyin'le birlikte onu da yanına çağırmış ve şu şekilde dua etmiştir; "Ey Allah'ım! Bunlar benim ehlimdir."

Âlemlerin efendisi olan sevgili Peygamberimizin terbiyesiyle yetişip, büyüyen Hz. Hasan (r.a), mükemmel bir tahsil ve terbiye gördü. Peygamberimiz (s.a.v), Hz.Hasan (r.a)'ı çok sever, ona şefkatle muamele ederdi.

Ebu Eyyûb-el-Ensarî (r.a), Hasan ile Hüseyin'(r.anhüma)in, Resulullahın huzurunda oynadıkları sırada huzurlarına girince dedi ki: - Ya Resulallah! Sen bunları çok mu seviyorsun?

Peygamber Efendimiz (s.a.v) de buyurdu ki:" Nasıl sevmem. Bunlar benim dünyada öpüp, kokladığım iki reyhanımdır."

Ebu Hureyre (r.a)'nin naklettiğine göre, birgün Resulullah (s.a.v) Efendimiz Hz. Hasan'(r.a)ı kucağına oturtmuştu. O da mübarek sakallarıyla oynuyordu. Resulullah (s.a.v) Efendimiz üç defa buyurdu ki: - Ben bunu çok seviyorum. Sen de sev! Onu sevenleri de sev!

Hz. Hasan (r.a) henüz akıl ve baliğ olmadan Resulullaha biat eden çocuklardandı. Sekiz yaşına geldiği zaman, 632'de, önce dedesi, sonra da annesi Fatıma-tüz-Zehra vefat edince, yetim kaldı. Bundan sonra da babası Hz. Ali(r.a)'nin terbiyesinde büyüdü.

Hz. Hasan(r.a) hakkında sevgili Peygamberimiz; "Hasan ile Hüseyin (r.anhüma), cennet gençlerinin büyüğüdür. Babaları onlardan efdaldir" buyurdu.

Hz. Hasan (r.a) oniki imamın ikincisidir. Birincisi Hz. Ali (r.a)'dir. Vilâyet yolunda bütün velîlere feyz ve ihsanlar, bu oniki imam vasıtasıyla gelir.

Onbeş erkek ve sekiz kız evladı olan Hz. Hasan (r.a)'ın soyundan gelenlere Şerif denir. Resulullah (s.a.v) Efendimizin soyu, Hz. Hasan (r.a) ve kardeşi Hz. Hüseyin (r.a)'in çocukları ile devam etmiştir.

Hz. Peygamber (s.a.v)'in Hz. Hasan (r.a) için sarf ettiği "Şu benim oğlum Seyyid'dir. Umulur ki Allah onunla iki Müslüman grubu barıştıracaktır." ***(Buhârî, Fiten, 20; Sulh, 9.)*** ifadesi birçok kaynak tarafından nakledilen bir bilgi özelliğine sahiptir. İbn Abdilber konu ile ilgili: "Hz. Peygamber (s.a.v)'in Hasan (r.a)'a seyyid dediğini nakleden rivayet tevatür derecesindedir. Sahabeden bir grup bunu nakletmişlerdir. Ebu Bekre bununla ilgili olarak Rasûlullah (s.a.v)'ın başka hiç kimseye "Seyyid" ismini vermediğini belirtmektedir." demektedir.***(İbn Abdilberr, el-İstiâb, I, 369.)***

Resulullaha benziyor

Birgün Hz. Ebu Bekir (r.a), ikindi namazını kıldıktan sonra, yolda oynayan Hz. Hasan (r.a)'ın yanına gitti. Onu omuzlarına aldı. Hz. Ali (r.a)'ye buyurdu ki: "- Ya Ali! Sana değil de, tamamen Resulullah (s.a.v) Efendimize benziyor."Bunun üzerine, Hz. Ali (r.a) tebessüm etti.

Hz.Hasan (r.a):Hilm, yani yumuşaklık, rıza, sabır ve kerem, yani cömertlik sahibiydi. İki defa her şeyini Allah rızası için dağıttı. Bir

kişinin, münacatında; "Ya Rabbî! Bana on bin altın ihsan eyle!" dediğini işitince, aceleyle evine gitti ve adamın münacatında istediğini gönderdi. Bol sadaka verirdi. Alış-verişlerinde pazarlık eder, ucuz almaya çalışırdı. Kendisine dediler ki: " Bir günde binlerce dirhem sadaka veriyorsun da bir şey satın alırken niçin uzun uzun pazarlık edip yoruluyorsun?"- Verdiklerimi Allah rızası için veriyorum. Ne kadar versem yine azdır. Fakat alış-verişte aldanmak, aklın ve malın noksan olmasıdır."Aldığı bir hediyeye değerinden fazla karşılık verirdi. Yirmibeş kere yaya olarak hacca gitti. Birgün Abdullah bin Zübeyr (r.a) ile yola çıkmıştı. Bir hurmalıkta dinlendiler. Abdullah bin Zübeyr (r.a)dedi ki: "- Ağaçta hurma olsaydı, iyi olurdu."Hz. Hasan (r.a), sessizce duâ etti. Bir ağaç hemen yeşerip hurma ile doldu. Orada bulunanlar; "Bu sihirdir" dediler. Hz. Hasan (r.a) buyurdu ki: " Hayır, sihir değil, Resulullahın torununun kabul olan duâsı ile cenab-ı Hak yaratmıştır."

Hz. Hasan (r.a), kızına ve yeğenlerine nasihat eder; "İlme çalışınız! Ezber zorunuza gidiyorsa, yazınız ve evlerinize götürünüz" buyururdu.

Aslında ben bilmiyormuşum

Hz. Hasan ve Hüseyin (r.anhüma) birgün çölde gidiyorlardı. Bir ihtiyarın abdest aldığını gördüler. Abdesti doğru almıyor, şartlarına uymuyordu. Yaşlı olduğu için, "Böyle abdest sahih olmaz" demeye sıkıldılar. Yanına giderek dediler ki: "Mübarek efendim! Birbirimizden daha iyi abdest aldığımızı söylüyoruz. Birer abdest alalım. Hangimizin haklı olduğunu bize bildirir misiniz?"

Önce Hz. Hasan (r.a), sonra Hz. Hüseyin (r.a) güzel bir abdest aldılar. Aldıkları abdest tamamen birbirinin aynıydı. İhtiyar, dikkatle baktı ve sonra dedi ki:

"Evlatlarım! Aldığınız abdestin birbirinden hiçbir farkı yok. Aslında ben abdest almasını bilmiyormuşum. Abdest almasını şimdi sizden öğrendim."Siz kimin çocuğusunuz? Deyince. Hz.Ali (r.a),Hz.Fatma (r.anha)nın Resulullah (s.a.v)ın torunlarıyız. Dediler. İhtiyarda, belli. Resulullah (s.a.v) ın torunlarına bu yakışırdı. Diyerek memnuniyetini arzetmişti.

Halifeliği ve Muaviye'yle Çatışma

Söz konusu ifade, çok daha sonraları Hz. Hasan (r.a) ile Hz.Muaviye (r.a) taraftarlarının karşı karşıya gelip çarpışma için hazırlık yaparlarken, Hz. Hasan (r.a)'ın bir barış anlaşması yaparak

hilafeti Muaviye'ye devretmesi, böylece iki Müslüman gurubu barıştırarak can ve kan kaybını önlemesi olayıyla çok daha önemli ve meşhur hale gelmiştir. Bu nedenle Hz. Peygamber (s.a.v)'in bir mucizesi olarak kabul edilmiş ve Hz. Hasan (r.a)'ın faziletiyle ilgili olarak en çok zikredilen rivayet olmuştur. Hz. Hasan (r.a) daha küçük yaştayken, Resulullah (s.a.v) Efendimizin; "Bu oğlum seyyiddir. Ümit ederim ki, Allah'ü Teâlâ onun vasıtasıyla iki tarafın arasını bulur" ***(Suyûtî, Târîhu'l-Hulefâ, 214.)***

Yahudi asıllı Abdullah bin Sebe taraftarları fitne çıkarıp, Hz. Osman (r.a)'ın evini sardıkları zaman, onun yardımına koştu. Babasının şehit olmasından sonra, altı ay halifelik yaptı.

VEFATI

Hz.Hasan (r.a), Hz.Muaviye (r.a) hilafetinin onuncu M.669 yılında, karısı; Eş'as bin Kays kızı Cude', Kıskançlık ve siyasi entrikalarla, yüz bin dirhem karşılığı, babası Eşas'ın da kendisini yönlendirmesiyle, zehirlemiştir. Kırk gün ağır bir şekilde hasta yatmış, kendisine verilen kuvvetli zehir karşısında ciğerleri parçalanmış ve hicretten elli yıl sonra sefer ayı'nda, şehit olmuştur. Son nefesinde şehadet getirerek ruhunu Allah'a teslim etmiştir.

Defnedilmesi

Hz.Hasan (r.a), kardeşi ve vasisi Hz.Hüseyin (r.a) tarafından gasledilip kefenlenmiş Medine-i münevveredeki Cennetül Bakî kabristanlığına defnedilmiştir. Cenaze namazını Said bin As (r.a) kıldırmıştır.

Peygamber (s.a.v) ile torunları Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin (r.anhüma) arasındaki ilişki, temeli sevgiye dayalı dede ile torun arasındaki bir ilişkidir. Hz. Peygamber (s.a.v) onlara olan sevgisini her zaman izhar etmiş, öpmüş, okşamış, kucağına almış ve omzuna bindirmiştir. Bunların yanında onları terbiye açısından da ikaz ve uyarılar yeri geldiğinde devreye konmuştur. Bütün bu davranışlar insan olarak fıtrî bir durumu göstermesinin yanında, Rasûlullah (s.a.v)'ın etrafına vermek istediği mesajlar açısından da önemlidir. Ashab ve dolayısıyla Müslümanlar; sevgi, merhamet, fedakârlık ve çocuklarına karşı muamelenin nasıllığını onda görmüşlerdir. İslam Tarihi'nin devam eden sürecinde hilafet çevresinde cereyan eden hadiselerde Hz. Ali (r.a) ile oğulları Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin (r.anhüma) taraf olmuşlar, bu da istenmeyen görüntülerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Hz. Ali (r.a), Haricîlerden İbn. Mülcem tarafından bir

suikastla şehit edilirken, Hz. Hasan (r.a) Müslümanların kanlarının dökülmemesi için hilafetten feragat ederek Hz.Muaviye (r.a)'ye biat etmiştir. Hz.Muaviye (r.a)'nin vefatından sonra onun oğlu Yezid'e biat etmeyen Hz. Hüseyin (r.a) ise, Kerbela'da yakınlarıyla birlikte şehit edilmiştir. Onların karşı karşıya kaldığı bu üzüntü verici durumlar o gün olduğu gibi günümüze kadar devam eden süreçteki bütün Müslümanların gönüllerini dağlamış, onlara olan sevgi, saygı ve bağlılığı bir kat daha artırmıştır.

HZ.HÜSEYİN (r.a)

Hüseyin bin Ali bin Ebu Talib (M.626 – 10 Ekim 680),

İslam peygamberi Hz.Muhammed Mustafa (s.a.v)'in torunudur. Dördüncü halife ve birinci imam olan Hz.Ali (r.a)'nin oğludur. Annesi, Hz.Muhammed Mustafa (s.a.v)'in kızı Hz.Fatıma (r.anha)'dır. Hz.Hüseyin (r.a.), Fatıma'nın Hz.Hasan (r.a)'dan sonraki ikinci çocuğudur. Hz.Hüseyin (r.a), annesini henüz sekiz yaşındayken kaybetmiştir. Hicretin dördüncü yılı Şaban ayının üçüncü veya beşinci günü Medine'de gözlerini dünyaya açtı. Künyesi Ebu Abdullah'tır; lakapları ise Raşid, Tayyib, Vefî, Zekî, Mübarek, Sibt, Seyyid. ve Seyyid'üş- Şüheda'dır. İmam Hüseyin (r.a) yaklaşık yedi yıl Resulullah (s.a.v)'in, otuz yıl Emir'ul- Muminin Ali'nin, on yıl da İmam Hasan'ın hayatları zamanında yaşamıştır. Hicretin 50. yılında İmam Hasan (r.a)'ın mazlumca şehit edilmesinden sonra hak yolunun takipçilerinin önderliğini üstlenmiştir.***(Misbah'ul- Muteheccid, s.758.İrşad-ı Mufid, c.2, s.27.Keşf'ul- Ğumme, c.2, s.216.Tarih-i Ehl'ul- Beyt, s.76.Kafi, c.1,s.461-462.)***

Doğumu ve Ailesi

Hicret'in dördüncü yılında Şaban ayının üçüncü gününde (M. 8 Ocak 626) dünyaya gelmiştir. Çok az olmakla beraber Hicret'in üçüncü yılında doğduğunu iddia eden bir kısım tarihçiler de vardır.***(Usul-u Kafi, 1/463; el-İsabe adlı kitabın dipnotu olarak basılan el-İstiab, 1/377)***

Ümm-i Hâris hazretleri anlatır: Birgün Resulullahın huzuruna varıp, bir rüya gördüğümü ve çok korktuğumu arzettiğim zaman, buyurdular ki: Ne gördün? Sizin vücudunuzdan bir parça kestiler, benim yanıma eklediler.İyi görmüşsün, Fatıma'nın bir oğlu olacak ve senin yanında kalacaktır.

Beraber mescidden çıktılar

Bir müddet sonra, Hz. Hüseyin (r.a) dünyaya geldi. Resulullah (s.a.v) her sabah namazını kıldıktan sonra, mübarek yüzünü ashab-ı

kirama çevirirlerdi. Üzüntülü kimseler yüzünü görseler, mesrur olurlardı. O gün sabah namazından sonra, yüzlerini döndürmeden, Hz. Ali'(r.a)yi çağırdılar. Beraber mescidden çıktılar. Ashab-ı kiram nereye, niçin gittiklerini anlayamadılar. Tekrar dönerler diye oturdular. İkisi Hz. Fatıma' (r.anha)nın evine gittiler.

Peygamberimiz (s.a.v) Hz. Ali'(r.a)ye, kapıda durup, kimseyi içeri sokmamasını emretmişlerdi. Hz. Hüseyin (r.a) doğmuş, melekler tebrik etmek için gelmişlerdi. Hz. Ebu Bekir (r.a) duramayıp, Hz. Ali'(r.a) nin evine gitti. Sonra Hz. Ömer (r.a), sonra Hz. Osman (r.a) ve bütün eshab-ı kiram Hz. Ali (r.a)'nin evine gittiler.

Hz. Ebu Bekir (r.a), Hz. Ali'(r.a)den, Resulullahın (s.a.v) nerede olduğunu sordu. Oda içerde olduklarını bildirince, Hz. Ebu Bekir (r.a) buyurdu ki: İzin verirsen, ben de gireyim. Allahın Resulü meşguldür. Benim içeri girmememi sana emretti mi? Hayır, yalnız dörtyüzyirmidörtbin melek geldi.

Hz. Ebu Bekir (r.a) hayret edip, durdu. Bir müddet sonra, Resulullah (s.a.v) dışarı çıkıp, herkesin içeri girmesini emrettiler. Eshab-ı kiram içeri girdiler. Hz. Ali (r.a)'nin meleklerin sayısındaki sözü söylendi. Efendimiz (s.a.v) Hz. Ali'(r.a)ye sordular: Meleklerin sayısını nasıl bildin? Melekler grup grup geliyorlardı. Herbiri bir dil ile konuşurlardı ve sayılarını bildirirlerdi. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v):"Allah aklını ziyade etsin ya Ali!"

Hâkim Nişaburî şöyle rivayet etmiştir:"Ümm-ül Fazl(r.anha) Resulullah'ın (s.a.v) yanına gelerek "Ey Allah'ın Resulü, dün kötü bir rüya gördüm." dedi. Peygamber (s.a.v) ne gördüğünü sorunca, Ümm-ül Fazl "Çok kötü bir rüya gördüm. Sanki senin bedeninden bir parça kesilip benim eteğime bırakılıyordu." diye anlattığında, Resulullah (s.a.v) "Çok iyi bir rüya görmüşsün. İnşaallah kızım Fatıma yakında bir erkek çocuğu dünyaya getirecek ve o çocuk da senin eteğinde büyüyecek (sen onun dadısı olacaksın)." dedi. Böyle de oldu. Hz. Fatıma (r.anha), Hz.Hüseyin (r.a)'i dünyaya getirdi ve onun dadılık iftiharını bana verdiler. Bir gün Hz.Hüseyin (r.a)'i Resulullah'ın (s.a.v) yanına götürdüm ve onun kucağına verdim. Aniden Hz. Peygamber (s.a.v)'in yüzünü diğer tarafa çevirerek ağladığını gördüm. "Ya Resulallah, annem-babam sana feda olsun; size ne oldu? (Niçin ağlıyorsunuz?)" diye sorduğumda şöyle buyurdu:"Cebrâil (a.s) şimdi yanıma gelerek, ümmetimin bu çocuğumu öldüreceğini bana haber verdi. Cebrâil'e "Bu çocuğumu mu (öldürecekler)?" diye sorduğumda,

“Evet” dedi. Daha sonra Hüseyin’in öldürüleceği yerden kan renginde bir avuç toprak bana getirdi.”

Hz.Fatıma (r.anha) doğum yapınca, Hz.Muhammed Mustafa (s.a.v)’e haber verildi ve Peygamber Efendimiz (s.a.v) bebeği göğsüne basarak sağ kulağına ezan ve sol kulağına kamet okudu. Hz.Ali (r.a)’ye, ‘oğluma ne ad verdin’ diye sorduğunda, Hz.Ali’(r.a)nin, ‘senden önce ona isim verecek değilim’ cevabıyla şöyle dedi; ‘Onun adını Hüseyin koy’. Hüseyin, Arapça’da güzel, yakışıklı manasına gelmektedir.

Esma bint-i Ümeys(r.anha) şöyle naklediyor:“Ben Hz.Fatıma (r.anha) nın oğulları Hz.Hasan ve Hüseyin (r.anhüma)’in ebesiydim.Hz. Hüseyin (r.a) dünyaya geldiğinde, Resulullah (s.a.v) yanıma gelerek “Ey Esma, çocuğumu bana getir.” diye buyurdu. Ben Hüseyin’i beyaz bir kundağa sararak Resulullah’a (s.a.v) verdim. Resul-i Ekrem (s.a.v) sağ kulağına ezan, sol kulağına ikamet okuduktan sonra, Hüseyin’i bana verdi ve ağlamaya başladı. Ya Resulullah’: “Anam, babam sana feda olsun! Ağlamanızın sebebi nedir?” diye sorduğumda, âlemlere rahmet olarak gönderilen Peygamber (s.a.v) “Bu çocuğuma (ağlıyorum)” diye cevap verdi. “Bu çocuk dünyaya daha yeni geldi” dediğimde bana “Ey Esma, bu yavrumu zalim ve azgın bir grup öldürecektir. Allah-u Teâlâ benim şefaatimi onlara nasip etmesin.” diye cevap verdi. Daha sonra “Ey Esma, bunu kızım Fatıma’ya söyleme, çünkü o daha yeni doğum yapmıştır (ve bu haberi duymaya hazırlıklı değildir.)” buyurdu.”

Doğumun yedinci gününde, Peygamber (s.a.v) Efendimiz akike kurbanı olarak bir koç kesti, bebeğin saçları ağırlığınca gümüşü sadaka olarak dağıttı ve bebeğin sünnet edilmesini emretti.***(Uyun-u Ahbari’r Rıza, 2/25; İ’lamu’l-Vera, 1/427)***

Annesi, İslam peygamberi Hz.Muhammed Mustafa (s.a.v)’in soyunu devam ettiren tek kızı olan, babasının annesi (ümmü ebîha) Fatıma’dır. Fatma, İslam peygamberince çeşitli defalar övülmüşse de bunlardan en meşhuru, onu dünyadaki ve ahiretteki tüm kadınların en üstünü diye nitelendiren hadistir.***(Ahmed bin Hanbel, Müsned; Hafız Ebubekir Şirazi, Nüzul’ul-Kur’ân fi Ali. Hatip, Tarih-i Bağdat)***

Çocukluğu

Göğsünden aşağısının dedesine çok benzediği rivayet edilir. Ağabeyi Hasan(r.a) gibi ilk iki halife döneminde cereyan eden önemli olaylara fiilen katılmayan Hüseyin(r.a), Hz. Osman(r.a) zamanında Said bin Âs’ın Kûfe’den Horasan’a yaptığı sefere (651) iştirak etmiş,

babasının halifeliği sırasında da, Kûfe'ye giderek onun bütün seferlerinde bulunmuştur. Babasının şehâdetinden sonra da yine vasiyetine uyarak ağabeyine itaat etmiş, ağabeyi Hz. Hasan(r.a), Muaviye(r.a) ile anlaşmaya karar verdiği zaman ona karşı çıkmak istemişse de itirazının reddedilmesi üzerine vazgeçip Medine'ye gitmiştir. Burada kaldığı süre içinde, kendini ibadete vererek zühd ve takvaya dayalı bir hayat sürdürmüştür. Hz. Peygamber'in, ağabeyi Hasan'la beraber "dünyanın iki çiçeği", ahirette de "cennet gençlerinin efendisi" olarak belirttiği Hz. Hüseyin(r.a) şehit oluncaya kadar geçirdiği hayatında iman, kulluk ve takvaya dayalı bir hayat yaşamış, bazı evlilikler gerçekleştirmiş, soyundan birçok büyük müctehit, âlim ve veli gelmiştir ***(İlyas Üzüm, TDV İslâm Ansiklopedisi, "Hüseyin" (Literatür), XVIII, 521–524./ 2. Bu rivayetler için bk. Meclisî, Bihârü'l–envâr, X, 103./)***

Hz.Hüseyin (r.a), ağabeyi Hz.Hasan (r.a) ile, İslam peygamberinin yanında büyüyordu. Birçok hadis Peygamber (s.a.v) Efendimizin, Hz.Hasan ve Hz.Hüseyin (r.anhüma)'le oynadığını ve onlarla vakit geçirdiğini göstermektedir. İslam peygamberinin onları sırtına bindirerek eğlendirdiği ve şöyle hitap ettiği bilinir; "Bineğiniz ne güzel binek, siz ne güzel binicisiniz***."(Bihar'ul Envar C.43, S.254)***

Yine Efendimiz (s.a.v):"Şu iki oğlum benim dünyadaki güllerimdirler***."(Buhari C.2, S.188; Tirmizi C.5, S.615)buyurur.***

Birgün Hz. Hüseyin(r.a), Resulullah (s.a.v) Efendimizin yanında idi. Annesine gitmek istiyordu. Hava yağmurlu idi. Efendimiz (s.a.v) duâ buyurdu. Hz. Hüseyin (r.a) eve gidinceye kadar, yağmur ara verdi.

Birgün Resulullah (s.a.v) Efendimiz, Hz. Hüseyin (r.a)'i sağ dizine, oğlu İbrahim (r.a)'i sol dizine aldı. Cebrail (a.s) gelip dedi ki: " Hak teâlâ, bu ikisinden birini alacaktır. Sen birini seç!"

Resulullah (s.a.v) Efendimiz buyurdu ki: "Eğer Hüseyin (r.a) vefat ederse, benim canım yandığı gibi, Ali'(r.a)nin ve Fatıma(r.anha)'nın da canları yanar. Eğer İbrahim (r.a) giderse, en çok ben üzülürüm. Benim üzüntümü, onların üzüntüsüne tercih ediyorum."Üç gün sonra oğulları İbrahim vefat etti.

Resulullah (s.a.v) Efendimiz, Hz. Hüseyin (r.a) yanına her gelişinde, onu öper ve buyururdu ki:"- Selamet ve saadet o kimseye ki, oğlum İbrahim'i ona feda ettim."

Hz. Hüseyin (r.a)'in ilk çocukluğu Resulullah (s.a.v) Efendimizin derin sevgi ve şefkati içinde geçti. Ancak bu hâl, çok sürmedi. Zira

Peygamber (s.a.v) Efendimiz vefat ettiler. Hz. Hüseyin (r.a), bundan sonra ilmini ve edebini babasının yanında tamamladı.

İbni Mesud (r.a) nakleder ki: Hz.Hasan ve Hüseyin (r.anhüma) bir gün, İslam peygamberi namaz kılarken yanına gittiler ve secde halindeyken peygamberin sırtına çıktılar, peygamber secdeden kalkarken onları usulca sırtından indirdi ancak bir daha ki secdede çocuklar yine peygamberin sırtına çıktılar. Nihayet peygamberin namazı bittiğinde, birini sağ birini sol dizine oturtarak etrafında bulunanlara şöyle dedi; "Beni seven, şu ikisini sevsin." Peygamber (s.a.v) in Hz.Hüseyin (r.a) hakkında sarfettiği "Hasan ve Hüseyin cennet gençlerinin efendileridir." Hüseyin bendendir, ben de Hüseyin'denim. Allah, Hüseyin'i seveni sevsin. Hüseyin torunlardan bir torundur.***(Müstedrek, Hakim, 3/166 . İbn Mace, 1/56; Tirmizi, 5/614; Bihar'ul Envar 43/265 .Tirmizi 5/658; Bihar'ul Envar 43/261; Ahmed 4/172)***

Cennet gençlerinin efendisi

Resulullah (s.a.v) Efendimiz Hz. Hüseyin (r.a) doğduğu zaman, kulağına, (O, cennet gençlerinin efendisi, seyyididir) diye seslenmişlerdi.

Hz. Üsame bin Zeyd (r.a), bir gece Peygamber (s.a.v) gördüğünü ve Onun, (Bunlar benim oğullarımdır, kızımın oğullarıdır. Allahım ben onları seviyorum, sen de onları sev ve onları sevenleri de sev) buyurduğunu rivayet etmektedir.

Bir defasında da, (Hüseyin benden, ben Hüseyin'denim, Allah'ü Teâlâ Hüseyin'i seveni sever) buyurmuştu.

Allah'ü Teâlâ Kur'an-ı Kerimde, ehl-i beyte, mealen buyuruyor ki: "Allah'ü Teâlâ, sizlerden ricsi, yani her kusur ve kirleri gidermek istiyor ve sizi tam bir taharet ile temizlemek irade ediyor." Bu ayet-i kerime gelince, ashab-ı kiram sordular.

Ya Resulallah! Ehl-i beyt kimlerdir?

Benim ehl-i beytim:

O esnada, Hz. Ali(r.a) geldi. Mübarek hırkasının altına aldılar. Fatıma-tüz-Zehra da geldi. Onu da yanına aldılar. İmam-ı Hasan geldi. Onu da bir yanına, sonra gelen İmam-ı Hüseyin'i de öbür tarafına alarak buyurdular ki: İşte bunlar, benim ehl-i beytimdir.

Bu ayet-i kerime ve ilgili hadis-i şerifler, Resulullahın iki mübarek torununu sevmenin şart olduğunu belirtmektedir.

Hz. Hüseyin (r.a) buyurdu ki: "Birgün dedemin huzuruna varmıştım. Übey bin Kâb (r.a) da orada idi. Bana, "Merhaba, ey Ebu

Abdullah, ey göklerin ve yerin süsü" diye hitap ettiler. Übey bin Kâb (r.a) hazretleri dedi ki: Ya Resulallah! Gökler ve yer için, senden başka süs var mıdır?

Resulullah (s.a.v) bunun üzerine buyurdular ki: - Beni insanlara Peygamber olarak gönderen Allah'ü Teâlânın hakkı için, Hüseyin bin Ali (r.a), yeryüzünün merkezinin süsüdür. Ondan ziyade süs, göklerin tabakalarıdır."

Mübahele Olayı

Hicretin 9.-10. yıllarında henüz Hz.Hüseyin (r.a), altı yaşlarındayken, İslam peygamberi Hz.Muhammed Mustafa (s.a.v) ile Necran Nasranîleri (Hıristiyan) arasında yapılan tartışmalarda Peygamber (s.a.v) Efendimiz, Nasranîleri, Nasranîlerin güvenilir kitaplarını kaynak göstererek yenilgiye uğrattı. Bu kitaplarda, "kendisinin geleceğine dair" alametleri âlimlere bildirdi. Resulullah (s.a.v) ın delilleri o kadar güçlüydü ki, Nasranî bilginlerinin Hz.Muhammed (s.a.v)'in söylediklerinin ve yolunun "hak" olduğunu söylemekten başka çareleri kalmamıştı, ancak kabul etmediler. ***Bunun üzerine Allah: "Sana gelen bunca ilimden sonra, yine de bu hususta seninle çekişip tartışmalara girişirlerse de ki: Gelin, oğullarımızı ve oğullarınızı, kadınlarımızı ve kadınlarınızı, nefsimizi (kendimizi) ve nefsinizi (kendinizi) çağıralım; sonra karşılıklı lanetleşelim de Allah'ın lanetini yalan söylemekte olanların üstüne kılalım." (Âl-i İmrân Suresi,61.) ayetini nazil etti ve mübahele (karşılıklı beddua) edilmesini emretti.*** Nasranîler kabul ettiler. Kararlaştırılan yerde Nasranîlerin hepsi yetmişten fazla kendi âlimlerinin eşliğinde beklerlerken, Muhammed ise sadece yanında dört kişi almış idi; yanında getirilmesi gereken oğulları için Hz.Hasan ve Hüseyin'(r.anhüma)i, kadını için Hz.Fatıma Zehra (r.anha)'yı ve nefsi için de Hz.Ali (r.a)'yi getirdi. Necran Hristiyanları, Hz.Muhammed (s.a.v)'in bu kararlılığı sonucunda lanetleşmekten vazgeçti.***(Zemahşerî, Tefsir-i Keşşaf, Al-i İmran Sûresi, 61. ayet. Fahr-i Razî, Tefsir-i Kebir, Al-i İmran Sûresi, 61. ayet (Mübahele Ayeti).***

Âl-i Abâ Olayı

Bir diğer adı "Âl-i Kisa" da olan bu hadis, İslam peygamberi Hz.Muhammed (s.a.v)'in sırtında abası olduğu halde, abanın altına, Hz.Fatıma'(r.anha)yı, Hz.Ali'(r.a)yi, Hz.Hasan'(r.a)ı ve Hz.Hüseyin(r.a)'i alması ve Ahzab Suresi'nin "***Ey Ehli Beyt! Allah***

sizden günahı gidermek ve sizi tertemiz kılmak istiyor." mealindeki 33. ayetini okuyup, bu şahıslar için dua etmesini anlatır.

Etrafını aydınlatırdı

Hz. Hüseyin(r.a)'in yüzü, karanlık gecede etrafını aydınlatırdı. Yaya olarak yirmibeş defa hacca gitti. Beraberindekiler bineklere binse de, kendisi binmezdi. Çok cömert idi. Buyurdular ki: Cömert, efendi olur; cimri, hor olur. Bu âlemde bir mümin kardeşinin iyiliğini, kendinden önce düşünen, öbür âlemde daha iyisini bulur.

Ashab-ı kiramdan Hz. Dıhye (r.a), devamlı ticaret için sefere gider gelirdi. Çok güzel yüzlü idi. Cebrail (a.s) çok defa Resulullahın huzuruna Dıhye şeklinde gelirdi. Birgün Cebrail (a.s) Fahr-i âlem hazretlerinin huzurunda bulunuyordu.

Dıhye, dedemizin yanında

O zaman henüz küçük olan Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'(r.anhüma)den biri, Cebrail (a.s)ı gördü. Hemen kardeşinin yanına koşarak dedi ki: Dıhye, dedemizin yanında oturuyor, haydi gidelim. Koşup mescide girdiler.

Cebrail (a.s)ın dizlerine oturdular. Ellerini Cebrail (a.s)ın koynuna soktular. Resulullah(s.a.v) Efendimiz, torunlarının bu hareketini görünce hicâb edip, mâni olmak istedi. Cebrail(a.s), Resulullahın mahcup olduğunu görünce, dedi ki: Ya Resulallah! Niçin sıkılıyorsunuz? Fatıma teheccüd namazını kılarken, Hak teâlâ beni gönderir, bunların beşiklerini sallardım. Böylece Hz. Fatıma rahatça namazını kılardı. Bazan da bunların anneleri namazdan sonra uyurken, bunlar ağlardı. Hak teâlâ yine beni gönderir, anneleri uyanmasın diye, beşiklerini sallardım, ağlamazlardı. Çocukların bu hareketini bana karşı edepsizlik saymayın. Bunların yanıma gelip, ellerini koynuma sokmalarında bir mahzur yoktur.

Resulullah (s.a.v) Efendimiz buyurdu ki: Ey kardeşim Cebrail! Şimdi bir şey yapmadılar. Daha ileri giderler endişesiyle mâni oldum. Çünkü ashabımdan Dıhye isminde birisi vardır. Çok kere sefere çıkar. Her dönüşünde bunlara hediye getirir. Sizi Dıhye zannedip, ellerini koynunuza soktular.

Bunun üzerine Cebrail (a.s)"Ya Rabbi! Beni Habibinin yanında utandırma" diye duâ etti. Oturduğu yerden ellerini cennete uzattı. Bir yeşil salkım üzüm, bir kırmızı nar eline geldi. Hz. Hasan (r.a) üzümü, Hz. Hüseyin (r.a) de narı aldı. Bunları yerlerken, bir dilenci gelip dedi ki: Ey ehl-i beyt! O üzüm ve nardan bana da verir misiniz?

Resulullah (s.a.v) ın yüksek yaratılışlı torunları, dilenciye vermek istediklerinde, Cebrail (a.s) mâni olarak dedi ki: Ya Resulallah! O dilenci şeytandır. Cennet meyveleri ona haram iken, hile ile ondan yemek istedi.

Önemli olaylar

Ağabeyi Hz.Hasan (r.a) gibi ilk iki halife döneminde cereyan eden önemli olaylara fiilen katılmayan Hz.Hüseyin (r.a), Hz. Osman (r.a) zamanında Said bin Âs'ın Kûfe'den Horasan'a yaptığı sefere (651) iştirak etmiş, babasının halifeliği sırasında da, Kûfe'ye giderek onun bütün seferlerinde bulunmuştur. Babasının şehâdetinden sonra da yine vasiyetine uyarak ağabeyine itaat etmiş, ağabeyi Hz. Hasan (r.a), Muaviye (r.a) ile anlaşmaya karar verdiği zaman ona karşı çıkmak istemişse de itirazının reddedilmesi üzerine vazgeçip Medine'ye gitmiştir. Burada kaldığı süre içinde, kendini ibadete vererek zühd ve takvaya dayalı bir hayat sürdürmüştür. Hz. Peygamber (s.a.v)'in, ağabeyi Hasan(r.a)'la beraber "dünyanın iki çiçeği", ahirette de "cennet gençlerinin efendisi" olarak belirttiği Hz. Hüseyin(r.a) şehit oluncaya kadar geçirdiği hayatında iman, kulluk ve takvaya dayalı bir hayat yaşamış, bazı evlilikler gerçekleştirmiş, soyundan birçok büyük müctehit, âlim ve veli gelmiştir ***(İlyas Üzüm, TDV İslâm Ansiklopedisi, "Hüseyin" (Literatür), XVIII, 521–524./ 2. Bu rivayetler için bk. Meclisî, Bihârü'l–envâr, X, 103./)Öemli olaylar***

İlk üç halife döneminde, Hz.Ali(r.a)'nin kendinden önceki üç halifeye biat ettiği ve aralarında herhangi bir hoşnutsuzluğun olmadığı görüşü vardır. Örneğin Hz.Ebubekir'(r.a)in, Hz.Muhammed Mustafa (s.a.v)'e sadakati sebebiyle 'sıddık' sıfatını aldığı, Hz.Ömer (r.a)'ın de bizzat Hz.Ali (r.a)'nin kızıyla evlendiği ve bunu bir iftihar vesilesi saydığı vakaadır.

Üçüncü halife Hz.Osman bin Affan (r.a)'ın bir suikast sonucu şehit edilmesiyle, halk Hz.Ali bin Ebu Talib (r.a)'e teveccüh etti ve onu halife seçtiler (m. 656, h. 35). Hz.Ali (r.a)'nin halifeliğe geçişinden bir süre sonra biatlerinden dönenler oldu ve bu durum İslam tarihinde ilk iç savaşı, ilk Fitne olaylarını, arkasından Sıffin Savaşı, Cemel Savaşı ve Nehrevan Savaşının yaşanmasına ve binlerce sahabenin, Müslümanın şehit olmasına neden olmuştur.

Hz.Hüseyin (r.a), tüm bu savaşlarda babası Hz.Ali (r.a)'nin safında yer aldı ve babası izin verdikçe savaş meydanına da indi. Hz.Ali,(r.a) İslam peygamberi Hz.Muhammed (s.a.v)'in neslinin

kesilmesinden korktuğu için Hz.Hüseyin ve ağabeyi Hz.Hasan (r.anhüma)'ın savaş meydanına inmesine pek izin vermiyordu. Bu kaos ortamında, babası da selefi gibi Abdurrahman ibn Mülcem tarafından bir suikaste uğradı ve üç gün sonra şehit oldu.(m. 661, h. 40).

Hz.Hüseyin (r.a) Çocukları:

Büyük bir âlim ve mühaddis olan şeyh Mufid şöyle diyor: "İmam Hüseyin (r.a)'ın altı çocuğu vardı:

1) Annesi Şehrbanu olan İmam Zeynel Abidin (Seccad) (r.a).

2)Annesi Leyla olan Ali Ekber (r.a).

3)Kerbela vakasından önce vefat eden Cafer(r.a).

4) Annesi Rubab olan ve İmam Hüseyin (r.a) 'ın kucağında boğazından oklanarak şahadete erişen Abdullah Ali Asgar(r.a).

5)Annesi Rubab olan Sekine.(r.anha)

6)Annesi Ümmü İshak olan Fatime(r.anha)

VEFATI

Hicretin 61. Yılı Aşura günü Kerbela'da 57 yaşında bedeninde 320 kılıç, mızrak ve ok yarası olduğu halde,şehit edilmiş,Onun yakalanmasını,kendisine biat etmesini,aksi takdirde öldürülmesini emreden Emevi sultanı Yezid'dir.. Biat etmediği takdirde hazretin başının kendisine gönderilmesini emretmişti. Bu emri yerine getiren Kufe valisi İbn-i Ziyad'dır. Çünkü o bu cinayete zemin hazırlamış ve İmam'ın aleyhine ordu toplamıştır. Ondan sonra da İmam'ın katili İbn-i Sa'd'dır. Çünkü Kerbela vakasından sonra onu, İmam Hüseyin (r.a)'ın katili olarak çağırıyorlardı. Onlardan sonra da İmam ın katili Şimr'dir. Çünkü o da büyük musibetin faili olmuştur.

Kerbelâ: Peygamber çiçeğinin koparıldığı yer İslâm tarihi kaynaklarının verdiği bilgilere göre, Hz. Ali (r.a)'nin şehâdetinden sonra Kûfe halkı Hz. Hasan (r.a)'a biat etmiş, onun şehit edilişini haber alan Şam valisi, Hz.Muaviye (r.a), Abdullah bin Âmir komutasında bir ordu hazırlayıp yola çıkarmış, durumu öğrenen Hz. Hasan (r.a) ordusuyla birlikte harekete geçmiş; fakat adamlarının isteksiz olduğunu görünce kan akıtmanın uygun olmayacağını düşünerek Hz.Muaviye (r.a) ile anlaşma imzalayıp sulh akdetmiş, Hz.Muaviye (r.a) devlet başkanı olarak icraatlarını yürütmüştür.

Emevi Devleti'ni kurucusu Hz.Muaviye (r.a), 19 yıllık hilafet görevinden sonra vefatına yakın, fısk ve fücuru ile tanınan oğlu Yezid için biat almış, Yezid babasının ölümünün ardından hilafet makamına oturmuştur. Durumu öğrenen Hz. Hüseyin (r.a) buna şiddetle karşı

çıkarak Mekke'ye gelmiş, orada Kûfelilerden kendisini Kûfe'ye çağıran bir mektup almıştır. Bunun üzerine Müslim bin Akil'i Kûfe'ye göndermiş, Müslim, Kûfe'de büyük bir ilgiyle karşılanmış ve Hz. Hüseyin (r.a) adına binlerce kişiden biat almıştır. Kûfe'de olup bitenleri haber alan ve siyasi hâkimiyeti için bunun büyük bir tehlike olduğunu düşünen Yezid, derhal harekete geçip duruma el koyması için Ubeydullah bin Ziyad'ı vali olarak tayin etmiştir. Ubeydullah önce Müslim'i yakalatıp öldürtmüş, ardından da Hüseyin adına Müslim'e biat edenleri ağır bir şekilde cezalandırıp dağıtmıştır.

Hz.Hüseyin (r.a), Irak'a doğru hareket ettiğinde bir vasiyetname yazarak kardeşi Muhammed-i Hanefiyye (r.a)'ye verdi. Bu vasiyetnamede, Allah'ın birliğine, Hz. Peygamber (s.a.v)'in peygamberliğine ve ahiretin hak olduğuna ikrar ettikten sonra şöyle diyordu:"Ben bencillik, zulüm ve yeryüzünde bozgunculuk yapmak için kıyam etmedim; ben ceddimin ümmetini ıslah etmek, babam Ali bin Ebu Talib'in yolunda gitmek ve iyiliği emredip kötülükten sakındırmak için kıyam ettim."

Kûfe'deki gelişmelerden ve Müslim'in öldürüldüğünden haberi olmayan Hz. Hüseyin (r.a), bazı tecrübeli zevatın "Kûfelilere güvenilemeyeceğini" söylemesine aldırış etmeksizin hazırlıklara girişmiş ve çok geçmeden aile yakınlarını da yanına alarak yola çıkmıştır. Yolda Müslim'in öldürüldüğünü öğrenen Hüseyin, geriye dönmeyip sefere devam etmiştir. Bu arada İbn Ziyad, Ömer bin Sa'd komutasında bir birlik hazırlatmış, bu birlik Kerbelâ'da Hz. Hüseyin (r.a) ve adamlarını kuşatmış, Fırat'tan su almalarını engellemiştir. Kendisini çağıranların sözlerinden döndüklerini gören Hz. Hüseyin, Medine'ye dönmek, yahut serhatlarda İslâmî fetihlere katılmak gibi alternatifler ileri sürmüşse de Ömer b. Sa'd, vali İbn Ziyad'dan aldığı emirler çerçevesinde Yezid'e biat etmedikçe dönüşüne izin verilmeyeceğini söylemiştir. Sonunda Hz. Hüseyin 23 atlı, 40 piyade olmak üzere 73 kişiden oluşan sembolik kuvvetiyle, Ömer bin Sa'd'ın binlerce askerden oluşan ordusuna mukabele etmeye çalışmış, nihayet 10 Muharrem 61 (10 Ekim 680)'de yapılan savaşta Hz. Hüseyin (r.a) ve adamları hunharca şehit edilmiş,. Hz. Hüseyin'in mübarek oğlu Zeynelabidin küçük olduğu için öldürülmemiş, kadınlar ve İmamın mübarek başı ile Şam'a gönderilmiş, Mübarek başı, Mısır'da Karafe kabristanında medfundur olay tarihe, kanlı Kerbelâ vak'ası olarak geçmiştir.

Kerbela şehitlerinin naşı, hicri 61. Yılın Muharrem ayının 13. günü defnedildi. Şöyle ki, "Alkame" nehirinin yakınındaki bir köyde yaşayan "Beni Esed" kabilesi, gelip Kerbela şehitlerinin mübarek bedenlerini defnederken İmam Hüseyin (r.a) ve başları bedenlerinde olmayan diğer şehitlerin bedenlerini tanımıyorlar, bu yüzden ne yapacaklarını bilmeyerek şaşırıp kalıyorlar, bu esnada aniden bir atlı onların yanına gelerek; "Niçin buraya gelmişsiniz?" diye soruyor. Onlar da cevaben: "Bu cesetleri defnetmek için gelmişiz, fakat onların kim olduğunu tanımıyoruz." diyorlar. İmam Seccad (r.a)'ın kendisi olan o atlı, bütün şehitleri tek-tek tanıtıyor ve onları defnediyorlar. İmam Seccad (r.a) 'ın kendisi de babasının pare-pare olmuş bedenini bir hasrın içerisine koyarak onu defnediyor.

Hz. Hüseyin(r.a)'in Kerbelâ'da şehit edilmesi Emevileri görünüşte bir rakipten kurtarmış; fakat Müslümanların kalplerinde kapanmaz yaralar açmış ve başta Tevvâbûn hareketi olmak üzere birçok tarihi olay yaşanmış, çok geçmeden Muhtar es–Sakafî, Kûfe'de bir hareket başlatarak Kerbelâ'nın intikamını almış (m.686), bulabildiği ölçüde Kerbelâ kıyımına iştirak eden herkesi en ağır şekilde cezalandırıp kılıçtan geçirmiştir.

Kerbelâ'nın tezahürleri ve matem

Hz. Hüseyin (r.a)'in siyasi ihtiraslar uğruna acımasızca şehit edilmesi bütün Müslümanların bağrında derin üzüntüler meydana getirmiş, genel Müslüman çoğunluk çocuklarına Hüseyin ismini koyarak, camilere ismini yazarak, namazlarda ve cuma günü hutbelerde dua ederek acısına ortak olmuş ve ona olan muhabbetlerini somutlaştırmıştır. Şu kadar var ki Hz. Peygamber (s.a.v)'in, ölünün ardından yaka paça yırtarak veya bedene eziyet ederek ağlamayı yasaklayan hadisleri sebebiyle hüzün ve gamlarını içlerinde tutmuş, onun Allah katındaki derecesini düşünerek şefaatini talep etmişlerdir.

Bilahare müstakil bir fırka olarak doğup gelişen Şia ise bu olayı daima canlı tutmuş, hüzün ve gamlarını daha açık bir şekilde dışa vurmuş, giderek bu dışa vurum mersiyeler eşliğinde "sine dövme", "vücudu zincirleme" hatta "kama ile baş yarma" gibi noktalara varmıştır. Daha sonra Büveyhiler döneminde kendisi de bir Şiî hükümdar olan Muizzuddevle, 963 yılında Muharrem ayının ilk on gününü genel matem ilan etmiş, bu tarihten itibaren Şiî dünyada matem ritüelleri daha esaslı biçimde yapıla gelmiştir.Ehi Sünnet vel cemaat çizgisinden saparak ifrata kaçmış Allah'ın ve Resulünün yasaklamasına

rağmen bugün bile Şiiler, aleviler muharrem kutlamalarında bu haraketlerini sürdürmektadirler. ***(Meclisî, Bihârü'l–envâr, X, 103.)***

Bu çerçevede Şia muharrem matemlerine özel bir önem vermiş, çok sayıda mersiye (ağıt) kaleme alınmış, "deste" adı verilen ekip oluşturmak âdet haline gelmiş, olay çok yönlü bir karakter kazanmıştır.

Diğer taraftan XV. yüzyılın ikinci yarısından sonra Şiî dünyadan birtakım anlayışlarla birlikte Kerbelâ matemini alan Alevîler de bunu kendi otantik yapılarına adapte ederek "muharrem erkânı" tanzim etmiştir. Bölgelere göre bazı farklılıklar bulunmakla birlikte, muharrem ayında matem orucu tutmayı, mümkün mertebe eğlenceden kaçınmayı esas edinmişlerdir. Büyük ozanlarının yazdığı ağıtları okuyarak, hüzünlerini dile getiren kitle, erkannamelerde kaydedildiği üzere bugünlere mahsus "matem duası, matem gülbankı, matem tercümanı ve salavatları"nı okuyarak bu erkânı yerine getirmeye çalışmışlardır ***(Muharrem erkanı bk. Bedri Noyan, Bektaşîlik Alevîlik Nedir, Ankara 1987, s. 129–156.)***

Sünni Alevîler, Şiîlerde görüldüğü şekilde sine döverek yahut zincir vurarak bedenlerine eziyet etme gibi fiillerden uzak durmaktadırlar.

Sonuç itibarıyla, Hz. Hüseyin (r.a), Peygamber torunu ve Ehl–i Beyt üyesi olarak bütün Müslümanların kalbinde taht kurmuş, onun dramatik biçimde şehâdeti tarifsiz bir üzüntü vesilesi olmuştur. ***(Nehc'ül Belağa , Hz.Ali(r.a), Abdülbaki Gölpınarlı.Tarih Boyunca İslam Mezhepleri ve Şiilik (1979), Abdülbaki Gölpınarlı .Hüseyin Bir Uyarı Bir Sembol (1984-Beyan yay.) Mevlana Ebulkelam, Zakir Han, İkbal, Seyyid Ebu'l-A'la el-Mevdudi)***

Peygamberimizin zevcelerinden Hz.Aişe(r.anha) şöyle rivayet etmiştir:"Resulullah'a vahiy gelmekte olduğu bir sırada, Hüseyin ibn-i Ali içeri girdi ve sıçrayarak kendisini Resulullah (s.a.v)'ın omuzuna attı. Cebrâil (a.s) "Ey Muhammed, bunu seviyor musun?" dedi. Resulullah (s.a.v) "Nasıl sevmem, o benim çocuğumdur" dediğinde, Cebrâil (a.s) "Senden sonra ümmetin onu öldürecektir." dedi. Sonra Cebrâil elini uzatarak beyaz bir toprak getirdi ve "Oğlun bu yerde şehid edilecektir. Bu yerin ismi ise Taff (Kerbela)'dır." dedi.

Cebrâil (a.s) gittikten sonra Resulullah (s.a.v), toprak elinde olduğu halde ağlıyordu. Sonra "Ey Aişe, Cebrâil bana oğlum Hüseyin'in Taff denilen yerde şehid edileceğini bildirdi. Benden sonra ümmetim saptırılacaktır." dedi.

Sonra ağlayarak ashabının yanına gitti. Onların arasında Ebu Bekir, Ömer, Ali, Hüzeyfe, Ammar ve Ebuzer (r.anhüma)de vardı.

Onlar aceleyle Resulullah'ın yanına gelerek "Ya Resulallah, niçin ağlıyorsunuz?" dediler. Resulullah (s.a.v) "Cebrâil bana oğlum Hüseyin'in benden sonra Taff denilen yerde şehid edileceğini haber verdi ve bu toprağı getirerek mezarının orada olacağını bildirdi." dedi."

Ümm-ü Seleme (r.anha): "Resulullah (s.a.v) bana "Ey Ümm-ü Seleme, bu toprak kan rengini aldığında bil ki Hüseyin, o toprak üzerinde şehit olmuştur." diye buyurdu." ***(Yakubi- tarihc.2.s245-246.ibn-i esir-el kamil c.4.s.46.)***

Ravi diyor ki: "Ümm-ü Seleme o toprağı bir cam kâsenin içine koyarak onu her gün koklar ve şöyle derdi: "Ey toprak, senin kan rengini alacağın gün çok büyük bir gündür."

Yine Harezmî rivayet etmiştir ki:"Hz. Hüseyin'in (r.a) doğumunun II. yıldönümünde Resulullah (s.a.v) yolculuğa çıkmıştı. Bir süre sonra aniden durarak ağlar bir gözle İstirca (İnna lillah-i ve inna ileyh-i raciun) ayetini okudu. Sebebini soranlara "Cebrâil bana Fırat nehrinin kenarında bulunan Kerbela adlı yerde oğlum Hüseyin'in öldürüleceğini haber verdi." diye buyurdu. "O'nu kim öldürecektir?" sorusuna cevaben ise Hz. Muhammed (s.a.v) şöyle buyurdu: "Yezid denen bir şahıs (onu öldürecektir). Orada bedeninin defnedilip, başının da armağan götürüldüğünü görür gibiyim. Allah'a andolsun ki Allah, oğlum Hüseyin'in başını görüp de sevineni nifaka duçar eder ve kalbiyle dilini ihtilafa düşürür."

Resulullah (s.a.v) bu yolculuğundan döndükten hemen sonra, üzgün bir halde camiye giderek, içlerinde Hz.Hasan ve Hz.Hüseyin (r.anhüma)'in de bulunduğu bir topluluğa hitaben, sağ elini Hz. Hüseyin(r.a)'in başına koyup, başını gökyüzüne doğru çevirerek şunları söyledi:"Allah'ım, ben senin kulun ve peygamberin Muhammed'im ve bu iki çocuk da benim temiz itretimden ve neslimin seçilmişlerindendirler. Ey Rabb'im, Cebrâil bana oğlum Hüseyin'in yardımcısız kalıp öldürüleceğinden haber verdi. Onun ölümünü benim için mübarek kıl, onu şehitlerin efendisi karar ver."

Ebu'l Müeyyid Harezmî devamında şunları naklediyor: "Camide bulunan halk, bu sözleri duyunca ağlamaya başladı. Bunu gören Resulullah (s.a.v) onlara "Ağlıyorsunuz da, yardımcısı olmuyorsunuz!" diye buyurdu ve şöyle dua etti: "Allah'ım, sen kendin onun velisi ve yardımcısı ol."

Hz. Ali (r.a):"Resulullah (s.a.v) bir gün bizleri görmek için eve gelmişti. Hazırladığımız yemeği, Ümm-ü Eymen'in bize gönderdiği bir

kâse sütü ve bir kap hurmayı da yemek için ortaya bıraktık. Resulullah (s.a.v) yedi, biz de yedik. Daha sonra Resulullah (s.a.v)abdest alıp ellerini başına, yüzüne ve sakalına sürdükten sonra Kıble'ye doğru oturdu ve istediği duaları etti. Sonra (yağmur gibi) gözyaşı dökerek kendisini üç defa yere vurdu. Biz yaptığı bu işin sebebini sormaktan çekiniyorduk.

Bu esnada Hüseyin(r.a), Resulullah (s.a.v) ın omzuna çıktı ve Resulullah tekrar ağlamaya başladı. Hüseyin durumu böyle görünce, "Anam, babam sana feda olsun (ya Resulallah), ağlamanızın sebebi nedir? Şimdiye kadar hiç görmediğim bir davranış görüyorum sizde." diye sordu.

Resulullah (s.a.v) ise şöyle buyurdu: "Evladım, bu gün sizleri ziyaret etmekle o kadar sevindim ki, şimdiye kadar öylesine sevinmemiştim. Ama Cebrâil (a.s) yanıma gelerek sizlerin ölümünüzü ve ölüm yerlerinizin değişik yerler olduğunu bana haber verdi. İşte bu haber beni çok üzdü. Allah'tan sizin için hayır ve iyilik diliyorum.***"(Zehair-ul Ukba, s.119, Maktel-ul İmam-is Sibt-iş Şehid-i Harezmî, c.1, s.87-88-158.Müstedrek-us Sahihayn, c.3, s.176, 4- Nezm-ud Dürer, s.215.Müsned-i Ahmed ibn-i Hanbel, c.6, s.294, Savaik-ul Muhrika, s.115, Hasais-ul Kubra, c.2, s.125, Mecmau-z Zevaid, c.9, s.187.Mu'cem-ul Kebir-i Taberanî, Hz. İmam Hüseyin'in Hayatı Faslı, A'lam-un Nübüvve, s.83.Kenz-ül Ümmal, c.6, s.223, Füsul-ül Mühimme, s.154, Delail-ün Nübüvve Ebi Nuaym, c.3, s.202, Zehair-ul Ukba, s.,147-246 ve 247.El Kifayet-u li Hafiz-il Kenci, s.279, Sirat-us Seviyy, s.94-95, Mecmau-z Zevaid, c.9, s.118-119.Kenz-ul Ümmal, c.6, s.223, El Fusul-ül Mühimme, s.154, 12- Hasais-ul Kubra, c.2, s.125, 13- El İsabe, c.1, s.68, Yenabiu'l Mevedde, c.3, s.8 ve 52, El Bidayet-u ne'n Nihaye, c.8, s.217.)***

Yeryüzünde bir benzeri görülmemiş bu vahim hadise karşısında Hasan-ı Basri (r.a) şöyle diyor:"Bu gözler ibret ve dehşete nasıl ağlamasın, Ehl-i Beyte nasıl yanmasın, Peygamber (s.a.v) Efendimiz daha Hz.Hüseyin (r.a) Çocukken bile bu olayı bilip ağlıyordu.72 kişiyi işkenceyle öldürdüler.***"(İslam Tarihi ve Kerbela Faci, ası sh.210 M.Asım Köksal)***

İMAM-I ZEYNEL ABİDİN (r.a)
(D.H.46. M. 666)V.H. 94 M. 713)

Tabiin'in büyüklerinden ve Oniki İmam'ın dördüncüsü. Hicret-i Nebeviyye'nin 46. ve (M. 666) senesi, Şaban-ı Şerif'in onbeşinci perşembe günü Medine-i Münvvere'de doğmuştur. İsmi Ali bin Hüseyin b. Ali b. Ebi Talib'dir (r.a). Lakabları "Zeynel Abidin". Babası

Hz.Hüseyin (r.a), annesi ise İran'ın fethinden sonra Müslüman olup, Hz.Hüseyin(r.a)'le evlenen son Sasani İmparatoruIII. Yezdigirt'in kızı olan Sasani-Pers prensesi Şehr-i Bânû Gazele'dir.- Her gece bin rekât namaz kılmaya devam ettiğinden ismi şerifleri "Zeynel Abidin" namiyle iştihar etmiştir. Hz.Hüseyin (r.a) Hazretleri'nin oğlu olup bütün zürriyeti bundan vücuda gelmiştir. Diğer**. Oğullarının** nesli kesiktir**.** Zikir ve tarikat usulünü babası Hüseyin (r.a) den alıp Zahir ve Batın ilimlerinde rabbani bir âlim olmuştur. Her hususta mahir olduğundan kendisi hakkında tabiunun büyüklerinden olan İmam-ı Zahidi (Allah ona Rahmet etsin) "O'ndan daha fakih görmedim." demiştir. Birçok duaları, "Cami Sahife-i Kamile" adında bir eseri vardır. Bidayeti hallerindeki münacatı âlimler ve sofiler arasında meşhurdur. Fazlı ve kemali bahir çok kerametleri vardır. İmamlığı yani tasavvufta insanlara feyz vermesi doğru yola kavuşturması otuzdört sene sürmüştür. Hadis Fıkıh ve Tasavvuf ilminde âlimdir. Ashab-ı Kiram'dan çoğunu görmüştür. Şeriatı Ahmediyye ve Tarikatı Muhammediyye üzre İlâ-i Kelimetullah eylemiştir. **Zeynelabidin ve soyundan devam edegelen Ehl-i Beyt mensupları, Sünnet-i Seniyye'nin en önemli takipçileri ve devam ettiricileri oldular. En sağlam ve selametli yol, Kur'an-ı Kerim'in her asra göre tayin ettiği ölçü, en önemli rehber hep bu mübarek silsilenin gayret ve himayeleriyle devam etti**

Kerbela'da Hz. Hüseyin (r.a) şehit edilir edilmez ehli beyt çadırları Yezidin ordusu tarafından ateşe verilip eşyaları yağma edildikten sonra kadın ve kızlar çıplak develere bindirilip Şama götürülmek üzere yola çıkarıldılar. Hz.Hüseyin (r.a) in mübarek başı Şama getirildikten sonra defnedilmiştir.(Defin konusunda Şam, Mısır ve Medine'de, olduğu, bilahare İmam-ı Zeynel Abidin (r.a) Hz.leri, babasının o mübarek kesik başını kerbelaya gönderip orada bedeninin yanına gömdürdüğü konusunda farklı kaynaklarda farklı rivayetler vardır.)Cenab-ı Hak şefaatlerini nasip etsin. Müslümanları hertürlü fitneden muhafaza eylesin. Âmin.

Birçok kimseler halledemedikleri meseleleri halledebilmek için İmâm'a gelirler, çeşitli sorular sorarlardı. İmâm Zeynel Âbidin (r.a), bunların hiçbirini tatmin olmamış bir halde geri göndermezdi. Sorularına mutlaka tatmin edici cevaplar verir, onları aydınlatırdı.

İmâm Zeynel Âbidin (r.a) "Edeb"e fevkalâde riâyet ederlerdi; yemeklerini yetimlerle yoksullarla yerler, çocuklara kendi elleriyle

lokma sunarlar, yoksullara bir şey vermeden, onları doyurmadan yemek yemezlerdi. Halk, kendilerine büyük bir saygı gösterirdi; düşmanları, "Ehl-i Beyt'e" muhalif olanlar bile, karşılarında saygı göstermek zorunda kalırlardı.

İmâm Zeynel Âbidin (r.a) yalnız dostlarına değil, düşmanlarına da vakti gelince iyilik yapmaktan çekinmezdi. Emevi hükümdarları ve bunların Vâlileri, kendisine zaman zaman çok kötülükler yapmış oldukları halde, birinden bile şikâyet etmiş değildir.

İmâm Zeynel Âbidin (r.a)'in ibâdette bulundukları Mescid-i Nebî, âdeta bir medrese hâlini almıştı. Hicaz'daki bilginler, kendilerine mürâcaatla bilgilerini ilerletiyorlar, hac mevsimlerinde uzak illerden gelenler de kendilerinden faydalanıyorlardı.

Zeynel Âbidin (r.a) Hazretleri madde ilimlerinde ve özellikle tasavvufta nazar dediğimiz özel canlandırma metoduna sahip bir hikmet taşırdı ve bu yüzden de Zeynel Âbidin (r.a) Hazretleri çoğu zaman peçe takardı. Yani yüzüne bakılması çok zor bir insandı ve aynı zamanda da hiç bir amaca yönelik olmasa dahi onun gözlerine bakmak çok büyük bir olaydı. Tesadüfen dahi bir insanın onun gözlerine bakıp, kendi iç dünyasındaki, yanlışlıklarla beraber doğrular da yıkılabilirdi. Zeynel Âbidin (r.a) Hazretleri Kâbe'de saatlerce Kâbe'ye dalıp sekiz saat nazar ettiği, hatta geceleri bulunduğu hânenin damından, nazarına Kâbe'yi alıp sekiz saat nazar ettiği bilinmektedir. Bu nasıl bir ceryan alışverişidir, tahmin bile edemiyoruz. Onun için, Zeynel Âbidin (r.a) Hazretlerinin bir sözü vardır. Biraz yalnız yaşamayı severdi. Bilhassa Mekke-Medine'ye geldikten sonra, Horasan'da ve Türk illerinde, genç yaşında pek çok talebe yetiştirdi. Mekke ve Medine'ye geldikten sonra yalnız yaşamayı severdi. O zamanda bu siyasilerin pek işine geliyordu.

İmâm Zeynel Âbidin (r.a)in tedvin edilmiş eserlerinden biri "E's-Sahifet'ül-Kâmile"dir. "Sahife-i Seccâdiyye" de denilen bu kitapta, ellidört duâ mevcuttur..İmâm Zeynel Âbidin (r.a)'in bir de "Risâlet'ül-Hukuk"u vardır. Bu risâlede; İslâmi hukuk esaslarının insanî vecheleri, bütün incelikleriyle izâh edilmektedir.

VEFATI

Imam-i Zeynel Abidin (r.a) Hazretleri öteki Kerbela esirleri gibi bir müddet Şam'da kaldıktan sonra 58 yaşında Medine'de, Ümeyye oğullarından Abdülmelik oğlu Velid'in saltanatı zamanında, Hişâm bin Abdülmelik'in iğvasıyla zehirletilerek, Hicri 94 (M. 713) senesi Muharrem ayının 18 cumartesi günü şehâdet mertebesine ermişlerdir.

Medine-i Münevverede Cennet-i Bakia'da Hz.Abbas (r.a)', amcası Hz.Hasan (r.a) nın yanına defnedildi. Cenab-ı Hak şefaatlerini, feyiz ve bereketlerini üzerimizden eksik etmesin. Allah'u Zülcelâl cennetteki derecelerini âli eylesin. Âmin.

Oğlu ve torunlarının çoğu Emevi ve Abbasiler tarafından zehirlenmek veya öldürülmek suretiyle şehit edilmişlerdir.***(Zikir Makamları s.40)***

İmâmlığı, yani tasavvuf'ta insanlara feyz vermesi, doğru yola kavuşturması otuzdört sene sürmüştür. Hadis, fıkıh ve tasavvuf ilminde âlimdir. Ashab-ı Kiram'dan çoğunu görmüştür.Hz. Abdullah ibn-i Abbas, Hz. Ebû Hüreyre (r.anhüma), Hz. Âişe (r.anha), babası Hz. Hüseyin, amcası Hz.Hasan (r.anhüm), Hz. Seleme (r.anha) ve diğerlerinden hadis-i şerifler işitip rivayet etmiştir. Rivayet ettiği bazı hadis-i şerifler, Küttüb-i Sitte adı verilen altı hadis kitabında yazılıdır. Zeynel Âbidin (r.a.) den kendi oğulları, Muhammed Bâkır, Zeyd bin Ali, Abdullah bin Ali, Ömer bin Âmr, Ebû Seleme bin Abdurrahman, Tavus bin Keysan, Yahya bin Said, Eb'uz-Zinad (r.anhüm) ve diğerleri hadis-i şerif rivayet etmişlerdir

BAZI MENKİBELERİ

İmam-ı Zeynel Abidin (r.a) Hazretleri her abdest aldığında yüzü sararır, vücudu titrerdi. Sebebini sorduklarında: "Kimin huzuruna çıkacağımı biliyor musunuz?" buyururdu. Bu sözleri dedesi Hz.Ai (r.a) de söylerdi.

Büyük İslam Âlimi İmam-ı Esmair diyor ki: "Bir gece Mekke'de Beytullaı ziyaret edeyim dedim. Tavaf ederken bir genci gördüm. 'Ey Rabb-i Rahim'im. Bütün kapılar kapanmıştır. Sadece senin rahmet kapın açıktır. Ben aciz günahkârı ancak sen bağışlarsın. Mukaddes evin hürmetine beni rahmetine mazhar kıl.' diyordu. Yaklaştım, gözlerinden billur gibi yaşlar akıtan genç kendinden geçti, yanına sokulup baktım. Bir de ne göreyim, İmam-ı Zeynel Abidin (r.a) Hazretleri değil mi? Onu şevkle kucakladım, onun içli duası beni ağlattı. Baygınlıktan ayılınca gözlerini açtı: 'Beni Halik'ımın zikrinden kim alıkoydu?' diye sordu. 'A benim aziz efendim! Sen Peygamber evladından olduğun halde bu ağlaman ve inlemen nedir?' dedim. Başını kaldırdı: 'Ey Esma! Yüce Rabbimiz şöyle buyuruyor: ***"Onların beklediği sadece bir sayhadır (sur'a ilk üfürülüştür) ki, onlar çekişip dururlarken kendilerini yakalayıverir... O zaman bir vasiyyet söz bile yapamazlar,***

ailelerine de (çarşı ve sokaklardan) dönemezler... Bir de ikinci defa Sur'a üfürülmüştür. Ne baksınlar, kabirlerden Rablerine doğru akın ediyorlar. Başka değil, sade bir tek sayha (sur'a son bir üfürülüş) olmuş. Derhal hepsi toplanmış, hesap için huzurumuza gelmişlerdir."(Yasin Suresi,49.50.51.53) Evet o gönüller aydınlatan Peygamber (s.a.v) evlatları böyleydi, başı kesilmiş mum gibi sabahlara kadar gözyaşı döküyorlardı."

Bir gece teheccüt namazı kılıyordu. Şeytan ejderha şekline girip, kendisini meşgul etmek istedi fakat o hiç aldırış etmedi. Ayak parmağını ısırdı. Namazdan sonra ejderhanın şeytan olduğunu anlayınca ona vurup: "Defol ey mel'un" dedi. İbadetlerini tamamlamak için kalktığında gaybdan üç kere: "Sen Zeynel Abidin'sin. (yani ibadet edenlerin süsüsün)." dendi.

Birisi aleyhine konuşmuştu. Bu kendisine söylenince onun yanına gitti. Onunla biraz sohbet ettikten sonra buyurdu ki: "*Hakkımda bazı şeyler söylediğini duydum. Dediklerin doğruysa Allah-ü Teâlâ (c.c) Hazretleri'nden mağfiret dilerim. Beni affetsin, dediklerin iftira ise, Allah (c.c) Hazretleri seni affetsin. Selamı Rahmeti, bereketi de üzerine olsun."*

İmam-ı Zühri (r.a): "Ondan daha üstün fıkıh âlimi görmedim" demiştir. Tasavvuf (tarikat) ilmindeki yüksek derecesi ve halleri de methedilmiştir. Her gün ve her gecede bin rekât namaz kıldığı ve buna ölünceye kadar devam ettiği nakledilmiştir.

İmam-ı Zeynel Abidin (r.a) Hazretleri'nin bir devesi vardı. Yolda hiç kamçı vurmadan gider ve üzerindekini hiç incitmezdi. İmam-ı Zeynel Abidin (r.a) vefat edince devesi kabri üzerine gelip göğsünü yere koyup inledi. Hiç kimse bu deveyi mezar başından kaldıramadı. Oğlu Muhammed Bakır (r.a) Hazretleri orada bekleşen halka buyurdu ki: "Kalkması için fazla uğraşmayın. Bu deve burada ölecek." Üç gün sonra deve orada öldü. ***(İslam Ansk. c.2 sh.85-86)***

Bir gün İmam-ı Zeynel Abidin (r.a) Hazretleri'ni elleri kelepçeli, ayaklarında kayış bağlı olduğu halde Medine'den Bağdat'a götürüyorlardı. Zühri (r.a) O'nu bu halde görünce çok ağladı ve dedi ki: "Keşke şimdi sizin yerinizde benim ellerim kelepçeli olsaydı." İmam-ı Zeynel Abidin (r.a) Hazretleri O'na dedi ki: "Ya Zühri! Bu bize hiç zor gelmez. İstediğim zaman el ve ayaklarımı açabilirim." dedi ve çok hafif bir silkinme ile elindeki kelepçeyi ve ayağındaki kayışı açtı. Kısa bir zaman sonra eline kelepçeyi ayağına kayışı geçirerek buyurdu

ki: "Bunlar kulların cezasıdır ve kolaydır. İstediğimiz zaman açabiliriz.Esas zor olan Allah-ü Teâlâ(c.c) Hazretleri'nin azabıdır."

Rivayet edilir ki, bir zaman İmam-ı Zeynel Abidin (r.a) Hazretleri hastalanmıştı. Bir gurup insan ziyaretine gelmişlerdi. Onlara buyurdu ki: "*Buraya niçin geldiniz?" Onlar da: "Seni sevdiğimiz için buraya geldik." ded*iler. *"Bizi neden seversiniz?" deyince oradakiler de: "Siz Resulüllah (s.a.v) Efendimiz'in torunu olduğunuzdan, Allah ve Resulü için seviyoruz." dediler. Buyurdu ki: "Kim Allah ve Resulü için bizi severse, Allah-ü Teâlâ (c.c) Hazretleri de kıyamet günü onu arşın gölgesi altında gölgelendirecektir. O gün o gölgeden başka gölge yoktur. Bu sevgililerin mükâfatını Allah-ü Teâlâ (c.c) Hazretleri cennette onlara verecektir. Lakin bizi dünyalık için kim severse Allah-ü Teâlâ (c.c) Hazretleri de onlara hesapsız rızık verecektir."*

Bir gün İmam-ı Zeynel Abidin (r.a) Hazretleri'nin misafirleri vardı. Kölesi sofrayı getirirken sofra kölenin elinden kaydı, merdivenin altında oynayan küçük çocuğun üzerine düştü. Bu küçük oğlu vefat etti. Köle bu durum karşısında çok korkup titremeye başladı. İmam-ı Zeynel Abidin (r.a) Hazretleri onun bu hali karşısında buyurdu ki: "Sen hiç korkma, seni affettim. Ve Allah (c.c) Hazretleri'nin rızası için seni azad ettim." Bundan sonra da çocuğunun teçhiz ve tekvin işlerini kendi elleriyle yaparak cenazeyi kaldırdı.

BAZI HİKMETLİ SÖZLERİ

İmam-ı Zeynel Abidin (r.a) Hazretleri buyurdu ki: "Kibir sahipleri benim çok garibime gidiyor. Kendilerinin bir damladan meydana geldikleri, sonra da cife(cife çürümüş ve kokmuş leş demektir) olacaklarını bildikleri halde ve yine de kibirlenirler, bunlar neyine güvenirler? *"Allah-ü Teâlâ (c.c) Hazretleri'nin bütün yaratıklarını gözleri ile müşahade ettikleri halde öyle kimseler vardır ki, Allah-ü Teâlâ 'nin varlığı ile birliği hakkında şüpheye düşerler. Yoktan nasıl var olduklarını, nasıl var edildiklerini gözleri ile gören pek çok insan var ki, ölümden sonraki dirilmeyi inkâr ederler."****(Bakara Suresi,28.259.260.A'li İmran Suresi,30-36**)Bunlar gelip geçici olan dünyaya emek verip ebedi olan ahireti unuturlar, ben bunların bu hallerine çok şaşarım."

***Oğlu İmam-ı Muhammed Bakır (r.a) Hazretleri'ne*:"Ey oğlum! Şu üç çeşit kimselerle arkadaşlık etme ve onlara güvenme.Fasık olan kimselerle arkadaşlık etme, zira fasık kimse seni bir lokma ekmek için terk eder. Cimri ile arkadaşlık etme, cimri senin çok muhtaç olduğun**

şeylerini elinden almak ister. Bir de sıla-i rahmi terkedenlerle arkadaşlık yapma. Zira onlar Kur'an-ı Kerim'de üç yerde Ayet-i Kerime ile lanetlenmişlerdir."

Buyurdu ki: ***"Allah-ü Teâlâ (c.c) Hazretleri, günahlarına pişman olup tövbe edenleri sever."(Nisa Suresi,110.Nur suresi,31.Bakara Suresi,222)***

"Hakiki cömert, Allah-ü Teâlâ (c.c) Hazretlerin'e itaat eden, kulların haklarını gözeten, yaptığı iyiliği Allah (c.c) Hazretleri için yapıp, karşılığında teşekkür beklemeyendir." (

"İnsanlar zaruret diyerek yiyecek kazanma peşinde koşarlar. Hâlbuki esas zaruret günahlardan kaçınmaktır. Fakat çokları bundan kaçınmayıp, yiyecek peşinde koşarlar."

İmam-ı Zeynel Abidin (r.a) Hazretleri ibadet edenleri şöyle sınıflandırdı: "*Kimi insanlar Allah-ü Teâlâ'dan korktukları için O'na ibadet ederler. Bazı insanlar da Allah-ü Teâlâ nın rahmetini ve cennetini isledikleri için O'na ibadet ederler. Bu ibadet tüccar ibadetidir. İnsanların diğer bir kısmı ise Allah-ü Teâlâ nın gazabından korkarak sadece Cenabı Hak ibadete lâyık olduğu ve şükrünü ifa etmek için ibadet ederler. İşte tam manada mutteki olanların ibadetidir." buyurmuştur***.

Sabit b. Ebi Hamza Es-Simali İmam-ı Zeynel Abidin (r.a) Hazretleri'nden rivayetle şöyle buyurduğunu nakletmiştir: "Kıyamet günü Ehli Fazilet kalksın diye çağrılır. İnsanlar arasında bir gurup kalkar. Onlara 'hadi cennete giriniz' denilir. Onlar cennete giderlerken meleklerle karşılaşırlar. Melekler: 'Nereye gidiyorsunuz.' Onlar: 'Cennete.' derler. Melekler: 'Hesaptan önce mi cennete giriyorsunuz?' diye sorarla. Onlar da: 'Evet!' cevabını verirler. Melekler: 'Sizler kimlersiniz?' diye sorduklarında: 'Biz fazilet ehliyiz.' Melekler: 'Sizin faziletiniz nedir?' diye sorarlar. Onlar da: 'Dünyada bize hakarek edildiğinde biz tahammül ederdik. Bize zulmedildiğinde sabrederdik ve bize kötülük yapıldığında affederdik.' derler. Bunun üzerine melekler: 'Hadi cennete giriniz. Salih amel işleyenlerin mükâfatı ne güzeldir. Hadi girin cenete.' derler." ***(Envarul Aşıkin, sh.504)***

İmam-ı Zeynel Abidin (r.a) Hazretleri'ne bir gün birisi gelip: "Sizi filan şahıs evine davet ediyor. Mümkünse beraber gidelim." dedi. Sonra o kimsenin evine gittiler ve ev sahibine: "Biz hiç kimseden dünyalık yardım beklemedik, verileni de almadık. Allah-ü Teâlâ bizim

rızkımızı göndermektedir. Siz yardımınızı fakirlere veriniz. Allah-ü Teâlâ bizi ve sizi affetsin." buyurdu.

İmâm-ı Zeynel Âbidîn (r.a)'in bir devesi vardı. Yolda kamçı vurmadan gider ve üzerindekini hiç incitmezdi. Zeynel Âbidîn (r.a) vefât edince devesi kabri üzerine gelip göğsünü yere koyup inledi. Hiç kimse bu deveyi mezar başından kaldıramadı. Oğlu Muhammed Bâkır(r.a)Hazretleri orada bekleşen halka buyurdu ki: "Kalkması için fazla uğraşmayın. Bu deve burada ölecek!" Üç gün sonra deve orada öldü.

Birgün Zeynel Âbidîn (r.a) Hazretlerinin elleri kelepçeli, ayaklarında kayış bağlı olduğu halde Medine'den Bağdat'a götürüyorlardı. Hz. Zührî, onu bu halde görünce çok ağladı. Ve dedi. ki; "Keşke şimdi sizin yerinizde benim ellerim kelepçeli olsaydı." Zeynel Âbidîn (r.a.) de ona dedi ki: "Yâ Zührî bu bize hiç zor gelmez, istediğim zaman el ve ayaklarımı açabilirim." Ve çok hafif bir silkinme ile elindeki kelepçeyi ve ayağındaki kayışı açtı. Kısa bir zaman sonra eline kelepçeyi ayağına kayışı tekrar geçirerek buyurdu ki; "Bunlar kulların cezasıdır ve kolaydır, istediğimiz zaman açabiliriz. Esas zor olan Allah'ü teâlânın azabıdır.

Minhal bin Amr anlatır "Hacca gitmiştim. Zeynel Âbidîn (r.a)'e rastladım. Halka zulmüyle meşhûr Huzeyme bin Kabil'i sordu. "Ben Kûfe'de iken hayatta idi" dedim. Ellerini kaldırıp: "Yâ Rabbi Huzeyme'ye demirin ve ateşin hararetini göster" diye duâ etti. Kûfe'ye geri dönerken yolda eski bir dostum olan Muhtar bin Ebî Ubeyd'i gördüm. Huzeyme'yi sordum. Ellerinin kesildiğini ve cesedinin yakıldığını söyledi. Bunu duyunca "Sübhanallah!" dedim. Muhtar sebebini sual etti. Ben de Zeynel Âbidîn (r.a)'in duasını anlattım. Hemen iki rekât namaz kıldım. Huzeyme'nin zulmünden halkın kurtulduğu için şükür ettim.

Birgün oğulları, hizmetçileri ve birkaç kişi ile sahraya çıkmışlardı. Sabah kahvaltısı hazırlandı. Bir ceylan gelip yanlarında durdu. Zeynel Âbidin (r.a) ona: "Ben Ali bin Hüseyin bin Ali bin Ebû Tâlib, annem de, Resûlullah'ın kızı Fâtıma'dır. Gel bizimle biraz yemek ye!" buyurdu. Ceylan gelip beraber yediler. Sonra ceylan bir tarafa gitti. Hizmetçilerinden biri, yine çağırın, gelsin dedi. "Dokunmayacağınıza söz verirseniz, çağırayım" buyurdu. Hepsi, dokunmayacaklarına söz verdiler. "Ben Ali bin Hüseyin bin Ali bin Ebû Tâlib'im, annem de, Resûlullah'ın (s.a.v.) kızı Fâtıma'dır.

Soframıza gel, biraz daha yiyelim" buyurdu. Ceylan tekrar geldi. Yemeğe başladı. Sofradakilerden biri, elini ceylanın sırtına koydu. Ceylan ürküp gitti.

Zeynel Âbidîn (r.a) yine bir gün arkadaşları ile sahrada oturuyordu. Bir ceylan yanına geldi. Ayaklarını yere vurarak bir takım sesler çıkarttı. Etrafındakiler ceylanın ne dediğini sordular. Zeynel Âbidîn (r.a) buyurdu ki: "Dün bir Kureyşli, bu ceylanın yavrusunu tutmuş, "Yavruma dünden beri süt vermedim" diyor." Bunun üzerine ceylanın yavrusunu tutan Kureyşli'yi çağırdılar. Kureyşli'ye buyurdu ki' "Bu ceylanın yavrusunu tutmuşsun. Dünden beri süt vermemiş, o yavruyu getir sütünü versin!" Kureyşli adam ceylanın yavrusunu getirdi. Ceylan, yavrusuna süt verdi. Zeynel Âbidîn (r.a) Kureyşli'ye, yavruyu annesine bağışlamasını söyledi. O da râzı oldu. Ceylan, yavrusu ile beraber sesler çıkararak gitti. Oradakiler ceylanın ne söylediğini sordular. Zeynel Âbidîn (r.a) de buyurdu ki: "Allah'ü Teâlâ size hayır ve iyilikler versin" diye duâ ediyor.

VEFATI

Vefat edecekleri gece oğlu İmam-ı Muhammed Bakır (r.a) Hz.leri'nden abdest almak için su istedi. Suyu getirdiklerinde buyurdu ki: "Bu su içinde hayvan ölmüş, bununla abdest alınmaz." Oğlu tekrar su getirdi. Abdest aldı ve "Artık ölümüm yakındır" buyurup vasiyetini bildirdi. O gece ***Osman b. Hayyam tarafından zehirletildiğinden şehit oldu***. ***(İslam Ansk.c.2 sh.87)*****Hicri 94 (M. 713)**

İMAM-I MUHAMMED BAKIR(r.a)
(D.H. 57. M. 676-V. H.113. M. 731)

Ehli Beyt'ten. On İki İmam'ın beşincisi, Hz.Hüseyin (r.a) Hazretleri'nin torunu ve İmam-ı Zeynel Abidin (r.a) Hazretleri'nin oğludur. Tabiinin büyüklerindendir. Hicri 57 (M. 676) senesinde, Receb ayının ilk Cuma günü Medine-i Münevvere'de dünyaya gelmiştir. İsmi şerifleri: "Muhammed" Künyeleri: "Ebu Cafer". Lakabları: "Bakır". Annesi İmam-ı Hasan (r.a) Hazretleri'nin kızı Fatime'dir. Zikir ve Tarikat usulünü babası İmam-ı Zeynel Abidin (r.a) Hazretleri'nden almıştır. İmamette hem anne hem de baba tarafından İslam dininin son peygamberi Hz.Muhammed(s.a.v)'le akrabalık ilişkisi bulunan ilk imamdır. Zamanında, bütün dünyadaki evliyanın feyz kaynağı olup, evliyalık yolunda olanlara feyz, bunun vasıtası ile verildi.

İmam-ı Muhammed Bakır (r.a) Hazretleri, Medine'nin büyük fıkıh âlimlerindendir. Ashab-ı Kiram'dan Cabir (r.a) Hazretleri ve Hz. Enes (r.a) Hazretleri ile görüşüp onlardan ve ayrıca tabiinden olan büyük zatlardan hadis-i şerifler rivayet etti. İmamlığı on dokuz sene sürdü. Bütün ilimlere vakıf olduğu için kendisine, ilimde ve fazilette üstün manasına gelen "Bakır" denilmiştir. ***(Zikir Makamları, sh.41)***

Ebû İskah es-Sebil, Atâ bin Ebi Rebah, Âmir bin Dinar, İbn-i Şihabez-Zühri, Reb'i bin Heysem, Haccac bin Ertad, Mekhul eş-Şami, İmâm-i Evzâi, İmâm-i A'meş, Kâsım bin el-Fadl ve İbn-i Cüreyc, İmâm-i Buhari ile İmâm-i Müslim (r.anhüm) ve başka âlimler de kendisinden hadis-i şerif rivayet ettiler.

Hz. Ebû Bekir ve Hazret-i Ömer (r.anhüm) ü çok severdi. Zamanında ba'zı kimselerin bunlara düşmanlıkta bulunduklarını ve bunu da Ehl-i beyte olan sevgilerinden yaptıklarını iddia ettiklerini duyunca çok üzüldü.

Buyurdu ki;-"Ben Hz. Ebû Bekir (r.a.) le, Hz. Ömer (r.a.) e düşmanlık eden kimselerden uzağım. Onlar da benden uzaktırlar.

"Ebu Nasır (r.a) anlatıyor: Hz. İmam'dan (r.a) sordum: 'Siz hakikaten Resûlüllüh (s.a.v) Efendimiz'in zürriyetinden misiniz?' Buyurdu ki: 'Evet.' Tekrar sordum: 'Siz de Resûlüllah (s.a.v) Efendimiz'in ilimlerine varis misiniz?' Buyurdular ki: 'Evet.' Dedim ki: 'Öyle ise ölüyü diri ve körü görücü ve alacayı şifaya kavuşturmaya kadir misiniz?' Dedi ki: 'Hakk'ın (c.c) izniyle kadirim.' Sonra elini gözlerimin üzerine koyup: 'Ya Şafi'! ' dedi. O anda gözlerim açılıp yeri ve göğü gördüm. Bir elini gözlerime mesedince gözlerim eski haline geldi ve buyurdu ki: 'Ey Eba Nasr! Eğer kıyamet gününde hesapsız cennete girip Allah'u Zülcelalin cemalini müşahade etmek dilersen, âmâ olarak kal ve eğer sual ve cevap vermek dilersen yine gözünü açayım.' Dedim ki: 'Öyle ise âmâ kalırım.' Müteakiben buyurdular ki: ***'Biz Ehl-i Beyt'i Rahmeten lil âlemin'den ve Şecere-i Nübüvvet'teniz. İlim ve hikmet menbaı, ilim ve irfan madeni olduğumuzdan halkın belâsını çekeriz. Çünkü halkı Hakk'a davet ederiz. Fakat onlar kelamımızı anlamazlar. Hallerine terk etsek maksuda nail olamazlar. Onun için halkın belâsını çekeriz.'***

Babasının vefatından sonra imamet görevini üstlendi ve yaklaşık on dokuz yıl sürdürdü. Bütün ilimlere olan vukufiyetinden dolayı, 'ilim ve fazilette üstün' anlamına gelen "bâkırü'l-ilm" unvanıyla anılmaya başlandı. Maddi ve manevi ilimlerde yükselmek isteyenler kendisinden

büyük bir feyz aldılar. Bu unvan ve lakabının dışında "Şâkir (şükreden)", "Emîn (güvenilir)", "Hâdi (doğru yolu gösteren)", "Şebîh (benzeyen, benzeyici)" lakaplarıyla da anılmıştır. Şebîh lakabı Peygamber (s.a.v) Efendimize olan benzerliğinden ötürü verilmiştir.

Şeyh Mufid, İmam Bakır (r.a)'ın yedi çocuğu olduğunu zikretmiştir; onların isimleri şöyledir: Sadık, Abdullah, İbrahim, Ubeydullah, Ali, Zeynep ve Ümm-ü Seleme.(r.anhüm).*(İrşad, c. 2, s. 176.)* Ali b. Bakır (r.a)'ın mezarı da Kaşan'ın "Erdehal" ilçesinde "Meşhed-i Sultan Ali" (r.a) ismiyle meşhurdur.*(Avalim'ul-Ulum, c. 21, s. 337-340. Muntehe'l- A'mal, c. 2, s. 80).*

VEFATI

Nihayet İmam-ı Muhammed Bakır (r.a) Hazretleri, Ümmet-i Muhammedi irşad edip, Hicri 113 (M. 731) senesinde halife Hişam tarafından zehirletilerek, şehiden vefat etmiştir. Mübarek vücutları Cennet-i Baki'de İmam-ı Hasan (r.a) Hazretleri'nin yanına defnolunmuştur**. Muhammed Bakır (r.a):*"Ey Rabbim! Ölümü, kabri ve sana hesap vereceğimi düşündükçe nasıl olur da senden dünyalık isteyebilirim? Can alıcı meleğin geleceğini ve canımı alacağını bildiğim halde dünya lezzetinden nasıl tad alabilirim? Rahmetinden ümit ediyor ve istiyorum. Ölümümü ve hesabımı kolay ve rahat eyle ve sonra azabı olmayan rahat bir ebedî hayat ihsan eyle Ya Rabbel âlemin!"*** derdi.

Oğlu İmam-ı Cafer-i Sadık (r.a) Hazretleri şöyle anlatıyor: "Babam bana vasiyyet edip dedi ki: 'Vefat ettiğim zaman beni sen yıka. Çünkü İmam-ı İmamdan başkası yıkayamaz. Kardeşim Abdullah da İmamlık davasında bulunacaktır. Ona karışma, çünkü ömrü kısa olacaktır. Namaz kılarken üzerimde bulunan gömleği bana kefen yap ve beni babamın yanına defnet. Kabrime de senden başkası girmesin' buyurdu. Ben: 'Aman efendim, bizi korkutmayın. Allah-ü Teâlâ (c.c) Hazretleri gecinden versin, sıhhatiniz yerindedir' dedim. Hz. İmam buyurdu ki: 'Bir saat evvel, babam İmam-ı Zeynel Abidin (r.a) Hazretleri'nin sesini işittim. Bana: 'Ey evladım Muhammed Bakır (r.a)! Vasiyyetlerini çabuk yap, çünkü senin de bize kavuşmana çok az zaman kaldı' buyurdu. Bundan bir saat kadar sonra da babam vefat etti**.** Babam vefat edince ben yıkadım. Nihayet kardeşim Abdullah da İmamlık davasında bulundu fakat babamın bildirdiği gibi ömrü kısa sürdü."

Cenab-ı Hak, Cennetteki derecelerini âli, şefaat ve himmetlerini bizden eksik etmesin. (ÂMİN)

BAZI MENKİBELERİ

Hz. İmam (r.a) Medine'de bir grup insanlarla oturmuştu. Mübarek başını önüne eğdi. Bir müddet sonra kaldırdı ve: "Bir kişi, bir sene sonra Medine'ye gelecek, üç gün boyunca dört bin asker bulunan ordusu ile çok kimseleri öldürecek. Bundan büyük zarar göreceksiniz. Bundan sakınınız." buyurdu. Buna bazıları inandı, bazıları da inanmadılar. Bir sene sonra kendisine inananları alarak Medine'nin dışına çıktılar. Nafi b. Erzak ordusu ile geldi. İmam-ı Muhammed Bakır (r.a) Hazretleri'nin haber verdiği zararları yaptı. Artık Medineliler "Bundan sonra İmam-ı Muhammed Bakır (r.a) Hazretleri'nin her sözüne inanırız. Her sözü doğrudur. Çünkü o, Resûlüllah (s.a.v) Efendimiz'in evladındandır" dediler. ***İmam-ı Muhammed Bakır (r.a) Hazretleri, İmam-ı Azam Ebu Hanife (r.a) Hazretleri'ne bakıp: "İslâmiyet'i bozanlar çoğaldığı zaman, sen onu canlandıracaksın. Sen korkanların kurtarıcısı, şaşıranların sığınağı olacaksın. Sapıkları doğru yola çevireceksin. Allah-ü Teâlâ (c.c) Hz.leri yardımcın olacak." buyurdu***.

İlmiyle amel eden âlimlerin önemine değinerek; ilmiyle insanlığa faydalı olan bir âlim, bin abidden daha üstündür. Böyle bir âlimin vefatına, şeytan; bu yetmiş abidin vefatından daha fazla sevinir. Bunun dışında bazı önemli tespit ve tavsiyelerde bulunmuştur. "Bir kimsenin seni ne kadar çok sevdiğini anlamak istersen, senin o kimseyi ne kadar sevdiğine dikkat et. Yani sen onu ne kadar seviyorsan o da seni o kadar seviyor demektir.", "Bir kimsenin kalbinde ne kadar kibir varsa, aklında o kadar noksanlık var demektir.", "Dünyada insana en iyi yardımcı, din kardeşlerine iyiliktir."

Bir gün Asbab-ı Kiram'dan Cabir b. Abdullah'ın (r.a) yanına gitti. Hz. Cabir'in (r.a) gözleri kapalı bir halde idi. Selamını aldıktan sonra: "Sen kimsin?" diye sordu. O da, Muhammed b. Ali b. Hüseyin'im! dedi. Hz. Cabir (r.a): "Ey Resûlüllah'ın (s.a.v) torunu yanıma gel!" diyerek yanına çağırdı. Müsafaha yaptıktan sonra dedi ki: "Resûlüllah (s.a.v) bana: 'Ey Cabir! Sen benim oğullarımdan birini görüp konuşuncaya kadar yaşarsın. Oğlumun adı Muhammed b. Ali b. Hüseyin'dir. Allah-ü Teâlâ (c.c) O'na nur ve hikmet verecektir. O'na benden selam söyle' buyurdu." Cabir (r.a), emanet olan Resûlüllah (s.a.v)'ın selamını sahibine ulaştırdıktan bir müddet sonra vefat etti.

Zamanında bulunan biri anlatıyor: "İmam-ı Muhammed Bakır (r.a) Hazretleri ile beraber Halife Hişam b. Abdül-Melik'in evine

uğradık. ‘Bu ev harap olacaktır, hatta toprağı başka yere nakledilip taşları açıkta kalacaktır.’ buyurdu. Bu söze çok hayret ettim. Halife Hişam’ın evini kim yıkabilir ki? Diye düşündüm. Nihayet Hişam vefat edip yerine oğlu Velid geçti ve bu evin yıkılmasını emretti. Hakikaten ev yıkıldı, toprağını başka yere naklettiler.”

İmam-ı Muhammed Bakır (r.a) Hazretleri Mekke ile Medine arasında bir katıra binmiş gidiyordu. Yanında birisi vardı ve o da merkeb üzerinde idi. Bir ara dağdan aşağı bir kurt inip geldi. Hz. İmam’ın ayaklarına başını koydu. Kendi halince bazı sesleri çıkardı. Hz. İmam’a birşeyler söylediği belli idi. İmam-ı Muhammed Bakır (r.a) Hazretleri onu dinledikten sonra: “Peki sen şimdi git. Ben arzu ettiğin gibi dua ederim” buyurdu. Bana: ‘kurdun ne söylediğini biliyor musun?’ diye sordu. Ben: “Allah-ü Teâlâ'nın Resulü (s.a.v) ve Resulü’nün torunu bilir.’ dedim. Buyurdu ki: ‘Kurt, eşim şiddetli bir ağrıya tutuldu. Dua buyurun da ondan kurtulsun ve senin dostlarından hiç kimse benim neslime musallat olmasın. Dedi ve ben de dua ettiğimi söyledim.”

Talebelerinden biri anlatıyor: "Mekke'de idim. Muhammed Bâkır(r.a)ı görmeyi çok arzu ettim. Medîne'ye vardığım gece, şiddetli yağmur ve soğuk vardı. Gece yarısı evinin kapısına geldim. Kapıyı vurayım mı, yoksa sabahı bekliyeyim mi diye düşünürken, içerden mübârek sesini işittim. Hizmetçisine"Kalk! Dışarıda biri var, kapıyı aç. O bu gece yağmura tutuldu, hava da soğuk." buyurdu. Kapı açıldı, içeri girdim."Henüz hiçbir şey yok iken kendisinin Devrekiye'ye vâli olacağını ve çok geniş topraklara sâhib olacağını kerâmet olarak bildirdi ve gerçekten de bir müddet sonra aynı yere vâli oldu.

Büyük zâtlardan birisi şöyle anlatıyor: Bir gün Muhammed Bâkır (r.a) ın yanına girmek için izin istedim. Yanında kardeşlerinden bir kaç kişi var, biraz bekle, dediler. Biraz bekledim. İçeriden on iki kişi çıktı. Dar elbiseler giymişlerdi. Tanımadığım kimselerdi. Selâm verip gittiler. Sonra ben içeri girdim. "Efendim, bu gidenleri hiç tanımıyoruz, acaba onlar kimlerdi?" diye sordum. "Onlar cinnî olan müslüman kardeşlerinizdir. Siz nasıl gelip, haramdan helâlden suâl soruyorsanız, onlar da gelip soruyorlar." buyurdu.

İbn-i Ukâşe-i Esedi rahmetullahi aleyh, İmâm-ı Bâkır (r.a)'ın yanına geldi. İmâm-ı Câfer-i Sâdık (r.a) da oradaydı. İbn-i Ukâşe; "Câfer'in evlenme vakti geldi." dedi. Hazret-i İmâm bunun üzerine; "Yakında bir yerden esir satıcısı gelecek ve falan yerde

konaklayacaklardır." buyurdu. İbn-i Ukâşe'ye, ağzı mühürlü bir kese altın verdi ve "O esir satıcısı gelmiştir, bununla ondan bir câriye satın alın." buyurdu. İbn-i Ukâşe esir satıcısının yanına gitti. Esir satıcısı, bütün câriyeleri sattığını, sadece iki tâne kaldığını söyledi. İbn-i Ukâşe; "Bir tanesini alalım." dedi. Câriyeyi çıkardılar. Esir satıcısına; "Kaça satacaksın?" diye sordular. O da "Yetmiş altın karşılığı." dedi. "Biraz ikrâm et." dediler. Esir satıcısı: "Bir kuruş ikrâm etmem." deyince, İbn-i Ukâşe; "Bu kesede kaç altın varsa kabûl et!" dedi.

Satıcı; "Noksan olursa kabûl etmem." diye cevap verdi. O sırada orada bulunan aksakallı, yaşlı bir zât; "Altınları sayın." dedi. Altınları saydılar. Tam yetmiş altın idi. Câriyeyi alıp, İmâm-ı Bâkır (r.a)'ın huzûruna getirdiler. Câfer-i Sâdık (r.a) da oradaydı. İmâm-ı Bâkır (r.a), o hanıma; "Bekâr mısın, dul musun?" buyurdu. O; "Bekârım" dedi. İmâm-ıBâkır (r.a); "Bir câriye esir satıcısının elinden, nasıl olur da bekâr olarak kurtulur?" diye sordu. O hanım; "Esir satıcısı ne zaman yanıma gelse, aksakallı, yaşlı bir zât gelip ona kuvvetli bir tokat vurur, yanımdan uzaklaştırırdı." Bundan sonra bu hanımla, Câfer-i Sâdık (r.a) nikâhlandı. Bu temiz hanımdan, oniki imâmın yedincisi İmâm-ı Mûsâ Kâzım (r.a) doğdu.

İmam-ı Muhammed Bakır (r.a) Hazretleri gece geç vakte kadar ibadet eder, sonra Allah-ü Teâlâ Hazretleri'ne şöyle yalvararak ağlardı: "Ya İlâhi! Ya Rabbi! Gece oldu herkes uyuyor. Ya Rabbi! Sen dirisin. Her şeyi biliyor, yapılan her şeyi görüyorsun. Uyuman ve uyuklaman olamaz. Seni böyle bilmeyen ihsanına kavuşamaz. Sen öyle kuvvet ve kudret sahibisin ki, hiçbir şey senin olmasını dilediğin birşeyin olmasına mani olamaz. Rahmetin o kadar çoktur ki, rahmet kapılarını herkese açmışsın. Sana dua edenlerin, yalvaranların dualarını kabul edersin. Sana güvenen, kapına gelen kimseyi döndürmeye kimsenin gücü yetmez."

Cafer-i Sadık (r.a) diyorki:"Babam İmam Bakır (r.a) çok zikrederdi. O'nunla yolda giderken, yemek yerken zikreder halde görürdüm. Halkla konuştuğunda, bu iş O'nu Allah'ın zikrinden alıkoymazdı. Sürekli olarak dua ettiğini ve şöyle dediğini: "La ilahe illellah" görüyordum. Bizi bir araya toplayıp güneş doğuncaya kadar zikirle meşgul olmamızı emrediyordu. Kur'ân okuyabilenlerin Kur'ân okumak, Kur'ân okuyamayanların ise zikir etmekle meşgul olmasını emrediyordu."***(Kâfi, c. 2, s. 499.)***

İmâm-ı Muhammed Bâkır (r.a)'ın sohbetinde bulunan birisi anlatır. İmâm-ı Bâkır'(r.a) ın bir sohbetinde elli kişi kadar vardık. Kûfe'den bir şahıs Muhammed Bâkır (r.a)'ın huzûruna gelip; "Kûfe'de falan şahıs, senin yanında bir melek olduğunu, o meleğin sana mümini, kâfiri, dostunu ve düşmanını haber verdiğini söylüyor." dedi. İmâm-ı Bâkır (r.a); "Sen ne iş yaparsın?" diye sordu. O şahıs; "Buğday satarım." deyince, İmâm; "Yalan söylüyorsun." buyurdu. O da; "Ara sıra arpa da satarım." dedi. İmâm; "Yine yalan söylüyorsun. Senin işin hurma satmaktır." buyurunca, o şahıs hurma satmakla uğraştığını îtirâf edip; "Bunu sana kim haber verdi?" diye sordu. İmâm da; "Dostumu, düşmanımı haber veren melek bildirdi." buyurdu. Ayrıca ona, sen falan hastalıktan öleceksin dedi. Bu hâdiseyi nakleden kimse şöyle anlattı: Bir ara Kûfe'ye gitmiştim. O şahsı sordum. Üç gün önce Muhammed Bâkır (r.a) Hazretlerinin söylediği hastalıktan öldü dediler.

HİKMETLİ SÖZLERİ

İmam-ı Muhammed Bakır (r.a) Hazretleri buyurdular ki: "*Yıldırım mü'min olana da isabet eder, mü'min olmayana da. Ama her an Allah-ü Teâlâ (c.c) Hazretleri'ni hatırlayana isabet etmez.*"

"Bir kimsenin seni ne kadar çok sevdiğini anlamak istersen, senin o kimseyi ne kadar sevdiğine dikkat et. Yani sen onu ne kadar seviyorsan, o da seni o kadar seviyor demektir."

"Allah-ü Teâlâ (c.c) Hazretleri'nin korkusundan dolayı yaşaran göz, cehennem ateşinden yanmaz. Yani cehenneme girmez. Allah-ü Teâlâ (c.c) Hazretleri'nin rızası için bir kimsenin gözünden bir damlacık yaş dökülse, Allah-ü Zülcelâl, o kimsenin çok günahını affeder."

"Bir kimsenin kalbinde ne kadar kibir varsa, aklında o kadar noksanlık var demektir."

"Kul ne kadar dua ederse, Allah-ü Teâlâ, ondan o kadar belâyı giderir. Kendinde mevcut olan bir kusuru başkasında arayan ve kendi işlemekte olduğu bir ayıbı başkasına yapmamasını emreden kimse ne kadar kusurludur."

"Dünya, uykuda gördüğün rüyaya benzer. Uyandığın zaman hiçbir şey kalmamıştır."

"Mide ve namusunun iffetini korumak kadar faziletli ibadet yoktur."

"Dünyada insana en iyi yardımcı, kardeşlerine iyiliktir."

“Varlık zamanında etrafında dolaşıp, yokluğa düşünce terkeden kimse, ne kötü kişidir.”

"İlim hazinedir. Anahtarı, sorup öğrenmektir. Sorup öğreniniz ki Allah'ü Teâlâ size merhamet etsin. Zîrâ bunda dört kişiye sevab vardır. Sorana, öğretene, dinleyene ve onlara uyana."

"Allah'a îmândan sonra, aklın icâbı, insanlarla muhabbetli bulunmaktır." "Ümmetimden büyük günahı olanlara şefâat edeceğim."

"Allah'ü Teâlâ, borcunu ödeyinceye kadar borçlu ile beraberdir. Bu borç Allah'ü Teâlânın kerih gördüğü bir borç olmadıkça."

”Sakın kendisine verdiğin kıymeti sana vermeyenle arkadaşlık kurma.”

”**Tembellik, hem dine, hemde dünyaya zarar verir.”**

”Allah-u Teâlâ çirkin söz söyleyen, ağzı bozuk adamı sevmez.”

”**Allah'ın bütün takdirleri, mü'min için hayırlıdır.”**

”Zahiri batınından iyi olanın, (amel) terazisi hafif olur.”

”**Sıla ı Rahim, amelleri temizler. Malları artırır. Belayı uzaklaştırır. Hesabı kolaylaştırır ve eceli erteler, ömrü uzatır.”**

”İman, ikrar ve ameldir. İslam ise yalnız ikrardır.”

”**İman ve hayâ aynı köke uzanmaktalar; biri giderse diğeri onu izler.”**

”*Üç haslete sahip olan, onların vebalini cezasını çekmedikçe ölmez: Zulmetmek, Sıla-I Rahmi kesmek ve Yalan yere yemin etmek. Ki, Allah'a karşı savaşmaktır.”*

”**Zulüm üç çeşittir: Allah'ın affetmeyeceği zulüm, Allah'ın affedeceği zulüm ve Allah'ın ondan vazgeçmeyeceği (Hesapsız bırakmayacağı) zulüm. Allah'ın affetmeyeceği zulüm, Allah'a şirk koşmaktır. Allah'ın affedeceği zulüm, insanın kendisiyle Allah arasında olan bir şeyde kendisine zulüm etmesidir. Allah'ın ondan geçmeyeceği zulüm ise insanlara yapılan zulümdür.”**

Gece geç vakte kadar ibâdet eder, sonraAllah'ü Teâlâya şöyle yalvararak ağlardı*:"Yâ İlâhî! Yâ Rabbî, gece oldu. Gökte yıldızlar var. Herkes uyuyor. Kimsenin sesi çıkmıyor. Yâ Rabbî! Sen dirisin. Her şeyi biliyor, yapılan her şeyi görüyorsun. Uyuman, uyuklaman olamaz. Seni böyle bilmeyen ihsânına kavuşamaz. Sen öyle kuvvet ve kudret sâhibisin ki, hiçbir şey, senin, olmasını dilediğin bir şeyin olmasına mâni olamaz. Seninbâkî ve ebedî oluşunda, gündüzün bitip gecenin başlaması ve*

gecenin bitip gündüzün başlaması gibi sebeplerle kesiklik, aksaklık olmaz. Rahmetin o kadar çoktur ki, rahmet kapılarını herkese açmışsın. Sana duâ edenlerin, yalvaranların duâlarını kabûl edersin. İhsân ettiğin nîmetlere hamd edenleri çok sever, onlara daha çok nîmetler verirsin. İnanarak ve güvenerek sana duâ edenler, eli boş dönmezler. Sana güvenen, kapına gelen kimseyi döndürmeye kimsenin gücü yetmez.

Ey Rabbim! Ölümü, kabri ve sana hesab vereceğimi düşündükçe, önümde bunlar olduğunu bildikçe nasıl olur da senden sevinç ve neşe isteyebilirim. Amel defterimin, sağımdan mı, solumdan mı verileceğini bilemediğim aklıma geldikçe, nasıl olur da senden dünyâlık bir şey istiyebilirim? Can alıcı meleğin geleceğini ve canımı alacağını bildiğim halde dünyâ lezzetlerinden nasıl tat alabilirim?

*Yâ Rabbî! Sana yalvarıyor, senden istiyor, rahmetinden ümid ediyor ve istiyorum ki, ölümümü, hesâbımı kolay ve rahat eyle ve sonra azâbı olmayan rahat bir hayat ihsân eyle. Âmin Yârabbel Âlemin."****(El-A'lâm; c.6, s.42,Vefeyât-ül-A'yân; c.4, s.174.Tezkiret-ül-Huffâz; c.1, s.124.Nur-ül-Ebsâ.) Hilyet-ül-Evliyâ; c.3, s.170)***

İmam-ı Muhammed Bakır (r.a) Hazretleri, oğlu ***İmam-ı Cafer-i Sadık (r.a) Hazretleri'ne şöyle nasihat etti: "Ey evladım! Fasıklarla arkadaşlıktan çok sakın. Böyle insanlar seni bir lokmaya değişebilir. Cimri olanlarla dost olmaktan da sakın. Zira çok ihtiyacın olduğu bir zamanda az bir şey vermekten çekinirler. Yalancılarla dost olma, sana dost görünüp konuşur, ayrılınca hali değişir. Ahmak olanlarla dostluk arkadaşlıkkurma. Onlar sana iyilik yapıyorum zannederek kötülük yaparlar. Akrabayı ziyareti terk edenle de dost olma. Çünkü Kur'an-ı Kerim'in üç yerinde böyle kimseyi lanetlenmiş olarak gördüm. İlmi ile insanlara faydalı olan bir âlim, bin abidden daha efdaldir. Böyle bir âlimin vefatına şeytan, yetmiş abidin vefatına sevindiğinden daha fazla sevinir.*** ***(İslam Ansk. c.2 sh.310)***

İMAM-I CAFER-İ SADIK (r.a)
(D. H. 83 M. 702- V.H. 148. M. 765.)

İslâm âlimlerinin gözbebeklerinden olup, Seyyid ve Oniki İmam'ın altıncısıdır. İmam-ı Ali (k.v) Hazretleri'nin torununun torunu olup, Seyyid yani nebiler nebisinin zürriyeti, Ashab-ı Kiramı görmekle şereflenen tabiin devrinin büyüklerinden olup Hicri 83 (M. 702)

senesinde 19 Nisan Çarşamba, Rebi-ul Evvel ayının 17 Pazartesi günü Medine-i Münevvere'de doğdu. Silsile-i Aliyye'nin dördüncüsüdür. Künyesi: "Ebu Abdullah"tır. "Tahir", "Fadıl" gibi birçok lakabı vardır. En meşhuru "Sadık"tır. Babası İmam- Muhammed Bakır (r.a) Hazretleri,'dir. Annesi Ümmü Ferve'dir. Annesinin babası Kasım, onun babası Muhammed ve onun babası da Ebubekir Sıddık (r.a) Hazretleri'dir.

Câ'fer-i sadık hazretleri (r.a.), temiz ve yüksek bir nesebe(soy) sahip olduğu gibi gül yüzlü' ve tatlı diliydi. Bedeni sanki Nur saçıyordu. Yüzünün renginde beyaz ve kırmızı karışmış olup, tatlı bir çehresi vardı. Kuvvetli ve orta boylu idi. Kısa ve şişman değildi. Saçı kumrala yakındı. Hz. Ali (r.a.) ye çok benzerdi. On evladı olup, yedisi erkek, üçü kız idi.Oğulları; Mûsa Kâzım (r.a.), İshak (r.a.), Muhammed (r.a.), İsmail (r.a.), Abdullah (r.a.), Abbas (r.a.) ve Ali (r.a.) dır. Evladlarının hepsi zamanın süsü, âlimi ve üstünlerinden olup, evliyanın rehberiydiler. Musa Kazım (r.a.) oniki imâmın yedincisidir.

İmâm-i Ca'fer (r.a) ilmi, Usulü, zikri ve tarikatı babası İmam-ı Muhammed Bakır (r.a) Hazretleri'nden, Ahzü Telakki edip hakaik ve dekaik ilimlerine nail olmuştur. Evliyanın büyüklerinden. Garip halleri ve kemalâtı seniyyeleri beşer aklının alamayacağı kadar yüksektir. Takilerin İmamı ve fakirlerin Melcei idi. İsteseydi geceyi gündüz ve gündüzü gece ederdi. Buyuruyorlar ki: "Asfiya ile oturup kalkmak selamet caddesine götürür."

İlim ve fazilette zamanın 'birtanesi'oldu. Bütün din bilgilerinde olduğu gibi, zamanın bütün fen ilimlerinde de söz sahibiydi. Yetiştirdiği talebeler, cebir ve kimya ilimlerinde temel sistematiğini kurmuşlardır.

Fizik ve kimya ilimlerinin konusunu teşkil eden madde ve onlar üzerindeki bilgisi, o kadar çoktu ki, bu hususlarda zamanında yaşayan herkese akıl-ilim hocalığı yapardı. Kimya'nın babası sayılan Cabır (r.a.) de Ca'fer-i Sadık (r.a.) ın talebesidir. Bütün talebelerini hertürlü ilim dalında yetiştirdi. En meşhur talebesi, Hanefi mezhebinin kurucusu ve Ehl-i Sünnet'in reisi olan İmam-ı Azam Ebu Hanife Nu'man bin Sabit (r.a) Hazretleri'dir. İmam-ı Azam (r.a) Hazretleri, İmam-ı Cafer-i Sadık (r.a) Hazretleri'nin derslerine ve sohbetlerine devam ederek o gizli ve aşikâr marifet kaynağından ilim ve evliyalık yolunda çok istifade etti. İmam-ı Azam (r.a) Hazretleri

O’nun huzurunda kavuştuğu yüksek mertebeleri anlatmak için: “O iki sene olmasaydı, Numan helak olmuştu.” buyurmuştur. ***(Miftahul Kulub, sh.226)***Ehl-i Sünnet’in reisi olan İmam-ı Azam (r.a) Hazretleri’nin marifette, tasavvuf (tarikat) ilimlerinde hocasıdır. Ehl-i Sünnet vel Cemaat ve Ehl-i Beyt sevgisi ile doludur.

Câfer-i Sâdık (r.a)Hazretleri aynen Zeynel Âbidin (r.a) Hazretlerine benzerdi ama genelde pek peçe takmazdı. Fakat nazarları tasavvur edilmeyecek kadar keskindi ve mânâyı açan kudrete sahipti. Bu nazarın sırrı bizzat bizim Hanefi mezhebinin imamı, İmam-ı Âzam'(r.a) ın üzerinde tecellî etmiştir. İmam-ı Âzam (r.a) Hazretleri, Câfer-i Sâdık (r.a) Hazretlerinin sohbetlerine gitmezdi ama her gördüğü yerde büyük bir saygıyla selâm verir, hatırını sorardı. Yine bir gün ölmeden bir buçuk iki sene evvel, İmam-ı Âzam (r.a) Hazretleri, yine böyle bir selâm verdi, hatır sordu, o sırada Cafer-i Sâdık (r.a) Hazretleri: ‘‘Sen İslâmiyet’e çok hizmet ettin, çok büyük de gayret sahibisin ama bilmen lâzım gelen başka şeyler de var’’, dedi. Elini yüzüne sürerek gözlerini kapattı ve sonra tekrar açtı, nazar etti, ondan sonra İmam-ı Azam Ebu Hanife (r.a) Hazretleri, koşarak evine gitti. Tahammül edemedi. Ömrünün son iki yılında böylece tasavvufa yönelmiş ve bu dönemi kastederek "iki yıl olmasaydı Nu'man helak olmuştu" dediği rivayet olunur.

Bunun yorumu olarak, mânâ ilimlerinde şöyle deniliyor: Câfer-i Sâdık (r.a) Hazretleri, İmam-ı Âzam (r.a) Hazretlerine nazar ederek zaman ve mekânı aşırdı. Yani zamanın öncesine ve sonrasına götürdü geldi. Medine'ye götürdü. Efendimizi vücut olarak seyrettirdi.. Bu geçirdiği ruhî patlama, ruhî bir değişim beşerî sıfatlar içerisindeki mezhebini ilgilendiren bir hâdise değildir, bunun ötesinde bir hâdisedir.

İnsanların madde ilimlerinin dışında, hakikî ilimlerin, mânâ ilmi olduğunu ve bu ilmin de zaman ve mekânla kayıtlı bulunmadığını ifade eden bir hayat öyküsüdür, İmam-ı Âzam (r.a) Hazretlerinin öyküsü...

Câfer-i Sâdık (r.a) Hazretleri İslâm dünyasında, gerek mânâ ilimleri bakımından, gerek madde ilimleri bakımından fevkalâde üst seviyede yeri olan evlâd-ı Resûl’den, çok kıymetli bir zattır. Câfer-i Sâdık (r.a) Hazretlerinin hikmetli sözleri, yetiştirdiği pek çok ilim adamı, çağımıza kadar ışık tutmuştur. Eğer Câfer-i Sâdık' (r.a) Hazretleri yeryüzüne teşrif etmeseydi ne cebir ilmî olurdu, ne teknoloji olurdu. Ne de Kur'an'ın sağlıklı bir şekilde yorumlanması mümkün olurdu.

Cafer-i Sâdık (r.a) Hazretleri İslâm ilimleri açısından iki önemli sırra sahiptir. Bir tanesi: Bütün dünya bilimlerine ışık tutan madde bilimlerine ait bilgi hazinesinin genişliğidir. İkincisi de, mânâ ve tasavvuf ilmine ait tuttuğu ışıktır.

Şiddet ve sıkıntılı zamanlarında dedesi İmam-ı Hüseyin (r.a) Hazretleri'nin duasını okurdu: "*Ey şiddet ve sıkıntı zamanında benim yardımcım, hiç uyumayan gözünle bana ecir ver. Zail olmayan rüknünle beni geçindir."* diye dua ederdi. Kendisi halim selim Ruhani bir Nur-i İlâhi idi. İmam-ı Cafer-i Sadık (r.a) Hazretleri ilmi, Oniki İmam'dan beşincisi olan babası İmam-ı Muhammed Bakır (r.a) Hazretleri'nden öğrendi. İlim ve fazilette zamanının bir tanesi oldu.***(Zikir Makamları, sh.43)***

Kalbi bütün kötü huylardan temizleyip, Allah-ü Teâlâ (c.c) Hazretleri'ne kavuşmak için lazım gelen marifetleri, ibadet ve işleri öğreten tasavvuf yollarının çeşitli isimler alması, başka başka olduklarını göstermez. Aynı mürşidin talebeleri, birbirlerini tanımak ve hocaları (Mürşidleri) ile öğünmek için bulundukları yola mürşidlerinin isimlerini vermişlerdir. İmam-ı Ali (k.v) Hazretleri vasıtasıyla gelen yolda (Zikr-i Cehri yani aşikâre yüksek sesle yapılan zikir) bütün tasavvuf (Tarikat yolları), İmam-ı Cafer-i Sadık (r.a) Hazretleri'nde birleşmektedir. İmam-ı Cafer-i Sadık (r.a) Hazretleri iki yoldan Resulullah'a (s.a.v) bağlıdır. Birisi babasının yolu olup, İmam-ı Ali (k.v) Hazretleri vasıtasıyla Resulüllah (s.a.v) Efendimiz'e bağlıdır. Bu yola "***Velayet yolu"*** denir. İkincisi, Anasının babalarının yolu olup, Ebubekir (r.a) Hazretleri'nin vasıtası ile Resulullah (s.a.v) Efendimiz'e bağlanmaktadır. Bu yola da ***"Nübüvvet Yolu"*** denir.

İmam- Cafer-i Sadık (r.a) Hazretleri evliyalık (Velayet) üstünlüklerine İmam-ı Ali (k.v) Hazretleri, İmam-ı Hasan (r.a) Hazretleri, İmam-ı Hüseyin (r.a) Hazretleri, İmam-ı Zeynel Abidin (r.a) Hazretleri ve babası İmam-ı Muhammed Bakır (r.a) Hazretleri yolu ile kavuşmuştur.

İmam-ı Cafer-i Sadık (r.a) Hazretleri Peygamber (s.a.v) Efendimiz'in milletinin (dininin) sultanı, peygamberlik kemalatının (üslünlüklerinin) burhanı (delili, senedi), hakikatların âlimi, evliyanın günüllerinin meyvası, Resulullah'ın (s.a.v) varisi, ariflerin, hak âşıklarının serveri (önderi) idi. Aşk sahiplerinin rehberiydi. Tefsir ilminde eşi yoktu. Namazda kendinden geçerdi, düşüp bayıldığı olurdu. İmam-ı Cafer-i Sadık (r.a) Hazretleri Ehl-i Beyt'ten olup, Ehl-i

Sünnet'in gözbebeğidir. Ehl-i Beyt'i sevenler ve onların yolunda gidenler, aslında Ehl-i Sünnet vel Cemaat olanlardır. Ehl-i Beyt'e olan hakiki sevgisinden dolayı İmam-ı Şafi (r.a) Hazretleri'ne "Rafizî" diyenler oldu. Hâlbuki o, kimseyi kötülemedi, hepsini sevdi. Nitekim bütün Ehl-i Sünnet âlimleri: "Ehl-i Beyt'i sevmek, ahirete iman ile gitmeye, son nefeste selamete, hidayete kavuşmaya sebep olur." buyurdular.

İmam-ı Şafi (r.a) Hazretleri buyurdu ki: "Sizi sevmeyi, Allah-ü Teâlâ (c.c) Hazretleri Kur'an-ı Kerim'de emrediyor. Namazlarında size dua etmeyenlerin namazlarının kabul olmaması, kıymetinizi, yüksek derecenizi gösteriyor. Şerefîniz ne kadar büyüktür ki, Allah-ü Teâlâ (c.c) Hazretleri Kur'an-ı Kerim'de ***(A'li İmran Suresi, 163)***sizi selamlıyor."

İmam-ı Cafer-i Sadık (r.a) Hazretleri, Tasavvuf (Tarikat) ilminde yüksek marifetlere kavuşmuş, bu bilgileri arzu edenlere öğreterek onlara mürşidlik, rehberlik etmiştir. Resulullah (s.a.v) Efendimiz'in nurlu yolunu hiç değiştirmeden, apaçık ve tam doğru olarak bu güne kadar ulaştırmada Ehl-i Sünnet Âlimlerinin hizmeti çok büyüktür.

Bu büyük hizmet için, aralarında vazife takdimi yaparak zamanımıza kadar gelmesine sebep olmuşlardır.

VEFATI

İmam-ı Cafer-i Sadık (r.a) Hazretleri, altmışbeş senelik ömrünün otuzdört senesini İmamet-i Kübra'da bulunarak Ümmet-i Muhammedi tenvir etmiştir. Harun Reşid zamanında Abbas oğullarından ikinci Halife Ebu Cafer Mansur, Hz. İmam'ın (r.a) yakasını bırakmadı. Siyasi kaygı ve endişelerden dolayı Hicret-i Nebeviyye'nin **148. (M. 765.)** senesinde **Recep ayının 15 Pazartesi günü Mekke'de zehirlenerek şehit oldu. Cenazesi Medine-i Münevvereye getirilerek** Cennet-i Baki'de babası ve dedesinin yanına defnolunmuştur. Cenab-ı Hak derecelerini âli eyleyip, bizleride himmet ve şefaatlerinden mahrum etmesin (ÂMİN)

BAZI MENKİBELERİ

Süfyan-i Sevri (k.s) den rivayet edilir. Cafer-i Sadık (r.a.) ın yanına girdim ve dedim ki:-"Ey Allah'ın Resülunun (s.a.v.) torunu bana vasiyet et. Cafer-i Sadık (r.a.) bana dedi ki;-"Ey Süfyan: yalancıda, insanlık yoktur. Hased edende de rahatlık yoktur. Zayıfın dostu da yoktur. Kötü huylu olan büyük kişi olamaz. Ben

kendisine:-"Ey Allah (c.c.) ın Resülunun (s.a.v.) torunu, daha çok söyle bana." dedim.

Cafer-i Sadık (r.a.) dedi ki;-"Ey Süfyan: Allah (c.c.) ın haram kıldığı şeylerden kendini çek ki; Abid olasın, Allah'ın sana verdiğine razı ol ki; Müslüman olasın, insanlardan kimler seninle sohbet etmeği severse sen de onlarla sohbet et ki; mü'min olursun. Facir ile arkadaşlık etme ki; fıskı fücurunu sana da öğretir.(kişi dostunun dini üzeredir. Sizden biriniz kiminle dostluk kuracağına dikkat etsin.)İşlerindeAllah'tan korkanlarla müşavere et.

Ben dedim ki:-"Ey Allah (c.c.) Resülunun (s.a.v.) torunu Bana daha fazlasını söyle: Cafer-i Sadık (r.a.) dedi ki;-"Ey Süfyan; kim ki, kabilesiz izzet sahibi, kuvvetsiz de heybet sahibi olmak isterse, Allah(c.c.) a isyan etmesin. Zelilliğinden çıkıp, Allah'a itaat etsin. Dedi.

Ben dedim ki;-"Ey Allah Resülullah (s.a.v) ın torunu, bana daha söyle.

Cafer-i Sadık (r.a.) Dedi ki;-"Babam beni üç şey üzere terbiye etti."-"Bana dedi ki: Ey oğlum!"-"1-Kötü huylularla dostluk yapan selamat bulamaz."-"2-Kötü yerlere giren itham olunur."-"3-Diline hâkim olmayan pişman olur."

Bir gün devrin meşhur âlim ve zahidlerinden Davud-i Tai (k.s) Hazretleri İmam-ı Cafer-i Sadık (r.a) Hazretleri'nin yanına gelmişti. O'na dedi ki: "Ey Peygamber'in (s.a.v) torunu! Bana bir nasihat ver. Çünkü kalbim karardı." O da buyurdu ki: "Ey Davud! Sen zamanımızın en zahidi, Allah (c.c) dan en çok korkanısın. Benim nasihatıma ne ihtiyacın var?" Bu sefer Davud-i Tai (k.s): "Ey Resûlüllah'ın (s.a.v) torunu! Sizin bütün yaratılmışlara üstünlüğünüz var. O büyük Peygamber'in (s.a.v) kanı damarlarınızda dolaşmaktadır. Onun için herkese nasihat vermeniz üzerinize vacibdir, borçtur." İmam-ı Cafer-i Sadık (r.a) Hazretleri: "Ey Davud! Ben kıyamet günü gelince, ceddim olan Muhammed (s.a.v) elimden yakalayıp: 'Niçin bana hakkıyla uymadın?' demesinden korkuyorum. Bu işler nesep (soy) işi değil, ibadet ve amel işidir." dedi. Davud-i Tai (k.s) Hazretleri bu sözleri duyunca ağlamaya başladı: "Ya Rabbi! O'nun varlığı Peygamberlik soyundan meydana gelmiştir. Sözleri, yaşayışı herkese senettir, delildir. Dedesi Resul (s.a.v), annesi Betül Hz. Fatıma(r.anha) evladından olduğu halde, böyle düşünürse, Davud da kim oluyor ki, yaptıklarının bir kıymeti olsun?"

İmam-ı Cafer-i Sadık (r.a) Hazretleri mütevazı, yani çok alçak gönüllü idi. Kimseyi incitmezdi. Her mü'mini kendinden daha kıymetli bilirdi. Bir gün kölelerini çağırdı. Onlara dedi ki: "Geliniz, sizinle sözleşelim. Kıyamet günü içinizden hanginiz kurtulursa, onun diğerlerine şefaatçi olması için birbirimize söz verelim." Dediler ki: "Ey Allah- Resulü'nün (s.a.v) evladı! Sizin bizim şefaatımıza ihtiyacınız yoktur. Dedeniz Hz.Muhammed (s.a.v) Efendimiz, bütün insanların ve cinlerin şefaatçısıdır. İmam-ı Cafer-i Sadık (r.a) da:"Ben bu amellerimle, işlerimle yarın kıyamet gününde ceddimin yüzüne bakmaya utanırım." buyurdu. (Sen ey müslümanım deyip yaptığıyla gururlanan bedbaht insan bu kıssalardan hisse almaya bak.)

İmam-ı Cafer-i Sadık (r.a) Hazretleri bir müddet halvet (yalnızlık) haline kalmış, evinden insanlar arasına çıkmamıştı. Evliyanın büyüklerinden Süfyan-ı Sevri (k.s) Hazretleri evine gelip: "Ey Resûlüllah (s.a.v) Efendimiz'in torunu! İnsanlar bereketli nefesinizden, faydalı sohbetinizden mahrum kaldı. Niçin uzlete çekildiniz?" diye sorunca buyurdu ki: "Şimdi böyle gerekiyor. Zaman bozuldu ve dostlar değişti. Sözümüzün hakikati meydana çıktı."

Zamanın Abbasi sultanı bir gece vezirine dedi ki: "Hemen git, İmam-ı Cafer-i (r.a) buraya getir. Onu hemen öldürmek istiyorum." Vezir: "Evinde oturmuş, gece gündüz ibadetle meşgul olan, devlet işlerine karışmayan bu kimseyi öldürmekten vazgeç!" dediyse de hükümdarı vazgeçiremedi. Vezir, İmam'ı çağırmaya gidince, cellâtlara emir verdi: "İmam-ı Cafer Sadık (r.a) içeri girince ben başımdan külahımı çıkardığım zaman hemen başını vuracaksınız." Bir müddet sonra İmam-ı Cafer-i Sadık (r.a) içeri girdi. Hükümdar derhal ayağa kalktı, hürmetle Hz. İmam'ı (r.a) karşıladı. Koltuğuna oturttu, edeple karşısında diz çöküp oturdu. Cellâtlar ve hizmetçiler şaşırıp kaldılar. Hükümdar Hz. İmam'a: "Efendim, benden bir emriniz olursa emredin yapayım." dedi. İmam-ı Cafer-i Sadık (r.a) de: "Senden bir ricam, yok, beni bir daha yanına çağırma, Rabbime ibadetten beni alıkoyma, başka bir şey istemem." Cafer-i Sadık (r.a) gitmek üzere ayağa kalktı. Hükümdar izzetle ikramla onu uğurladı. Hz. İmam (r.a) gittikten sonra vücudunda bir titreme oldu, bayılıp düştü. Kendine gelince: "Bu ne haldir. Hani o zatı öldürtecektiniz?" diye sordular. Hükümdar cevap verdi: "İmam (r.a) içeri girince, yanında büyük bir arslan vardı, lisanı hal ile bana onu incitirsen seni parça parça ederim." diyordu. Bunu görünce ne yapacağımı şaşırdım."

HİKMETLİ SÖZLERİ

"Bir hata işlediğiniz zaman istiğfar edin, hatada israr helak olmaya sebeptir."

"Bir kimse geçim darlığı çekiyorsa istiğfara devam etsin."

"Bir kimse, sevdiği bir malının elinde devamlı kalmasını isterse, ona baktıkça, Maşaallah La Havle vela kuvvete İlla billahil Aliyyil Azim (Yani Allah (c.c) Hazretleri'nin dilediği olur, kuvvet O'nundur) desin."

"Malı, evladı çok olmasını isteyen, çok sebze yesin."

"Takvadan Allah-ü Teâlâ'dan korkup haramlardan sakınmaktan daha üstün azık yoktur. Susmaktan güzel şey yoktur. Bilgisizlikten zararlı düşman yoktur. Yalandan büyük hastalık yoktur."

"Allah-ü Zülcelalin yarattığı işlere karışmak, felaketine sebep olur. Mesela 'Allah bana mal verseydi, Hacca giderdim. Sıhhat verseydi ibadet ederdim' gibi sözler söylemek kişinin helakidir."

"Bir kimse kusur ve günah işlediği zaman utanmıyorsa, yaşlandığı zaman pişmanlık duyup kötü işlerinden vazgeçmezse ve tenha bir yerde olduğu zaman Allah-ü Teâlâ (c.c) Hazretleri'nden korkmazsa, onda hayır yoktur."

İmam-ı Cafer-i Sadık (r.a) Hazretleri, oğlu İmam-ı Musa-i Kâzım (r.a) Hazretleri'ne ettiği nasihatlarında şöyle buyurur:

"Ey oğlum! İnsanlara kızmaktan çok sakın, yoksa sana da kızarlar. Boş iş ve söze karışmaktan sakın, sonra aşağılanırsın.

Ey oğlum lehinde veya aleyhinde de olsa, hakkı, doğruyu söyle. Böyle yaparsan herkes seninle istişare eder (sana danışır, senin fikrini alır) .

Ey oğlum! Arkadaşlık yaptığın, ziyaretine gittiğin kimse ahlâk sahibi olsun, kötü ahlâkı olanlarla arkadaşlık etme, onlarla görüşme. Çünkü onlar, suyu olmayan çöl, dalları yeşermeyen ağaç, ot bitmeyen toprağa benzerler.

Ey oğlum! Yüce Allah (c.c) Hazretleri'nin kitabını okuyucu, iyilikleri emredici, kötülüğü nehyedici, sana gelmeyene sen gidici, seninle konuşmayanla konuşucu ol. İsteyene ver. Gıybetten, koğuculuktan sakın. Çünkü söz taşımak, insanların kalbinde düşmanlığı arttırır. İnsanların ayıplarını görme. İnsanların ayıplarını gören, onların hedefi olur."

Velhasıl bu büyük imamın hayatı, hali, ibret dolu menkıbeleri hikmetli sözleri o kadar çoktur ki, anlatmak ve yazmakla bitmez.

Okuyanların ve işitenlerin gönüllerinde muhabbet hâsıl olur. ***(İslam Ansk. c.2 sh.145-152)***

Yüce Allah (c.c) Hazretleri şefaatlarından bizi mahrum etmesin. (ÂMİN).

İMAM-I MUSA-İ KAZIM (r.a)
(D.H. 128. M. 745- V.H.186. M. 802)

Asbab-ı Kiram'ın sohbetinde bulunmakla şereflenen, Tabiin devrinin yüksek âlimlerinden ve evliyanın büyüklerinden İmam-ı Musa-i Kazım (r.a) Hazretleri Oniki İmam'ın yedincisidir. Hicret-i Nebeviyye'nin 128. (M. 745) senesi Safarül hayrın yedinci Pazar günü Medine'de Haremeyni Muhteremeyn arasında bulunan "Ebva" mevkiinde ve İbrahim İbn Velid'in saltanatı zamanında doğmuştur. İmam-ı Cafer-i Sadık (r.a) Hazretleri'nin oğlu, İmam-ı Rıza (r.a) Hazretleri'nin babasıdır. Resulullah (s.a.v) Efendimiz'in torunu olup, İmam-ı Ali (k.v) Hazretleri ile Fatımetüzzehra (r.anha) annemizin evlatlarındandır.

İmam-ı Hüseyin (r.a) Hazretleri'nin çocuklarından olduğu için "Seyyid"dir. Asıl adı "Musa , Künyeleri "Ebül Hasan" ve "Ebu İbrahim"dir. "Kazım", "Sabır", "Salih", "Emin" gibi birçok lakabları vardır. En meşhuru "Kazım"dır. O'na yumuşak huylu olduğundan, kendisine kötülük yapanlara dahi kızmayıp onları bağışladığından, gazabına hâkim olduğundan "Kazım" lakabı verilmiştir. Muhterem annesinin adı "Humeyde-i Berberiyye"dir.

İmâmlığı yirmibeş sene üç ay sürmüştür. Erkek çocukları, Ali Rıza, Zeyd, İbrahim, Ukeyl, Hârun, Hasan, Hüseyin, Abdullah Ekber, Abdullah Asgar, Muhammed, Ahmed, Ca'fer, Yahya, İshak, Abbas, Ebül Kâsım, Hamza, Abdurrahman Kâsım, Ca'fer-i Ekber, Ca'fer-i asgar (r.anhüm) dır.

Kızları ise onsekizdir. Her biri zamanın en çok ibadet edenleri ve kerimeleri idiler. Annesi cariye idi.

İmam-ı Musa-i Kazım (r.a) Hazretleri usuli zikri ve tarikatı, babası İmam-ı Cafer-i Sadık (r.a) Hazretleri'nden alarak Esrar-ı Ahmediyye'yi cami ve Envari Kudsiyyeyi lami bir kutbi cihan ve sahibi zaman olmuştur. Yüksek bir âlim ve büyük bir evliyadır. Din bilgilerinde ictihad derecesine yükselmişti. Her ilimde İmam, Üsdad ve büyük bir rehberdi. Çok ibadet eder, geceyi hep namazla geçirirdi. Bu hallerinden dolayı kendisine "salih kul" adını vermişlerdi.

Tasavvuf tarikat ilmini Nebiler Nebisi'nden sonra Oniki İmam Efendilerimiz ve tasavvuf âlimleri öğretip kalblere akıttılar. Oniki İmam Efendilerimiz'in her biri Tasavvuf (tarikat) ilminde ve Ehl-i Sünnet itikadındaki müslümanların gözbebeğidir. Onların hepsini sevmeyi, Allah'u Zülcelali sevenlerin hepsi dünya ve ahiret saadetlerinin sermayesi bilmişlerdir.

Resûlüllah (s.a.v) Efendimiz'in üç vazifesinden biri de tasavvuf marifetlerini, bilgilerini öğretmek ve kalblere yerleştirmekti. Fıkıh işlerini öğreten âlimlere "Fukaha" denildi. Tasavvuf bilgilerinin de Nebiler Nebisi'nden (s.a.v) itibaren Seyyid-i Silsile-i Saadat Efendilerimiz zamanımıza kadar gelmesine vesile olmuşlardır.(Zikir Makamları, sh.43)

VEFATI

İmam-ı Musa-i Kazım (r.a) Hazretleri Din-i Mübin-i İslamın yükselmesine ve Ümmet-i Muhammed'in irşadına çalışmış, yirmibeş sene üç ay kadar İmamet-i Kübra'da bulunarak Hicret-i Nebeviyye'nin 186 (M. 802) Saferül Hayrın 25.nci Cuma günü, Bağdat'da Vefat etmiştir. Bağdat'ın kuzeybatısında "Kazimiyye" mahallesinde defnolunmuştur. Bu mahalle, Dicle nehrinden beş kilometre içerdedir. Büyük ve çok süslü bir türbesi ve hemen yanında büyük bir cami vardır. Müslümanların en çok ziyaret ettiği türbelerden biridir. İmam-ı Azam Ebu Hanife (r.a) Hazretleri'nin türbesine yakındır. İmam-ı Ebu Yusuf (r.a)Hazretlerinin türbeside ordadır.

Musa Kazım (r.a) Hazretleri Medine-i Münevvere'de otururdu. Siyasete hiç karışmadığı halde Abbasi Halifelerinden Muhammed Mehdi, kendisini Medine'den Bağdat' getirterek hapsetmiş, bir müddet sonra İmam-ı Ali (k.v) Hazretleri'ni rüyada görmüştür. Kendisine Kur'an-ı Kerim'den şu ayeti okudular: ***"Demek ki, iradeyi ele alırsanız hemen yeryüzünde fesat çıkaracak ve akrabalık bağlarını kesip atacaksınız."(Muhammed Suresi,22)*** Bu Ayet-i Kerime'yi duyar duymaz İmam'ı (r.a) hapisten çıkararak kendisine ve evlatlarına karşı isyan etmeyeceğine yemin teklif etmiş, Musa Kazım (r.a) Hazretleride: "Bu işi asla yapmam ve şanıma da yakıştırmam." buyurunca doğru söylediğini tasdik etmiş ve Medine'ye dönmesine izin vermişti. Sonra halife Harun Reşit Hicri 179. (M. 795) yılında umreden dönerken Medine'ye uğramış, Musa Kazım (r.a)ı yanına alıp Bağdat'a getirmiştir.

Ardı arkası kesilmeyen hadiselerin sona ermesi düşüncesi ile tekrar hapsettirmiştir. "Bağdat Tarihi" kitabının yazarının rivayetine

göre, Musa Kazım (r.a)ı ölünceye kadar hapiste tutmuştur. Diğer rivayete göre, Harun Reşit de gördüğü korkulu bir rüya üzerine onu hapisten çıkararak Medine'ye göndermiştir. Ancak Bağdat'da vefat etmiş olması, hatibin rivayetini kuvvetlendirmektedir. Hatta zehirlenerek vefat ettiği de rivayet olunur.

Yedi sene zindanda kaldı. Hapishanede iken Abbasi Halifesi Harun Reşit'e yazdığı mektupta şöyle dedi: *"Benden belâ ve musibet son bulmayacak, buna karşılık sen de daima rahat ve genişlik içinde olacaksın. Yalnız şunu unutma ki, sonu gelmeyen ahirete sen de, ben de gideceğiz."*

İmam-ı Musa-i Kazım (r.a) Hazretleri'nin zamanında Ehl-i Beyt'ten olanlara maalesef birçok haksızlıklar yapılmıştır. Zamanın sultanları tarafından siyasi endişe ve korkulardan ve münafıkların jurnallerinden dolayı birkaç kere hapse atılmış ve hapiste iken vefat etmiştir. Hâlbuki Hz. İmam'ın dünyaya düşkünlüğü, makam ve mevkide gözü yoktur. Züht ve takvası çoktu. Affı ve ihsanı, kerem ve cömertliği ile meşhurdur.

Yahya bin Halid Bermeki tarafından hurma içinde zehir verilerek öldürüldüğü rivayet olunmaktadır. Zehir verildiği gün İmam-ı Musa-i Kazım (r.a) Hazretleri: *"Bana bu gün zehir verdiler. Yarın vücudum sararacak, sonra yarısı kızaracaktır. Ertesi gün de siyah olacaktır. O zaman vefat ederim."* buyurmuştur. Dedikleri aynen olmuştur.

BAZI MENKİBELERİ

Musa-i Kâzım (r.a) Hazretleri'nin hayatı, faziletlerle, üstünlüklerle doludur. Sevdiklerinde ibret veren ve yol gösteren keramet ve mankıbeleri çoktur. Ruhlara gıda olan sözleri o kadar çoktur ki, bazıları kitaplara geçirilmiş, bazıları da dilden dile, gönülden gönüle akıp gelmiştir.

Bir gün Musa-i Kâzım (r.a) Hazretleri'ne zamanın halifesi Harun Reşit sordu: "Sizler, kendinizin Ehl-i Beyt'ten olduğunuzu söylüyor ve Resulüllah (s.a.v) Efendimiz'in zürriyetinizdeniz diyorsunuz. Hâlbuki aslında biz dedem Abbas (r.a) Hazretleri'nden dolayı Resulullah'ın (s.a.v) soyundanız, siz de İmam-ı Ali (k.v) Hazretleri'nin evlatlarısınız. İnsanların nesebi ve soyu baba ile devam eder." Musa Kazım (r.a) cevabında buyurdu ki: "Allah-ü Teâlâ Hazretleri Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyuruyor: "***İbrahim Peygamber'in zürriyetinden olan Davud, Süleyman, Eyyub, Yusuf, Musa ve Harun biz iyileri böylece mükâfatlandırırız. Ve ey Zekeriyya ve İsa." (Enam Suresi,84***)Bu

Ayet-i Kerime'de İsa (a.s), İbrahim (a.s)'ın soyundan sayılıyor. Hâlbuki İsa'nın (a.s) babası olmadığı herkes tarafından bilinmektedir. Bununla birlikte annesi tarafından İbrahim (a.s)'ın zürriyetinden sayılmaktadır. Öyleyse, bizlerde annemiz Fatımatüzzehra (r.anha) Hazretleri tarafından Resûlüllah (s.a.v) Efendimiz'in soyundan sayılırız." buyurdu.Bu cevap karşısında Harun Reşid başka bir şey söyleyemedi.

Onu seven ve ondan istifâde eden âlimlerden Şakîk-i Belhî (k.s) şöyle anlatıyor:"Hacca gidiyordum. Fâriziyye'ye vardım, orada, güzel yüzlü, buğday benizli, yün elbiseli, başı sarıklı ve ayağında nalını bulunan bir genç gördüm. İnsanlardan ayrı bir yerde yalnız oturuyordu. Kendi kendime; "Bunun tasavvuf talebesinden olması lâzımdır, bu yolda müslümanlardan ayrı duruyor, gidip biraz ağır konuşayım da bu işten vazgeçsin" dedim. Yanına yaklaşınca, bana: "Ey Şakîk" diye hitaba ederek, meâlen; ***"Zandan çok sakınınız, zîrâ bâzı zanlar günâhtır."*** buyrulan **Hucurât sûresi 12.ayet-i** kerimesini okudu**.** Bir tarafa doğru gitti. Kendi kendime:"Bu bir sâlih kişi olmalı, adımı ve kalbimdekini bildi" dedim. Arkasından, helâllaşayım diye gittim. Ne kadar hızlı yürüdüysem yetişemedim. Başka bir konak yerinde onu yine gördüm. Namaz kılıyordu. Bütün âzâları titriyor, gözlerinden yaşlar akıyordu. Namazını bitirsin de helâllaşayım dedim. Namazını bitirdi. Yanına yaklaştım. Bana; "Ey Şakîk!" diyerek, meâlen; ***"Ben tövbe eden iman edip sâlih ameller işleyen ve sonra doğru yolu bulan kimseleri elbette affederim"*** buyrulan **Tâ-hâ sûresi 82.ayet-i** kerimesini okudu. Beni bırakıp uzaklaştı. Kendi kendime; "Bu genç yüksek bir veli olmalı, ikinci defa ismimi ve kalbimdekini bildi." dedim**.**

Başka bir konak yerinde yine onu gördüm. Bir kuyunun başında, elindeki kısa ipli kova ile su çıkarmak istiyordu. Kova suya düştü. Ellerini kaldırıp: "Yâ Rabbî! Sen benim Rabbimsin, su aşağıdadır. Kuvvet sendedir, su içmek istiyorum." diye dua etti. Kuyudaki su yükseldi. Elini uzatıp kovasını doldurdu. Abdest alıp dört rekât namaz kıldı. Bir kum yığınına doğru gitti. Eliyle kumları kovanın içine döktü. Çalkalayıp içti. Yanına gidip selâm verdim. Selâmımı aldı. "Hakk Teâlâ'nın sana ihsân ettiği nimetlerin fazlasından bana da tattır."dedim. "Hakk Teâlâ'nın nimetleri açık veya gizli her zaman bize gelir**.** Hakk Teâlâ'ya hüsn-i zanda bulun!" deyip, kovasını bana verdi. İçinde kavrulmuş buğday ile şeker vardı. Kovanın içine koyup çalkaladığı kum onun kerâmeti ile yiyecek hâline gelmişti. Ondan daha lezzetli bir

şey yememiştim, yedim ve doydum. Mekke'ye gelinceye kadar onu bir daha göremedim. Mekke'de gece yarısı namaza durmuştu. Tam bir huşû ile inleyip ağlardı. Bütün gece böyle devam etti. Sabah oldu. Namaz kılıp tavaf edip dışarı çıktı. Arkasında hizmetçiler vardı. İnsanlar etrafına toplandılar. "Bu zât kimdir?" diye sordum. "Mûsâ bin Câfer bin Muhammed bin Ali bin Hüseyin'dir" dediler. "Yolda bu zâttan şöyle şöyle acaib hâller gördüm" dedim. "Bu hâller bu seyyid için acaib değildir dediler."

İmam Musa Kâzım (r.a) Hazretlerini sevenlerden Medâin şehrindeki İsa isminde bir zât şöyle anlatıyor: Hacca gitmiştim. O sene Mekke'de kaldım. Sonra, bir sene de Medine'de kalayım diyerek oraya gittim. Musallâ denilen yerde Ebû Zer-i Gıfârî (r.a) Hazretlerinin evi yanında bir yer kiraladım. Orada devamlı Musa Kâzım'(r.a)ın ziyaretine gidiyordum. Yağmurlu bir geceydi, yanında oturuyordum. Birdenbire, bana: "Ey İsa, kalk evine yetiş! Evin, eşyalarının üzerine yıkıldı." dediler. Koşarak evime geldim. Baktım ki gerçekten ev yıkılmış, eşyalar altında kalmıştı. Birkaç işçi tuttum. Bütün eşyalarımı noksansız enkaz altından çıkardım. Yalnız abdest almak için kullandığım ibriğim kayboldu. Ertesi gün İmâm-ı Musa Kâzım'(r.a)ın yanına geldim. Bana: "Eşyalarından kaybolan bir şeyin var mı?" diye sordular. Ben de: "Hayır Efendim, yalnız abdest ibriğim kayıp!" dedim İşte o zaman başlarını aşağıya indirip gözlerini yumdular. Bir müddet bekledikten sonra, başlarını kaldırıp bana dediler ki: "Sen bir gün önce ev sahibinin helâsına gitmişsin ve orada unutmuşsun! Şimdi git, ev sahibinin hizmetçisinden iste, sana versinler." Ben de hemen koşarak geldim. Ev sahibinin hizmetçisinden ibriğimi isteyince, getirip teslim etti.

İshak bin Ammar söyle anlatıyor: "İmam-ı Musa-i Kâzım (r.a) Hazretleri Harun Reşit tarafından hapsedildiği zaman, İmam-ı Azam Ebu Hanife (r.a) Hazretleri'nin iki talebesi Ebu Yusuf ile Muhammed Şeybani (r.a) ziyaretine gitmişlerdi. Maksatları Hz. İmam'ın ilminden sorup denemek istiyorlardı. Tam o sırada hapishanenin nöbetçisi yanına geldi ve: "Ey mübarek efendim! Bugünkü nöbetim bitti, yarın dönüşümde bir ihtiyacınız varsa getireyim." dedi. Hz. İmam (r.a): "Bir ihtiyacım yoktur." dediler. Sonra Ebu Yusuf (r.a) ile Muhammed Şeybani'(r.a)ye dönerek: "Ben bu adama hayret ediyorum. Yarın döneceğini zannediyor. Hâlbuki onun eceli gelmiştir ve yarın ölecektir." dedi. İmam-ı Azam Ebu Hanife (r.a) Hazretleri'nin iki talebesi de Hz. İmam'ın böyle söylemesine hayret ettiler ve: "Biz bu

zatı zahiri ilimlerden imtihan etmek istedik. İmam ise batını ilimden bize haber veriyor. Bunun bu sözünü deneyelim." diyerek kalkıp gittiler. Adamın evine yakın bir yere nöbetçi koydular ve ona: "Bu evde bir şey gördüğün zaman gelip bize haber ver." dediler. Gece yarısında evde bir ağlama sesi yükselmeye başladı. Nöbetçi gelip hemen haber verdi. İmam-ı Ebu Yusuf (r.a) ile Muhammed Şeybani (r.a) geldiği zaman ev sahibinin öldüğünü gördüler. Hz. İmam (r.a) için olan hayretleri ve onun büyüklüğü hakkında zanları bir kat daha arttı."

Yahya bin Hasen anlattı: "Medine-i Münevvere'de birisi Hz. İmam'a (r.a) eziyet edip kırıcı sözler söylüyordu. Onu sevenler, ona devamlı: "Bize izin ver, şuna haddini bildirelim." diyorlardı. Hz. İmam da onları bu hareketten men ediyordu. Bir gün kendisine hakaret eden şahsın nerede olduğunu sordu. Medine-i Münevvere'nin civarında bir yerde olduğunu söylediler. Hz. İmam (r.a) bineğine binerek onun tarlasına doğru gitti, tarlaya girdi. O şahıs "Tarlaya basma!" diye bağırdı. Musa Kazım (r.a) yanına kadar gelip oturdu. "Ne kadar zararın oldu?" deyince o şahıs: "Yüz dinar." deyip "Sen kaç dinar umuyordun?" diye sorunca Hz. İmam da (r.a) o şahsa üç yüz dinar verdi. Hz. İmam'a hakarette bulunan şahıs bu cömertlik karşısında Hz. İmam'ın başını öptü ve ayrıldılar. Hz. İmam oradan ayrılınca Mescid-i Nebeviyye'ye gitti. O şahısla orada yine karşılaştı. Kendini seven yakınları o şahsı orada görünce üzerine yürümek istediler. Musa Kazım (r.a) onlara: "Hangisi hayırlı? Sizin yaptığınız mı, yoksa benim istediğim mî? Ben ona yakınlık göstermek suretiyle islah olmasını düşünmüştüm." dedi.***(Câmi'u Kerâmât-il-Evliyâ; c.2, s.269.Vefeyât-ül-A'yân; c.5, s.308-310.Tabakât-ıİbn-i Sa'd; c.3, s.244.Hadâik-ul-Verdiyye; s.40.El-A'lâm; c.7, s.321.Nûr-ul-Ebsâr; s.142, 148.Târih-i Bağdâd; c.13, s.27.Sıfat-üs-Safve; c.1, s.103.Mîzân-ül-İ'tidâl; c.3, s.201..El-Bidâye ven-Nihâye; c.10, s.183.Tehzîb-üt-Tehzîb; c.10, s.340.Kâmûs-ul-A'lâm; c.6, s.4478)***

Hz. İmam'ın (r.a) kızkardeşi şöyle anlatıyor: "O, yatsı namazını kıldığı zaman, Allah-ü Teâlâ (c.c) Hazretleri'ne hamd eder, bu hali gece bitinceye kadar devam ederdi. Gece bitince tekrar kalkar sabah namazını kılardı. Sonra bir miktar zikir ile Allah-u Teâlâ yı anmakla meşgul olur, bu durumu güneş doğuncaya kadar devam ederdi. Sonra, kuşluk vaktinde kuşluk namazı kılar, zevalden öncesine kadar uyur, kalkınca dişlerini misvaklar, abdest alır ikindiye kadar namaz kılar, namazı bitince kıbleye doğru dönerek akşam namazına kadar Allah-ü Teâlâ (c.c) Hazretleri'ni zikrederdi. Sonra kalkar akşam ile yatsı arası namaz kılardı. Bu onun her günkü âdeti idi.

İmam-ı Musa-i Kâzım (r.a) Hazretleri, Resûlüllah (s.a.v) Efendimiz'in yüksek nesebine sahip olan Ehl-i Beyt'in büyüklerindendir. Nurlu kalbine akıp gelen ilmin ve feyizlerin çokluğu, akıl ve dil ile anlatılamaz. İnce marifetleri bildiren sözleri, nükte ve latifeleri çok meşhurdur.

Hikmetli sözlerinden biri de şöyledir: Buyurdular ki: "*Arkadaşlık ettiğin biri, önceleri hali haline uyar, sonraları kalbine sıkıntı verirse, hemen kendine bak. Kendi eğriliğini anlarsan, hemen tövbe et, doğru olduğunu anlarsan, bilesin ki o arkadaşın yoldan sapmıştır. Bu durumda dur, biraz düşün. Hemen ondan ayrılma. Onu yalnız başına bırakma. Cenab-ı Hak (c.c) Hazretleri'nden bir düzelme gelinceye kadar bekle."*

Yine görgü şahitlerinin; Musa Kâzım (r.a) Hazretlerinin Mescid-i Nebeviye girip, gecenin ilk vaktinde secdeye vardığını, Secdede şöyle dediği duyuldu: ***"Ya Rabbi! Günahım çok, fakat senin affın büyük."*** Bunu sabaha kadar tekrar etti.. ***(İslam Ansk.c.2 sh.321,322,323,324)rivayet edilir.***

Cenab-ı Hak cennetteki derecelerini âli eyleyip, bizlerde himmet ve şefaatlarından mahrum etmesin. (ÂMİN)

İMAM-I ALİ RIZA (r.a)
(D.H.153. M.770-V.H-203. M.818)

Oniki İmam'ın sekizincisi, Hicret-i Nebeviyye'nin 153. (M.770) senesi RabiulAhir ayının 11.Perşembe günü, Halife Mansur'un hükümdarlığı zamanında Medine-i Münevvere'de dünyaya teşrif ettiler. İsmi şerifleri "Ali", künyeleri "Ebül Hasan Sani", lakapları "Rıza"dır. Pederi İmam-ı Musa-i Kâzım (r.a) Hazretleri annesi de Necmiyye'dir (r.anha). Nesebi, Ali Rıza bin Musa-i Kâzım bin Cafer-i Sadık bin Muhammed Bakır bin Ali Zeynel Abidin bin Hüseyin bin Ali bin Ebi Talib'dir. İmam-ı Musa-i Kâzım (r.a) Hazretleri: "O'na kendi künyemi bağışladım." buyurmuşlardır. Babasına dediler ki: "Halife Me'mun ondan razı olduğu için mi oğlun Ali'yi Rıza diye çağırıyorsun?" O da cevaben: "Hayır! Allah-ü Teâlâ (c.c) Hazretleri ve Resulü razı oldukları içindir." buyurdu.

Bâyezid-i Bistâmi ve Ma'ruf-i Kerhi hazretleri (r.anhüm) İmâmın sohbeti ile şereflenip kemâle geldiler.

İmamlığı, tasavvufta rehberliği vefatına kadar sürdü.

Musa Kâzım (r.a)ın öğrencilerinden birisi şahit olduğu bir hadiseyi anlatır: "Bir gün Musa Kâzım (r.a); "Mağrib (Fas) tüccarlarından gelen oldu mu?" diye sordu."Bilmiyoruz." dedik. O da: "Gelmiştir." buyurdu. Atlara binip gittik. Orada cariye satan bir Mağribli vardı. Bize yedi cariye gösterdi. İmam Hazretleri hiçbirini kabul etmedi. Biri daha bulunduğunu fakat hasta olduğundan göstermediklerini öğrendik. İmam bana: "Yarın gel. Ne kadar ücret isterse kabul edip o cariyeyi al!" buyurdu. Ertesi gün Mağriplinin yanına vardım. "Dün isteyip de hasta olduğu için göremediğimiz caâriyeyi istiyorum." dedim. Yüksek bir fiyat söyleyip: "Daha aşağı olmaz." dedi. Ben de: "O fiyata kabul ettim." dedim. Bana: "Bunu kimin için alıyorsun?" diye sorunca: "Dünkü beraber geldiğimiz zât için." dedim. Tüccar: "O kimlerdendir?" dedi. "Benî Hâşim'dendir." deyince, Mağripli tüccar, bu cariye hakkında şöyle anlattı: "Ben, bu cariyeyi Magrib'in en uzak beldesinden aldım. Bir kadın bana: "Bu cariyeyi kimin için aldın?" dedi. Ben de: "Kendim için aldım." diye söyleyince, o kadın; "Hayır! Bu senin olacak bir cariye değildir! Bu câriye, yeryüzünün en kıymetli zâtınındır! Bunların bir çocuğu olur. O büyüyüp yetişince, yeryüzünün en âlimi olacaktır." dedi. Daha sonra câriyeyi Musa Kâzım (r.a)'a getirdim. Bu cariyeden İmâm-ı Ali Rızâ dünyaya geldi.

O'na uyanlar ve muhalifleri de O'ndan razıydı. Usuli Zikir ve Tasavvufu (tarikatı) babası İmam-ı Musa-i Kâzım (r.a) Hazretleri'nden alıp Horasan şahı ve zamanın sahibi olmuştur. Füyuzati Maneviyye ve Kemalati Ruhiyyesi pek yüksek olduğu cihetle bütün âlemi hayrette bırakmıştır. Ta şark ve garbın uzak bölgelerinden ziyaretlerine gelerek Atebei Ulfasına (yüksek eşiklerine) yüz sürerlerdi. Huzuri saadetlerine gelen ziyaretçiler: "Ya İmamı Kâinat! Sen Eşrefi mahlûkatsın." dediklerinde onlara cevaben: "Hayır! Yanlış, kimin takvası ziyade ise Eşrefi mahlûkat odur." deyip "İnne Ekremeküm İndellahi Etgaküm." ***(Hucurat Suresi,13)***ayetini okurdu.

VEFATI

İmam-ı Ali Rıza (r.a) Hazretleri yirmi sene kadar İmamet-i Kübrada bulunarak Ümmet-i Muhammed'i Füyuzati Maneviyyesiyle dilşad ederek nice âşıkları Allah'a (c.c) vasıl kılmıştır. Abbasi halifelerinden Memun zamanında elli yaşında olarak Hicret-i Nebeviyye'nin 203. (M.818) senesi Ramazan-ı Şerif'in 21.Perşembe günü **siyasi çıkar ve endişe duyanlar tarafından zehirlenmiştir.**

Namazını halife Me'mûn kıldırdı. Me'mûn, İmâm-i Ali Rıza hazretleri (r.a.) ni çok sever ve sayardı. Kerimesini (kızını) nikâh edip, imamı kendine damat yaptı. Yerine halife olmasını emir ve ilan edip, paralara ismini yazdırdı. Fakat imam önce vefat etti. Horasan'da bulunan Tûs (Meşhed) şehrinde Abbasi Halifesi Harun Reşid'in kabri yanına defnolunmuştur. ***(Zikir Makamları, sh.44)***

Ebüssalt şöyle anlatıyor: "Bir gün İmamı'n (r.a) yanında idim. Bana buyurdu ki: 'Şu gördüğün türbe Harun Reşid'in türbesidir. Türbenin dört tarafından toprak alıp bana getir.' Gidip getirdim. Toprağı koklayıp: 'Yakında burada, benim için kabir kazacaklar. Bir taş çıkacak, Horasan'ın bütün külünklerini getirecekler fakat taşı çıkaramayacaklar.' buyurdu. Sonra : 'Filan yerden toprak getir!' buyurdu. Getirdim. 'Benim kabrimi bu toprağı aldığınız yerde kazın. Kabrimi derin kazın ve laht yapın. Allah-ü Teâlâ (c.c) Hazretleri kabri dilediği kadar genişletir. Sonra bir yaşlık görünür. O zaman sen, kabre bakarak sana şu söyleyeceğim sözleri söyle. Bunun üzerine bir su çıkar, kabir su ile dolar. Ufak balıklar görünür.' Sonra bana bir ekmek verip: 'Sen bu ekmeği al. Ufak ufak doğrayıp suya at. Balıklar bu ekmek parçalarının hepsini yerler. Sonra bir büyük balık çıkıp, küçük balıkları yer ve kaybolur. O zaman cesedimi suyun içine koyun. O zaman sen, sana şu söyleyeceğim sözleri söyleyince su azalır ve hiç kalmaz. Halife Me'mun da bunu görür. Yarın ben Me'mun'a gideceğim, dışarı çıktığımda başım kapalı ise benimle konuşma, eğer başım açık ise, konuş.' buyurdu.

Ertesi günü sabah olunca elbiselerini giyip hazırlandı. Bu sırada Me'mun'un hizmetçisi gelip kendisini çağırdı. Kalkıp Me'mun'un yanına geldi. Me'mun'un önünde tabaklarda meyveler vardı ve üzüm salkımından yiyordu. İmam'ı (r.a) görünce ayağa fırlayıp. İmam'a (r.a) sarıldı ve onu alnından öptü. Yediği üzümden imam'a (r.a) ikram etti. O özür dileyip kabul etmediyse de halife, bir salkımı imam'a (r.a) tekrar ikram etti. İmam ne kadar İsrar ettiyse halife üzümden bir kaç tane alıp yedi. İmam'a da yemesini israr etti. İmam bu ısrar üzerine üzümden birkaç tane yedi. Biraz oturup sohbet ettikten sonra müsaade isteyip ayrıldı. Çıkarken, başını örtmüş olduğundan emri icabı kendisi ile konuşmadık. Evine gelince kapının kilitlenmesini emredip yatağına yattı. Ben evin içinde mahzun olarak bekliyordum.

Bu sırada İmam'a çok benzeyen güzel yüzlü ve misk kokulu bir genç içeri girdi. Ben hayretle: 'Kapı kilitli idi, sen içeriye nasıl girdin,

sen kimsin?' diye sordum. 'Ben İmam-ı Ali Rıza'nın (r.a) oğlu Huccetullah Muhammed bin Ali'yim. Beni bir saatte Medine'den buraya getiren zat içeriye aldı.' dedi ve babasının yanına girerken bana: 'Sen de gel!' dedi. İçeri girdik. İmam (r.a) oğlunu görünce ayağa kalkıp oğluna sarıldı, bağrına bastı ve alnından öptü. O da yüzünü babasının yüzüne koydu. Bir şeyler konuştular. Ama ben anlayamadım. Sonra İmam'ın dudaklarının üstünde kardan beyaz bir köpük gördüm. Daha sonra kendinden geçti ve temiz ruhunu teslim etti. İmamı'n oğlu Muhammed bin Ali bana: 'İç odadan su ve tahta getir.' dedi. Ben içerde su ve tahtanın olmadığını bildiğim için: 'İç odada su ve tahta yoktur.' dedim. Emrini tekrar edince hemen kalkıp gittim. Hakikaten su ve tahta vardı. Alıp getirdim. 'Yıkamak için yardım edeyim.' dedim. O: 'Bana yardım eden biri var.' buyurdu. Kendisi yıkadıktan sonra bana: 'İç odada, dolapta keten ve hanut (güzel kokulu buhur) vardı, onu getir.' buyurdu. Gittiğimde, o zamana kadar hiç görmediğim güzel bir elbise dolabı gördüm. İçinden, kefen ve hanutu alıp getirdim, kefenleyip cenaze namazını kıldı. Sonra tabut istedi. 'Bir marangoza yaptırayım.' dedim, 'İç odada vardır.' buyurdu. İçeri girdiğimde hiç rastlamadığım bir tabut gördüm. Getirdim, Ali Rıza (r.a)nın cesedini tabuta koydu. Sonra iki rekâtlık bir namaza başladı. Namazını bitirmemişti ki, evin damı yarıldı ve tabut oradan yukarı çıktı. Ben telaşla: 'Şimdi ne olacak?' dedim. Bana: 'Sakin ol! Biraz sonra gelir.' buyurdu. Evin damı yarıldı ve tabut tekrar geldi. Muhammed bin Ali, İmam'ı (r.a) tabuttan çıkarıp yatağına yatırdı. Sanki yıkama kefenleme işi yapılmamıştı. Sonra bana: 'Kapıyı aç!' buyurdu. O sırada halife Me'mun ve hizmetçileri gelmişti. Vefat haberini alınca çok ağladılar ve üzüldüler. Halife Me'mun: 'Ey efendimi! Sana ne oldu?' diyordu. Sonra techiz ve tekfin (yıkayıp kefenleme) işleri yapıldı. Kabir kazılırken ben orada idim. Daha önce bana İmam Ali Rıza (r.a)nın söylediklerinin hepsi oluyordu. Kabir açılıp su çıkınca ve küçük balıklar görülünce Halife Me'mun: 'Hayâtında olduğu gibi, vefatından sonra da kerametleri görülüyor.' dedi. Orada bulunanlardan birisi: 'Bu neye işarettir, biliyor musunuz? Ey Abbasoğulları! Sizin mülkünüz her ne kadar çok uzun müddet ise de bu küçük balıklar gibidir. Bir zaman gelir, Allah-ü Teâlâ (c.c) Hazretleri sizden sizin üzerinize bir kimse musallat eder ve sizi yok eder.' dedi.

Halife Me'mun: 'Doğru söylüyorsun.' dedi. Defin işi tamamlandıktan sonra Halife Me'mun bana: 'Kabirde söylediklerini

tekrar anlat.' dedi. Ben de unuttuğumu söyledim. Halife de, bildiğim halde söylemek istemediğimi zannederek beni hapsetti. Hapiste bir yıl kaldım. Artık iyice sıkılmıştım. 'Ya Rabbi! Resulullah (s.a.v) Efendimiz ve temiz akrabası hürmetine beni buradan kurtar.' diye dua ettim. Hemen o anda İmam-ı Ali Rıza (r.a) Hazretleri'ni gördüm. İçeri girdi ve: 'Ey Ebüssalt! Gönlün mü daraldı?' buyurdu. 'Evet' dedim. Mübarek elini zincirlerin üzerine koyar koymaz, zincirlerin hepsi açıldı. Elimden tutup saraydan çıktım. Bekçilerin yanından geçip gittik. Hiç birisi bizi göremedi. Sonra: 'Allah-ü Teâlâ (c.c) Hazretleri sana emniyet versin, seni korusun. Bundan sonra halife Me'munu görmezsin, o da seni bulamaz.' buyurdu ve kayboldu. Ondan sonra halife Me'mun'u hiç görmedim."

BAZI MENKİBELERİ

Musa Kâzım (r.a) Hazretlerinin annesi Hamîde Hatun, Peygamber Efendimizi (s.a.v) rüyasında gördü. Ona buyurdu ki: "Yakın zamanda, zamanın insanlarının en üstünü olan bir torunun olacaktır."

İmam Ali Rıza (r.a)nın annesi anlatır: "Hamile olduğum zaman hiçbir ağırlık duymazdım. Geceleri uykuda karnımda tesbih 'Sübhanellah' ve Tehlil 'Lailaheillallah' sesleri işitir korkardım. Uyandığım zaman hiç ses duymazdım. Oğlum doğduğu zaman ellerini yere koyup, bir söz söyleyen veya münacaat eden bir kimse gibi dudaklarını oynatırdı."

İmam (r.a) bir gün hamama gitti. Oturup yıkanırken bir asker geldi ve İmam'a: "Başıma su dök de yıkanayım." dedi. İmam da: "Peki." deyip askerin başına su dökmeye başladı. Biraz sonra. İmam'ı tanıyanlardan biri gelip bu hali görünce çok üzüldü ve askere: "Ey asker! Senin kendine hizmet ettirdiğin bu zat, Aliyyül Mürteza'nın (k.v) ve Fatımatuzzehra'nın (r.anha) torunu İmam-ı Ali Rıza (r.a) Hazretleri'dir. Sen ne yaptığının farkında mısın?" dediler. Asker bunları duyunca yaptığı fenalığı anlayarak, İmam'ın ayaklarına kapanıp: "Aman efendim! Niye bana kendinizi tanıtmadınız? Niçin bana hizmet ettiniz? Kusurumu affediniz!" diye özür dileyip ağladı. İmam da, özrünü kabul edip, "Müslümana hizmet etmek sevap olduğu için senin isteğini kabul ettim." buyurdu.

Halife Me'mun, İmam Ali Rıza (r.a)yı çok sever, sık sık onunla görüşürdü. Saray görevlileri mecburiyet karşısında hürmet gösterirlerdi. Bir araya geldiklerinde, İmam (r.a) saraya gelince sarayın perdesini kaldırmamaya ve onu karşılamamaya karar verdiler. Fakat İmam'ın her

gelişinde, ellerinde olmadan kalkıp karşılayıp perdeyi kaldırıyorlardı. Bir gün Hz. İmam'ı karşıladılar, perdeyi kaldırmakla biraz durakladılar. O anda perde peydah olan rüzgârla kalktı. Çıkışında da rüzgâr perdeyi kaldırdı. Bunu gören saray görevlileri: "Allah-ü Teâlâ (c.c) Hazretleri'nin aziz ettiği kimseyi kimse küçültemez." diyerek eski adetlerine devam ettiler.

Huzâa kabîlesinden Da'bel bin Ali ismindeki zât zamânının en meşhur şâirlerinden ve güzel söz söyleyenlerindendi. Şâir şöyle anlattı: "Ehl-i beyte muhabbeti anlatan Medâris-i Âyât isimli kasideyi yazıp, İmâm-ı Ali Rızâ (r.a)'ya arzettim. Çok beğendiler ve: "Benden izinsiz hiç kimseye okuma!" buyurdular. Ben; "Peki!" deyip ayrıldım. Halife Me'mûn, bu kasideyi yazdığımı duyup beni çağırdı. Hâl hatır sorduktan sonra, yeni yazdığım kasideyi okumamı istedi. Ben özür dileyip İmam'ın emrini bildirdim. Halife, İmam Ali Rıza (r.a)'yı çağırıp, kendisinden izin alınca, ben de kasideyi okudum. Halife çok memnun olup bana elli bin akçe hediye etti. İmam-ı Ali Rızâ (r.a)ya da o kadar ihsanda bulundu. Ben de: "Efendim! Ben giydiğiniz elbiselerinizden istirham ediyorum. Bereketlenmek için yanımda bulundururum. Öldüğüm zaman kefenim olur." dedim. İhsan edip, giydiklerinden bir gömlek ve çok güzel bir havlu verip: "İnşâallah bunları saklarsın ve bunlarla belâlardan emin olursun." buyurdular.

Bir zaman Irak'a gidiyordum. Yolda eşkıya yolumuzu kesip, neyimiz varsa hepsini almaya başladılar. Eşyaların alındığına değil de, İmam hazretlerinin hediyesi olan gömlek ve havlunun da alınacağından çok korktum. Bir taraftan da İmam Ali Rıza (r.a)nın: "Belâlardan emin olursun." sözlerini düşünüyordum. Bu sırada haydutlardan birinin, benim atıma bindiğini ve benim yazdığım kasideyi okuyup ağladığını gördüm. Haydudun Ehl-i beyte olan muhabbetine hayret ettim ve dedim ki: "O kasideyi kim yazdı?" Eşkıya; "Bu kasideyi yazan, İmam-ı Ali Rızâ'nın şâiri, meşhûr Da'bel bin Ali'dir. Fakat sen onu tanımazsın." Deyince: "Da'bel bin Ali benim!" dedim, inanmadı. Kâfilede bulunanlar tasdik edince, eşkıyâ kâfileden aldığı bütün malları sâhiplerine iâde etti. Bize de kılavuzluk edip tehlikeli yerlerden selâmetle geçmemize vesile oldu. İmamAli Rıza (r.a)nın hediyelerinin bereketiyle bütün kâfile belâdan kurtulduk."

Yine bir gün İmam hazretleri, bir kimseye bakıp, "Hiç kimsenin elinden kurtulamayacağı işe hazırlık yap, vasiyetini yaz!" buyurdu. Üç gün sonra o kimse vefat etti.

Bir kimse şöyle anlattı: Hacca gitmeye niyet etmiştim. Evdekiler, ihram olarak Sevb-i Mülcem denen, sert ve âdî dokunmuş kumaş elbise hazırlamışlardı. "Bunlarla ihram caiz midir, değil midir?" diye şüphe edip, ihtiyat olarak başka bir ihram aldım. Mekke-i Mükerremeye varınca, İmam-ı Ali Rızâ (r.a)'ya bir mektup yazdım. Ama asıl sormak istediğim, Sevb-i Mülcem ile ihramın caiz olup olmadığı sualini yazmayı unutmuştum. Bir müddet sonra, İmam mektubuma cevap gönderdiler. Mektubun sonunda "Sevb-i Mülcem ile ihram caizdir." yazısını okudum. “

İmâm-ı Ali Rızâ (r.a) Hazretleri Nişâbur'a gelince, yirmi binden fazla âlim ve talebe, kendisini karşıladı. Dedelerinden gelen bir hadis-i şerîf okuması için yalvardılar. İmam Hazretleri; "Ben, babam Musa Kâzım'dan, o da babası Câfer-i Sâdık'tan, o da babası Muhammed Bâkır'dan, o, babası Ali Zeynel Âbidîn'den, o, babası Hz.Hüseyin'(r.a)den, o, babası Hz.Ali (r.a)'den, o, Peygamber (s.a.v) Efendimizden, o, Cebrâil (a.s)dan, o da Allah’ü Teâlâ’dan. Bu hadîs-i kudsîyi okudu. "Lâ ilâhe illallah kal'amdır. Bunu okuyan, kal'ama girmiş olur. Kal'ama giren de azâbımdan kurtulur."buyurdular. İmâm-ı Ahmed ibni Hanbel (r.a)hazretleri, bu hadîs-i kudsînin râvileri ile beraber okunduğunda bütün hastalıklara iyi geleceğini bildirmiştir.

Sâlih bir müslüman, İmam-ı Ali Rızâ (r.a) ile ilgili menkıbesini şöyle anlatır:” Peygamber Efendimizi (s.a.v) rüyamda gördüm. Hacıların kondukları mescidde oturuyorlardı. Huzurlarına vardım. Selâm verdim. Önlerinde hurma yaprağından örülmüş bir tabakta Seyhânî hurmaları vardı. Bana bir avuç hurma verdi. Saydım on yedi tane idi. Kendi kendime on yedi yıl ömrüm kalmış diye tabir ettim.

On beş yirmi gün sonra İmam-ı Ali Rızâ (r.a) hazretlerinin bu mescidde konakladıklarını duydum. Hemen yanlarına koştum. Rüyamda gördüğüm gibi Resûlullah (s.a.v)'ın oturduğu yerde oturmuştu, önlerinde de bir tabak hurma vardı. Beni yanına çağırarak bir avuç hurma verdi. Saydım tam on yedi tane idi. Biraz daha hurma istediğimde; "Resûlullah (s.a.v)'tan daha fazla verilir mi?" buyurdu.”

Tüccarın biri dil tutukluğundan dolayı güçlükle konuşurdu. Kendi kendine; "İmam-ı Ali Rızâ (r.a) hazretleri Peygamber (s.a.v)Efendimizin evlâtlarındandır. Huzuruna varayım da benim dilime bir ilâç tavsiye etsin." diye düşündü. O gece rüyasında İmam-ı Ali Rızâ (r.a)hazretlerini gördü. Kendisine, "Kimyon, sa'ter ve tuzu, su ile karıştır, iki üç kere ağzında çalkala şifa bulursun." buyurdu. Sabahleyin

uyandığında rüyasını hatırladı; fakat rüya deyip fazla ehemmiyet vermedi. İmamın huzuruna gidip, hâlini arz ettiğinde: "Senin dilinin ilâcını rüyada söylemediler mi?" buyurdu. Tüccar, tarif ettikleri ilâcı kullanınca, konuşması hemen düzeldi. “

Salih bir zât anlatır: "Bir gün İmam-ı Ali Rızâ (r.a) hazretleri ile bir evin duvarının dibinde duruyorduk. Biraz sohbet ettik. O sırada bir kuş geldi. İmam hazretlerinin önünde yere kondu, ötmeğe başladı. Dertli olduğu belliydi. İmam hazretleri bana sordu. "Biliyor musunuz bu kuş ne diyor?" Ben de dedim ki: "Ehl-i beytten olan Peygamber(s.a.v)Efendimizin evlâtları daha iyi bilirler." İmam; "Bu kuş, şu evde bir yılan olduğunu ve yavrularını yiyeceğini söylüyor. Kalk eve gir ve o yılanı öldür!" buyurdu. İmam hazretlerinin buyurduğu gibi eve girdim, gerçekten içeride bir yılan dolaşıyordu. Hemen bir sopa ile yılanı öldürdüm."

İbrahim ibni Abbâs diyor ki: "İmam-ı Ali Rızâ (r.a)öyle büyük âlim idi ki, hangi ilimden olursa olsun, sorulan her meseleye çok güzel cevaplar verirdi. Halife Me'mûn, kendisine çok sual sorar, verdiği cevaplara hayran kalırdı. Hazret-i İmam, az uyur, çok namaz kılar ve çok oruç tutardı. Muhtaçları arayıp bulur, onlara yardım ederdi. Bir hasır üzerinde oturur, yatacağı zaman da o hasır üzerinde yatardı. Her işinde Allah ü Teâlâ’ya karşı tam bir teslimiyet ve tevekkül üzere idi. Yüzüğünün taşında; "Hasbiyallah”Allahü Teâlâ bana kâfidir." yazılı idi.***(İslam Ansk. c.3 sh.98,102)El-A'lâm; c.5, s.26.Vefeyât-ül-A'yân; c.1, s.321, c.3, s.269.Târih-i Taberî; c.10, s.251.El-Kâmil fi't-Târih; c.6, s.119.Nuzhet-ül-Celîs; c.2, s.65.El-İber; c.1, s.340.Nûr-ül-Ebsâr; s.152.Tam İlmihâl Seâdet-i Ebediyye; s.1059.Câmiu Kerâmâti'l-Evliyâ; c.2, s.156.Sefînet-ül-Evliyâ (Fârisî); s.26.Şezerât-üz-Zeheb; c.2, s.2, 6.Hadâik-ül-Verdiyye; s.41 Eshâb-ı Kirâm; s.158.İslâm Âlimleri Ansiklopedisi; c.3, s.98.Supleman; c.2, s.573)***

Cenab-ı Hak cennetteki derecelerini âli eyleyip, bizleride himmet ve şefaatlarından mahrum etmesin. (ÂMİN***)***

İMAM-I MUHAMMED TAKİ (r.a)
D.H. 195. (M. 810)-V.H.220. (M.835)

Oniki İmam’ın dokuzuncusudur. Hicret-i Nebeviyye’nin 195.nci senesi (M. 810), Recep ayının onunda Cuma günü Medine-i Münevvere’de dünyaya teşrif ettiler. İsmi şerifleri “Muhammed Cevad bin Ali bin Musa-i Kâzım bin Cafer-i Sadık bin Muhammed Bakır bin Zeynel Abidin bin Hüseyin bin Ali bin Ebi Talib”dir. Künyeleri: “Ebu

Cafer", "Sani". Lakabları "Taki ve "Cevad"dır. Babası İmam-ı Ali Rıza (r.a) Hazretleri, Valideleri Reyhane'dir (r.anha).

İmam-ı Muhammed Cevad Taki (r.a) Hazretleri Resûlüllah (s.a.v) Efendimiz'in torunu olup, İmam-ı Ali (k.v) Hazretleri ile Hz. Fatıma'nın (r.anha) evlatlarındandır. İmam-ı Şah Şehid-i Kerbela Hüseyin (r.a) Hazretleri'nin torunlarından olduğu için "Seyyid"dir.

Bir gün halife Me'mun ava çıkarken, bir çocuğun oynadığı sokaktan geçti. Geçtiği esnada bütün çocuklar sokaktan kaçtı. Yalnız İmamı Taki olduğu yerden ayrılmadı. Bunun üzerine Halife Me'mun ona yaklaşarak: "Ey çocuk, bütün çocuklar kaçtığı halde, sen neden kaçmadın? Diye sorunca, İmam-ı Taki (r.a) Hazretleri: "Ey Emirül Mü'minin. Yol dar değil ki, kenara çekilip genişleteyim. Suçum yok ki, senden korkup kaçayım. Senin suçsuz kişileri incitmeyeceğine inanıyorum." diye cevap verdi. Bu güzel yüzlü ve sözlü çocuk, halifenin hoşuna gitti. O'na: "Sen kimin oğlusun?" diye sorunca, İmam-ı Ali Rıza'nın (r.a)." diye cevap verdi. Halife İmam-ı Ali Rıza (r.a) Hazretleri'ni rahmetle andı.

Halife bir müddet gittikten sonra av kuşu olan doğanı serbest bıraktı. Doğan bir süre sonra pençesinde yarı canlı bir balıkla geri döndü. Halife bu duruma şaşırdı. Av dönüşü yine aynı yoldan döndüler. İmam-ı Taki (r.a) Hazretleri'nin bulunduğu yere gelen halife: "Ey Muhammed! Benim av kuşumun bu gün ne avladığını biliyormusun?" diye sordu. İmamı Taki Taki (r.a) Hazretleri: "Evet ey halife. Allah-ü Teâlâ (c.c) Hazretleri suda küçük bir balık yarattı. Halifenin av kuşu da bunu avladı ki, Resûlüllah'ın (s.a.v) sülalesinin kerametleri meydana çıksın." diye cevap verdi. Me'mun hayret içinde İmam-ı Muhammed Cevad Taki (r.a) Hazretleri'nin yüzüne baktı ve: "Sen gerçekten İmam-ı Ali Rıza'nın (r.a) oğlusun." dedi. İmam-ı Taki (r.a) Hazretleri'ne ihsan ve ikramlarda bulunarak onu yanına aldı.

Bir süre sonra halife Me'mun meclisinde: "Kızım Ümmü Fadlı Muhammed Cevad'a (r.a) vermek istiyorum. Sizler ne dersiniz?" diye sorunca, veziri ve yakınları: "Bu öksüze kızınızı nasıl veriyorsunuz?" diye sordular. Halife onlara; "Küçük yaşta ilim ve marifetine hayran kaldığım için kızımı ona veriyorum. Bağdat uleması arasında, ona cevap verecek âlim bulamıyorum." dedi. Onlar yine muhalefet edince Halife: "En derin âlimlerden birini seçiniz. Muhammed Cevad (r.a) ile imtihan ettirelim." dedi.

Muhalifler, ulema arasında en meşhur olan Yahya bin Eksem'i seçtiler. İmtihan günü bütün devlet erkânı ve meşhur âlimler geldiler. İmam-ı Muhammed Cevad Taki (r.a) Hazretleri'nin ilmini anlayamayanlar, Yahya bin Eksem'e: "Senden Muhammed Cevad'ı (r.a) yenmeni istiyoruz." dediler. Halife Me'mun,. İmam'ı sağ yanına, Yahya bin Eksem'i de sol tarafına oturtarak Yahya bin Eksem'e: "Sen yaşlı olduğun için önce sen sor." dedi. Yahya bin Eksem çeşitli ilim dallarından yüze yakın soru sordu.. İmam (r.a) hepsinin cevabını eksiksiz verdi. Yahya bin Eksem sükût etti.

Halife. İmam'a dönerek: "Sen Yahya bin Eksem'e bir soru sor." dedi. İmam-ı Taki (r.a) Yahya bin Eksem'e dönerek: "Ya Yahya! Sabahın erken saatlerinde bir adam bir kadına bakınca bu bakış haram oluyor. Kuşluk zamanı aynı erkek aynı kadına bakıyor, bu bakış helal oluyor. Öğle zamanı olunca bu erkeğin bu kadına bakması haram, ikindi zamanı gelince helal oluyor. Akşam olunca tekrar haram, yatsı zamanında yine helal, gece yarısından sonra tekrar haram oluyor. Şafak vakti tekrar helal oluyor. Bu hanım, bu erkeğe bu zamanlarda neden helal, neden haram oluyor?" diye sordu. Yahya bin Eksem: "Ey Resûlüllah'ın (s.a.v) torunu, lütfedip bu sualin cevabını açıklarsanız, bize büyük ihsan etmiş olursunuz." dedi.

Bunun üzerine İmam: "Bu kadın bir cariye imiş. Sabahın erken saatlerinde bir adam ona şehvetle baktı, bu haram idi. Güneş çıktıktan sonra sahibinden satın alınca kendisine helal oldu. Öğle zamanı azad etti, yine haram oldu. İkindi zamanı gelince onunla evlendi, yine helal oldu. Akşam olunca zihar denilen yemini edince tekrar haram oldu. Yatsı vakti zihar yemininin keffaretini verince tekrar helal oldu, gece yarısında tek talak ile boşadı, haram oldu. Sabah olunca bundan vazgeçti, tekrar helal oldu." diye bu soruyu açıkladı.

Yahya bin Eksem: "Allah-ü Teâlâ (c.c) senden razı olsun. Resulüllah (s.a.v) Efendimiz'in soyundan olmayana bu maharet ve ilim nasib olmaz." deyince Halife Me'mun buna sevinerek o mecliste kızı Ümmü Fadlı İmam-ı Muhammed Cevad Taki (r.a) Hazretleri'ne nikâhladı."

Medine-i Münevvereye giderken,. İmam ve hanımı Kûfe'ye uğradılar.. İmam bir mescide girdi. Abdest almak için su istedi. Caminin avlusunda bulunan ve meyve vermemiş olan bir sidre ağacının dibinde abdest aldı. Namaz kıldıktan sonra ağacın yanına geldiler. Ağaç

taze meyve vermişti. Meyve çok tatlı ve çekirdeksiz idi. Cami cemaati o meyvelerden bereketlenmek için yediler.*(İslam Ansk.c.3 sh.281,282)*

Muhammed Cevâd Tâki (r.a.) daha küçük yaşta, büyük ve derin bir âlim olmuştur. İmâmlığı onaltı sene iki ay ondört gündür.. Her yıl Halife Me'mûn, Muhammed Cevâd (r.a.) a onbin dirhem gönderirdi. Ali Naki ve Musa isiminde iki oğlu, Fâtima ve Emmâme isminde iki de kızı vardı.

İmam-ı Muhammed Cevad Taki (r.a) Hazretleri usul-i zikir ve tasavvufu (tarikatı) babası İmam-ı Ali Rıza (r.a) Hazretleri'nden alarak Füyuzat-i Maneviyye ve Esrar-ı Muhammediyye'ye mazhar olmakla, Takilerin serveri ve safilerin rehberi bir Nur-i Rabbani olmuştur.

VEFATI

İmam-ı Muhammed Cevad Taki (r.a) Hazretleri rivayete göre 17 sene kadar İmamet-i Kübra'da bulunarak Ümmet-i Muhammed'i Şeriat-ı Garrayi Ahmediyye ve Tarikat-ı Ulyayı Muhammediyye'ye tergib ve teşvik ederek nice nice büyük veliler yetiştirmiştir. Çok kerameti ve manevi feyizleri Allah (c.c) âşıklarını meftun edip kemale eriştirmiştir.

İmam-ı Muhammed Cevat Taki (r.a) Hz.leri Hicret-i Nebeviyye'nin 220. (M.835) yılında Zilhicce ayının altısında 26 yaşını birkaç ay geçerken karısı, halife Me'mun'un kızı Ümmül Fadl zehirli üzümü yedirerek şehid etti. Bağdat'ta büyük dedesi İmam-ı Musa-i Kâzım (r.a) Hazretleri'nin kabrinin arkasında Kazimiyye kabristanına defnolunmuştur. *(Zikir Makamları, sh.45)*

BAZI MENKİBELERİ

Ebu Halid adında bir zat şöyle anlatıyor: "Irak'ta iken, Şam'da bir kişinin Peygamberlik davasında bulunduğu için zincirlere bağlanarak hapse atıldığını duydum. Delice konuşuyor ve acaip bir hikâye anlatıyor dediler. Ben merak ederek, o tutuklunun yanına gittim. Aklı yerinde idi. Başına gelenleri anlat deyince: 'Ben Şam'da İmam-ı Hüseyin (r.a) Hazretleri'nin mübarek başının bulunduğu söylenilen camide devamlı ibadet ederdim. Bir gece ibadet ederken, aniden mübarek yüzlü bir şahıs karşıma çıktı. Bana: 'Kalk beni takib et!' dedi. Az bir süre yürüdükten sonra Küfe camisinde kendimi gördüm. Bana: 'Bu camiyi tanıyor musun?' diye sorunca, 'Evet, Kufe camisidir' dedim. Doğrudur dedikten sonra iki rekât namaz kıldık. Sonra o zat çıktı. Ben onu takib ettim. Kısa süre sonra kendimi Peygamber (s.a.v) Efendimiz'in Medine'deki mescidinde buldum. Peygamber (s.a.v)

Efendimiz'e selam verdikten sonra o zat çıktı. Ben onu takip ettim. Kısa süre sonra kendimi Kâbe'nin yanında gördüm. Kâbe'yi tavaf ettikten sonra o zat bana yine: 'Beni takib et!' dedi. Bir müddet sonra o zat kayboldu.

Baktım ki, Şamdaki camideyim. Bu hale hayret ettim. Bir sene bunun tesirinden kurtulamadım. Bir sene sonra yine aynı gece, o zatı mescidde yanımda gördüm. Bir sene önce yaptığımız herşeyin aynısını yaptık. Benden ayrılacağı sırada kendisine: 'Sana bu kuvvet ve kudreti veren Rabbin (c.c) hakkı için siz kimsiniz?' diye sorduğumda: 'Ben Muhammed Cevad bin Ali Rıza bin Musa Kâzım bin Cafer Sadık'ım(r.a)' dedi ve ayrıldı. Daha sonra ben bu durumu anlattım. Şam'ın valisi olan Muhammed bin Abdülmelik duymuş, beni çağırdı. Bana bu hadiseyi sordu. Bende başından sonuna kadar anlattım. 'Sen deli olmuşsun.' diye beni buraya ellerimi ve ayaklarımı bağlayarak hapsetti' dedi. Ben durumu valiye bir mektup ile bildirdim. Mektubun arkasına vali şunu yazmıştı: 'Bir gecede o şahsı Şam'dan Kûfe'ye, Kûfe''den Medine'ye, Medine'den Mekke'ye ve oradan Şam'a götüren kimse, onu bizim zindandan kurtarsın.' Ben bunu okuyunca çok üzüldüm. Durumu o zata bildirmek için hapishaneye gittiğimde valinin adamları ve bekçiler telaş içindeydiler. Sebebini sordum. Bana: 'Zincirlerle bağlı olan deli, bu gece hapishanenin hiç bir kapısı açılmadan, hiçbir duvarı delinmeden kaçmış. Kimin tarafından kurtarıldığı da bilinmiyor.' dediler. Bunu duyunca Allah-ü Teâlâ (c.c) Hazretlerine hamdü senalar ettim ve onu oradan, İmam-ı Muhammed Cevad Taki (r.a) Hazretleri'nin kurtardığına inandım."

İmam-ı Taki (r.a) Hazretleri, halife Me'mun vefat edince: "Bizim kurtuluşumuz otuz ay sonradır." buyurdu. Halife Me'mun'un vefatından otuz ay sonra zevcesinin amcası halife Mu'tasım ile görüşmek için Bağdat'a gittiği sırada vefat etti.

BAZI HİKMETLİ SÖZLERİ

İmamı Muhammed Cevad Taki(r.a) Hz.leri buyurdu ki: ***"Zulüm ile amel eden, zalime yardım eden ve bu zulme razı olan, bu zulme ortaktır. Zalimin adaletle geçen günü kendisine, mazlumun zulüm gördüğü günden daha ağır gelir."***

"Cahiller çoğaldığı için âlimler garib oldu."

"İhtiyaç sahiplerine iyilik ve yardım yapanlar bu iyiliğe ihtiyaç sahiplerinden daha çok muhtaçtırlar. Çünkü iyilikleri sebebiyle sevaba

ve övgüye kavuşurlar. Her kim iyilik yaparsa başta kendine iyilik yapmış olur."

"Kim Allah ü Teâlâ'ya güvenir ve sığınırsa, insanlar kendisine muhtaç olur. Allah ü Teâlâ'dan korkup, haramlardan sakınan kimseyi Allahü Teâlâ insanlara sevdirir."

"Dilde güzellik, tatlılık ve akılda olgunluk olmalıdır."

"İffetli olmak fakirliğin, şükür belânın, tevazuu üstünlüğün, fesâhat sözün, hıfz rivâyetin, tevazuu ilmin, edep ve mâlâyânîyi terk etmek verânın, güler yüzlülük de kanâatin zîneti, süsüdür."

"İnsanın şerefi ve mertliği kimseyi hoşlanmadığı bir şeyle karşılamaması; ahlâkının güzelliği başkasına eziyet veren şeyi terk etmesi; cömertliği, üzerinde hakkı olan kimselere iyilik etmesi, insaflı olması; hak ortaya çıktığı zaman hakkı kabul etmesidir."

"Üç şey vardır ki, kimde bulunursa Allah ü Teâlâ ondan râzı olur. Çok istiğfâr etmek, yumuşaklık ve sadâkat çokluğu."

"Üç şey kimde bulunursa, pişman olmaz. Bunlar acele etmemek, meşveret ve tevekküldür."

"Eğer cahiller susup, konuşmasalardı, insanlar arasında ihtilâf olmazdı."

"Kim arkadaşına kimsenin olmadığı yerde yalnız başına nasihat ederse, onu süslemiş olur. Kim de arkadaşına alenî, halk arasında nasihat ederse, onu lekelemiş olur."

"İnsanın günahlarla mânen ölmesi, gerçekten ölmesinden daha büyük bir ölümdür. Hayatının bereketli kısa bir hayat olması bereketsiz uzun hayattan daha hayırlıdır."

"Kim Allahü Teâlâ'ya bağlanıp, tevekkül ederse, Allah ü Teâlâ onu her türlü kötülükten ve düşmandan korur."

"Dindarlık şeref, ilim hazine, çok konuşmamak nur, aynı zamanda zühdün ve verânın en yükseğidir."

"Dini bid'attan daha çok yıkan ve insanı tamahkârlıktan daha çok bozan bir şey yoktur."

İmam-ı Muhammed Cevad Taki (r.a) Hazretleri'nin rivayet ettiği bir Hadis-i Şerifte Peygamber Efendimiz (s.a.v) buyurdular ki: ***"İstihare eden kaybetmedi, istişare eden pişman olmadı."*** ***(Buhari,Müslim)(El-A'lâm; c.6, s.271.Tam İlmihâl Seâdet-i Ebediyye; (49. Baskı) s.1117.Nûr-ül-Ebsâr; s.160.Vefeyât-ül-A'yân; c.4, s.175.Eshâb-ı Kirâm; (6. Baskı) s.362.Şezerât-üz-Zeheb; c.2, s.48..RehberAnsiklopedisi; c.12, s.290, c.13, s.211.İslâm Âlimleri Ansiklopedisi; c.3, s.281)***

Cenab-ı Hak cennetteki derecelerini âli eyleyip bizleride himmet ve şefaatlarından mahrum etmesin.

İMAM-I ALİ NAKİ (r.a)
(D.H.204. M.829-V.H. 254. M.868)

Oniki İmam'ın onuncusu. Hicret-i Nebeviyye'nin 204. (M.829) yılı Receb-i Şerif'in 13 de,Halife Me'mun zamanında Medine-i Münevvere'de dünyaya geldi. İsmi şerifleri "Ali", Künyeleri: "Ebü'l Hasen-i Askeri"dir. Lakabları "Naki", "Hadi" "Mütevekkil" ve "Nasıh"tır. Pederi İmam-ı Muhammed Cevad Taki (r.a)Hazretleri, Validei Muhteremeleri Ümmül Fazl binti Me'mun'dur. İmam-ı Ali Naki (r.a) Hazretleri Resulüllah (s.a.v) Efendimiz'in torunu olup, İmam-ı Ali (k.v) Hazretleri ile Fatımatüzzehra (r.anha) Hazretleri'nin evlatlarındandır. İmam-ı Hüseyin (r.a) Hazretleri'nin torunlarından olduğu için "Seyyid"dir. Asıl adı "Naki bin Muhammed Cevad Taki dir.

İmam-ı Ali Naki (r.a) Hazretleri usuli zikir ve tasavvufu (tarikatı) babası İmam-ı Muhammed Cevad Taki (r.a) Hazretleri'nden alıp ruhani halleri ve kemâl vasıflarıyle pek yüksek olarak "KIDVATÜL ULEMA VE HÜCCETÜL ASFİYA" lıkla istibat etmiştir. Hasen-i Askeri, Hüseyin ve Ca'fer adında üç oğlu ve bir de kızı vardı.

VEFATI

İmam-ı Ali Naki (r.a) Hazretleri devamlı ibadetle meşgul olup, dünyadan elini çekmişti. Hz. İmam (r.a) otuz üç sene altı ay, yirmiyedi gün kadar İmamet-i Kübra'da bulunarak Ümmet-i Muhammedi Şeriat-ı Ahmediyye ve Tarikat-ı Muhammediyye ile Taat-i İlahiyye'ye yöneltmekle nice nice evliya ve süleha yetiştirmiştir. Gayet halim ve selim takiyyül kalb ve melekiyyüs sıfat olup Şerif Münir bir İmam-ı Rabbani idi.

İmam Ali Naki (r.a) Abbasi Halifesi Mütevekkil döneminde, Hicret-i Nebeviyye'nin 254. (M.868) yılında Cemaziyyel Ahir'in 25.ci Pazartesi günü kırk yaşında iken Bağdat'ın Samarra nahiyesinde vücudundaki zehrin etkisiyle şehiden vefat etti. Kendine mahsus olan evine defnolunmuştur. Kabri oradadır.. ***(Zikir Makamları, sh.46)***

BAZI MENKİBELERİ

Halife Mütevekkil'de bir gün büyük bir çıban çıktı. Çok ağrı ve şiddetli ateş yapıyordu. Tabiplerin hiç biri buna çare bulamadılar. Hastalığı ağırlaşınca annesi: "Mütevekkil iyi olursa kendi malımdan

İmam-ı Naki (r.a) Hazretleri'ne çok mal göndereceğim." diye nezr etti. Mütevekkil'in yakınlarından Feth bin Hakan: "İmam-ı Ali Naki'den de (r.a) bir ilaç soralım." dedi. Bir kimseyi gönderdiler. İmam-ı Naki(r.a)defalan şeyi yaranın üzerine koyun. Allah-ü Teâlâ'nın izniyle fayda verir." buyurdu. Bu haber üzerine halifenin meclisinde bulunanlar gülüştüler ve alay ettiler. Feth bin Hakan'ın ısrarları üzerine, söylenilen şeyi yaranın üzerine koydular. Çıban yarılıp içinde olanlar çıktı. Hasta şifa buldu. Mütevekkil'in iyileştiğini duyan annesi on bin altını bir keseye koyup kendi mührüyle mühürleyip İmam'a (r.a) gönderdi.

Mütevekkil iyice iyileşince, birisi İmam-ı Ali Naki (r.a) Hazretleri'nin evinde çok mal ve silah okluğuna dair halifeye şikâyette bulundu.

Mütevekkil, veziri Said'e gece yarısı İmam'ın (r.a) evine girmesini ve orada bulduğu mal ve silahı kendisine getirmesini emretti. Bunun üzerine vezir Said şöyle anlatır: "Bir merdiven götürüp dama çıktım. Pencereden içeri girdim. Karanlıktı, ne tarafa gideceğimi şaşırdım. O sırada İmam'ın (r.a) sesini duydum. 'Ey Said biraz bekle, mum getirsinler.' buyurdu. Mum gelince aşağıya indim. İmam-ı Ali Naki (r.a) yünden bir elbise giymiş, başında yünden bir takke, altında hasır bir seccade, kıbleye karşı oturuyordu. 'Ey Said işte odalar, ara.' buyurdu. Odalara girdim, bana söylenilen mal ve silahları bulamadım. Fakat halifenin annesinin gönderdiği kese, mührüyle duruyordu. İmam-ı Naki (r.a) : 'Seccadeye de bak!' buyurunca seccadeyi kaldırdım. Bir kılıç kınıyla duruyordu. Hepsini alıp halifeye getirdim. Halife annesinin mührüyle mühürlü keseyi görünce merak edip sordu. Durumu anlattılar. Bunun üzerine kendisi de bir kese koyup, keseleri ve kılıcı geri gönderdi. İmam-ı Ali Naki'nin (r.a) huzuruna varıp mahcup bir şekilde: 'Efendim! İzinsiz evinize girmek bana çok zor geldi, ama emir almıştım.' dedim. O zaman Yüce Allah (c.c) Hazretleri'nin şu ayeti kerimesini okudu: ***"Allah-ü Teâlâ'ya (c.c) şirk koşanlar ve Peygamberini (s.a.v) hiciv edenler, öldükten sonra hangi yere gideceklerini bilirler."(Şuara Suresi,227)***

Salih bin Said anlatır: "Halife Mütevekkil, İmam-ı Naki (r.a) Hazretleri'ni Medine'den Irak'a çağırdı. Beraberce Samarra'ya gittik, kötü bir yerde konakladık. İmam'ı sevenlerden biri içeri girip: 'Efendim! Bunlar senin kıymetini gizlemek ve nurunu söndürmek istiyorlar. Bunun için böyle kötü ve korkulu yerde konaklattılar.' Dedi.

İmam (r.a) Hazretleri: 'Ey Said'in oğlu. Şöyle bir bak!' diye buyurup eliyle işaret etti. İşaret ettiği tarafa baktığımda dünyada bir benzeri olmayan, bahçeler, ırmaklar ve köşkler gördüm. Biraz sonra bu haller kayboldu. Bana buyurdu ki: 'Ey Salih! Biz nerede olursak olalım, Allah-ü Teâlâ (c.c) Hazretleri'nin nimetleri bizimle beraberdir.'

"Bir gün İmam-ı Ali Naki (r.a) Hazretleri, halifenin evlatlarının birinin düğününde düğün yemeğinde bulundu. Herkes edeple oturuyordu. Fakat gencin biri çok gülünç şeyler söyleyerek edepsizlik ediyordu. Bunun üzerine İmam o gence: "Ey genç! Çok gülüyorsun, kahkaha atıyorsun, Allah-ü Teâlâ (c.c) Hazretleri'ni hatırlamaktan gafil oluyorsun. Hâlbuki üç gün sonra öleceksin. Kabre hazırlıklı mısın?" diye sordu. O genç bu sözü duyduğu halde edepsizlikten vazgeçmedi. Yemekler yendi, düğün bitti. Ertesi gün genç hastalandı. Üç gün sonra da öldü."

Bir gün Hindistan'dan bir sihirbaz gelmiş, gösteriler yapıyordu. Zengin birisi sihirbazı çağırıp dedi ki: "İmam-ı Naki'yi (r.a) mahcup edebilirsen sana bin altın vereceğim." Sihirbaz da dedi ki: "Olur yaparım. Yalnız bir yemek ve yanına birkaç yufka ekmek hazırlayıp beni yanına oturtunuz." Sihirbazın dediği gibi yaptılar. İmam-ı Ali Naki (r.a) Hazretleri gelip sofraya oturdu. Bir parça ekmek almak istedi. Sihirbaz birşeyler yaptı. Ekmek önünden uçtu. Bu iş üç defa tekrarlandı. Sofrada bulunanlar gülmeye başladılar. Oturdukları odada bir divan yastığı üzerinde arslan resmi vardı. İmam-ı Ali Naki (r.a) Hazretleri o resme işaret ederek emir verdi: "Bu adamı yut!" O resim bir anda arslan oldu, sıçradı sihirbazı yuttu. Tekrar o yastığa geldi. İmam-ı Ali Naki (r.a) Hazretleri buyurdu ki: "Allah-ü Teâlâ (c.c) Hazretleri'nin düşmanlarını dostlarının üzerine musallat etmek böyle doğru değildir." ***(İslam Ansk. c.3 sh.97)***

İmâm-i Ali Naki (r.a.) nin birçok menkıbeleri vardır."İmâm-i Ali Naki (r.a.) hazretleri birgün Samarrâ civarında bir köye gitmişti."Bir köylü kendisini aradı.-"Falan köye gitti." Dediler. Köylü de o köye gitti ve Naki hazrteleri (r.a.) nın huzuruna vardı. Naki Hazretleri (r.a.) köylüye sordu;-"Bir isteğinmi var?"Köylü;-"Hz.Ali bin Ebi Talib (r.a.) in sevenlerindenim. Benim çok borcum vardır. Çok zaman geçmesine rağmen borçlarımı ödeyemedim. Bu borcun ağır yükünü kaldıracak sizden başka kimse bilmiyorum." Deyip, köylü arama sebebini anlattı.

İmâm-i Naki (r.a) hazretleri üzülmemesini söyleyip köylüyü o gece misafir etti. Sabahlayin köylüye buyurdu ki;-"Sana bir söz

söyleyeceğim, o sözü aynen yerine getireceksin.”Köylü;“Başüstüne efendim.” Dedi. İmâm-i Naki (r.a) hazretleri bir kâğıda;-“Bu köylünün borcu benim borcumdur.” Diye yazıp köylüye verdikten sonra, Buyurdu ki;-“Ben yakında Samarra’ya döneceğim, bir cemâat içinde otururken bu kâğıdı getir. Borcunu benden yavaşça iste!” Bunun üzerine köylü oradan ayrıldı. Bir müddet sonra İmâm-i Naki (r.a.) hazretleri Samarrâ’ya döndü. Bir gün halife ve yakınları ile otururken köylü geldi. Kâğıdı çıkarıp borcunu istedi. İmâm-i Naki (r.a.) hazretleri çok yumuşak konuşup özürler beyân etti ve ileride birgün ödeyeceğini söyledi. Bunu Halife Mütevekkil duydu. Otuzbin akçeyi hemen İmâm’a gönderdi. Va’d edilen gün köylü geldi. Otuz bin akçayı köylüye verdi.”

Esbâtî şöyle anlatır:"Bir defasında Ali Hâdî hazretlerini ziyaret için Irak'tan Medine-i münevvereye gitmiştim. Huzuruna varınca, bana halife Vâsık'ın hâlini sordu. Çok yakınlarındanım. İyidir, ben ayrılırken sıhhat ve âfiyette idi." dedim. Bunun üzerine: "İnsanlar diyorlar ki; Vâsık vefât etti!" dedi. Bu sözüyle kendini kasdediyor zannettim. Bir müddet sustu sonra bana tekrar: "İbn-i Ziyâd ne yapıyor?" dedi. "İyidir, işi yolundadır." diye cevap verdim. Bunun üzerine onun başına bir felâket geldi. Şüphesiz Allah’ü Teâlânın takdiri ve hükmü ne ise o olur. Ey dostlar Vâsık öldü, yerine Câfer Mütevekkil halife oldu. İbn-i Ziyâd da öldürüldü." dedi. Ben hayretle: "Ne zaman efendim?" diye sordum. "Sen ayrıldıktan altı gün sonra." Dedi. Bunları söyledikten birkaç gün sonra Medine'ye yeni halife Mütevekkil'in gönderdiği bir kişi geldi. Durumu ondan öğrendik. Aynen Ali Hâdî hazretlerinin işaret ettiği gibi Vâsık ölmüş, İbn-i Ziyâd da katledilmiş!"***(Târih-i Bağdâd; c.12, s.56.Nûr-ül-Ebsâr; s.164.El-A'lâm; c.4, s.323.Kâmûs-ül-A'lâm; c.4, s.2199.Vefeyât-ül-A'yân; c.1, s.322..Şezerât-üz-Zeheb; c.2, s.128.Sefinet-ül-Evliyâ (Fârisî); s.29.İslâm Âlimleri Ansiklopedisi; c.3, s.97)***

Cenab-ı Hak cennetteki derecelerini âli eyleyib bizleride himmet ve şefaatlarından mahrum etmesin. (ÂMİN)

İMAM-I HASEN-İ ASKERİ (r.a)
D.H-232. (846)-V.H. 261. (M. 875)

İmam-ı Hasen-i Askeri (r.a) Hazretleri Oniki İmam’ın onbirincisidir. Hicret-i Nebeviyye’nin 232. (846) Rabiül-Evvel’in dördüncü gününde halife Vasık devrinde Medine-i Münevvere'de dünyaya geldi. İsmi şerifleri “Hasan”, Künyeleri “Ebu Muhammed”, Lakabları “Askeri”, “Zeki”, “Halis”, “Sirac” ve “Has”tır. Pederi âlileri

İmam-ı Ali Naki (r.a) Hazretleri, valideleri de Susen'dir. Babasının olduğu gibi kendisi de "Askeri" ismi ile meşhur olmuştur.

Zikir ve Tasavvuf (tarikat) usulünü babası İmam-ı Ali Naki (r.a) Hazretleri'nden alarak Pişüvari zeman ve mukteda-i ehli iman olmuştur. Türlü faziletleri ve nice kerametleri vardır. İmam-ı Hasen-i Askeri (r.a) Hazretleri cesur, kerim, cömert ve âlim bir zattı. Yalnız bir oğlu olup, o da Oniki İmam'ın onikincisi yani sonuncusu olan İmam-ı Muhammed (r.a) Hazretleri'dir.

VEFATI

İmam-ı Hasan-i Askeri (r.a) Hazretleri altı sene kadar İmamet-i Kübra'da bulunarak İslâm Âlemini tenvir edip füyuzat-ı maneviyyesiyle Ümmet-i Muhammedi tenvir eylemiş ve Hakk'a (c.c) ulaştırmıştır. Abbasi Halifesi Mu'temed zamanında ***28 yaşında*** olduğu halde Hicret-i Nevebiyye'nin ***261. (M. 875)*** senesi Rebiulevvel'in 8.***Cuma*** günü Sare adlı köyde ***şehiden*** vefat edip Sermenrey'de ***(Bağdat Samarra)*** babasının yanına defnedildi. ***(Zikir Makamları, sh.47)***

BAZI MENKİBELERİ

İmam'ı (r.a) sevenlerden bir zat anlatır: "Zindana düşmüştüm, zindan çok dar ve ayağımdaki zincirler de çok ağır idi. İmam-ı Askeri (r.a) Hazretleri'ne bir mektup yazarak sıkıntımı anlattım. Mektuba geçim sıkıntımın da olduğunu yazacaktım fakat utandığım için yazamadım. İmam-ı Hasen-i Askeri (r.a) Hazretleri mektuba verdikleri cevapta şöyle buyuruyordu: "Bu mektubu aldığın gün, öğle namazını evinde kılacaksın." Hakikaten o gün öğle üzeri beni zindandan çıkarıp serbest bıraktılar. Sevinç içinde evime geldim, namazımı kıldım. Kapım çalındı, kapıyı açtığımda İmam- Askeri (r.a) Hazretleri'nin hizmetçisi ile karşılaştım. Bana yüz altın ile bir mektup bıraktı. Mektubu açtığımda şunların yazılı olduğunu gördüm: 'Ne zaman bir ihtiyacın olursa iste, istediğin şeye Allah-ü Teâlâ (c.c) Hazretleri'nin izniyle kavuşursun.'

Hasan bin Ali Askerî (r.a) hapishanede bulunduğu sırada oruç tutardı. O iftar ettiği zaman diğer arkadaşları da onunla birlikte yemek yerlerdi. Ebu Haşim de onunla birlikte oruç tutmaya başladı. Aradan bir müddet geçince zayıf düştü. Oradaki vazifeliden pasta istedi. Vazifelinin getirdiği pastayı alan Ebu Haşim boş bir kenara çekilerek yedi. Daha sonra her zamanki bulunduğu topluluğun arasına döndü. O topluluktan hiç kimse Ebu Haşim'in bir kenara çekilip yiyip içtiğini bilmiyordu. Hasan bin Ali Asker î(r.a) hazretleri Ebu Haşim'e tebessüm

ederek yöneldi ve buyurdu ki: "Ey Ebu Haşim! Senin yiyip içmende bir mahzûr yoktur. Kendini zayıf hissettiğin ve kuvvetlenmek istediğin zaman pasta yerine et ye. Çünkü pasta insanı kuvvetlendirmez." Ebu Haşim pasta yediğini kimsenin bilmediğini düşünerek, bunun Hasan bin Ali Askerî'(r.a)nin kerameti olduğunu anladı."

Muhammed bin Cafer isimli bir genç anlatır: Geçim sıkıntısı içindeydik. Bir gün babam:"Oğlum gel İmam-ı Askerî (r.a) Hazretlerine gidelim. Onun çok cömert olduğunu söylüyorlar. Bizi de boş çevirmez. Bir ihsânda bulunabilir." dedi. Ben de: "Peki, baba sen onu hiç gördün mü?" deyince; babam: "Hayır" diye cevap verdi.

Daha sonra beraber yola çıkınca bana: "Beş yüz akçe verse, iki yüz akçesi ile elbise, iki yüz akçesi ile de un, geri kalanla da diğer ihtiyaçlarımızı alırız." dedi. Ben de: "Bana da üç yüz akçe verse, yüz akçe ile elbise, yüz akçe ile yiyecek ve yüz akçesi ile de merkep alıp, Kûhistan tarafına gitsem." Dedim. İmam-ı Askerî (r.a)hazretlerinin kapısına geldiğimizde, kapıya birisi çıkarak, babamı ve beni ismimizle çağırdı ve içeri girdik. İmam-ı Askerî (r.a) Hazretleri: "Şimdiye kadar niçin gelmediniz?" diye sordu. Babam da: "Perişan hâlimizle yanınıza gelmeye utandık." dedi. Ziyaretten sonra çıkıp giderken, arkamızdan hizmetçi koşarak geldi ve bir kese babama vererek: "Bu kesede beş yüz akçe vardır. İki yüz akçesi ile elbise, iki yüzü ile un ve yüz akçesi ile çeşitli ihtiyaçlarınızı alırsınız." dedi. Sonra bana dönerek bir kese de bana verdi ve: "Bu kesede üç yüz akçe vardır. Yüz akçesi ile elbise, yüz akçesi ile yiyecek, yüz akçesi ile de bir merkep alırsın, yalnız Kûhistan tarafına gitme." dedi. Sonra meydana gelen hâdiselerden, oraya gitmemin benim için iyi olmayacağını anladım."

İmam- Hasen-i Askeri (r.a) Hazretleri'ni sevenlerden biri başından geçen bir hadiseyi şöyle anlatır: "İmam'a (r.a) bir mektup yazarak bazı şeyler sordum. Bahar hummasından da soracaktım fakat unutmuşum. Daha sonra suallerimin cevabı geldi. Suallerin cevabından sonra şöyle yazmışlar: 'Bu suallerle beraber bahar hummasını da soracaktın fakat unuttun. Onun cevabını da verelim. ***"(Ey ateş İbrahim'in üzerine soğuk ve emin ol.)"(Enbiya Suresi,69)***Ayet-i Kerimesini yazıp, hummalı hastanın boynuna asılırsa şifa bulur' buyurdu. Dedikleri gibi yaptım. Hasta şifa buldu."

Halifenin huysuz bir atı vardı. Değil binmek, eyer bile vuramazlardı. Halifenin hizmetçilerinden biri: "Bu atı İmam-ı Askeri (r.a) Hazretleri görsün. Ya bu at onu öldürür veyahut at kullanılır hale

gelir." dedi. İmam (r.a) saraya çağırıldı. Sarayın bahçesine girince, doğruca atın yanına gitti. Ata elini sürer sürmez at terlemeye başladı. Sonra Halife İmam'ın yanına gelerek, tazimden sonra: "Efendim! Biz bu atı hiç kullanamıyoruz. Terbiye de edemedik. Buna bir eyer vurup eğitebilirmisiniz?" diye sordu. İmamda atın yanına vardı, eyerini vurdu. Halife: "Bir de biner misiniz?" diye sordu. İmam da bunun üzerine ata bindi. Sarayın bahçesinde koşturdu. At, en ufak bir serkeşlik yapmadı. Sonra attan inip halifenin yanına gelerek: "Bundan daha iyisini görmedim." buyurdu. Halife çok hayret etti ve atı İmam-ı Askeri (r.a) Hazretleri'ne hediyye etti."

İmam-ı Hasen-i Askeri (r.a) Hazretleri daha küçük iken onunla Behlül Dane olarak bilinen ve meşhur Harun Reşid'in kardeşidir diye tanınan Ebu Vehib bin Ömer (r.a) Hazretleri arasında bir konuşma geçer. Bir gün Behlül Dane (r.a) Hazretleri yolda giderken bir kaç çocuğun bir yerde oynadıklarını ve içlerinde bir çocuğun ağlamakta olduğunu görünce onun oyuncağı olmadığından ağladığını sandı. Behlül Dane (r.a) Hazretleri: "Gel! Ağlama! Sana bir oyuncak alayım." der. İmam-ı Hasen-i Asker (r.a): "Ben oyuncaksızlıktan ağlamıyorum ki, biz onun için yaratılmadık ki." deyince Behlül Dane (r.a) Hazretleri: "Ya peki ne için yaratıldık?" diye sorar. Buna İmam-ı Hasen-i Askeri (r.a) Hazretleri şu cevabı verir: "İlim ve ibadet için yaratıldık." Behlül Dane (r.a) Hazretleri: "Nereden bildin?" diye tekrar sorar. İmam (r.a): "Ben size mevzu ile alakalı ayet okuyacağım. Niçin yaratıldığımız orada şöyle yazılmıştır. Yüce Allah (c.c) buyuruyor: ***"Ben insanları ve cinleri, ancak bana ibadet etsinler diye yarattım." (Zariyat Suresi,56)***"Sizi ancak boşuna yarattığımızı ve gerçekten bize döndürülmeyeceğinizi mi sandınız?' ***(Müminun Suresi,115)*** "***Her nefis ölümü tadacaktır. Sizi bir imtihan olarak kötülük ve iyilikle deneyeceğiz."'(Enbiya Suresi,35)***

İmam-ı Hasen-i Askeri (r.a) Hazretleri biraz daha konuştu, sonra düşüp bayıldı. Behlül Dane (r.a) Hazretleri: "Sen daha çocuksun, günahın yok, niçin korktun?" diye sorunca, henüz çocuk yaşta olan İmam'ın (r.a) verdiği cevap çok enteresan: ***"Cehennem azabından korkuyorum, ey Behlül. Beni fazla konuşturma, yoluna devam et." (İslam Ansk. c.3 sh.182-183)***

Cenab-ı Hak cennetteki derecelerini âli eyleyib bizleride himmet ve şefaatından mahrum etmesin. (ÂMİN)***(Nûru'l-Ebsâr; s.166.Sefinetü'l-Evliyâ; s.29.Vefeyâtü'l-A'yân; c.1, s.135, c.2, s.94.Câmiu Kerâmâti'l-Evliyâ; c.1, s.389.Mu'cemül-Müellifîn; c.3, s.261..Tam İlmihâl Seâdet-i Ebediyye; (49. Baskı)***

s.1083.Târih-i Bağdad; c.2, s.366.El-A'lâm; c.2, s.200.İslâm ÂlimleriAnsiklopedisi; c.3, s.182)

İMAM-I MUHAMMED MEHDİ (r.a) (D.H.258. M. 871).

İmam-ı Muhammed Mehdi (r.a) Hazretleri Oniki İmam'ın on ikincisidir. Hicret-i Nebeviyye'nin 258. (M. 871) senesi Ramazan-ı Şerif ayının 23. Cuma günü Abbasi halifesi Mu'tasım zamanında, Bağdat'ta Samarra adlı mahalde, dünyaya ayak basmışlardır. Doğacağı gece babası evinde bulunan teyzesine: "Teyzeciğim! Bu gece bizim evde bulun. Allah-ü Teâlâ (c.c) Hazretleri bize, yerimize geçecek bir evlad verecektir." dedi. Teyzesi: "Hanımın Nercis'de hamilelik alametleri yok. Oğlun kimden olacak?" deyince babası İmam-ı Hasen-i Askeri (r.a) Hazretleri: "Nercis hamilelik yükünü çekmeyecek, ancak doğum zamanı belli olacak." dedi.

Pederi İmam-ı Hasen-i Askeri (r.a) Hazretleri, anneleri Nercis Hatun'dur. İsmi şerifleri "Muhammed", Künyeleri "Ebul Kasım", Lakabları; "Mehdii Kaim"dir.

Teyzesi anlatır: "Gece teheccüd namazına kalktım. Mehdi (r.a) Hazretleri'nin annesi Nercis Hatun da kalktı. Kendi kendime: 'Sabah oluyor henüz doğum halleri meydana çıkmadı.' diyordum. İmam-ı Askeri (r.a) Hazretleri'nin sesini duydum. 'Teyzeciğim! Nercis Hatun'un odasına git!' dedi. Nercis Hatun'un odasına gittiğimde beni karşıladı. Vücudu titriyordu, onu bağrıma basıp İhlâs ile Kadr sûrelerini ve Ayet-el Kürsi'yi okudum. Çocuk da annesinin karnında bunları okuyor, sesi duyuluyordu. Bir ara oda aydınlandı, baktım çocuk doğmuştu. Babası: 'Teyzeciğim! Çocuğu getir!' dedi. Çocuğu sarıp götürdüm. Dilini çocuğun ağzına dokundurup: 'Allah-ü Teâlâ (c.c) Hazretleri'nin izniyle konuş' dedi. Çocuk besmele çekip bir Ayet-i Kerime okudu. O sırada etrafımızı yeşil renkli kuşlar sardı. Bunların Melekler olduğunu öğrendim."

Muhammed Mehdi (r.a) Hazretleri usuli zikir, tasavvuf (tarikatı) babası İmam-ı Hasen-i Askeri (r.a) Hazretleri'nden ahzü telakki ederek sahibi zaman ve Hüccetül Burhan olmuştur. Asrında Kutbiyyeti haiz olan Ali İbni Hüseyin Bağdadi'nin (r.a) irtihali üzerine. İmam (r.a) namazını kılarak Şuniziyye'deki kabrine defnetmiş, kendisi kutbiyyet makamını ihraz etmiştir.

GAYBUBETİ

İmam Muhammed Mehdi (r.a) 26 sene kadar İmamet-i Kübra'da bulunarak nice nice büyük veliler ve önderler yetiştirdi. 19 sene kutbiyet makamında kalıp zamanındaki bütün velilere feyz, onun vasıtası ile ulaştı. İmam (r.a), Hicri 281 senesi, Rebiulevvel ayının birinci Pazar günü Kutbiyyet-i Ebdaliyye'ye tahvil ederek tabaka tabaka yükselmiştir. Rivayete göre İmam-ı Muhammed Mehdi (r.a) Hazretleri doğduğu Bağdat'ın kuzeyindeki vaki Samerra şehrinde gözlere görünmez olmuştur.

Bu zatın iki gaybubeti vardır. Yani gözden kaybolma devri ikidir. Birincisine gaybeti suğra (kısa kaybolma), ikincisine de gaybeti kübra (yani uzun kaybolma) derler. Gaybeti suğra devresi 74 yıl sürmüştür ve bu müddet içinde mahdut kimseler vasıtasıyla halk o zatla temas etmiştir. O kimselere de hususi elçi ve naib denmekte olup başlıca dört kişidirler. Adları şöyledir: l- Osman bin Saidül Esedi, 2- Hüseyin bin Ruhun Nevbahti, 3- Muhammed bin Osman bin Said, 4- Ali bin Muhammed-üs Simer'idir.

İmam-ı Muhammed Mehdii Kaim (r.a) Hazretleri'nin Gaybubeti Kübra devri başlamıştır. Bu ikinci devre Onikinci İmam'ın yani İmam-ı Muhammed Mehdi (r.a) Hazretleri'nin zuhuruna kadar devam edecektir. Nasıl ki, Hz. İsa (a.s) geri gelecekse, İmam-ı Muhammed Mehdi (r.a) Hazretleri'nin zuhuru da kati ve herkesçe bilinen, malum olan bir gerçektir.

Ahir zaman Mehdisi konusunda iki rivayet vardır: Biri Peygamber hanedanından ve İmam-ı Ali (k.v) Hazretleri'nin evladından olan bu Onikinci İmam, İmam-ı Hasen-i Askeri (r.a) Hazretleri'nin oğlu İmam-ı Muhammed Mehdi (r.a) Hazretleri zuhur edecek. İkincisi de, Mehdi yine Evlad-ı Resul'den (s.a.v), fakat Abdullah oğlu Muhammed adlı birisi zuhur edip meydana çıkacak.

İmam-ı Muhammed Mehdii Kaim (r.a) Hazretleri 19 sene Kutubluk makamında kaldıktan sonra vefat ederek gözlerden kaybolmuş. Osman bin Yakub Cuveyni İmam'ın (r.a) namazını eda ile Medine-i Münevvere'de bulunan kabri saadethanelerine defnedilmiştir. ***(Zikir Makamları, sh.47,48.Nurul Ebsar sh.168.İslam Meşh. Ansk. c.2 sh.1290)***Fakat en iyisini Cenab-ı Hak bilir.

Cenab-ı Hak cennetteki derecelerini âli eyleyip, bizleri himmet ve şefaatlarinden mahrum etmesin. (ÂMİN)

HAKKINDA BAZI HADİS-İ ŞERİFLER

Mehdi (r.a) Hazretleri'nin alametleri: Mehdi (r.a) Hazretleri Ehl-i Beyt'ten olacaktır. İmam-ı Hasan (r.a) Hazretleri'nin neslinden gelecektir. Mehdi (r.a) Hazretleri'nin ismi, Resûlüllah (s.a.v) Efendimiz'in ismi şeriflerinden (yani Muhammed) olacaktır. Babasının ismi de Resul-i Ekrem'in (s.a.v) babasının ismi gibi olacaktır. Alnı geniş ve dişleri aralıklı olacaktır. Bu durumu Peygamber Efendimiz (s.a.v) Hadis-i Şeriflerinde şöyle buyuruyor: "Nefsim yed-i kudretinde olan Allah-ü Teâlâ (c.c) Hazretleri'ne yemin ederim ki, Allah-ü Zülcelâl benim neslimden, dişleri aralıklı, alnı açık, yeryüzünü adaletle dolduracak, malı ve mülkü ile insanlara bol bol ikram eden bir evladımı gönderecektir." ***(İslam Ansk. C.14 sh.116)***

Gökte ve yerde bulunan bütün mahlûkat ondan razı olacaktır. Onun adaleti her yeri kaplayacaktır ve insanlar arasında Peygamber Efendimizin (s.a.v) sünneti seniyyesi ile muamele edecektir. Resulullah (s.a.v) buyurur: "Mehdi'den önce dünya zulümle dolu iken, onun zamanında adalet ile dolar." ***(İslam Ansk. c.14 sh.116)***

Onun devrinde, ümmetin gerek iyileri gerekse kötüleri, o ana kadar görülmemiş şekilde pek çok nimetlere kavuşacaklardır. Çok yağmur yağmasına rağmen bir damlası zayi olmayacak, toprağa atılan az bir tohumdan çok ürün alınacak. Nebiler Nebisi (s.a.v) bu hususta şöyle buyuruyor: "Ümmetimin sonunda bir Mehdi zuhur edecek. Allah (c.c) Hazretleri onun yüzü suyu hürmetine yağmur verecek, ümmet saygı görecek, yedi ya da dokuz yıl hüküm sürecek." ***(Ramuzul Ehadis, H.No:6298)***

"Ümmetim arasında Mehdi çıkacak, beş, yedi, dokuz yıl hüküm sürecek. Bol yağmurlar yağıp yer bol mahsul verecek. Mehdi herkese bol mal verecek." ***(Ramuzul Ehadis, H.No:6299)***

"Ehl-i Beyt'imden, ismi ismime, babasının ismi de babamın ismine uygun bir adam çıkacak, zulüm ve haksızlık dolu olan yeryüzü, adalet ve insafla dolacak." ***(Ramuzul EhadisiH. No:6301)***

"Ey Ehl-i Beyt! Mehdi bizdendir. Allah (c.c) onu bir gecede yararlı hale getirecektir." ***(Ramuzul Ehadis H.No:2495)***

"Ey Abbas! Allah (c.c) bu işe "İslâm'ın yayılmasına" beni başlattı. Zulümle dolu olacak tüm yerleri adaletiyle dolduracak olan neslinden bir çocukla son bulduracak onu. O İsa (a.s) namaz kılacak." ***(Ramuzul Ehadis H.No:6186)***

"Doğudan siyah bayraklı bir ordu çıkacak ve bu ordu hiçbir kavmin yapmadığı savaş yaptıktan sonra Mehdi (r.a) Hazretleri zuhur edecektir." Devamındaki Hadis-i Şerif'te de Peygamber(s.a.v) Efendimiz buyuruyor: "Mehdi'nin başı hizasında bir bulut olacaktır. Buluttan bir melek: 'Bu Mehdi'dir. Sözünü dinleyiniz!' diyecektir buyuruldu." ***(İslam Ansk. c.14 sh.116)***

Allah-ü Teâlâ(c.c) İslamiyyeti nasıl Resûlüllah (s.a.v) Efendimiz'le başlatmışsa, Mehdi (r.a) Hazretleri ile sona erdirecektir. Mehdi (r.a) Hazretleri mücadelesine devam edecektir. O fitnelerin zuhur ettiği bir zamanda gelecek ve ihsanı karşılıksız olacaktır. Mehdi (r.a) Hazretleri müminlerle beraber Kudüs'te sabah namazı kılarken İsa (a.s) gökten inecek ve Mehdi (r.a) Hazretleri O'nu insanlara tanıtacaktır. İsa (a.s) namazını Mehdi (r.a) Hazretleri'nin arkasında kılacaktır.

Resulullah (s.a.v) buyurdu ki: "İsa (a.s) saçlarından sanki sular damlıyormuş gibi gökten inecektir. Mehdi (r.a) Hazretleri O'na: 'Ya İsa! Geç de bize namaz kıldır.' dediğinde, İsa (a.s): 'İkamet senin için getirilmiştir.' diyecek ve benim evlatlarımın birisinin arkasında namaz kılacaktır***." (İslam Ansk. c.14 sh.116)***

Mehdi (r.a) Hazretleri'nin rengi Arabî bedeni İsrailidir. Sağ yanağı üzerinde yıldız gibi parlayan bir ben vardır. Mehdi (r.a) Hazretleri'nin etrafında insanlar arıların beyleri etrafında toplandığı gibi toplanırlar. Zülkarneyn ve Süleyman (a.s) gibi, bütün dünyaya sahip olur. Masum insanlar katloluncaya kadar Mehdi (r.a) Hazretleri çıkmayacaktır. Mehdi (r.a) Hazretleri gelince, insanlar onu aşk ve muhabbetle kucaklayacaklar. Hilafet ona evinde otururken verilecek, devrinde yeryüzünün en hayırlısı olacaktır.

Mehdi (r.a) Hazretleri doğu tarafından çıkacaktır. Karşısına dağlar bile dikilse onları ezip geçecek, çeşitli ülkelerden birçok âlim Mehdi (r.a) Hazretleri aramak için yola çıkacak ve âlimlerin hepsi insanlarla Mekke'de buluşacaklardır. Sonra Mehdi (r.a) Hazretleri'ni bulacaklar. Mehdi (r.a) Hazretleri onlardan kaçacak, sonunda O'nu (r.a) ikna edecekler ve O'na (r.a) biat edecekler.

Allah-ü Teâlâ (c.c) Hazretleri insanların kalblerini onun rnuhabbetiyle dolduracaktır. Mehdi (r.a) Hazretleri'nin doğum yeri Medine'dir. Hicret edeceği yer Kudüs'tür.

Mehdi (r.a) Hazretleri'nin sakalı bol ve sık olacaktır. Gözü sürmeli olacaktır. Omuzunda Peygamber (s.a.v) Efendimiz'in Nübüvvet

Mührü olacaktır. Peygamber (s.a.v) Efendimiz'in bayrağıyla çıkacaktır. Resul-ü Ekrem (s.a.v) Efendimiz'in vefatından sonra hiç açılmamış olup Mehdi Resul (r.a) Hazretleri tarafından açılacaktır. Allah-ü Teâlâ (c.c) Hazretleri onu üçbin melekle destekleyecektir. Yaşı otuz ile kırk arasında olacaktır. Haşimi soyundan olup, Hilafeti Hz. İsa (a.s)'a devredecektir. Kötülük ve kötüler helak olacak, Resûl-i Ekreme (s.a.v) buğz eden kimse kalmayacaktır. Bütün Sünnet-i Seniyye'yi İhya edecektir.

Mehdi (r.a) Hazretleri'nin alametlerinden biri de Deccalin zamanında ortaya çıkmasıdır. Hadis-i Şerifte: "On büyük alamet görülmeyince kıyamet kopmaz: Ateş, Deccal, Dabbet-ül arz, Güneşin batıdan doğması, İsa'nın (a.s) gökten inmesi, Ye'cüc ve Me'cüc'ün çıkması, doğuda-batıda ve Arabistan da ayın tutulması. Bunlardan sonra Yemen'den bir ateş çıkıp halkı bir araya toplayacaktır." buyuruldu. Deccal hakkında Peygamber (s.a.v) Efendimiz buyurdu: "Geçmiş Peygamberler şaşı, kör, yalancı olan Deccal'in büyük fitne ve bela olduğunu haber verip, ümmetlerini onun şerrinden ve zararından korkuturlardı."

Mehdi (r.a) Hazretleri İstanbul'u fethederken, Deccal Şam ile Irak arasında bulunur. Önce kurtarıcı olduğunu iddia eder. O zaman dinsizler ve müslümanlar ona tabi olurlar. Bir gözü kördür. İki gözü arasında "kâfir" yazısı çıkar. Okuma yazması olmayan her Mümin bu yazıyı okuyabilir. Bütün müslümanlar onun yanından ayrılırlar. Deccal, "Peygamberim" ve daha sonra "İlâhım" diye herkesin imanını bozmaya uğraşacak sonunda Suriye veya Filistin'de İsa (a.s) ve Mehdi (r.a) Hazretleri tarafından öldürülecektir. Alametlerin sonuncusu bir ateştir ki, Aden'den çıkacaktır. ***(İslam Ansk. c.14 sh.117,118.El Kavlul Muhtasar fi alametil Mehdişyyil Muntazar.)***

Nebiler Nebisi (s.a.v) buyuruyor: "Allah-ü Teâlâ (c.c) Hazretleri insanların kalblerine baktı ve kulları içerisinde en iyi Hz. Muhammed'in (s.a.v) kalbini buldu. O'nu kendisi için seçti. O'nu Peygamber olarak gönderdi. Yine Hz. Muhammed'in (s.a.v) kalbinden sonra kullarının kalbine baktı. En iyi kalbler olarak Asbab-ı Kiram'ın kalblerini buldu. Onları sevgili Peygamberine vezirler yaptı. ***Asbab-ı Kiram'ı sevmenin meşhur ve pek çok kaideleri vardır. Bunlardan bazıları şunlardır: 1. Ashab-ı Kiram'ı seven kimseyi Allah-ü Teâlâ (c.c) Hazretleri dünyada da ahirette de muhafaza eder. 2. Ashab-ı Kiram'ı seven, ebedi kalınacak yer olan cennette onlarla beraber***

olur. 3. Kim onları severse yarın kıyamet gününde, kevser havuzunun başındaki Peygamber (s.a.v) Efendimiz'in yanına gelir ve ondan kana kana içer. Ondan sonra ebediyyen bir daha susamaz."*(Abdullah b.Mesut (r.a)Taberani)*

Devamındaki Hadis-i Şerifte de buyurur ki: "Asbabım ve akrabalarım hakkında benim hakkımı koruyunuz. Onları sevmek suretiyle, benim Peygamberlik hakkımı koruyanları, Allah-ü Teâlâ (c.c) Hazretleri dünyada ve ahirette belalardan ve zararlardan korur. Benim Peygamberlik hakkımı düşünmeyerek onları incitenleri Allah-ü Teâlâ (c.c) Hazretleri sevmez. Allah-ü Teâlâ (c.c) Hazretleri'nin sevmediği kimselere azab etmesi pek yakındır." ***(Taberani)***

(El İrşad,c.2,s.340.Müntehab'ul-Eser,s.286.Ebu Davud, Sahih, c.2, s.207, Mısır baskısı, el-Matbaat'ut-Ta-ziyye; Yenabi'ul-Mevedde, s.432 ve Nur'ul-Ebsar, 2. bab, s.154.Yenabi'ul-Mevedde, 76. bab; Menakıb'de Cabir b. Abdullah el-Ensarî'den nakledilir..Sahih-i Tirmizî, c.2, s.46, Dehli basımı, yıl 1342; Müsned-i Ah-med, c.l, s.376 Mısır basımı, yıl 1313.Yenabi'ul-Mevedde, s.443.)

ON İKİ İMAM

12 imamın hepsi de Sünni dir hiç birisi Sebeci, Rafizi veya Vehhabi değildir. Sünni demek, Kur'an'a ve sünnete uyan, Resulullahın (s.a.v) yolunda olan demektir.

Şia, Hz. Ali (r.a) taraftarı demektir. Sünniler Hz. Ali (r.a)yi ve Resulullahın (s.a.v) diğer ashabını sever, ayrım yapmaz. Hiçbirine hakaret etmez. Peygamber (s.a.v) Efendimiz:"Benim ashabım gökteki yıldızlar gibidir. Hangisine tabi olursanız doğru yolu bulursunuz."buyurur. Çünkü hepsinin Cennetlik olduğunu bilir. Kur'an-ı Kerimdeki, Ashab-ı Kiramın tamamının Cennetlik olduğunu bildiren âyetlerden birisinin meali şöyledir:

"Mekke'nin fethinden önce Allah için mal verip savaşanlar, daha sonra harcayıp savaşanlarla eşit değildir. Onların derecesi, sonradan Allah yolunda harcayan ve savaşanlardan daha yüksektir. Bununla beraber Allah onların hepsine hüsnayı (en güzel olanı, yani Cenneti)söz vermiştir." ***(Hadid Suresi,10)***

Ehl-i beyti sevmeyen Sünni olamaz. Çünkü Resulullahı (s.a.v) seven onun akrabalarını da, torunlarını da arkadaşlarını da, hanımlarını da sever***(Müslim Sahih'inde (c.6, Kitab-ül İmare, Bab-u En-Nas-ü Tebaün Li Kureyş, s.3) ve Ahmed ibn-i Hanbel Müsnedi'nde (c.5,s.86, 89, 90, 98) Cabir İbn-i Semure'den Resul-i Ekrem'in şöyle buyurduğunu nakletmişlerdir:***

Bu konuda rivayet edilen hadisi şeriflerde:

a)***"On iki halife var olduğu sürece İslam aziz olacaktır."***

Ravi (Cabir) diyor ki: "Daha sonra bir şey buyurdu, fakat ben anlayamadım. Babam'dan Resulullah'ın (s.a.v) ne buyurduğunu sorduğumda dedi ki:"Onların (halifelerin) hepsi de Kureyş'tendir." buyurdu.

Yine aynı ravinin şöyle dediği nakledilmiştir.

Resulullah'tan şöyle buyurduğunu duydum: "Kıyamet kopana dek veya hepsi Kureyş'ten olan on iki halife gelip geçinceye kadar İslam dini ayakta duracaktır."

b) Buhari Sahih'inde (c.9, Bab-ul İstihlaf, s.81) ve Ahmed ibn-i Hanbel de Müsned'inde (c.5, s.90-92-108) Cabir ibn-i Semure'den şöyle nakletmektedirler:

Resulullah (s.a.v) buyurdular ki: ***"(Benden sonra) Oniki emir (halife, imam) olacaktır."Daha sonra bir şey buyurdular ki, ben duyamadım. Babam dedi ki: "Hepsi Kureyş'tendir."*** diye buyurdular.

c) Buhari Tarih-i Kebir'de (c.1, s.446) ve Ahmed ibn-i Hanbel Müsned'inde (c.5, s.92) ve yine Ebu Avane Müsned'inde (c.4, s.396) Resulullah'tan (s.a.v):

"Benden sonra on iki halife olacaktır" diye buyurduğunu naklederler.

ç) Tirmizi Sahih'inde (c.9, s.66), Ahmed ibn-i Hanbel Müsned'inde (c.5, s.108) Resulullah'tan (s.a.v) şöyle buyurduğunu naklederler***:"Benden sonra on iki emir olacaktır."***

d) Ahmed ibn-i Hanbel'in Müsned'inde (c.1, s.398 ve Müntehabü Kenz-il Ummal'da (c.5, s.212) şöyle nakledilmiştir.

İbn-i Mes'ud'dan ***"Bu ümmetin kaç halifesi olacaktır?" diye soruldu. İbn-i Mes'ud dedi ki: Aynı meseleyi biz Resulullah'tan (s.a.v) sorduk. Resulullah (s.a.v) şöyle buyurdular:***

"İsrail oğullarının güvenilir gözetleyicileri (reisleri) sayısınca on iki tane olacaktır."

Aslına bakarsan Bu Hâdis'ler manası kapalı olan hâdis'lerdir. Yinede âlimler çeşitli açıklamalarda bulunmuşlar. Mesela İmâm-ı Rabbânî'de olaya farklı bir açıdan yaklaşmıştır:

"Ehl-i Sünnet ise 12 İmamın siyasette değil tasavvufta velayet yolunun ,cehri-açık zikir yolunun imamları olduğuna inanır ve kabul ederler."

Ehl-i Sünnet aslında genel olarak İmam'ları İmâm-ı Rabbânî hazretlerinin belirttiği gibi kabullenmektedir. Fakat olayın Şîa'nın belirttiği gibi olmadığına tüm ehl-i sünnet ittifâktadır.

HASAN-İ BASRİ (r.a)
(D.H.21-M.641 -V.H.110-M.728).

Tabiinin ulularından, irfan menbaı, zamanın şeyhi, , ittika zümresinin piri, evliyaullah fırkası defterinin başta gelenlerinden, ehli velayet ve kıble-i erbab-ı zâhid, muhaddis, fakîh ve müfessir.

Şeyh Hasan Basri (r.a) Hazretleri Hicret-i Nebeviyye'nin 21. senesinde (M. 641) Medine-i Münevvere'de doğmuştur. Adı "El-Hasan ibni Ebil Hasan Yesar el-Basri"dir. Babası Ashab-ı Kiram'dan Zeyd bin Sabit'in kölesi Yesar (r.a)'dir. Annesinin adı Hayra'dır ve Peygamberimiz'in (s.a.v) zevcelerinden Hz. Ümmü Seleme'nin (r.anha) azad edilmiş cariyesi idi. Oğulları Hasan Basri (r.a) Hazretleri doğunca azad edildikleri rivayet edilmiştir. Hasan Basri (r.a) doğduğu zaman Hz. Ömer (r.a)'e getirdiler. Hz.Ömer (r.a)"Hasan adı veriniz zira yüzü Hasendir." buyurdu.

Ümmü Seleme'nin (r.anha) evine gidip hizmetinde bulunan annesi, bu hizmetleri sırasında çocuğunu da yanında götürüyordu. Bir iş için dışarı çıkınca yalnız kalan küçük Hasan'ı Ümmü Seleme (r.anha) annemiz kucağına alarak bağrına basıp ona dua ediyor, hatta oyalamak için emzirdiği de oluyordu. Ümmü Seleme (r.anha) annemiz ihtiyar olduğu halde sütü gelmiş, küçük Hasan'da onun sütünü emmiştir. Böylece büyük bir berekete ve bu bereket sebebiyle de nimetlere kavuşmuştur. Ayrıca ***Ümmü Seleme (r.anha***) annemizin Hasan-ı Basri (r.a) Hazretleri hakkında şöyle dua ettiği rivayet edilir: "***Yâ Rabbi! O'nu dinde fakîh kıl ve insanlara sevdir.****"(Ibn Sa'd, Tabakât, VII/I, 114)*

Hasan Basri (r.a) Medine-i Münevvere'de bulunduğu sırada ilimde önemli olan Arapça'yı iyice öğrendi. 12 yaşlarında iken Kur'an-ı Kerim'i ezberledi. Henüz 14 yaşında iken hıfzını tamamlayıp, Basra'ya gitmiş ve orada ilmi ve hitabeti ile büyük şöhret kazanmıştır. Yetmiş yıl içinde abdestsiz yere basmadı

Gayet edebi vaazlariyle Basra halkını etkilemişti. Vaazlarında daima Allah (c.c) korkusunu telkin ederdi. Ahiret korkusu ile daima üzgündü. "Mümin, üzgün sabahlar, üzgün akşamlar. Bundan başkasını yapamaz. Çünkü o iki korku arasındadır: Geçmiş olan ve Allah'ın (c.c)

o hususta kendisine ne işlem yapacağını bilmediği bir günahla, başına ne gibi tehlikelerin geleceğini bilmediği bir ömür arasında." derdi.

Bütün rivayetler, onun daima ahiret tasasında olduğu konusunda birleşmektedir. Kur'an'dan bir ayet okusa ağlardı. Şöyle diyordu: "Vallahi, ey âdemoğlu, eğer sen Kur'an okur, ona inanırsan; bu dünyada üzüntün artacak, korkun şiddetlenecek, ağlaman çoğalacaktır!".

Çocukluk günlerini Medine'de *geçirdiğinden sahabilerin yaşadığı zühd hayatı, Hasan-ı Basri (r.a) Hazretlerinin ruhuna sinmiştir. O havayı hiç unutmadı, bu zühd havasını Basra'ya götürdü. Basralılara gerçek zühdün ne demek olduğunu öğretti: "Vallahi, yetmiş Bedir'liye yetiştim, çoğu kez giydikleri sof idi. Eğer siz onları görseydiniz deli sanırdınız. Onlar da sizin iyilerinizi görselerdi, 'Bunların ahirette bir nasibi yok' derlerdi. Kötülerinizi görselerdi, 'Bunlar hesap gününe inanmıyorlar' derlerdi." derdi.*

Hasan-ı Basri (r.a) Hazretleri, o derece hikmetli konuşurdu ki, İmam-ı Cafer-i Sadık (r.a) Hazretleri O'nun hakkında: "Sözü Peygamber'in (s.a.v) sözüne benziyor" demişti. O derece kuvvetli bir hitabet gücüne sahipti ki, kendine öz üslubiyle "Nereye gidiyorsunuz?" demesi, dinleyenleri ağlatmaya kâfi gelirdi. Gözü yaşlı olarak onu dinleyenler, yanından çıkarlarken artık dünyayı tamamen unutmuş, ölümden başka herşeyi kafalarında silmiş olurlardı. Üzerinde durduğu tek konu, Allah (c.c) korkusu ve ölüm endişesi idi.

Hasan-ı Basri (r.a) Hazretleri'nin iki meclisi vardı. Biri evde, biri camide idi. Evdeki özel meclisi idi. Burada yakın dostları ile oturur, zühd ve batın ilimler üzerinde konuşurlardı. Özel meclisine devam edenler için : "Kardeşlerimiz, bize ailemizden, karımızdan ve çocuklarımızdan daha sevgilidir. Çünkü ailemiz bize dünyayı hatırlatıyor, kardeşlerimiz ise bize ahireti hatırlatıyor" derdi.

Hasan-ı Basri (r.a), Vâdi'l-Kurâ'da büyümüş ve çocukluğu orada geçmiştir. Gençliğinde Doğu iran'in fethine (43/663) katılmış, bundan kisa bir müddet sonra, Horasan vâlisi Rebi' b. Ziyâd'in kâtipliğinde bulunmuştur. Bundan sonraki hayatının geri kalanını çoğunlukla Basra'da geçirmiştir. En son vefât edenleriyle birlikte üç yüz sahâbe ile görüştüğü rivâyet edilir. Bu bakimdan tâbiînin önde gelenlerinden olup ilim ve fazileti, zühd ve takvâsı ile meşhurdur. Ebû Tâlib Mekkî, Hasani Basrî'nin tasavvuf yolunda imamları olduğunu söylemiştir. Enes b. Mâlik, kendisine bir mesele sorulduğunda, onun Hasan-i Basrî'ye de

sorulmasını, onun derin ilim sahibi olduğunu söylerdi .***(Ibn Sa'd, Tabakât, VII/I, 128)***

Hasan-ı Basri (r.a) Hazretleri 15-16 yaşlarına gelince eşi bulunmaz bir âlimdir artık. Bir gün kürsüdeyken kapıdan bir yabancı girer. Hasan-ı Basri (r.a) Hazretleri mescidin nurlandığını hisseder. Bu ne heybettir Ya Rabbi bu ne güzelliktir... Yoksa bu zat... Evet, yanılmadığını anlar. Meçhul misafir Hz. Ali'nin (k.v) ta kendisidir. Hasan-i Basri (r.a) Hazretleri, Hz. Ömer (r.a) ve Hz. Osman (r.a)'dan sonra "ilim şehrinin kapısı" ile şereflenir. Hz. Ali (k.v) Efendimiz, bu genç vaizi çok sever. Kimseye yapmadığını yapar, ona tasavvuf ile ilgili sırları fısıldar. Dahası nurlu elleri ile bir "icazet" yazar ve talipleri yetiştirmekle vazifelendirir. İşte tasavvufta hilafetnâme (izin belgesi) verme usülü Hz. Ali (k.v) den kalma bir gelenektir.

O günden sonra Hasan-ı Basri'nin hizmeti büyük olur. İnsanlar fevç fevç sohbetine gelirler. Talebeleri ülkeler beldeler ötesini nurlandırırlar ki bunların arasında Malik bin dinar (r.a), Utbe-i Gulâm (r.a), Ebû Haşim-i Mekki (r.a), Habib-i Acemi (r.a) gibi pırlantalar vardır. Bu yol ölümünden sonra da devam eder İbrahim Edhem ve Mûiniddin-i Çeşti (r.anhüma) gibi zirveler halkaya eklenirler.

Hasan-ı Basrî (r.a)'nin çesitli konulardaki görüslerini şöylece özetleyebiliriz:

Hasan-ı Basrî (r.a), "Allah, mahlûkati ve tabiatı yarattı. Hersey yaratılışına uygun olarak hareket eder" demekle kadere inancını açıklayıp, Kaderiyye gibi düşünmediğini belirtir. Ibâdet hayatında bütün kaide ve emirlerin sıkı sıkıya tatbik edilmesini ister. Nifak ve riyâya şiddetle düşman olup, amelde ihlâsın bulunması gerektiğini söyler. ***"Biz insanın dindarlığını sözleriyle değil, fiiliyatiyla anlarız"*** diyerek de uygulamaya önem verdiğini belirtir.

O'nu da "eski"ye özlem içinde görmekteyiz. "Eskiden dünya ehli fânî mallarını, ilimleri için âlimlere sarfediyorlardı. Bugün âlimler, ilimlerini ehl-i dünyanın menfaati, onların fânî malları için kullanıyorlar. Dünya ehli mallarıyla, âlimlerden yüz çevirdi ve onların ilimlerinden mahrum kaldı. Çünkü âlimlerin verdigi hükümlerde talihsiz sonlarını gördüler" der.

Gerçek fakîhin, takvâ sahibi olduğunu, kimseden himmet beklemediğini, kimseye hakaret nazarıyla bakmadığını, ilmine karşılık bir dal bile beklemediğini, çeşitli sözlerinde belirtmektedir.

Hasan-i Basrî (r.a), sûf giyenleri tenkid eden bir sûfî olup, Basra'dakilerin ilki değildir. O'nun zühd anlayışı, tefekkür, nefs muhasebesi, dünyadan uzaklaşma ve Allah aşkına dayanmaktadır**.** ***"Tefekkür, sana iyi ve kötü fiillerini gösteren bir aynadır";***

"Mü'min, daima nefsinin hâkimidir. Onu Allah için inceler. Dünyada nefsini murâkabe edenlerin hesabı, âhirette kolay olacaktır. Kendilerini murâkabe ve muhâsebe etmeyenlerin hesabı da zor olacaktır" dediği bilinmektedir.

O, karşısındakileri eğitmek için sorular sorar, gerçekleri bizzat kendilerinin bulmasını isterdi. Çünkü kişilerin yalnız ölüp, yalnız gömüleceklerini, yalnız dirilip, yalnız başlarına hesap vereceklerini beyanla herkesin kendisine dönmesinin önemine işaret ederdi. Ona göre, düşüncesini âhiret üzerine yoğunlaştıranların, dünyadan ve fânî şeylerden sevgisini kesmeleri ve her işte Hazret-i Peygamber (s.a.v)'in yolunu izlemeleri şarttır.

Hasan-i Basrî (r.a), hüzünlü olmayı kendine şiâr edinen bir sûfi olarak temayüz etmiştir. Dünyadan kaçış, zâhidâne bir hayat, nefsinden hiçbir zaman emin olmama, işte bunların hepsi, O'ndan hükmün kaynağını teşkil etmektedir. Hüznü savunan bir sözünde "uzun hüzün, iyi amellerin kaynağıdır" demektedir" "Yaptıklarının cezası olarak, bundan böyle az gülsünler, çok ağlasınlar" ***(Tevbe Suresi,82)*** âyetinin işaret ettiği emir çerçevesinde fazla gülmemeyi öğütler, fazla gülmenin kalbi öldürdüğünü söylerdi. Kişi bir bütün olarak Kur'ân-ı Kerîm'e uygun hareket ederken, en küçük kötülükten çekinir, her konuda çok titiz olursa o, verâ sahibi olmuş olur. Bunu, Hasan-i Basrî (r.a)'de şu ifadelerle billurlaşmış görüyoruz.

"Amellerine bak, onları incele. Çünkü birbirinden kesin sınırlarla ayrılan hayır ve şer tartılacak. En küçük bir hayırı değersiz bulma, âhirette o sana fayda verecek. En küçük bir kötülüğü zararsız sayma, ahirette aleyhinde olacaktır." Hasan-i Basrî (r.a)'de Allah aşkı (muhabbettullah) zirvededir. Bunu, hadîsi kudsîden aldığı güçle sağlamıştır. ***"Bana, kendilerine farz kıldığım şeyleri edâ ettiği gibisi ile yaklaşanı yoktur. Eğer kul, bana nâfile ibadetlerle yaklaşırsa ben onu severim. Ben onu sevince de, onun kulağı, gözü, eli, dili ve ayağı olurum. Benimle duyar, benimle görür, benimle konuşur, benimle tutar ve benimle yürür"****(Buhârî, Rikak, 38).* O'na göre Allah aşkı manevî hayatın en yüksek noktasıdır. Çünkü bu aşk, Allah'a dogru yükselişin meyvesidir.

Cennette Allah'u Zülcelalin zâtının ihatasız olarak görülebileceğini kabul eder. İyiliği emir kötülüğü nehyetmek kuralı, O'nun hareket noktasını oluşturmaktadır.

Hasan-ı Basri (r.a), işari tefsirin kurucularından kabul edilebilir.

Tefsîr ve hadîste tenkid edici fakat gerçekçi bir görüşe sahiptir. Müslümanların ibâdetlerinde mevcûd Israiliyyat'ı biliyor ve onları bu yanlış inançlardan kurtarmak için, korkusuzca mücâdelesini sürdürüyordu. Bunun yanında isyan etmeden, halifelere bile açıkça hatalarını söylemekle, cesaret örneğini göstermiştir. Haccâc b. Yûsuf'un zulmüne karşı, ona kafa tutmuştur. Rûhu şâd olsun... ***(Hayranî Altintas, Tasavvuf Tarihi, Ankara Üniversitesi, ilâhiyet Fakültesi,1986, s. 61-65).***

Yezid'in halifeliğinin sahih olmadığını açıkça söylemekten çekinmedi. Hasan-ı Basri (r.a)'nin, kendisini böyle zühde adamasında en önemli etken Amir ibn Abdi'l-Kays (r.a) isimli zattır. Bu zat, Basra'nın toplumsal hayatında yeni bir zühd hareketini temsil ediyordu. Kendisi evlenmez; et, yağ yemez; emirlerin yanına girmezdi. Tevrat ve İncil ile de biraz meşgul olmuştu.

Hasan Basri (r.a) Hazretleri her hafta vaaz ederdi. Fakat Rabia Adeviye (r.anha) karşısında olmadıkça derse başlamazdı. Bir gün birçok beyler vaazını arzu ederek geldiler. Rabia olmadığı için mubaşeret etmedi. "Bir kadıncağız olmazsa ne olur?" Dediler. Hasan-ı Basri (r.a) Hazretleri :"Bir lokma ki fil için hazırlanmıştır, karınca ağzına sığar mı?" Buyurdu.

Vaazı arasında şevk içinde kalan Hasan-ı Basri (r.a) Rabia (r.anha)'ya hitap ederdi: "Ey kilim giyen hatun benim olduğum senin gönlün ıssılığından. Ateşindendir" derdi.

"Bu kadar cemi gafir vaazına geldiğinden neş'elenir misin?" sualine: "Biz avam kalabalığına şad olmayız, lakin bir gönül ehli gördüğümüz vakit neş'emiz artar, şad oluruz" dedi.

Sordular:"***Müslüman nedir ve kimdir?*** ""Müslümanlığın şartı kitab içindedir ve müslüman toprak altındadır. "

"Dinin aslı nedir?" "Vera'dır; yani haramdan ve şüpheli nesnelerden sakınmaktır. Ve tama' vera'ı batıl eder" dedi.

"Uyuyan gönlümüzü uyandır?" diyen cemaate hitaben: "Uyuyan gönlü uyandırmak kolaydır, sizin gönlünüz ölmüştür, zira hiç hareket etmez" deyince;

"Bizi biraz korkut?" dediler. "Eğer bugün korkarsanız yarın onda emin olursunuz. Vah o kişinin haline ki korkmaya" dedi.

Dediler ki: "Bu kadar halk, meclisinde mes'ele öğrenir sana itiraz ederler." Buyurdu: "Hak Teâlâ kendi azametiyle halk dilinden kurtulamadı. Ben zerreyim" dedi:

Haccacı Zalim; Hasan Basri (r.a) Hazretlerini korkutmak için bütün maiyetiyle vaaza gelmişler, mübarek hiç futur etmeyerek derse devam edince Haccac demiş ki:"dünyada er isterseniz Hasan'ı görün".

Hazretin bir müridi Kur'an sesini işitince sayha eder düşerdi. Hasan Basri (r.a) bir gün "böyle yapma" diye buyurdular emirlerine karşı: "Ya şeyh kendi elimde değildi" deyince: "Eğer gelsin diye böyle edersen Rahmanidir, eğer çağırmıyorken bağırırsan şeytanidir." Buyurdu.

Bir yıl Basra şehrinde kıtlık oldu; bir sene yağmur yağmadı, duaya çıktılar. Hasan Basri (r.a) minbere çıktı va'az ve dua etdi. "İsterseniz yağmur yağsın Hasan'ı Basra şehrinden koğun", deyince halk ağlaşdı.

O kadar Hak Teâlâ Hazretlerinden korkardı ki sanki celaf elinde durmuş gibi daima melül mahzun idi. Bir gün bir zat şu Hadis-i şerifi okudu: "Tamudan bin yıl sonra Henna isimli bir kişi zuhur edecektir". Mübarek Hasan ağlayıp, "Hadis-i şerifte ismi zikredilen Henna ben olsaydım. Korkarım ki hak yolundan çıkarım, Rabbimize asi olurum da dergâhı izzetden kovulurum " dedi.

Mervidir: Hasan Basri (r.a) Hz.leri namazgâhında namaz kılarken kapı önünde birisi oturmuş üzerine sular gelmiş. Pis su olmasın diye araştırılan bu zata Hasan Hz.leri "ben asinin gözyaşıdır" demiş.

Bir cenaze namazını kıldıktan sonra kabre konulduğu zaman Hasan Basri (r.a) Hazretleri kabir üzerinde o kadar ağladı ki toprak ıslandı. Sonra dedi ki: "Müslümanlar kabir ahiret menzilinin evveli, dünya menzilinin ahiridir. Mademki hepimiz sonunda işbu yere gireceğiz, dünyada nasıl şad olup gezeriz" bütün cemaat ağlaştılar. Meğer Hasan Basri çocuk iken bir kabahat yapmış, bundan daima nedamet duyarak bu kabahati yakasına yazmış, gördükçe o kadar ağlarmış ki o yazı ıslanırmış.

Bir gün Said bin Cebir'e nasihat eyledi: "Üç şeyi işleme " dedi: "Beyler arasına girme, avretlerle sohbet eyleme, Rabia adeviyye dahi olursa, kulağını çalgılara verme eğer velilerden dahi olsan afetden kurtulamazsın"

Birgün, Sabah namazı vakti Hasan Basri(r.a)'nin mescidine gelen bir zat, kapısını kilitli görmüş. İçerde cemmi gafir duaya âmin

diyorlardı. Biraz sonra yalnız olarak çıkan Hasan Basri (r.a) Hazretlerine sual eden Abdullah'a "kimseye söyleme her gün cinler gelir, benden dua taleb ederler, ben de dua ederim, âmin derler " dedi.

Yine bir seferinde: Birkaç kişi beraberinde hacca giderlerken yolda susuzluktan Hasan Basri (r.a)ye arzıhal ettiler. Kova neviinden bir şey olmadığı gibi ip de yok. Hasan Basri (r.a)"ben namaza durayım, siz su için" dedi. Mübarek namaza başladı. Kuyudaki su taştı: Herkes kana kana içti. Birisi bir bardak su sakladı. Namazı ihmal etti. Su da kurudu. Hasan Basr i(r.a) "siz Allah'a inanmaz mısınız?" dedi.

Nakildir ki: Ebu Ömer, Kur'an hocası idi. Talebelerinden gayet güzel bir çocuğu öpmek istedi. Hıfzında olan Kur'an tamamıyle silindi. Bir elif dahi gönlünde kalmadı. Pişman oldu. İçine ateş düştü. Hasan Basri (r.a) Hazretlerine gelip anlattı: "Hac vakti hacca git, sonra avdette Mescidi Hayfe var, mihrabda bir ihtiyar oturur, Onunla görüş sana dua eylesin" dedi. Emirleri minvali üzere aynen yaptı. Diyor ki:"Mihrabda ihtiyarın etrafındaki halk dağıldı, yalnız kaldı. Selam verdim, halimi söyleyip: "Allah hakkı için merhamet eyle" dedim. Acıdı gözü ucuyla göğe baktı. Başını indirmeden cümle Kur'an mahfuzum oldu. Pirin ayaklarına kapandım, bana sordu:"Beni sana kim haber verdi?" "Hoca Hasan Basri" dedim. Tebessüm etti :"Biraz evvel cemaat içine gelip herkesin hürmete istikbal ettiği Hasan Basri idi. Her gün öğle namazını Basra'da kılar, buraya gelir, ikindi namazını beraber kılarız. Akşam namazına Basra'ya gider, o size kâfidir" dedi.

Hasan Basri (r.a) Hazretlerinin yetmiş yaşında ateşperest Şem'un isminde bir komşusu vardı. Hastalığı şiddetlendiğinden bir zat gelip, komşuluk hakkı için, haleti nez'a gelen şem'un'a din telkin edilmesini istedi. Mübarek Hasan Basri hastaya gidip: "Bunca senedir taptığın bu ateşi terk eyle, Allah'u Teâlâ ya iman getir" dedi. Şem'un cevaben: "Ya Hasan, ben üç şeyden iman getiremiyorum. 1-dünyayı zemmeder diğer taraftan onu istersiniz. 2- ölüm haktır der, yolculuk tedariki yapmazsınız. 3-Hakkın didarını görelim der, yine rızası hilafına gidersiniz.

Ya Hasan ateş seni yakmaz mı ?" dedi Hasan mübarek elini ateşe soktu ve: "Bu sözlerden müslümanlık kokusu geliyor" dedi:

Kâfir dedi ki: "Cenabı Hakkın beni cennete koyacağına kâğıt yaz ver, Hasan Basri kâğıt yazdı. Şem'un iman edip, teslimi can eyledi. Büyük cemaatle namazını kılıp, defneylediler. Fakat Hasan Basri'nin gözüne uyku girmeyip, sabah namazını kıldı." Ne yaptımda eline kâğıt

verdim. Hak Teâlâ Hazretlerine karşı küstahlık eyledim deyip, ben kendimi kurtardım mı ki başkasına senet verdim" diye ağladı. Biraz uykuya daldı. Rüyasında Şem'unu gördü başına taç giymiş, yüzü ayın on dördü gibi parlıyor, türlü türlü cennet nimetleri içinde bahçelerde geziyordu. Hasan Basri (r.a) Hazretleri : "Ya Şem'un nasılsın?" dedi. "Elhamdülillah, Allah'ım bana rahmet eyledi. Verdiğin senedi geri al gam çekme" dedi. Mübarek uykudan uyandığı zaman kâğıdı avucunda buldu. "Bari hüdavenda senin işin illetle değildir, illa fazlu keremledir" dedi.

Hasan Basri (r.a) Hazretlerinin sözüdür: *"Ere ilmi nafi gerek, amel ve ihlâs ve sabırla kanaat gerek, her nazar ki ibretten değildir sehv ü zilletdir, sözü hikmet değildir, aynı afettir, her kim halktan uzlet ederse selamet olur. Kanaat ederse aziz olur, halkla ihtiyacı olmaz. Hasedi terk ederse dinlenip rahat olur."*

"Vera nedir ?" diye sordular. Buyurdu ki: "Vera, içinde üç makam vardır: *1-Daima hak söz söyleyen, 2-Kendini muhafaza eden, 3-Her işi hak rızası için yapandır. Ve bir zerre vera' yüz yıl verasız oruç ve namaz kılmaktan efdaldir.*

Miskin âdemoğlu dünyada üç şeye doymaz: *.1-Mal devşirilip yığmaya, 2-Zevk ve sefaya, 3- Ömre: elinde olsa dünyadan hiç gitmek istemez.*

Allah'ın sevgili kulu dünyaya hiç kıymet vermez. Mü'min olan dünyada ahiretini imar eder. Ahmak olan dünyayı imara çalışır, ahiretini haram eder. Allah-ı sevmenin nişanı dünyayı terk eylemek. Her kim altın, gümüşü kıymetli tutarsa, huzuru kalble namaz kılamaz. Ukubete yakın olur. "Bir kişi altı senedir cemaate gelmez, halka karışmazdı. Hasan Basri (r.a) gidip sual eylediğinde, "Ya şeyh beni mazur gör nefsanî işleri yapmam, nefsime rahat vermem. Nefis bana zahmet vermez. Hakkın zikr ü şükrüyle meşgul olup, otururum" deyince, "sen benden daha iyisin, böylece devam et " dedi.

Hasan Basri.(r.a)şöyle bir soru yönelttiler:: "Şimdiye kadar hiç bir şey sizi sevindirdi mi? " Buyurdu: "Bir gün otururken bir kadın kocasına :"ben senin işlerini gördüm, evini bekledim ki üzerime başkasını getirmeyesin, bundan böyle madem ki üstüme kadın aldın işlerini yapmayacığım" diyordu bu hoşuma gitti. Misalini Kur'anı Kerimde aradım, buldum. ***(Surei Nisa, 48.ayet)"***kullarımın cemii günahlarını fazlımla af ederim. Ve ayıplarını yüzlerine vurmam,

mademki beni bilirler, üzerime başka şeye tapmazlarsa. Eğer bu şirki yaparlarsa af etmem".

Rivayet ederler: Hasan Basri (r.a) Hazretleri kabristanda yemek yiyen birisini gördü: "Bu kişi münafıktır" dedi. "Zira bu kadar zevat huzurunda gönlüne korku gelmeyerek boğazından ekmek geçiyor, ahireti düşünmüyor, münafıklık alametidir."

Onun zühdi hayatını etkileyen diğer bir sebep de Basra'da zühd hayatının teşvik görmüş olmasıdır. *Bir zaman sonra Hasan-ı Basri(r.a), topluluklarda görünmez olmuş, camide oturmaktan vazgeçmişti. "Ashabını bıraktın, burada yalnız başına oturuyorsun" diyenlere şöyle cevap verdi: "Hz.Muhammed Mustafa (s.a.v.) in ashabından bir takım insanlara rastladım, bana dediler ki: kıyamet gününde insanların iyisi nefsini en çok muhasebe edendir. Kıyamet gününde en çok sevinecek olan da dünyada en çok üzüntülü olandır. Kıyamet gününde en çok gülen de dünyada en çok ağlayandır."*

Ömer İbn Abdulaziz (r.a), kendisine hüküm ve kaza işlerinde yardım edecek kimseleri tavsiye etmesini istemiş, Oda Halifeye: "Din ehli seni istemez, dünya ehlini de sen istemezsin " demiştir.

Hasan-ı Basri (r.a), İbnu Abbas (r.a)'ın tefsir derslerini dinlemişti. Tefsirde en büyük tesiri İbni Abbas'tan görmüştür. Kendisinde batını mana sezilmektedir. Zahir ve batın hakkındaki görüşünü şöyle özetler: "Sen batınını araştırır ve bunu zahirine kıyaslarsan, manasına vakıf olursun." İbnu'n Nedim, fihristinde tefsirlerden bahsederken Hasan-ı Basri'nin de bir tefsir kitabı olduğunu söyler. Taberi, Hasan-ı Basri'nin, talebeleri tarafından rivayet edilen tefsirlerini kitabına almıştır. Fakat bunlar çok değildir. Her halde Taberi, Hasan'ın, genellikle İbnu Abbas görüşünde olduğunu kabul etmiştir. Çok defa da Hasan Basri'ın tefsiri, talebesi Katade'nin tefsirine karışmıştır.

Hasan-ı Basri (r.a)'ın talebelerinde olan Amr İbn Ubeyd'in eserleri arasında tefsire dair bir kitabı da vardır ki Amr, buraya Hasan-ı Basri (r.a)den işittiklerini yazmıştır.

Taberi'deki rivayetlerden anlıyoruz ki Hasan Basri (r.a), zamanında Kur'an hakkında söylenen her şeyden bahsetmiştir: Nüzul sebepleriyle hükümler arasındaki münasebetten, nasih mensuhtan, Mekki ve Medeni ayetlerden, kıssalardan, vs. özellikle kıssa, onun va'z üslubuna pek yarıyordu. Bununla beraber o, kıssaya İbni Abbas, Vehb İbn Münebbih ve diğer kıssa erbabı kadar önem vermemiştir. Onlar gibi

Zu'n-Nun 'un, balık karnında ne kadar kaldığını; Karun'un, kavmine ne renkte bir elbise ile çıktığını söyler. Bilhassa Süleyman'ın kişiliğine önem verir. Süleyman onun gözünde, Allah'ın bir kulda topladığı hikmet ve mülkü temsil etmektedir. Süleyman, Allah'ın rahat yaşatıp hesaba tabi tutmadığı tek insandır tefsirde en büyük özelliği, ayetlerin, ruhunda bıraktığı ize ve zevke göre manalar çıkarmasıdır. O, bizzat ayeti tefsir etmez, fakat ayeti okurken duyduğu hisleri dile getirir. Işte bu yol, sufi tefsirinin metodu ve başlangıcıdır. Kendilerini ona bağlıyan sufiler, duydukları zevke göre ayetleri manalandırmaya başlamışlar,

Tefsirinden örnekler:

1-"Allah'a davet edip iyi amel işleyen ve ben müslümanlardanım diyenden daha güzel sözlü kim olabilir" ***(Fussilet Suresi,33)***ayetini okuyor şöyle diyor: İşte bu, Allah'ın sevgilisidir; bu, Allah'ın seçkin kuludur; bu, Allah'ın hayırlı kuludur; bu, Allah'ın yarattıklarının en sevgilisidir. Allah'ın çağrısına icabet etmiş, insanları da o daveti kabule çağırmış, iyi amel işlemiş ve "ben müslümanlardanım" demiş! Işte bu, Allah'ın halifesidir. Burada Hasan Basri (r.a)'ın nasıl coştuğunu ve ayetin nitelediği şahsiyette ne derece hayran kaldığını görmekteyiz.

2-"Dünya hayatı sizi aldatmasın*"(Fatır Suresi,5-Lokman Suresi,33*) ayetini okuyunca derhal kendini tutamıyor: "Bunu söyliyen kimdir? Dünyayı yaratan ve onu en iyi bilen! Sakın ha, dünya ile meşgul olmayın, zira dünyanın meşgalesi çoktur. Adam kendine bir meşgale kapısı açtı mı onun arkasından on kapı daha açılır.

3-"Sağda ve solda oturur"(*Kaf Suresi,17)* ayetinde şöyle diyor: "Ey Âdemoğlu, senin için iki sayfa açıldı. Sana iki kerim melek verildi. Biri sağında, öteki solunda. Sağında olan iyiliklerini zapteder, solunda olan kötülüklerini. Artık dilediğini yap. Az veya çok. Ölünce sayfan dürülür, boynuna asılır ve kabrine konur. Kıyamete kadar o seninle beraberdir. O zaman (Allah) der ki: "Her insanın günahını boynuna astık. Kıyamet günü onun için ap açık bir kitap olarak çıkaracağız. ***"Kitabını, oku, bugün kendi kendine hesabını görebilirsin."*** Vallahi seni nefsinin hesapçısı yapan Allah, gerçekten adalet yapmıştır.***"(İsra Suresi,14)***

4-Talha İbn Amr al-Hadrami diyor ki: "Bir gün Hasan Basri (r.a) çıkageldi. Ata ile beraber yanına oturduk. Şöyle dedi: Bana ulaştığına göre Allah şöyle buyurmuştur***:"Ey Âdemoğlu, seni ben yarattım, hâlbuki sen başkasına ibadet ediyorsun. Ben seni anıyorum, sen beni***

unutuyorsun. Ben seni çağırıyorum, sen benden kaçıyorsun. Bu, yeryüzündeki zulümlerin en kötüsüdür. Sonra şu ayeti okudu: "Yavrum, Allah'a ortak koşma, zira ortak koşmak büyük bir zulümdür".(Lokman Suresi,13)

5-De ki: Allah'ın, kulları için yarattığı süsü ve güzel rızıkları kim yasakladı*?"(Araf Suresi,32)* ayetinde Hasan Basri (r.a), nefsi yaşatacak kadarından fazla yemenin doğru olmadığını söylüyor. "Zinet"sırtına bindiğin şeydir. "Tayyibat" Allah'ın, o hayvanların karınlarına koyduğu süttür. Şimdi öyle insanlar var ki Allah'ın nimetini, karnının, şehvetinin ve belinin oyuncağı yapıyor. Kim Allah'ın nimetini alırsa onu güzelce helal olarak yer. Ama Allah'ın nimetini karnının, şehvetinin ve belinin oyuncağı yaparsa onu, kıyamet gününde boynuna vebal yapmış olur.

6- Hasan Basri (r.a) : "Onlardan kimi nefsine zalimdir"*(Ali İmran Suresi,135)* ayetindeki zalimi münafık, diğer bir rivayete göre fasık diye tefsir etmiştir. Ona göre büyük günah işleyene münafık denir. Kişinin akibetinden emin olması nifak alametidir. Insanın nifaktan kurtulabilmesi için sözü ile bilgisi arasında ihtilaf olmamalıdır. Bundan dolayı o, çağında yaşıyanların çoğunu münafık saymıştır. Diyor ki: "Münafıklar, evlerde, yollarda, çarşılarda hep bizimle beraberdir. Vallahi onlar Rablarını bilmemişlerdir.

O halde nifaktan kurtulmak için kalbi islah etmek lazımdır. Hasan bu prensip üzerinde çok durmuştur. Onun için kendisi kalbler ilminin kurucusu sayılmaktadır. Bu prensiple o, tasavvufi anlama çok yakındır. Çünkü salih kalp korkunun çalkandığı yerdir. Fasık kalp ise batıl dikenlerin ve kuruntuların yetiştiği yerdir. Kalb, hayatını kaybedince ona öğüt tesir etmez. Mescitte etrafına toplananlara Hasan Basri (r.a) şöyle demiştir: "Ah kalbler düzelmiş olsaydı ben sizi ta kıyamet sabahına kadar ağlatırdım!"

Hasan Basri (r.a), Hz. Osman (r.a)'ın katli ve ondan sonraki olayları Allah'ın bir intikamı saymaktadır. Allah, Resulünün hayatında ona ikram olarak müslümanlardan bu intikamı almamaış, fakat vefatından sonra bu intikamı alacağını "Seni götürürsek biz onlardan intikam alıcılarız" ayetiyle bildirmiştir. Bunun sebebi de dünyaya düşkün olan, dünyaya yönelen, dinlerine içten bağlanmayan insanların türemiş olmasıdır. Hasan Basri (r.a)'a göre olaylar, zühdi hayattan ayrılmanın bir sonucudur.

Örneklerden anlaşıldığı üzere Hasan Basri (r.a), tefsirden çok va'z etmektedir. Onca mana açıktır, izaha lüzum yoktur. O, okuduğu ayetlerden, kalbine doğan zevke göre va'z etmiştir. Her ayet, onun kalbinde Allah korkusunu depreştirmiştir. Onun ifade gücüyle dile getirilen derin hisler, en güzel mev'izeler olmuş, kalblere işlemiştir. Halk bunlardan bir müzik tesiri de duymuştur. Onun anlattıkları, öteki hikâyecilerdeki gibi değildir. Hasan, hikâye anlatmıyor, yaşadığını söylüyordu. Bununla beraber onda kıssa hiç yok da değildi. Mesela "Cehennem ateşi, her gün yetmiş bin deriyi pişirir. Kâfir derisi kırk arşın kalınlığındadır. " gibi hikâyeler vardır onun tefsirlerinde. Bazı kıssaları detaylarıyla anlatır, tahlil eder, daha sonra kendi görüşü olan zühdü aşılamaya çalışır, bunun dışına çıkılmasına şiddetle çatar. Örneğin: ***"Biz emaneti göklere, yere ve yıldızlara arz ettik…"(Ahzap Suresi,72)*** ayeti üzerine şöyle diyor: "Emaneti yedi kat göklere ve yıldızlarla süslediği yollara, büyük arş taşıyıcılarına arz etti, dedi ki: Emaneti, taşıdığı sorumlulukla birlikte yüklenir misiniz? Dediler ki: Sorumluluğu nedir? Dedi ki: İyi taşırsan mükâfat alırsın, kötü taşırsan cezalanırsın. Hayır, dediler. İnsana arz etti. Insan yüklendi. Çünkü insan, nefsine zalim, Rabbını emrini bilmezdir." Kıssayı bitirdikten sonra zalim ve cahil insanın halini hatırlıyor da ona şiddetle hücum ediyor: Mallar, saraylar içerisinde yaşayan, sultanın kapısına giden, çeşitli yemekler yiyen insanları şiddetle kötülüyor. Sonra yetimleri, dulları, fakirleri hatırlıyor.

Demek ki Hasan Basri (r.a), fikirlerini kıssa şekline sokuyor ve onu daha etkili olacak biçimde anlatıyor. Hasan'ın her tefsirinde muhakkak zühd tarafı kendini gösterir. "Allah'ın, sizi birbirinizden üstün kıldığı şeyleri özlemeyin" ayetinde kişinin mal istediğini, hâlbuki belki o malda kendisinin helakinin bulunduğunu söylüyor.

Tefsirinde siyasi yönü de vardır. Emevi devletini sevmediği bellidir. Onun için Kur'an'daki Ülü'l-emr ile bilginlerin kasdedildiğini ileri sürüyor. Ona göre gerçek yetki sahibi âlimlerdir.

Isra'nın ruh ile olduğu; vücudun o gece mekânından ayrılmadığı kanısındadır. Bunun için : "Sonra yaklaştı, indi, iki yay aralığı kadar, belki daha az kaldı. Kuluna vahyettiğini etti" ayetinde vahyedenin Cebrail olduğunu söyler.

Görülüyor ki Hasan Basri'nin görüşlerinde tasavvufi bir tema hâkimdir. Hasan Basri (r.a)'de aradıklarını bulan sufiler, onu efsanevi bir şekilde tasvir etmişlerdir. Onlara göre Hasan, Malik İbn Dinar ve

Süfyan-ı Sevri gibi sufi kisvesi olan yamalı hırka giyer, yalın ayak gezerdi. Gömleği kirli idi. Çünkü onu yıkamaya fırsat bulamazdı. Fakat dikkatli bir kritik bunun aslı olmadığını ortaya koymaktadır. Gerçi Hasan-ı Basri sof giyerdi ama bu onun devamlı giydiği birşey değildi. Sof giyip zühd göstermeyi sevmezdi: "Kim tevazuundan sof giyerse kalbinin nuru artar. Ama kim böbürlenmek ve zühdünü göstermek için sof giyerse o, şeytanlarla beraber cehennemde kavrulur" derdi. Riyadan son derece kaçan Hasan-ı Basri (r.a): "İnsanın nefsini kötülemesi dahi kendini övmesidir" demiştir ki gayet zekice bir sözdür.

VEFATI

Insanda bir irade hürriyetinin mevcudiyetini, buna bağlı olarak da hayır ve şerrin işlenmesinde kişinin tamamen hür olduğunu kabul eden zühd ve takvâ önderi Hasan Basrî (r.a) perşembe akşamı vefat etmiş ve cuma günü defnedilmiştir **(H.110-M.728).** Halkın cenazesine katılması muhteşem olmuş ve rivâyete göre o gün camide ikindi namazı kılınamamıştır ***(Osman Karadeniz, Hasan el-Basrî ve Kelâmî Görüsleri, D.E. Ü.ilâhiyet Fak. Dergisi, II, izmir- 1985).***

Mübarek Hasan Basri (r.a) Hazretleri vefatında tebessüm eyledi. Etrafındakiler hayatında hiç gülmeyen bu zata taaccüb ederlerken, o , "hangi günah" diyerek ruhunu teslim etti. Bir zat rüyasında görüp sordu:" Ya şeyh dünyada gülmezdin ve (hangi günah) dediğine sebep ne idi?" Buyurdu: "O halde iken bir nida işittim" Ya melekülmevt şiddetli tut; üzerinde bir günah kalmıştır" hitabı bana hoş geldi dedi. Diğer bir kimseye de manada gözükmüştü, mübarek zat bir buraka binmiş, başına taç giymişti. Ve derlerdi ki:" Allah Hasan'dan hoşnut oldu ve Hasan Allah'ına kavuştu".

Cenab-ı Hak, şefaatini ve himmetini üzerimizden eksik etmesin. Âmin.

HABİB-İ ACEMİ (k.s)
(D…Ö.H.120-M.739)

Cihan denen bu sarayın manevi sultanlarından evliyanın büyüklerinden olan Habib-i Acemi (k.s) Hazretleri Hasan-ı Basri (r.a) Hazretleri'nin manevi terbiyesi altında yetişen Müridi ve Davud-i Tai (k.s) Hazretleri'nin şeyhidir. Habib-i Acemi (k.s) Hazretleri'nin doğumu belli değildir. Aslen İranlı olan ve ana dili Farsça. Bu yüzden el-Fârisî veya el-Acemî diye maruf. Habib-i Acemi (k.s) Hazretleri,

Hicri birinci ve ikinci asırda Basra'da yaşadı. Künyesi; "Ebu Muhammed"dir. **H.120 (M. 739)**'da vefât etti.

Habîb-i Acemî (k.s) Hazretleri, Hasan-ı Basrî(r.a) İbn-i Sîrîn, Bekir bin Abdullah el Müzenî, Ebî Temime el-Huceymî (r.anhüm)gibi büyüklerden hadîs-i şerîf rivâyet etti. Süleymân el Teymî, Hammad bin Seleme, Mûtemir bin Süleymân, Osman bin Heysem(r.anhüm) gibi büyükler kendisinden hadîs-i şerîf rivâyet ettiler.

Habibi Acemi (k.s) Hazretleri, Mevlayı Zülcelâl Hazretlerine vuslat neş'esini tatmış, Kâinatın Efendisinin seçkin ümmetlerinden olmakla şereflenmiş, hayatında olduğu gibi vefatından sonra da insanlara feyz ve nur kaynağı olmuş ve olmaya da devam eden, emsalsiz evliyaullah silsilesinin en büyük halkalarındandır.

Evliyanın ileri gelenlerinden biri olan Habib-i Acemi (k.s) Hazretlerinin günahkâr bir yaşantıdan vazgeçerek, Allah'ın emir ve yasaklarına sarılması, sonrasında elde ettiği manevi dereceler ibretli olduğu kadar insanlara ümit vericidir de

Habib-i Acemi (k.s) Hazretleri önceleri çok zengin tefecilikle uğraşan bir sermayedardı. Faizle para verirdi. O devir Basra'sı ciddi bir ticaret merkezidir. Uzak illerden Hindistan'dan, Yemen'den, Türkistan'dan kervanlar gelir, gider. Gün boyu denkler, yükler, iner. Tacirler tahıl, baharat, silah, mücevher devirip dururlar. Ama Habib başkadır. O, ne kumaştan, ne bakliyattan anlar. Eli belinde dolaşır, hırslı tüccarlara ve sıkışan borçlulara para satar. Hesabına sıkıdır, vadesi geldi mi dakika geçirmez, imzalattığı seneti son kuruşuna kadar tahsil eder. Her gün alacak tahsiline çıkardı. Para alamadığı zamanlarda borçludan ayak kirâsı alırdı.

Bir gün yine bir borçlusunun evine gitti, fakat evinde bulamadı. Borçlunun hanımından ayak kirâsı istedi. Kadın: Kocam evde değil, bende sana verilecek birşey de yok. Sadece biraz bayatlamış bir koyun boynu var. İstersen onu vereyim. Habib, teklifi kabul etti, boyunu aldı ve bir başka borçludan da odun ve ekmek alarak evine getirdi. Hanımına ateş yaktırdı ve çömleğin içine eti koydurdu. Hanımı önüne yemek koydu, tam yiyeceği sırada kapıya bir derviş geldi: "Allah rızası için bir sadaka." dedi. Habib-i Acemi (k.s) bunun üzerine dervişin üzerine kapıyı çarptı. Derviş mahzun olarak gitti. Et kaynamaya başlayınca bir de ne görsünler çömleğin içi sâfi kan. Habib'in rengi uçtu, yüreği hopladı. Hanımı da: - Tefeciliğin belâsından ne hale uğradık, deyince yüreğine ateş düştü. O anda kalbinde bir değişiklik

duydu, yerinde duramadı. Bir Cuma günü Hasan-ı Basri (r.a)Hazretlerinin evinin yolunu tuttu.

Habib-i Acemi (k.s)Hazretleri Hasan-ı Basri (r.a)Hazretleri'nin evine giderken oyun oynayan çocuklar, Onu görünce birdenbire: "Kaçın kaçın! Faiz yiyen Habib geliyor. Ayağından kalkan toz bize gelir de, biz de onun gibi oluruz." dediler. Habib-i Acemi (k.s)Hazretleri bu sözleri duyunca çok müteessir oldu.

Hasan-ı Basri (r.a) Hazretleri'nin meclisine gelip elini öptü. Allah-ü Teâlâ Hazretleri'nin sonsuz olan lütfü ve ihsanı ile tövbe-i nasuh eyledi ve onun irfan mektebinde manevi talebe oldu. Önceki yaptıklarına çok pişman oldu. Cenab-ı Hakk'a şöyle münacatta bulundu. ***"Ya Rabbi! Ben çok günahkârım fakat senin mağfiretin kudretin sonsuzdur. Sen öyle büyüksün ki, dilediğini yaparsın, benim dermanım ancak sendedir. Ben ancak sana sığınırım. Ya Rabbi! Fermanına boyun eğdim ve sana teslim oldum, beni affet."***

Evine dönerken kendisine borcu olanlar da, alacağını ister diye kaçmak istediler. "Kaçmayın! Bugün benim sizden kaçmam lazımdır." buyurdu.

Bu sefer yolda oynayan çocuklar birbirlerine: "Kaçın kaçın! Tövbekâr geliyor üzerine bizden toz bulaşmasın, bulaşırsa Cenabı Hakk (c.c)Hazretlerine asi oluruz." dediler. Çocukların bu sözlerinden çok duygulandı, yüreği sızladı ve: ***"Ya Rabbi! Bir tövbemle ismimi iyilerden eyledin." diye şükretti.***

Daha sonra, Habib-i Acemi (k.s) Hazretleri her tarafa tellallar çıkararak: "Her kimin Habib'e borcu varsa, bundan vazgeçti. Aldığı faizleri de geri dağıtacaktır." diye ilan ettirdi. Servetinin hepsini fakirlere dağıttı.

Günün birinde bir kimse geldi. Dağıtacak malı kalmadığından, üzerindeki gömleği gelen kimseye verdi.

Nihayet tasavvuf deryasından sonsuzluk incileri devşiren büyük veli, arifler katarının baş tacı Hasan-ı Basri (r.a) Hazretleri'nin huzuruna can attı. O eşi bulunmaz mana erinin mübarek ellerini tuttu, dudaklarına götürdü. O cennetten gül toplayan elleri öptü. "Ey din yolunda kendisine uyulan İmam! Artık kötülüklere veda ediyorum, bana Himmet ediniz." dedi. Hasan-ı Basri (r.a) Hazretleri içinde denizlerin kaynaştığı ateşli gözlerle ona bir defa baktı. Öyle bir bakışla baktı ki, Habib-i Acemi (k.s) Hazretleri birden kendini sonsuzluğa uzanan caddede buldu.

Önünde yepyeni bir hayat belirdi ve bu vesile ile Hasan-ı Basri (r.a) Hazretleri'nin mübarek eli ile sonsuzluk caddesine iletilerek Tarikatı (tevhid telkinini) bu vesile ile hocasından aldı. Tasavvuf yolunda ilerledi. Devamlı olarak Hasan-ı Basri (r.a) Hazretleri'nin sohbetlerine gündüzleri devam etti. Şüphelerden kurtuldu.

Üstadının sözleri kalbine öyle tesir ederdi ki, kendinden geçmiş olarak dinlerdi. Daha sonra Fırat Nehri'nin kenarında bir zaviye yaptırdı, gündüzleri hocasının ilim meclisinden yararlanır geceleride orada ibadetle meşgul olurdu. O sadakati, imanı ve ahlakiyle tasavvuf yolunun sultanı oldu. Bundan sonra mana vadilerinde öyle süratle at koşturdu ki, gönüller fatihi oldu. Ona kimsecikler yetişemedi. Tamamıyla muhabbet denizine gark oldu.

Cenab-ı Hakk'a münacatında: "Ey ezel mumunun fitilini yakan, ebedi bezmi aydınlatan Allah'ım. Dertliyim, inlerim, hacetim var, medet eyle Ya Rabbi! Seninle barıştım. Beni bir günde taat ehli kıldın. Ya Rabbi! Çok hatalı işlerim oldu. Ben günahkâr bir kulum, suçumu bağışla. Benden hata, senden ata' Ya Rabbi! Sen dilersen af edersin. Sen öyle büyüksün ki, kudretin sonsuzdur. Benim dermanım ancak seninledir. İltica makamım ancak sensin Ya Rabbi! Fermanına işte boyun eğdim ve sana teslim oldum. Huzuruna günahsız bîr kul eyle Ya Rabbi!"diye yalvarıyordu.

Hasan Basri (r.a) Hazretleri, Habib-i Acemi (k.s) Hazretleri'ni çok sever ve ona çok iltifat ederdi. Hatta bazen meclisinde Habib-i Acemi (k.s) Hazretleri'nin sohbet etmesini söyler, O da emredildiği için sohbet ederdi. Bazı kimseler bu durumu merak ederler: "Siz burada bulunduğunuz halde, Habib'in sohbet etmesini istemenizin hikmeti nedir?" diye sual ederlerdi. Hasan-ı Basri (k.s) Hazretleri de***: "Habib kalbinden konuşur ve konuştuğunu insanların kalbine yerleştirir, ben onun için onu konuşturuyorum." B***uyururdu.

Habib-i Acemi (k.s) Kur'an-ı Kerim okumaktan tarifsiz bir tad alır ve arapçayı iyi bilenlerin bile vakıf olamadığı sırları kavrar. Hasan-i Basri (r.a):"Evet o acemdir (İranlıdır) ve arapçası acemicedir. Ama unutmayın adı gibidir. Habibdir (sevgilidir)" der.

Habib-i Acemi (k.s) Hazretleri aşk ile başlayınca az zamanda çok mesafe alır. Gün gelir Araplara, arapça dersi verir ve Hadis âlimleri arasında parmakla gösterilir.

Kendisine; Ticareti niye terkettin? Diye soranlara: - Kefil ve vekilim olan Yüce Mevlâ güvenilir bir zattır, diye cevap verdi.

Sordular: - Allah'ın rızası nerdedir? Şöyle cevap verdi: - Nifak lekesi bulunmayan kalbde.

Devrin ulemâsından bir gurubun yanına vardı. Onun geldiğini gören âlimlerden biri: - Ona bir sual soralım bakalım, dedi. Bir diğeri: - Bunlar acaip bir taifedir, pek sual sormaya gelmez, dedi. Habib yanlarına gelince birisi sordu: - Beş vakit namazdan birini kaçırarak kazaya bırakan kişi, hangi namazı fevt ettiğini hatırlayamazsa ne yapmalıdır? Habib şöyle cevap verdi: - Bu ancak, gafil bir kalbin işidir. Gafil bir kalbide edeplendirmek lâzımdır. Bu yüzden böyle birinin beş vakit namazın hepsini kaza etmesi gerekir.

Hanımı Umrete de sâlihâ bir kadındı. Kendisi ile berâber ibâdete devâm ederdi. Bâzan gece yarısı Habîb'i uyandırır; "Ey Efendim! Kalkınız. Gece geçiyor, önünde uzun bir yol var, azığımız ise az. Sâlihler kâfilesi gitti ve selâmete ulaştı. Biz ise geri kaldık." der ve berâber ibâdet ederlerdi.

BAZI MENKIBELERİ

Anlatırlar ki; **Hasan Basri (r.a)** bir gün Habib Acemî (k.s) yi ziyarete geldi. Habib misafirine arpa aşı ve biraz tuz ikram etti. Hasan Basri bunu yiyorken kapıda bir dilencinin sesi duyuldu. Hane sahibi Habib misafirinin önündeki aşı kaptığı gibi dilenciye koştu. Hasan Basri (r.a) buyurdu ki: - Ya Habib, sen salih bir kişisin. Ama biraz ilmin olsa daha da iyi olurdu. Misafirin önündeki yemeğin kaldırılmasının muvafık olmadığını bilirdin, dedi.

Anlatıldığına göre; **Haccacı Zalim'in** adamları Hasan Basri (r.a)'nin peşine düştü. Hasan Basri (r.a) hazretleri de onların şerrinden emin olmak için Habib Acemî (k.s)'nin zâviyesine girdi. Haccac'ın adamları da gelip Habib'e sordular: - Hasan nerede? Habib cevap verdi - İçerde, zâviyenin içinde. Bu lafı duyan askerler içeri daldılar. Hasan'ı aradılar fakat bulamadılar. Dışarı çıkınca da Habib'e - Siz, Haccac'ın bu muâmelesine müstahaksınız: çünkü yalan söylüyorsunuz, dediler. Habib dedi ki: - Hasan içerde, siz onu göremediyseniz kabahat benim mi?

Bu sefer askerler tekrar içeri girip arama yaptılar. Yine de bulamayınca çıkıp gittiler. Onlar gidince Hasan Basri (r.a), zâviyeden dışarı çıkıp Habib Acemî'(k.s)ye şöyle seslendi: - Neden üstadını himaye etmedin de gelenlere yerini söyledin. Habib şöyle cevap verdi: - Üstadım, benim doğru söylemem sayesinde kurtuldunuz. Şayet yalan söylemiş olsaydım her ikimizde helâk olurduk.

Bu sefer Hasan Basri (r.a) hazretleri, sordu: - Ne okudun da onlar beni görmediler? -Ayetelkürsi, Amenerrasülü ve İhlâs sûrelerini okudum ve tam bir teslimiyetle dedim ki, "Yarabbi Hasan'ı sana emanet ediyorum." Ve Rabbım korudu.

AŞK şarabını içmiş, masivadan geçmiş bir Hak sevdalısı idi. Hakk'ın cemal tecellilerini müşahede. Ve Hakk'ın zikri onu herşeyden alıkoymuştu. Nitekim evinde otuz yıl hizmetine bakan bir cariye vardı. Bu süre içinde onun yüzüne tam olarak hiç bakmamıştı. Bu yüzden bir gün dışarıya çıkarken karşılaştığı cariyesine şöyle seslendi: - Hey kadın bana cariyemi çağırır mısın? Cariye hayretler içinde cevap verdi: - Cariyeniz benim, otuz yıldan beri hizmetinizdeyim, nasıl tanımıyorsunuz? Habib Acemî (k.s) buyurdu ki: Otuz yıldan beri O'ndan başkasına nazar etme cür'etini kendimde bulamadığım için senin yüzüne de bakamadım.

Bir gün oğlu kaybolan bir kadın geldi. Ayağına düştü ve çok ağladı."Hiç akçan var mıdır?" diye sordu."İki akçam vardır. Onu alıp bir dervişe verdi ve dua kıldı. Var git, oğlun sana gelir dedi. Avret henüz evine varmadan oğluna yolda karşı geldi. Avret şad oldu. Sevine sevine oğlunu şeyhe götürdü. Şeyh oğlana sordu:"Nerede idin?""Bugün Kirman şehrinde idim, üstadıma pazardan et aldım, giderdim. Habib duası berekatından nagah bir yerde bir avaz işittim: "Ya yel bu oğlanı götür evine bırak".

Horasanlı'nın biri Basra'ya gelir. Önce hacca gidecek, dönüşte Basra'da bir ev alacak ve yerleşecektir. Arkadaşları "Paranı yanında taşıma" derler, "Güvenilir birine emanet et, uygun bir ev çıkarsa, senin adına satın alsın."

Adam da öyle yapar, tutar Habib-i Acemi (k.s) Hazretlerine 10 bin dirhem bırakır. "Münasip bir ev bulursanız alın" der, "bulamazsanız sizde kalsın, dönüşte alırım".

İşte tam o günlerde Basra'da görülmemiş bir kıtlık olur. Fukaranın feryadı göğe yükselince Habib-i Acemi (k.s) Hazretleri dayanamaz emanet paraları muhtaçlara dağıtır. "Eğer razı olmazsa, borcum borç" der, "Nasıl olsa Rabbim (c.c) bana yardım eder, öderim". Aradan üç ay mı geçer, beş ay mı bilemiyoruz ama Horasanlı hacdan döner. Habib-i Acemi (k.s) Hazretleri adama durumu izah ettikten sonra şöyle der: "Sana cennetten öyle bir köşk aldım ki" der, "Altından ırmaklar akıyor." Horasanlı bu Allah (c.c)

dostunu kırmaz. Büyük bir teslimiyetle "Tamam kabul" der, "Ancak sened yazarsan!"

Mübarek eline kalemi alır ve başlar yazmaya "Habib-i Acemi (k.s)'nin Azîz ve Celîl olan Rabbinden (c.c) şu Horasanlı için satın aldığı köşkün senedidir. Allah-ü Teâlâ (c.c) vasıfları yukarıda belirtilen köşkü Horasanlı'ya verecek ve Habib'i (k.s) on bin dirhem borçtan kurtaracaktır." Senedin altına mühür basar, imzalar.

Bakın şu işe! Horasanlı o günlerde vefat eder. Vasiyeti üzerine senedi de onunla beraber gömerler. Ertesi sabah kabrin üzerinde nurla yazılmış bir mektup bulunur ki özetle şöyle demektedir. "Şüphesiz ki Allah-ü Teâlâ (c.c) bahsi geçen köşkü Horasanlı'ya verdi. Herkes bilsin ki Habib (k.s) borçtan kurtulmuştur!"

Nakildir: Şeyhi bir gün evvel Basra'da ertesi gün (Arefe Günü) Arafat Dağı'nda görürlerdi.

Bir yıl Basra'da kıtlık oldu. Şeyh veresiye çok taam aldı. Dervişlere verdi. Bir kese dikti. Keseye elini soktu. Dilediği kadar akça çıkardı. Borcuna verdi.

Yaz kış giydiği bir kürkü vardı. Bir gün abdest alırken kürkü yol üstünde bırakıp gitti. Hasan Basri (r.a) kürkü gördü. Habib gelinceye kadar bekledi. Habib geldi, selam verdi."Ya Müslümanlar imamı burada niçin dursun?". Hasan Basri (r.a):"Ey Habib, kürkü buraya komak gerekmez, zayi olur, kime inandın?" dedi."Seni gözetlemek için gönderen kişiye inandım."

Bir kimsenin bir ayağında şiddetli ağrı vardı. Bir meclisde Habîb-i Acemî (k.s) Hazretlerine bu durumunu arz etti. Habîb, ona oturmasını söyledi. Diğer kimseler kalkıp gittikten sonra ayağa kalkıp, o kimsenin şifâ bulması için duâ etti ve "Yâ Rabbi! Habîb'in yüzünü kara çıkarma şifâ ihsan eyle" dedi. O kimsenin ayağında hiç ağrı kalmadı. Diğer ayağından daha sağlam oldu."

Bir defa kapılarına bir fakîr geldi. O sırada hanımı, hamur yoğurmuştu. Ekmek yapmak için komşudan ateş istemeye gitmişti. Habîb gelen fakîre, "Hamuru al" buyurdu o fakîr hamuru alıp gitti. Habîb'in hanımı gelip hamuru sorunca "Hamuru ekmek yapmaya götürdüler" buyurdu. Biraz sonra bir kimse bir sepet dolusu ekmek ve et getirdi. Habîb'in hanımı ekmek ve eti hazırladı ve "Hamurlar ne çabuk ekmek oldu?" diye hayretini bildirdi.

Birgün Hasan Basri (r.a) Habib'in mescidine geldi. Akşam namazına kamet getirdi. Habib Elhamdulillah yerine Elhemdulillah

dedi. Hasan'da Habib'in arkasında namaz sahih değildir diye Habib'e uymadı. Kendi başına kıldı. Hasan'a o gece düşünde Cenab-ı Hak:"Ey Hasan benim hoşnutluğumu bildin de yine yanıldın.." buyurdu. Hasan:"Ey bari hüda, senin rızana ben niçin yanıldım?" buyurdu ki: Habib ardında namaz kılmış olsaydın benim rızamı bulmuş olurdun ve ömrünün içinde kıldığın cümle namazların, Habib'in ardında kıldığın namaz berakatına makbul olacaktı. Ama sen lafz eğriliğini, niyet doğruluğundan geri koydun. Dil doğrusuyla gönül doğrusu arasında çok fark vardır." Buyurdu.

Hasan Basri (r.a) bir gün Dicle ırmağı kıyısına geldi. Karşıya geçmek için gemi bulamadı. Habib geldi:"Üstad! Burada neylersin" dedi. Hasan:"Bir yere gitsem gerek, illa geçmek için gemi yok" dedi."Üstad! İlmin varsa hasedi gönlünden gider, dünyada iğrek belaları ganimet tut ve cemi işleri Hakdan bil ki kaçan böyle olasın, ayağını suya vur geç" dedi. Habib ayağını Dicle ırmağına bastı, geçti. Hasan ağladı. Aklı gitti, düştü. Kendine gelince:"Ya İmam sana ne oldu?" diye sordu."Habib benim şakirdimdir. Beni melâmet eyledi, su üstünden geçti, ben kaldım. Yarın sırat köprüsünden de cümle halk geçip ben kalırsam halim ne olur" dedi. Habib'e sordu:"Bu mertebeyi nereden buldun?""Üstad ben gönül ağartırım, sen kâğıt karartırsın. İlminden başkalarına fayda değer sana değmez" dedi.

Ahmet b. Hanbel (r.a) ve Şafii (r.a) biryerde oturuyordu. Habib bir bucaktan geldi. Ahmed:"Buna bir sual edeyim" dedi. Şafii:"Bu kavme sual gerekmez" dedi. Ahmed:"Çare değil sual edeyim. Bir kişi beş vakit namazdan birini fevt eyledi. İlla bilmez ki hangi vakittir" dedi. Habib: "Bir kişinin gönlü Allah'tan gafil olursa, onu edeplemek gerek" dedi. Bu cevap içinde mütehayyir kaldılar ve Şafii:"Ben sana demedim mi bu haldeki kimselere sual sorulmaz" dedi.

Habib-i Acemi (k.s) Hazretleri çok ibadet eder, devamlı tefekkürde, fikirde, şükürde ve zikirde idi. Bazan bu halde iken kendinden geçerdi. Yanındakiler uyuyor zannederlerdi. Komşularından İsmail bin Zekeriyya diyor ki: "Ben akşam olduğu zaman Habib'in ağlamasını sabah uyandığımda da ağlamasını duyardım. Evine sordum bir sıkıntısı mı var diye. 'O hep ölümü düşünür. Sabah olunca akşama ulaşamam der, akşam olunca da sabaha ulaşamam der. Onun için ağlar' dediler."

Hammâd, Habîb-i Acemî (k.s) hakkında, şâhid olduğu bir hâdiseyi şöyle anlatıyor: "Bir kadın gelerek Habîb'e dedi ki: (Hiç

ekmeğimiz yok). O da (Aileniz kaç kişidir?) diye sordu. Kadın söyledi. Sonra Habîb kalktı abdest aldı. Huzur içinde namaz kıldı. Namaz bitince (Yâ Rabbi! İnsanlar benim hakkımda hüsn-i zan ediyorlar, güzel düşünüyorlar. Sen ise benim günahlarımı örtüyorsun. Beni insanların hüsn-i zanlarına lâyık eyle.) diye duâ etti. Sonra namaz kıldığı hasır seccadeyi kaldırdığında orada elli dirhemin olduğunu gördüler. Elli dirhemi kadına verdi ve bana (Ey Hammâd! Bu gördüğün şeyi ben hayatta iken kimseye söyleme) dedi."

Kıyâmet günü Allah'ü teâlâ bana "Ey Habîb! Şeytanın vesvesesinden uzak olarak, bir gün namaz kıldın mı? Bir gün oruç tuttun mu? Bir rek'ât olsun namaz kıldın mı? Bir tesbih çektin mi?" diye sorarsa "Evet yâ Rabbi" demeye gücüm yetmez. "Evet, yâ Rabbi." demeye yüzüm olmaz, böyle bir söz diyemem.

Buyurdu: **"Boş oturmayınız, zira ölüm ensenizde."**

"Çocukların cevizle oynadıkları gibi İblisde âlim ve zâhid kılıklılarla oynuyor."

"İnsan için gerçek mutluluk, öldüğünde günahlarının da kendisiyle birlikte ölmesidir.*"(Hılyetül-evliya Vl-149-155; Keşfül-mahcûb Terc.; 183-184 Sıfatü's-safve; 111/315-321 / Tezkiretül-evliya 59-66 el-Kevâkibud-dürriye, 1/100 vd.)*

Bir gün bir kanlıyı (katil) öldürmeye götürürlerdi. Şeyhe uğradı. Şeyh ona gözü ucuyla baktı. Sonra onu öldürdüler. Ol gece gördüler ki, uçmakta dürhaleler giymiş seyrandadır. Ona dediler:"Ya filan! Dünyada bir adam öldürücü, zalim kişi idin. Bu mertebeyi nereden buldun?""Beni öldürmeye götürürlerken Habib'e uğradım. Göz ucuyla bana baktı. İşte o nazardan buldum" dedi. Rahmetullahi aleyh.

(Müjdeci Mektûblar cild-1, sh-216.Tam İlmihâl Se'âdet-i Ebediyye sh-1008.Câmi'u kerâmât-il-evliyâ, cild-1, sh-387. Hilyet-ül-evliyâ cild-6, sh-149. Risâle-i Kuşeyrî, sh-379, 687, 720.Tehzîb-üt-tehzîb cilt-2, sh-189. Tezkiret-ül-evliyâ sh-33. Keşf-ul-mahcûb sh-208)

Habib-i Acemi (k.s) Hazretleri'nin hanımı evde nafaka kalmadığını, erzak lâzım olduğunu bildirdi. Habib-i Acemi (k.s) Hazretleri sabahleyin: "Çalışmaya gidiyorum." diyerek evden ayrıldı. Kulübesine gidip ibadetle meşgul oldu, akşam eve gelince hanımına: "Öyle bir zatın işinde çalışıyorum ki, gayet cömerttir... O zatın kereminden utandım bir şey isteyemedim, on günde bir ücret vereceğini söylüyorlar. On gün sabret. On günlük olunca kendisi verecektir." dedi. Onuncu gün tamam olduğunda öğle namazını kılınca: "Bu akşam hatuna ne söyleyeyim?" diye düşünüyordu. Tam bu sırada Habib-i

Acemi (k.s) Hazretleri'nin hanesine beyaz elbiseli kimseler geldi. Birisinin sırtında un çuvalı, birisinin sırtında içinde yağ, bal, baharat vesaire bulunduğu tulum ve birisinin elinde içinde üç yüz gümüş bulunan bir kese vardı. Habib-i Acemi (k.s) Hazretleri'nin hanesinin kapısını çaldılar. Hatun kapıyı açtı. Gelen kimseler ellerindekileri bıraktılar: "Bunları efendinizin çalıştığı yerin sahibi gönderdi. 'Eğer Habib işini artırırsa biz de ücretini artırırız' diye söyledi." dediler ve gittiler.

Habib-i Acemi (k.s) Hazretleri akşam olunca, mahzun şekilde evine döndü, evden yemek kokuları geldi, hanımı karşıladı. Dedi ki: "Efendi kime çalışıyorsan çok iyi bir kimse, ikram ve ihsan sahibi bir zatmış. Bugün öğle vaktinde şunları göndermiş. Ayrıca 'Habib'e söyle, eğer işini artırırsa biz de ücretini artırırız' diye haber göndermiş." Bunun üzerine Habib-i Acemi (k.s) Hazretleri hayretle: "Allah Allah, on gün çalıştım, bana bu ihsanlarda bulundu, demek daha çok çalışsam kim bilir neler verecek." dedi ve kendini tamamen Hak Teâlâ Hazretleri'ne ibadete verdi. Böylece hem Allah-ü Teâlâ Hazretleri'ne ibadet ederek, hem de Hasan Basri (r.a) Hazretleri'nin kalplere tesir eden sohbetleri ile yükselerek duası makbul olan büyük zatlardan oldu.

Habib Acemi (k.s) Hazretleri zaman zaman ağ ile balık avlardı. Yine ağını suya atmış balık avlıyordu. Onu gören bir yahudi içinden şöyle geçirdi: - Müslümanlık hak din olsaydı, onların büyük gördükleri insanlar hiç böyle balık avlamaya muhtaç olacak kadar düşerler miydi? İçinden bu düşünce geçtiği sırada, Habib Acemi (k.s) Hazretleri derhal elini suya daldırdı ve bir balık yakaladı. Tuttuğu gibi balığı yahudinin göğsüne vurdu. Yahudi bir anda şaşırdı ve şok oldu. Çünkü balık som altındı. O büyüklükteki bir altın da çok büyük bir servet demekti. Anladı ki bunda başka bir sebep var. Bu acaip hali görünce derhal kelime-i şehadet getirerek müslüman oldu.

Bir dervişi anlatıyor: "Habib-i Acemi (k.s) Hazretleri'nin ümmiliğine rağmen mertebesinden hayret ettim. Bir gün bunu düşünürken bir nida duydum. "Ümmidir amma, habibdir.*"-Halkadan Pırıltılar S.50,51)*

Bir gün ellerini ulvilik âlemlerine açtı. İçli içli ağladı. "Rabbim!" dedi. "Seninle dost olmayan hiçbir kimseye dost olamaz. Ya Rabbi! Kalbi seninle hoş olmayanın katiyen göz seninle hoş olmayanın katiyen gözü parlayıp ışıldamaz. Dünyayı çok sevenlerle senli benli olanın nefsinde şeytan oyun arkadaşlığı yapmaktadır.*"-İslam Ansiklopedisi 2.Cilt*

S.184,188.Müjdeci Mektûblar cild-1, sh-216.Tam İlmihâl Se'âdet-i Ebediyye sh-1008.Câmi'u kerâmât-il-evliyâ, cild-1, sh-387.Hilyet-ül-evliyâ cild-6, sh-149.Risâle-i Kuşeyrî, sh-379, 687, 720.Tehzîb-üt-tehzîb cilt-2, sh-189.Tezkiret-ül-evliyâ sh-33.Keşf-ul-mahcûb sh-208)

VEFATI

Habib-i Acemi (k.s) Hazretleri mana yolundan Cadde-i Kübra caddesinden nasibini almak isteyen nice âşık kulları Hakk'a vasıl ettirdi. Tasavvuf yolunda kılavuzluk yaparak Hakk'a vasıl olmak isteyenlere yol gösterip önlerinde aydınlık veren bir ışıklık yaparak nice gönlü karalara önderlik etti. Nihayet mana yolunun yüce önderi Habib-i Acemi (k.s) Hazretleri, şu fani âlemdeki çileli günlerini tamamladı. Hicret-i Nebeviyye'nin **120. (M.739)** senesinde vefat etti.

Cenab-ı Hak şefaatlerinden, al-i himmet, nazar ve muhabbetlerinden feyiz ve bereketlerinden bizi ayırıp mahrum etmesin. (ÂMİN

DAVUDİ TAİ (k.s)
(D..Ö.H.165-M.781)

Abbasi Devleti döneminde, halife Harun Reşid devrinde yaşadı. İsmi, Ebu Süleyman Davud bin Nasır-ı Kufidir. Takva sahiplerinin büyüklerinden, kanaat ehli olup, zahidlerin (dinin emirlerini yerine getirenlerin) en meşhurlarındandır. **Abbasi halifesi Mehdi devri zahidlerinden olan Horasan'lı fakat Küfe doğumlu. Bağdat'a gelerek** İmam-ı Azam (r.a) Hazretleri'nin yirmi sene derslerine devam etti. Fıkıh ilminde talebelerin içinde en önde gelenler arasına girdi.

Tayy'lı Davud-i Tai (k.s) Hazretleri, Horasan asıllı bir tüccardır. Yıllarca işine bakar, alır, satar, takas yapar. Gün gelir iyice bir servet sahibi olur. O devirde bütün Bağdatlılar küçümsenemeyecek bir tedristen geçerler. O da birçok büyük tanır, feyzli sohbetlere koşar. Kâh hadis ezberler, kâh notlar tutar. Her ne kadar kendini sıradan biri gibi görse de ilim sahibidir. Davud-i Tai (k.s) Fudayl bin lyad ve İbrahim Edhem'(k.s)le çağdaştır. Fıkıh tahsilinden sonra Zühd, takva ve vera yolunu seçerek uzleti ihtiyar edip,tekrar Kufe'ye döndü.

Tebe-i tabiin neslinden. Tabiin'den Abdülmelik bin Umeyr, Habib bin Ebi Amre, Hamid et Tavrîî, İsmail bin Ebi Halid gibi zevattan hadis rivayet etti.

Bağdat'ta tuhaf bir adet vardır. Bazı fukara kadınlar cenazesi olan evlerin kokusunu aldılar mı, eteklerini tutup koşarlar. Dizlerini

döverler, yakalarını yırtarlar, yanık yanık ağıtlar yakarlar. Cenaze sahibi onları savmak için elini cebine atar.

İşte günün birinde Davud-i Tai (k.s) bir cenazeye rastlar. Gözyaşı tacirleri kendilerini paralayarak mirasçıların gözüne girmeye çalışırlar. Bunlardan biri sesine hüzünlü bir ton oturtur ve mısralar sıralamaya başlar. Üzüntüsü sahte lâkin cümleleri seçmedir. Hele **"Hangi güzel yüz ki toprak olmadı. Hangi güzel göz ki yere akmadı"** beyti yok mu yüreğine işler. Bir anda dünyadan soğur ve genç, yaşlı, hasta, sağlam, fakir, zengin ayırmadan gelen ölümü düşünür olur. Artık kıymetli kaftanından, cins atından, mücevher kakmalı hançerinden, hatta o muhteşem evinden iğrenir. Öyle ya eğer bedeni toprak olacak ve gözü yere akacaksa bunlar niyedir, hem neye yarar? Sadece hesabını artırır, o kadar.

Bu düşünceler içinde bocalarken ayakları yönünü bulur ve İmam-ı Azam'a (r.a) koşar. Büyük veliye bir şey söylemeye gerek yoktur. Zira onlar biiznillah kalp okur ve halden anlarlar. Yüce imam ona iki tavsiyede bulunur. "Bir ilmi bırakma, iki fazla konuşma!"

Davud-i Tai (k.s) Hazretleri de öyle yapar. Bir taraftan İmam-ı Muhammed (r.a), İmam-ı Ebû Yûsuf (r.a), İmam-ı Züfer (r.a) gibi zirvelerle birlikte fıkh mütalaa eder. Bir taraftan da İbrahim Ethem (k.s) , Habib-i Acemî (k.s), Fudayl bin İyad (k.s), İbn-i Semmak (k.s), Habib-i Rai (k.s) gibi gönül ehillerinden edep devşirir. Hele şu bir nefeste saydığımız büyüklere bakın. O devir Bağdat'ı böylesine mümbit bir ilim iklimidir işte. Bu mübarek, Silsile-i Aliyye denilen veliler zincirinin nadide bir halkasıdır.

İmam-ı Azam (r.a)ın ilim meclisine devam ederdi. Bir gün ***Ebu Hanife (r.a)*** Hazretleri kendisine dedi ki:

"***Ya Davut! Bir aleti, yani ilmi sağlamlaştırdık. Geriye kaldı, onunla amel etmek!***" Davut Tai diyor ki: "***Bu söz üzerine uzlete çekilmem hususunda nefsimle mücadeleye başladım. Nefsime: "Hiçbir meselede konuşmamak şartıyla Ebu Hanife'nin meclislerine devam etmedikçe seni uzlete çekmem, dedim. Kimseyle konuşmamak şartıyla bu meclislere devam ettim. Bir meseleye cevap vermek zorunda, kaldığım olurdu. Ben o mesele hakkında konuşmamaya susuz kalmış bir insanın soğuk suya duyduğu istekten daha şiddetli bir arzu duyar, fakat konuşmazdım."***

Fudayl bin İyad (r.a), bütün ömrü boyunca Davud'u iki kere görmüştü. Fakat bununla övünür dururdu. Bu ilk görüşmelerinde, evin

tavanının altındaki çatlağı gören Fudayl: "Burdan kalk, zira tavan çatlamış üstüne yıkılacak dedi.

Davud-i Tai (k.s):" Ben epeydir burdayım, bırak çatlağı, tavanın bile farkında değilim diye cevap verdi: İkinci görüşmelerinde Fudayl, Davud'dan nasihat taleb etmiş oldu. "Halktan firar et!" buyurmuştu.

Davud-i Tai (k.s) Hazretleri tam 20 sene İmam-ı Azam (r.a) Hazretleri'nin derslerine devam eder. Zamanla parmakla gösterilen bir âlim olur, pek çok ilimde mütehassıs, fıkhda ise müctehittir. Zamanının en fasih konuşanı ve Arapça'yı en iyi bileni, fıkıh ve reyde imamların en önde gelenlerinden biriydi.***(ebu Nuaym,6/336.Kuşeyri, s.123)***

Davud-i Tai (k.s) Hazretleri Allah'u Zülcelâl ve Resulünün (s.a.v) sevgisi ile dolu olan gençlere kapısını ve gönlünü açar. Onlarla evladı gibi ilgilenir ki bunlar içinde Ahmed el Antâkî (k.s), Sa'dûn-ı Mecnûn (k.s) ve Mâruf-i Kerhi (k.s) gibi zirveler vardır.

Maruf Kerhi (k.s) diyor ki: "Davud Tai (k.s) kadar dünyaya değer vermeyen ve nazarında dünya "Hiç" olan bir başka kimse görmedim. O'nun nazarında dünyanın ve ehl-i dünyanın değeri bir sivrisineğin kanadı kadar bile değildi."

Denilir ki: " Davut Tai (k.s), herşeye kalp gözüyle bakardı. Onun basiret gözü kafa gözünü zayıflatmıştı. İnsanların gördüğü şeyleri o adeta hiç görmezdi. Tabii insanlar da onun baktığı şeyin farkına varmazdı. İnsanlar onun haline şaşardı. O da insanların haline taaccüb ederdi. O dünyaya aldanmış, dünya akıllarını başlarından almış, dünya sevgisi kalplerini öldürmüş olan ehl-i dünyayı gördüğünde korkar, kendini ölüler arasında gibi hissederdi."

Mürüvvet sahibiydi. Hak sahibine hakkını fazlasıyla vermekten hoşlanırdı. Kan aldırdığı adama bir dinar vermişti. "Fazla oldu bu taraf değil mi?" diyenlere, "Mürüvveti olmayanın kâmil bir ibadeti de olamaz" buyurmuştu.

"İlahi, senin derdin beni dünyevi dertlerden azad ediyor ve uykumla arama giriyor" derdi. Dünya metaına asla kıymet vermezdi. Nitekim ölüm döşeğinde yatarken gelenler, onun yastığının kerpiç, yiyeceğinin, bir çanak suya batırılmış kuru ekmekten ibaret olduğunu gördüler.

İnsanın amellerine güvenmesinden hoşlanmaz "Bizim amellerimize göre neticemiz ümidsizliktir. Fakat gönüllerimiz hep ümid cihetini iltizam ediyor", diyordu.

Nakildir ki: Davud Tai Hazretlerini gülerken kimse görmemişti. Birgün bir dostu geldi. Gülerken gördü. Sordu:- Senin hiç güldüğün yok idi. Ben geldim diye mi gülersin? Davud-u Tai (k.s)de: Geçen gece Rabbim bana üns şarabından içirdi. Onun için bugün şadlığımdan bayram ederim.

Bir kişi geldi, Davud Tai (k.s) Hazretlerine çok baktı. Davud-u Tai (k.s):- Nasıl çok söylemek ziyan getirirse, çok bakmak dahi öyledir, dedi.

Cennet talebinde bulunmaktan çok cehennemden kurtulmayı dilerdi: "Dilerim ki cehennemden kurtulayım isterse bu kurtuluş yanıp kül olmamdan sonra olsun yeter."

Dünya hakkında şöyle buyururdu: "Eğer selamet dilersen dünyaya" 'Hadi sana selam olsun' diyerek veda et! Eğer keramet istersen ahirete sen nazarımda ölü gibisin' diyerek cenazesini kılmak üzere tekbir al!"

"Allah'ı dileyen müridin alameti dünyaya karşı müstağni olmak, dünyadan zaruret miktarına yetinmek. Fazlasını arayıp şımarmamak."

"Ağırlıklarınız uzun yola çıkacak birinin ağırlığı kadar olsun. Sakın bundan fazla bir dünyalığı kalbinize yerleştirmeyin."

"Dünyaya karşı saim olun ki, ölümle iftar edebilesiniz";

"Ey insanlar! Ehl-i dünya nefislerinin isteklerine karşı acelecidir, dünya hesabıyla bedenlerini yorarlar. Hâlbuki dünyaya rağbet dünyada ve ahirette yorgunluktan başka bir şey değildir. Zahidlik ise dünyada ve ahirette rahatlıktır, "öyleyse" Aslandan kaçar gibi ehl-i dünya olan insanlardan kaçmamalıdır."

" Ey Âdemoğlu! Emeline kavuşunca sevinirsin. Hâlbuki sen emeline ancak ecelini tüketerek kavuşuyorsun. Amelini ise sanki faydası başkasına imiş gibi geri alıyorsun.

VEFATI

Yaşı ilerleyip ölümünün geciktiğini gördükçe şöyle derdi: "Ölüm bize ağır gelmeye başladı, Çünkü bu hayatta çok günahlar işler olduk."

Davud-u Tai (k.s) Hazretlerinin atasından miras çok evler kaldı. Bunlardan birine girdi. İçinde yıkılıncaya kadar oturup, o yıkılırsa diğer eve girerdi.- Niçin tamir etmezsin? Harab olup gider dediler:- Dünyada harab olmayacak ev var mıdır? Ben Hak'la ahd eyledim, hiç imaretli ev içinde oturmayayım.

Nihayet hep evleri yıkıldı. Bir dehliz içinde kaldı. Ol gece Davud öldü, dehliz de yıkıldı.

Ol tarikat sultanı dünyadan gittiği gece anasından sordular:- Hiç hastalanmadı mı? Anası dedi ki: - Bu gece sabaha değin namaz kıldı. Kur'an okudu. Vitr namazını tamam edip secdeye vardı. Secde içinde can verdi. **H.160 M.781**

Sağlığında vasiyet eylerdi ki:- "Beni şehir içine koymayın. Yalnız yerde kabre koyun. Zira diriliğinde halktan kaçardı, ölünce de kaçmış oldu."

Dünyadan gittiğinde bir avaz işittiler:"- ***Ey yer ehli! Davud dünyadan gitti. Hakk'ka kavuştu. Hak Teâlâ ondan razı oldu. "***

Bir ulu rüyada gördü ki Davud havada uçar ve:- Elhamdülillah zindandan kurtuldum derdi.

(Hılyetülevliya,VII/335-367Safatusısafve III/131-146; Kuşeyri Terc., 88, Keşfül-mahcüb Terc., 207-208 Nefehatül-Uns Terc., 95, el-Makdisi, Kitabüttevabın, 206-207, Şa'rani, et -Tabakakül-kübra, 1/65 Tezkiretül-evliya, 263-269, Münavi, el-Kavakibud-dürriye,1/103; Tarih Bağdat, VIII/3A7 vd.)

MARUF-İ KERHİ(k.s)
(D…Ö.H.200-M.815 Bağdat)

Adı Maruf bin Feyruz veya Feyruzan; künyesi Ebu Mahfuz, nisbesi el-Kerhî. Tebe-i tabiîn neslinden. Pekçok tabiî ile görüştü. Davud et-Taî (k.s)'nin mürîdi, Seriy es-Sakatî (k.s)'nin şeyhi.

Babasının adı Firuz'dur. "Maruf Ali Bin Kerhi" diyenler de vardır. Bağdat'ın Kerh beldesinden olduğu için Kerhi denilmiş olup "Maruf-i Kerhi" olarak tanınmış, Sofıyyeyi Aliyyenin büyüklerindendir. Tasavvufta örnek, Hak Teâlâ (c.c) Hazretleri'ne giden yolun rehberi, zamanındaki âşıkların efendisi idi. Maruf-i Kerhi (k.s) Hazretleri'nin doğum tarihi kesin olarak belli değildir. İkinci asırda yaşamıştır. İranlı hıristiyan bir anne babanın çocuğu iken hıristiyanlığı öğrenmesi için rahibe gönderilmişti. Kardeşi İsa onun İslâm'a gelişini şöyle anlatmaktadır: "Kardeşim Maruf'la okula gidiyorduk. Hıristiyan hoca (rahib) (hâşâ) 'Allah üçtür. Baba, oğul ve Ruhül Kudüs' derdi. Kardeşim Maruf 'Allah birdir' diye bağırırdı. Rahib onu döverdi, zaman böyle geçti. Annesi ona olan sevgisinden dolayı 'Eğer Allah-ü Teâlâ (c.c) Hazretleri oğlumu geri gönderirse o hangi dinde ise bende o dine tabi olacağım' dedi."

Maruf-i Kerhi (k.s) Hazretleri, İslam'a girişini ise şöyle aktarıyor: "Camiye gittim. Vaaz eden bir zatı muhterem vardı. Cemaat onu dinliyordu. Şöyle diyordu: ***'Kim Allah-ü Teâlâ (c.c) Hazretleri'nden yüz çevirirse, Allah-ü Teâlâ (c.c) Hazretleri de ondan yüz çevirir. Kim kalbiyle Allah-ü Teâlâ (c.c) Hazreleri'ne kavuşmayı arzu ederse ve O'na (c.c) koşarsa, Allah-ü Teâlâ (c.c) Hazretleri onu rahmetiyle karşılar.'*** Bu zat Muhammed İbni Semmak (r.a) idi. Onun sözleri kalbime tesir etti. Cemaat bana baktı, beni İbni Semmak'a (r.a) götürdüler, başımı okşadı. '***Merhaba ey Rabbini arayan, merhaba ey Allah'ın (c.c) sevgisine muhabbetine kavuşan kişi'*** dedi. Rahibin bana yaptığını hatırladım, tam bu sırada: 'Rahibin hareketi mi?' diye sordu, nasıl biliyordu. 'Evet' dedim. ***Bana: 'Allah-ü Teâlâ (c.c) Hazretleri'ne dua et, kabul olur' buyurdu. Allah-ü Teâlâ (c.c) Hazretleri'ne dua ettim. Öğrendim ki, rahib müslüman olmuş,*** sonra İbni Semmak (r.a) beni İmam-ı Ali Rıza (r.a) Hazretleri'ne götürdü. Durumu anlattı, onun eliyle müslüman oldum."

Ma'ruf, Kûfe'de ciddi bir eğitimden geçer. İmam-ı Ali Rıza (r.a)'nın çocuklarıyla birlikte büyüdüğü için aileden sayılır. İmam-ı Ali Rıza (r.a) "O neseb bakımından değilse de huy ve muhabbet bakımından Ehl-i beyttendir. Nasıl ki ceddimiz Selmân-ı Farisi (r.a)'yi ilhak edip Ehl-i beytten saydı Ma'rûf da bizdendir."

Hârun Reşîd ile aynı zamanda yaşadı. Muhaddis olup, zamânının meşhûr hadîs âlimlerinden hadîs dinlerdi. Ma'rûf-ı Kerhî (k.s), Bekir bin Huneys, Rabi' bin Sabîh ve birçok âlimden hadîs öğrendi. Halef bin Hişâm, Zekeriyyâ bin Yahyâ el-Mervezî, Yahyâ bin Ebî Tâlib ve birçok hadîs âlimi de Ma'rûf-ı Kerhî'den hadîs-i şerîf rivâyet etmişlerdir. Ma'rûf-ı Kerhî (k.s), Bağdât'ın imâmı ve zâhidi lakabını aldı. Dinde imâm olup, fıkıh, hadîs, tefsîr ve kelâm ilimlerinde büyük âlimdir. Bütün bu ilimlerde hüccet, senet idi. İctihad makâmına erişmişti.

Muhammedi mansur-i Tusi der ki: Birgün Maruf'u Bağdad'da gördüm. Yüzü sıyrılmış. Bu nişan sende yoktu, neden oldu? Diye sordum. Sana ait olmayan şeyi neden sorarsın. Mabudun hakkıyçün söyle. Kimseye söyleme. Birgün sabah namazını Bağdad'da kıldım Sonra vardım Kâbe'yi tavaf eyledim. Zemzem kuyusuna su içmek için gittim. Ayağım kaydı, düştüm. Bu nişan odur dedi.

Bir gün, talebeleriyle Dicle kenarındaki bir hurmalıkta oturuyorlardı. Dicle'nin yukarısından bir kayık geldiğini gördüler. Kayıkta bir kaç erkek içki içiyor, nâra atıyordu. Bu nâhoş manzara

karşısında talebeleri; "Efendim bir duâ edin de, Allah'ü Teâlâ bunları bu nehirde boğsun ve insanlar onların zararlarından kurtulsunlar." dediler.

Şöyle buyurdu: ***"Yâ Rabbî! Sen bu kullarını dünyâda neşelendirdiğin gibi âhirette de neşelendir."*** Talebeleri bu duânın mânâ ve sırrını anlamadıklarını söylediler. Bunun üzerine; "Benim söylediğimi (Allah'ü Teâlâ) bilir. Bekleyin şimdi görürsünüz." buyurdu." O topluluk Ma'rûf-ı Kerhî'(k.s)yi görünce sazlarını kırdılar, şaraplarını döktüler ve titremeye başladılar. Ma'rûf'un el ve ayaklarına kapanıp tövbe ettiler. Ma'rûf-ı Kerhî (k.s); ***"Gördüğünüz gibi herkesin istediği oldu; ne onlar boğuldu, ne de bir kimse onlardan rahatsız oldu."*** buyurdular.

Birgün Maruf abdesti bozuldu.. Derhal toprakta teyemmüm etti. Ya şeyh Dicle ırmağı yakın iken niçin teyemmüm edersin? Dicle ırmağına varıncaya kadar diri kalacağımı biliyor musunuz, dedi.

Yahyâ bin Mâîn ve Ahmed bin Hanbel(r.anhüm), Ma'rûf-ı Kerhî (k.s)'nin yanına geldiler. Yahyâ bin Mâîn, Ma'rûf-ı Kerhî'ye Secde-i sehv'i sormak istiyordu. Ahmed bin Hanbel, Yahyâ'ya; "Sus!" dedi. Fakat o susmadı ve "Yâ Ebel-Mahfûz, Secde-i sehv hakkında ne dersin?" diye sordu. Ma'rûf-ı Kerhî; "Kalbin namazdan gâfil olup, namazdan başka bir şeyle meşgûl olmasından dolayı bir cezâdır." deyince, Ahmed bin Hanbel (r.a); "Bu ne güzel ve ne mânâlı bir cevaptır." buyurdu.

Kerâmet ve menkıbeleri çoktur. Cömertlik ve kerem sâhibi olup, sağlığında ve vefâtından sonra da yardım yapan dört büyük velîden biridir. Bunlar; Ahmed bin Hanbel, Ma'rûf-ı Kerhî, Bişr-i Hafî ve Mansûr bin Ammâr(r.anhüma)'dır.

Ma'rûf-ı Kerhî (k.s) bir gün namaz kılmak için ikâmet okudu ve sonraMuhammed bin Ebî Tevbe'nin öne geçip namaz kıldırmasını istedi. Kendisi imâm olmadı, müezzinlik yaptı. Muhammed bin Ebî Tevbe imâmlık yapmaktan çekindi ve Ma'rûf-ı Kerhî'(k.s)ye; "Eğer bu namazı kıldırırsam başka namaz kıldırmam" dedi. Ma'rûf-ıKerhî bu sözü beğenmedi ve "Nefsinden konuşuyorsun. Başka bir namaz kıldıracağını düşünmek (başka bir namaz vaktine kadar yaşayacağım diye konuşmak) tûl-i emel (uzun arzû) sahibi olmaktır. Tûl-i emel sâhibi olmaktan Allah'ü Teâlâya sığınırız. Çünkü tûl-i emel, hayırlı amel yapmaya mâni olur." buyurdu.

"Dünyâ dört şeyden ibârettir: *Mal, söz, uyku ve yemek*. Mal; insanı Allah'ü Teâlâya isyân ettirir. Söz, insanı Allah'ü Teâlâdan oyalar. Uyku, insanaAllah'ü Teâlâyı unutturur. Yemek ise insanın kalbini katılaştırır." buyurdu.

Sırrî-yi Sekâtî (k.s) buyurdu ki: *Ma'rûf-ı Kerhî (k.s)'yi şöyle söylerken işittim: "Kim kibirli olur, kendini büyük görürse Allah'ü Teâlâ onu yere vurur; kim Allah'ü Teâlâ ile münâzea ederse (karşı gelirse) Allah'ü Teâlâ ona gazâb eder. Kim Allah'a tevekkül eder O'na sığınır ve güvenirse; Allah'ü Teâlâ onun yardımcısı olur. Kim Allah'a tevâzû ederse, Allah'ü Teâlâ onu yükseltir." Sırrî-yi Sekâtî (k.s) hazretleri; "Kavuştuğum bütün nîmetlere Ma'rûf-ı Kerhî (k.s) hazretlerinin bereketiyle kavuştum." buyurdu.*

Ma'rûf-ı Kerhî(k.s), talebesi Sırrî-yi Sekâtî'(k.s)ye buyurdu ki: "Eğer Allah'ü Teâlâya duâ eder ve bir şey istersen, O'na benim ismimi vesîle et, benim hürmetime iste!"

Abdest almak için Dicle'ye gitti. Kur'ân-ı kerîm ve seccâdesini namaz kıldığı yerde bıraktı. Bir kadın gelip bunları alıp giderken Ma'rûf arkasından koştu ona yetişti ve yüzünü görmemek için başını eğip; "Kur'ân-ı kerîm okuyan çocuğun var mı?" diye sordu. Kadın hayır deyince; "Kur'ân-ı Kerîmi bana ver, seccâde senin olsun." buyurdu. Kadın onun bu güzel hareketine çok şaşırdı. Her ikisini de oraya bıraktı. Ma'rûf-ı Kerhî hazretleri; "Seccâdeyi al, sana helâl ettim." buyurdu. Kadın utanarak hemen oradan uzaklaştı gitti.

Halîl Sayyâd anlatır: Oğlum Muhammed kaybolmuştu. Annesi ve ben şaşkına dönmüştük. Ma'rûf-ı Kerhî'ye geldim ve "Ey Ebâ Mahfûz, oğlum kayboldu, annesinin aklı başından gitti." dedim. "Ne istiyorsun buyurdu?" "Allah'a duâ edin de, çocuğumuzu bize iâde etsin" dedim. "Yâ Rabbî, gök senin, yer senin, arasındakiler de senin. Muhammed'i gönder" dedi. Şam kapısına geldim. Oğlumu orada gördüm. "Oğlum Muhammed, geldin mi?" dedim. "Şimdi Enbâr şehrinde idim, birden kendimi burada buldum." Dedi

İbn-i Merdeveyh şöyle anlatır: "Biz Ma'rûf-ı Kerhî ile berâber oturduk. Yüzünden nur fışkırıyordu. O nur yayılarak her tarafı aydınlatıyordu." Kendisine"Yâ Ebâ Mahfûz! Senin suyun üzerinde yürüdüğünü işittim" dedim. Bunun üzerine; "Benim aslâ su üzerinde yürümem diye bir şey yoktur. Fakat bir tarafa geçmek istediğim zaman, nehrin iki kenarı birleşir o zaman geçerim." buyurdular. Muhammed bin Muhallid dedi ki: Hasan bin Abdülvehhâb'a Ma'rûf-ı Kerhî'nin

hayatı okunuyordu. Buyurdu ki: "Ma'rûf-ı Kerhî'nin suyun üzerinde yürüdüğünü söylerler. Eğer bana onun havada yürüdüğü söylenilse; onu tasdik ederim

Âmir bin Abdullah el-Kerhî anlatır: Benim hıristiyan bir komşum vardı. Bir gün bana geldi ve "Ey Ebâ Âmir, benim senin üzerinde komşuluk hakkım vardır. Senden bir ricâm var. Beni bir evlat verip duâ etmesi için Allah'ü Teâlânın sevgili bir kuluna götürmedin" dedi. Bunun üzerine komşumu Ma'rûf-ı Kerhî'(k.s)ye götürdüm. Onun durumunu ve ricâsını anlattım.

Ma'rûf-i Kerhî (k.s) de onu İslâm'a dâvet etti. Müslüman olmasını istedi. Komşum; "Yâ Ma'rûf, benim hidâyetim senin elinde değildir. Ancak Allah'ü Teâlâ hidâyet eder, bir kimseyi doğru yola kavuşturur. Ben senden duâ istemeğe geldim. Müslüman olmağa gelmedim." dedi. Bunun üzerine Ma'rûf-ı Kerhî ellerini kaldırdı; "***Allah'ım senden bu kimseye anne ve babasına itâatkâr bir evlât vermeni istiyorum. Anne ve babası da onun elinde müslüman olsun."*** diye duâ etti. Allah'ü Teâlâ duâsını kabûl etti ve bu kimsenin bir oğlu oldu.

Bu çocuk zamanındaki çocuklardan ve akranlarından çok akıllı ve çok zekî oldu. Büyüdüğü zaman babası onu bir râhibe götürdü. Ona hıristiyanlığı ve İncil'i öğretmesini istedi. Râhip onu önüne oturttu. Kendisine bir yazı tahtası verdi ve benim okuduğumu, söylediğim şeyleri söyle dedi. Bu çocuk; "Hayır söylemem, dilim teslisi söylemeye (Allah üçtür demeye) kapalıdır. Kalbim ise, Allah'ü Teâlânın sevgisiyle meşgûldür." dedi.

Râhip; "Ey oğlum ben sana bunu sormadım." dedi. Çocuk; "Peki neyi sordun?" dedi. Râhip; "Ben sana, benden sorup öğrenmek ve anlamak istediğin şeyi sordum." dedi. Bunun üzerine çocuk; "Aklımın kabûl edeceği, zihnimin ve kalbimin idrak edeceği şeyi bana öğret." dedi. Râhip; "Ey oğlum, Elif de." diyerek alfabenin ilk harfini söyledi. Çocuk şiirle şöyle dedi: "(Lafza-i celâlın başındaki) vasıl elifi her kalbi, ezelî ve ebedî sıfatlar sâhibi olan sevgiliye (Allah'ü Teâlâya) vasletti, kavuşturdu. Râhip; "Oğlum Be de." diye söyledi. Çocuk yine şiirle! "Be, Allah'ü Teâlânın BEKÂ (sonu olmamak) sıfatının harfidir" dedi. Râhip, Te, Se, Cim, Ha ve bütün harfleri söyledi.

Çocuk da hepsine manzum ve o harflerle ilgili Allah'ü Teâlânın sıfatlarını anlatan şiirlerle cevap verdi. Bu cevapları duyunca râhip şaşırıp kaldı. Kalbinde bir ürperti duydu ve kendisini bir titreme aldı.

İslâm dîninin dışındaki bütün dinlerin bâtıl olduğunu anladı. Râhipteki bu değişikliği görünce genç: Ağlatan, güldüren, öldüren, dirilten bir Allah'a yemîn ederim ki, O'nun kapısından başka bir kapıya giden, mutlak zarar etmiştir. Allah'ın rızâsından başka bir şeyi maksûd edinenler yolunu şaşırmıştır. Hakîki maksad, Allah'ü Teâlânın rızâsıdır. O'ndan başkasına gidenlere yazıklar olsun. Af ve ihsân eden Allah'ü Teâlâ, O'ndan başkasından ne zarar gelir ne fayda. Hâlık-ı âlem Allah'ım ne âlâdır, ne âlâ. Kul isyân eder de, yine örter o aliyy-ül-âlâ. Âlemde kendisinden başka Rab olmayan Allah, her noksanlıktan münezzehtir. Sever kendisinin emirlerine, nehiylerine uyanları ol münezzeh. Beyitlerini söyledi.

Râhip işittiği sözler karşısında aklı başından gitti. Bu çocuğun kendinden konuşmadığını ve bu hikmetli sözleri söyletenin Allah'ü Teâlâ olduğunu anladı. İşte tam bu sırada içinden gelerek; "***Eşhedü enlâ ilâhe illallâh ve eşhedü enne Muhammeden abdühû ve resûlüh." diyerek îmân etti.***

Sonra çocuğun elinden tutarak babasına getirdi. Babası oğlunun râhiple beraber geldiğini görünce, ona doğru yöneldiler. Râhibe bakınca yüzünde bir nur parladığını gördü. Râhibe; "Oğlumun zekâsını nasıl buldun?" diye sordu. Râhip; "Onun sözlerine kulak ver." dedi. Sonra söylediklerini babasına anlattı. Babası; "Muhtaçlara yardım eden Allah'ü Teâlâya yemîn ederim ki, bunlar ondan değildir. Bunlar Ma'rûf-ı Kerhî'nin duâsı bereketiyledir. Onun kerâmetidir." dedi.

Sonra;"Ey oğlum, senin vâsıtanla bizi Cehennem'den kurtaran Allah'ü Teâlâya hamdederim. Muhakkak ki biz çok kötü bir halde idik, îmânsız idik" dedi ve Kelime-i şehâdet getirip, îmân etti. Sonra bütün âilesi de müslüman oldu. Evlerindeki haçları kırdılar. Allah'ü Teâlâ, Ma'rûf-ı Kerhî (k.s) hazretleri vasıtasıyla bunlara hidâyet nasîb etti ve Cehennem ateşinden kurtardı."

Serîyyi Sekâtî anlatır: "Ma'rûf-ı Kerhî'yi rüyâmda gördüm. Arşın altında durmuş, gözü açık, hayran, hareketsiz, kendinden geçmiş bir haldeydi. Allah'ü Teâlâ, meleklere; "Bu kimdir?" buyurdu. Yâ Rabbî, sen daha iyi bilirsin dediler. Allah'ü Teâlâ: "Bu Ma'rûf'dur. Benim muhabbetimden mest ve hayran olmuştur. Beni görmeyince, kendine gelmez" buyurdu."

Ma'rûf-ı Kerhî(k.s), Ramazan ayından başka bir ayda, nâfile oruç tutarken Bağdât çarşısından geçiyordu. İkindi vakti bir su dağıtıcısı; "Benim suyumdan içene Allah'ü Teâlâ rahmet etsin" diye bağırıyordu.

Hazret-i Ma'rûf, sucunun elindeki bardağı alıp içti. Talebeleri dedi ki: "Efendim siz oruçlu değil miydiniz?"

" Ma'rûf-ı Kerhî (k.s) vefât edince, kendisini rüyâda gördüler; "Allah'ü Teâlâ, sana nasıl muâmele eyledi?" dediler, "O su dağıtıcısının duâsı ile daha fazla ihsâna kavuştum." dedi.

Ma'rûf-ı Kerhî (k.s) Hazretleri, ne Cennet arzusundan, ne de Cehennem arzusundan dolayı ibâdet etti. O yalnız Allah'ü Teâlâya olan aşkından ve muhabbetinden dolayı ibâdet etti. Allah'ü Zülcelâl de onu en yüksek makamlara yükseltti ve aradaki perdeleri kaldırdı. Hem Hak Teâlânın hem de halkın sevgilisi oldu.

Ma'rûf-ı Kerhî'(k.s)ye: "***Muhabbet nedir?"*** diye sordular. Cevâben buyurdu ki***:"Muhabbet, öğrenmek ve öğretilmekle elde edilen bir şey değildir. AncakAllah'ü Teâlânın bir ihsânı ile elde edilir. Buyurdu ki: "Kulun mâlâyanî boş ve faydasız konuşması, Allah'ü Teâlânın onu zelil ve yalnız bırakmasının alâmetidir."***

"Tasavvuf, hakîkatları almak ve halkın elinde olan dünyâ malından ümidini kesmektir, uzaklaşmaktır."

*Sordular**:*** ***Sevgi nedir?*** *Şöyle cevap verdi:* ***Sevgi insanlardan öğrenilecek bir şey değildir. O bir Hak vergisidir, herkese nasib olmaz.***

Süleyman Daranî anlatıyor: Maruf'a: "Allah'a itaat edenlerin bunu nasıl başardığını" sordum. Şöyle cevap verdi: "Kalplerinden dünyayı çıkararak. Eğer kalplerinde dünyaya ait bir şey bulunsa secdeleri sahih olmaz." Sordum: "Dünya kalpten ne ile çıkar?" Dedi ki: "Hakk sevgisi ve halka hüsn-i muameleyle."

Sordular: ***Velilerin alametleri nelerdir****? Buyurdu ki****: Üzüntüleri Allah için, meşguliyetleri Allah iledir. Sığındıkları yer de Hakk Teâlâ Hazretleridir.***

Maruf-i Kerhi (k.s) Hazretleri bir zaman sonra Bağdat velileri arasında zikredilir ki Zekeriyya bin Yahya (k.s) ve Seriyy-i Sekâtî (k.s) gibi zirveleri O yetiştirir. Ahmed bin Hanbel (r.a) gibi bir müctehid bile bazı meseleleri ona getirir. O'nun yanında diz çöker ve edebinden sesi zor işitilir. Bağdatlılar O'nu çok severler. Zira O Allah'ın (c.c) izniyle öldükten sonra bile feyz ve nasihat veren dört veliden biridir. (Diğerleri Ahmed bin Hanbel (r.a), Bişr-i Hafi(k.s) ve Mansur bin Ammâr'dır(k.s)

Mesela Seriyy-i Sekâtî (k.s) Hazretleri onun kabrine sıkça gider. Elbette Allah-ü Teâlâ'dan (c.c) ister ama O'nun hatırını vesile eder.

Allah-ü Teâlâ (c.c) Hazretleri bazı kullarını seçer ve sever. Onların üstüne nisan yağmuru gibi nimet yağdırır ki Maruf-i Kerhi (k.s) Hazretleri bunlardan biridir. Nitekim bir zaman sonra Dâvûd-i Tâî (k.s) Hazretleri gibi bir velinin dizi dibine oturur. Gökler duvak duvak açılır, hallere ve sırlara kavuşur.

Ahmet bin Hanbel (r.a) Hazretleri, Yahya bin Main (k.s), Maruf-i Kerhi (k.s) Hazretleri'ne müracaat ederler ve birçok meseleleri O'ndan öğrenirlerdi. Maruf-i Kerhi (k.s) Hazretleri "Bağdat'ın İmamı ve zahidi" lakabını aldı. Dinde İmam olup Fıkıh, Hadis, Tefsir ve Kelâm ilminde büyük âlimdir. Bütün ilimlerde hüccet "senet" idi. İctihad makamına erişmişti. Cömertlik ve kerem sahibi olup sağlığında ve vefatından sonra da yardım yapan büyük velilerden biridir

Maruf-i Kerhi (k.s)diyorki*: Kim hergün onlarca defa ta içinden gelerek,"Allahım Muhammed ümmetini islah et! Allahım Muhammed ümmetinin önünü aç. Dertlerini çöz! " Diye dua ederse hakiki dervişlerden (abdal)olur.*

Bir başka sohbetindede:"*Hiç sevaba yanaşmadan, amelsiz bir biçimde cenneti istemek günahtır. Allah'a yapışmadan şefaat ummak aldanıştır. Gururdur. Allah'a itaat etmeden, onu dinlemeden rahmetini ummak da cehalettir, aptallıktır."*

Maruf-i Kerhi (k.s) ye sorarlar: *Dünyayı kalpten nasıl çıkarıp atarsın? Şöyle cevap verir:"Temiz bir sevgi, güzel ve nazik davranışla. Temiz Allah sevgisinin üç niteliği vardır:*

1-Daima vefakâr olmak.

2-İstemeden verebilmek.

3-İkram ummadan övmek.

Evliyanın alameti üçtür:

1-Tüm çabaları, dertleri Allah'a varmak içindir. Düşüncesi Hak ola,

2-Hep Onu düşünürler, Onunla meşgul olurlar. , meşgûliyeti dâima Hak ile ola.

*3-Her şeyden Ona kaçarlar. Sığınacakları tek yer Allah'tır. İşleyeceği işi Hak ile işleye Tüm nimetlere garkolmuş bir arif daha nimet aramasın.****(Sahabeden Günümüze Allah Dostları, sh.183)***

Buyurur ki: **Cömertlik nişanı üçtür:**

1- Hilafsız vefa, 2- Sualsiz ata, 3- Minnetsiz şefkat.

İşte bu üç, evliya nişanıdır:

1- Endişesi hep Allah ola, 2- İşleyeceği işi Allah için işleye, 3- Gönlünün arayış ve kararı yani dolanımı Hak'la ola.

Hakkın kulları üzerine inayet nişanı odur ki amel kapısını açа, faidesiz söz kapısını kapaya. Amelsiz cennet istemek vebaldir. Allah emrine muti olmadan rahmet ummak cehildir.

Birgün Maruf hoş taamlar yiyordu. Bu hoş taamı niçin yersin? Dediler. - Ben konuğum, konuğa ne verirlerse onu yer dedi.

"Üstün olmak sevdâsında olan, ebedî olarak felâh bulmaz, kurtulamaz."

"Suâlsiz ve karşılıksız vermeğe çalış.""Allah'ü Teâlâ bir kuluna iyilik murâd ederse; hayırlı amel kapısını açar, söz kapısını kapar. Kişinin işe yaramaz söz konuşması bedbahtlıktır. Kötülük murâd ettiğinde bunların aksini yapar."

"Amelsiz Cennet'i istemek ve emir olunduğunu yapmadan rahmet ummak, câhillik ve ahmaklıktır."

"Sâlihler için çokluğun, sıddîklar için azlığın önemi yoktur."

"Dilini (başkalarını) kötülemek ve aşağılamaktan koruduğun gibi, medh etmekten de koru."

"İlim sâhibi, ilmiyle âmil olduğu takdirde, bütün müminlerin kalbi onun olur" (yâni bütün müminler onu sever).

"Kim öldükten sonra unutulmak istemezse, güzel (amel) işlesin ve isyân etmesin."

"Allah'ü Teâlâ müminlerden bir zümreyi kabirlerinden kanatlı olarak diriltir. Sur üfürüldüğü zaman kabirlerinden uçarlar. Cennet-i âlâya koşarlar. Onları melekler karşılar ve onlara"Siz kimsiniz?" derler. Onlar "Müminlerdeniz, Ümmet-i Muhammeddeniz, Ümmet-i Kur'ân'danız" derler.

Melekler "Siz Sırâtı gördünüz mü?" derler. "Hayır" diye cevap verirler. "Siz Haşrı gördünüz mü?" "Hayır." "Siz Allah'ü Teâlâyı gördünüz mü?" "Biz O'nun nûrunu gördük." "Peki, siz dünyâda ne amel yapardınız?" "Biz O'na kulluk ettik. O'ndan başka her şeyden yüz çevirdik. Allah'ü Teâlâ bize hesâba çekilecek bir dünyâlık vermedi" derler."

"Kim mümin kardeşinin bir aybını örterse, Allahü teâlâ onun bu işinden dolayı bir melek yaratır, onun elinden tutar ve o melekle berâber Cennet'e girer."

Maruf Kerhî (k.s), zaman zaman nefsini azarlar, kendi kendine şöyle çıkışırdı: "Bre miskin, kaç defadır ağlayıp sızlar, pişmanlık

duyarsın. Ne faydası var ki? Sen ihlâslı olmaya bak, o zaman kurtulursun."

"İyilerin kalpleri takvaya açıktır ve takva giren kalpten ancak iyilik sadır olur. Kötülerin kalpleri ise günahla kirlenmiş sü-i niyyetle kararmıştır."

"Salihler çok fakat salihlerin içinde sadık olanlar pek az.""Dilini başkasını yermekten koruduğun gibi övmekten de koru."

"Allah'u Teâlâ bir kulunun hayrını murad ettiği zaman ona amel kapısını açar, cedel kapısını kapatır. Bir kimsenin de şerrini murad ettiği zaman amel kapısını kapatır, cedel kapısını açar." Bir başka rivayette: "Allah hayrını murad ettiği kimseye amel kapısını açar, gevşeklik ve tembellik kapısını kapatır." buyurmuştur.

"Allah'ın kuluna gadabının alameti onu malayani (boş ve lüzumsuz şeyler) ile meşgul etmesidir."

"Amelsiz cennete talip olmak bir çeşit günah, sebepsiz şefaat beklemek bir nevi gurur, emrine itaat etmediğin kimseden merhamet ummak ise cehalet ve ahmaklıktır."

"Allah'a öyle tevekkül et ki, O senin muallimin, yoldaşın ve biricik müracaat kapın olsun. Zira insanlar sana ne zarar verebilir, ne de fayda sağlayabilirler**.**

Muhammed bin Hişâm diyor ki: ***"Ma'rûf-ı Kerhî*** (k.s)bana; ***"Sana on cümle öğreteceğim; beşi dünyâ, beşi âhiret içindir. Bunlar ile kim duâ ederse, Allah'ü Teâlâ onun duâsını kabûl buyurur" dedi. Ben; "Yazayım mı?" diye sordum. "Hayır. Behr bin Hânis nasıl tekrar tekrar okuyup bana öğrettiyse, sana da tekrar tekrar okuyup öğretirim" dedi. Bu on cümle şunlardır: "Dînim için Allah bana kâfidir. Dünyâm için Allah'ü Teâlâ bana kâfidir. Ehemmiyetli işlerim için Allah'ü Teâlâ kerîmdir ve bana kâfidir. Bana haksızlık etmek isteyenlere hilm ve kuvvet sâhibi olan Allah'ü Teâlâ kâfidir. Bana kötülük etmek isteyenlere, Şedîd olan Allah'ü Teâlâ bana kâfidir. Ölüm ânında rahîm olan Allah'ü Teâlâ bana kâfidir. Kabir suâlinde raûf olan Allah'ü Teâlâ bana kâfidir. Hesâb ânında kerîm olan Allah'ü Teâlâ bana kâfidir. Mîzân ânında latîf olan Allah'ü Teâlâ bana kâfidir. Sırat'ta, kadîm olan Allah'ü Teâlâ bana kâfidir. Kendisinden başka hiçbir ilâh olmayan Allah'ü Teâlâ bana kâfidir. O Arş'ın Rabbidir ve ben O'na tevekkül ederim."***

Sırrî-yi Sekâtî anlatıyor: Bir bayram günü Ma'rûf'(k.s)Hazretlerini hurma toplarken gördüm ve "Bunları ne

yapacaksın" diye sordum. "Şu çocuğu ağlarken gördüm ve niçin ağladığını sordum. Bana yetim olup anne ve babasının olmadığını, arkadaşlarının yeni elbiseleri ve oyuncakları olup kendisinin olmadığını söyledi. Şimdi bunları toplayıp satacağım, ağlamayıp oynaması için ona oyuncak satın alacağım." dedi. Bunun üzerine; "Bu işi bana bırak." deyip çocuğu alıp götürdüm. Yeni güzel elbiseler ve oynaması için bir oyuncak aldım. Çocuk o zaman memnun oldu. Bundan sonra kalbime bir nur geldi, kalbim parladı ve hâlim bambaşka oldu."

Ma'rûf'un bir dayısı şehrin vâlisi idi. Vâli, bir gün şehrin kenar mahallelerini dolaşıyordu. Ma'rûf'u bir kenarda oturmuş ekmek yerken gördü. Önünde de bir köpek vardı. Bir lokma kendi yiyor, bir lokma da köpeğin ağzına veriyordu. Dayısı, köpekle birlikte yemeğe utanmıyor musun dedi. Utandığım için bu zavallıyı yediriyorum dedi ve başını kaldırıp havadaki bir kuşa seslendi. Kuş uçup geldi, eline kondu ve kanadıyla başını ve gözünü örttü. Ma'rûf; "Allah'tan utanandan her şey utanır." buyurdu. Dayısı bu hâli görüp, bu sözü işitmekle hem hayret etti, hem de oradan uzaklaştı.

VEFATI

M.815 (H.200) senesinde **Bağdat**'ta vefât etti. Kabri Bağdât'tadır. Kabri başında yapılan duâ makbul ve müstecabdır. Bağdât ahâlisi ve bütün müslümanlar tarafından devamlı hürmet edilirdi. Kabri, duâların kabûl edildiği, hastaların şifâ bulduğu bir yerdir. Duâların kabûl edildiği herkes tarafından tecrübe edilmiştir. İmâm-ı Yâfiî de bunu bildirmektedir. ***(Sülemi, s.85.İbn. Cevzi, Menakıbbü Ma'ruf el Kerhi, s.200)***

Kabri AbbasiHalifesi Nasır Lidinillah tarafından cami ve külliye halinde yapılmış,M.1086.Daha sonraları Osmanlı Devleti tarafından, Bağdatvalileri, Abdurrahman Paşa, 1690.Ömer Paşa, 1892. Hasan Paşa, 1893. Sultan Abdulhamid Han tarafından 1894 tamir ettirilmiş ve bir takım ilaveler yapılmıştır. Bugünde büyük bir ziyaret mahallidir.***(Abdusselam Uluçam, Iraktaki Türk Mimari Eserleri, Ankara 1989,s.27.30.308.Mustafa Cevad, el İmarul İslamiyye, Sümer,3/Bağdat 1949,s.55)***

Ma'rûf-ı Kerhî (k.s) hastalanıp yatağa düştüğü zaman Sırrî-yi Sekâtî (k.s) hazretleri vasiyetini sordu. "***Vefât ettiğimde şu gömleğimi sadaka olarak ver. Çünkü dünyâya geldiğim gibi gitmek isterim Ölüm anında: "Dünyaya çıplak geldim, çıplak gitmek istiyorum."*** diyerek sırtındaki gömleğin fakirlere verilmesini vasiyet etti.

Ma'rûf-ı Kerhî (k.s) herkese iyi muâmelede bulunduğundan vefât ettikten sonra hıristiyanlar ve yahûdîler onun kendilerinden olduğunu

iddiâ ettiler. Müslümanlar ise; "O bizdendir." dediler. Bu iddiâlar olurken hizmetçilerinden biri gelip; "Efendimizin bize şöyle bir vasiyyeti var." ***"Benim cenâzemi yerden kim kaldırırsa ben o zümredenim."*** buyurdu, diye haber verdiler. Hıristiyan ve yahûdîler geldiler. Mübârek cenâzesini yerden kaldıramadılar. Müslümanlar cenâzesini kaldırdılar ve oraya defnettiler.

Maruf (k.s) Hazretlerinin Hak katında muamelesi öyle idi ki, vefatından sonra Bağdad'lılar onun kabri toprağına müstecab (Kabul olunmuş dua) ve tiryak-i mücerreb (Tecrübe edilmiş panzehir) derlerdi. Ve her ne hacet ki anın toprağına dileyeler, kabul olurdu Muhammed bin Hüseyn babasından naklediyor:

"Ölümünden sonra bir defa Marufu rüyada gördüm ve: "Allah sana nasıl muamele buyurdu?" diye sordum. "Allah beni bağışladı" dedi. "Zühd ve veraın sayesinde mi?" diye sordum. Dedi ki: "Hayır, Vaiz İbn Semmak'in şu nasîhatına uymam sebebiyle: "***Bir kul tamamıyla Allah'tan yüz çevirirse Allah da ondan yüz çevirir. Kul kalbiyle Allah'a yönelecek olursa Allah da rahmetiyle ona yönelir ve bütün mahlûkatın yüzünü de ona yöneltir. Allah'a ara sıra yönelene de Allah ara sıra merhamet eder."*** Bu söz kalbime tesir etti ve bütün kalbimle Allah'a yöneldim. Efendim Ali bin Musa Rıza'(r.a)nın hizmeti dışında bütün mal ve meşguliyeti terkettim. Bunu imam Ali Rıza'ya da söylediğimde, O, bana "Nasihat olarak bu söz kâfidir." buyurdu.

.(Câmiu Kerâmâti'l-Evliyâ; c.2, s.266. Hadâikü'l-Verdiyye fî Hakâiki Ecillâi'n-Nakşibendiyye; s.42. Hilyetü'l-Evliyâ; c.8, s.360. Tezkiretü'l-Evliyâ; s.241. Tabakatü's-Sûfiyye; s.83. Vefeyâtü'l-A'yân; c.5, s.231. Nefehâtü'l-Üns; s.92. Risâle-i Kuşeyrî; s.60, 61. Min A'lâm-il-Ârifîn; s.67. Târih-i Bağdâd; c.13, s.199. Tam İlmihâl Seâdet-i Ebediyye (49. Baskı); s.1108. Kıyâmet ve Âhiret; (7. Baskı) s.334. Rehber Ansiklopedisi; c.11, s.264-265. Tabakât-ül-Evliyâ; c.280. Dirâsât fi't-Tasavvuf-il-İslâmiyye; s.115. Sıfat-üs-Safve; c.2, s.210. İslâm Âlimleri Ansiklopedisi; c.2, s.293

SERİYYİ SEKATİ (k.s)
(D.H.155.M.772.. Ö.H. 251 -M.865)

Seriyyi Sekati (k.s) Hazretleri evliyanın büyüklerinden ve meşhurlarından. İsmi "Sırrı bin Muglis es Sekati" olup künyesi, "Ebül-Hasen"dir**, Hicri,155 M.772 de Bağdat'**ın Kerh semtinde doğdu. Babasının mesleği sakati(Hurdacılık)mesleğini devam ettirerek geçimini sağladı. Hayatının ilk dönemlerinde Hadis tahsili için Mekke'ye kadar uzanan seyahatlerde bulundu. Birçok âlimden ilim

taleb etmiş, asrının bir tanesi olmuştur. Ramazan ayında **H. 251 (M.865)** yılında Salı günü Bağdat'ta vefat etti.***(İbn. Cevzi, Sıfatüs Safve c.2 sh.243)(T.Diyanet V.İsl. Ans. C.36 s.564)***

Maruf-i Kerhi (k.s) Hazretlerinden feyz aldı. Cüneyd-i Bağdadi (k.s), Behre (k.s) Hazretleri'nin hocası ve dayısıdır. Maruf-i Kerhi (k.s) Hazretleri'nden sonra halifeliği devam ettiren Seriyyi Sekati (k.s) Hazretleri'nin birçok kerâmeti ve ünlü veciz sözleri vardır.

Züht ve takvası ile bilinen Seri es Sakati (k.s) Hazretleri helalliği şüpheli şeyleri yemekten ve kullanmaktan hassasiyetle kaçınır, dini geçim yolu haline getirenleri şiddetle kınar. Müridlerine; Dinin selamette, bedenin rahatta olmasını isteyen inziva köşesine çekilsin, diyerek uzleti tercih etmelerini öğütler. Ticaretle meşgul olanların gönüllerini bir an bile Hak'dan ayırmamalarını tavsiye eder. El emeğiyle geçinmelerini, gıdası şüpheli olan kimsenin kalbine ilahi nurun yansımayacağını söylerdi.***"(Sülemi, s.52.Ebu Nuaym,10/117-54)***

Seri es Sakati(k.s)Hazretleri, müridler için zühd ve tasavvuf yoluna intisab etmeden önce hadis tahsilinin gerekli olduğunu, aksi halde dini hayatın gevşekliğe sürükleneceğini söyler. Müridi ve yeğeni Cüneyd-i Bağdadi (k.s) Hazretlerine:"Allah sana önce sufiliği, sonra hadisi öğrenen değil. Önce hadisi sonra sufiliği öğrenen bir kişi olmayı nasip etsin"diye dua etmiştir.*(Ebu Talip Mekki,1/322)*

Onun tasavvuf anlayışında şer'i ve zahiri hükümlere riayet esastır. İlim ancak amele ulaştırdığı ölçüde değerlidir. Sufinin ulaştığı marifet nuru ondaki takva nurunu söndürmemelidir.

Tasavvufta, verâ takvâ asrının en öncüsüdür. Hâris Muhâsibi (k.s) ve Bişr-i Hafî (k.s)'nin akranıdır. Doğduğu şehir olan Bağdat'ta ticaretle uğraşırdı. O, nefsini mücahede ile öldürmüş, gönlünü müşahede ile diriltilmiş, hazret-i melekte yol bulmuş, izzet-i ceberut'a şahid olmuş, arif-i billâh ve mürşid-i ebedi olan şeyhlerin seçkinlerindendir.

Kendisinin dört seçkin halifesi vardır. Bunlar: Hasan Mesuhi (k.s), Nuri (k.s), Şeyh İbrahim (k.s) ve kendinden sonra bu mana yurdunda yol gösterici olan Şeyh Cüneyd-i Behre Bağdadi(k.s)devam ettirmiştir.

Cüneyd-i Bağdadî (k.s) anlatır: "Sırrı Sakatî hazretlerinden ziyade ibadet ehli kimse görmedim. Daima edepli bir hâlde otururdu. Allah'u Teâlâ'dan hiçbir zaman gafil olmamıştır. Yetmiş yıl hiç kimse onun, ayaklarını uzatıp yattığını, edebe uymayan bir hareketini

görmemiştir. Gece-gündüz Allah'u Teâlâ'nın huzurunda olduğunu düşünür ve her zaman edepli bir şekilde otururdu; ancak ölüm hastalığında yatağa uzanabildi."

Doğduğu şehir olan Bağdat'ta ticaretle uğraşırdı. Bir gün çarşı yandı ve kendi işyerine bir zarar gelmediğini haber alınca "elhamdülillah" dedi. Bu hadiseden pişmanlık duyarak bütün mallarını dağıttı; ama yine de kendi mallarının zarar görmeyişine sevinip elhamdülillah dediği için vefat edinceye kadar acı duydu, tevbe-i istiğfarda bulundu.

Şöyle anlatılmıştır: "Bir gün Sırrı Sakatî (k.s)'ye sabrın ne olduğu soruldu. O da sabır konusunu anlatmaya başladı. Bu esnada bir akrep dolaşmaya başladı. İğnesini defalarca soktuğu halde, Sırrı Sakatî (k.s) hazretleri hiç bir şey yokmuş gibi, sükûnetle konuşmasına devam etti. 'Neden akrebi fırlatıp atmıyorsunuz?' diye soranlara, Sırrı Sakatî (k.s) şöyle cevap verdi: "Sabır konusunda konuşurken, sabretmemek hususunda Hak Teâlâ'dan hayâ ederim."

Sırrı Sakatî (k.s) hazretleri, bir bayram günü meşhur bir zâtla karşılaşmış ve ona güler yüzlü olmayarak selâm vermişti. 'Neden böyle yaptın?' diye sorduklarında Sırrı Sakatî (k.s): "Rasûlullah (s.a.v) Efendimiz bir hadislerinde: 'İki mü'min karşılaştıkları zaman, yüz rahmet aralarında taksim edilir. Bunlardan doksan rahmet, daha güler yüzlü olana verilir.' buyurmuştur. İstedim ki o, benden daha çok sevap alsın." diye cevap verdi.

*Sırrı Sakatî (k.s) hazretlerinde, Allah korkusu, kendini küçük ve aşağı görme hâli o derece fazla idi ki, "Bağdat'ta ölmek istemem. Çünkü bu insanlar benim hakkımda iyi zan sahibidirler. Korkarım ki toprak beni kabul etmezse herkese rezil olmuş olurum. Kabahatlerimden dolayı yüzümün kararacağından korkarak her gün bir kaç defa aynaya bakarım ve keşke bütün insanların kalplerindeki sıkıntı ve üzüntüler bende olsa ve insanların hepsi rahat olsalar." buyururlardı.**(Sülemi, s.53)*

Bu büyük velînin nasihatlerinden birkaçı şöyledir:"Şu üç şey Allah'u Teâlâ'yı çok üzer: Vakti boşa geçirmek, insanlarla alay etmek ve gıybet etmek."

"Kul dört şeyle yükselir. Bunlar: İlim, edeb, emânet ve iffettir."

"Allah'u Teâlâ'yı görmekten mahrum kalmak, en şiddetli cehennem ateşinden daha çok azap verir.""Farzları yapmak, haramlardan kaçmak, çok istiğfar etmek, alçak gönüllü olmak ve çok

sadaka vermek, Allah'u Teâlâ'nın kendilerini çok sevdiği evliyasının ahlâkından olup, O'nun rızasına kavuşturur."

"Sünnete uygun olarak yapılan az bir ibadetin sevabı, bid'at işlenerek yapılan çok amelden kat kat daha fazladır.""Bir kimsenin ahmak olduğuna alâmet, kendi ayıbını bırakıp başkasının ayıbıyla meşgul olmasıdır."

"Kendi nefsini terbiye edemeyen, başkasının nefsini hiç terbiye edemez."

"Tasavvuf üç manayı içine alan bir isimdir:

1. Marifetin nûru verânın nûrunu söndürmez.

2. Kitab ve sünnetin zâhirine muhalif olacak şekilde ilm-i bâtından bir söz ile konuşmaz.

3. Kerametleri kendisini, Allah'ın mahrem olan sırlarını açıklamaya sevk etmez. Rabbim şefaatlerine nâil eylesin.

Cüneyd-i Bağdadi (k.s) Hazretleri, Seriyyi Sakati (k.s) Hazretlerinin kendisine:"Oğulcağızım! İlahi özlem ve sevgi kalb üzerinde dalgalanır. Girmek için yol arar. Eğer kalpde Cenab-ı Hakk'ın heybetine dair izler bulurlarsa girerler. Yoksa çekip giderler."

İbni Mesruk (k.s) da şunu nakleder: "Kimde üç nitelik varsa, inancı en üst düzeyde olur. Kızdığı zaman, öfkesinden ötürü hak yoldan sapmamak. Bir şeyi sevince, bu sevgisinden ötürü batıla meyletmemek. Güçlü, nüfuzlu olduğu halde başkasının hakkına tecavüz etmemek."

İsmail b.Abdullah (k.s) Ondan şunları naklediyor: ***Müridin dokuz makamı vardır.***

1-Farzı eda ettikten sonra nafile ibadetlerle Allah'u Zülcelale yakınlaşmaya çalışmak.

2-Ümmete öğüt vererek, Allah nezdinde güzel bir mevki sahibi olmaya çalışmak.

3-Allah kelamıyla dost olmak, sürekli Kur'an okumaya, onu anlamaya çalışmak.

4-Allah'ın hükümlerini uygulamada sebatkâr olmak.

5-Resulullahın sünnetini yaşamak.

6-Cenab-ı Hakk'ın her an gördüğüne inanarak, günahtan sakınmak.

7-Sevgiliye varmak için samimi bir çaba içinde olmak.

8-Aza razı olmak.

9-Şöhretten kaçmak.

(Sahabeden Günümüze Allah Dostları sh.240 Sebat Yay. İst.Çev. S.Aykut. E.Günenç. Y.Atak. A.Birişik. Fuat Aydın)

Seriyyi Sakati (k.s) Hazretleri velilerden birini görmek diledi. Bir dağ başına çıktı. Orada bir kişiyi oturur gördü. Selam verdi. O veli selam aldıktan sonra:"Ne kişisin?" diye sordu. "Hu!" "Ne işlersin?" "Hu!" "Ne yersin?" "Hu!" "Hu demekten muradın Allah mıdır?" Allah adını işitince nara vurup can verdi.

"Her yazık (günah) ki şehvetten hazıl olur, ümid olunur ki yarlıganır. Her yazık ki kibirdendir, ümit tutmağa yaramaz ki o yarlığana. Zira Hz. Âdem (a.s) günahı şehvetten idi. Yarlığandı. İblisin günahı kibirden idi yarlığanmadı.

Derdi ki: Beş nesne gönül içinde karar tutmaz, eğer gönül içinde başka nesneler bulunursa. Onlar da: Havf, reca, hayâ, üns, muhabbettir. Her kim halka karışmayı sever, o kimse sıdkı az olanlardandır. İyi ahlaklı odur ki halkı incitmeye ve incinmeye.

VEFATI

H.251. M.865 yılında **Ramazan ayını 6 sı Salı günü** ruhunu Canana teslim eyledi**.**

Cüneyd-i Bağdadi (k.s) diyorki: Dayım Seriyyi Sakati (k.s) Hazretleri hasta yatıyordu. Yüzü sapsarı, ilahi sevgiyle aydınlık ve huzurluydu. Ona doktor çağırmak amacıyla;"Nasılsın?"diye ordum. Bana şu beyti okuyarak karşılık verdi:

"Hekimime niye şikâyet edeyim derdimi
Bana gelen dert zaten hekimimdendir."

Ben üzgün bir vaziyette elime bir yelpaze aldım ve onu rahatlatmak için sallamaya başladım. Bana:**"İçi alev alev yanan bir insan, yelpazenin rüzgarıylamı rahatlayacak?"dedi ve şu beyitleri okudu:**

"*Kalp yanıyor, gözyaşı sıra sıra*
Dertler bir arada, sabır ayrılıkta,
Kararsız olan nefiste karar kılmak niye?
Ruh, endişe özlem ve tutkuyla kanamakta.
Ya Rab! Ecelde benim için ferahlık varsa
Bendeki hayatı al, ölümle ihya et beni."

Vefat ederken yanındaydım. Başımı başına yaklaştırdım. Ağlamaya başladım. Can çekişiyordu. Zorlukla gözlerini açtı. Sen kimsin? Dedi."Ben senin sadık hizmetkarın Cüneyd!"dedim."Merhaba"dedi."Ey Şeyh..Ey benim biricik

üstadım!Bana sen gittikten sonra faydası dokunacak bir öğüt ver!"dedim.***Hocam bana şu öğüdü verdi:"Kötülerle arkadaş olma.Hayırlı ve seçkin kulların dostluğundan ırak olma ki Allah ile bağını koparmayasın."****(Ebu Nuaym,Hilyetül Evliya,c.10 sh.116-127)*

Hasta iken Cüneyd halini sordu: "Nasılsın?" O da:"Bir aciz ve biçare kulum." Sonra: "Hak sohbetini koyup halk sohbetiyle meşgul olma" dedi ve can-i pakini ol yüce dergâha ısmarladı.***(İslâm Âlimleri Ansiklopedisi, c.3, sh. 302-304.Risale-i Kuşeyrî, sh. 64.Hilyetü'l-Evliya, c.10, sh.116.Tabakâtu's-Sûfiyye, sh. 48.Nefahatü'l-Üns, sh.180.)***

CÜNEYD-İ BAĞDADİ (k.s) (D.H.207-M.822-V. H.297 M.909)

Evliyanın büyüklerinden, tasavvuf ehlinin çok tanınmışlarından. Menba-ı Esrar, Matla-ı Evnar, Kutbu zaman, merkezi devran, Sultan-ı Tarikat, Meşayih-i cihan ve İmam-ı Eimme-i zaman idi. Seyyid-üt tarife denmekle meşhurdur. Künyesi, "Ebü'l Kasım Cüneyd b. Muhammed el-Hazzâz el-Kavârîrî"dır. Cüneyd bin Muhammed (k.s) Hazretleri Hicret-i Nebeviyye'nin **207 (M. 822)** senesinde Bağdat'ta doğdu. Bağdat'ta büyüdü ve orada yaşadı. Ailesi aslen Nihâvendli olup cam ticaretiyle uğraştıklarından Kavârirî nisbesiyle tanınmak-taydı. Bizzat Cüneyd-i Bağdadi (k.s)'de ipek ticaretiyle meşgul olduğundan Hazzâz lakabıyla tanınmıştır.

Asrının kutbu idi, binlerce veli yetiştirdi. Kerâmetleri nasihatleri, hikmetli sözleri ve ihlâslı amelleri ile meşhur oldu. Cüneyd-i Bağdadi (k.s) Hazretleri'nin çocukluğu ve gençliği hem hocası hemde dayısı olan Seriyyi Sakati (k.s) Hazretleri'nin yanında geçti. Çok sayıda hocadan ders aldı. Her an Allah-ü Teâlâ (c.c) Hazretleri'ni hatırlardı. Seccadesi üzerinde, sabaha kadar "Allah, Allah (c.c)" der, aynı abdestle sabah namazını kılardı. Çok sayıda talebe yetiştirdi.

Küçük yaşta ilim tahsiline başlayan Cüneyd-i Bağdâdî (k.s), Süfyân-ı Sevrî (k.s)'nin derslerinde yetişti. Tasavvuf ilmini dayısı Sırrî-i Sekâtî (k.s)'den öğrendi. Fıkıh, tefsir, hadis gibi ilimleri İmâm-ı Şâfiî'nin talebesi Ebû Sevr (k.s)'den öğrendi. Ayrıca Hâris-i Muhâsibî, Muhammed Kassâb (r.anhüm) ve başka zâtların da sohbetinde bulundu.

Cüneyd-i Bağdadi (k.s) Hazretleri şer'i ilimleri öğrendikten sonra kendisini,zühd,ibadet ve tasavvufa verdi.

Tasavvufla ilk teması, dayısının meclisinde olur. Yedi yaşında iken dayısı onu Hacca götürdü. Harem içinde 400 pir, şükür hakkında konuşuyorlardı. Şükür üzerine sohbet eden topluluğun önünde oyun oynadığı sırada birden bire dayısı Cüneyd'e:"Ey oğul! Şükür nedir? Sen de söyle." Cüneyd başını aşağı bırakarak tefekküre daldıktan sonra dedi ki: "Şükür oldur ki, Cenab-ı Hakkın verdiği nimetle Ona asi olmamak, isyan etmemektir. Ve O'nun nimetini masiyete sermaye eylemeyesin. " Cüneyd bu cevabı verince 400 pir bir ağızdan dua ettiler. Dayısı da Cüneyd'e dua kıldı ve "Ey oğul! Bu sözü nerde buldun?""Ya seyyidi! Senin sohbetinde buldum" diye cevap verdi. Oğlum, korkarım senin Allah'tan en büyük nasibin dilin olacak dedi. Gerçekten de tasavvuf konusunda en veciz, en güzel sözler Cüneyd'e aittir.

Cafer el Huldi'nin,"Hal ile ilmi Cüneyd kadar mükemmel bir şekilde birleştiren başka bir sufi görmedim. Onu gören halinin ilminden üstün, konuşmasını dinleyen ilminin halinden üstün olduğu kanaatine varırdı."demesi ilim ve tasavvuftaki mertebesini göstermektedir. Bundan dolayı"tavas'ul-Ulema" ve "seyyidü't-taife"gibi ünvanlarla anılırdı.

EĞİTİMİ

Ebû Sevr el-Kelbi'den fıkıh eğitimi. Ebû Ali el-Hasan bin Arefe el-Abdî başta olmak üzere bazı âlimlerden hadis ilmini aldı. Dayısı Serî es-Sakatî (k.s) ve Ebû Hamza el-Bağdâdî (k.s)gibi sofilerin sohbetinde bulundu. Sonraki yıllarda vaaz vermeye başladı ve İslami İlimler üzerinde derin bilgi sahibi oldu. Süfyan-ı Sevri'(k.s)nin mezhebinden olduğu rivayeti vardır.

Dönemin birçok ünlü sûfîsi Cüneyd-i Bağdadi(k.s)'nin sohbetinde bulunmuştur. Ebû Muhammed el-Cerîrî, Ebü'l-Abbas İbnü'l-Arabî, İsmail b. Nüceyd. Ali b. Bündâr es-Sayrafî, Ebü Bekir Şiblî, Mimşâd ed-Dîneverî, Abdullah eş-Şarânî, Muhammed b. Ali el-Kettânî. Ebû Bekir el-Vâsıtî. Ebû Amr ez-Zeccâcî (r.anhüma) Cüneyd Bağdadi'in sohbetinde bulunan tanınmış sûfilerdendir. Bu sebeple tarikatların tamamına yakın kısmı silsilelerinde Cüneyd-i Bağdadi (k.s) Hazretleri'ne yer verirler. Mutlak İmam. Küçük Şafii ve Sadr-i Kebîr gibi unvanlarla anılan fıkıh âlimi İbn Süreye de onun sohbetinde bulunmuş, ruhaniyetinin tesirinde kalmış ve manevî alandaki bilgilerini ona borçlu olduğunu ifade etmiştir. ***(İbnü'I-Mülakkın, Tabakatül Evliya, s. 137, Ateş, Süleyman, Cüneydi Bağdadi: Hayatı Eserleri ve Mektupları s. 47)***

Cüneyd-i Bağdadi (k.s)'nin tasavvufî görüşleri, hem çağdaşı sûfîler hem de daha sonraki mutasavvıflar üzerinde derin tesirler bırakmıştır. Onun açtığı yoldan gidenlere Cüneydî denildiğini kaydeden Hücvîrî, kendi şeyhlerinin de bu zümreye mensup olduklarını belirtmektedir. el-Münkız mine'd-dalâl adlı eserinde belirttiğine göre Gazzâlî'nin tasavvufa yönelmesinde de Cüneyd-i Bağdadi'nin tesiri olmuştur. el-Lüma', et-Ta'anuf, Kûtü'l-kulûb ve er-Risâle gibi tasavvufun temel kaynakları Cüneyd-i Bağdadi(k.s)'nin fikirlerine geniş yer ayırır, onun tasavvufî konulardaki sözlerini delil sayarlar.

İlim ve mârifette yüksek dereceye yükselmiş olan Cüneyd-i Bağdâdî (k.s), Resûlullah (s.a.v) Efendimizin mânevî işâretiyle ilim öğretmeye başladı. Cüneyd-i Bağdâdî (k.s), bu husûsu şöyle anlattı: Hocam Seriyyi Sakâtî (k.s) dâimâ bana; :"İki gözüm çerağı! Şimdiden sonra halka nasihat et." Cüneyd:"Ey dayı! Sen benim şeyhim ve mürşidimsin. Huzurunuzda söz söylemeye teeddüb ederim" "İlim meclisi kur, insanlara ilim öğret, nasîhat et." derdi. Ben ise kendimi bu işe lâyık görmezdim. Bir Cumâ gecesi Resûlullah (s.a.v) Efendimizi rüyâda gördüm, bana; "İnsanlara anlat." buyurdu. Uyandım, sabah erken hocamın kapısına varıp çaldım. Açınca; "Peygamberimiz söylemeden bana inanmadın." dedi. O sabah ilim meclisi kurup insanlara anlatmaya başladım.

Ders vermeye başlayınca, şöhreti git gide yayıldı. Hıristiyan bir genç bir gün ilim meclisinin kenarına gelip durdu. Fakat üzerinde Hıristiyan elbisesi yoktu. Cüneyd'e hitâben; "Efendim Resûlullah'ın (s.a.v); "Mü'minin firâsetinden korkunuz. Çünkü o, Allah'ü Teâlânın nûru ile bakar" buyurmalarının hikmeti nedir?" diye sorunca; "Belindeki zünnârı (Hıristiyanlara âit alâmeti) çıkar ve Müslüman ol, Müslüman olmak zamânı geldi." cevâbını verdi. Bu cevap üzerine onun büyüklüğünü anlayan genç, hemen belindeki zünnârı çıkarıp attı ve Müslüman oldu.

Din ve fen ilimlerinde çok yüksek, zamânının büyüğü olan Cüneyd-i Bağdâdî (k.s) Hazretleri, binlerce talebe yetiştirdi. Talebeleri arasından pekçok velî çıktı. Yaya olarak otuz defâ hacca gitti. Çok kerâmetleri görüldü. Bir defâsında Cüneyd-i Bağdâdî (k.s)'nin gözleri ağrıdı. Doktor çağırdılar. Gelen Hıristiyan doktor muâyene edip gözlerine su değdirmemesini söyledi. Cüneyd-i Bağdâdî (k.s); "Su değdirmeden nasıl abdest alırım?" deyince Doktor; "Gözleriniz size lâzım ise su değdirmeyeceksiniz!" dedi. Cüneyd-i Bağdâdî (k.s) abdest

alıp namaz kıldı ve namazdan sonra bir müddet uyudu. Uyandığında gözlerinde ağrı kalmamıştı. O anda bir ses duydu ki;“Sen bizim için gözlerini fedâ etmen sebebiyle o ağrıyı senden giderdik.” diyordu. Bir zaman sonra Hıristiyan doktor tekrar gelip gördü ki Cüneyd-i Bağdâdî (k.s)’nin gözleri tamâmen iyileşmiş. Hayret edip; “Nasıl yaptın da iyi oldu?” dedi Cüneyd-i Bağdâdî (k.s) olanları anlatınca, Hıristiyan doktor onun elini öpüp Müslüman oldu ve dedi ki:“Esas ağrıyan göz sizin değil, benim gözlerimmiş!”

KUR'ÂN VE SÜNNET ÇİZGİSİ

O, "Biz tasavvufu laf ile elde etmedik, açlık ve dünyayı terk etmek ve hoşa giden şeyleri kesinlikle bırakmak suretiyle elde ettik" derdi.

Onun tasavvuf anlayışı Kur'ân ve sünnet çizgisinde idi. Bu yüzden bu yolda Kur'ân ezberlemeyen ve hadis yazmayan Kitap ve sünnetten habersiz kimselere tabi olunamayacağını söyler, "Allah Rasûlü (s.a.v)'nün yolunu izleyenlerden başkaları için, Allah'a giden bütün yollar kapalıdır" derdi.

Cüneyd (k.s)'e göre akıllı kimse, organlarında Mevlâsı'nın ayıplayacağı bir fiil zuhûr etmeyendi.

Derdi ki: Hak'tan başka bir şey seni esir ettiği sürece gerçek bir kul olamazsın. İstikamet ve ibadette devamlılığı esas alırdı. "Nasıl bir dalgıç, inci çıkarmak için denize dalsa ve incilere tam yaklaşmışken geri dönse kaybettiği kazancından çok olursa, bir kul da bin yıl Allah'a yönelse de bir an O'ndan dönse kaybettiği kazancından çok olur" derdi.

O, ihlâsı Allah ile kul arasında bir sır olarak tanımlardı. Melek onu bilmezdi ki sevap yazsın. Şeytan ona muttali olamazdı ki onu bozsun. Nefsin hevası ona aşina olamazdı ki onu eğsin.

Şöyle anlatıyor:"Bir gece virdimi yapmak üzere kalktım. Her zaman duyduğum tadı alamadım. Uyuyayım, dedim. Uyku da tutturamadım. Bari biraz oturayım, dedim onu da beceremedim. Kapıdan dışarı çıktım, bir de ne göreyim, eski bir abaya bürünmüş bir adam, büzülmüş duruyor. Beni görünce başını kaldırdı ve:

Yâ Cüneyd, beni neden bu kadar beklettin? Dedi.

Vakitsiz geldin, ne istiyorsun? Dedim.

Nefsin hastalığı, nefse ne zaman ilâç olur? Diye sordu.

Nefsin, hevâsına karşı çıktığında, hastalığı kendine ilaç olur dedim. Adam kendi kendine şöyle konuştu: İşit ey nefs, ben bunu sana

tam yedi kere söyledim, ama sen Cüneyd'in ağzından duymadıkça kabul etmedin, dedi ve dönüp gitti.

GIYBETTEN SAKINIRDI

Gıybetten hatta sû-i zandan ölü eti yemekten sakınır gibi sakınırdı. Bunun sebebini şöyle anlatırdı: Bir gün Şünûziyye mescidinde oturmuş cenaze namazı için cemaati bekliyordum. Bu sırada bir fakir gördüm, halinden ibadet ehli olduğu anlaşılıyordu. Fakat dilenmek ile meşguldü. Kendi kendime: "Bu adamcağız böyle dileneceğine çalışıp nefsini bu hale düşmekten korusa daha iyi olmaz mı? Üstelik sağlığı da yerinde" diye düşündüm. O gece virdime kalkamadım ve bana rüyamda bir tepsi içinde o fakirin eti sunuldu ve "Ye bunu" dediler.

Ben onun gıybetini yapmadım ki, diyecek oldum: Senin gibisinin böyle düşünmesi bile hoş değil, derhal git ondan helallık dile, dediler.

Sabahleyin o adamın peşine düştüm, baktım ki bir yerde bakla yaprağı topluyor. Yanına sokulup selam verdim. Bana: Bir daha böyle yapacak mısın? Dedi. Ben de: Hayır karşılığını verdim.

Allah beni de seni de bağışlasın, dedi."

Sordular: "*Tevhidin aslı nedir?* Şu karşılığı verdi*: Kulun sonunun, başlangıç haline; canın ten kafesine girmezden önceki haline benzemesidir."*

Birgün bir ulu, Sırrı Sakati (k.s)'den sordu:"Hiç mürid şeyhinden yekrek olur mu?""Beli olur. Cüneyd benim müridimdir, illa onun muamelesi benden artık."Hazreti Sehl-i Tüsteri Cüneyd (k.s) hazretine kutbu asır derdi.

Hicaz'dan Bağdad'a döndüler. Cüneyd dükkânda sırça satardı. Hergün dükkâna perde asar, 400 rekât namaz kılardı. Bir zaman sonra dükkânı terk ederek halvete girdi. Kırk yıl ibadetle meşgul oldu. Tamam, 30 yıl yatsı namazını kıldıktan sonra sabaha kadar ayak üzere durup, Allah Allah derdi. Kırk yıl yatsı abdestiyle sabah namazını kıldı. Birgün hatırından "işim tamam maksudum hâsıl oldu mu?" Diye geçti. Derhal hafiften bir avaz işitti:"Vakit oldu ki zünnar koyasın" Cüneyd bunu işitince feryadı göğe çıktı."Bari Hüda ' Cüneyd'den ne günah sadır oldu?" Yine bir nida işitti:"Tamamlık istemek günahından terbiye idesin"Cüneyd derdle ah eyledi. Üç gün başını secdeye bırakarak üç gün üç gece kaldırmadı.

Cüneyd daim oruç tutardı. Yarenleri gelse onlara muvafakat için orucu bozardı.

Hazreti Cüneyd (k.s) hırka giymez, âlime ve danişment elbisesi giyerdi. Eğer bilsem murakka giymekle iş hazıl olur, demirden kaftan giyerdim. Lakin Hak Teâlâ katında itibar hırkaya ve murakkaya değil, belki gönül şevkine ve gönül derdinedir derdi.

Cüneyd bir gece müridiyle giderdi. Bir it ürüdü. Cüneyt "Lebbeyk Lebbeyk" dedi. Mürid eğitti:"Ya şeyh bu ne haldir?" Cüneyd: "İtin ürüdüğünü Allah'uTeâlâ kahrında gördüm, avazını O'nun kudretinden işittim ve iti aradan çıkardım. Şüphesiz, Allah kahrında lebbeyk dedim."

Birgün bir kişi, Cuma mescidine geldi. Nesne istedi. Cüneyd'in gönlünden geçti ki bu yiğit sağ kazanıp ta niçin yemez, böyle kendini hor eder? Vakta ki Cüneyd uyudu. Düşünde gördü ki, bir kişi örtülü bir tabak getirip Cüneyd'in önüne koydu. Cüneyd örtüyü kaldırdı. Gördü ki mescide tevekkül eden dervişi pişirmişler:"Bunu ye "denildi. Cüneyd;"Murdardır ben yeyemem.""Dün mescid içinde nasıl yedin, şimdi yemezsin?" Cüneyd: Bildim ki gıybet eylemişim. Ol heybetten uyandım. Abdest alıp namaz kıldım. O dervişi görmek üzre taşra çıktım. Gördüm ki, Dicle kenarında tere yumuşlar, oturmuş anda ufaklarını yer. Yanına vardım. Başını kaldırdı."Ya Cüneyd, mesciddeki endişeden tevbe eyledin mi?"Eyledim""Var artık ol endişeyi eyleme" dedi. Ve Şura 25.ayeti okudu ve kayboldu. Cüneyd Hazretleri o kadar ağladı ki gözleri şişti. Hazreti Cüneyd namazda o kadar dururdu ki ayakları şişer."Eğer benimle Allah arasında ateşten deniz olsa, Rabbıma olan iştiyakımdan, geçmek için kendimi denize atardım" derdi.

Ali bin Sehl Cüneyd (k.s) Hazretlerine mektup yazdı: "Uyku gaflettir, muhib odur ki kendisini uykuya vermeye, yoksa maksudundan kalır." Hak Teâlâ, Davud (a.s)vahy eyledi ki:"Gece yatıp, uyuyan kişi, beni seviyorum davasında yalan söyler". Cüneyd cevap yazdı:"Bizim uyanıklığımız Hak Teâlâ yolunda muamelemizdir. Uykumuzda bizim elimizde değil Hak'kın elindedir. İhtiyarımız olmaksızın bize Hak'tan gelen her nesne yekrek(çok temiz, yüce, yüksek), uyku, dostların Haktan atadır(ihsandır. Bağıştır, rahmettir.) Nitekim (s.a.v) buyurur. Âlimlerin uykusu, cahillerin ibadetinden yekrektir(üstündür, yücedir)." Dedi.

Hz Cüneyd'in bir müridi vardı. Zengin idi. Mal atasından kalmıştı. Cümlesini Cüneyd yolunda sarf eyledi. Birgün:"Ya şeyh! Kalan bu evleri nideyim?" dedi."Var sat"Parasını getir diye söylemedi. Mürid satıp getirdi."Dicle ırmağına bırak, ta ki ululuğa eresin" dedi.

Yiğit akçayı dicleye bıraktı, geri geldi. Cüneyd müridi katına koymadı. Ne vakit te gelse koymaz idi. Az zaman içinde mertebeye erdi. Ululardan oldu.

Bir yiğit Cüneyd'in meclisine geldi, tevbe eyledi. Nesi varsa dervişlere dağıttı. Bin altın alıkomuştu. Şeyh: Onları Dicle ırmağına at, dedi. Yiğit altınları aldı. Birbir sayarak suya attı. Hazreti Şeyh geldi. Şeyh ona heybetle baktı ve haykırdı."Niçin hepsini birden bırakmadın da birer birer saydın" dedi. Bir zaman meclisine bırakmadı. Akıbet Şeyh Ebul Hasan Sevri ve Şibli yalvardılar, ondan sonra kabul eyledi.

Birgün bir müridden edebsizlik vücuda geldi. O mürid hacetinden kaçtı. Bir mescit bucağına girdi. Cüneyd geldi. Kaşını çatıp ona nazar eyledi. Cüneyd'in heybetinden mürid düştü, başı yarıldı, kan revan oldu. Damlayan her katreden Allah yazılırdı. Cüneyd:"Cilve ve Şive mi dersin, Allah'dan mı kaçarsın?" Dedi. Müridi bu söze katlanamadı. Can verdi. Cüneyd onun namazını kılıp kendi eliyle defneyledi. Bir mürid onu düşünde gördü. Sordu:"Eğer beni şeyh kendi eliyle defneylemeseydi, halim nice olurdu."

Cüneyd'in bir müridi vardı, sonradan gelmişti. Hazreti şeyh onu pek sever, diğer müridler onu çekemezlerdi. Müritlerin bu hali Şeyh Hazretlerine malum oldu. Hizmetkârına yirmi kuş getirerek, her müridin eline birer tane verdi."Her biriniz bu kuşları kimse görmedik halvet bir mahalde boğazlayıp getirin," dedi. Hepsi kuşları, varıp ıssız bir mahalde boğazlayıp getirdiler. Yalnız o mürid boğazlamadan getirdi. Cüneyd:"Niçin boğazlamadın?" diye sordu. "Sultanım, siz kuşları hiç görmedik yerde boğazlayın demiştiniz, ben ıssız bir yer bulamadım, her yerde Hak Telayı hazır gördüm. Cüneyd:"Gördünüz mü? Nice feraseti vardır." Dedi. Cümle müridleri istiğfar eyleyip, onun farkını ikrar ettiler.

Şeyh Cüneyd (k.s) hazretlerinin kelamlarındandır. Fütüvvet Şam'da fesahat Irak'ta, sıdk Horasan'dadır. Yol urucular çoktur. Bu yolda başlıca üç tuzak kuruludur. Mekr, kahr, lütuf tuzağı. Bunların nihayeti yoktur. Derviş oldur ki yer gibi ola, üstüne süprüntü dökeler, tahammül ede ve cümle iyilikleri onda göre. Sofu oldur ki safi ola, Allah'dan başkasından kesilmekle ve nefsine dilediğini vermemekle. Ve dahi, gönlü Halil İbrahim (a.s) ın gönlü gibi dünya dostluğundan salim ola, teslimiyeti İsmail (as)ın teslimiyeti gibi ola, gussası Hz. Davud (a.s) gussası gibi ola, sabrı Eyyub (a.s) sabrı gibi, fakrı Hz. İsa (a.s). Fakrı gibi ola, şevki Hz. Muhammed Mustafa(s.a.v)şevki gibi ola.

Cüneyd (k.s) buyurur ki, arifin yetmiş makamı var. Birisi Hergiz bu cihan muradını dilemeye. Hak Tealanın sırrından söyleye, kendi hamuş ola; Hak ile onun arasında hicab olmaya. Eğer bir sadık, bin yıl Hakka yüz tutsa da bir lahza Hak'tan iraz eylese, bir lahzadaki fevti, bin yıl ibadeti hâsılatından artık ola. Sadık oldur ki, doğru söyleye, kendisine ziyan gelecek yerde bile. Fütüvvet oldur ki dervişlerden arlanmayasın, baylara muaraza eylemeyesin. Rıza oldur ki belayı ganimet bilesin.

Cüneyd (k.s)'e sordular:"Âdem sema işitince ihtiyarsız harekete gelir. Bu hal nedendir?""Hak Subhanehu ve Teâlâ "Elestü" deminde âdemoğluna hitab eyledi. Canlar o vakit hitabdan lezzet bulup sordu. Bu âlem de dahi sema işitince ol zevk hâsıl olur da şüphesiz biihtiyar hareket ederler."

Bir ulu Cüneyd'e tasavvuf nedir diye sordu. Şu cevabı aldı:"Gönlünü pak eylemek, Hak muvafakatinden ve halktan ayrılmak, beşeriyet sıfatından kendini öldürmek, nefis dileklerinden ırak olmak, kesafette ruhani sıfata gelmek, Hak ilmiyle derecesi yüce olmak ve cümle ümmete nasihat eylemek, vefayı beklemek, Peygamberimiz (s.a.v) şeraitine mutabaat eylemektir."

Hak tealanın kudret ve azametini tefekkürden marifet artar, nimetlerini tefekkürden, muhabbet doğar, vaid ve azablarını tefekkürden havf doğar, murakaba da oldur ki daima uyanık durasın, gafil oturmayasın. İhlâs oldur ki Hak muamelesinden halkı çıkarmak. Uzlet iki kısım. Birisi halktan, birisi de nefis dileğinden uzlettir. Kulları Haktan men eden hicab üçtür: Nefis, halk, dünyadır ki, bunlar avamındır. Havvasın hicabı da üçtür: taatini, sevabını, kerametini görmek.

Berberin ihlâsı

Birisi ona gelir sorar: “İhlâsı kimden öğrendiniz?”-Mekke-i Mükerreme’de harçlıksız kalmıştım. Basra’dan para bekliyordum ama gelmemişti. Saçım sakalım çok uzamıştı. Bir berbere girdim “Peşin peşin söyliyeyim param yok” dedim, “Allah rızası için saçlarımı düzeltebilir misin?” Berber o anda mevki sahibi birini traş etmekteydi. Onu bırakıp bana başladı. Adam itiraz etti. Berber “Kusura bakmayınız efendim” dedi, “sizi ücreti mukabilinde traş ediyorum. Ama bu genç Allah rızası için istedi” Berber dahasını da yaptı, bana harçlık verdi. Aradan birkaç gün geçti, beklediğim para geldi. Ona bir kese altın götürdüm. “Asla alamam” dedi, “İnan Allah’ın rızası, daha değerli”

Aradığına bağlı

Adamın biri Cüneyd-i Bağdadi (k.s)'ye gelip "Nerede o eski kardeşlikler" der, "Hani, Allah için sevenler?"-Eğer sıkıntılarına katlanacak birini arıyorsan bulamazsın ama sıkıntılarına katlanacağın dostlar arıyorsan çoktur."

Cüneyd-i Bağdadi (k.s)'nin talebelerinden biri şeytanın vesveselerine kapılıp kemâle geldiğini zanneder. Birbirinden cazip rüyalar görmeye başlar ve bunları arkadaşlarına da nakleder. Cüneydi Bağdadi Hazretleri onun durumuna çok üzülür. Talebesinin ayağına kadar gider ve "Eğer rüyanda seni cennete götürürlerse üç defa 'La havle...' oku" diye tenbih eder. Hakikaten o gece rüyasında onu alıp cennete götürürler. Aklına hocasının sözü gelir. "La havle..." okuduğu anda kendini çöplükler, pislikler içinde bulur. İçine düştüğü durumu anlar ve tevbe eder. Mübârek, "Herkese bir mürşid-i Kâmil lâzımdır" der "aksi halde mel'ûn şeytan musallat olur ve oyuncak eder."

Nasîhatleri ve hikmetli sözleri pekçoktur. **Buyurdu ki:** ***İnsanları Allah'ü Teâlânın sevgisine kavuşturacak yol, yalnız Muhammed (s.a.v)in yoludur. Bundan başka olan dinler, inançlar, rüyâlar çıkmaz sokaktır. İnsanı saâdete kavuşturmazlar. Kur'ân-ı Kerîmin emir ve yasaklarını öğrenmeyen ve hadîs-i şerîflere uymayan kimse, câhil ve gâfildir. Buna uymamalıdır.***

Müslüman temiz toprağa benzer. Temiz toprağa her şey atılır, ezilip hakâret görür. Lâkin ondan hep güzel, temiz, faydalı şeyler çıkar. Bir kimsede hilm (yumuşaklık), alçak gönüllülük, cömertlik ve güzel ahlâk bulunursa, bu dört haslet o kimsenin yüksek makamlara kavuşmasına sebeb olabilir. Bunlar, îmânın kemâlidir. İlim kendi haddini bilmektir.

TASAVVUF HAKKINDA

Cüneyd-i Bağdadi (k.s) Hazretleri, tasavvuf terimlerini, usul ve esaslarını tesbit ederek tasavvufun ortaya çıkışını sağlayan büyük sufilerden biridir. Tasavvuf görüşleri hem kendi risalelerinde hemde kaynak eserler yoluyla günümüze ulaşmıştır.

Ona göre tasavvuf:

Allah'ın Zatından başka hiçbir şeye ilgi duymadan, yalnız Onunla olmaktı. Sulhu olmayan bir cenkti. Allah'u Teâlâ bir mürid için hayır murad ederse, onu gerçek sûfîler kervanına katar, sahte sofulardan korurdu. Tasavvuf kalbi temizlemektir.

Tasavvuf sekiz peygamberin, sekiz ayrı özelliğini cem'etmekti.

1. İbrahim (a.s.)'in sehâvetini,
2. İsmail (a.s.)'in rıza ve teslimiyetini,
3. Eyyûb (a.s.)'ın sabrını,
4. Zekeriyâ Peygamberin üç gün süreyle işaretle konuşmasını,
5. Yahya Peygamberin garipliğini,
6. Musa (a.s.)'ın sûf (yünlü) giymesini,
7. İsa (a.s.)'ın yolculuğunu,
8. Muhammed (s.av.)'in fakirlik ve zühd sıfatını.

Dünya ile ahiretin aynı kalede birleşemeyeceğini söyler, kalbin ahirete kap olabilmesi için dünyalıklardan temizlenmesi lazımdır, derdi.

"Marifet çalışmakla mı elde edilir, yoksa kendiliğinden mi gelir?" diye soranlara şu karşılığı verirdi: Eşyanın özüne iki şeyle varılır. Biri hisler yani duygular diğeri deliller. Böyle görülen şeyler hisle, görülmeyenler delillerle anlaşılır. Allah'u Teâlâ'yı göremediğimize göre onu tanımak delil ve araştırma ile olur. Çünkü gaybı ancak delillerle bilinir.

Tasavvufu bizzat yaşamak, yaşadığını da sistemli bir şekilde ifade etmek yoluyla ameli ve nazari tasavvuf yolunu açan Bağdadi'nin yerleştirdiği prensipler günümüze kadar gelen birçok hareketi derinden etkilemektedir.

O, bilgisini ameliyle tamamlayarak, tasavvufun kâl değil, hâl ilmi olduğunu bilfiil gösterir. Denebilir ki, onu tanımadan ve anlamadan tasavvufu algılamak imkânsızdır.

Tasavvuf üzerine yaptığı şu tanımlar meşhurdur:"***Tasavvuf, hiçbir bağ olmadan tamamiyle Allah ile olmandır.""Tasavvuf Hakk'ın seni senden öldürmesi ve seni kendisiyle diriltmesidir."***

Allah'tan başka her şeyin ortadan kalktığı, kendisi dâhil bütün eşyanın Kadim varlık karşısında yok olduğu şeklinde açıkladığı Tevhid anlayışını çok derinlere götürmüş, insanın ancak Tevhid hâlinin getirdiği sarhoşluktan (sekr) sonraki sahv (uyanıklık) hâline geçmekle tam kemâline erişeceğini söyleyerek birçok taşkınlığın önüne geçmiştir

Cüneyd:"Biz tasavvufu, açlık, uykusuzluk, dünyadan kesilme ve sevdiklerimizden beri olmakla bulduk" demiştir.

Sözleri; Herkim Allah kelamını sağ elinde ve peygamber hadisini sol elinde tutar ve yolunda bu çerağ şulesiyle yürürse, şüphe afetine ve bid'at karanlığına düşmez. Ben öyle günler geçirdim ki, yer gök ehli,

bizim için ağlaşırlardı. Sonra öyle oldum ki ben bunlar için ağlarım. Şimdi de öyle oldum ki ben ne bunlardan haber bilirim. Ne de kendimden. Bin yıl diri olsam amelden bir zerre eksik etmeyem. Otuz yıl, Cüneyd diliyle, Hak Teâlâ hazretleri halka hitab buyurdu. Cüneyd orada değil, bundan halkın haberi yok idi."Otuz yıllık namazı kaza ettim. Namaz içinde gönlüme dünya endişesi gelse o namazı kaza eyler, ahret uçmağı gelse kaza etmez, velâkin secde-i sehv eylerdim."

CÜNEYD'İN İMTİHANI

Bütün Hakk dostu gönül erleri gibi onun da pek çok ibtilaları oldu. Bir ara inziva hayatını ihtiyar ederek halkın arasından uzaklaşması ve zikir ile uğraşması bile birilerini rahatsız etti. Halifeye şikâyet ettiler. Halife onu denemek için çok güzel ve çok sevdiği bir câriyesini, son derece süslü elbiseler ve değerli mücevherler giydirerek ona gönderdi ve câriyeye:

Cüneyd'in yanına varınca yüzünü aç, bütün güzellik ve ziynetinle kendini ona takdim et, "Hiç kimsem yok, servetim çok, gönlümü dünya işlerinden çektim. Senin sohbetlerine katılıp sana mürid olmak, kalan ömrümü ibadet ve taatla geçirmek istiyorum" de! İnandırıcı ciddi bir tavırla bunları söyledikten sonra örtülerini aç! Dedi.

Câriye, kendisine refakat eden bir hizmetçi ile birlikte Cüneyd'in evine geldi, içeri girdi ve kendisine söylenenleri fazlasıyla yaptı. Cüneyd, cariyeyi dinlerken bir ara gözü câriyeye ilişti, fakat hiç bir cevap vermedi. Câriye sözlerini tekrarlarken Cüneyd başını önüne eğmiş dinliyordu. Birden başını kaldırıp derin bir "ah" çekerek nefesini câriyenin yüzüne üfledi. Câriye onun heybeti karşısında cansız yere düştü. Durum, Halife'ye haber verildi. Halife bundan son derece büyük bir pişmanlık duydu. Ve "böyle bir zâtın huzuruna gidip ziyaret etmek gerekir" diyerek yanına vardı. Cüneyd'e sordu: Böylesine güzel bir cariyeyi yakmaya gönlün nasıl razı oldu?

Yâ Emir'el-müminin, senin müminlere olan şefkatin, kırk yıllık çile ile elde edilen hali berbat etmek midir? Öyle yapana böyle karşılık verilir, dedi.

Bu olaydan sonra Cüneyd'in şöhreti arttı ve devrinin muteber şeyhi oldu.

HIRKA VE YANIK KALB

Cüneyd, zühd yolunu tutmuş olmasına ve tasavvufa bağlı bulunmasına rağmen ulema kisvesi ile dolaşırdı. "Niye sûfilerin hırkası gibi hırka giymiyorsun?" diye soranlara:

Hırka ve yamalı elbise giymenin bir işe yarayacağını bilsem demirden ve ateşten elbise yaptırıp giyerim. Ama gönlüme: "İtibar hırkaya değil yanık kalbedir" şeklinde bir ilham geliyor karşılığını verdi.

Cüneyd, bir gün arkadaşı Ebû Bekir Şibli'yi "lâ havle velâ kuvvete illâ billâh" derken gördü.

Bu söz canı sıkılanların kelâmıdır, can sıkıntısı ise kazâya rıza göstermemekten kaynaklanıyor diyerek onu uyardı.

DÜNYALIK KARŞISINDA

Dünyalığa metelik bırakmayanlardandı. Bir gün zenginin biri, önüne, beş yüz altın koydu. Cüneyd sordu: Bundan başka bir şeyin var mı? Adam: Hem de pek çok, dedi. Cüneyd, Sana daha fazlası lâzım mı? Diye sordu. Adam: Evet, dedi. Cüneyd şöyle konuştu: Öyleyse al bunları götür. Çünkü bunlara sen benden daha muhtaçsın. Benim hiçbir şeyim yok ve bunlara da ihtiyacım yok. Çünkü mal yeni ihtiyaçlar doğurur.

Cüneyd derdi ki: *Hakk ile kulları arasında dört deniz vardır. Kul bunları geçmedikçe Hakk'a vasıl olamaz. Onların:*

Birincisi dünyadır, gemisi zühddür.

İkincisi insanlardır, bunun gemisi halktan uzlet ve inzivâdır.

Üçüncüsü İblistir, bundan kurtuluş ondan nefrettir.

Dördüncüsü Nefistir, bunun gemisi de arzûlarına muhalefet etmektir.

O tasavvuf imamlarındandı. Güzel söz ve nasihatları, risaleleri günümüze kadar ulaşmıştır.

Söylediği sözler, yaptığı tasavvufi tefsirler, klasik tasavvuf kitaplarında toplanmıştır. Kendisine atfedilen çok sayıda eserden bugün elimizde kalan, sadece Rasail (mektuplar) dir. Bu mektuplar, İslam tasavvufu terminolojisinin gelişmesindeki seyri göstermesi bakımından da önemlidir.

Genellikle yazılarında kapalı bir uslup kullanması, fikrinin kelimelerle ifade edilemeyecek bir özellik taşımasındandır. Ayrıca, okuyucunun durumunu da göz önüne aldığı için ihtiyatı elden bırakmaz,

"Lisanını zaptet, zamanının insanlarını iyi bil ve onlara bildiklerini söyle; bilmediklerini, anlamayacakları şeyleri söyleme. Zira bilmediğine düşman olmayan çok azdır" diyerek bunu başkalarına da tavsiye eder.

İtidal ve sadeliği hayatının her alanında sezilebilir. Ne yaşamdan kaçıp koyu bir zühde dalmış, ne de hayli yüklü olan servetinin yoluna engel olmasına izin vermiştir. Bazı sufilerin taşkın hallerine de sıcak bakmamış, ehli olmayanların eline sırların geçmesine razı olmamıştır.

Son derece ihlâs sâhibi olan Cüneyd-i Bağdâdî (k.s), bütün güzel huyları kendinde toplamıştı. Otuz sene cemâatle namazda ilk tekbiri kaçırmadı. Namazda kalbine dünyâ düşüncesi gelse, o namazı tekrar kılardı. Dâimâ Allahü teâlâyı hatırlar her gün 400 rekât namaz kılardı. Otuz yıl yatsı namazından sonra hiç uyumadan ibâdetle meşgul oldu.

Meclisine gelenlerden biri mübareği denemek ister. Aklınca zor bir soru hazırlar ve sorar. Mübarek "sözle mi cevap verelim" der, "yoksa halle mi?"-İkisi de olsun.-Eğer kendi kendini deneseydin, bizi denemeye lüzum görmezdin. Kalbindeki değişimi de mi farketmedin?

-Peki, hâl ile cevabınız nasıl olacak?-Yüzüne bak anlarsın. Adam aynayı eline aldığında kendini tanıyamaz, çünkü yüzü simsiyahtır. Üstelik bu yola olan muhabbetinden eser kalmamıştır ki bu tard oldu demektir. Büyükleri incitmek böylesine korkunç bir cürettir işte.

VEFATI

Hayâtını ilim öğrenmek, öğretmek ve Allah'ü Teâlânın rızâsına kavuşmak için sarf eden Cüneyd-i Bağdâdî (k.s), vefâtına yakın mahzûn ve üzgün bir hâldeydi. Talebeleri onun bu hâlini görüp; "Efendim bizim ümidimiz, sizin şefâatiniz bereketiyle kurtulmaktır. Sizin ise üzüntülü ve ızdıraplı bir hâliniz var. Bu hâliniz yüreğimizi parçalıyor!" dediler. Bunlara hitâben; "Ey dostlarım! Ben yaptığım ibâdet ve tâatımın ve sizlere hoca olmakla kazandıklarımın hepsinin bir kılla asılmış olduğunu ve rüzgâr esmesiyle bir tüy misâli sallandığını hissediyorum. Bu esen rüzgârın red rüzgârı mı yoksa kabul yeli mi olduğunu bilmiyorum!" buyurdu..

Biraz sonra "Kelime-i şehadet getirip, Allah!" diyerek rûhunu teslim etti**. (M.909 -H.297)'** de 91 yaşında Şevval ayında Bir Cumartesi günü vefat etti

Son anlarında, Halet-i Nez'a düştü, bana abdest aldırın dedi. Abdest aldırdılar, parmaklarını hilal etmediler."Tehlili yerine getirin dedi" Getirdiler, derhal secdeye düştü, ağladı. Bakara suresinden 70 ayet okudu. Birkez Allah deyip tesbih okumaya başladı. Beş parmağını yumdu. Besmelei şerifi okudu. Ve ol, arî pak mukaddes canını iki gözünü yumarak hakka ısmarladı. Naaşını yıkayan talebesi su ulaştırmak için mübarek gözlerini aralamaya çalışır. Melekler dile gelir,

“Kendini yorma” derler, “Cüneydin gözü Allah’ın zikri ile kapanmıştır ve onun didarını görmeden açılmaz. "Parmaklarını açamadılar. Yine avaz eşitti ki: "Kendisi parmaklarını açmayınca açılmaz"Cism-i şerifini yıkadılar. Cenazesini götürürlerken bir ak güvercin gelip cenazesinin yanına kondu. Tabut içine girip kayboldu.

Onu Ebu Muhammed el-Hariri (k.s) yıkadı, oğlu cenaze namazını kıldırdı. O gün cenazeye katılanlar altmışbin kişinin üzerindeydi. Şunuziyye mezarlığında, dayısı Seriyyi Sakati (k.s) Hazretlerinin kabrinin yanına Bağdatta defnedildi. Birçok İslam ülkesinde makam kabirleri vardır.*(Tarihu Bağdat.c.7 sh.248-Sahabeden Günümüze Allah Dostları sh.278.Sebat Yay.İst.)*

Kabri, sevenleri tarafından ziyâret edilmektedir.

Ebu Muhammed el-Hariri (k.s) anlatıyor. Vefatı yaklaştığı günlerde Cüneyd (k.s) in başındaydım. O gün Cuma’ydı. Cüneyd Kur’an okuyordu. Kendini yorma Ey Ebu’l Kasım! Dedim. Bana:”Ey Ebu Muhammed! Kur’an’a bugünden daha çok muhtaç olduğum birgün varmı?”Dedi.*(Sahabeden Günümüze Allah Dostları Sh.278Sebat Yay. Çev. S.Aykut. E.Günenç-Y.atak. AçBirişik-F.Aydın. İST.)*

”Talebelerinden biri onu rüyasında görür. Merakla sorar: -Efendim, Allah-ü Teâlâ size nasıl muamele etti?

-İlim ve marifet dolu sözlerimin hiçbir faydası olmadı. Sadece gece kıldığım namazlar imdadıma yetişti.

Cüneyd-i Bağdadi (k.s) Hazretlerini defn eylediler. Bir Allah dostu ulu onu rüyasında gördü, sordu:"Münkir ve nekre ne cevap verdin?""Ol kişi feriştah dergâh-ı izzetten benim katıma geldiler. "Menrabbuke?" dediler, güldüm."Benim canımı Rabbim yarattı. Elestü birabbiküm hitabında Beli cevabını vermiştim. Şimdisiz tekrar sorarsanız. Sultan ol kişiye sormuş ola kul iken yine sorar mı? Bari size sultan sözüyle cevap vereyim" dedim. Ve Surei Şuara 78, 81 ayetlerini okudum. Bunları işittiler."Bu muhabbet eseri, mülkünden ayrılamayanındır," deyip gittiler. Cenab-ı Hak:"Ya Cüneyd uçmağa girer misin? " buyurdu."Sultanım, ben seni güçle buldum, beni karşına koy, hayran olayım durayım." Hak Teâlâ:"Ya Cüneyd! Ben seninim sen benim, şimdiye değin sen benim dediğimi tutardın, şimdiden sonra ben de senin dediğini tutarım" buyurdu.

(Kaynaklar: Sûlemî, Tabakatüs-sûfiyye, s. 155-164; Hilyetül-evliyâ X, 225; Sıfatüs-Safve, II, 416-425; Kuşeyri, er-Risâle, 1,116-119; Hücvîrî, Keşfu'l-mahcub, 1.340-342; ibn Hallikân, Vefayâtul a'yân, l. 373; ibnûl-mulakkın Tabakatü'l-evliyâ! Tezkiretü'l-evliyâ (trc. S. Uludağ), s. 450-491; Şârânî, et-Tabakatu'l-kübrâ. 1,74-75;

Münavi, el Kavâkibü'ddürriyye, l, 21'; Nefehâtül-üns (trc. Lâmiî Çelebi), S. 131; Süleyman Ateş, Cüneyd-i Bağdâdî ve mektupları, İstanbul 1970.)

EBUBEKİR ŞİBLİ (k.s)
(D.M.. 861 H. 247- V. 945 H. 334)

4.Yüzyılın sonu ile 5. Yüzyılın başında Abbasi Devleti döneminde yaşamış, Ebu Bekri Şibli (k.s) Hazretleri büyük evliyalardan. Adı "Ca'fer bin Yunus" olup, Künyesi; Ebu Bekir"dir. Hicret-i Nebeviyye'nin **247. (M. 861)** senesinde **Samarra'**da doğdu. Aslen türk soyundan bir aileye mensup Semerkant'ın Şıbliyye yerleşim bölgesindendir. Bağdat'a gelip buraya yerleşti. Samarra şehrinde Hayru'n-Nessac (k.s) Hazretlerinin elinde tevbe etmiş, onun tavsiyesiyle Bağdada gelerek Cüneydi Bağdadi (k.s)nin halkasına girmiş, onun talebesi Maliki mezhebinin fıkıh âlimlerinden olmuş olup, İmam-ı Malik (r.a) Hazretleri'nin Muvatta'sını ezbere bilirdi. Tam 400 hocadan ders alır ve binlerce hadis bilir. Ancak bir tanesini kendine rehber edinir. ***"Dünya için dünyada kalacağın kadar, ahiret için ahirette kalacağın kadar çalış. Allah-ü teâlâ'ya muhtaç olduğun kadar ibadet et, cehenneme dayanabileceğin kadar günah işle"****(Hatip Bağdadi, Tarihu Bağdat c.14.s.392.Yakubi, A.b.Vadıh el Balebeki, Buldan, leiden 1892,s.435)(Sülemi, TabakatusSufiyye, s.377)*

Abbasi sarayında dünyaya gelmiş, Abbasi halifesi Mu'tezid ile birlikte büyümüş, Halifenin eğitimcilerinden ve çocukluğunun bir kısmını Mısır'ın İskenderiyye Emirül Üleması olan dayısının yanında geçirirken Maliki meshebine intisab etmiş, Yemen, Mekke, Medine, Şam'dabulunmuştu. Horasan, Bağdat civârında feyizler saçıp, ikaz ve irşatlarda bulunmuş, yaşayışıyla fiilen örnek olmuştur. Bu sebeple, ilminden fazla, hâli dikkati çeker, sözünden ziyade yaşayışı örnek alınırdı. Kendi halk arasında az görünürdü, ama halkın içinden ayrılmayı da uygun görmez ve şöyle derdi: ***"Halkın içinden kaçmak marifet değildir. Asıl marifet halkın içinde iken kendi içine dönebilmektir."****(Kuşeyri, erRisale, s.25.Şarani, Tabakat, c.1 s.89.Hatib Bağdadi, TarihuBağdat, c.14 s.393-389)*

İmam-ı Şibli (k.s) son derece ateşli, coşkulu ve sürekli cezbeye kapılan bir Allah dostuydu. O hep susuzdu, hep Hak sarhoşuydu. O bulanık ve ağyar olan her şeyden kopmuş, kendini ilahi nurun cazibesine kaptırmış bir mecnundu.*(Ebu Nuaym, HilyetülEvliya, c.10,Sh.367)*

O Abbasi saraylarında yetişmiş, iyi eğitim almış, yöneticilik yapmış ve sonunda bunların hepsini terk etmiş züht ehli mutasavvıfların

imamlarından biri idi. Daha önceleri Abbasi halifesinin mabeyncisi idi. Birgün Nessac (k.s) Hazretlerinın evinde yapılan bir sohbet toplantısında tevbe etti. Saraydaki vazifesini terk edip, Cüneyd-i Bağdadi (k.s) nin talebesi oldu. Şeyhinin sevgisini kazanmış duasına mazhar olmuş bir kişiydi.

Cüneydi Bağdad (k.s)Hazretlerine intisab edişi büyük bir sınavdan geçişiyle olmuş; Hucviri ve Feriduddin Attar Bu konuyla ilgili şunları kaydederler: Cüneyd-i Bağdadi (k.s):"Ey Ebubekir senin başında ben Halifenin ve Samarra Emirinin Haccibul Huccabın oğluyum, diyerek dolaşan bir gurur var. Senpazara çıkıp karşılaştığın her insandan bir şeyler dilenerek nefsinin değerini öğrenmediğin sürece sende hiçbir fayda olmaz."Der. O da hergün çarşı pazara çıkar dilenir. Bir sene sürer. En sonunda kimse kendisine bir kuruş bile vermez duruma düşer. Cüneyd-i Bağdadi (k.s) bu sefer ona: Şimdi değerini tanıdın. Ey Şibli! İnsanlardan hiçbiri sana hiçbir kıymet vermedi. Sende onlara hiçbir şekilde gönül verme, bağlanma, onları hiçbir hususda dikkate alma."

"Devlet görevinde bulunduğun yere git kötülük yaptığın kimselerin tümünden seni affetmelerini iste. Şibli bu emre uyarak kapı kapı dolaşıp helâlık alır. Tekrar döndüğünde; Cüneyd Bağdadi (k.s):Hala sende şöhrete meyl devam ediyor. Git bir sene daha insanlardan dilen. O da bir yıl dilenir. Dilendiği paraları Cüneyd'e (k.s)getirir o da fakirlere dağıtrır. Daha sonra müridlerine hizmet üzere bir yıl dergâha mürid olarak kabul eder. Bir yıl dolduğunda ona: Şimdi nefsin hakkında ne düşünüyorsun? Deyince. Şibli: Ben nefsimi yeryüzünde yaratılmışların en değersizi sayıyorum efendim deyince. Cüneyd-i Bağdadi (k.s) Hazretleri: Şimdi imanın sıhhat bulmuştur."diyordu.***(Feriduddin Attar, TezkiretülEvliya, c.1 s.325-326)***

Hayatının tamamı tevhid olan Şibli'(k.s)ye göre zühd:"Kalbin eşyadan, eşyanın Rabbine çevrilmesidir.***"(Serrac, Luma, s.257.Kuşeyri, erRisale, s.25)***

Bir sohbette, müridlerine:"Dünyayı âşıklarının, ahireti taliplerinin yüzüne çarp. Nefsini serbest bırak, o zaman vasıl olmuşsun demektir. Allah dediğin zaman O Allah'tır. Sustuğun zaman yine O Allah'tır. Bu çok büyük bir makamdır. Sufi; Allah'la beraber iki cihandada Allah'dan başkasını görmez."diyordu.*(Hucviri, KeşfülMahcup, s.119)*

İmam-ı Şibli (k.s) nin halifelerinin bazısından çeşitli kollar ayrılmış ve bunlardan tarikatlar tesis olunmuştur. Şeyh Ebul Feth Abdulvahid et-Temimi (k.s) den Kadiriyye silsilesi. Ebu Ömer Muhammedi Zeccac (k.s) dan Mevleviyye silsilesi. Şeyh Ali el Acemi (k.s) den Rifaiyye silsilesi. Şeyh Abdurrahman el-Medeni (k.s) den Şazeliyye silsilesi ortaya çıkmıştır.***(Tabibzade, Silsilename, vr.7/a.Vassaf, Sefine-i Evliya, c.1 s.50)***

Cüneydi Bağdadi (k.s) nin halifelerinin birçoğundan bugün hala yaşayan tarikatlar teşekkül etmiş, bugün dünyanın dört bir yanında müntesibleri bulunan ve islamı tebliğ eden Kadiriyye, Rifaiyye, Şazeliyye gibi tarikatların silsilelerinin dayandığı, Allah için şan, şöhret, hüküm ve serveti terk eden büyük türk İslam mutasavvıfı İmam-ı Şibli (k.s) dir.

İmam-ı Şibli (k.s)'nin en ünlü eseri Cinlerin Esrarı. Arapça orijinali 880 yılında yazıldı. Mısır, Kahire İskenderiye Kütüphanesi'nde bulunan el yazması kitabın tercüme edilmiş ilk Türkçe baskısı 1979 yılında İstanbul'da yayınlandı.

BU BÜYÜK VELİNİN HAYATINDAN, ÖNEMLİ İBRET DERSLERİ

İmam-ı Şibli (k.s) Hazretleri; günün birinde bu konuda birbirleriyle tartışan iki çocuk ile karşılaştı. Onlara yardımcı olmak amacıyla yanlarına yaklaştı. "Çocuklar neden kavga ediyorsunuz. Söyleyin size yardımcı olayım" dedi. Çocuklar, yerde buldukları cevizi paylaşamadıklarını söyleyerek ondan yardım istediler. İmam-ı Şibli (k.s), elleriyle sıkarak kırdı. Ceviz açılınca bir de ne görsünler, içinde meğersem hiç bir şey yokmuş, ceviz uzun süre önce zaten çürümüş durumdaymış. Oradan geçen birisi olaya şahit olarak dalga geçmiş. "Şibli efendi, eğer gerçekten insanlara adalet dağıttığını iddia ediyorsan, bunu da doğru şekilde paylaştırsana..." Şibli'nin cevabı şu şekilde olmuş: ***"Bütün bu kavga meğersem içi boş bir ceviz için, taksim etmek ise bir hiç içinmiş.****(Feridüddin Hace Attar'.Tezkiretül Evliya)*

Doktor ve Halifeye Cevabı

Ebu Bekri Şibli (k.s) Hazretleri bir gün hastalanmıştı. Bunu duyan devrin hükümdarı, kendisine Nasranî (Hıristiyan) bir tabip gönderdi. Tabip hastanın yanına girdiğinde şöyle sordu: “Gönlün neyi istiyor?” Ebu Bekri Şibli (k.s) Hazretleri: “Gönlüm senin müslüman olmanı istiyor.” diye cevap verince tabip: “Eğer ben müslüman olursam, sen gerçekten iyi olur kalkarmısın?” diye sordu. Şibli (k.s) de:

“Elbette iyi olur yataktan kalkarım.” diye cevaplayınca, tabip derhal müslüman oldu. Şibli (k.s) Hazretleri’nin hastalığından eser kalmadı. Birlikte el ele hükümdarın huzuruna gittiler. Hükümdar onları görünce şöyle dedi: “Ben tabibi hastaya gönderdim sanıyordum, meğer işin aslı öyle çıkmadı. Anladım ki, hastayı tabibe göndermişim.”

Ebu Nuaym, Muhammed b.Ali den naklettiği bir olayda. İmam-ı Şibli (k.s) Hazretleri tedavi edilmek üzere hastaneye getirilmiş, Abbasi halifesinin veziri Ali b.İsa da ziyaretine gelmiş, aralarında karşılıklı konuşmada. Vezire:”Rabbi ne yapıyor?”diye sorduğunda, Vezir de:”Rabbim yücelikler âleminde hükmünü verir ve emrini icra eder.”deyince.”Ben sana taptığın Rabbini soruyorum! Tapmadığın Rabbi sormuyorum!”deyince vezir bozuldu. Maiyetindekilere dönüp bunu sorguya çekin diyordu. Hâlbuki Şibli (k.s) Halifeyi soruyordu. Adamlarından birisi öne çıkarak:”Ey Ebubekir sen sağlıklıyken hep şöyle dermişsin; Kerameti olmayan bütün sıdıklar aslında yalancıdır. Sen de arkadaşların arasında sıdık (doğru insan, abid)olarak bilinirsin. Senin kerametin nedir?”İmam-ı Şibli (k.s) de:”Uyanık halimle cezbe halim arasında pek fark olmayışıdır. Her iki haldede Allah’a boyun eğmekten uzak değilim.”Dedi***.(Sahabeden günümüze Allah Dostları. C.3 sh.325)***

Şibli (k.s) Hazretleri Bağdat çarşısında geziyordu. Manifaturacının birinin muhasebeciye ihtiyacı vardı. Şibli (k.s) Hazretleri’ni görünce: “Efendi buyurun, kumaşlarımın hesabını tutun.” deyip Şibli (k.s) ye birçok rakamlar söyledi. Bitirdiği zaman: “Ne kadar etti?” diye sordu. Şibli (k.s) de: “Bir.” buyurdu. Tüccar: “Sen deli misin?” deyince, Şibli (k.s) Hazretleri: “Sen yoksa bizi bilmiyor musun ki, hakikat olan birdir, diğerleri ise mecazdır. Allah-ü Teâlâ (c.c) Hazretleri buyurur: ‘Ey Habibim! De ki, Allah-ü Teâlâ (c.c) birdir.’ ***(İhlâs Suresi,1)***buyuruyor” dedi.

Dervişlerle beraber

Ebu Bekri Şibli (k.s) Hazretleri, dervişlerinden biriyle Dicle kenarında sohbet ederken bu derviş yüksek sesle: “Allah (c.c)” diye bağırdı. Şibli (k.s) Hazretleri onu kolundan tutup nehre atarak buyurdu ki: “Eğer bağırması ihlâs ile ise, Hak Teâlâ (c.c) Hazretleri onu Musa’yı (a.s) kurtardığı gibi kurtarır, yok bunu riya için yaptıysa, firavunun boğulduğu gibi boğulur.” Sohbete devam ettiler, bir müddet sonra o derviş nehirden çıkıp geldi, yanımıza oturdu. Baktık ki, elbiseleri bile ıslanmamıştı.

Ebu Bekir Şibli (k.s) Hazretleri'ni sevmeyen ve sohbetlerine gitmek isteyenlere mani olan bir kişi vardı. Bir gün Ebu Bekri Şibli (k.s) Hazretleri'ni imtihan etmek için yanına gelerek: "Beş devenin zekâtı nedir?" diye sordu. Şibli (k.s) de cevap vermek istemedi ise de o kişinin ısrarı üzerine şöyle dedi: "Şer'i ölçülere göre bir koyun, bu vacibtir. Fakat bizim gibiler için olan hüküm ise, hepsini vermektir." Bunun üzerine o kimse: "Bu dediğinle kime uyuyorsun, imamın kim?"" diye sual edince Şibli (k.s) Hazretleri düşünmeden: "Hz. Ebu Bekir (r.a), O'na uyuyorum. O (r.a) evine gidip neyi varsa, Peygamber (s.a.v) Efendimiz'e getirdi. 'Çocuklarına ne bıraktın?' sorusuna da: 'Allah (c.c) ve Resulünü (s.a.v).' diye cevap verdi" dedi. O kişi bu cevabı beğendi, bir şey söylemeden gitti. Bundan sonra Şibli (k.s) Hazretleri'nin sohbetlerine gidenlere mani olmadı.

Bir gün Şibli (k.s) Hazretleri: "Allah Allah!"(c.c) deyip duruyordu. O sırada bir genç: "Niçin 'Lailahe illallah' demiyorsun?" diye sordu. Bunun üzerine Şibli (k.s) Hazretleri derin ah çekerek: " 'Lailahe' der, 'illallah' diyemeden vefat ederim diye korkuyorum" dedi. Bu sözler gence çok dokundu ve orada bir ah çekerek vefat etti. Bunun üzerine gencin yakınları ve varisleri Şibli (k.s) Hazretleri'ni halifeye şikâyet ettiler. Halife: "Ya Şibli (k.s)! Bunların dediklerine ne dersin?" diye sorunca, Şibli (k.s) Hazretleri: "Ya Emirel-Mü'minin! O gencin ruhu, Mukaddes olan Allah-ü Teâlâ (c.c) Hazretleri'nin cemaline kavuşmayı beklerken, aşk ateşinin bir kıvılcımıyla yanmış, herşeyden alakasını kesmiş, takati son dereceye varmış, onun ruhu bir kuş gibi kafesinden uçup gitmiştir. Şibli'nin (k.s) bunda ne günahı var?" dedi. Bunun üzerine halife: "Derhal bu zatı evine gönderin. Kendimi öyle bir hal kapladı ki, sanki divandan düşecekmiş gibi oluyorum." dedi.

Kendisi şöyle anlatır: "Bir gün kırık bir köprüden geçerken ayağım kaydı ve suya düştüm, su epey derindi. Bu sırada yabancı bir elin beni kenara götürmek üzere uzandığını gördüm. Dikkatlice ona baktığımda, huzurdan kovulan mel'un şeytan olduğunu gördüm. Ona: 'Ey mel'un! Senin adaletin tekme atmaktır, el tutmak değildir. Böyle yapman neden icab ediyor?' diye sordum. Şeytan: 'Ben tekme yemeye müstehak olan insanlara tekme atarım. Âdem (a.s) ile yaptığım kavgada bir yara almışım, yaram iki olmasın diye diğer biriyle kavgaya girmem.' dedi."

Resulullah (s.a.v) ın Tazim ettiği Kişi

Şibli (k.s) Hazretleri bir gün Ebu Bekr bin Mücahid Mükre (k.s) Hz.leri'nin bulunduğu mescide girince, İbn-i Mücahid (k.s) Hazretleri hemen ayağa kalktı. Daha sonra, İbn-i Mücahid (k.s) Hazretleri'nin arkadaşları kendisine: "Sen niçin Şibli (k.s) için ayağa kalktın?" diye sordular. İbn-i Mücahid (k.s) de cevaben şöyle dedi: "Ben Resûlüllah'ın (s.a.v) tazim ettiği bir zat için ayağa kalkmıyayım mı? Ben Peygamber (s.a.v) Efendimiz'i rüyamda gördüm. Bana: 'Ya Eba Bekr! Yarın sana cennet ehlinden bir kişi gelecek. O geldiğinde, ona ikramda bulun.' buyurdu. İki gece sonra yine Peygamber (s.a.v) Efendimiz'i tekrar rüyamda gördüm. Bana: 'Ya Eba Bekr! Allah-ü Teâlâ (c.c) Hazretleri cennet ehlinden olan kimseye ikram ettiğin gibi sana da, ikram etti.'" buyurdu. Ben: 'Ya Resûlallah (s.a.v)! Şibli (k.s) bu dereceyi nasıl elde etti?' diye sordum. Peygamber (s.a.v) Efendimiz: 'O beş vakit namazını kılıp her namazın arkasından beni hatırlıyor ve Yüce Allah (c.c) Hazretleri'nin şu ayeti kerimesini okuyor: ***"Andolsun size içinizden öyle bir peygamber geldi ki, gayet izzetli ve şereflidir. Sıkıntıya düşmeniz ona çok ağır gelir üstünüze titrer, müminlere gayet merhametli ve şefkatlidir."(Tevbe Suresi, 128)***ve bunu seksen seneden beri yapıyor. Ben bunu yapanı tazim etmeyeyim mi? ' buyurdu."

Bir gün fukaranın biri Şiblî (k.s) Hazretleri'ne gelir, uzun uzun konuşur, parasının azlığından, hayat pahalılığından filan dem vurur. Nihayet "Aman efendim" der "n'olur bana bir çare."-Şimdi hemen evine git. Kimin rızkı sana bağlıysa tut kolundan dışarı at. Rızkına Cenâb-ı Hakk'ın kefil olduklarını bırak evde kalsınlar. Tek satır da özet. Cevaba bak!

Kendisine bir gün şöyle dediler: "Filân zât, Dicle suyu üzerinde seccadesini serip namaz kılıyormuş." Tebessüm eden Şibli (k.s) Hazretleri şöyle cevap verdi: "Onlar çocuk oyuncağı gibi şeylerdir. Mütefekkir insanlar böyle oyuncaklarla eğlenip kalmamalı, işi daha derinlere götürmelidir. Bu gibi şeyler kabı küçük olanların avunacakları faziletlerdir.

Ebubekir Şibli (k.s) Hazretleri, hâdiselere hikmetle bakan bir ibret ehliydi de. Vermek istediği bir fikri, bazen hikmetli bir vak'ayla nazarlara takdim eder; düşünmeyi te'mine gayret gösterirdi. Bir gün dostlarına sordu: "Beni ciddi olarak seviyor musunuz?" Hep birlikte cevap verdiler: "Efendimiz, bunu sormak bile bize ağır geliyor. Şüpheniz mi var sarsılmayan sevgimizden?" Bu defa eline geçirdiği odun parçalarını dostlarına doğru fırlatan Şibli (k.s) Hazretleri,

dostlarının "Bu adam aklını oynattı galiba" diyerek birer ikişer uzaklaştıklarını gördü. Tekrar sordu: "Ey benim sarsılmayan dostlarım, nereye gidiyorsunuz böyle birer, ikişer?" Dediler ki: "Nereye olacak, evlerimize!" "Hani beni seviyordunuz. Niye terk ediyorsunuz?" "Efendimiz, siz bize fırlattığınız odunlarla başımızı, gözümüzü yaralayıp bize sıkıntı verdiniz. Bu durumda artık yanınızda duracak hâlimiz kalmadı." Şibli (k.s) Hazretleri, mütebbessim, "Geliniz, geliniz. Ey benim sahte dostlarım!" dedi ve ilâve etti: "Dostluğun şanı odur ki, dostundan zarar da gelse sineye çekecek, acı da gelse rıza gösterip terk etmeyecek. Siz benim hakiki dostum olsaydınız, bende rahatsız edici bir tavır görülünce sabreder, ıslahıma çalışırdınız, terk etmeyi tercih etmezdiniz..." Böylece bir imtihanı kaybeden dostları, yine çevresini aldılar. Vaaz ve nasihatlerinden istifadeye başladılar. Dostluğun şartını da böyle fiili bir örnekle, unutulmayacak şekilde öğrenmiş oldular.

İlimde Kendisine ilk Rehber

Şibli (k.s) Hazretleri'ne sordular: "Sana bu ilimde ilk rehberlik eden kimdi?" Şibli (k.s) Hazretleri de cevap veriyor: "Bir köpek." Bunun üzerine tekrar "Nasıl yani? Biraz açar mısın?" diye meraklı bir şekilde sorduklarında Şibli Hazretleri cevaben: "Bir köpek gördüm, bir derenin yanında durmuş su içmek istiyordu. Suda kendi aksini gördüğü için kendine benzeyen aksinden korkuyordu. Suyu içemedi." diyor. Merakla sormaya devam ediyorlar: "Sonra?" Cevap şöyledir: "Köpek susuzluktan harap ve bitap düştü, sonunda suya kendini attı. Kana kana su içti. Ben de Allah'ın (c.c) her şeyde ibret yarattığı bu olaydan dersimi aldım." Artık korkmasına lüzum kalmamıştı. Kendisinin kendisine perde olduğunu köpeğin bu durumuyla idrak etmişti.

Imam-i Şibli (k.s) Hazretleri, Ramazan-ı Şerif'in bir gecesinde, imamın arkasında namaz kılarken Imam şu Ayet-i Kerimey'i okuyordu: "Yemin olsun ki, eğer dilesek, sana vahyettiğimiz Kur'an'ı Kalblerden ve yazılı satırlardan gideriveririz. Sonra onu kalblere ve satırlara geri çevirecek bize karşı, kendine bir vekil bulamazsın." ***(İsra Suresi,86)***Bunun üzerine Şibli (k.s) Hazretleri hemen feryad ediyor ve yıkılıyor, bunu duyan insanlar ruhu çıktı zannediyorlar. Imam-ı Şibli (k.s) Hz.leri o halde iken: "Bunun gibi şeyle ahbaplar muhatab olur." buyurdu.

Hacca Gidene Nasihatı

Kim Şibli (k.s) Hazretleri'nin önünde tevbe etse, ona: "Şimdi git, farz üzere Hac yap geri gel, bizim sohbetimizde bulunmaya muktedir olasın." derdi. Sonra o kimseyi azıksız ve bineksiz olarak çöle gönderirdi. "Halkı helak ediyorsun." Dediklerinde: "Hayır." cevabını verdi ve: "Esas olan şudur. Onların yanıma gelmelerinin gayesi ben değilim. Eğer onların muradı ben olsaydım, onlar putperest olurlardı, fakat onların bana gelmelerindeki gaye, Allah-ü Teâlâ (c.c) Hazretleri'ne kavuşmaktır. Bu halde eğer yolda helak olurlarsa, muradlarına erişirler, yol meşakkati onları öyle düzeltmiş olacaktır ki, ben on sene uğraşsam o kadar düzeltemem." buyururdu.

"Bir adam Şibli'ye gitti. Şiblî (k.s) ona dedi ki:-Nereye gidiyorsun?-Hacca

-Öyle ise iki çuval götür, onlara orada rahmet doldur ve onları giy, bize getir ki, hacdan nasibimiz olsun; gelene onu verelim, ziyaret edeni onunla ağırlayalım.

Adam diyor ki: 'Huzurundan vedalaşıp çıktım. Döndüğüm zaman Şibli bana sordu: Haccettin mi?-Evet.

-Haccetmek için ne amel yaptın?"-Guslettim, ihrama girdim, iki rek'at namaz kıldım ve telbiye ettim

-Bununla haccı akdettin mi(ahdettin mi, söz verdin mi Allaha)?-Evet.

-Peki, yaratıldığından beri bu akdine muhalif bütün akitleri bozdun mu? Hayır.

- Sen akdetmemişsin.-Sonra elbiseni çıkardın mı?

-Evet.

-Yaptığın her işten de soyundun mu?

-Hayır.

-Sen elbiseni çıkarmamışsın.

-Sonra temizlendin mi?

-Evet.

-Bu temizlenmenle sende bulunan her illeti giderdin mi?

-Hayır.

-Sen temizlenmemişsin.

-Sonra telbiye ettin mi?(Lebbeyk Allahümme lebbeyk…- Buyur Allahım emret… Anlamında dua)

-Evet.

-Aynen telbiyenin cevabını aldın mı?

-Hayır.

-Sen telbiye etmemişsin.
-Sonra Harem'e girdin mi?
-Evet.
-Harem'e girmenle her haramı terk etmeye ahdettin mi?
-Hayır.
-Sen Harem'e girmemişsin.
-Sonra Mekke'yi gördün mü?
-Evet.
-Mekke'yi görmenle Allah'tan sana hal geldi mi?
-Hayır.
-Sen Mekke'yi görmemişsin.
-Mescid-i Haram'a girdin mi?
-Evet.
-Allah'a yaklaşmaya erdin mi?
-Hayır.
-Sen Ka'be'yi görmemişsin.
-Üç defa remledip, dört defa yürüdün mü?
-Evet.
-Seninle beraber olduğun bildiğin her şeyden kaçıp kesildin mi? Dört defa yürümekle güvene erip bundan dolayı Allah'a şükrettin mi?
-Hayır.
-O'ndan başka şeylerden kesilmemişsin.
-Hacer'i musafaha ettin mi?
-Evet.
-Yazık sana, hani denilir ki, Hacer'i musafaha eden Hakk'ı musafaha eder; Hakk'ı musafaha eden de güven mahallindedir. Binaenaleyh sende güven alameti göründü mü?
-Hayır.
-Sen Hacer'i musafaha etmemişsin.
-İki rekât namaz kıldın mı?
-Evet.
-Allah azze ve Cele'nin önünde durur gibi, olduğun yerde durup niyetini O'na gösterdin mi?
-Hayır.
-Sen namaz kılmamışsın.
-Safa'ya çıkıp orada durdun mu?
-Evet.
-Ne amel ettin?

-Orada tekbir ettim.

-Safa'ya çıkmakla sırrın saflaştı mı? Rabbını tekbir etmekle ekvan gözünde küçüldü mü?

-Hayır.

-Sen Safa'ya çıkmamışsın ve tekbir de etmemişsin.

-Sa'yinde hervele ettin mi?

-Evet.

-O'ndan O'na kaçtın mı?

-Hayır.

-Sen Hervele ve sa'y etmemişsin.

-Merve'de durdun mu?

-Evet.

-Merve'de iken üzerine sekine'nin (huzurun) indiğini gördün mü?

-Hayır.

-Sen Merve'de durmamışsın.

-Oradan Mina'ya gittin mi?

-Evet.

-Temenni ettiğin sana verildi mi?

-Hayır.

-Sen Mina'ya gitmemişsin.

-Hayf Mescidi'ne girdin mi?

-Hayır.

-Sen Hayf Mescidi'ne girmemişsin.

-Arafat' a çıktın mı?

-Evet.

-Halkedildiğin (Yaratıldığın) ve varacağın hali bildin mi? Bildin mi ki Rabbin kimdir ve inkâr etmekte olduğun o Zat-ı Kibriya kimdir? Ve hak sana, havassı aşina kıldığı bir hal gösterdi mi?

-Hayır.

-Sen Arafat'a çıkmamışsın.

-Meş'ar'e koştun mu?

-Evet.

-Orada Allah'ı, masivayı hatırlamayı unutturan bir zikirle zikrettin mi? Ve ne ile cevap verildiğini ve ne ile hitabedildiğini anladın mı?

-Hayır.

-Sen Meş'ar'e gelmemişsin.

-Kurban kestin mi?

-Evet.

-Şehvetlerini ve iradeni Hakk'ın rızasında ifna ettin mi?

-Hayır.

-Sen kurban kesmemişsin.

-Şeytana taş attın mı?

-Attım.

-Sendeki cehaleti attın mı ve bu suretle sende ilim zuhur etti mi?

-Hayır.

-Sen taş atmamışsın.

-Ziyaret ettin mi?

-Evet.

-Sana hakaikten bir şey keşfedildi mi? Yahud ziyaret sebebiyle ikramların arttığını gördün mü? Çünkü Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

"Hacılar ve umre yapanlar, Allah'ın ziyaretçileridir. Ziyaret edilenin kendisini ziyaret edene ikram etmesi haktır"

-Hayır.

-Sen ziyaret etmemişsin.

-İhlal ettin mi?

-Evet.

-Helal yemeye azmettin mi?

-Hayır.

-Sen ihlal etmemişsin.

-Veda ettin mi?

-Evet.

-Nefsinden ve ruhundan bi'l-külliye çıktın mı?

-Hayır.

-Sen veda etmemişsin ve Hac da etmemişsin. Eğer istersen tekrar dönüp haccetmen gerekir. Ve eğer haccedersen bu söylediğim şekilde haccetmeğe çalış.

Şöyle anlatılır: "Bir gün Hacca giden dervişlere ayakkabı almak için bir dirhem lazım oldu. Hıristiyan olan bir genç: 'Beni de beraberinde Hacca götürmek şartıyla, sana bu bir dirhemi veririm.' dedi. Şeyh Şibli (k.s) Hazretleri bunun üzerine: 'Ey genç! Sen Hac yapmaya ehil değilsin ki!' deyince genç: 'Sizin kervanınızda hiç yük merkebi bulunmaz mı? Bu seferde beni yük merkebi yerine tutamaz mısınız?' dedi. Yol hazırlıkları yapılıp yola çıktılar. Hıristiyan genç

mikat mahalline kadar çok hizmet etti. Mikat mahalline vardılar. Genç onlara bakıp onlar gibi giyindi. Kâbe-i Şerif'e varınca, Şibli (k.s) Hazretleri gence: 'Üstünde zünnar olduğu halde Kâbe-i Şerif'e girmene izin vermem.' dedi. Bunun üzerine genç: 'Ya Rabbi! Şibli (k.s) Hazretleri, senin evine girmeme izin vermiyor.' dedi. O anda hafiften bir ses: 'Ey Şibli (k.s)! Onu Bağdat'tan buraya biz getirdik, onun kalbine aşk ateşini biz koyduk. Lütuf zinciriyle evimize kadar onu biz çektik. Ey dost olan genç, sen içeri gir.' dedi. Herkes Kâbe'ye girip tavaf ettikten sonra, dışarı çıktılar, genç çıkmadı. Şibli (k.s) Hazretleri: 'Ey genç! Dışarı gel!' diye seslendi. Bunun üzerine genç: 'Ey Şibli (k.s)! O beni dışarı bırakmıyor. Ne kadar çabalasam çıkış kapısını bulamıyorum.' dedi."O genç imanla şereflenip Cenab-ı Hakk'ın izzetine mazhar olur. ***(Sülemi; Hakaikuk Tefsir, Fatih, Süleymaniye, No: 261,v.33a-34a;No:262,v.24b-25a)***

VEFATI

İmam-ı Şibli (k.s) Hazretleri son günlerinde feci bir hastalığa tutuldu. Onun öleceği söylentisi her tarafa yayıldı. Ebu Nuaym, Muhammed b.İbrahim, Ebul Hasen el Maliki de onun evine gelir. Evde Şiblinin çevresinde seçkin müridlerinden, Ata, Cafer el Huldi, ve Cüneydi Bağdadinin birçok seçkin müridi ve arkadaşlarıda toplanmıştı. İmam başını kaldırdı ve onlara:"Ne oluyor size? Olay nedir? Bize bir şey olduğu yok!Senin cenazene geldik!"deyince.İmam yattığı yerden doğrularak:"Ah..Rabbin huzuru,Rabbin huzuru..Oraya varmak istiyorum. Ölüler dirinin cenazesine gelmişler! Yazık size***!"(Ebu Nuaym,Hilyetül Evliya c.10 sh.368)Diyordu.***

Ebu Nuaym, Cafer b.Muhammed, Muhammed b.İbrahim diyorki, İmamın vefatında bende bulundum. Alnınının teri akıyor, tutuluyor, hiçbir şey konuşamıyordu. Gözleriyle abdest alacağını işaret etti. Ona abdest aldırdım. Ama sakallarını hilallemeyi unuttum. Elimi kavradı birden. Parmaklarımı sakalına sokup hilallemeye çalıştı. Ağladım. Şöyle dedim:"Şu adama bakın! Dili tutulduğu, canı çıktığı zaman bile abdest almayı istiyor. Ve bu abdestinde sakalının hilallenmesini istiyor. Bu adama ne hazırlandı kimbilir***?"(Ebu Nuaym, Hilyetül Evliya c.10 sh.371)***

İmam-ı Şibli (k.s) Hazretleri **H.334 M. 945** yılında **Bağdatta** vefat etti. Kabri Azamiye mahallesinde olup herkesin uğradığı bir ziyaretgâhtır***(Sülemi, Tabakat s.337)***

ABDULVAHİD TEMİMİ (k.s)
(H. 425 M.1033)

Abdulvahid Et-Temimi (k.s) Hazretleri Tebe-i Tabiîn devrinde Basra'da yetişen meşhur Hadis, Fıkıh âlim ve evliyalarından. Adı "Abdulvahid bin Et-Temimi", doğum ve vefat tarihleri kesin olarak bilinmemektedir.

Abdulvahid Et-Temimi (k.s) Hazretleri Tabiîn (r.a) devrinde meşhur hadis ve fıkıh âlimlerinden ders alıp sohbetlerinde bulundu. Onlardan ders alarak kendini yetiştirdi. Abdulvahid Et-Temimi (k.s) Hazretleri devamlı ilim öğrenmekle ve ibadet yapmakla zamanını geçirirdi. Öğrendiği bütün ilimleri hemen çevresindeki insanlara öğretmeye çalışırdı. Abdulvahid (k.s) Hazretleri çok talebe yetiştirdi. Tebe-i Tabiîn (r.a) devrinde Basra'da yetişen âlimler arasında dünyaya değer vermemesi, devamlı ibadet ve ilimle meşgul olması hasebiyle herkes O'nu sever ve O'na hürmet ederdi. Yaşayışı ve hikmetli sözleriyle birçok kimsenin doğru yola girmesini sağlamış ve herkese örnek olmuştur.

TARİKATI TELKİN ALMASI

Abdulvahid (k.s) Hazretleri zahiri ilimleri zamanındaki âlimlerden alıp manen kendisini bir boşluk içerisinde hissetti ve batın tasavvuf (tarikat) ilmini de zamanının manevi hekimi, dertlilerin zahiran ve manen imdadına yetişen Şeyh Ebubekir Şibli (k.s) Hazretlerinden telkin aldı ve mana yolunda da nice yolda kalmışlara yol gösterdi ve zamanının dehası idi.

VEFATI

Abdulvahid (k.s) Hazretleri nihayet şu köhne dünyadaki yaşam süresini bitirip doğduğu yer olan Basra'da dünyadan ebediyyete göç eyledi. Vefat tarihi kesin olarak bilinmemektedir. (Rivayetler çeşitlidir) Yüce Allah (c.c) Hazretleri bizi şefaatlerinden, al-i himmet ve nazarlarından ayırıp mahrum etmesin. (ÂMİN)

BAZI MENKIBELERİ

Abdulvahid Et-Temimi (k.s) Hazretleri anlatıyor: "Bir rahibin inziva odasına uğradım. İki defa 'Ey Rahib!' diye kendisine seslendim, fakat cevap vermedi. Üçüncüde başını çıkardı ve: 'Ey adam, ben rahib değilim. Rahib Allah-ü Teâlâ (c.c) Hazretleri'nden korkan, O'na (c.c) saygı gösteren, belasına sabredip kazasına razı olan nimetlerine

şükredip, O'nun (c.c) için tevazu gösteren izzet karşısında zilleti kabul eden kudretine teslim olup heybet ve azameti karşısında eğilen hesap ve azabını düşünen gündüzünü oruç, gecesini ibadetle geçiren, cehennemi hatırladıkça uykusu kaçan kimseye denir. Ben ise saldırgan bir köpeğim. İnsanlara zararım dokunmasın diye kendimi buraya hapsettim' dedi. Ben bunun üzerine: 'Ey Rahib! Allah-ü Teâlâ (c.c) Hazretleri'ni bildikten sonra insanları Allah-ü Teâlâ (c.c) Hazretleri'nden uzaklaştıran şey nedir?' diye sordum. Rahib: 'Kardeşim! İnsanları Allah-ü Teâlâ (c.c) Hazretleri'nden ancak dünya malı ve sevgisi uzaklaştırır, çünkü dünya isyan ve günah yeridir. Aklı başında olan dünyayı kalbinden çıkarıp, günahlarına tevbe kendisini Allah-ü Teâlâ (c.c) Hazretlerine yaklaştıracak şeye yönlendirir' diyerek daha önce kendisinin iman ettiğini söyledi."

Abdulvahid (k.s) Hazretleri'nin en büyük özelliği, Allah-ü Teâlâ (c.c) Hazretlerine karşı olan kusurlarından dolayı çok üzülürdü. "O'na (c.c) bütün insanlığın yaptığı ibadet kadar ibadet yapsak, Allah-ü Teâlâ (c.c) Hazretleri'nin bize verdiği hizmetlere karşı yine şükrümüzü yerine getiremeyiz." derdi.

Muhammed bin Abdullah buyurdu ki: "Ben bir defasında gördüm ki, Abdulvahid (k.s) Hazretleri: '*Kim ki, kendi midesini haram şeylerden koruyabiliyorsa, o kimse dinini ve güzel ahlakını muhafaza edebilir. Kim ki kendi karnını haram şeylerden koruyamıyorsa ne dinini ne de güzel ahlakını muhafaza edemez.'* buyurdu."

Fudayl bin İyad buyurdu ki: "Ben Abdulvahid (k.s) Hazretleri'nden şöyle işittim: Şöyle söyledi: ***"Ben üç gece üst üste yatarken şöyle dua ettim*: *"Ya Rabbi! Benim cennetteki arkadaşım kimdir? Bana göster. Üçüncü gece rüyamda bana denildi ki, 'Ya Abdulvahid! Senin Cennetteki arkadaşın Meymunetu Sevda'dır."***"*Ben de dedim ki, 'Meymunetu Sevda nerededir?'* Bana denildi ki, *'Küfe'de benu fulan kabilesindendir*.' Ben de hemen kalkıp Küfe'ye gittim, O kabilenin yerini sordum. Kabiledekilere Meymunetu Sevdayı sual ettim. Bana '*O delinin birisidir, bizim birkaç koyunumuzu otlatmaya götürür.*' dediler. Ben görmek istediğimi söyleyince '*Şimdi falan hanın yanındadır.'* dediler.

Hanın yanına gidince, gördüm ki, Meymunetu Sevda namaz kılıyor, yanında bir asa ve üzerinde yünden bir cübbe vardı. Baktım ki koyunları orada otluyor ve hayvanların yanında birkaç kurt koyunlara zarar vermeden dolaşıyordu.

Beni farkettiğinde namazını bitirdi ve bana dönerek:"***Ya îbni Ziyad! Sen buradan git, burası senin yerin değildir, biz seninle burada değil sonra buluşacağız, birleşeceğiz."*** dedi. Bunun üzerine ben ona:"*Allah (c.c) Hazretleri sana rahmet etsin, sen benim İbni Ziyad olduğumu nereden bilirsin?'* dedim. Bana: ***"Daha ruhlarımız dünyaya gelmeden ben senin İbni Ziyad olduğunu bilirdim."*** dedi. Ben ona:"*Bana biraz nasihat et."* dedim. Bana:"*Bir kimse sana bir şey verdiği zaman ona nasıl teşekkür edersin, hâlbuki Allah-ü Teâlâ (c.c) Hazretlerinin verdiği bu kadar nimete karşılık neden şükredilmiyor? Sana iyilik edene o iyiliği veren ve yaratan yine Allah-ü Teâlâ (c.c) Hazretleri'dir. Ona göre bütün hamd ve şükürleri Allah-ü Teâlâ (c.c) Hazretlerine yapmak lazımdır.*"

Ben ona: "***Görüyorum ki koyunların düşmanları olan kurtlar gelmişler ve onların arasında dolaşırlar. Bu hal nasıl oluyor?' diye sordum. Bana, 'Ya İbni Ziyad! Ben Allah-ü Teâlâ (c.c) Hazretleri'ne öyle ibadet ederim ki, benimle onun arasında hiçbir duvar kalmamıştır. Bunun için kurtlarla koyunların arasındaki düşmanlık kalkmış olup, dostluk başlamıştır."*** diye cevap verdi.

Buyurdular ki:*"Bir insanın günahları çok ise ve o da iyilikten bahsetse, onunla iyiliğin arasında bir deniz kadar uzaklık vardır. Muhakkak ki, her şeyin bir kestirme (yakın) yolu vardır. Cennetin kestirme yolu da cihad yapmaktır*. Eğer nefsinizde Allah-ü Teâlâ (c.c) Hazretleri'ne karşı yaptığınız ibadetlerde bir isteksizlik tembellik hissederseniz, bir süre kuvvetli ve iyi yemekleri yemeyi bırakınız. Tuz ve ekmekle yetinmeye çalışınız. Oruç tutunuz. Bu şekilde yapmanız vücudunuzdaki bazı yağları ve fazlalıkları erittiği gibi, Allah-ü Teâlâ (c.c) Hazretleri'ni hatırlamanızı artırır. Kulun Allah'ü Teâlâ (c.c) Hazretleri'ne karşı takip edeceği en güzel edeb hali, O'nun (c.c) emirlerinin hepsine tereddütsüz boyun eğerek, itaat göstermesidir. Allah'ü Teâlâ (c.c) Hazretleri onu bu haliyle dünyada bırakırsa, bunu kendisine en hayırlı ve sevimli şey olarak kabul etmeli, şayet ahirete götürürse (ruhunu alırsa) bunun da Allah'ü Teâlâ (c.c) Hazretleri'nin emri olduğunu kabul ederek, kendisine en tatlı bir iş gelmelidir." ***(İslam Ansiklopedisi. 2.C. S.108)***

Abdulvahid (k.s) Hazretleri anlatıyor: "Çok kere sefere çıkardım. Yine seferlerimden birinde idi. *Bir zata rastladım. Üzerinde kıldan örme bir elbise vardı. Selam verip 'Allah'ın (c.c) rahmeti üzerine olsun' dedim. Bundan sonra, 'Sana bir şey soracağım.' dedi*m.

Şöyle dedi: *'Soracağın şey kısa olsun, çünkü günler geçiyor, nefeslerimiz sayılı ve zamanla ölçülüdür. Rabbımız da (c.c) her halimize vakıftır, işitiyor ve görüyor.'* Bundan sonra sorularıma başladım. ***Takvanın başı nedir?***' Cevap verdi: 'Allah'la(c.c) sabretmektir.' Sordum: ***'Sabrın başı nedir?***' Cevapladı: 'Allah'a (c.c) tevekküldür.' Sordum: '***Tevekkülün başı nedir?***' Cevapladı: 'Her yanı bırakıp Allah'a (c.c) yönelmektir.' Sodum: ***'Her yanı bırakıp Allah (c.c) Hazretleri'ne yönelmek nasıl olacak?'*** Dedi ki: 'Allah (c.c) Hazretleri için tek kalmaya alışılacak.' Yine sordum: '***Bu tek kalmak nasıl olur?'*** Dedi ki: 'Her maddi yönden kalbi çekmektir. Allah'tan (c.c) başka hepsini bırakmakla olur.'

Sordum: ***'En tatlı şey nedir?'*** Cevapladı: 'Allah (c.c) Hazretleri'nin zikrine alışkanlık peydah olmasıdır.' Sordum: '***En temiz ve pak olan nedir?'*** Cevapladı: 'Allah (c.c) Hazretleri'yle olmaktır.' Sordum: ***'En yakın şey nedir?***' Cevapladı: 'Allah (c.c) Hazretleri'ne varmaktır.' Yine sordum: '***Kalbi en çok sızlatan nedir?***' Dedi ki: 'Allah'tan (c.c) ayrılıktır.' Sonra sordum: '***Arifin hikmeti nedir? Ne olmalı?'*** Dedi ki: 'Allah (c.c) Hazretleri'ne kavuşmak.' Sordum: '***Âşık nasıl tanınır?'*** Dedi ki: 'Sevdiğini her an anmasıyla.' Sonra sordum: ***'Allah (c.c) Hazretleri'yle ünsiyet nasıl peydah edilir?***' Şöyle dedi: 'Gönlünü o yola koyarsan olur.' Sordum: ***'İşleri Allah (c.c) Hz.leri'ne bırakmak için hangi yola girmek gerek?'*** Dedi ki: 'Allah (c.c) Hazretleri'nin bütün emirlerine teslim olmak.'

Ben sordum: '***Yoluna teslim olmanın yolu nedir?'*** O da dedi ki: 'Daima hak katından ihtiyaç talep etmektir.' Bundan sonra hayli uzun sorular sordum. O da bu sorularımın hemen hepsine cevap verdi. Tekrar sordum: ***'En büyük sürür nedir?'*** O da yanıtladı: 'Allah-ü Teâlâ (c.c) Hazretleri'ne karşı iyi zan beslemektir.' Yine sordum: ***'İnsanların en büyüğü kimdir?'*** Dedi ki: 'Allah (c.c) Hazretleriyle zengin olandır.' Sonra sordum: '***İnsanların en kuvvetlisi kimdir?'*** Dedi ki: 'Allah-ü Teâlâ Hz.leri'nden kuvvet isteyendir.' Sordum: ***'Zarar eden kimdir?***' Dedi ki: 'Allah'ın (c.c) zatından gayrı şeylerle hoşnud olandır.' Yine sordum: ***'Mürüvvet nedir?'*** O da dedi ki: 'Allah (c.c) Hazretleri'nin zatından alt şeylere kapılmamaktır.' Sonra yine sordum: ***'Kul ne zaman Allah'tan (c.c) uzaklaşır?***' Dedi ki: 'Allah-ü Teâlâ (c.c) Hazretleri'nden mahcup olduğunda.'

Sordum: '***Ya ne zaman Allah (c.c) Hazretleri'nden mahcup olur***.' O da dedi ki: 'Allah (c.c) Hazretleri'nden başka birine dair

kalbinde bir gayret bulunduğunda***. Olan işlerden hiçbir tecrübe dersi almayan kimdir***?. Ömrünü Allah'ın (c.c) taatmdan gayrı işlerde geçirendir.' Bu defa sordum: ***'Dünyada zahidlik nedir?***' O da şöyle dedi: 'İnsanı Allah (c.c) Hazretleri'nden alan her şeyi terk etmektir.' Sordum: ***'İkbal eden kimdir?'*** Dedi: 'Allah'a (c.c) yönelendir.' ***'İdbar eden kimdir?'*** diye sordum. O da dedi ki: 'Allah'tan kaçandır.' Sonra: ***'Selim kalb nedir?'*** diye sordum. O da: 'İçinde Allah'ın (c.c) zatı arzusundan başka bir arzu bulunmayandır.' Dedi. Bundan sonra mevzuyu değiştirdim ve tekrar sormaya başladım: '***Bana söyler misin, yemeklerini nerede yersin?'*** O dedi ki: 'Allah-ü Teâlâ (c.c) Hazretleri'nin hazinesinden.' Sordum: ***'İştiha duyduğun bir şey var mı?***' Dedi ki: 'Allah-ü Teâlâ (c.c) Hazretleri'nin kaza ve kaderi.' Ben daha sonra: ***'Bana bir tavsiyede bulun.***?' dedim. Bana: ***'Allah'a (c.c) taat kılmaya bak. Allah'ın (c.c) kaza ve kaderine razı ol. Allah (c.c) Hazretleri'nin zikri ile ünsiyet peydahla, böylece Allah'ın (c.c) seçmiş olduğu zümreye dâhil olursun.' buyurdu."****(Onların Âlemi. S.150)*

Şu da bir hakikattir ki, kulun Allah (c.c) Hazretleri'ne sevgisi arttıkça, aynı miktar O'nun (c.c) Resulüne (s.a.v) de artar. Keza onun sevdiği veli kullarına da artar.

Bir gün Abdulvahid (k.s) Hazretleri'ne şöyle sordular: "Bir kişi var. Allah (c.c) Hazretleri'ne kulluk etmek için dünyada kalmak istiyor. Bir başkası da Hakk'a (c.c) olan iştiyakı için ölmek, bu âlemden çıkmak istiyor. Bunların hangisi daha hayırlı ve iyidir? Şu cevabı verdi: "Bunlardan hiçbiri de değildir. Asıl iyi olan, bütün işleri O'na bırakır. O (c.c) dünyada bırakırsa pekala, öbür âleme götürürse, yine öyle. Devamlı doğrulukla kulluk eder. İşte razı olmak budur. İrfan sahibinin zevki kendi içinde yaşar. Asıl marifet ise, bunu anlamak ve bulmaktır."

Abdulvahid (k.s) Hazretleri'ne yine sordular: "***Allah (c.c) Hazretleri'ne en çok yaklaştıran nedir?*** Onu bize anlat?" Sonra: ***"Allah (c.c) Hazretleri katında en çok mükâfata lâyık olan nedir?"*** diye sordular. Buyurdu ki: "Allah (c.c) Hazretleri'nin sevdiğini sevmek." Yine sordular: ***"Sevginin şeklini de açıkla.***?" Bunun üzerine Abdulvahid (k.s) Hazretleri ağlamaya başladı. Bu arada şu soruyu sordu: ***"Tahammül edebilir misiniz?"*** "Allah (c.c) Hazretleri'nin dilediği kadar.' dediler.

Abdulvahid (k.s) Hazretleri bir miktar anlattı ama soruyu soranlar dayanamayıp düşüp bayıldılar. Ayıldıkları zaman şöyle dediler: "Buna kim güç yetirebilir? Bu işin hakiki cephesini tam olarak

kim dile getirebilir?" Abdulvahid (k.s) Hazretleri" onlara şöyle dedi: "Bir kısım kalbler vardır ki, sevgilisini kasdedip yola çıkar. Bu yolda ona ne esen rüzgâr yetişebilir, ne de şimşek. Onlar Hakk'ın (c.c) sevgisini alırlar. O'nun (c.c) güzel davetini işitirler. Bundan sonradır ki akılları uçar, kalbleri O'na (c.c) koşar. Dolayısıyla sarhoş olurlar. Heyhat nerede sevgi ehilleri? Nerede sevgi temizliğine erenler? O sevgiyi kazanacak kimseler hani? Ancak Allah (c.c) Hazretleri'nin sevgiye hak kazandırdığı kimseler erebilir. Bir an olsun o sevgi tadından ayılmayanlar neredeler?"***(Onların Alemi. S. 293,359)***

EBUL FEREC MEHMET (k.s)

(Tarsus-Türkiye) H.447 M.1055

Evliyanın büyüklerinden olan Ebulferrah Mehmed Tarsusi (k.s) Hazretleri'nin künyesi "Ebü'l Ferec Yusuf Et-Tarsusi"dir. Doğum tarihi ve doğum yeri kaynaklarda bildirilmemektedir.

Ebül Ferrah Mehmet Tarsusi (k.s) Hz.leri zamanın büyük alimlerinden ilim tahsil etti. İyilik sever güzel huylu ve güzel görünüşlü bir zat idi. Zamanının bir tanesi idi. Karşılaştığı kimselere çok mütevazi davranırdı. Arkadaşlarından veya dervişlerinden birinde uygun olmayan bir davranış görse tatlı bir şekilde onu ikaz eder ve bu işi yapmasına mani olurdu.

TARİKATI TELKİN ALMASI

Ebül Ferec (k.s) Hazretleri tasavvufu (tarikatı) Abdulvahid bin Abdülaziz Et-Temimi (k.s) Hazretleri'nden ve Şeyh İzzeddin Ahmed Farusi'den (k.s) Hazretleri'nden aldı. Birçok insan Ebü'l Ferec (k.s) Hazretleri'nin ilminden zahiren ve batınen birçok kimseler istifade etti ve nice yolda kalmışlara mana yolunda ışık tuttu. Nice susuzları suya kandırdı.

VEFATI

Ebül Ferec (k.s) Hazretleri dalallette kalmış insanları yaklaşık ellibeş sene hakka davet edip hizmet etti. Nice dalallette kalanlara önderlik yaptı. Nihayet şu köhne dünyadaki imtihanını en güzel şekilde verip gayeyi de yerine getirmenin bahtiyarığı ile fani âlemeKelime-i Tevhid ve Kelime-i Şehadet ile tebessüm ederek Bağdat'ta vefat etti. Büyük bir kalabalık yarenleriyle bugünkü kabristanına defnedildi. Yüce Allah (c.c) Hazretleri bizi şefaatlarından, al-i himmet nazar ve muhabbetlerinden ayırıp mahrum etmesin. (AMÎN)

BAZI MENKIBELERİ

Ebül Ferec (k.s) Hazretleri'nin birçok karametleri görülmüştür. İnsanlara daima doğru yolu gösteren dinin emir ve yasaklarını anlatan büyük bir âlim idi. Buyurdu ki: "Ey Kardeşim! Himmetini kendini yakmak için harcamaktan, heva ve hevesinin dalgalar arasında kalarak kendini boğmaktan çok sakın. Nefsine karşı Allah-ü Teâlâ (c.c) Hazretleri'nden kork. Nefsine karşı hazırlıklı ol. Daima nefsinin yenilmesi için çalış. Böyle yaparsan sonunda zelil olmaktan, hesap verme korkusundan dostlarla alakayı kesmekten kurtulur, seçilmişlerden olursun. Nefsi, kişinin kimliğidir. Tevazu ettiği zaman yükselir, kendini büyük gördüğü zaman alçalır.

Buyurdu ki: "İlmin ve yakinin zirvesine ancak tevazu ile erilir. Nefsine muhalefet hususunda çok sağlam ol. Günaha asla meyletme. Günahın sonu ateştir. Geceni Allah-ü Teâlâ (c.c) Hazretleri'ne ibadet etmek ve taatle geçir. Gafil kimseler geceyi uyku ile geçirir. Cahil ve Gafil oyun ve eğlence ile oyalanır. Hâlbuki Ehlullah uyanıktır. Bir işi yapmak istediğin zaman, o işte insaflı ve adaletli ol ki hakkı olmayan birine o işi teslim etmeyesin. Allah-ü Teâlâ (c.c) Hazretleri'ni çok zikret. Kendini haksızlık yapmaktan uzak tut. Çünkü bulunduğun makam, hak üzere bulunulacak, hak üzere yürünülecek bir makamdır. Kızdığın zaman affa sarıl, Çünkü affetmek suretiyle yapacağın hata, ceza vermek suretiyle yapacağın hatadan daha iyidir. İşlerinde dindar, hikmet ehli din gayreti bulunan kimseleri seç. Onlar arasından da olgun görüşü konuşmayı iyi, delili sağlam olanlarını seç. Allah (c.c) Hazretleri'ni ve Resulü (s.a.v) Efendimiz'i en iyi bilen kimseleri seç. Vefat edip Rabbine (c.c) kavuştuğun zaman, akibetinin iyi olmasına vesile olacak işleri yap." ***(İslam Ansiklopedisi 2.C. S.162)***

ALİYY EL-HAKKÂRİ (k.s)
(H.486 M.1093)

Ebu'l-Hasen Ali b.Muhammed b.Yusuf el-Kureşi el-Hakkâri. Ebü'l Berekat Hakkâri (k.s) Hazretleri, Irak ve Doğu Anadolu evliyasının büyüklerinden, künyesi "Ebü'l Berekat" olup ismi "Aliyy-el Hakkâri"dir. Aslen Lübnan'da Baalbek yakınlarında Beyt-i Far beldesinde doğdu. Allah (c.c) Hazretleri'nin aşkıyla yanan bir ailenin evladı,küçük yaşta yüksek ilim sahibi alimlerin meclislerine devam etti.

Gençliğinin baharında ilimle doldu, kalbi Allah (c.c) Hazretleri'nin aşkı ile doldu.

TARİKATI TELKİN ALMASI

Tasavvufta en yüksek dereceler sahibi olan Ebül Ferec Yusuf Et Tarsusi (k.s) Hazretleri'nin meclisine can atıp Tasavvufu (Tarikatı) telkin aldı ve doğu evliyasının birçoklarına kavuşup görüştü. Yüce makamlara üstün ahlâk ve davranışlara sahib oldu. Allah-ü Teâlâ (c.c) Hazretleri'ne yakın olmaktan bahsedilince sözü O alır, velayetin üstünlük ve hükümleri O'nun dilinden dinlenirdi. O, Allah-ü Teâlâ (c.c) Hazretleri'nin Ölü kalbleri diriltmek, karanlık gönülleri aydınlatmak, hikmetli sözleri söylemek, kullarını yetiştirmek için vazifelendirilen bir kimseydi.

Hakkâri gibi dağlık ve sert kış şartlarına sahip bir memlekette hizmet edip yüksek makamlara ulaştı. Üstünlükleri dillere destan oldu. Sevgisi gönüllerde yeşermeye başladı ve nice insanları bahtiyarlar katarına dâhil etti. O (k.s) zühd ve takvada eşsiz dünyaya kıymet vermez, Allah-ü Teâlâ (c.c) Hazretleri'nin rızasına muhalif hiçbir söz ve harekette bulunmazdı. Tevazu ve kerametler sahibi akıl ve zekâda üstün bir kimse idi. O, değil haram ve şüphelilerin yanından geçmek, helalden kullandığı şeylerin hesabını nasıl vereceğini düşünürdü. Mubahları, yaşamak için zaruri olduğu miktarda kullanırdı. Doğu evliya ve ulemasının birçoğu onun ilim ve feyzlerinden istifade etti. Salih kimseler O'nun meclislerinde bulundular.

VEFATI

Ebül Berekat Hakkâri (k.s) Hazretleri, Hakkâri'de vefat etti. Doğum ve vefat tarihlerine rastlanmamıştır. Vefat tarihi olarak 13. yüzyılın sonları olabilmesi ihtimali rivayetler arasındadır. Amcasının inşa ettirdiği ve kendisinin ders verdiği zaviyeye defnedildi. Yüce Allah (c.c) Hazretleri bizi şefaatlarından, al-i himmet ve nazarlarından ayırıp mahrum etmesin. (ÂMİN)

BAZI MENKIBELERİ

Dostlarından Ebü'l-Feth Nasr bin Rıdvân anlatır: "Bir ilkbahar günü Ebü'l-Berekat Hakkâri (k.s) Hazretleri, talebeleri ve birçok Allah (c.c) dostu da olduğu hâlde, zaviyeden çıkıp dağa doğru tırmandılar. İçlerinden biri, 'Bugün canımız ne kadar da nar istiyor. Acı tatlı fark etmez." dedi. Daha sözünü bitirmeye fırsat kalmadan, etraftaki meşe ağaçları narla doldu. Ebü'l-Berekât (k.s) Hazretleri, narları toplayıp yemelerini söyledi. Toplayıp yediler. Sonra zaviyeye döndüler. Bir saat

sonra hocalarından ayrılan bir grup talebe biraz önce nar yedikleri yere gittiler. Ağaçlarda narın eseri bile yoktu."

Talebelerinden Nasrullah bin Ali Humeydî, bir gün yüksekçe bir dağın tepesine yakın bir yerinde yürüyordu. Ebü'l-Berekât (k.s) Hazretleri de dağın eteğinde oturuyordu. Birden bir rüzgâr çıktı. Nasrullah bin Ali'yi rüzgâr önüne katıp, dengesini kaybettirdi. Yuvarlanmaya başladı. Ebü'l-Berekat (k.s) Hazretleri rüzgârın dinmesi için dua etti. O anda rüzgâr dindi ve Nasrullah da bulunduğu vaziyette kıpırdayamadan durdu. Ebü'l-Berekât (k.s) Hazretleri rüzgâra emredip, Nasrullah'ı aldığı yere bırakmasını söyledi. Allah-ü Teâlâ'nın (c.c) izni ile rüzgar onun bu emrini hemen yerine getirdi.

Ebü'l fadl Meali bin Temimi Musuli anlatir: "Yedi sene Ebü'l Berakat Hakkâri (k.s) Hazretleri'ne hizmet ettim. Bir gün yemek yedikten sonra elini yıkıyor bende su döküyordum. Bana 'Istediğin bir şey var mı?' diye sual buyurunca 'Evet duanız bereketiyle Kur'an-ı Kerim'i ezberlemek isterim.' dedim. da Allah-ü Teâlâ (c.c) Hazretleri sana kolaylık versin, her uzağı yakın etsin. Kur'an-i Kerim'i ezberlemekte yardımcın olsun.' diye dua etti. Ondan sonra Kur'an-i Kerim'i kısa zamanda hıfzettim. Allah-ü Teâlâ (c.c) Hazretleri O'nun duası berekatiyla bana uzak olan yer yakın, güç olan şeyleri de kolay eyledi."

Ariflerden Carullah Ebu Hafs Ömer bin Muhammed Magribi (k.s) anlatır: "Ebü'l Hakkâri (k.s) Hazretleri'nin tasarruflari açık, kerametleri çok, devamlı Allah-ü Teâlâ (c.c) Hazretleri ile beraber halka karşı çok merhametli, insanları kırmayan bir hali vardı. Bu haller O'nun huyu olmuştu. Bir gün Lahis köyündeki zaviyesinde sohbetiyle şereflenmekteyim. Yufka içinde kızarmış koyun eti yemek hatırımdan geçti. Çok geçmedi ki bir arslan, ağzında durulmuş yufka ekmekle kapıdan girdi. Ebü'l Berekat Hakkâri (k.s) Hazretleri'ne doğru yürüdü. Ebü'l Hakkâri (k.s) Hazretleri beni gösterdi. Arslan da getirip benim önüme koydu ve gitti."

HİKMETLİ SÖZLERİ

"Muhabbetin esası üç şeydedir. Bunlar: Vefa, edeb, mürüvvettir. Vefa, kalbin, ezeliyetin nuru ile ünsiyet yakınlık peyda edip, Allah'tan (c.c) başkasına muhabbeti bırakarak, O'na (c.c) yakîninde ısrarlı olmasıdır. Edeb, kulun, Allah-ü Teâlâ'ya (c.c) karşı vazifelerini, vakitlerini nasıl ayarlayacağını, kendini O'ndan (c.c) uzaklaştıran şeylerden nasıl korunacağını bilmesidir. Mürüvvet ise, Allah-ü

Teâlâ'dan (c.c) başka hiçbir şeyi hatırlamayan kalble zikre devam etmek, sözlerinde ve işlerinde Allah-ü Teâlâ'nın (c.c) emrine uymak, içte ve dışta Allah'tan (c.c) başka her şeyden uzak durmak, kendisine bir sermaye olan vaktini iyi değerlendirmekten ibarettir. Bir kulda bu üç haslet, vefa, edeb ve mürüvvet bulunursa, Allah-ü Teâlâ'ya (c.c) yakîn olmanın tadını tatmış olur. Onun gönlüne O'ndan (c.c) ayrı kalmanın korkusundan bir kor düşmüş olur. O'na (c.c) kavuşmak ateşiyle yanmaktan kurtulamaz."

Buyurdular ki: "Muhabbet sarhoşluğu ile mest olan bir kimse, ancak mahbubunu sevdiğini görmekle ayılabilir."görmekle ayılabilir. Çünkü muhabbetin sarhoşluğu sabahı müşahede olan bir gecedir. Meyvesi mücahede olan doğruluk gibi. Muhabbetin esası üç şeydedir. Bunlar vefa, edeb ve mürüvvettir. Vefa, kalbin ezeliyetin nuru ile ünsiyet peyda edip Allah (c.c) Hazretleri'nden başkasına muhabbeti bırakarak, O'na (c.c) yakininde ısrarlı olmasıdır. Edeb, kulun Allah-ü Teâlâ (c.c) Hazretleri'ne karşı vazifelerini vakitlerini nasıl ayarlayacağını, kendini O'ndan (c.c) uzaklaştıran şeylerden nasıl korunacağını bilmesidir. Mürüvvet ise, Allah-ü Teâlâ (c.c) Hazretleri'nden başka hiçbir şeyi hatırlamayan kalble zikre devam etmek, Allah-ü Teâlâ (c.c) Hazretleri'nin emrine uymak, Allah (c.c) Hazretleri'nden başka herşeyden uzak durmak, bir sermaye olan vaktini iyi değerlendirmekten ibarettir. Bir kulda bu üç haslet bulunursa Allah-ü Teâlâ (c.c) Hazretleri'ne yakın olmanın tadını tatmış olur." ***(İslam Ansiklopedisi 6.C. S.178)***

MUBAREK MAHZUMİ (k.s)
(V.H.513 M.1119)

Kâdi'l-Kudat Ebu Said el-Mubarek b.el-Muharrimi(Mahzumi) (k.s) Hazretleri, evliyanın ve bütün ilimlerde söz sahibi olan imamların büyüklerinden. Hüseyin bin Ali bin Ebu Talib (r.a) Hazretleri'nin evladından olduğu için Seyyid'dir. Irak'ın Nehr-ül Melik kasabalarından biri olan **Kaylaviye**'de doğdu. Doğum tarihi kesin olarak belli değildir. Ebu Said Al Mübarek Mahzumi (k.s) Hazretleri'nin lakabları "Mübarek Mahzumu"dur. İsimleri "Ebu Said Al Mübarek" tir.***(Tabibzade, Silsilename, vr.4/b)***

Ebu Said (k.s) Hazretleri, Allah-ü Teâlâ nın sıfatlarından bilgi sahibi kerametleri görülen bir zat idi. Doğduğu yerde zahiri ilimleri çeşitli âlimlerden öğrendi ve zamanının bir tanesi oldu.

TARİKATI TELKİN ALMASI

Ebu Said (k.s) Hazretleri, evliyanın büyüklerinden olan Ebü'l Berekat Hakkâri (Aliyyül Hakkâri) (k.s) Hazretleri'nin manevi sohbetlerine can attı ve kendini bu takva okuluna kaptırdı. Aliyyül Hakkâri (k.s) Hazretleri'nin manevi sohbetlerinden çok istifade etti ve tarikatı telkin alıp çok kısa zamanda çok mesafeler katetti ve takva okulunda nice susayanlara yol gösterdi. Yolda kalmışlara önderlik yapıp çok derviş yetiştirdi.

VEFATI

Ebu Said (k.s) Hazretleri şu dünyaya gelişinin gayesini en güzel şekilde yerine getirmenin bahtiyarlığına erdi. Nihayet Hicret-i Nebeviyye'nin **557. (M. 1162)** senesinde Irak'ın ***Nehr-ül Melik kasabasında*** dünyaya veda edip vefat etti. Yüce Allah (c.c) Hazretleri şefaatlarından, al-i himmet ve nazarlarından ayırıp mahrum etmesin. (ÂMİN)

Vefatı anında oğlu Said: "Babacığım, bana vasiyet eder misin?" dedi. O da oğluna: "Evladım! Abdulkadir-i Geylani'ye (k.s) karşı çok hürmetli ol." buyurdu. Orada bulunan âlimlerden Muhammed El Medini (k.s): "Ey Efendim! Abdulkadir-i Geylani (k.s) Hazretleri'nin halinden bize anlatır mısınız?" dedi. O da :"O bu zamandaki evliyanın çiçeğidir. Yeryüzündeki insanların Allah-ü Teâlâ (c.c) Hazretleri'ne en yakın ve O'na en sevimli olanıdır." buyurdu.

BAZI MENKIBELERİ

Ebu Said Mübarek Mahzumi (k.s) Hazretleri, Hızır (a.s) ile görüşürdü. Aynı zamanda zamanının bir tanesi olan Arifler kutbu, gelmiş ve gelecek evliyanın baş tacı, kıyamete kadar veliler şahı olan Hz. Pir Abdülkadir-i Geylani (k.s) Hazretleri'nin üstadı idi. Gavsul Azam Abdulkadir-i Geylani (k.s) Hazretlerine çok hürmet eder ve edebli davranırdı ve derdi ki: "Abdulkadir-i Geylani (k.s), benden bir hırka alıp giymiştir. Ben de O'ndan hırka alıp giydim. Biz, daima birbirimizden hırka alıp giyerdik." buyurarak alçak gönüllülüğünü beyan eyledi.

Ebu Said (k.s) Hazretleri'nin, Babül Eze denilen bir yerde Medresesi (okulu) vardı. Sonraları bu Medrese Hz. Pir Abdulkadir-i Geylani (k.s) Hazretleri'ne verildi. Ebu Said (k.s) Hazretleri bu medresede irşada devam etti. Diğer ülkelerden birçok âlimler salihler gelip ondan zahiri ve batini ilimleri dinlediler, ders aldılar. O, ayrıca Irak'taki müridlerin terbiyesini ahlaken yetişip yükselmelerini üzerine

aldı. Bütün âlimler O'nun (k.s) hakkında öğücü ve şerefini yükseltici sözler söylediler. Bir kısım âlimler de O'na (k.s) "Sahib-ül burhaneyn Ves-Sultaneyn" -iki burhan, iki kuvvet sahibi- unvanını verdiler. Bazıları da "Her iki kandil sahibi" adını vermişlerdir, işte O'ndaki (k.s) bu üstün meziyetlerdendir ki, birçok âlimler gelip onun önünde diz çöküp dervişlik yapmışlardır. Birçok halk gelip O'ndan (k.s) feyz alıp iki cihanın saadetine erdiler. ***(Cevherden Gerdanlıklar S.23)***

Ebu Said (k.s) Hazretleri hayatının tamamını takva ve tasavvuf yoluna adadı. Bir gün konuşmasını tasavvufun (tarikatın) yüksek dereceleri üzerine yapmıştı. Sohbetinde bulunanlar O'nun (k.s) bu konuşmasını tam anlayamadılar ve itirazlarda bulundular. Ebu Said (k.s) Hazretleri izin isteyip bir ilâhi okudu. Bu ilâhiyi dinleyen Hz. Pir Abdulkadir-i Geylani (k.s) Hazretleri oturduğu yerde birden vecde (cezbeye) gelip Allah-ü Teâlâ(c.c) Hazretleri'nin izniyle havada uçmaya başladı. Orada oturanlar hayretler içinde kaldılar ve arkasından gittiler. Seyyid Abdulkadir-i Geylani (k.s) Hazretleri'ni medresede buldular.

Ebu Said (k.s) Hazretleri bir gün abdest alacaktı. Dervişlerinden Ebü'l Hasen Ali el Küresi (k.s) kendisine ibrik götürüyordu. İbrik birden elinden düşüp parçalandı. Ebu Said (k.s) Hazretleri çok telaşlanan dervişine şefkatle bakarak, yerdeki ibriğin parçasını eline alır almaz, diğer parçaları ona yapışmış gördüler. Hatta içi su ile dolu idi.

Yine bir defasında kıra gitti. Öğle vakti olduğunda Kıbleye yönelerek Ezan okumaya başladı. "Allahü ekber" dediğinde, tekbirin heybetinden yer sarsıldı.

Bir gün Ebu Said(k.s) Hazretleri'nin huzuruna iki sandık getirdiler. O sırada dervişlerine ders veriyordu. Sözünü yarıda kesip gelenlere: "Sizler Ashab-ı Kiram'a (r.a) dil uzatan, haklarında kötü sözler söyleyen kimselersiniz. Bu sandığın içindekilerle beni imtihan etmek için geldiniz." dedi. Kürsüden inip sandıkların yanına geldi. Birinin kapağını açtığında içinde bir çocuğun oturmakta olduğu görüldü. Çocuğun elinden tutup: "Kalk! Deyince çocuk içinden fırlayıp dışarıda koşmaya başladı. Diğer sandığın ağzını açtığında onunda içinde bir çocuğun olduğu görüldü. O çocuğun alnına parmağını dokundurup "topal ol" dedi. Çocuk dışarı çıktığında topallayarak yürüdüğü görüldü. Çocuğu getirenler hayretler içinde dona kaldılar. Çünkü önceki sepete topal bir çocuk diğerine de sağlam bir çocuk koymuşlardı. Topal olan çocuk sağlam, sağlam olan da topal olmuştu.

Onlar bu hali görünce derhal tevbe ettiler ve dediler ki: "Yemin ederiz ki, bu çocukların durumlarını Allah-ü Teâlâ (c.c) Hazretleri'nden başka kimse bilmiyordu."

Ebu Said (k.s) Hazretleri'nin dualarını Cenab-ı Hak (c.c) Hazretleri kabul eylerdi. Çok hasta olan bir kimseyi ziyaret etse hasta sıhhate kavuşur iyileşirdi. Bir kimseye şefkatle baksa o şahıs kötü ahlaklı bile olsa salih bir müslüman olurdu. Ebu Said (k.s) Hazretleri buyurdu ki: "Velinin kalbinde dünya malına karşı hiçbir muhabbet olmamalı, kalbi bütün kötü huylardan temizlenmelidir, hiç kimse ile münakaşa etmemeli, herkesle hoş geçinmelidir. Elinde olanları muhtaçlara verip, onlara hizmeti ganimet bilmelidir." ***(İslam Ansiklopedisi 6.C. S.215)***

Ebu Said (k.s) Hazretleri bir gün çölde kaldığını, acıktığını anlatıyor. "Nefsim beni Allah (c.c) Hazretleri'nden yemek istemeye teşvik etti. Ona şöyle dedim: 'Ey nefis, bu hal tevekkül sahiplerinin edebine uymaz.' Bunun üzerine bana şöyle dedi: 'Öyle ise O'ndan (c.c) sabır iste.' Bu aklıma yattı. Yapmak istedim, bunun üzerine şiir halinde bana: 'O bilmiyor mu ki biz ondan daha yakınız. Muhakak bize geleni yolda bırakmayız. Ebu Said (k.s) sabır edinmeyi arzuluyor, sanki yaratan onu ne görüyor ne biliyor.' dendi." ***(Onların Alemi S.192)***

HAMMÂD BİN MÜSLİM DEBBÂS (k.s)
(V.M.1131 -H.525)

Büyük Selçuklu ve Abbasi Devleti döneminde, Bağdât'ta yetişen büyük velîlerden. Seyyid Abdülkâdir-i Geylânî'(k.s)nin tasavvuf ilmini öğrendiği hocalarındandır. Aslen Şamlı olup, hayâtı Bağdât'ta geçti. Doğum târihi bilinmemektedir. **1131 (H.525)** senesinde vefât etti. Kabri Şunûzî Kabristânındadır. Şam'da Bâb-ı Mûsul kabristânında olduğu söyleniyorsa da, doğrusu Bağdat'ta olduğudur.

Hammâd bin Müslim Debbâs(k.s), talebelerini en güzel terbiye ile yetiştiren âlimlerdendi. Keşf ve kerâmet sahibi evliyânın başta gelenlerindendir. Zamânında yaşayan evliyâ ve âlimler kendisine bağlıydılar. Abdülkâdir-i Geylânî (k.s), bu hocasını çok över, kerâmetlerini anlatırdı. Yine evliyânın büyüklerinden Tâc-ül-Ârifîn Ebü'l-Vefâ (k.s) Hazretleri Bağdat'a geldiğinde onun evinde kalır ve çok hürmet ederdi. Ebû Necîb Sühreverdî (k.s); "Hammâd bin Müslim (k.s), benim karşılaştığım Bağdât velîlerinin büyüklerinden idi. Onun büyüklüğünü, talebesi Seyyid Abdülkâdir-i Geylânî (k.s)'ye bakarak

anlamak mümkündür. Abdülkâdir-i Geylânî (k.s), hocasının büyüklüğünü anlatan en büyük delildir." buyurdu.

Hammâd hazretlerinin lakabı Debbâs (pekmez kaynatıcısı)tır. Pekmez kaynatırken yanına arı sinek hiç birisi gelip konmazdı. Çok kerâmetleri görüldü. Güzel halleri ve sözleri meşhurdur.

Hammâd bin Müslim (k.s) Hazretleri yapılması haram olan bir şeyle karşılaşsa veya başkaları tarafından yapılan bir haram işi görse, hatâyı kendisinde bulur, tövbe ve istigfâr ederdi. Bir gün yolda giderken, bir evden çalgı ve şarkı söyleyen bir kadının sesini işitti. Hemen tövbe ve istigfâr ederek evine gelip evdekilere, "Biz hangi günâhı işledik de, bugün yolda bir günah ile karşılaştım?" diye sordu. Âilesi de, "Akşam eve, içinde canlı resmi olan bir tabak hediye getirmişlerdi." dedi. Tabağı getirip kırdıktan sonra; "Bir daha böyle bir şey kabûl etmeyiniz." buyurdu.

Hammâd bin Müslim (k.s)'in tasavvufa âit pek kıymetli sözleri vardır. Buyurdu ki:"Allah'ü Teâlâya kavuşmanın en yakın yolu, O'nun sevgisidir. İnsan, İslâmiyetin emirlerini yapıp huzûr ve sükûna kavuşmadıkça hakîkî Allah sevgisini tadamaz.""Fenâ makâmına kavuşmayı dileyen, yâni Allah'ü Teâlâdan başka her şeyin sevgisinin yok olmasını isteyen, O'ndan gelen her şeye, dert ve belâlara râzı olmalıdır."

El-Keymanî el-Bezzâz ve Ebü'l-Hasan Ali şöyle nakletmektedirler: Hammâd bin Müslim (k.s) Hazretlerinin vefâtından bir süre sonra şeyhimiz Abdülkâdir (k.s), yanında birçok âlimler olduğu halde Şunûzî kabristanını ziyâret etti. Şeyh Hammâd bin Müslim (k.s)'in kabrinde arkasındaki cemâatle birlikte bir hayli durdu. Ayrılıp giderken güldü, neşeliydi. Sebebini soranlara şu cevâbı verdi:1106 yılı Şâban ayının ortasında bir Cumâ günü Şeyh Hammâd'ın talebeleri ile birlikte Cumâ namazını Resafe'de kılmak maksadıyla Bağdât'tan çıktık. Şeyh de berâberimizdeydi. Nehrin kenarına geldiğimizde Şeyh beni tuttuğu gibi nehrin içerisine fırlatıp attı. Hemen Cumâ guslüne niyet ettim. Üzerimde yünden bir cübbe elimde de başka bir cübbe vardı. Beni bırakıp gittiler. Sudan çıktım, cübbeyi sıktım ve onları tâkib ettim. Haddinden fazla üşümüştüm. Yanımdaki insanlardan bâzıları beni ısıtmak istedilerse de Şeyh râzı olmadı, onları bu hareketten men etti ve; "Ben onu imtihân için yapıyorum. Çünkü o kımıldatılamayan bir dağ gibidir..." dedi.

Şimdi ise onu kabrinde, üzerinde cevher işlemeli nurdan bir elbise, başında yakuttan bir tâc, ellerinde altın bileziği, ayaklarında altından pabuç olduğu halde gördüm. Yalnız sağ eli yoktu, sebebini sordum. "Seni o elimle nehre atmıştım. O gün çok eziyet çektin değil mi?" diye sordu. "Evet." dedim. "Şimdi Allah'ü Teâlâya duâ et de o elimi bana geri versin." buyurdu.

Bunun üzerine ellerimi semâya kaldırıp, Allah'ü Teâlâya duâ etmeye başladım. Beş bine yakın velî de kabirlerinden kalkıp Şeyhin elinin geri verilmesi için benimle duâ etti. Nihâyet Allah'ü Teâlâ duâlarımızı kabûl ederek, ona elini geri verdi. Şeyh ferahladı ve çok sevindi. Yüzümde gördüğünüz bu sevinç ve neşe alâmetlerinin sebebi işte budur.

SÖZ DİNLEMEK

Ebû Necîb Sühreverdî (k.s) anlattı: "Halîfe Müsterşid'in hizmetçilerinden birisi, Hammâd bin Müslim (k.s)'i ziyâret etti. Hammâd bin Müslim o kimseye, "Sen, yüksek derecelere kavuşacak kâbiliyette bir kimsesin. Dünyâya gönül bağlama, âhirete yönel de, sonunda pişmân olmayasın." buyurdu. Hizmetçi bu sözü kabûl etmedi. Çünkü kendisinin, halîfe Müsterşid'in yanında büyük bir yeri vardı. Başka bir gün, o hizmetçi Hammâd bin Müslim'i ziyâret etti. Hizmetçiye, aynı sözleri yine buyurdu. Hizmetçi, bu doğru sözü dinlemekten kaçınınca, "Allah'ü Teâlâ, seni daha yüksek derecelere çıkarmak için, dilediğim şekilde hareketi bana bildirdi. Şâyet kabûl etmezsen, seni baras hastalığına uğratmakla emrolundum." buyurdu.

Ebû Necîb der ki: Vallahi, Hammâd Debbâs (k.s)'ın sözü daha tamam olmamıştı ki, hizmetçinin vücûdunu baras hastalığı kapladı. Hizmetçi kalktı, halîfenin huzûruna gitti. Halîfe doktorları çağırdı. Onu tedâvî için toplandılar. Fakat tedâvîsi mümkün olmadı. Halîfe, hizmetçinin saraydan çıkarılmasını emretti. Hizmetçi saraydan çıkarılınca, doğru Hammâd bin Müslim (k.s)'e geldi. Ne emrederse yapacağını ve sâdık bir talebe olacağına söz verdi. Bunun üzerine hizmetçinin gömleğini çıkarttırıp, "Ey baras! Bu vücuttan çıkıp, dilediğin yere git!" buyurunca, hizmetçi bir ânda sıhhate kavuştu ve ölünceye kadar onun talebesi olmakla şereflendi. Dünyâyı bırakıp, âhiretini kazandı.***(Tabakât-ül-Kübrâ; c.1, s.13.Kalâid-ül-Cevâhir; s.81.Câmiu Kerâmât-il-Evliyâ; c.1, s.409.Sefînetü'l-Evliyâ; s.42.Nefehâtü'l-Üns; s.587.İslâm ÂlimleriAnsiklopedisi; c.6, s.221)***

KADİRİ TARİKATI

Eş Şeyh Es Seyyid Gavs-ul A'zam ABDULKADİR GEYLANİ (K.S) (H.470-561) (M.1078-1166)

Selçuklu İmparatorluğu ve Abbasiler döneminde İran'ın Hazar denizinin, güney kesiminde Geylan'da GEYLÂNÎ (k.s) **H.470 M.1078** yılı Ramazan ayında dünyaya geldi. Babası Ebu Salih b.Musa Cengidost (k.s),annesi zamanın tanınmış sufi ve zahitlerinden Ebu Abdullah es-Savmai (k.s) nin kızı Ümmülhayr lakablı Emedetü'l Cebbar Fatma hanımdır. Kadın velilerdendir. Abdülkadir Geylani (k.s) Hazretleri hem ana hemde baba tarafından Peygamber Efendimizin (s.a.v) soyundandır, hem seyyid, hem şerifdir. Künyesi, Ebu Muhammed'dir. 91 yaşında, **H.561 M.1166** yılında Bağdatta Hakk'ın rahmetine kavuşmuşlardır.

Abdülkadir Geylani (k.s) Hazretleri ahlakta, hulkta Peygamber Efendimize (s.a.v), hüsni ve kemalda Hz.Yusuf (a.s) a ve sıdk ve sadakatta Hz. Ebu Bekir (r.a) efendimize ve adil olmada Hz. Ömer'ül Faruk (r.a) efendimize ve hayâda Hz. Osman Zinnureyn (r.a) efendimize ve şecaat, sehavet, kuvvet-i ilimde Hz. Aliyyil Murtaza (r.a) Efendimize benzer olup, Hayatı boyunca bütün bu güzellikleri yansıtmış ins ve cinne ışık olmuştur.

Gavs-ül A'zam, Gavsu's-semedani, Kutburrabbani, Mahbubu Sübhani, Heykelünnurani, Kandilinnürani, Gavsüssekaleyn, Bazül eşheb Muhyissünneti veddin, Gavsü Rabbul Alemiyn, Eşşeyh Esseyyid Eşşerif Ebu Muhammed Muhyiddin Abdülkadir Geylani (k.s) diye anılmıştır.

DOĞUMU, GENÇLİĞİ

:Bu hususu bizzat kendisi, ***Vesile Kasidesinde***;

"Atam Resulullah'tır (s.a.v) , ondan kastım Muhammed (s.a.v)"

Hamriye Kasidesinde;

"Ben Hasan'a mensubum. Meşhur olan ismim Abdulkadir'dir. Atam, kemal sahibinin ta kendisidir. Aslında ceddim Resulullah (s.a.v), beni terbiye edip büyüttü."

Satıh ve tevhid hakkındaki kasidesinde; "Ceddim Resulullah'tır, Taha Muhammed. Ben Abdulkadir'im, bütün tasavvuf yollarının mürşidi "

Sababe adlı kasidesinde;

"Taha olan Mustafa'ya (s.a.v), nispetim haktır. Dedem Mustafa'dır (s.a.v). İmamlık ise bana yeter. Ceddime her vakit salât ü selam olsun."

Bir başka kasidesinde de;

"Ben Hasan'a (r.a) mensubum. Muhyiddin ile çağrılırım. Ceddim Habib Muhammed'e (s.a.v) rahmet eyle yarabbi! "cümleleriyle dile getirmektedir.

O (k.s) , Anne ve Babasını söyle tavsif eder.

"Ben evvel zamanda gelip geçen büyük zatların çocuğuyum. Peygambere (s.a.v) uyduğum, anama babama iyilik ettigim için Allah (c.c) beni bu işlere ehil kıldı. Babam zengindi, dünyalığı vardı. Fakat ona karşı bir yeterlik duygusuna sahipti, kanaatkârdı. Annem de ona uydu. Yaptıgı her işe razı oldu. Hiçbir zaman Babamın yaptıgına itiraz etmedi. Babam ve Annem ehl-i din olup daima iyilik ederlerdi. Kalplerinde halka karşı bir şefkat duygusu vardı. Üzerimde gördüğünüz iyilik onlardandır. Allah'ın(c.c) ve Peygamber'in (s.a.v) huzuruna onlarla birlikte varacagım. Onları ben götürecegim. Her hayrım ve bulundugum nimet onların sayesinde oluyor."

Abdülkâdir Geylânî (k.s) hazretlerinin daha doğmadan, ilerde büyük bir zât olacağına dâir birtakım alâmet ve işâretler görülmüş, Babası rüyâsında Peygamber (s.a.v) Efendimizi, Ashâb-ı kirâmı (r.a) ve evliyâyı görmüştü. Peygamber Efendimiz (s.a.v) kendisine; "Ey Ebû Sâlih! Allah'ü Teâlâ bu gece sana kâmil, olgun ve derecesi yüksek bir erkek evlâd ihsân etti. O benim oğlum ve sevdiğimdir. Evliyâ arasında derecesi yüksek olacak." buyurdu. Yine oğlu hakkında;"On iki imâm dışında bütün velîler doğacak olan oğluna itâat edecekler, onun ayaklarını boyunlarına koyacaklar. O yüksek derecelere kavuşacak, ona itâat etmeyenler Allah'ü Teâlâya yakınlık devletinden mahrûm kalacaklar." diye müjdelenmişti. Doğduktan sonra yüksek hâlleri ile dikkatleri çekti. Ramazân-ı şerîfte gün boyunca süt emmez, iftâr olunca emerdi. Bu hâlini şu beyti ile anlatır:

"Başlangıcım şöyleydi, dillerde söylenirdi
Beşikteyken oruçtum, bunu herkes bilirdi."

Doğduğu senenin Ramazân-ı şerîf ayının sonunda havalar bulutlu geçmişti. Bunun için ramazanın çıkıp çıkmadığında tereddüd edilmiş, halk annesine çocuğun süt emip emmediğini sormuşlar, emmediğini

öğrenince, Ramazân-ı şerîfin henüz çıkmadığını anlayıp oruca devâm etmişlerdi.

EĞİTİMİ

Seyyid Abdülkâdir-i Geylânî (k.s) Hazretleri, önce doğduğu yerde ilim öğrenmeye başladı. Daha küçük yaşta iken, Kur'ân-ı kerîmi ezberledi. Daha sonra Bağdad'a gidip, zamanın meşhûr âlimlerinden ilim tahsiline devam etti.

On yaşında mektebe giderken hergün insan kılığında bir melek gelirdi. Onun melek olduğunu bilmez,. Beni evden alıp mektebe götürürdü, etrâfında meleklerin kendisi ile berâber yürüdüklerini görür, Mektebe gittiğimizde çocuklara bana yer vermeleri için" Yer açın evliyâdan bir zat geliyor." dediklerini duyardı. Akşamleyin eve gidinceye kadar yanımdan hiç ayrılmazdı. Meleklerin söylediklerini duyan birisi; "Bu çocuk kimdir?" diye sordu. Meleklerden birisi; "Bu asîl bir âilenin çocuğudur. İlerde büyük bir zât olacak. Arzu edenlere hep verecek ve hiç kimseyi kapısından boş çevirmeyecek. Her gün Allah'ü Teâlâya yakınlığı artacak ve çok yüksek derecelere ulaşacak." Dedi. Birgün merak edip kim olduğunu sorunca bana şu cevabı verdi: "Ben meleklerden biriyim. Allah (c.c) beni sana gönderdi ve mektepte bulunduğun müddetçe seninle olmamı emretti. Hergün başka arkadaşların bir haftada öğrenemediğini öğreniyordum." ***(Cevherden Gerdanlıklar sh. 456 Terc. Naim Erdoğan)***

Çocuklarla berâber oynamak istediğinde; "Bana gel ey mübârek, bana gel." diyen bir ses işitir, korku ve heyecanla annesine koşardı." Çocuk iken maksadım, niyetim, ilim öğrenmek, onunla amel etmek, öğrendiklerime göre yaşamaktı. Küçüklüğümde Arefe günü çift sürmek için tarlaya gittim bir öküzün kuyruğundan tutunup, arkasından gidiyordum. Hayvan dile geldi ve dönüp bana; "Sen bunun için yaratılmadın ve bununla emrolunmadın" dedi. Korktum, geri döndüm. Evimizin damına çıktım. Gözüme, hacılar gözüktü. Arafat'ta vakfeye durmuşlardı. Anneme gidip; "Beni Allah'ü Teâlânın yolunda bulundur. İzin ver, Bağdat'a gidip ilim öğreneyim. Salih zatları ve evliyayı bulup ziyaret edeyim" dedim. Annem sebebini sordu, gördüklerimi anlattım. Ağladı, kalkıp babamdan miras kalan seksen altının yarısını kardeşime ayırdı. Kalanını bana verip, altınları elbisemin koltuğunun altına dikti. Gitmeme izin verip, her ne olursa olsun doğruluk üzere olmamı söyleyip, benden söz aldı. "Haydi, Allah selamet versin oğlum. Allah'ü

Teâlâ için ayrıldım. Artık kıyamete kadar bir daha yüzünü göremem" dedi.

Küçük bir kafile ile Bağdat'a gitmek üzere yola çıktım. Hemedan'ı geçince, altmış atlı eşkıya çıka geldi. Kafilemizi bastılar. Kervanı soydular. İçlerinden biri benim yanıma geldi. "Ey çocuk! Senin de bir şeyin var mı?" diye sordu. "Kırk altınım var" dedim. "Nerededir?" dedi. "Koltuğumun altında dikili" dedim. Alay ediyorum zannetti. Beni bırakıp gitti. Bir başkası geldi, o da sordu. Fakat o da bırakıp gitti. İkisi birden reislerine gidip, bu durumu söylediler. Reisleri beni çağırttı. Bir yerde, kafileden aldıkları malları taksim ediyorlardı. Yanına gittim. "Altının var mı?" dedi. "Kırk altınım var" dedim. Elbisemin koltuk altını sökmelerini söyledi. Söküp, altınları çıkardılar. "Neden bunu söyledin?" dediler. "Annem, ne olursa olsun yalan söylemememi tembih etti. Doğruluktan ayrılmayacağıma söz verdim. Verdiğim sözde durmam lazım" dedim. Eşkıya reisi, ağlamaya başladı ve "Bu kadar senedir ben, beni yaratıp, yetiştiren Rabbime verdiğim sözü bozuyorum" dedi. Bu pişmanlığından sonra tövbe edip, haydutluğu bıraktığını söyledi. Yanındakiler de, "İnsanları soymakta, yol kesmede sen bizim reisimiz idin, şimdi tövbe etmekte de reisimiz ol" dediler. Sonra, hepsi tövbe ettiler. Kafileden aldıkları malları sahiplerine geri verdiler. İlk defa benim vesilemle tövbe edenler, bu altmış kişidir."

Abdülkâdir Geylânî (k.s) on sekiz yaşında Bağdad'a geldi. Buradaki meşhur âlimlerden ders almak sûretiyle hadîs, fıkıh ve tasavvuf ilimlerinde çok iyi yetişti.

Fıkıh ilmini; Ebû Hattâb Mahfûz, Ebü'l-Vefâ Ali bin Ukayl, Ebû Hüseyin bin Kâdı Ebû Ya'lâ ve diğer fıkıh âlimlerinden öğrendi.(R.Aleyhim Ecmain)

Hadîs ilmini; Hasan-i Bâkıllânî, Ebû Saîd Muhammed bin Abdülkerîm, Ebû Gânim Muhammed bin Muhammed, Ebû Bekr Ahmed bin Muzaffer, Ebû Câfer, Ebû Kasım bin Ali, Ebû Tâlib Abdülkâdir, Ebû Bekr Hibetullah ibni Mübârek, Ebü'l-İzz Muhammed bin Muhtar, Ebû Nasr Muhammed, Ebû Gâlib Ahmed, Ebû Abdullah Yahyâ ve diğer hadîs âlimlerinden öğrendi. (R.Aleyhim Ecmain)

Tasavvuf ilmini **ise**; Şeyh Ebû Saîd Mahzûmî ile Hammâd-i Debbâs' (Rahmetullah aleyhim Ecmain)tan almıştır. İlim tahsilini tamamlayıp yetiştikten sonra, vaaz ve ders vermeye başladı. Hocası Ebu Said Mahzumi'nin medresesinde verdiği ders ve vaazlarına

gelenler medreseye sığmaz sokaklara taşardı. Bu sebeple, çevresinde bulunan evler de ilave edilmek suretiyle medrese genişletildi. Bu iş için Bağdat halkı çok yardımcı oldu ve zenginler para vererek, fakirler çalışarak yardım ettiler. Derslerine devam edenler arasında pek çok âlim ve veli yetişti.

Sabah ve ikindiden sonra Tefsîr, Hadîs ve Fıkıh; öğleden sonraları Kur'ân-ı Kerîm ve Kırâat dersleri okuturdu. Akşam ve sabah ise, Usûl-i Fıkıh ile Nahv, Arabî cümle bilgisi verirdi. Onun bereketiyle talebeler çabuk ilerlerdi. Abdülkadir Geylani (k.s); on üç ilim dalında ders vermekle kalmamış, Hadis, Tefsir, Fıkıh, Kelam ve Edebiyat gibi ilim dallarında çok mühim âlimler de yetiştirmiştir. Onun meşhur halife ve talebeleri arasında, kendisinden Arafat'ta hilafet alan Ebu Medyen Şuayb el-Havari'yi, ömrünün son aylarında hazretin yanından hiç ayrılmayan İbn Kudame'yi, ünlü tarihçi ve âlim Sem'ani'yi, kadı Ebu Ya'la el-Kebir'i, Hanbelîlerin kadısı Ebu Ya'la es-Sağir'i, meşhur âlim Abdulgani el-Makdisi'yi ve daha nicelerini sayabiliriz.

Genellikle Cuma, Pazar ve Salı günleri vaaz eder, sohbetlerine pek çok âlim, veli ve devlet adamları katılırdı.

Bir gün Abdülkadir Geylani'ye, ***"Bu işe başladığınızda, bu yola adım attığınızda, temeli ne üzerine attınız? Hangi ameli esas aldınız da böyle yüksek dereceye ulaştınız?" diye sordular.*** *Buyurdu ki:* ***"Temeli sıdk ve doğruluk üzerine attım. Asla yalan söylemedim. Yalanı kâğıda bile yazmadım ve hiç yalan düşünmedim. İçim ile dışımı bir yaptım. Bunun için işlerim hep rast gitti.***

Evliliği ve Çocukları:

Bazı Salih Kişiler Kendisine; Niye evlendiniz? Diye sorduklarında, Resulullah (s.a.v) bana: "Evlen!"deyinceye kadar evlenmedim. Evlenmek istediğimde, vaktimi israf ederim endişesiyle cesaret edemiyordum. Vaktaki zamanı geldi, Allah bana dört hanım nasip etti ve bunlarla evlendim. Hepsi gönül hoşnutluğuyla bana iteat edip, her yönden hizmetimi görüp beni mutlu ettiler."

"Bu evliliklerinden 49 çocuğu dünyaya gelmiş,27 si erkek geri kalanı kız çocuğudur. Eşleri ve çocukları âlim ve veli kişilerdi.***(Avariful Maarif, Şeyh Şihabuddin Es-Sühreverdi, Cevherden Gerdanlıklar sh.147)***

Nefs ve Şeytanla Mücadelesi:

Abdülkâdir-i Geylânî (k.s) Hazretleri, bir müddet ders verip insanları irşâd ettikten, hak ve hakikatı anlattıkdan sonra, ders ve vaaz vermeyi bıraktı. İnzivâya çekilip, yalnızlığı seçti. Sonra sahrâlara çıktı.

Bağdad'ın Kerh harâbelerinde yaşamaya başladı. Bütün vaktini ibâdet, riyâzet ve mücâhede ile nefsinin arzu ve isteklerini yapmamak, istemediklerini yapmakla geçirmeye başladı. Buyurdu ki: Irak'ın sahrâ ve harâbelerinde 25 sene insanlardan uzak kaldım. Benim kimseden, kimsenin benden haberi yoktu. Bâzan uzun müddet yemezdim ve "açım açım" diye içimin feryâdını duyardım. Bâzan üzerime öyle ağırlıklar gelirdi ki, bunlar bir dağın üstüne konsa, tahammül edemeyip, paramparça olurdu. Bu sırada; "*Muhakkak zorlukla berâber bir kolaylık vardır, şüphesiz zorlukla berâber kolaylık vardır." meâlindeki İnşirâh sûresinin beşinci ve altıncı âyet-i kerîmelerini okuduğumda üzerimdeki ağırlıklar dağılıp, giderdi."*

Şeytanlar çeşitli kılık ve kıyâfetlere bürünüp toplu hâlde yanıma gelir, beni yolumdan çevirmek için uğraşırlardı. Kalbimde büyük bir azim ve direnç hissederdim. İçimden bir ses; "Ey Abdülkâdir! Onlarla mücâdele et, onlara galip geleceksin." derdi. İçlerinde bir şeytan durmadan bana gelir; "Buradan git, şöyle yaparım, böyle yaparım." diye beni tehdit ederdi. Cân u gönülden, *"Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billahil aliyyil azîm"* okuyunca, onun tamâmen yandığını görürdüm Bir kere Abdülkâdir Geylânî (k.s) şöyle bir ses işitti: "Ey Abdülkâdir! Ben senin Rabbinim! Sana haramları mubah, serbest kıldım." Bir rivâyete göre; "Başkasına yasak olan şeyleri sana helâl kıldım." diyordu. Bunun üzerine Abdülkâdir Geylânî (k.s) Eûzü çekti. "Kovulmuş şeytandan Allah'ü Teâlâya sığınırım. Sus ey mel'ûn!" diye bağırdı. Bunun üzerine aynı ses; "Ey Abdülkâdir! Rabbinin izni ile çeşitli yerlerde bana aldanmayarak, şerrimden, kötülüğümden kurtuldun. Hâlbuki ben bu yolda yetmiş kişiyi yoldan çıkardım." dedi. Onun şeytan olduğunu nasıl anladığını sorduklarında; "Sana haramları helâl ettim, sözünden anladım. Çünkü Allah'ü Teâlâ böyle şeyleri emretmez." buyurdu.

Başka bir kere gâyet çirkin ve pis kokulu birisi geldi. "Ben iblisim, şeytanım. Sana hizmet etmeye geldim, beni ve yardımcılarımı çok yordun." dedi. "Sana inanmıyorum, buradan uzaklaş." dedim. Bana vuracak oldu ise de onu perişan ettim. İkinci defâ elinde büyük bir ateş kıvılcımı ile hücum etmeye başladı. Bu esnâda elinde kılıç bulunan atlı birisi bana yardıma geldi. Yine onu mağlûb ettim. Üçüncü olarak iblisi çok uzakta ağlar gördüm. Gâyet üzgün olarak; "Senden ümîdimi kestim. Gâliba seni yoldan çıkaramayacağım." dedi. "Sus ey mel'ûn!" dedim ve kovdum. Allah'ü Teâlâ her seferinde beni onlara karşı üstün kıldı.

Şeytanı başımdan savdıktan sonra bana pek lezzetli süslü ve parlak şeyler göründü. "Bunlar nedir?" dedim; "Dünyâ zevkleri ve zînetleridir." denildi. Dünyâ ve onun göz kamaştırıcı lezzeti ve çabuk tükenen nîmetleri kendine çekmek istedi fakat Allah'ü Teâlâ beni onlardan da korudu. Onlara hiç kıymet vermedim. Bunun için kaybolup gittiler. Sonra Allah'ü Teâlânın rızâsına kavuşma yolunda insanın önüne çıkan mânileri, engelleri gördüm. "Bunlar nedir?" dedim. "Senin içinde bulunan mânîlerdir." denildi. Bunlara üstün gelebilmek için bir sene uğraştım**.**

Sonra içimi seyrettim. Kalbimin birçok şeylere bağlandığını boş hayaller kurduğunu, kendini saraylarda sandığını gördüm. "Bunlar nedir?" dedim. "Arzu ve isteklerindir." denildi. Tam bir yıl uğraştıktan sonra kalbimi onlardan temizleyebildim**.**

Yine nefsim kendi şeklinde bana gelir, kendine dost olmam için yalvarırdı. Yüz vermeyince zor kullanmak isterdi. Bir kere onu, bütün hastalıkları üzerinde, arzu ve istekleri dipdiri, şeytanları emrine hazır olarak gördüm. Bir sene mücâdele ettim. Allah'ü Teâlânın izni ile hastalıklarını iyileştirdim, arzu ve isteklerini kırdım, şeytanlarını kovdum. Kısaca nefsimle tedrîcen, safha safha mücâdele ettim. Onu iki elimle sımsıkı yakaladım. Yıllarca ıssız, sessiz, sadâsız yerlerde kalmaya mecbur ettim. Soğuk bir gece kırk defâ ihtilam oldum, havanın soğukluğuna bakmadan her seferinde, hemen yıkandım. Kerh harâbelerinde yıllarca kaldım. Yiyecekler malum; otlar, ağaç yaprakları. Dünyâ sevgisinden kurtulabilmek, nefse üstün gelebilmek için her çâreye başvurdum. Gördüğüm her yokuşa tırmandım. Nefsime hiç fırsat vermedim. Bir gece merdivende kitap mütâlaa ediyordum. Nefsim; "Biraz uyu, sonra kalkarsın." dedi. Ona muhâlefet olsun diye tek ayağım üzerinde durdum. Kur'ân-ı Kerîmi hatmedinceye kadar uyumadım.

Bütün bunlara rağmen, henüz matluba, maksada ve asıl istediğime varamamıştım. Bunun için, tevekkül, şükür ve zenginlik gibi kapıları denedim. Aradığımı fakirlik kapısında buldum. Burada büyük bir şerefe kavuştum, kulluk sırrına erdim, sonsuz hürriyete ulaştım. Bütün arzu ve isteklerim buz gibi eridi. Bütün beşerî sıfatlarım kayboldu. Gönülden Allah'ü Teâlâdan başka her şeyi çıkarıp, hep O'nunla olmak olan "fakr" mertebesine ulaştım".

Nihâyet bütün varlıklardan yüz çevirdim. Her şeyim Allah için oldu. Sahralarda cezbe hâlinde kendimden geçmiş olarak dolaşırdım.

Kendime geldiğimde kendimi bulunduğum yerlerden çok uzaklarda bulurdum. Bir gün bu halde bir saat kadar yürümüştüm. Sonra kendimi Bağdad'a on iki günlük uzaklıkta bir yerde buldum. Düşünceye daldığımda bir ses bana; "Sen ki Abdülkâdir'sin, buna hayret mi ediyorsun?" dedi.

Sahralarda dolaşırken "Ol" sözü ile ihsân olundum. Allah'ü Teâlânın izni ile istediğim olurdu. Bunun için çok yiyecek buldum. Dağdan bir parça koparırdım, helva olur, yerdim. Kuma deniz suyu dökerdim, tatlı su olurdu. Sonra böyle yapmaktan hayâ ettim. Allah'ü Teâlâya karşı edebi gözeterek hepsini terk ettim. Abdülkâdir Geylânî (k.s) Hazretleri bu uzun dolaşmalardan sonra Bağdad'a dönüyordu. Hızır (a.s) önüne çıkıp, şehre girmesine mâni oldu. "Emir var. Yedi sene Bağdad'a girmeyeceksin." dedi. Bu sebeple, Bağdad'ın kenarlarında yedi yıl, yerden biten mübah bakliyatı yiyerek bekledi. Bildirilen müddet bitince; "Ey Abdülkâdir! Bağdad'a gir, serbestsin." diye bir ses duydu. Soğuk ve yağmurlu bir gecede Bağdad'a girdi. Doğru Şeyh Hammâd bin Müslim Debbâs (k.s)'ın zâviyesine (dergâhına) geldi ve geceyi orada geçirdi. Sabahleyin Şeyh Hammâd Debbâs (k.s) onu görünce ağlayarak; "Oğlum Abdülkâdir! Bu devlet bugün bizim, yarın sizin olacaktır." Dedi.

Bir müddetten beri Bağdad'da bulunan Abdülkâdir Geylânî (k.s) hazretleri fitne ve karışıklıklar olunca tekrar sahrâlara çıkmak istedi. Hibe kapısı denilen yere gelince; "Nereye gidiyorsun? Dön, herkes senden faydalanacak." diyen bir ses işitti. "Ben dînimi kurtarmak istiyorum." dediğinde; "Korkma, dînine bir zarar gelmeyecek." denildi. Düşünmeye başladı ve bu işin hakîkatını bildirmesi için Allah'ü Teâlâya yalvardı. Bu esnâda Muzafferiyye denilen yerden geçerken birisi kapıyı açıp; "Ey Abdülkâdir! Buyurun." dedi. Yanına varınca; "Söyle, dün Allah'ü Teâlâdan ne istemiştin?" dedi. Abdülkâdir Geylânî Hazretleri şaşırıp cevap veremedi. Bunun üzerine o zât kapıyı şiddetle yüzüne çarptı. Dün Allah'ü Teâlâdan ne istediğini düşünerek yürümeye başladı. Biraz sonra o zâtın Şeyh Hammâd Debbâs (k.s) olduğunu hatırladı.

Bundan sonra onun sohbetlerine gider, halledemediği, çözemediği esrarı, gizli şeyleri ondan sorardı. O da ona bir bir açıklardı. Bâzan ilim öğrenmek için başka taraflara gittiğinden onunla görüşemezdi. Dönünce hocası ona; "Allah aşkına nerelere gidiyorsun? Bu civarda senden daha âlim birisi var mı?" derdi. Şeyh Hammâd'ın

(k.s) müridleri ona bâzan; "Sen âlim birisin. Burada ne işin var, buradan gitsene." derler; Şeyh Hammâd da onlara; "Utanmıyor musunuz? Onu buradan kovmak mı istiyorsunuz. İçinizde onun gibisi yok. Benim ona eziyet ettiğime bakmayın. Onu imtihan etmek, denemek, mânen kemâle ermesi, olgunlaşması için böyle yapıyorum, mânâ âleminde onu koca bir dağ gibi görüyorum." derdi.

Yine bir sohbet toplantısında, Abdülkâdir Geylânî (k.s) Hazretleri dışarı çıkmıştı. Şeyh Hammâd; "Şu genci görüyor musunuz? Bir zaman gelecek ayağı bütün velîlerin boynunda olacak, her velî ona itâat edecek." dedi. Başka bir gün o gelince ayağa kalkıp; "Hoş geldin Abdülkâdir! Sen âriflerin, Allah'ü Teâlâyı tanıyanların seyyidi, efendisisin. Senin sancağın doğudan batıya kadar dalgalanacak. Bütün boyunların sana eğileceğini ve akranlarının üstünde bir dereceye ulaşacağını müjdelerim." dedi. Zamânındaki diğer evliyâ da kerâmet olarak ilerde onun derecesinin yüksek olacağını haber verdiler. Abdülkâdir Geylânî (k.s) Hazretleri zaman zaman Şeyh Tacül ârifîn Ebü'l-Vefâ (k.s) hazretlerinin yanına giderdi. Ebü'l-Vefâ (k.s) hazretleri o gelince ayağa kalkar, yanındakilere; "Ayağa kalkın, evliyâdan biri geliyor." derdi. Ona karşı bu şekilde iltifât etmesine hayret eden talebelerine; "Henüz zamânı var. Vakti gelince, okumuş, câhil herkes bu gence muhtâc olacak, onun feyzinden, mânevî ilminden faydalanacaktır. Sanki şu anda onun Bağdad'da cemâatlere vaaz ve nasîhat ettiğini, "Ayağım bütün velîlerin boynundadır." dediğini ve bütün velîlerin boyunlarını ona uzattıklarını, görüyorum." derdi.

Bir defasında da; "Ey Bağdadlılar! Allah'ü Teâlâya yemîn ederim ki, onun başında bir ucu doğuda bir ucu da batıda olan sancaklar dalgalanacaktır." dedi ve Abdülkâdir Geylânî (k.s) hazretlerine dönüp; "Bugün söz bizim fakat ilerde senin olacak. O zaman bu ihtiyarı hatırlarsın." diye hitâb etti.

İrşad ve Nasihate Yeniden Başlaması:

Nihayet Abdülkâdir Geylânî (k.s) Hazretleri Bağdad'da insanları irşâda, Allah'ü Teâlânın beğendiği yolda bulunmaya Sufi Yusuf Hemadani (k.s) Hazretlerinin ve hocalarının tavsiyesi üzerine, yeniden dâvete ve nasîhat etmeye başladı, İnsanlar onu dinlemek için birbirleriyle yarışmış, hitabeti çok etkili olduğundan, çabuk tesiri altına almış, bundan dolayıda kendisine; (Bazullah-Allah'ın Şahini-El Bazul Eşheb, avını kaçırmayan şahin,)ünvanıyla anılmıştır**.** ***(Vassaf Hüseyin, Sefineyi Evliya sh.72)***

Abdulkadir Geylânî (k.s) Hazretleri Yûsuf Hemedâni (k.s) Hazretleri ile karşılaşmasını şöyle anlatır: "Bir müddet sonra Hemedân'dan Yûsuf Hemedâni denilen bir adam geldi. Ona kutup deniyordu. Ribata misafir oldu. Oraya gittim, fakat onu göremedim. Bana onun serdâbda (bodrumda)olduğu söylendi. Oraya indim. Beni görünce ayağa kalkdı. Beni oturttu. Bütün ahvâlimi bana anlattı. Müşküllerimi halletti. Ve sonra insanlara konuş dedi. Ben de ona acemî(yabancı) birisi olduğumu Bağdat'taki fasihler gibi konuşamayacağımı söyledim. Bunun üzerine: "Sen fıkhı, fıkıh usûlünü, hilâfı, nahvi, lügati ve Kur'ân tefsirini iyice öğrendin. O halde, konuşma sana neden uygun değil? Kürsüye çık ve konuş. Ben sende hurma olacak bir tohum, bir kök görüyorum." Dedi. Bu vak'adan sonra susmaya tâkati kalmamış ve insanlara konuşmaya başlamıştır. Bu esnada o meclisde bulunan zatlar şu sözlerin onun ilk sözleri olduğunu söylediler: "Gavvâs-ı fikir kalb denizine dalarak marifet incilerini gönül sahiline çıkarırlar. Dilin tercümanı olan tellâllar bunları nidâ ederler. Ve Allah'ın izniyle yüce makamlara irtifâ için en değerli bahalarla en güzel taatleri satışa çıkarırlar."***(Zehebî, Siyer, XX, 446–7; Gürer, Abdülkādir Geylânî, s.67-8.Yafiî, Mir'ât, III, 361.)***

Bir gün kendini nûrların kapladığını gördü. Bu hal nedir diye sorunca, Resûlullah (s.a.v) Efendimiz Allah'ü Teâlânın sana verdiği yüksek dereceyi tebrik etmeye geliyor, denildi. Nûrun git-gide çoğaldığı bir anda Resûlullah (s.a.v) Efendimiz görünerek bir elbise verdiler. Sonra; "Bu, kutubluk denilen velîlere âit evliyâlık elbisesidir." Buyurdular.

TASAVVUFA İNTİSABI

İlk intisabını Şeyh Ebul Hayr Muhammed bin Müslim ed Debbas (k.s) a yapmış. Kadı Ebi Said el Mübarek el Mahzumi (k.s)'den icazet almış, tarikat hırkasını onun elinden giymiştir.***(Ebul Hasan Nedvi, İslamda Fikir ve Davet Örnekleri. Sh.261.Ömer Rıza Doğrul İslamda Tasavvuf. Sh.113)***

Abdülkâdir Geylânî (k.s) hazretleri tasavvuf bilgilerini herkesin anlayacağı şekilde sundu. Peygamber Efendimizin (s.a.v) bereketiyle sözleri gayet tatlı ve tesirli idi. Kendileri şöyle anlatır: Hicrî 521 senesi Şevval ayının on altısı olan Salı günü öğleden önce, Resûlullah (s.a.v) Efendimizi rüyâmda gördüm. "Ey oğlum, niçin konuşmuyorsun?" buyurdu. "Babacığım ben yabancıyım. Bağdad fasîhlerinin yanında nasıl konuşurum?" dedim. "Ağzını aç!" buyurdu. Ağzımı açtım. Yedi defâ mübarek ağzının suyundan ağzıma saçtı ve "İnsanlarla konuş,

onları güzel hikmet ve vaazlar ile Rabbinin yoluna çağır." buyurdu. Öğle namazını kıldım. Yanımda kalabalık insanlar gördüm. Nutkum tutuldu. Ali bin Ebî Tâlib'i (r.a) gördüm. Mecliste benim karşımda ayakta duruyor ve bana; "Ey oğlum niçin konuşmuyorsun?" diyordu. "Babacığım! Nutkum, konuşmam tutuldu, konuşamıyorum." dedim. "Ağzını aç." buyurdu. Açtım. Ağzının suyundan ağzıma altı defâ saçtı. "Niçin yediye tamamlamadınız?" dedim. "Resûlullah'a (s.a.v) karşı olan edebimden." buyurdu ve gözden kayboldu. Bundan sonra en fasîh bir dille konuşmağa başladım.***(Nefha, vr. 69b-70a; Ayrıca bkz. Yafîî, Neşrü'l-mehâsin, II, 676; Şihâbî, Tenşîtü'l-hâtır, s. 101-3;Tefrîh, s. 48.)***

Birgün, minberde oturmuş vaaz ediyordu. Birden süratle en son basamağa indi. Ayakta, elini elinin üstüne koyarak, mütevâzi bir şekilde durdu. Bir müddet sonra minbere çıktı. Eski yerine oturdu ve vaazına devâm etti. Oradakilerden birisi, ne oldu diye suâl edince; "Ceddim Resûlullah'ı (s.a.v) gördüm. Geldi ve minber önünde durdu. Hayâ edip, son basamağa indim. Kalkıp, gitmeye başlayınca, bana yerime oturmamı ve insanlara vaaz etmemi emr etti, dedi. Resûlullah (s.a.v) Efendimizden Hz.Ali (r.a) vâsıtasıyla gelen feyzler, mânevî ilimler ondan sonra Hz.Hasan ile Hüseyin (r.anhüm)ve on iki imâmdan diğerleri ile devam etti. Bunlardan sonra gelen evliyâya feyzler hep on iki imâm vasıtasıyla geldi.

Abdülkâdir Geylânî (k.s) Hazretleri dünyâya gelip velî oluncaya kadar hep böyle idi. Fakat o evliyâlıkta yüksek dereceye kavuşunca, on iki imâmdan gelen feyzler, ilimler, bereketler onun vâsıtasıyla geldi. Başka hiç bir velî bu makâma ulaşamadı. Bunun için; "Önceki velîlerin güneşi battı. Bizim güneşimiz ufuk üzerinde sonsuz kalacak, batmayacaktır." buyurdular. Kıyâmete kadar, her velîye feyzler onun vasıtasıyla gelecektir. Bunun için kendisine "Gavs-ül-A'zam; En büyük Gavs" denildi.

Nefha müellifi, torunlarından Şerefüddîn Yahyâ'dan gelen rivâyeti esas alarak Abdülkādir Geylânî'yi ince yapılı, orta boylu, omuzları geniş, sakalı uzun ve enli, ten rengi esmer, kaşları birbirine yakın (bitişik), iri gözlü, sesi güzel, tok ve açık olarak tarif eder.***(Nefha, vr. 280a-b; Aynı tarif için bkz: Behçet, s. 190; İbnü'l-Verdî, Tetimme, II, 69; Yâfîî, Mir'ât,.III, 352; İbnü'l-İmâd, Şezerât, VI, 331; Şihâbî, Tenşîtü'l-hâtır, 126.)***

Çok güzel giyinir, talebeleri dâhil kimseden bir şey kabul etmez, küçük çocuklar ve kölelerle sohbet eder, fakirlerle oturup kalkardı. Gözü yaşlı aşırı derecede heybetli, dua ve niyazı kabul olunan, üstün ahlaklı, islamdan taviz vermeyen, Allah'a ve Resulüne âşık, Kur'an'a

ve Sünnete bağlı bir veliydi. Tasarruf ve kerametleri vefatından sonrada devam etmiştir.

Bedeninin nahifliğine rağmen muhataplarında bıraktığı etki heybet ve azamettir. Nitekim meşâyih arasında cesareti heybet ve azameti ile şöhret bulmuştur. Bir kimseye nazar ettiğinde, aslanın bakışlarından ürker gibi muhatablarını korku aldığı, bir hususu emrettiğinde insanların mutlaka onu en güzel şekilde şekilde yerine getirmek için gayret sarfettiği ve kimsenin ona muhalefet etmeye gücünün yetmeyeceği de rivâyet edilir.***(Nefha, vr. 58a-b..)***

91 yıllık hayatının 73 yılını Bağdat'da geçirmiş, Abbasi Halifelerinin ve Selçuklu Sultanlarının icraatlarına şahit olmuş, idarecileri adil olmaya devet etmiş, sultana yaltaklık edenlere, zalimlere karşı çıkmış onları uyarmış, bütün ömrünü islama adamış, Allah'ın dinine hizmetten ve insanlara güzel örnek olup irşaddan ayrılmamıştır. Birçok gayri Müslim islamla şereflenmiş onun müridi olmuştur. Gavsu'l-Azam sadece vaazlarla, nasihat ve öğütlerle, özendirmeler ve teşviklerle yetinmezdi. Gerekli gördüğü yerde çok açık bir ifade ve cesaretle ma'rûfu emreder, kötülüklerden menetme görevini yerine getirirdi. Sultanları, büyük devlet görevlilerini, dönemin halifelerini çekinmeden uyarır, onların yanlış hareketlerini ve kararlarını tenkid etmekten de geri durmazdı. Bu konuda kimsenin makam ve mevkiine bakmaz, etki ve yetkisini asla gözönünde tutmaz, yalakalık yapmazdı.

Hafız İmâmüddîn İbn Kesîr, Tarih'inde şöyle yazıyor: "O, halifelere, vezirlere, sultanlara, kadılara, avam, havas herkese iyiliği emreder kötülükten menederdi. Gayet açık bir dille ve cesaretle kalabalığın içinde, minberde, alenî olarak onları uyarırdı. Herhangi bir zâlimi vali ve idareci yaparsa ona itiraz eder ve Hak konusunda hiç kimsenin kendisini kötülemesine aldırış etmezdi." Kalâidü'l-Cevâhir kitabının sahibi şöyle yazıyor: "Halife Muktedî Liemrillâh, Kadı Ebu'l Vefa Yahya'yı kadı tayin edince -ki bu zat, zâlim İbn Mürcem (taşlanmış şeytanın zalim oğlu) diye anılırdı.

Abdulkadir Geylani (k.s) Hazretleri minbere çıkarak şöyle konuştu:"Sen müslümanlar üzerine zalimlerin zalimi bir adamı tayin ettin. Yarın kıyamet günü merhametlilerin merhametlisi olan Allah'a ne cevap vereceksin!"Bu sözleri duyan halife sarsıldı, titredi ve ağlamaya başladı ve o anda kadıyı görevden uzaklaştırdı.

Gavsul A'zam, o sultanların ve Allah'tan korkmaz devlet erkânının yanında yer almış asalak (resmî ve saray mensubu) âlimleri,

şeyhleri de şiddetle, ağır bir dille tenkid eder, iç yüzlerini açıklardı. Onlardan dolayı sultanlar ve erkân-ı devlet daha çekincesiz ve korkusuz hale gelmişlerdi. Bu sınıfa hitab ederek bir yerde der ki:" Siz neredesiniz, gerçek âhiret âlimleri nerede? Ey ilim ve amel hâinleri! Ey Allah ve Resûlü'nün düşmanları! Ey Allah kullarının yol kesicileri! Siz açıkça zulüm ve nifak içindesiniz. Bu nifak ne zamana kadar devam edecek? Ey âlim ve zâhid geçinenler! İdarecilerden ve sultanlardan dünya malını, zevk ve lezzetini alıncaya kadar mı onlara münafıklık yapacaksınız? Siz ve asrımızın birçok idarecileri Allah'ın malında ve kullarına verdiği nimetlerde ihanet ve zulmet içindesiniz. Ey Yüce Allah'ım! Ya bu münafıkların şevketini kır veya onları tevbe ettirerek bundan vazgeçirt. Zulmü yık; yeryüzünü onlardan temizle veyahut da onları ıslâh eyle."

Bir başka yerde o gruptan bir insana hitab ederek şöyle diyor: "Sen utanmıyor musun ki, hırsın seni zalimlere hizmetçilik yapmaya ve haram yemeye âmâde kıldı? Sen ne zamana kadar zalim sultanlara hizmet etmeye, ne zamana kadar haram yemeye devam edeceksin. Hizmetçiliğini yaptığın kimsenin sultanlığı en kısa zamanda tükenmek üzere. Senin, hiç sonu olmayan Allah'a hizmet etmen gerekir.***(Kalâidul Cevahir, s.8.meclis: 51.52. Ebu'l-Hasan En-Nedevi, İslam Önderleri Tarihi 1, Kayıhan Yayınları: 1/287-289.)***

Abdülkâdir Geylânî (k.s) nin Devri ve Çevresi:

Abdulkadir Geylânî (k.s) Hazretleri, İslamî hilafetin, ruhunu ve peygamberlik emanetini yitirdiği, saltanat haline getirildiği bir dönemde o makamın yapması gereken işleri diğer rabbaniler gibi yüklendi. Davet ve sohbetleriyle insanlar, İslamî ahdi yenilediler. İslamı atadan kalma bir miras gibi adet yerini bulsun diye kabullenenler şuurlandılar. Talim ve terbiyeleriyle İslam'ın tadını, imanın lezzetini taddırdı. İnsanları nefsanî arzuların kölesi ve insanların kulu olmaktan çıkardı. İbadet ve taata canlılık getirdi.

Bu dönemde Abbasi halifelerinden beş tanesinin hilafetine şahit oldu. Bütün ömrünü halkı irşadla tüketti. Hak uğrunda kuvvetli bir mücadele verdi. Halife ve idarecileri tenkid ederek adil olmaya, Hakk'a çağırdı. Şirk ve bid'atle şavaştı. Cahiliyet ve nifakla mücadele etti. ***Onun Bağdat'a şeref verdiği günler Halîfe Mustazhirbillah Ebu'l Abbas (ö. 512.)'ın devri idi. Ondan sonra sıra ile Müsterşid Râşid, Muktedî Liemrillah ve Müstencid Billâh saltanata geçtiler.***

Abdülkādir Geylânî (k.s)'nin vaaz meclisine dönemin halîfesi, vezirleri ziyârete gelmiş ve ondan nasihat dinlemişlerdir. Hatta halife ve vezirlerin de onun mürîdleri arasında olduğu zannedilmektedir.***(Margolıouth, "Abd al-Kādir al-Cîlî", I, 81.)*** Menkıbelerde Geylânî'nin onların idâreleri ile ilgili yanlışları bazen kürsüden çekinmeden dile getirdiği rivâyet edilmektedir. "Vaktinin halîfesi ve vezirleri Hazret-i Şeyh'in ziyâretine gelse diğer mürîdleri ve muhibleri gibi mübârek elini öpüp meclis-i saâdetlerinde otururlardı. Ve onlara mübâlağa ile va'z u nasîhat buyururlardı. Ve gerektiğinde halîfe ve vezirlerine bir husûs için mektûb gönderseler 'Şeyh Abdülkādir falan husûsu emreder. Onun emri sizin üzerinize geçerlidir', şeklinde bir üslûb ile yazarlardı. Bunun emsâli tenbîhât ederlerdi. Mektûp halîfeye ulaştığında öpüp 'Hazret-i Şeyh sözlerinde sâdıkdır' diyerek saygı gösterip mübarek sayarlardı."***(Nefha, vr. 62a.)***

Abbâsî halifelerinden Ebü'l-Muzaffer el-Müstencid Billâh ile arasında geçen şu hâdise, onun yaşadığı toplumdaki hadiselere bîgane kalmadığını yöneticilerin zulmüne karşı kendi lisânı ile tavır koymasına delîl gösterilebilir: "Vaktin halîfesi olan Müstencid Billâh Hazreti Şeyh'in ziyâretine geldi. Ve on kese altın hediye getirdi. Şeyh hazretleri kabûl etmedi. Halîfe çok niyâz ve ısrar etti. O vakit Hazret-i Şeyh bir keseyi bir eline diğerini öbür eline alıp sıktı. İki kesede dahi kerâmetli, kan revân oldu. 'Hak teâlâ hazretlerinden hicâb etmez misin? Kim bu kadar halkın kanın alıp bana getirip, al diyerek ısrar edersin. Eğer Rasûlullâh'a intisâbın olmasa Hak teâlâ'nın vahdâniyeti hakkı için sarayına varınca su yerine kan akdırır idim' dedi. Pâdişahın aklı başından gidip kendisine geldikten sonra Şeyh hazretlerine dedi ki: 'Ey Şeyh-i zîşân, bugün bana bir azîm kerâmet gösterdin. Yine ricâ ederim ki bir kerâmet dahi göstereseniz de gönlümde şekk ve şüphe kalmasın'. Şeyh hazretleri saâdetle buyurdular: 'Gâibden ne istersiniz, söyleyin'. O dahi 'Elma getirtesiniz' dedi. Ancak o zaman elmanın vakti değildi. Mübârek yed-i saâdetlerin semâya uzadıp iki tane elma aldı. Birini halîfe ve birini kendisi yedi. Vaktâ ki halîfe elmayı kesib yemek istediğinde elmadan bir duhân sâdır oldu. 'Yâ Şeyh bana verdiğin elmadan duhân sâdır olmasındaki hikmet nedir?'dediğinde, 'Siz elmaya zulüm yapan elinizle yapışdınız. Ve isyan eli ile elmayı kestiniz'diye buyurdu***".(Kalâid, s. 30; Herevî, Nüzhet, s.46; Nefha, vr. 71b-72a.)***

İbn Kayyım'ın eserinde de zikredilen bir başka rivâyete göre, halife Muktedî Liemrillâh, Ebü'l-Vefâ'nın yerine İbn-i Mühzim el-

Mezâlim diye meşhûr olan Yahyâ b.Saîd b. Yahyâ el-Muzaffer'i kadı tayin edince Geylânî minberden "Müslümanların başına zâlimlerin en büyüğünü kadı olarak tayin eden sen! Yarın Âlemlerin Rabbî huzurunda nasıl hesap vereceksin" diyerek seslendiğinde halife titreyip ağlamayabaşlamış ve derhal kadıyı vazifeden almıştır.***(İbn Kayyım el-Cevziyye, Mir'âtü'z-zamân, VIII/I, 265; Kalâid, s. 6.)***

Şeyhin bu dönemi çok önemli tarihî olaylarla doludur. Selçuklu sultanları ile Abbasî halifelerinin aralarındaki çekişmeler en şiddetli şeklini almıştı. Bu sultanlar Abbasî idaresine tam hâkim olmak ve kesin söz sahibi olabilmek için bütün gayretlerini gösteriyor, canla başla uğraşıyorlardı. Bazan halifenin rızası ile bazan da onun karşı gelmesi ve istememesine rağmen, ara sıra halife ile sultanın orduları karşıya gelip savaşır, müslümanlar çekinmeden birbirinin kanını akıtırdı. Bu tür olaylar Müsterşid zamanında birkaç kez olmuştu. Hâlbuki bu halife Abbasilerin en aklı başında, tedbirli halifesi idi. Çok kere de o üstün geldi. Fakat 10 Ramazan 519. tarihinde Sultan Mesûd'la yaptığı savaşta kesin yenilgiye uğradı. İbn Kesîr şöyle yazıyor:" Sultanın ordusu üstün geldi. Halife hapsedildi. Bağdatlıların malı mülkü yağmalandı. Bu haber bütün bölgelere yayıldı. Bağdat bu acı haberden çok müteessir oldu. Halkı arasında dış görünüş açısından olsun, manevî açıdan olsun depremler oldu, halk büyük sarsıntı geçirdi. Mescidlerin minberlerine varıncaya kadar kırdılar. Cemaatla namaz kılmayı dahi terkettiler. Kadınlar başlarındaki örtüleri atıp feryad ü figân ederek evlerinden dışarı fırladılar. Halifenin yakalanıp hapsedilmesine, düştüğü feci duruma, uğradıkları musibetlere matem tutmaya başladılar. Diğer eyaletler de Bağdat'ın yaptığı gibi hareket etmeye başladı ve bu fitne o kadar ileri gitti ki, az çok her eyâlet bundan etkilendi.

Sultan Sencer durumu gördü de yeğenine konunun nezaketini ve önemini haber vererek halifeyi serbest bırakmasını emretti. Sultan Mes'ûd onun emrini yerine getirdi, fakat Bâtınîler halifeyi Bağdat yolunda öldürdüler."

Bütün acı dolu olaylar Abdülkâdir Geylânî'(k.s)nin gözleri önünde gelip geçti. O, müslümanların arasındaki parçalanışı, kardeş kavgasını, düşmanlığı gözleriyle gördü. Dünya sevgisi uğruna, mal, mülk, saltanat ve makam hırsı uğruna insanların herşeyi yapmaya hazır olduğunu, onlarda sadece saray debdebesi ve zevki kaldığını, halkın saltanat makamına mukaddes gözle baktıklarını, eyaletlerin ve şehirlerin idaresini ele geçirmek için birbirini boğazlayacak hale

geldiklerini de gördü. Abdülkâdir Geylânî (k.s)hazretlerinin vücudu bu olayların içinde olmaktan uzak olsa da duygu ve şuuru ile o, ateşler içinde yanıyordu. Ve bu iç yanışı, ciğer ateşi bütün gücü, gayreti, heyecanı ve samimiyeti ile onu, insanları irşada, halka nasihat etmeye, onları nefislerini terbiye ve ıslah etmeye, kalpleri kötülüklerden temizlemeye çağırmaya, davet ve tebliğe yöneltti. Bu iç ateşi onu, bozgunculuğu ve dünya hırsını âdi ve aşağı görmeye, insanlarda iman şuurunu diriltmeye, onlara âhirete imanı hatırlatmaya, bu fânî âlemin geçici olmasına karşılık o ebedî âlem olan âhiretin önemini anlatmaya, ahlâkı güzelleştirmeye, gerçek tevhid inancına ve pürüzsüz ihlâs ve samimiyete çağırmak için bütün gücünü kullanmaya itti ***.(Ebu'l- Hasan En-Nedevi, İslam Önderleri Tarihi 1, Kayıhan Yayınları: 1/265-267.)***

Geylanî'nin manevi talebeleri, bu âlim zatın önünde Allah ve Resulü ile yaptıkları biat, tevbe ve imanı yeniden tazeledikten sonra, sorumluluklarının şuuruna erdiler. Şeyhle aralarında; talebelerin hocalarıyla, askerin komutanıyla, sürünün çobanıyla olan bağlarından çok daha kuvvetli, sağlam ve köklü bir bağ, kopmayan, çözülmeyen dini ve ruhi bir alaka meydana geldi. Bu asla bozulmayan ve ihanet edilmeyen bir misaktı.

İşte Şeyh Abdülkadir Geylânî (k.s)nin yaşadığı dönem birçok fitne ve kargaşanın arkasından, Moğol istilası gibi birçok siyasî zülüm ve karışıklığın olduğu, buna rağmen, İslamî ilimler sahasında oldukça münbit ve tarihin sayfalarına altın harflerle geçmiş büyük insanların da yetiştiği bir devirdir. Meselâ şu manâ büyükleri onunla çağdaş sayılırlar: İmam Gazzalî (505/1111), Aynu'l-Kudat el-Hemedanî (525/1131), Şeyhu'l-İslam Ahmed en-Namekî (536/1141), Ahmed er-Rifaî (578/1182), Ahmed Yesevî (562/1167), Ebû Medyen el-Mağribî (594/1198), Abdülhalık el-Gücdevanî (595/1199), Rüzbihan Baklî (606/1209), Necmüddin el-Kübra (618/1221), Feridüddin Attar (632/1234), Hasan el-Çiştî (633/1236), İbn Arabî (638/1240).

Abdülkādir Geylânî'(k.s)nin vaaz meclisine dâir *Nefha*'da zikredilen bir başka menkıbe, onun meclisinde muhâtabının ve dinleyicisinin sadece maddî bedene sahip yaşayan insanlar değil ayrıca sadece ehli tarafından müşâhede edilen birtakım rûhânî varlıklar ve peygamberler olduğunu anlatmaktadır. Nitekim sohbet arkadaşlarından Ebû Saîd el-Kaylevî (k.s),Abdulkadir Geylânî'(k.s)Hazretlerinin meclisinde Hz. Peygamber (s.a.v)'i çeşitli defalar gördüğü gibi diğer Peygamberleri de müşâhede ettiğini söyler.

Menkıbıler, meleklerin meclisinin etrâfında tavâf ettiğini ricâl-i gaybin de buraya dâhil olmak için yarış ettiğini hikâye etmektedir. Hızır (a.s.)'ın onun sohbetine devam ettiğini gören Kaylevî ondan "Felâha ermek isteyen mutlaka bu meclise devâm etmeli" sözünü işitmiştir.***(Kalâild, s. 73.)***

Ali b. el-Hîtî (564/1168) de meleklerin onun meclisini izdiham yaratacak kadar doldurduğunu, görünmeyenlerin görünenlerden daha çok olduğunu rivâyet eder.***(Behçet, s. 196.)***

Yine *Nehfa*'da geçen ve bu konuya işâret olabilecek bazı menkıbelerde Allah tarafından gönderilen yeşil bir kuşun ya da bazen yeşil kuşların onun sohbetini dinledikleri konuşması bitene kadar da bekledikleri anlatılır.***(Nefha, vr. 84b.)***

Gavs'ul Azam'(k.s)ın sohbet meclislerindeki herkes tarafından idrâk edilemeyecek hallere vâkıf ve onların râvilerinden biri olan Bekā b. Batû (k.s) melekleri bizzat müşâhede ettiğini şöyle anlatır: "Bir gün Hazret-i Şeyh'in medresesine varıp girdiğinde Şeyh hazretleri kendisine 'Böyle vakitsiz gülmenize sebeb nedir?' dediğinde, 'Bu gece müşâhede eyledim ki güneş misâli bir nûr buradan zuhûr eder. O nûr-i pür-ziyânın hangi mahalden zâhir ve peydâ olduğuna âşina olmak istedim. Gördüm ki huzûrunuzdan sâdır olur. Daha da yakınlaştığımda görürüm ki mübârek sadr-ı şerîfinizden sudûr edip âlemi pürnûr eder. Ve yedi kat göklerde olan meleklerin cümlesi o gece semâdan arza inip ve huzûrunuza gelip cenâb-ı şerîfiniz ile musâfaha edip kuçaklaşırlardı.***"(Nefha, vr. 70a-b.)***

"İnsanların şeyhleri vardır, cinlerin de meleklerin de şeyhleri vardır. Ben cümlesinin şeyhiyim***"(Behçet, s. 48.)***dediği rivâyet edilen Abdulkadir Geylânî (k.s)Hazretlerinin bu sözü, melekleri ve cinleride irşâd ettiğini ve sözünün muhatabı olduklarına işâret kabul edilebilir. Bağdatlı Şeyh Ebû Nasr Ömer'in cinleri teshîr gücü olan babasının kendisine naklettiği olay cinlerinde bizzat onun sohbetini dinlediklerini düşündürmektedir: "Bir gün cinleri davet etmek istedim. Ve bunun için çok uğraştım. Cin tayfası gelmediler. Çok bekledim. Bir müddet geçtiken sonra geldiler. 'Her vakit hemen gelirdiniz. Şimdi neden geç kaldınız?' diye sordum. 'Şeyh Abdülkādir Geylânî (k.s) hazretleri'nin meclis-i saâdetlerinde idik' dediler.

'Siz oraya gider misiniz?' dedim. Dediler ki: 'Bizim Hazreti Şeyh'in meclisinde olan kalabalıklığımız insanlarınkinden ziyâdedir.

Ve bizden birçok grup onun huzurunda tevbe edip İslâm'a gelmişdir'.***"(Nefha, vr. 85a.)***

Kâdiri tarîkatının kurucusu olan Abdulkadir Geylani (k.s) Fıkıh ve hadîs ilimlerinde müctehid idi. Ehl-i sünnet îtikâdını ve din bilgilerini her tarafa yaydı. Hanbelî mezhebine mensuptu. Birçok kız ve erkek çocuğuna sahipti. Böylece onun müntesib ve talebeleri İslâma davet, iman ve cihad şuurunun yaygınlaşıp güçlenmesinde büyük katkıda bulundular. Çocukları ve müridleri vasıtasıyla Kadiri tarikatı, Mısır, Kuzey Afrika, Endülüs, Irak, Suriye, Sudan, Habeşistan, Anadolu, Kafkaslar, İran, Afganistan, Pakistan, Hindistan, Türkistan, Çin, Endenozya ve Malezyaya kadar dünyanın birçok yerine yayıldı. Temiz ve saf yapısıyla insanların kalplerini fethetmiştir. Abdulkadir Geylani'(k.s)nin çocukları ve torunları Kuzey Afrikada daha çok şerif, Irak, Suriye, Anadolu'da ise Seyyid ve Geylani diye anılırlar.

Kadiri tarikatı Anadoluya, Osmanlı Devleti zamanında Eşrefoğlu Rumi (k.s) tarafından, İstanbul'a da İsmail Rumi (k.s) Hazretleri tarafından getirilmiş burada neşvü nema bulmuştur. Bugün Anadoluda en yaygın olan kollardan biriside Kadiri tarikatının Halisiyye koludur. ***(Sadık Vicdani, Tomar Sh.108-109.Mustafa Kara, Bursada Tekkeler ve Tarikatlar 1/19)(Nedvî, Ebü'l-Hasan, İslamda Fikir ve Davet Önderleri, s.283-284.285.)***

İslam Dünyasında en yaygın tarikat olup, bugünde aktif bir şekilde faaliyetlerine devam etmekte, gönülleri fethetmektedir. Birçok insanın islamı seçmesine ve olgun Müslüman olmasına vesile olmaktadır.

Yunus Emre (k.s) ona duyduğu derin sevgi ve hayranlığından:

"Seyyah olup şu âlemi arasan,
Abdulkadir gibi bir er bulunmaz."

Eşrefoğlu Rumi (k.s) de:

"Arısının balıyım bahçesinin gülüyüm,
Çayırının bülbülüyüm. Şeyh Abdulkadirin"

Erzurum'lu Alvarlı Muhammed Lütfi (k.s) de:

"Pîr-i Geylâni dir, Kemer-i himmet,
Eflak-ı şeriat nur-i hakikat,
Mir'at-ı Muhammed bahr-ı marifet,
Üstad-ı kül, rih-i Rahman iledir." Der.

Abdulkadir-i Geylani (k.s) Hz.leri'nin Müridlerine Olan Şefaati

Gavs'ul-A'zam Abdulkadir-i Geylani (k.s) Hazretleri'nin müridleri sayılamayacak kadar çoktur. Onlar dünya ve ahiret mutluluklarına da ermişlerdir. Dervişlerinin hiçbiri tevbesiz ölmemiştir.

Şeyh Ali El-Garseni'nin (k.s) Pir Abdulkadir-i Geylani (k.s)'nin şöyle buyurduğunu naklediyor: *"Cehennem hazineleri ile ilgili aramızda şöyle bir konuşma geçti: 'Dervişlerinden cehennem'e giren varmı?' dedim. 'Allah (c.c) hakkı için hayır.' dediler. 'Tabi olmayacak. Çünkü elim müridlerimi, göğün yeri kuşattığı gibi kuşatmıştır.' dedi. Rabbimden yetmiş küsur defa söz aldım ve Rabbimin İzzet-i Hakk'ı için, dervişlerimin hepsi kendimle birlikte Cennet'e girinceye ve onları cennete götürünceye kadar Rabbimin huzurundan ayrılmam'."*

Hz. Pir'e (k.s) sordular: *"Biri senin tarikatına girse ya da sana intisab etse (baglansa), fakat senden ders almaz ise, senin hırkanı giymezse senin dostların sayılabilir mi?" Cevap verdi: "Her kim bana intisab ederse, Allah-u Teâlâ (c.c) onu kabul eder ve o benim dostlarımdan olur. Her kim medresemin kapısının önünden geçerse, muhakkak Allah-u Zülcelâl (c.c) onun ahirette azabını hafifletir."*

Biri gelip O'na Babül-Ezc civarındaki kabristanın birinden korkunç bir ses duyduğunu söyledi. Hz. Pîr (k.s) bunun üzerine sordu: "O adam benden feyz aldı mı?" Onlar da: "Bilmiyoruz." dediler. Bu sefer Gavs-ı Geylani (k.s): "Meclisimde hiç hazır bulundu mu?" diye sordu. Yine "Bilmiyoruz." dediler. Gavs (k.s) Hazretleri bu sefer: "Arkamda namaz kıldı mı?" diye sorunca yine "Bilmiyoruz." Dediler. Başını bir saat kadar eğdi. Murakabaya daldı. Sonra başını heybetle kaldırarak haykırdı: "Melekler (Allah'ın selâm'ı üzerlerine olsun) gelip bana, o kişinin yüzümü gördüğünü ve hakkında iyi niyet taşıdığını, bu yüzden Allah (c.c) tarafından afv edildiğini haber verdiler." Bunun üzerine bir daha ondan, böyle korkunç bir ses duyulmamıştır.

Pir Abdulkadir-i Geylani (k.s) Hazretleri, Allah-u Teâlâdan, müridlerinin hiçbirinin tevbesiz ölmeyeceğine dair garanti almıştır. Her müridi, Hz. Pir'in (k.s) müridlerinden yedi kişi kurtarabileceğini, Hz. Pirimiz sık sık ifade etmiştir. Hatta bir keresinde demiştir ki*: "Mağripte bir müridimin avreti açılırsa, biz onu meşrikten mutlaka örteriz. Himmetimizle (Allah'ın (c.c) izni ve inâyetiyle) dostumuzu kurtarırız."(* ***Kalâid, s. 13; Nefha, vr. 146a-b, 148b.Nefha, vr. 80a, 165b. 184b..Harîrîzâde, Tibyân, III, vr. 52a.)***

Şeyh Ali El-Kureşiy'e (k.s) göre Pîr Gavsu'l-Azam (k.s) ona demiş ki: *"Bana, gözün alabileceği kadar bir kitab verilmiştir. Onda,*

*bana intisab edecek olan dervişlerimin ve arkadaşlarımın (Müridlerimin) ve kıyamete kadar bana mürid olacakların isimlerini gördüm."*Hz. Pir Abdulkadar-i Geylani (k.s) Hazretleri'ne sordular: *"İyi müridleriniz malum. Ya kötüleri ne olacak?" Bunun üzerine Hz. Pir (k.s) şu cevabı vermiştir: "İyiye gelince, o kendini bize adamıştır. Kötüye gelince, biz kendimizi, onu kurtarmak için adamışızdır."*

Şeyh Adiy bin Misafir (k.s) Hazretleri şu mühim açıklamayı yaptı: "Bütün şeyhlerin müridlerinden her kim benden feyz hırkasını istedi ise, rahatlıkla giydirdim, ama Abdulkadir Geylani (k.s) Hazretleri'nin müridlerine karşı bunu yapamadım. Çünkü hepsini, Rahmet deryasında yüzerlerken gördüm. Böyle olan kimseler, denizi bırakıp da bir bardak ile su dağıtan kişinin yanına gelirler mi hiç?"

Gavsu'l-Azam (k.s) Hazretleri'nin dervişlerinden **El-Betayihi (k.s) anlatıyor:** "Bir gün şeyhimiz Abdulkadir-i Geylani (k.s) Hazretleri'nin evine girdim. Önceden görmediğim, tanımadığım dört kişi gördüm. Onlar kalkıp çıkmak için yürüyünce, Hz. Pir (k.s) bana: 'Yetiş onlara da, sana dua etsinler.' emrini verdi. Koştum, onları medresenin avlusunda yakaladım ve bana dua etmelerini rica ettim. Onlardan biri bana dönerek dedi ki: 'Ne mutlu sana. Sen böyle bir şahsın dervişi ve hizmetindesin ki, Allah (c.c) Hazretleri O'nun bereketiyle yerleri, tepeleri, dereleri, denizleri ile birlikte ayakta tutuyor. O'nun duası sayesinde, halkın iyisine de kötüsüne de Allah (c.c) merhamet ediyor. Biz diğer Veliler, O'nun ayağı gölgesi altındayız, O'nun emrindeyiz. O'nun emrinden hiç ayrılamayız.' Sonra yanımdan uzaklaşıp gittiler. Hayret ve dehşet ile Hz. Pir'e (k.s) koştum. Daha bir şey söylemeden bana hitâb etti: 'Ey Allah'ın (c.c) kulu. Ben hayatta iken, onların sana anlattıklarını kimseye söyleme.' Ben: 'Bunlar kimdi?' diye sordum. Hz. Pir (k.s) Hazretleri: 'Bunlar Kâf Dağı'nın ileri gelenleridir ve halen oradadırlar.' dedi."

Şeyh Ömer El-Bezzâz (k.s) Hazretleri anlatıyor: "Hz. Pir Abdulkadir-i Geylani (k.s) Hazretleri'nden dinledim: 'Hüseyin El-Hallacın (Hallac-ı Mansûr (k.s) ayağı kaymıştı. O asırda elinden tutup onu kaldıracak kimse (Veli) yoktu. Eğer ben, onun zamanında olsaydım, (bulunsaydım) elinden tutup onu kurtarırdım. Çünkü kıyamete kadar ayağı kayan her müridimin, ahbabımın, arkadaşımın elinden tutup kurtaracağım.'

Ebu-l Ferec bin El-Hamami'nin bir müşahedesi: "Hz. Pir Gavsul Azim (k.s) hakkında duyduğum şeyleri bir türlü kabul

edemezdim, inkâr ederdim. Böyle şey olmaz derdim. Bir gün Babil-Ecz'de bir işim çıktı. Oraya gitmem gerekti, gittim. Dönüşümde Hz. Pir'in (k.s) medresesinin önünden geçiyordum. Müezzin İkindi ezanını okuyordu. İçimden 'Bakalım şu namazı onun arkasında abdestsiz kılayım farkına varacak mı?' diye bir düşünce geçirdim. Camiye girdim, arkasında İkindi Namazını kıldım. Namaz bitince Hz. Pir bana dönerek: 'Ey Oğul? Bana bir hacet için gelseydin, mutlaka hacetini görürdüm. Lakin gaflet, bütün mevcudiyyetini kuşatmış ve bu yüzden arkamda abdestsiz namaz kıldın.' Bunu hiç doğru yapmadın.' demez mi? Hayretten az kaldı düşüp bayılacaktım. O (k.s), benim içimdekileri nasıl bilebilirdi? O andan itibaren tevbekâr olup yanından, hizmetinden hiç ayrılmadım. Gün geçtikçe O'nu sevmeye, saymaya başladım. O'nun feyz ve bereketini çok gördüm."

Şeyh Matar El-Barzani'nin (k.s) oğlu Şeyh Ebul-Hayr Kerûm (k.s) anlatıyor: "Babam ölüm döşeğindeyken kendisine: 'Senden sonra kime uymamı vasiyyet edersin?' diye sordum. 'Şeyh Abdulkadir-i Geylani (k.s) Hazretleri'ne intisâb et.' dedi. 'Galiba ağır hasta olduğundan ne dediğini bilmiyor.' dedim. Bir saat sonra yine: 'Senden sonra kime intisâb edeyim?' diye sordum. 'Şeyh Abdulkadir'e (k.s)' diye cevab verdi. Bir saat bekledikten sonra yine sordum. Bu defa şöyle dedi: 'Bir zaman gelecek ki, Şeyh Abdulkadir'den (k.s) başka hiç kimseye intisab edilmeyecek.' Babam ölünce Bağdat'a Şeyh Abdulkâdir (k.s) Hazretleri'nin yanına gittim. Orada bütün Meşâyıh-ı Kirâm'ı gördüm. Hz. Pir (k.s) durmadan konuşuyor ve şöyle diyordu: 'Ben sizin vaizleriniz gibi değilim. Beni yukarıdakiler de dinler. Çünkü ben Allah (c.c) Hazretleri'nin emri ile konuşurum.' Bir ara başını kaldırdı. Ben de başımı yukarıya kaldırınca, nurdan atlar üzerinde nurdan adamlar saf saf olmuş, Hz. Pir'i (k.s) başları eğik, huşu içinde dinliyorlar. Kimisi hüznünden ağlıyor, kimisi titriyor, kimisinin elbisesi tutuşmuş ateşler içinde yanıyor. Bunu görünce korktum ve kürsüye doğru koştum. Hz. Pir'in (k.s) yanına çıkınca kulağımdan tutarak: 'Babanın ilk vasiyyetiyle neden yetişmedin?' diye çıkıştı. Heybetinden korktum ve başımı eğdim."***(Cevherden Gerdanlıklar, Sh.58)***

VEFATI

Abdülkādir Geylânî'(k.s)nin yaşadığı doksan yıllık hayatı boyunca ömrünün son senelerinde ileri yaşından kaynaklanan rahatsızlık dışında ciddî bir hastalık yaşamadığı rivâyet edilir. Onun hastalığı ile vefâtı arasında geçen süreçteki konuşmalarını oğlu

Abdülazîz (k.s) yazıyordu. Bir ara Abdulkadir Geylânî (k.s)'nin ona orada bulunan Afîf adlı şahsı kasdederek "Afîf'e ver de o yazsın" demesi üzerine devamını bu şahıs yazmıştır.***(Fethu'r-Rabbânî, s. 405.)***

Gavs'ul-A'zam, uzun bir süre dünyayı, zahirî ve bâtını üstün meziyetleriyle, manevî kemâlâtı ile faydalandırdıktan, İslâm dünyasında maneviyatın ve Allah'a yönelmenin zevkini, neşesini meydana getirdikten sonra **H.561.** Yılında.**M.1166** yılının Rebiul Ahir ayında Cumartesi gecesi Bağdat'ta Hakk'ın rahmetine kavuşmuş, Bağdatta Kadiri külliyesindeki türbesine defnolunmuştur. Onun için ***"Veliler Sultanı Abdulkadir Geylani, Aşk ile doğdu, kemal ile ömür sürdü ve kemal-i aşk ile Rabbine vasıl oldu."***diyerek tarih düşürülmüştür ki, ebced hesabına göre "aşk" 470, "kemal" 91, "kemal-i aşk" ise 561'e tekabül etmektedir. Buna göre Geylânî 470'de doğmuş 91 senelik bir ömürden sonra 561 tarihinde vefat etmiştir.

Oğlu Şerefüddîn İsa (k.s) ölümünü şöyle anlatıyor: "Vefat etmesine sebep olan hastalığa yakalandığında kardeşim Şeyh Abdülvehhab (k.s) kendisine, sizden sonra yapmam için bana bazı tavsiyelerde bulunun dediğinde. Buyurdu ki:"***Daima Allah'tan kork. Allah'tan başka kimseden korkma, Ondan başka birinden de bir şey bekleme. Bütün ihtiyaçlarını Allah'a havale et. Sadece ona güven ve herşeyi ondan iste. Allah'tan başka hiç kimseye güvenme. Tevhid yolunu tut ki o yol, herkesin birleştiği noktadır, dedi*** ve şöyle devam etti: ***Kalb Allah ile yoğrulmuş olursa hiçbir şey ondan kopmaz ve hiçbir şey oradan dışarı çıkamaz. Ve dedi ki: Ben kabuksuz özüm."***

Vefat edeceği sırada, oğullarına: "Yanımdan ayrılın. Çünkü zahirde sizinle, batında sizden başkasıyla (yani Allah'u Zülcelal'le) beraberim. Yanımda sizden başkaları da (melekler) var. Onlara yer açın. Onlara karşı edebli olun. Buraya büyük bir rahmet iniyor. Onları sıkıştırmayın." Sonra selam aldı. "Ve aleyküm selam ve rahmetullahi veberekatuhu" Allah'ın selâmı, bereketi, rahmeti sizin üzerinize olsun. Allah sizi de beni de bağışlasın, benim de sizin de tevbenizi kabul etsin. Bismillah, gelin ve geri gitmeyin."

İşte bunları bir gece bir gündüz sürekli söyledi durdu. Sonra şöyle dedi: Yazık size. Ben hiçbir şeye aldırış etmiyorum. Ne bir meleğe, ne de ölüm meleğine. Ey ölüm meleği, bizim amellerimiz senden çok bize bir şeyler vermiştir".

Öldüğü gecenin gündüzünde müthiş bir sayha attı. İki oğlu Şeyh Abdürrezzak (k.s) ve Şeyh Musa (k.s) diyorlar ki: Tekrar tekrar ellerini

kaldırıp uzatıyor ve diyordu ki; Allah'ın rahmeti, bereketi, selâmı size olsun. Hakka dönün, sıfata girin. Ben şimdi sizin yanınıza geldim. Bir de şöyle diyordu: Yumuşak olun. Sonra hakkın emri geldi de ölüm hali kapladı. O vaziyetteyken dedi ki: Benimle sizin ve bütün insanların arasında yerle gökler arası kadar fark vardır. Beni kimseyle kıyaslamayın, kimseyi de benimle kıyaslamayın. İki defa "Allahümme Refikul A'la,"Yüce dosta gidiyorum"dedi. Bir ara,"Durun" Ölüm ve sekerat hali geldi, bu halde iken, bana kimse bir şey sormasın. Ben Allah'u Zülcelalin ilminde bir halden başka bir hale geçmekteyim." Dedi,

Oğlu Şeyh Abdülaziz (k.s) hastalığının gidişini sorduğunda; benim hastalığımı kimse bilmez, kimse de anlamaz, ne insan, ne cin, ne de melek. Allah'ın hükmünden Allah'ın bilgisi şaşmaz, (Kendi hükmünü yine en iyi kendi bilir.) Hükmü değişir ama bilgisi değişmez, hükmü nesholur ama ilmi nesholmaz. Allah istediğini yok eder, istediğini bırakır. Onun katındadır asıl yazı. Ne yaparsa yapar ondan sebep sorulmaz, insanlardan sebep sorulur, dedi.

Sonra oğlu Şeyh Abdülcebbâr (k.s), kendisine: Neren ağrıyor? Diye sorduğunda ise şöyle dedi: "Her tarafım ağrıyor. Fakat kalbimde bir ağrı yok. O Allah'la sağlam olarak birliktedir.

Sonra son demi geldi. Şöyle söylemeye başladı: "Kendinden başka hiç bir mâbud olmayan Allah'tan yardım istiyorum. O münezzeh ve yücedir, canlıdır. Yok, olması düşünülemez. Kendi kudreti ile izzetini gösteren, ölüm ile kullarına galip gelen o Allah arınmıştır. Ondan başka mâbud yoktur. Muhammed (s.a.v) Efendimiz Allah'ın peygamberidir."

Oğlu Şeyh Musa (k.s) diyor ki, Babam: Vefat ettiğinde, son sözlerinde, üç defa***:"Allahümme Refikul a'la. Lailahe illallah Muhammedün Resulullah. Allah, Allah, Allah"***deyip sesini kesti, dilini damağına yapıştırıp mükerrem ruhunu canana teslim etmiştir.***(Fütûhu'l-gayb, s. 135-6; Fethu'r-Rabbânî, s. 405; Nefha, vr. 227b.)***Abdulkadir Geylânî'(k.s)ni nin Rebiulâhir ayının 11. gecesi vefât ettiği görüşünde olan Aliyyü'l-Kārî, bu tarihte de bir hikmet gizli olduğuna işâret eder. Ona göre, Hz.Peygamber Rebîulevvelde vefât ettiğinden onun Rebîulâhirde vefât etmesi velînin nebîden mertebe bakımından bir derece daha aşağıda olduğuna işarettir. ***(Herevî, Nüzhet, s. 21.)***

Rabbim derecesini âli eyleyip bizleri şefatinden, himmetinden mahrum etmesin. Âmin.

Vefâtı büyük bir üzüntüyle karşılandı. Cenâze namazını kılmak üzere, görülmemiş bir kalabalık toplandı. Cenâze namazını oğlu Şeyh Abdülvehhâb (k.s) hazretleri kıldırdı. O kadar insan toplanmıştı ki, kalabalık sebebiyle ancak gece defn edilebildi. İnsanlar, büyük kalabalıklar hâlinde ziyâretine geldiler. Bu ziyâretler günlerce devâm etti.

Kabri ziyaretgâh olup, kerametleri ve tasarrufu kıyamete kadar devam edecek büyük bir Allah dostudur. O mübarek şöyle diyordu:

"Öncekilerin (velilerin) güneşi battı,

Bizim güneşimiz sonsuza dek batmıyacaktır".

Abdülkādir Geylânî'(k.s)nin türbesi ve Câmi'sinin aslı daha önce belirttiğimiz gibi hocası ve şeyhi Muharrimî'nin Bağdat'ta Babü'l-ezc mahallesindeki medresesidir. Bu mahalle, bugün Geylânî'ye hürmeten Babü'ş-Şeyh olarak anılmaktadır. Medrese, ribat, cami ve türbesiyle bir külliye haline gelen binalar 656 (1258) yılında Moğolların Bağdat'ı yağmalamaları esnasında ilk büyük zararı görmüştür. Bütün şehri yakıp yıkanMoğollar Abdülkādir Geylânî (k.s) medresesini ve torunlarından Nasr b. Abdirrezzâk'ın yaptırdığı "Yedi Kubbeli Câmi" ismiyle anılan medreseye bitişik camiyi de yerle bir etmişlerdir. Bu binaların yerine yenileri Moğol tehlikesi kesildikten sonra inşa edilebilmiştir. Ancak 1508 yılında Safevî hanedânın Bağdat'ta hükümrân olmasından dolayı Şah I. İsmâil'in yönetimindeki ihtilâlciler tarafından 914 (1509)'da külliye birkez daha yıkılır.

Evliyâ Çelebi *Seyahatnâme*'sinde 930 (1524) tarihinde Şah İsmâil'in oğlu Şah Tahmasb'ın Süleymân Han'dan korkusuna Bağdat'ı ziyadesiyle imâr ettiğini söyleyerek bu konuda şu bilgileri verir: "Ancak nökerân-ı Kızılbaşlar sur içinde olan Abdülkādir Geylânî ve diğer evliyânın türbesini ve İmâm-ı A'zam'ın türbesini Osmanlı imamıdır diye harab edip atlarını bağladılar. Bir gece kırk aded evliyâ Süleymân Han'ın rüyâsınagirerek 'Bizi Kızılbaş elinden kurtar Bağdat'a gel' dediler. Sefere çıkıp Kasr-ı şirin civârında karâr kıldıktan sonra o sırada Bağdat hânı olan Tekyelü Mehemmed Han Sünnî ve Osmanlı muhibbi imiş, Sultan'a bir mektup göndererek peygamberi rüyâsında gördüğünü ve Bağdat'ı kendisine teslim etmesi gerektiğini söyler. Ve Abdülkādir Geylânî de aynı şekilde kendisine rüyâda teslîm etmesini söyler." Kânûnî Sultan Süleymân 24 cemâziyelevvel 941'de (1

Aralık 1534) Bağdat'ı fethedip şehre girdiğinde Geylânî'nin türbesini ziyaret etmiştir. Kabrin enkaz halindeki görüntüsünü görünce yüksek bir kubbe yapılmasını emretmiştir. Ayrıca yine Sultan'ın emriyle hem belde halkının hem de civâr bölgelerdeki fakirlerin, dulların ve ziyaret için gelen misafirlerin yemek yiyebilmesi için bir dârü'z-ziyâfe yapılmıştır. Kânûnî sadece bunlarla yetinmeyip buraların daha sonraki masrafları için Bağdat'ta kaldığı dört ay içinde bu cami ve türbe için zengin vakıflar kurmuştur. Mimar Sinan tarafından inşasına başlanılan cami ise 1574'de Bağdat valisi Elvandzâde Ali Paşa zamanında tamamlanmıştır. Derûbî'nin Bağdat'taki diğer camilerden hem sanat hem de görünüş bakımından daha üstün olduğunu söyediği Geylânî Cami'sini, Bağdat'lı Rûhî, *Divân'ında* zikretmiş, "Câmi'-i ehl-i duâ çeşme-i âb-ı hayât" mısrâıyla tarih düşmüştür.

1623 yılında Safevî hükümdarı Şah Abbas, Bağdat'ı kuşatıp Sünnî halkı katlederken onların kutsal ve mübârek kabul ettiği İmâm-ı Azâm ve AbdülKādir Geylânî'nin türbelerini de tahrip ettirerek cami ve medreseleri ahır haline getirdi. Sultan 4. Murad tarafından 15 Ekim 1638 yılında şehir tekrar fethedildiğinde başta Geylânî ve İmâm-ı A'zâm'ın türbesi olmak üzere tahrip edilen yerler Sultan'ın emriyle onarılmıştır.

Bağdat Osmanlı idaresinde kaldığı zamanlar boyunca, bazen bizzat padişahlar tarafından bazen de vezirler ve yöneticiler tarafından Allah dostlarına duydukları saygının bir ifadesi olarak Geylânî türbesine mutlaka bir yenilik bir tamirat yapılmıştır.

Abdülmecid Hân'ın Hz. Peygamber'in kabrinin örtüsünden bir parçayı sandukasına örtülmek üzere göndermesi bunlardan biridir. Tekke ve zaviyesi bakımlı bir hale getirilmiştir. Bugünde dünyanın her yerinden gelinerek ziyaret edilmektedir.

Son yıllarda da türbenin bakım ve onarımına önem verilmiş, 1970 yılında yeniden çalışmalara başlanmış 1976 yılına kadar devam etmiştir. Kapılar kubbeler ve mihrablar ve arka duvar tamir edilmiştir.

Mütevellîlerden Seyyid Yusuf b. Abdullah el-Geylânî ve Burhâneddîn b. Abdurrahmân el-Geylânî bu câminin tamîri bakımı ve korunması işinde çok büyük gayret göstermişlerdir.

(Evliyâ Çelebi, Seyahatnâme, IV, s. 247; Gürer, Abdülkādir Geylânî, s.77; Derûbî, Bâzü'l-eşheb, s.158; Uluçam, "Abdülkādir-i Geylânî Külliyesi", DİA, IV, s. 239; Halaçoğlu, "Bağdad", IV, 434; M.Cavid Baysun, "Bağdad", İA, II, 204, 206.Âlûsî, Târîhu mesâcidi Bağdâd, s.51; Derûbî, Bâzü'l-eşheb, s. 159-166.Samerrâî,

Târîhu mesâcid, s. 278. Geylânî türbe ve medresesinin genel görünümü için bkz. Ekler, s.2, Azzâvî, Târîhu'l-Irâk IV, 119; Derûbî, Bâzü'l-eşheb, s. 157.

Nefha müellifi, Şah İsmail'in Bağdatı işgalinde rafizî denilen bir zümrenin Abdulkadir Geylânî (k.s) Hazretlerini' kabrinden çıkarıp Ahmet b. Hanbel (k.s)'in yanına defnetme çabaları ile ilgili bir malumât verir: "Hazret-i Şeyh âhirete intikāllerinden sonra râfizîler kabr-i şerîflerinden cesed-i saâdetlerin çıkarıp İmâm Hanbel yanına defn etmek istediler. O vaktin pâdişâhının vezîrinin dahi râfizî olması hasebiyle pâdişâh ona tâbi' olup cesed-i şerîflerin çıkarılmasını vezîrin hâcibine emretti. Hâcib dahi mezarcıları çağırdı. Cesed-i saâdetlerin çıkarıp nakletmeye kasdettikde demirden bir sed ortaya çıkıp onu çıkarmaya güç yetiremediler. Vezîr tekrar rafizîlerden birkaç mezarcı bulup oraya gönderdi. Onlardan biri eline kazmayı alıp vurmak istediğinde eli kurudu. Hazret-i Şeyh'in bu kerametini görünce tecdîd-İslâm eyleyip hazret-i Pîr'in rûhâniyyetlerinden istimdâd edip sıhhat buldu. Diğeri dahi cesâret edip 'Seyredin ben nasıl kazarım' dedi ve hışmıyla kabr-i şerîflerine tekme vurunca Pîr'in bir kerameti olarak, o anda cinnet geçirip şâha sövmeye ve uygun olmayan birçok sözler söyleyerek bağırmaya başladı. Padişaha onun durumunu haber verdiklerinde burnunu ve kulağını, elini, ayağını kesdirip Şeyh'in medresesine asdırdı. Diğer rafizîleri de idam ettirdi"***(Nefha, vr. 228a-b.)***

Gavs'ul-Azam bu dünyadan göçüp gitti, ama arkasında İslâm davetçilerinden, ahlâk ve nefisleri temizleyip terbiye eden bir kitle bırakarak gitti. Bu kitle onun hizmetini kıyamete kadar devam ettirecektir. Cenab-ı Hak rızası için çalışan Habibinin yolundan gidenlerden eylesin. Âmin. ***(Ebu'l-Hasan En-Nedevi, İslam Önderleri Tarihi 1, Kayıhan Yayınları: 1/294-297.)***

ESERLERİ

Birçok eser bırakmış, bu eserlerden bir kısmı okuyucuların hizmetine sunulmuştur. Bu eserlerinden bir kısmı: ***1-El Günye li-Talibi Tarikil Hak, 2-El Fethur Rabbani, 3-Futuhul Gayb, 4-El Füyuzatur Rabbaniyye fi Evradil Kadiriyye, 5-Mektubat, 6-Cilalül Hatır min Kelami Şeyh Abdulkadir, 7-Sırrul Esrar ve Mazharul Envar, 8-Ed Delail, 9-Es Siracul Vehhac fi Leyletil Mirac, 10-Akidetul Bâzil Eşhe, 11-Tefsirül-Kur'an .(İslam Ansk. C.1 sh.236. İslamiyetin Getirdiği Tasavvuf, Ömer Rıza Doğrul, sh.113)***

Eğer bir kimse iki rek'at namâz kılıp, her rek'atta ba'de'l-Fâtiha, onbir İhlâs okur ve ba'de's-selâm tekrâr onbir ihlâs ve selât u selâm kırâat ederek, sağ ayağıyla şark ve garb tarafına onbirer hatve

yürüdükten sonra, ayaklarını birleştirip tevakkuf ve nidâ eyleye ki,ya'ni "*Ben seni Hak teâlâya vesîle edip hâcetimin husûle gelmesi emrinde senden ricâ ederim*." dese, bi-izni'llâhi teâlâ nâil-i merâm olması mukarrerdir. Bu husûsta ulemâ-yı kirâm bâ-husûs meşâyih-ı izâm ta'lîm-i vasiyet ettiler."

يا سيدي، يا عبد القادر! إني جعلتك الوسيلة إلى الله في قضاء حاجتي

Tefrîhu'l-Havâtır'da, Behcetü'l-Esrâr'dan da aynı sûretle nakl olunuyor. Ancak tevessülde daha tafsîlat münderictir. Mes'ele ihlâs ile tevessüldedir. Bu abd-i fakîr, mükerreren bu fi'l-i memdûhu ihtiyâr ettim ve âsâr-ı bâhiresini derhâl gördüm, el-hamdü lillâh.

SEYYİD ABDURREZZAK GEYLANİ(K.S)

(D.H.528.M.1136-V.H.630.M.1233)

Seyyid Abdürrezzak Geylani (k.s),Gavs'ül-azam Muhyiddin Seyyid Abdülkadir Geylani'nin (ks)oğlu olup Hicri 528 yılı, Zilkade ayında dünyaya geldi. Küçük yaştan itibaren mübarek babalarının manevi terbiyesi altında ve rahle-i tedrisatında maddi ve manevi ilimleri tahsile başlamış, daha sonra devrin hadis hocalarından hadîs ilmini öğrenmiş, Hanbelî fakîhi olarak şöhretinin yanında sika ve hafız ünvanlarını alacak kadar hadis ilminde temâyüz etmiş, kemale erişmistir. Bağdat'ın doğusunda bulunan 'Hilbe' şehrine nisbetle kendilerine 'Hilebi' denmiştir.

İbn Hacer el-Askalânî (852/1449), Abdulkadir Geylânî (k.s)'nin evlâtlarından Abdülvahhâb, Abdülazîz, Mûsâ, Yahyâ, Muhammed gibi onun da hadîs rivâyet ettiğini ancak Abdürrezzâk'ın onlardan daha sika ve hafız olduğunu belirtir***(Ebü'l-Fazl Şehâbeddîn İbn Hacer el-Askalânî, Tebsirü'l-müntebih bi-tahrîri'l-müştebih, thk. Ali Muhammed Bicâvî, Muhammed Ali en-Neccâr, el-Mektebetü'l-ilmiyye, Beyrut t.y., I, 295.)***

Yaşadığı dönemde meclisinde birçok âlim yetiştiren Abdürrezzâk (k.s) Hazretleri, Gavs'ul Azam (k.s)ın evlâtları arasında daha çok dindar ve zâhidâne kişiliği ile dikkat çekmektedir. Târihçi Ebü'ş-Şâme, onunla ilgili olarak Geylânî'nin evlâtları arasında ondan daha âbid vezâhid ve takvâ biri olmadığını söylemektedir. Cemaatle namaz kılma dışında insanların içine pek sık çıkmayan Abdürrezzâk (k.s)'ın çok ibadet ettiği, maddî imkânsızlıklarına rağmen insanlara cömert davrandığı, mütevâzi hayat şartlarının güçlüğüne sabrettiği belirtilir. Onun zahidâne kişiliğini tanımlayıcı ifadelerden biri de Allah'a karşı

hayâsından dolayı otuz sene başını hiç gökyüzüne kaldırmamış olmasıdır.***(Behçet, s. 243; İbn-i Nokta, et-Takyîd, s. 351;İbn Receb, Zeyl alâ Tabakāt, II, 40-1; Kalâid, s. 43;İbn İmâd, Şezerât, VII, 19.)***

Gavs'ul Azam Abdülkadir Geylani'nin (k.s)Hazretlerinin yolu, ekseriyetle O'nun (k.s) ve O'nun(k.s) mübarek soyundan gelen Seyyid ve Şerifler vasıtası ileyeryüzünde yayılmış, nice münkirlerin iman ile şereflenmesine vesile olmuş, İslam âleminin her tarafında Hak âşıklarını, deryayı ehadiyyetten kana kana içirmiş, mübarek cedleri Kâinatın Efendisi Hz.Muhammed Mustafa'ya (s.a.v) yakınlık ve muhabbet ufuklarında, velayet semasının cihanı aydınlatan güneşleri yapmıştır.

Seyyid Abdürrezzak Geylani (k.s), mübarek babalarına çok yakındı. Hz.Sah AbdülkadirGeylani'den (k.s) pek çok rivayetlerde bulunmuş, O'nun (k.s) hayatında geçen pek çok olayı nakletmiştir. O'nun (k.s) vaazlarını kendi elyazısı ile kitap haline getirmiştir.***(Nefha, vr. 36.)***

Babasının son hac seferinde hac kafilesini idare etmiştir. Bu yolculuk esnasında şöyle bir keramet zuhur etmiştir: "Babam Abdülkādir Geylânî (k.s)hazretleri birgün bana: 'Bir pilav pişirip bir pâk tabağa koyup hâzır et. Bir zât gelip yiyecek. Ondan duâsını iste.' Ben de emrettiği gibi yaptım. Gece yarısı duvar yarılıp bir şeyh-i zî-şân zâhir oldu. Hâzır olan pilavı yedikten sonra geriye döndü. Ardı sıra gittim. Elini öpüp hayır duasını niyâz ettiğimde cevâben 'Sen pederinin rızâsında ol. Benim dahi bu makāma nâil olmam ancak onun rızâsını tahsîl etmemin bereketiyledir' deyip gözden kaybolup sırlandı***."(Behçetü'l-esrâr'da Abdürrezzâk'tan rivâyet edilen bu menkıbede h. 550 senesinde Şa'bân ayının 9'u Çarşamba günü Geylânî'nin pilâv pişirmesini söylediği kişi evlâtlarından Yahyâ'nın annesidir. Bkz.Behçet, s.211; Nefha, vr. 274a.)***

Gavs'ul Azam Abdulkadir Geylânî (k.s)'nin evlâtları arasında onun irfânını kesb ve intişâr hususunda**,** Abdürrezzâk (k.s) temâyüz etmiş görünmektedir. Bu tarîkat içindeki ilk uygulamalar Abdürrezzâk'(k.s)a nispet edilmektedir. Abdülkādir Geylânî (k.s) Hazretleri sarık sardığı halde ilk Kādirî tâcını giyenin o olduğu söylenmektedir. Müellif, bu tâcın 6 yada 12 terkli olduğu hususunda ihtilafı da belirtmektedir. Beyaz üzerine yeşil yada yeşil üzerine beyaz içice üç halka şeklinde olan Kādirî gülünü ilk olarak kullanan da Abdürrezzâk (k.s)tır. Bu gülün üç halka şeklinde olması babası, Abdulkadir Geylânî (k.s) Hazretlerinin kutbiyyetine, gavsiyyetine ve

ferdiyetine işâret etmektedir.(***Rif'at Efendi, Risâle-i tâciyye, vr. 18a, 23a; Nefha, vr. 34a.)***

Nefha müellifinin Abdürrezzâk'(k.s) Hazretlerinin tarîkatta içtihâdlarına dâir verdiği bilgilerden bir diğeri de, kudüm darbesi ile zikretmeyi bir usûl haline getiren ilk kişi o olduğunu söylemesidir: "Darb-ı kudûm şeyh Abdürrezzâk (k.s) hazretlerinden tarîkat-ı Kādiriyye'ye rüsûm olmuşdu. O bazen gökyüzü cânibine tâir olduğundan, zikir ve tevhîd esnâsında kendilerinden ziyadesiyle vecd zâhir olduğundan semâ cânibine uçmak isterdi. Kendinden o hâlin izâlesi haram olan sadâyı işitmeye bağlı olduğundan bazen kudüm vurdururlarmış.***"(Nefha, vr. 402b.)***

H.630 M.1233Yılı Şevval Ayında Bagdat'ta dar-ı bekaya rıhlet etmiştir.

Vefat ettigi günü takip eden gün sala okunmuş, halk her taraftan gelip toplanmış, cenazesi şehrin dışına çıkarılarak, orada on binlerce kişi tarafından cenaze namazı kılınmıştır. Sonra'errasafe' camisine omuzlarda taşınmıs, orada da namazı kılınmıştır. Daha sonra halifeler türbesinin kapısına getirilip orada da tekrar namazı kılınmıştır. Son olarak Dicle nehrindengeçirilip 'Babı harim'e' getirilip orada da namazı kılınmış, böylece, O'nu (k.s) çok seven ve O'nun (k.s) cenaze namazına iştirak etmek isteyen ve Bağdat şehrinin muhtelif yerlerinde bulunan insanların arzusu yerine getirilmiş, neticede ' Hilbe' denilen mevkide 'Ahmet b.Hanbel (k.s)'kabristanı'na defnedilmistir.***(İbn-i Nokta, Et-Takyîd, s. 352;İbn Receb, Zeyl alâ Tabakāt, II, 41; Kalâid, s. 43; Nefha, vr. 272b.Bâb-ı harb: Batı Bağdat'ın üst kısmındadır. Bağdat'taki Hanbelîlerin medfûn olduğu kabirlerin en meşhûrudur.Bkz. el-Havâdisü'l-câmia, s. 168.)***

Tarihçiler, O'nun (k.s), Çok doğru, son derece güvenilir, Peygamberimiz'in (s.a.v) Hadis-i Şeriflerini son derece iyi kavrayan ve Hadis bilgisi dorukta olan bir Muhaddis, Hanbelî mezhebinde fetva veren kudretli bir fıkıh âlimi, Kur'an-ı Kerimin lafzını ve yüce anlamını cem eden kurra bir hafız, kendini Hakk'a kulluğa adamış zühd, vera ve takva sahibi bir zat-ı alikadr oldugunda sözbirligi etmişlerdir.

Pek güzel bir el yazısına malikti. Hadis rivayet etmeyi ve talebelerini çok seven SeyyidAbdürrezzak Geylani (k.s), başta hadis ilmi olmak üzere çesitli ilim dallarında ders okutmuş, pekçok öğrenci yetiştirmiştir..

Abdürrezzak (k.s)'tan icazet alan âlimler:

1-Semseddin,

2-Abdurrahman,

3-Kemal Abdurrahim,
4-Ahmet bin es Seyban,
5-İsmail el Askalani,
6-İshak bin Ahmet,
7-Ali bin Ali hatib,

Seyyid Abdürrezzak'tan (ks) rivayet eden âlimler:

1-Eddenisi,
2-İbnünneccar,
3-Eddıya,
4-Ennecib,
5-Abdüllatif,
6-Ettaki el Beldani,

Vera, Zühd ü Takva, şahsiyet ve izzeti nefis sahibi bir Hak Dostu olan Seyyid Abdürrezzak Geylani (k.s), son derece cömert idi. Cumalar hariç, ibadet için evine kapanırdı. Hayâ ve edebi son derece yüksekti. Her anı, Cenab-ı zülcelal vel kemal hazretlerinin murakabesi ile geçen, her yönüyle Hz.Muhammed Mustafa'nın (s.a.v) Ahlakı ile ahlaklanmış, fakru zarurete gayet mütehammil, zahid, abid, kanaat ve iffet sahibi, Selefin yolundan giden şerifül menzile yüce bir veli idi.

O'nun (k.s) mübarek sohbetlerinde pek çok veli yetişmiştir. Bu zat-ı şerifler Hz.Şah Abdülkadir Geylani'nin (k.s) manevi iklimini dünyanın her tarafına taşıyan veliler kervanına rehberlik eden güzide şahsiyetlerdir.

Seyyid Abdürrezzak Geylani'den (k.s) icazet alan büyük velilerden bazıları da,

1-Seyyid Ebu Salih Nasr Geylani(k.s),
2-Seyyid Abdullah el Hüseyni (k.s),
3-Seyyid Osman Geylani (k.s),dir.

Bir gün, Hz Abdülkadir Geylani (k.s) ,mecliste halka ateşli konuşmalar yapıyordu. Bir Ara 'Benim bu söylediklerimi, Kafdagı arkasında, kalbleri Hazretül Kudsün yanında bir topluluk dinlemektedir. Başlarındaki giysileri, neredeyse Rablarına olan şevklerinden tutuşup yanmak üzeredir. Mecliste oturanlar arasında bulunan Seyyid Abdürrezzak (k.s) başını semaya kaldırıp bakınca durumu müşahade etti. Başlığı tutuşup yanmaya başladı. Hz. Şah Abdülkadir Geylani (k.s) kürsiden indi ve onu söndürdü. Ve 'Ey Abdürrezzak! Sen de onlardansın, gördüklerini anlat 'buyurdu. Seyyid Abdürrezzak (k.s) biraz düşündükten sonra gördüklerini anlatmaya başladı.'Başımı

kaldırıp göğe bakınca birçok kimsenin huşu içinde babamı dinlediklerini gördüm. Kimisinin elbisesi, tutuşmuş yanıyor, kimi feryad ediyor, kimi düşüp bayılıyor, kimi korkudan titriyordu'.***(Behçet, s. 201; Nefha, vr. 274b.)***

Ve yine Seyyid Abdürrezzak Geylani (k.s) nakleder ki;'Babam hacca gittiği sene ben de onunla beraberdim. Zamanın kutuplarından, Meşayıhın büyüklerinin şeyhi, Ariflerin önderi, zahiri kerametler, yüce makamlar ve övünülecek haller sahibi Şeyh ibni Merzuk (k.s)'la, Magrib meşayıhlerinin önderi, Ariflerin büyügü, muhakkıkların imamı, yüce makamlar ve haller sahibi, kerametlerin sudur ettigi büyük veli Şeyh Ebi Medyen Magribi (k.s) arafatta babam'la buluştular. Ondan (k.s) bereket hırkasını alıp giydiler. Onun önünde diz çöküp pek çok bilgi edindiler.'***(Nefha, vr. 273a.)***

Seyyid Abdürrezzak (k.s), babası Hz.Şah Abdülkadir Geylani'ye (k.s) , velayet halinin kendilerine ne zaman nasib olduğundan sual etti. Hz.Şah Abdülkadir (k.s), cevaben;'10 yaşımda iken yolda ve mektebte etrafımda melekleri görürdüm. Melekler beni gördükçe 'ŞuAllah'ın(c.c) dostuna yer açın derlerdi. Yine bir gün melekler bu şekilde konuşurlarken, kalb gözü açık bir zat, 'bu çocuk kimdir?' diye meleklere sordu, melekler de 'bu çocuk mertebesi çokyüksek bir veli olacaktır' diyerek cevap verdiler, o zaman velayete namzed oldugumu anladım'buyurdular.***(Behçet, s. 42; Kalâid, s. 9; Nefha, vr. 273b.)***

Seyyid Abdürrezzak Geylani (k.s) ,*İslam Tarihinde , 'Ebu Bekir', 'Sıracül Irak', 'Cemalül eimme','Fahrül Huffaz', 'Şerefül alam','Kıdvetül Evliya' ,'Cemalül Irak', 'Es sufi', 'Tacüddin', 'Şeyhul Kıdve', El Hafız', gibi isimlerle anılmıstır.*

Seyyid Abdürrezzak (k.s), Resadet ve kudret-i kerametle temeyyüz etmiştir. ***Cenab-ı Abdürrezzak (k.s) , 'Cemalül Irak ' lakabı ile mahzar-ı tebcil-i ehl-i tariktir.***

Seyyid Abdürrezzak (k.s), Gavs'ül Azam, Muhyissünneti veddin, Gavsü rabbilalemiyn, Gavsüssekaleyn, Gavsüssemedani, Kutburrabbani, Mahbubu sübhani, Kandilünnurani, Bazül eşheb, Eşşeyh Esseyyid Eşşerif Şah Abdülkadir Geylani'ye (k.s) açılanbir büyük kapıdır.

Bu yüce kapı öyle bir Muhabbet okyanusuna açılır ki, o gönül okyanusunun sahibi,'Önceki güneşlerin hepsi battı ve gitti, bizim güneşimizse batmayacak ebedi've'Bu ayağım bütün evliyanın boynu

üzerindedir ‘buyurarak, Seyyid Ahmed er Rufai’nin (k.s) ifadesi ile bir Rabbani emri yerine getirmiştir.

Ariflerin önderi Şah-ı Nakşibend Muhammed Bahaeddin-i Buhari (k.s), kalbine , ‘Allah (c.c)’ ism-i celilini nakşedenin, âlem-i manada Hz. Şah Abdülkadir Geylani (k.s) olduğunu, bu sayede gönül âleminin açılıp müşküllerin çözüldüğünü belirtmekle, Hindistan Velilerinin büyüğü, Ariflerin sertacı, İmam-ı Rabbani Ahmed Faruk Serhendi de (k.s),Mektubatının 3. cilt 123. mektubunda , ‘Oniki İmamın vazifesinin yani velayet yolunda Hakka vuslat edeceklere ulaşacak feyz, rüşd, hidayete vesile olma işinin, kıyamete kadar, Hz.Şah Abdülkadir Geylani’ye (k.s) yüklenildiğini’, ifade buyurmakla bu emri rabbaninin delalet ettiği manaya işaret etmişlerdir.

”El erbaıyne an erbaıyne şeyhan fil Hadis’

Celayilülhatır min kelami şeyh Abdülkadir.”’

Seyyid Abdürrezzak’ın(k.s) eserlerindendir.

‘Celayilülhatır’ adlı eser, ‘Keşfüzzünun’da’ zikredilmiştir. İçeriğinde iki meviza vardır. Birinci mevizası Hz.Şah Abdülkadir Geylani’nin (k.s) ‘Fethürrabbani’ adlı eserindeki 59. meviza ile ikinci mevizası, ‘Fethürrabbani’nin 57. mevizası ile aynı tarihi taşımaktadır. Eser, Süleymaniye Kütüphanesi, Bagdatlı Vehbi, Nr.685 de bulunmaktadır.

Seyyid Abdürrezzak(k.s) , Hz.Şah Abdülkadir Geylani’nin (k.s) vaazlarını yazarak cem etmis, onları kitap haline getirmistir. ‘Fütuhul Gayb ‘ adlı eser, Hz.Şah Abdülkadir’in (k.s) 78 vaazının, Seyyid Abdürrezzak (k.s) tarafından yazılıp kitap haline getirilmesi ile oluşmuştur.

Fütuhul Gayb’ adlı eser, Hz.Şah Abdülkadir Geylani’nin (k.s) menakıbını içeren ‘Behçetül esrar, Kahire,1304’ adlı eserin sayfa kenarlarında yayınlanmış, eserin sonuna, Hz.Şah Abdülkadir’in (k.s) , Seyyid Abdürrezzak’a (k.s) son vasiyeti, şeceresi, akide-i diniyyesi ve yazdıgı kasideler ilave edilmiştir. Futuhul Gayb’ adlı eser, İbni Teymiyye tarafından ‘Şerhu Kelimatı min Fütuhul Gayb ‘ adı altında şerhedilmiş, ‘Camiur-resail, Cidde, 1984 ’ adlı eser bünyesindeyayınlanmıstır.

Tasavvuf yolu, Hz. Şah Abdülkadir Geylani’nin (k.s) çocukları ve torunları vasıtası ile yayıldıgı için , Seyyid Abdürrezzak’ı (k.s) anlatırken O’nun (k.s) çocuklarını ve torunlarını da zikretmek yerinde olacaktır.Her biri hidayet rehberi olan bu Ehl-i Beyt-i Resulullah’ın

(s.a.v) İslam'ı teblig ve füyuzat-ı Muhammediyyeyi , insanların kalblerine nakşetmek için vakf-ı can etmelerinin tarihe düşen kayıtlarının , yeterince araştırılıp ele alındığını söylemek mümkün değildir. Buzevat-ı kiram Cenab-ı Zül Celal'in kullarına özel bir ihsanıdır dense sezadır. Bu Zatlar, hem Seyyid, yani Hz.Hüseyin (r.a) soyundan hem de Şerif yani Hz.Hasan (r.a) soyundan gelmektedirler. Geylaniler, Ehl-i Beyt-i Resulullah'ın (s.a.v) , karabet ve zühd ü takva yönünden Hz.Peygamber'e (s.a.v) en yakın olanlarıdır.

Hz.Şah Abdülkadir Geylani'nin (k.s)(H.470-561) cihanı aydınlatan 10 çocugu vardır.

1-Seyyid Ebubekir Abdülaziz (Vefatı 602-Cibal),
2-Seyyid Abdülcebbar (V. 575-Bagdat),
3-Seyyid İbrahim (V.592- Vasıt) ,
4-Seyyid Abdullah (V .598 Bagdat),
5-Seyyid Yahya (V. 600- Bagdat) ,
6-Seyyid Musa (V.618 Suriye-Şam),
7-Seyyid Abdülvehhab (V ..593 Bagdat) ,
8-Seyyid İsa (V. 573 Mısır) ,
9-Seyyid Semsüddin Muhammed (V. 600 Bagdat)
10-Seyyid Abdürrezzak (V. 630 Bagdat)

Seyyid Abdülvehhab (k.s) babasının medresesinde O'na (k.s) vekâleten ders okuttu. Pek çok veli yetiştirdi. Fetvada kalemi eşsiz, edip, fasih, cömert bir zat-ı şerifti.

Seyyid Abdürrezzak (k.s), Seyyid Muhammed (k.s), Seyyid Abdülcebbar (k.s) Bagdat'ta ilim ögretmis, Hadis okutmuş, irşad faaliyetlerini sürdürmüşlerdir.

Seyyid İsa (k.s), Şam 'da ve Mısır'da irşad faaliyetlerinde bulunmuş, ilim öğretmiştir.

Seyyid Abdülaziz (k.s), Askalan'da gazada bulunmus, Küdsü Şerifi ziyaretten sonra Cibale yerleşmiş, orada irşad faaliyetlerinde bulunmuştur.

Seyyid İbrahim (k.s), Vasıt'ta, Seyyid Yahya (k.s) Mısır'da, Seyyid Musa (k.s) Mısır ve Suriye'de irşad faaliyetlerinde bulunmuşlardır.

Bu kadri yüce zatların her biri ve onların torunları, din-i mubin-i islamı, bütün yeryüzüne yaymak, tüm insanlığa, Hz. Muhammed Mustafa'nın (s.a.v) muhabbetini, taşımak için azimle çalıştılar. Her biri, insanların yolunu aydınlatan birer hidayet yıldızı oldular.

Seyyid Abdürrezzak Geylani'nin (ks) ,çocukları;

Seyyid Ebu Salih Nasr(V. 633 Bağdat)
Seyyid Abdurrahim (V. 606 Bağdat)
Seyyid Fadlullah (V. 656 Bağdat)
Seyyid İsmail (Bağdat)
Seyyide Aişe
Seyyide Saadet' dir

Seyyid Ebu Salih Nasr (k.s) (Ö.633/1235) , Başta Fıkıh ve Hadis olmak üzere diğer ilimlerde de payesi olan, zühd ve takva sahibi bir zat idi. Bağdat'ta 'kadıyülkudatlık' vazifesi, halife tarafından kendisine tevdi edildi. Bütün ülkenin kadısı oldu. Dedesi Hz.Şah Abdülkadir'e (k.s) çok benzerdi.'İrşadülmübtedin' adlı bir fıkıh kitabı yazdı.

Seyyid Abdürrezzak'ın (k.s) diger çocukları gibi, kızları da maddi ve manevi ilimleri tahsil ile kemale ermiş, âlime, saliha, zahide idiler. Seyyide Aişe, hadis-i şerif rivayetinde bulunmustur. Seyyid Nasr'ın (k.s) oğlu Seyyid Muhammed'in (k.s) oğlu Seyyid Ahmed'in (k.s)soyundan gelen zatlar Suriye'nin 'Hama' şehrinde yaşamış, Seyyid Alaadin Ali (k.s) hariç, hepsi'Hama' şehrinde vefat etmişlerdir. Seyyid Alaadin Ali (k.s) , Kahire'de vefat etmiştir. Bu zatlar Suriye ve Mısır'da irşad faaliyetlerinde bulunmuşlardır.

Tarihçiler, tasavvufu Pengal'de neşredenlerden birinin de Seyyid Abdürrezzak'ın (k.s) torunlarından 'Şah Kumeys' oldugunu yazarlar. Hz.Şah Abdülkadir Geylani'nin (k.s) torunlarından Seyyid Seyfeddin'in, Sind ülkesine göç edip 10 yıl süren bir çalışma ile 700 den fazla ailenin İslam'la şereflenmesine vesile olduğu bilinmektedir.***(TDV /slam Ansiklopedisi, c.1, 'Abdülkadir Geylani Md.'Sadi, Muhammed., 'Gaybın Dili', Uluçınar Yay./stanbul, 1981.Bagdatlı İsmail Pasa,'Esmaül Müelifin',c.1,'Abdürrezzak Md.',Maarif Matb.,İstanbul, 1951.Vicdani, Sadık.,'Tomar',Matbaa-i Amire, İstanbul,1338.EtTadifi,'Kalaidiül Cevahir', Çev.N.Erdogan, Sinan Yay. İstanbul.Hocazade, Ahmet Hilmi, 'Hadikatül Evliya',/stanbul ,1318.Bagdati, /brahim Derubi., 'El Bazül Esheb', Ulıçınar Yay./stanbul, 1976.)***

ES SEYH ESSEYYİD EBÛBEKİR ABDÜLAZİZ (K.S) (H.532.M.1139.V.H.602.M.1205)

Abdülkadir Geylani (k.s) Hazretlerinin çocuklarındandır. H.532 Şevval ayında. M. 1139 yılında dünyaya gelmiş olup, büyük bir âlim ve gayet mütavazi bir veli idi. Birçok ulemadan icazet almış ve

hadis rivayet etmiştir. Önce babası Gavs'ul Azam Abdulkadir Geylani (k.s) Hazretlerinden, Ebi Mansur Abdurrahman bin Muhammed el-Kazaz ve zamanın büyük veli ve âlimlerinden eğitim görmüş icazet almıştır. Kendisindende birçok âlim ve veli icazet almış dini mübini islama hizmet etmişler, Kadiri tarikını gönüllere nakşetmişlerdir.

Tevâzusu ile bilinen Abdülazîz (k.s) de medresede ders vermiş ve insanlara nasihat etmiştir. Filistin'de Askalan şehrine yapılan gazaya iştirak etmiş, Kudüs'e giderek Mescid-i Aksâ'yı ziyaret ettikden sonra Sincar (Musul'un batısı)'da Ciyâl köyüne çekilmişti.

Aynı zamanda Bağdat'daki Kādirî şerîflerinin de atası olan Abdülazîz'in, İbn Hacer 580(1184) yılı civârlarında Ciyâl'e geldiğini söylemektedir.***(İbn Receb, Zeyl alâ tabakāt, II, 472; İbn Hacer, ed-Dürerü'l-kâmine fi a'yâni'l-mieti's-sâmine, Dârü'l-Cîl, III, 452; Azamat, "Kādiriyye", XIV, 132.)***

Orayı kendisine vatan edinen Abdülazîz'in soyundan gelenler de burada yaşamıştır.

Onun babasının manevî terbiyesinde kâmil bir mürşid olduğunu söyleyen Rif'at Efendi'ye göre Abdülazîz'in irtihâli 12 Rebîulevvel 602 (22.10.1205)'dir.***(Nefha, vr. 144a-b.)***Tâdifî ise Rebîulevvelin on sekizinci günü vefât ettiğini ve kabrinin de yaşadığı Ciyâl köyünde olduğunu söylemektedir.***(Kalâid, s. 42.)***

Kaynaklarda Muhammed ve Abdülhalık isminde iki oğlu olduğu belirtilen Şeyh Seyyid Abdülaziz hazretlerinin üçüncü oğlu Şeyh Seyyid Ahmed hazretleri ve onun oğlu Emir Tac hazretleri belirtilir.***.(et-Tâdifi, Muhammed bin Yahya, Kalâidü'l-Cevâhir s.55; Behçetü'l-Esrar 114; Hadikatü'l-Evliya 73;Cevherden gerdanlıklar Alem yayınları–2007.Abdûlkâdir Geylânî ve hayatı İnsan yayınları 2008)***

Özellikle Abdulkadir Geylani (k.s) Hazretlerinin oğulları Abdülazîz (k.s) ve Abdürrezzâk (k.s) soyundan gelenler Bağdat'ta meşhûrdur. İlimle meşgûliyetleri yanında aynı zamanda Kādiriyye tarikatının şeyhidirler. Ve Geylânî'nin medrese ve külliyesinin vakıf ve nakîblik vazifelerini üstlenmişlerdir. Bu iki evlâdın soyundan gelenlerin bir kısmı Safevî ailesinin hükümranlığı zamanında Bağdat'ı terk etmiş, Halep, Şam, Mısır, İstanbul gibi İslâm dünyâsının muhtelif köşelerine dağılmışlardır.Bu durum Şah İsmail'in 914 (1508-9)senesinde Bağdat'a giriş günlerine rastlamaktadır. Kanûnî Sultan Süleymân Bağdat'ı İranlılardan geri aldığında Abdülazîz'in torunlarından olan Kādîrî vakfının mütevellîlerinden Zeyneddîn'i nakîb olarak tayin etmiştir. Zeyneddîn 941 (1535) tarihinde Osmanlı askerinin Bağdat kalesini ele

geçirmesinde yardımcı ve destek olmuştur. Fethi takibeden günlerde Kanûni, ordunun müftüsünün de katıldığı bir büyük kalabalık önünde Zeyneddîn'e şükranlarını sunmuş ve kendisini nakîbliğe tâyînini bir fermânla bildirmiştir. (20 Ramazan 941/24.03.1535). Osmanlı hânedânın bu aile mensûplarına karşı maddî ve manevî lütufkâr tavrını ortaya koyan birçok belge Başbakanlık Osmanlı Arşiv'inde bulunmaktadır. Geylânîlerin askerlikten muafiyeti, dersaâdete gelmişolanlara atıyye ihsânı, maddî sıkıntıda bulunanlara ve yolculuğa çıkanlara yolda yardım edilmesi, bazılarına maaş tahsîsi, hacca niyet edenlere işlerinde yardımcı olunması ve gerekli hürmetin gösterilmesine ilişkin belgeler bunlardan bazılarıdır.***(OsmanlıArşivleri: İrade Dâhiliye Evrağı,1105/86580.866/69296.976/77080.996/8698. Yıldız Perakende Asker iMaruzatı Evrakı,83/67.Y.P.Mabeyn Başkâtibi Evrakı,3/52)***

ES-ŞEYH ES-SEYYİD OSMÂN'ÜL-GEYLÂNÎ (K.S)

Evliyanın büyüklerinden olan Es-Şeyh Es-Seyyid Osmân'ül-Geylânî (k.s)hazretleri Şeyh Abdulkadir Geylânî (k.s)hazretlerinin torunlarındandır. Seyr-u sülukunu Şeyh Abdurrrezzak (k.s) Hazretlerinde tamamlamış, doğumu ve vefatıyla ilgili kesin bir bilgi olmamaklabirlikte, soyunun vermiş olduğu asaletle insanları hakyola davet ve irşad vazifesi içinde bir ömür sürdürmüş Cenab-ı Hakk'ın rızasına ulaşmaya çalışmıştır. Pek çok kimsenin hidayetine vesile olmuş, Tarikat-ı âliye-i Kadiriye'nin şanı yüce Kutuplarından biridir.

ES-ŞEYH YAHYA EL-BASRÎ (K.S)

Evliyanın büyüklerinden Es-Şeyh Yahya El-Basrî (k.s) hazretleri doğumu ve vefatı hakkında bir bilgiye sahip olmamakla birlikte 1300 lü yılların sonları itibariyle dünyaya teşrif ettikleri ve 1400'lü yılların başlarında da vefat ettikleri tahmin edilmektedir.

Tarikatı Aliye'yi Eş Şeyh Es Seyyid Osman-ül Geylani (k.s) hazretlerinin hizmetinde tamamlamıştır. Kadiri tarikatı içerisinde önemli bir yer edinmiştir.

Basra şehrinde yaşamıştır. Yaşamı boyunca hiç şüphesiz ahlak-ı Muhammediyye ile süslenmiş bir zat-ı şeriftir. Sohbetleri ile, ahlak-ı hamide ile dopdolu yaşayışı ile nice gönülleri hayata döndürmüş, pek çok Hak talibini Allah'u Zülcelale ulaşmasına vesile olmuştur. Cenab-ı Hak himmet ve şefaatlerinden mahrum etmesin. AMİN!

EŞ-ŞEYH NUREDDİN-İ ŞAMİ (K.S)

Evliyanın büyüklerindendir. Suriye'nin Şam şehrinde yaşamış ve Meşayıh-ı Kadiriye'nin önde gelen Mürşid-i Kamillerinden olarak tanınmıştır.

Nureddin Şamî (k.s) hazretleri 1320 yılında Şam'da dünyaya gelmiştir Tam bir sıdk ve gayretle tasavvuf yolunda çalışarak, Mürşidi Yahya el-Basri (k.s)hazretlerinin hizmetinde kısa sürede seyr-i sülukunu tamamlamıştır. 1390 yılında yine Şam'da vefat etmiştir. Cenab-ı Hak himmet ve şefaatlerinden mahrum etmesin. Âmin.!

EŞ-ŞEYH ABDURRAHMAN-İL HASENİ (K.S)

Eş Şeyh Abdurrahman'il Haseni (k.s) hazretleri 1360 yıllında dünyaya teşrif etmiş ve 1430 yıllında vefat etmiştir.

Seyr-u sülûkunu Şeyh Nûreddin-i Şâmi (k.s) hazretlerinin hizmetinde bulunmak suretiyle tamamlamıştır. Suriye civarında insanları aydınlatan manevi bir ışık olmuştur. İlahi Feyzin harıl harıl aktığı sohbetlerinde pek çok kişi Allah'u Zülcelâl hazretlerine vasıl olmuştur. Cenab-ı Hak himmet ve şefaatlerinden mahrum etmesin. Âmin.

EŞ-ŞEYH BURHANEDDİNİ'Z ZENCERİ (K.S)

Kendisi hakkında fazla bir bilgiye sahip değiliz. Irak velilerindedir. Zencer Aşiretine mensup olması sebebiyle Zencerî denilmektedir. Şeyh Abdurrahman'il Haseni (k.s) hazretleri tarafından irşad edilmiştir. Ve silsile-i aliyyenin altın halkasında yer almıştır. Cenab-ı Hak himmet ve şefaatlerinden mahrum etmesin. Âmin.

EŞ-ŞEYH ES-SEYYİD MUHAMMED MASUM-İL MEDENİ (K.S)

Doğumu ve vefatıyla ilgili kesin bir bilgi olmamakla birlikte. Kadiri tarikatının Halisiyye ve Hayriye kollarında birinci yoldan 24. sırada mürşidi kâmil olarak yer almakta olan büyük Allah dostlarındandır. Cenab-ı Hak, himmet ve şefaatlerinden mahrum etmesin. Âmin!

EŞ-ŞEYH ABDURREZZAK'UL HAMEVİ (K:S)

Gavs'ul Azam Abdulkadir Geylani (k.s) Hazretlerinin torunlarındandır. Suriyenin Hama vilayetinde yaşamış, birçok âlim veli yetiştirmiş büyük velilerdendir. Cenab-ı Hak himmet ve şefaatlerini daim etsin. Âmin.

EŞ-ŞEYH ES-SEYYİD HÜSEYN-İL EZMİRANİ (K.S)

Evliyanın büyüklerinden Eş Şeyh Es Seyyid Hüseyin Ezmirani (k.s) hazretleri, Abdürrezzak ul-Hamevi (k.s) hazretlerinin hizmetinde

bulunmuş ve kendisinden icazet almıştır. Kendisi hakkında fazla bir bilgiye sahip değiliz. Elbette ki hayatı boyunca yapmış olduğu hizmetleriyle birçok kimseleri irşad etmiştir. Birçok kimselerin Cenab-ı Hakk'a ulaşmasına vesile olmuştur. Cenab-ı Hak, himmet ve şefaatlerinden mahrum etmesin. Âmin.

ŞEYH AHMED-İ HİNDİ'L LAHORÎ (K.S)

Hindistan Lahor'da doğmuş, Abdulkadir Geylani (k.s) Hazretlerinin torunlarından Şeyh Abdurrezzakü'l-Hamevî (k.s) mübarek nesillerinden büyük bir velidir. Hicri 1160 yılında Irak-Süleymaniye-Surdaş'da düzenlenen suikastla şehit edilmiştir.

Hicri 1160 senesinde Şeyh Ahmed (k.s) Hazretleri Gavsu'l-Azam Abdûlkâdir Geylâni (k.s) Hazretlerinin manevi işareti üzerine gelip Şeyh Mahmud Hazretlerini İrşad ettiler. **Şeyh Ahmedi Hindi'l-Lahori Hz.leri ona Kadirilik hırkasını giydirdi. Ona hil'at ve hilafet verip on iki tarikten icezetli olarak makam-ı irşada oturttu. Bundan böyle vazifenize kaim olunuz deyip, birçok vasiyet ve tavsiyede bulundu, sonrada : " Evladım! Biz hayatımızın sonuna yaklaştık. Cenab-ı Hakk'ın didarına kavuşmamıza az kaldı. İnşaallah bize şehadet rütbesi nasip olacak." dedi. Şeyh Mahmut Hz. bu hüzün dolu ayrılık sözlerinden gayet müteessir oldu. Efendisine şehitliğinin ne surette nasip olacağını izah etmelerini istirham ettiler.**

Şeyh Ahmed Hz.leri de: " Evladım mahiyetimde bulunan bu iki müridim uzun senelerdir bana hizmet ederler. Birisi kırk sene diğeri de ona yakın bir zamandır benimle beraberler. Bu zaman zarfında hiçbir kusurları da olmadı. Kendilerine bir feth-i bab olur ümidiyle ibadet ve taatla meşgul oldularsa da bunların kısmetleri ve fütühata mazhar olmak gibi bir kabiliyetleri de yoktur. Zannederim ki canıma kasdedecek olanlar bunlardır. Cenb-ı Hakk bir kuluna lütuf ve ihsan vermeyince, meşayıh ve evliya-i kiram dahi kendi başına hiç kimseye bir şey vermeye mezun değildir. Bu hususta size düşen vazife, benim şehadetimi işittiğiniz zaman teçhiz, tekfin, namaz ve defin işlerinde hazır olmanız…

Sonra da yanındaki iki müridiyle beraber Süleymaniye sancağına, oradan da Surdaş'a hareket ettiler. Surdaş kasabasına giderken yanındakilerin suikasti neticesinde şehit olmuş, Onun mübarek vücudunu da orada bir çukura gizlemişlerdi. Şeyh Mahmûd

Hazretleri de mürşidinin şehid olduğunu öğrenince, müridanıyla birlikte Şeyh'in şehit edildiği yere gitti.

Şeyhinin mübarek vücutlarını sırtına alıp, bulundukları dağın zirvesine götürdüler. Orada suyun çıktığı yere keramet buyurarak mübarek ayaklarını vurarak suyun çoğalmasını sağlamış, mürşidinin cenazesini gasledip kefenledikten sonra cenaze namazını kıldırarak dağın yamacına defnetmiş, oraya türbesini inşa ederek bir külliye kurmuş, civar yerlerdeki arazileride satın alarak vakfetmiş, halifelerinden birisini de orada görevlendirerek, Kerküke dönmüştür.

Şeyh Ahmed-i Hindi'l-Lahorî (k.s) Hazretlerinin makamları hâlen ziyaretgâhtır. Cenabı Hak, Himmetlerinden ayırmaya. ***(Miftahul İrşad 1993)***

EŞ ŞEYH MAHMÛDE'Z ZENGİNEYİ'T TALABANİ (K.S)

Şeyh Mahmûd (k.s) Hazretleri, Irak velilerinden. İsmi Mahmud bin Yusuf'tur. Bâbâniyye sülâlesindendir..***(Ulemâüna fî Hidmet-il-İlm-i Ved'dîn; s.555)***

Babasının ismi Yusuf Ağa'dır. "Ağa" lafzı seyyid manasına gelir. Zira bulunduğu mahal ve vaktinin Iran lisanı lügatinde sâdât-ı kirama, seyyid yerine ağa tabiri kullanılmıştır.***(Miftahul irşad)***

Yusuf Ağa, Karadağ mahallinden olup servet sahibi ve aynı zamanda belde halkının ileri gelenlerinden, "Zengine" aşiretinin reisidir. Hanımı da Zengineli Mir İsmail Bey'in kızıdır.

Şeyh Mahmud (k.s) Hazretleri, hicri 1130 senesinde Karadağda doğdu. Mübarek İsimlerine uygun olarak çocukluk zamanlarından itibaren ömürlerinin ortalarına kadar İlim tahsilinde bulundular, Mahmûd Zengenî önce Kur'ân-ı kerimi ezberledi. Sonra öncelikle okunması gereken kitapları okudu. Beldesindeki birçok medresede âlet ilimlerini tahsîl etti ve Molla Mahmûd adıyla şöhret buldu.***(Ulemâüna fî Hidmet-il-İlm-i Ved'dîn; s.555)***

İlmin İcâbı olarak da amellerinde kaim oldular. Akraba ve yakın çevresi, her ne kadar onu bu hayatından, azim ve gayretinden geri çevirmek için çalışmışlarsa da asla başarılı olamamışlardır,

Çevresindeki insanlar dinden ve İslami yaşayıştan uzaklaşmaya meyil etseler Şeyh onları devamlı uyarır, dini öğrenmek ve yaşamak hususunda teşvik ederlerdi. Haddi aştıklarında da inzivaya çekilir, İbadetle meşgul olurlardı, ilim öğrenmek maksadıyla yanına gelenleri de boş çevirmez, İlminden yararlanmaları için gayret sarf ederdi.

Şeyh Hazretleri evleninceye kadar hayatını bu Üslûp Üzere devam ettirdi. Evlendikten sonra vaktini ibadet, taat ve riyazete sarf ederek o derece meşgul oldular ki, bütün halk arasında her bakımdan örnek kabul edilen ve parmakla gösterilen bir kişi oldular.

Hiç bir tarikata intisap etmeden ve meşâyıh-ı kiramın hiç birisinin elinden hırka-i hilafet giymeden, sekiz sene boyunca hadsiz ve hesapsız bir mücâhede ile kulluk vazifesini icra etmeğe çalışmıştır. Lakin Allah dostu bir mürşid-i kâmilin nazarı ve teveccühü olmadan, tam bir riyazet ve mücâhede gayreti ile de olsa nefsi ıslah edip kalbi mutmain kılmak, böylece ârif-i billâh olan evliyâullahın arasına karışmak mümkün değildir. Bu haldeki İnsanın işleri de boştur. Nitekim bu hakka dair Hafız Şirazi Rahmetullahi aleyh şöyle demiştir.

"Marifet-i İlahiyye'nin nihayetsiz olan dergâh-ı âlisi yoluna Hızır (a.s) gibi gönlü mamur bir mürşid-i kâmil ve merdi hakikî bulmadıkça sülük etme... Zira bu yolda insanoğlu İçin nice badireler, karanlıklar ve helak edici eziyetler vardır. Yalnız başına gidenlerin yoldan sapma ve tehlikeli mahallerde helak olma gibi korkunç bir durumları vardır."

Şeyh Mahmud (k.s) Hazretleri her an manevî cepheden bir mürşid-i kâmilin nişan ve zuhuru temennisinden geri kalmazdı. Zira maksûda erişmek için bu şarttı. Ayrıca kendi sülûkunun sim, mürebbisiz (terbiye eden) müşahedelerinden kalbine gelen zevk ve sefadan gayrı bir şey de hâsıl etmezdi.

Şeyh Mahmûd (k.s) Hazretleri, gündüzleri, bir parça araziye ekmiş oldukları şeylerin lazım gelen hizmetlerini görür, bunun yanında Zikrullah ile de kalbini meşgul ederdi.

Yine günlerden bir gün normal alışkanlığı Üzere ekmiş olduğu şeyleri sulamaktaydı. Büyük bir kervan kafilesi Bağdat'a doğru giderken kafilenin İçinden bir şahıs binmiş olduğu devesiyle ayrılıp Hazreti Şeyhe doğru geldi:

—Ey Molla Mahmûd, sizi müjdeliyorum. Gelecek sene bu ayda evliya zümresine dâhil olursunuz. Şeyh Hazretleri başını kaldırıp: Size bu hadise ne sebepten malum oldu, diye sordu. Adam.-Kutbu muhteşem, Gavsu'l-Azam (k.s) hazretlerini rüya âleminde gördüm. Bütün evliya ile saf bağlamış yürüyorlar. Siz de onun peşinde yürüyor gördüm. Saflarına katılmak için bir adımınız kalmış idi. Bu adım ise bir sene beklemeye eştir, dedi.

O esrarlı kişi bu müjdeyi verdikten sonra yoluna devam edip gözden kayboldu. Tahkik edilince böyle bir şahsın kafile ile hiç bir tanışıklığının olmadığı görüldü. Hatta kervana böyle bir kişinin hiç katılmadığı da beyan edildi. Bunun üzerine Şeyh Mahmûd (k.s) Hazretleri, eskiden beri süregelen ibadet ve taatını daha da ziyadeleştirdi. Bu yolda ibadeti lüzumlu görerek manevî fetihleri bekleyen ve feyizleri gözleyen bir kişi oldular. Müjdelenen vakti derin bir hasretle, İnce bir hassasiyetle beklediler. Nihayet o esrarlı kişinin bildirdiği ayda, günlerin birinde bir zat-ı muhteremin, maiyetindeki iki müridiyle birlikte Bağdat cihetinden gelmekte olduklarını gördü.

Şeyh Mahmud (k.s) Hazretleri, hemen onları karşılamak Üzere hareketlendi. O esnada mübarek lisanlarından şu beyitler döküldü:"Ey ruhum! Çetin ve pek dağlar gibi Hakk'ın yolunda sâbid-i kadem ve İstikamet üzere olan arif-i billah'tan ilahi tecellinin nurları şimşek gibi çaktı ve onu gördüm.

Ey o tecellinin nurlarını alan ruhum! Allah'u Teâlâ'nın İnayeti ile sana o tecelliden bir miktar şule giydirir de gelirim. Öyle ki narın nûr gibi ve kalbin vuslat-ı ilallah ile mesrur olur."

Sonra gelenlerin yanına varıp hal hatır ve lazım gelen edep, erkân ve usulü layıkıyla yerine getirdi. Yer gösterip buyur etti. İkram ve iltifatta bulundu Bilahare Şeyh Mahmud (k.s) Hazretleri dervişlere: Nereden teşrif ediyorsunuz, maiyetinde bulunduğunuz bu zat-ı muhterem kimdir, İsmi nedir, diye sordu. Onlarda cevaben: Bu zat, Kutbu'l-arifin Şeyh Ahmed-i Hindi'l-Lahorî (k.s) Hazretleridir. Hindistan'ın Lahor vilayetinden gelmekteyiz, dediler.

Bu esnada Şeyh Ahmed-i Hindİ'l-Lahorî (k.s) Hazretleri bizzat Şeyh Mahmûd'a hitaben dedi ki:—Ya veledi, biz Mosdar vilayetinden manevî bir emirle senin irşad ve terbiyen için gönderildik."

Molla Mahmûd, bu müjdeden fevkalade memnun olup Hazreti Şeyh'in eteğini tuttu, elini öptü. Onlara İzzet ve ikramda bulunup hususî bir mekân temin etti. Lazım gelen bütün ihtiyaç ve hizmetlerini de harfiyen yerine getirdi.

Bir kaç gün sonra Şeyh Ahmed (k.s) Hazretlerinin Tarikat-ı Aliye'lerine inâbe ve intisap ettiler. Böylece Şeyh Ahmed Hazretlerinden el alıp Tarik-i Kadiriye şerefine mazhar oldular.

Kış mevsimi dolayısıyla havalar sertti ve şiddetli bir soğuk hüküm sürmekteydi. Şeyh Ahmed (k.s) Hazretleri buyurdular ki:— Biz sizin batini terbiyenize memur edildik. Sizin terbiyeniz ise henüz sona

ermiş değildir. Vücuduma arız olan zafiyetten dolayı şiddetli soğuklara tahammül edemiyorum. Allah'ın izni ve inayeti ile kış mevsimini Karadağ'da geçirir, bahar mevsimi gelince de sizin irşadınıza başlarız. Ancak siz kendi evrâd ve ezkarınızla devamlı meşgul olunuz.

Şeyh Mahmud Hazretleri de bu emir ve tavsiye üzerine vakitlerini sıkı bir taat ve ibadetle geçirdiler. Bütün bir kış boyu devamlı beraber olup hususi sohbetler yaptılar. Yıllarca birbirini gözleyen iki ezelî dost olarak derin muhabbetlere daldılar. Halvetlerine kimse giremez oldu. Saatlerce baş başa kalıp Fuyuzat-ı Rabbani ve Aşk-ı Rahmani deryalarına dalıp mest oldular.

Bir müddet sonra ortalık bahar mevsimiyle birlikte yepyeni bir tazeliğe büründü. Böyle günlerin birinde Şeyh Ahmed (k.s) Hazretleri, Şeyh Mahmûd (k.s) Hazretlerine şöyle bir hitapta bulundu: Ey Molla Mahmud! Size müjde. Validenizin kabirdeki hali bize keşf oldu. O rahmet-i Rahman'a müstağrak ve affedilmiş. Lakin babanız bir azap içindeydi. Cenab-ı Hak'tan afv ve mağfiretini istirham ettim. Cenabı mücibü'd-Deavat duamızı kabul edip onu da rahmetiyle mükerrem eyledi.

Şeyh Mahmud (k.s) Hazretleri, Ahmed-i Hindi'l-Lahorî (k.s) Hazretlerinin nazar ve teveccühüyle müşerref oldu. Kendisine lütfedilen ihsana kavuştu. Şeyhinin delaletiyle vasıl-ı ilallah olup maksuduna erişti. Böylece nice yüksek makamları geçip Cenabı Hak yanında yüce ve mükerrem bir mertebeye vâsıl oldu.

Şeyh Ahmed-i Hindi'l-Lahorî (k.s) Hazretleri, ona Kadirîlik hırkasını giydirdi. Ona hil'at ve hilafet verip on iki tarikten icazetli olarak makam-ı İrşada oturttu.

Günlerden bir gün Şeyh Mahmud Hazretleri, mürşidine şöyle bir meramını arz eder;-Efendim, bizim dört bir yanımız? Kısmen ehl-i diyanet ve bize itikad eden kimselerdir. Bir kısmı da inkâr edip bize uymaz. Böyle olanların irşadını pek mümkün görmüyorum. Bunun Üzerine Şeyh Ahmed-i Hindi'l-Lahorî Hazretleri der ki:-Evladım, sizden talep edilen şey tesliktir (sülük ettirmedir), sülük değildir. Kulların İrşadıdır, reşad değildir. Zira teslikin ve irşadın faydası umuma mahsustur. Sülük ve reşadın faydası ise has ve seçilmiş olanlara mahsustur. Mendup için vacibi terk etmek şeriatte merdûdluktur. Şayet kulların kabul etmezlikleriyle müteessir iseniz, çekinmeyin. Zira Cenab-ı Hak sizi dergâh-ı İzzetine makbul buyurmuştur, O halde herkesin size itaati kolaydır. Çünkü Cenab-ı Hakk kullarının kalplerine

tasarruf İle kullanma hakkı ve salahiyetine sahip olduğu gibi:"Allah'a itaat edene her şey itaat eder" sırınca bu beraberliğinizin en hayırlısıdır. Şimdi beş dirhem alıp Eş-Şeyh Cüneyd-i Bağdadi Hazretlerinin fütuhat dolu ruh ariyetlerine fi-sebilillah infak ve ikram ediniz.

Şeyh Mahmûd Hazretleri derhal emri yerine getirdi. Sonra Şeyh Ahmed Hazretleri, onun elini mübarek elleri arasına alarak:— Evladım, asla mahzun olmayınız. Zira sizi müjdeliyorum. Allah'u Zülcelâl indinden kuvvetlendirilmişsiniz. Zira senin sulbünden öyleleri gelecek ki, müminlere ışık, dini yaşamak İsteyenlere feyizlerin kandili olacaklar. Âlemi bir güneş gibi Nur-i İlâhi ile dolduracaklar. Zamanın oturulacak meclisi burasıdır, artık buraya misk gibi bir koku gele... Bize lazım gelen vazifeyi İcra ve sizi terbiye ve irşâd etmek. Size sülûkun ve teslikin yollarını gösterdik. Sizi makam-ı irşada iblâğ eyledik. Bundan böyle siz de vazifenize kaîm olunuz, deyip birçok vasiyet ve tavsiyede bulundu. Sonra da:-Evladım, biz hayatımızın sonuna yaklaştık. Cenâbı Hakk'ın didarına kavuşmamıza az bir zaman kaldı. İnşallah bize şahâdet rütbesi nasip olacak, dedi.

Şeyh Mahmud Hazretleri bu hüzün dolu ayrılık sözlerinden gayet müteessir oldu. Efendisine şehitliğin ne suretle nasip olacağını izah etmelerini istirham ettiler. Şeyh Ahmed Hazretleri de cevaben dedi ki:-Evlâdım, maiyetimde bulunan bu iki mürid uzun senelerdir bana hizmet ederler. Birisi kırk sene, diğeri de ona yakın bir zamandır benimle beraberdirler. Bu zaman içinde hiç bir kusurları da olmadı. Kendilerine bir feth-i bab olur ümidiyle ibadet ve taatla meşgul oldularsa da bunların kısmetleri ve fütuhata mazhar olmak gibi bir kabiliyetleri de yoktur. Zannederim ki, canıma kastedecekler bunlardır. Cenâbı Hak bir kuluna lütuf ve İhsan vermeyince, meşâyıh ve evliyâ-İ kirâm dahi kendi başına hiç kimseye bir şey vermeye mezun değildir. Bu hususta size düşen vazife, benim şahadetimi işittiğiniz zaman teçhiz, tekfin, namaz ve defin işlerinde hazır olmanızdır.

Bir müddet sonra Şeyh Ahmed (k.s) Hazretleri, veda ederek maiyetindeki dervişlerle beraber tarikatını neşr etmek üzere Süleymaniye sancağına bağlı Surdaş kasabasına gitti. Diğer taraftan da Şeyh Mahmud (k.s) Hazretleri kendi beldesinde irşâd ile iştigal etmekteydi. Etrafındaki cemaat her gün daha da artıyor, az bir zamanda yetişen halifelerin gayretiyle birlikte de Tarik-i âliye gelişmiştir.***(Miftahul İrşad)***

Şeyh Mahmûd (k.s) Hazretleri her halinde sükûtu tercih eder, vaktinin ekseriyetini farz, sünnet ve nafilelerin edasına sarf ederdi. Zikrullah'a çokça devam eder, elden bırakmazlardı. Kendileri her an kötü söylemekten, muharremattan, mekruhlardan ve menhiyattan ictinâb edip kaçtıkları gibi insanları da bu hususta şiddetle ikaz ve irşâd ederlerdi. Keramet ve olağan üstü halleri asla kendi üzerine almaz, Allah'a havale ederdi. Kendisine teveccüh etmiş olanlara gayet merhamet ve şefkatle muamelede bulunur, garip, fakir ve zengin herkese elden geldiğince ihtiram, iltifat ve ikram ederdi.

Nakledilir ki, bir gün vecd'in galebe olduğu bir esnada huzuruna yedi seneden beri el ve ayaklan hareket etmeyen bir felçli hastayı, şifâ bulur ümidiyle getirdiler.

Hazreti Şeyh bir nazar edip felçti adama kalkmasını emretti. Adam:—Harekete kudretim yok, kalkamam, dedi.

Şeyh Hazretleri tekrar kalkmasını söyledi. Adam yine, ayaklarımda kuvvet ve herhangi bir canlılık alameti yokken nasıl ayağa kalkabilirim, dedi. Bu defa Hazreti Şeyh kuvvetli bir sayha etti ve ardından da: Kum bi-iznillah, diye emretti. Adam sayhanın şaşkınlığıyla birden bire elinde olmadan ayağa kalktı. Şeyhin duası bereketiyle şifayab oldu.

Şeyh Hazretlerinin müridlerinin çokluğu ve gelen giden misafirlerin fazlalığından dolayı tekke her an dolup boşalırdı. Gelen herkese de haline ve makamına göre izzet ve ikramda bulunulurdu. Bir gün tekkenin masraflarıyla vazifeli mürid Hazret Şeyh'in huzuruna vararak dedi ki:-Efendim, yeni mahsulün alınmasına elli gün kadar bir zaman var. Şu andaki mevcut zahiremiz ancak bir kaç gün daha tekkeyi idare edebilir. Bunun üzerine Hazreti Şeyh:-Mevcut buğdayı değirmene götürüp un yaptırın. Müridlerden birisine de her gün abdestli olarak unu hamur yapıp yoğurmasını, zahireyi bir örtü altında tutmasını ve hiç kimseye de göstermemesini söyleyin, diye emretti. Râvi Allah'a yemin ederek diyor ki:-Yeni mahsul oluncaya kadar o buğday tekkeyi güzelce idare etti. Gelen gidenlerin çokluğuna rağmen hiçbir sıkıntımız olmadı.

Şeyh Mahmud Hazretleri buyurmuşlardır ki:—Eğer bir mürşid, teveccüh ve himmetiyle kendi müridini beşerî sıfatlardan kurtarıp seyr-i sülukunda terakkiye kudretli değilse o kimse irşad etmeye ve şeyhlik yapmaya layık değildir."

Şeyh Mahmûd Hazretlerinin vefatına yakın şöyle manidar bir hadise zuhur eder: İki kâmil derviş Kerkük yakınlarından geçerken biri

diğerine dönerek der ki:—Buradan bir hoş koku geliyor. Bu makamda ya bir evliyaullah metfundur, ya da metfun olacaktır! O esnada da Şeyh Mahmûd Hazretleri hasta yatağında iken oğlu Şeyh Ahmed Hazretlerine bazı vasiyetlerde bulunmaktadır:— Vefatımdan sonra cenazemi teçhiz ve tekfin edip Kerkük'e ulaştırın. Orada kadri yüce bir zatın zuhuruna kadar bekleyin. O şahıs gelince işaret edeceği yere kabrimi yaparsınız.

Kısa bir müddet sonra Şeyh Mahmûd (k.s) Hazretleri irtihal edip Cenabı Hakk'a vasıl olur. Şeyh Ahmed (k.s) emir üzere hareket ederek cenazeyi Kerkük'e götürür. Bakarlar ki, Şeyh Hazretlerinin işaret ettiği dervişler gelmiş, bekliyorlar. Onların tayin ettiği yere muhterem pederlerini defin ederler. Bir türbe, küçük de bir tekke yaparlar.

Mezkûr dervişler ise Kerkük'te vefat etmişler, Şeyh Cümcüme Hazretlerinin merkadi olan kubbenin arka tarafına defnedilmişlerdir. Kabirleri halen oradadır. Allah (c.c) sırlarının aziz eylesin, âmin...

Hazreti Şeyhin İki evladı olup İsimleri Şeyh Ahmed ve Şeyh Muhammed'dir. Şeyh Muhammed, muhterem pederinin vefatından sonra fazla yaşamamış hicri 1230 senesinde vefat etmiştir. Şeyh Ahmed (k.s) Hazretleri ise pederinin makamında postnişin olup Tarik-i Aliye'yi yaymıştır.*(Miftahul İrşad)*

EŞ-ŞEYH AHMED ET-TALABANİ EL-KERKÜKÎ (K.S)

Osmanlı Devleti Döneminde yetişmiş büyük velilerden Kadiri Meşayihinden, Şeyh Ahmed-i Talabani (k.s) Hazretleri hicri 1194 yılında Irak-Kerkük'de dünyaya gelmiştir. Babaları, Peygamber (s.a.v) Efendimizin ismine olan muhabbetinden dolayı ismini Ahmed koymuştur.

Çocukluk zamanlarında ilahi aşkın izleri ve Cenab-ı Hakk'ın cezbeleri her hal ve hareketinde belli olurdu. Çoğu zaman vücudunda cezbelerin coşkun hallerinden kaynaklanan ürperti ve titremeler ortaya çıkardı. Sürekli olarak mübarek başları, zâkirlerin tarzı üzere hareket ederdi. Bu hal de gayr-ı ihtiyarî olurdu.

Bir gün muhterem babaları Şeyh Mahmûd (k.s) Hazretlerinin huzurunda bulunuyorken mübarek başı anlatılan şekilde zikre başladı. Şeyh Mahmûd (k.s) Hazretleri de ona hitaben buyurdu ki:-Ey oğul, vallahi kalbiniz avam ve havasın mıknatısıdır. Nazar-ı dikkatle bakıp görüyorum. Her ne vakit kalp ülkenizi vecd askerlerinin kargaşası İstilâ etse, o evin civarında dolaşanların ve misafirlerin çokluğundan, ziyaret

edenlerin izdihamından ve dalga dalga gelenlere hizmet etmekten kararsız ve yorgun kalıyorlar.

Şeyh Ahmed-i Talabani (k.s) Hazretleri çocukluğunda tehlikeli bir hastalığa yakalanır. Hayatından ümit kesilmiş bir haldedir. Hal galebe edince kendisini birden Peygamber (s.a.v) Efendimizin meclisinde bulur. Sultan-ı Enbiya ve aleyhi efdâlü't-Tahiyyat Sallallahu aleyhi vesellem Efendimiz, ona iltifat edip gönlünü okşar. Acil şifa bulup hayırlı bir ömür süreceğini müjdeler. Kendisine altı kısımdan ibaret bir de inayet verir ve buyurur ki:—Ya veledi, bu İnayet ruhsatını al. Lazım geldiği ve ihtiyaç hissettiğin anda kullan."Şeyh bu olaydan sonra şuur ve idrake kavuşmuş, vücudundan damla damla akan terlerle kısa zamanda şifa ve sıhhat bulmuşlardır. Nakledilir ki, bu vakitten sonra Şeyh'in duası müstecab olup her kime hayır dua etse o kişi yüksek derecelere kavuşurdu. Her kime de gazap etse muhakkak o da bir cezaya müptela olurdu.

Şeyh Ahmed (k.s) Hazretleri ilk önce şer'i ilimleri, özellikle fıkıh İlmini bihakkın tahsil etti. Daha sonra vecd hallerinin ve cezbelerin galebe etmesiyle nefsini ıslah etmek ve ahlâk-ı hamide sahibi olmak için riyazet ile meşgul oldu. Haşyet-i İlahiyeden dolayı daima gönlü yanık ve gözü yaşlıydı. Daha genç yaşlarındayken nice âli makamları geçip vasılı ilallah ile maksuduna erişmişti.

Şeyh Mahmûd (k.s) Hazretleri hicri 1215 yılında vefat edince, Şeyh Ahmed (k.s) Hazretleri henüz otuz yaşındayken irşad makamına oturmuştur. Otuz yaşlarında hüsn-i cemâli nur-ı kemâli o kadar güzel o kadar aşikâr ve parlaktır ki, hiç kimse mübarek cemâline dikkatli bir şekilde bakmaya muktedir olamazdı.

Şeyh Ahmed-i Talabani (k.s) Hazretleri, kış mevsiminin en soğuk zamanlarında elbisesinin yakasını kapatmayıp sert rüzgârlara karşı Öylece göğsü açık dururda Bu hâle şahit olan bazıları:-Bu şiddetli soğuklara nasıl tahammül ediyorsunuz. Mübarek vücudunuza bir zarar gelebileceği endişesi içindeyiz, dediklerinde, cevaben şöyle buyururlardı:-Vallahi, yüreğimde o kadar havf ve haşyet-i ilahi, o kadar aşk-ı Rabbani var ki, Zemherinin şiddetli soğukları sinemde kopsa, yine de muhabbetullah'ın ateşini teskin edemezler...

Tekkenin hamamını yakmakla vazifeli olan bir kişi, Şeyh Ahmed (k.s) Hazretlerinin seçkin müritlerinden olabilmek emeliyle dergâha devamlı gidip gelmiş ve bir sene kadar da sıkı bir ibadet ve taatla meşgul olmuştu. Bir gün Şeyh'in huzuruna vararak inâbe ve

intisap edeceğini, halis bir tövbeyi arzu ettiğini söyledi. Şeyh Hazretleri de ona Kelime-i tevhîd ve gerekli olan nasihati, tarikat âdabını ve sülûkun mesuliyetini, nefis tezkiyesi ve mücâhede yollarını tarif ederek dervişleri arasına kabul buyurdu.

Şeyh Ahmed (k.s) Hazretleri zamanında Kerkük ve çevresinde bir veba hastalığı zuhur eder. Bu hastalık bazen o raddeye varır ki, bir günde altmış veya yetmiş insan vebaya yakalanıp telef olur.

Süratle yayılan hastalık belde ahalisini bir korkuya düşürmüştü. Bu esnada bir de çekirge sürüsünün ortalığı istila etmesi, ahaliyi hepten çaresizliğin içine itmişti.

Şeyh Hazretleri, bu olay üzerine gerek evladına, gerekse müridanına çekirgelerin telef edilmemesini emrederek: Bunlar Allah'ın askerleridir. Sakın ha çekirge öldürmeyiniz, diye sıkı bir tenbihte bulundu. Bir kaç gün sonra Şeyh'e evlatlarından birinin vebaya yakalandığı haberi verildi. Tahkik edilince oğlunun bir çekirge öldürdüğü anlaşıldı.

Bunun Ürerine Şeyh Efendi, İki tane kurban kesilmesini, bunların tekkede bulunan dervişlere, ahalinin fakirlerine ve ihtiyaç sahiplerine dağıtılmasını emretti. Hastalığa müptela olan çocuk o gece Allah'ın izniyle şifa buldu. Belde ahalisi Şeyh'e gelerek bu beladan kurtulmak için Cenâbı Hakka duada bulunmasını istirham ettiler. O da bir çekirge getirtip ona hal lisanı İle bazı şeyler söyleyerek salıverdi. Ertesi gün hem çekirgeden, hem de vebadan hiç bir eser kalmadı. Şeyh Ahmed'in duası bereketiyle halk sıkıntıdan kurtuldu.

Kerkük'te bulunan tekkenin esasını ilk olarak bina eden Şeyh Ahmed-i Talabani (k.s) Hazretleridir. Babasının vefatı münasebetiyle tesis etmiş olduğu tekke, hal-i hazırda insanların irşadı İle gelişmiştir. Şeyh Ahmed (k.s) Hazretleri senenin bir kısmını bu tekkede, bir kısmını da Zengine'de müridlerin İrşad ve terbiyeleri ile meşgul olarak geçirmişlerdir.

Şeyh' Ahmed (k.s) in on bir erkek ve dört kız olmak üzere on beş evladı dünyaya gelmiştir. Bunların cümlesi âlî kadir İnsanlar olup babalarının teveccühüne mazhar olmuşlardır. Gerek erkek, gerekse kız çocukları bu hususiyetleriyle meşhur olmuşlar, her birinden nice harikalar ve manevî haller zuhura gelmiştir. Kızlarından Aişe Hatun ve Hatice Hatun'un İsimleri bilinmektedir. Erkek evlatları ise şunlardır: Abdülkerim, Abdulfettah, Muhyiddin, Abdulgafûr, Muhammed Salih, Muhammed Arif, Abdülaziz, Hüseyin, Abdûlkâdir, Şeyh Abdurrahman

Halis Talabani (k.s) ismi bilinmeyen diğer oğlu İse meczûbane bir halde kaybolmuş, hakkında herhangi bîr haber alınamamıştır.

VEFATI

Şeyh Ahmed-i Talabanî (k.s) Hazretleri altmış üç sene yaşamış, **hicri 1257** tarihinde Kerkük'de vefat etmişlerdir. Kabri şerifleri muhterem babaları Şeyh Mahmud (k.s) Hazretlerinin yanındadır.(***Miftah'ul İrşad 1993)***

ES-ŞEYH MUHAMMEDİNİ'L-HETTÂK (K.S)

Seyyid Abdûlkâdir Geylânî (k.s) Hazretlerinin soyundandır. Tarikatı Abdûlkâdir Geylânî (k.s) Hazretlerinin oğlu Es-Şeyh Es-Seyyid Ebû Bekir Abdülaziz (k.s) Hazretlerinden almıştır. Kendisi hakkında fazla bir bilgiye sahip değiliz. Kadiri Tarikatının Halisiyye kolunun Hacı Mustafa Hayri Baba (k.s) Hazretlerine ulaşan İkinci yoldan 16 sıra mürşididir. Soyunun kendisine verdiği güzellikle insanları irşad vazifesini sürdürmüş. Pek çok kimsenin Cenab-ı Hakk'a ulaşmasına vesile olmuştur.

Allah'u Zülcelâl cümlemizi himmet ve şefaatlerine layık eylesin. Âmin.

ES-ŞEYH ŞEMSEDDÎN (K.S)

Seyyid Abdûlkâdir Geylânî (k.s) Hazretlerinin soyundadır. Tarikatı Es-Şeyh Es-Seyyid Muhammedini'l Hettâk (k.s) Hazretlerinden almıştır. Kendisi hakkında fazla bir bilgiye sahip değiliz. Kadiri Tarikatının Halisiyye kolunun Hacı Mustafa Hayri Baba (k.s) Hazretlerine ulaşan İkinci yoldan 17 sıra mürşididir. Bağdat'ta Abdûlkâdir Geylânî (k.s) Hazretlerinin türbe-i saadetlerinde nakibul eşraf ve Kadiriye vakfı mütevellisi olarak vazife yapmıştır. Soyunun kendisine verdiği güzellikle insanları irşad vazifesini sürdürmüş. Pek çok kimsenin Cenab-ı Hakk'a ulaşmasına vesile olmuştur.

Cenab-ı Hak cümlemizi himmet ve şefaatlerine layık eylesin. Âmin.***Tomar-ı Turuku Aliye Kadiri Tarikatı Halisiye Şubesi Bölümü)***

ES-ŞEYH ZEYNEDDÎN-İ KEBİR (K.S)

Seyyid Abdûlkâdir Geylânî (k.s) Hazretlerinin torunu olup, Ebu Bekir Abdülaziz (k.s) Hazretlerinin oğludur. Tarikatı Es-Şeyh Es-Seyyid Şemseddin (k.s) Hazretlerinden almıştır. Kendisi hakkında fazla bir bilgiye sahip değiliz. Kadiri Tarikatının Halisiyye kolunun Hacı Mustafa Hayri Baba (k.s) Hazretlerine ulaşan İkinci yoldan 18 sıra mürşididir. Bağdat'ta Abdûlkâdir Geylânî (k.s) Hazretlerinin türbe-i saadetlerinde nakibul eşraf ve Kadiriye vakfı mütevellisi olarak vazife

yapmıştır. Soyunun kendisine verdiği güzellikle insanları irşad vazifesini sürdürmüş. Pek çok kimsenin Cenab-ı Hakk'a ulaşmasına vesile olmuştur.

Cenabı Hak Hazretleri rütbe-i mübareklerini daha da aziz ve âli, himmet ve teveccühlerinden de ziyadesiyle hisseyab eyleye, Âmin.*(Tomar-ı Turuku Aliye Kadiri Tarikatı Halisiye Şubesi Bölümü)*

ES-ŞEYH ŞERÂFEDDÎN (K.S)

Seyyid Abdûlkâdir Geylânî (k.s) Hazretlerinin torunu Şeyh Zeyneddin-i Kebir (k.s) Hazretlerinin oğludur. Tarikatı babasından almıştır. Kendisi hakkında fazla bir bilgiye sahip değiliz. Kadiri Tarikatının Halisiyye kolunun Hacı Mustafa Hayri Baba (k.s) Hazretlerine ulaşan İkinci yoldan 19 sıra mürşididir. Bağdat'ta Abdûlkâdir Geylânî (k.s) Hazretlerinin türbe-i saadetlerinde nakibul eşraf ve Kadiriye vakfı mütevellisi olarak vazife yapmıştır. Soyunun kendisine verdiği güzellikle insanları irşad vazifesini sürdürmüş. Pek çok kimsenin Cenab-ı Hakk'a ulaşmasına vesile olmuştur.

Cenabı Hak Hazretleri rütbe-i mübareklerini daha da aziz ve âli, himmet ve teveccühlerinden de ziyadesiyle hisseyab eyleye, Âmin.***(Tomar-ı Turuku Aliye Kadiri Tarikatı Halisiye Şubesi Bölümü)***

ES-ŞEYH VELİYYÜDDÎN (K.S)

Seyyid Abdûlkâdir Geylânî (k.s) Hazretlerinin soyundandır. Tarikatı babasından almıştır. Kendisi hakkında fazla bir bilgiye sahip değiliz. Kadiri Tarikatının Halisiyye kolunun Hacı Mustafa Hayri Baba (k.s) Hazretlerine ulaşan İkinci yoldan 20 sıra mürşididir. Bağdat'ta Abdûlkâdir Geylânî (k.s) Hazretlerinin türbe-i saadetlerinde nakibul eşraf ve Kadiriye vakfı mütevellisi olarak vazife yapmıştır. Soyunun kendisine verdiği güzellikle insanları irşad vazifesini sürdürmüş. Pek çok kimsenin Cenab-ı Hakk'a ulaşmasına vesile olmuştur.

Cenabı Hak Hazretleri rütbe-i mübareklerini daha da aziz ve âli, himmet ve teveccühlerinden de ziyadesiyle hisseyab eyleye, Âmin.*(Tomar-ı Turuku Aliye Kadiri Tarikatı Halisiye Şubesi Bölümü)*

ES-ŞEYH NÛREDDÎN (K.S)

Seyyid Abdûlkâdir Geylânî (k.s) Hazretlerinin soyundandır. Tarikatı babasından almıştır. Kendisi hakkında fazla bir bilgiye sahip değiliz. Kadiri Tarikatının Halisiyye kolunun Hacı Mustafa Hayri Baba (k.s) Hazretlerine ulaşan İkinci yoldan 21 sıra mürşididir. . Bağdat'ta Abdûlkâdir Geylânî (k.s) Hazretlerinin türbe-i saadetlerinde nakibul

eşraf ve Kadiriye vakfı mütevellisi olarak vazife yapmıştır. Soyunun kendisine verdiği güzellikle insanları irşad vazifesini sürdürmüş. Pek çok kimsenin Cenab-ı Hakk'a ulaşmasına vesile olmuştur.

Cenabı Hak Hazretleri rütbe-i mübareklerini daha da aziz ve âli, himmet ve teveccühlerinden de ziyadesiyle hisseyab eyleye, Âmin.*(Tomar-ı Turuku Aliye Kadiri Tarikatı Halisiye Şubesi Bölümü)*

ES-ŞEYH HÜSAMEDDÎN (K.S)

Seyyid Abdûlkâdir Geylânî (k.s) Hazretlerinin soyundandır. Tarikatı babası Şeyh Nûreddin (k.s) Hazretleri almıştır. Kendisi hakkında fazla bir bilgiye sahip değiliz. Kadiri Tarikatının Halisiyye kolunun Hacı Mustafa Hayri Baba (k.s) Hazretlerine ulaşan İkinci yoldan 22 sıra mürşididir. . Bağdat'ta Abdûlkâdir Geylânî (k.s) Hazretlerinin türbe-i saadetlerinde nakibul eşraf ve Kadiriye vakfı mütevellisi olarak vazife yapmıştır. Soyunun kendisine verdiği güzellikle insanları irşad vazifesini sürdürmüş. Pek çok kimsenin Cenab-ı Hakk'a ulaşmasına vesile olmuştur.

Cenabı Hak Hazretleri rütbe-i mübareklerini daha da aziz ve âli, himmet ve teveccühlerinden de ziyadesiyle hisseyab eyleye, âmin.*(Tomar-ı Turuku Aliye Kadiri Tarikatı Halisiye Şubesi Bölümü)*

ES-ŞEYH YAHYA (K.S)

Seyyid Abdûlkâdir Geylânî (k.s) Hazretlerinin soyundandır. Tarikatı Şeyh Hüsameddin (k.s) Hazretlerinden almıştır. Kendisi hakkında fazla bir bilgiye sahip değiliz. Kadiri Tarikatının Halisiyye kolunun Hacı Mustafa Hayri Baba (k.s) Hazretlerine ulaşan İkinci yoldan 23 sıra mürşididir. . Bağdat'ta Abdûlkâdir Geylânî (k.s) Hazretlerinin türbe-i saadetlerinde nakibul eşraf ve Kadiriye vakfı mütevellisi olarak vazife yapmıştır. Soyunun kendisine verdiği güzellikle insanları irşad vazifesini sürdürmüş. Pek çok kimsenin Cenab-ı Hakk'a ulaşmasına vesile olmuştur.

Cenabı Hak Hazretleri rütbe-i mübareklerini daha da aziz ve âli, himmet ve teveccühlerinden de ziyadesiyle hisseyab eyleye, Âmin.*(Tomar-ı Turuku Aliye Kadiri Tarikatı Halisiye Şubesi Bölümü)*

ES-ŞEYH EBÛBEKRİ'L BAĞDADÎ (K.S)

Seyyid Abdûlkâdir Geylânî (k.s) Hazretlerinin soyundandır. Tarikatı Şeyh Yahya (k.s) Hazretlerinden almıştır. Kendisi hakkında fazla bir bilgiye sahip değiliz. Kadiri Tarikatının Halisiyye kolunun Hacı Mustafa Hayri Baba (k.s) Hazretlerine ulaşan İkinci yoldan 24 sıra mürşididir. Soyunun kendisine verdiği güzellikle insanları irşad

vazifesini sürdürmüş. Pek çok kimsenin Cenab-ı Hakk'a ulaşmasına vesile olmuştur.

Cenabı Hak Hazretleri rütbe-i mübareklerini daha da aziz ve âli, himmet ve teveccühlerinden de ziyadesiyle hisseyab eyleye, Âmin

ES-ŞEYH MUHAMMED DERVİŞ (K.S)

Seyyid Abdûlkâdir Geylânî (k.s) Hazretlerinin soyundandır. Tarikatı Şeyh Ebu Bekri'l Bağdadî (k.s) Hazretlerinden almıştır. Kendisi hakkında fazla bir bilgiye sahip değiliz. Kadiri Tarikatının Halisiyye kolunun Hacı Mustafa Hayri Baba (k.s) Hazretlerine ulaşan İkinci yoldan 25 sıra mürşididir. Bağdat'ta Abdûlkâdir Geylânî (k.s) Hazretlerinin türbe-i saadetlerinde nakibul eşraf ve Kadiriye vakfı mütevellisi olarak vazife yapmıştır. Soyunun kendisine verdiği güzellikle insanları irşad vazifesini sürdürmüş. Pek çok kimsenin Cenab-ı Hakk'a ulaşmasına vesile olmuştur.

Cenabı Hak Hazretleri rütbe-i mübareklerini daha da aziz ve âli, himmet ve teveccühlerinden de ziyadesiyle hisseyab eyleye, Âmin.***(Tomar-ı Turuku Aliye Kadiri Tarikatı Halisiye Şubesi Bölümü)***

ES-ŞEYH ZEYNEDDİN (K.S)

Seyyid Abdûlkâdir Geylânî (k.s) Hazretlerinin soyundandır. Tarikatı Şeyh Muhammed Derviş(k.s) Hazretlerinden almıştır. Kendisi hakkında fazla bir bilgiye sahip değiliz. Kadiri Tarikatının Halisiyye kolunun Hacı Mustafa Hayri Baba(k.s) Hazretlerine ulaşan İkinci yoldan 26 sıra mürşididir. Bağdat'ta Abdûlkâdir Geylânî (k.s) Hazretlerinin türbe-i saadetlerinde nakibul eşraf ve Kadiriye vakfı mütevellisi olarak vazife yapmıştır. Soyunun kendisine verdiği güzellikle insanları irşad vazifesini sürdürmüş. Pek çok kimsenin Cenab-ı Hakk'a ulaşmasına vesile olmuştur.

Cenabı Hak Hazretleri rütbe-i mübareklerini daha da aziz ve âli, himmet ve teveccühlerinden de ziyadesiyle hisseyab eyleye, Âmin.***(Tomar-ı Turuku Aliye Kadiri Tarikatı Halisiye Şubesi Bölümü)***

ES-ŞEYH MUSTAFA EL-BAĞDADÎ (K.S)

Seyyid Abdûlkâdir Geylânî (k.s) Hazretlerinin soyundandır. Tarikatı Şeyh Zeyneddin (k.s) Hazretlerinden almıştır. Kendisi hakkında fazla bir bilgiye sahip değiliz. Kadiri Tarikatının Halisiyye kolunun Hacı Mustafa Hayri Baba (k.s) Hazretlerine ulaşan İkinci yoldan 27 sıra mürşididir. Bağdat'ta Abdûlkâdir Geylânî (k.s) Hazretlerinin türbe-i saadetlerinde nakibul eşraf ve Kadiriye vakfı mütevellisi olarak vazife yapmıştır. Soyunun kendisine verdiği

güzellikle insanları irşad vazifesini sürdürmüş. Pek çok kimsenin Cenab-ı Hakk'a ulaşmasına vesile olmuştur.

Cenabı Hak Hazretleri rütbe-i mübareklerini daha da aziz ve âli, himmet ve teveccühlerinden de ziyadesiyle hisseyab eyleye, Âmin.***(Tomar-ı Turuku Aliye Kadiri Tarikatı Halisiye Şubesi Bölümü)***

ES-ŞEYH SÜLEYMAN'ÜL BAĞDADÎ (K.S)

Seyyid Abdûlkâdir Geylânî (k.s) Hazretlerinin soyundandır. Tarikatı babası Şeyh Mustafa el-Bağdadî (k.s) Hazretlerinden almıştır. Kendisi hakkında fazla bir bilgiye sahip değiliz. Kadiri Tarikatının Halisiyye kolunun Hacı Mustafa Hayri Baba (k.s) Hazretlerine ulaşan İkinci yoldan 28 sıra mürşididir. Bağdat'ta Abdûlkâdir Geylânî (k.s) Hazretlerinin türbe-i saadetlerinde nakibul eşraf ve Kadiriye vakfı mütevellisi olarak vazife yapmıştır. Soyunun kendisine verdiği güzellikle insanları irşad vazifesini sürdürmüş. Pek çok kimsenin Cenab-ı Hakk'a ulaşmasına vesile olmuştur.

Cenabı Hak Hazretleri rütbe-i mübareklerini daha da aziz ve âli, himmet ve teveccühlerinden de ziyadesiyle hisseyab eyleye, Âmin.***(Tomar-ı Turuku Aliye Kadiri Tarikatı Halisiye Şubesi Bölümü)***

ES-ŞEYH ALİYY'ÜL BAĞDADÎ (K.S)

Seyyid Abdûlkâdir Geylânî (k.s) Hazretlerinin soyundandır. Tarikatı babası Şeyh Süleyman'ül Bağdadî (k.s) Hazretlerinden almıştır. Kadiri Tarikatının Halisiyye kolunun Hacı Mustafa Hayri Baba (k.s) Hazretlerine ulaşan İkinci yoldan 29 sıra mürşididir.

Aliyyül Bağdadî (Kadiri)(k.s) Hazretleri, silsilede adı geçen diğer cedleri gibi, Bağdat'ta Abdûlkâdir Geylânî (k.s) Hazretlerinin türbe-i saadetlerinde nakibul eşraf ve Kadiriye vakfı mütevellisi olarak vazife yapmıştır. 1289 da vefat etmiştir. Kabir taşında "Hazreti Resulûllah (s.a.v) Efendimize daima bağlı kalmış, ahiret gününün korkusu ile Cenabı Hakkı fasılasız düşünmekle geçen ömrünü daima büyük ceddi Gavs'ul Azâm'ın eserlerini payidar kılmaya harcamıştır. Süleyman ül Kadirinin oğlu Aliyyül Bağdadî (Kadiri) burada metfundur " yazılıdır. Aliyyül Bağdadî (Kadiri) (k.s) Hazretlerinin neseb-i âlileri şu şekilde belirtilmektedir.

Eşşeyh Esseyyid Abdûlkâdir Geylânî (k.s) Hazretlerinin oğlu,
Seyyid Abdülaziz (k.s)neslinden,
Seyyid Zeynüddin-i Kebir (k.s)oğlu
Seyyid Veliyüddin Kadiri (k.s)oğlu
Seyyid Nuruddin Kadiri (k.s)oğlu

Seyyid Hüsamüddin Kadiri (k.s)oğlu
Seyyid Muhammed Derviş (k.s)oğlu
Seyyid Zeynüddin Kadiri (k.s)oğlu
Seyyid Mustafa Kadiri (k.s)oğlu
Seyyid Süleyman Kadiri (k.s)oğlu
Seyyid Aliyyül Bağdadî (Kadiri) (k.s)

Cenabı Hak Hazretleri rütbe-i mübareklerini daha da aziz ve âli, himmet ve teveccühlerinden de ziyadesiyle hisseyab eyleye, Âmin.***(Tomar-ı Turuku Aliye Kadiri Tarikatı Halisiye Şubesi Bölümü)***

ES-ŞEYH EYYÜBÎ URFAVÎ (K.S)

Seyyid Abdûlkâdir Geylânî (k.s) Hazretlerinin soyundandır. Tarikatı Şeyh Aliyy'ül Bağdadî(k.s) Hazretlerinden almıştır. Kendisi hakkında fazla bir bilgiye sahip değiliz. Mürşitlerimizden Dede Osman Avni Baba (k.s) Hazretlerinin dedesidir. Dede babanın babası Abdal Muhammed (k.s)dir. Kadiri Tarikatının Halisiyye kolunun Hacı Mustafa Hayri Baba (k.s) Hazretlerine ulaşan İkinci yoldan 30 sıra mürşididir. Soyunun kendisine verdiği güzellikle insanları irşad vazifesini sürdürmüş. Pek çok kimsenin Cenab-ı Hakk'a ulaşmasına vesile olmuştur.

Cenabı Hak Hazretleri rütbe-i mübareklerini daha da aziz ve âli, himmet ve teveccühlerinden de ziyadesiyle hisseyab eyleye, Âmin.

PİRİ SANİ EŞ ŞEYH ES SEYYİD ZİYAUDDİN-İABDURRAHMAN-I HALİS TALABANİ (K.S)
(D.H.1212,M.1797-V.H.1275.M.1858)

Osmanlı Devlettinde; Hicri 1212,Miladi 1797 yılında IRAK-Kerkük'de Talaban köyünde dünyaya geldi. Babası, Ahmet Talabani (k.s) dir. İlk tahsilini babasından almış, daha sonra medrese tahsilini babasının emri üzerine, Süleymaniye ve Bağdatta tamamlamıştır. Zamanın büyük âlim ve velilerinden icazet almıştır. İlmi icazetini Bağdat'ta Abdurrahman Ruzbahani'den aldıktan sonra, Kerkük'e dönerek babasının hizmetinde bulundu. Tarikat-ı âliye-i Kadiriyye'ye süluk edip babasının terbiyesi altında mücahede, riyazat, ibadat ve taatle meşgul oldu. Daha sonra Berzenci Seyyidlerinden Şeyh Maruf Köse'nin hizmetinde bulunmuş, her iki şeyhdende hilafet hırkası giymiş, kendisine "Zül-cenaheyn"denilmiştir.

Gençlik zamanlarından itibaren velayetin alametleri üzerinde apaçık hissedilirdi. Hareket ve sükûnet anlarındaki olgunluğu,

meclislerdeki üslûbunun edebîliği Ahlakının kâmilliği ve sözlerinin hikmetli derinliği, ondaki manevî hale delalet ederdi.

Berzenci seyyidlerinden Şeyh Maruf Köse (k.s) Hazretleri, Şeyh Ahmed Talabani (k.s) Hazretleriyle sıkı dostluğu olan irşad sahibi bir şeyh-i kâmildi. Sık sık Şeyh Ahmed (k.s) Hazretlerini ziyaret eder, uzun uzun sohbette bulunurlardı. Bir ziyareti esnasında Hazreti Şeyhe şöyle bir sual yöneltti: Ya Şeyh! Cenabı Hakk'ın size ihsan buyurmuş olduğu on bir tane evladınız var. Acaba bunların zekâtı lazım gelmez mi? Şeyh Hazretleri onun bu manidar sualindeki niyeti anlayıp şöyle cevap verdi: - Evet, Şeyh Abdurrahman müstesna olmak üzere, evlatlarımın tümü emrinizdedir.

Bunun Üzerine Şeyh Maruf: " Ya Şeyh, esasen matlubumuz Abdurrahman'dır. Onu kendimize manevî evlad edinip uhdemize almak isteriz, der. Bu hususun bir manevî işaret olduğunu da İfade eder. Şeyh Ahmed (k.s) Hazretleri asla imtina göstermeyip Şeyh Abdurrahman (k.s)'ı Şeyh Maruf Köse(k.s)'nin hizmetine teslim eder.

Şeyh Abdurrahman (k.s) Hazretleri, uzun bir zaman Şeyh Maruf (k.s) Hazretlerinin yanında kalır. Sohbetlerine devam ederek ilminden ve feyzinden istifade eder. Her geçen gün manevî derecesi daha da yükselir. Şeyh Maruf Köse (k.s) Hazretlerinin vefatına kadar da ibadete, zikrullah'a ve onun sohbetlerine devam eder.

Şeyh Maruf (k.s) Hazretleri ömrünün sonuna doğru bir hastalığa yakalanır. Hastalığına çare bulunamayınca Berzenci seyyidlerinden bir grup âlim ve fazıl kişiyi toplayarak, onların huzurunda hilafet hırkasını Şeyh Abdurrahman (k.s) Hazretlerine giydirip tarikinden icazet verir, makam-ı irşada tayin eder. Huzurundaki İnsanlara da şunları söyler: " Siz şahit olunuz. Cenabı Hakk'ın bu zayıf kuluna ihsan etmiş olduğu fuyûzât-ı İnsâniyye'yi ve metrûkât-ı zahiriyye'yi kâmilen mânevi evladım Şeyh Abdurrahman'a tevdi eyledim. Sizler de bu zatın dünyada ve ukbâda muvaffak olması için dua ediniz...

Şeyh Maruf (k.s) Hazretlerinin vefatından sonra tekrar babasının hizmetine avdet etmişlerdir.

Şeyh Abdurrahman (k.s) Hazretleri vaktinin bir kısmını Talaban'da, bir kısmını da Kerkük'te geçirmekteydi. Muhterem babası Ahmed Talabanî (k.s) Hazretlerinin vefatı üzerine müridanın irşâdıyla meşgul olmak üzere Kerkük'e yerleşmiş, kardeşi Şeyh Muhammed Arifi (k.s)de Talaban'a göndermişti.

Bundan sonra Şeyh Abdurrahman (k.s) Hazretleri, kardeşlerinin her birisini kulların irşadı için değişik yerlere göndermiş, onlar da İslam'ın yayılıp Nur-ı Muhammed'in gönüllerde yerleşmesi için ruhen ve bedenen gayret sarf etmişler, canlarını ve mallarını ALLAH yoluna koyup vazifelerini sadıkane yerine getirmişlerdir.

Kadiri tarikatının Halisiye kolunun kurucusu olup, Kadiri tarikatında, seyrü süluk, Kelimei Tevhid ve İsmi Celale kasr etmek suretiyle yeni bir içtihat ve usul tesis etmiş, Bu münasebetle Tarikat-ı Kâdiriye'de "Halisiyye" namıyla bir şube meydana gelmiştir. Yetiştirdiği halifeleri ile İslamın yayılıp Nur-i Muhammedi'nin gönüllerde neşvü nema bulması için ruhen ve bedenen büyük gayret sarfetmişler, canlarını ve mallarını Allah yolunda harcamışlardır.

Hayatlarında Kadiri tarikatı dünyanın her tarafına yayılmış, birçok tekke ve dergâh açılmış, Nitekim Irak bölgesinde sayılamayacak kadar çok dergâhı, halife ve müridanı vardı.

Osmanlı topraklarında Anadoludan Türkistana, Çine, Afganistana, Herat, Hindistan, Hicaz, Mısır, Filistin, Yemen, Suriye, İran ve Horasana kadar birçok yerde tekke ve dergâhları ile insanlığın hizmetinde bulunmuş derviş ve halifeleri yetiştirmişti.

Şeyh Abdurrahman (k.s) Hazretleri, meclisine gelen kimselere hep aynı nazarla bakardı. Onun müntesipleri arasında meczup İnsanlardan velilere, halk tabakasından paşalara kadar pek çok İnsan vardı. Sultan Abdulmecid'in haremi Sultane Hatun, gördüğü rüyaların tesiriyle Şeyh Hazretlerinin müridesi olmuştu. İstanbul müzelerinde saklı bulunan bir Buhâri-i Şerif kitabına kendi mührünü basıp başka hediyelerle birlikte Kerkük'e gönderdi. Ayrıca irâde-i seniyye ile Hazreti Şeyhe yüz kuruşta aylık bağlandı. Abdurrahman Halis (k.s) Hazretleri, bunu muhtaç olanlara dağıtırdı.

Hatta cemaziye'l-âhir 1262 tarihli irade-i seniyye de bildirildiğine göre Şeyh Abdurrahman (k.s) Hazretlerinin postnişin bulunduğu Gavsiyye hanigahının fakirlere ve yolculara açık bulunması, her akşam tekkede birkaç yüz derviş ve seyyahın eksik olmaması anlaşılmış olduğundan Bağdat'ta Şeyh Abdûlkâdir Geylâni (k.s) Hazretlerinin vakfı artığından beş yüz kuruş da Şeyhin emrine tahsis edilmişti.

Şeyh Abdurrahman (k.s) Hazretleri, kardeşlerini insanların irşadı için değişik yerlere gönderdikten sonra kendisi de zamanının bir kısmını Kürk köyünde, bir kısmını da Kerkük'te yüce ecdadının bina

ettiği tekke de geçirmekteydi. Uzaktan ve yakından İnsanlar akın akın gelip Hazreti Şeyh'i ziyaret etmekte, sohbetlerinden istifade edip feyziyab, intisap ve inabe ile Tarikat-ı aliyye-i Kâdiriye şerefine mazhar olmaktaydılar.

Bağdat'taki Haydariye Seyyidlerinden Haydarizâde İbrahim Efendi, "Tasavvuf risalesinin dördüncü nüshasında Şeyh Abdurrahman Halis Talabani (k.s) Hazretleri hakkında kısmen sadeleştirip özetlediğimiz yazıda şöyle diyor: "Şeyh Abdurrahman (k.s) Hazretleri, âlemi bir güneş gibi tutan evsaf-ı Muhammediye'den tamamıyla ve kamilen nasip dar olmuş ariflerin büyüklerinden idi. Bu cihetle sofilere mahsus yüceliklerle meşgul oldukları zaman himmetinin ve ruhâniyetinin âlîlikleri o kadar yükselirdi ki, lisan onun hakikatini beyan etmekten aciz kalırdı.

Fevkalade kâmil bir mertebeye, ikram ve saygı gösterilen yüce bir makama vasıl olmuştu. Yaranıyla sohbet ettikleri zamanlarda gayet hoş sözlü, tatlı dilli ve karşısındakinin sözüne ve vicdanına hürmetli idi. Ahlakî düsturlar ile amil olduğu her hal ve tavrından belli olurdu. Her sabah ve akşam Tekkeye geldiklerinde muhakkak orada bir kaç yüz tane Müslim veya gayr-ı müslimden muhtaçlar bulunurdu. Hatta bir gün o fakirlerin arasında bulunan bir Mecusi seyyah kendi inancına mahsus olan ayinini icra etmekteydi. Bu duruma şahit olan bazı müridan, müdahale etmek istemiş ise de Hazreti Şeyh, katiyetle onları men eylemişti. Hazreti Şeyh'in bu müsamahalı hareketinden sonra Mecusi Müslüman olmuştu

Ziyaeddin Abdurrahman (k.s), nuru bütün âleme yayılan, Resulullah ‘a (s.a.v) ait özelliklerden tam anlamıyla pay sahibi olan kâmil ve ariflerden olması sebebiyle, sufilerin yüksek ve derin düşüncelerine daldıkları zaman gayretinin büyüklüğü ve manevi halleri o kadar yücelirdi ki, lâhut âlemine ait hakikatleri anlatan lisanları;

Ben öyle bir kuşum ki her akşam ve sabah
Benim ıslığımla (ötüşüme karşı) arş dile gelir

Diyerek ariflere yakışan bir övünme ile şakır, bir olgunluk derecesine ve bir yüce makama yükselirdi. Dostları ile bir mecliste sohbet esnasında dahi o kadar hosgörülü, tatlı dilli, düzgün ve açık lisanlı olur, fikir ve vicdan hürriyetine o kadar sahip bulunurdu ki ;

Ey Urfi! iyi ve kötü insanlarla öyle yaşa ki öldükten sonra müslüman seni zemzemle yıkasın. Ahlak kuralını benimsediği her hal ve davranışından anlaşılırdı.

İfadelerimiz çesitli, senin hüsnün ise tektir. Hepsi bu cemale işaret ediyor.

Hele soyluluk ve el açıklığında; Nazar sahiplerinin yanında Süleyman' ın mülkü hiçtir, belki Süleyman, mülkten azade olan kişidir, sözlerine tam uygun olup, onun yanında dünya ile ilgili mal ve süslerin zerre kadar üstünlüğü ve değeri yoktu. Çok kereler iyilik ve bağış eteğini arayıp bulma ümidi ile yüksek huzurlarına yüz süren ihtiyaç sahiplerine verecek para bulunmadığı zamanlar, dünyaya ilgisine sebep olarak gördügü elbiseden bile vazgeçerek bağış buyururlardı.

Bulundugu, Hakkı bilme yolunun süslenme sebebi ve belki de tamamlayıcısı olan şiir sanatında dahi son derece güçlü idi. Şiirlerinin toplandığı, 'Halis Divanı' adlı kitabın okunup incelenmesinden de anlaşılacağı gibi, şiir sanatında en çok, Mevlana Celaleddini Rumi (k.s), Nur Ali ve Magribi gibi tasavvuf ehli şairlerin en büyüklerinin tuttukları yola bağlı kalmayı daha çok tercih etmiş olduklarından dolayı, inciler saçan şiirleri baştanbaşa hakikatin manevi hazzı ile doludur. Bereket ve mutluluk sebebi olsun diye o nefis şiirlerinden birkaç mısrayı zikrediyoruz..

Her nereye baksam gerçek maksadım senin yüzündür,
Fakat gözyaşı ile dolu iki gözümde senin hayalinden başka bir şey bulamam,
Hangi toprağa ibadet maksadıyla alnımı koysam
Taptığım ve maksadım sen, varlığım ve secde ettigim sensin,

Kısaca sözü, insanlık kitabının hangi bir sayfasına getirirsek, Abdurrahman (k.s) Hazretlerinin sıfatlanmış oldukları ahlakla ilgili faziletlerini hakkı ile açıklayabilmek imkansız olması nedeniyle, kendilerinin hakikat âleminin ne kadar büyük bir kamil eri olduğunu anlayabilmek için, zamanın âlimlerinin en ileride bulunanlarından ve edebiyatçıların en büyüklerinden bulunan ***Berzençli Kadı Hüseyin' in, Abdurrahman (k.s)*** hakkında görüş duygularını açıklayıcı olmak üzere, düşüncelerini güzel ve noksansız bir şekilde dile getirdiği bir paragrafını kendime delil olarak alıyorum.

Gördüğümüzü Gördük!
Tekkenin baş kösesinde bir Pir oturuyordu
Dervişlik makamında sanki bir emir idi
Cemalinden bir ışık saçılmış, yanındakiler o nurla aydınlanmışlardı.
O baştan ayağa Zühre Yıldızı gibi nurdur

Sanki bütün sürurun özü odur

Derdi olan eğer yüzünü görse can ü gönülden sevince gark olur.."

HALİFELERİ

Halifelerinden bir kısmı:

1-Sivas'a gönderdiği Şeyh Nur Ali Baba, Ziya Paşa'nın şeyhi.

2-Şeyh Ahmet.

3-Şeyh Abdulhakim,

4-Şeyh Ali(Oğlu).

5-Şeyh Abdulkadir Kamil

ESERLERİ

Şeyh Abdurrahman Halis Talabani (k.s) Hazretleri, henüz genç yaşında iken fevkalade bir ilim seviyesine yükselmiştir. Devrindeki tüm İlimlere vâkıf olmuş, Türkçe, Arapça ve Farsçaya tüm incelikleriyle hâkim olmuştur. Hazreti Abdûlkâdir Geylâni (k.s) Efendimizin hayat ve menkıbelerini anlatan Arapça "Behçetü'I-Esrar" adlı eseri, henüz on sekiz yaşlarındayken mükemmel olarak Türkçeye tercüme etmesi, Onun ilmi ve edebî yönünün en güzel aynasıdır.

Şiirlerinde "Halis" mahlasını kullanmış, Arapça, Farsça ve Türkçe olmak üzere Üç dilde şiir yazmıştır. Farsca ve Türkçe şiirlerini "Divan" adlı eserde toplamış. Arapça şiirleri pek az olmakla birlikte üslup ve edâ bakımından Fuzûli'nin Arapça şiirlerinden daha da mükemmeldir.

Dost ve yakınlarının teşvik ve arzusu üzerine h.l250'de iki defa olmak üzere yayınlanmıştır. Mevlana'ın Mesnevisinden seçtiği 18 beytine "Kitabü'l Mearif fi Şerhi Mesnevi'yi Şerif" Farsca bir şerh yazmış,. Üçüncü eser ise Babası Şeyh Ahmed Talabani'(k.s)nin isteği üzerine, Abdulkadir Geylani (k.s) Hazretlerinin hayatını anlatan Nur Ali Bahşi'nin Arapça yazdığı kitabı Türkçeye çevirerek Müslümanların hizmetine sunmuştur. Bilinen bu üç eserin dışındada eserleri olabileceğinden araştırmacılara bu konuda görev düşmektedir.

Şeyhülislam Haydarî zade İbrahim Efendi, kısmen sadeleştirdiğimiz metinde Şeyh Hazretlerinin edebî kudretini ve ahlâki faziletlerini şöylece tasvir ediyor: "Arifane mesleğinin süslendirici sebeplerinden ve bilgideki tamlığından dolayı şiir dalında fevkalade bir kudrete malik İdi. "Halis"' divânıyla meşhur olan şiirleri mütalaa edildiğinde görülecektir ki, en fazla Mevlana, Nur Ali Bahşî ve Mağribi

gibi şair sofîlerin çizgisini tercih bulmuştur. Bu cihetle şiirleri baştanbaşa hakikatin zevkiyle doludur.

Söz, kitabı insaniyetin her hangi bir sayfasına intikal ettirilse de Şeyh Abdurrahman (k.s) Hazretlerinin muttasıf oldukları ahlakî faziletlerin şerh ve tafsilatının mümkün olmadığı görülür. Bu münasebetle kendilerinin, hakikat âleminin ne kadar büyük bir merd-i kâmili olduğu anlaşılır. Bunu dahi iyi anlamak için zamanın büyük âlim ve ediplerinden olan Kadı Hüseyin Berzenci'nin Şeyh Hazretleri için yazdığı fesih ve beliğ manzum mektubun nazar-ı dikkatle incelenmesi kâfi gelir."

VEFATI

Şeyh Hazretlerinin vefatına yakın gecelerin birinde, seher vakti gökyüzünde kopan dehşetli bir infilak sesi ortalığı kaplar. Ardından da bütün yıldızlar sağa sola hareket etmeye başlarlar. Bu hal sebebiyle hayret ve korkuya kapılan halk, sabahleyin Hazreti Şeyh'e varıp hadisenin hikmetini sual ettiler. O da cevaben buyurdu ki: Ehlullah'tan büyük bir zatın vefatına işarettir. Nitekim üç gün sonra vefat ettiler.

Pir-i Sâni Şeyh Ziyauddin Abdurrahman Halis Talabani (k.s) Hazretleri **63 yaşında H.1275.M.185**8 yılında Hakk'ın rahmetine kavuşmuş, Talaban köyündeki tekkeye defnedilmiştir. Cenab-ı Hak(c.c)şefaatından ve himmetinden mahrum etmesin. Âmîn...

Beş tane erkek evladı vardır: Şeyh Ahmet, Şeyh Abdûlkâdir, Şeyh Abdulvâhid, Şeyh Rıza, Şeyh Hasan. Altı tane de kız evladı vardır: Fatma Han, Esma Han, Âmine Han, Hanife Han, Kibriya Han ve Halime Han. Zevceleri: Safiye Hatun, Hatice Hatun, Sekine Hatun ve Meryem Hatun.

Türbe-i saadetleri, Tekke'deki Talabanî külliyesinde olup her zaman duaların kabul olduğu bir ziyârete açıktır.

Şeyh Ziyâüddin Abdurrahman Hâlis aleyhi rahmetü'l-mennân Hazretleri, mübarek ve muazzez ömürleri zamanında eşsiz bir insan-ı kâmil olmakla beraber, asrının teki İdi. O, tarikat-ı hakikatte mürşid-i kâmil, ârif-i billâh, ehl-i velayetin kutbu; maddi ve manevî tasarrufu zahir, himmet ve kerametleri aşikâr bir merd-i kâmildi.

O'nun fazileti ve makamı yanında diğer evliyanın hali, güneşin yanında ayın hali gibidir. Onların hallerini, vasıflarını, faziletlerini ve yüceliklerini anlatmak hususunda dillerimiz, kalemlerimiz ve kelamlarımız acizlik içindedir.

BAZI MENKIBELERİ

Yaşamlarını sürdürdükleri zamanda âlemin en büyük meşayıhlarındandı. Her sene behemehâl Bağdat'a gider, Gavsu'l-Azam Abdûlkâdir Geylânî (k.s) Hazretlerinin türbesindeki devrana başkanlık eder, halka-ı zikri yönetirdi. Bazı Kadiri tekkelerinde yapıldığı halde Abdûlkâdir Geylânî'(k.s) nin tekkesinde yapıldığı görülmeyen bir şekilde kudüm çaldırarak devranı idare ederdi.

Bağdat'ta bulunan zamanın bazı âlimleri toplanıp Zikrullah esnasında kudüm çalmanın şer'-i şerife uygun olmadığını, Abdûlkâdir Geylâni (k.s) Hazretlerinin de bundan rahatsız olduğunu söylerler. Makam-ı Geylânî'de bulunan nakıbü'l-eşrâf Seyyid Aliyyü'l-Bağdadî (k.s) Hazretlerine gelerek: Şeyh Abdurrahman (k.s)'ın Hazreti Pîr'in makamında kudüm çaldırmasına niçin müsamaha ediyorsunuz? Hazreti Pir'in rûh-ı şerifinin rencide olmasından korkmuyor musunuz? Derler. Aliyyü'l-Bağdadi (k.s) Hazretleri de şu cevabı verir: Ben sultanla veziri arasına giremem!

Sivas valisi ve ahali, Şeyh Abdurrahman (k.s) Hazretlerine Özel bir adamla mektup göndererek tarikatın neşri ve insanların irşadı için halifelerinden birisini Sivas'a göndermesini rica ederler. Hazreti Şeyh'te halifelerinden hangisine teklif ettiyse hepsi de: Biz şeyhimizin nezd ü hizmetinden ayrılmak istemiyoruz, ayırmamasını da kendinden istirham ediyoruz, derler. Cenabı Şeyh büyük bir aşk ile kendisine bağlı olan halifelerini hüzne düşürmek istemez. Yine Sivaslıların ricasının tekerrür ettiği bir gün Kerkük'te kıyafet ve meşrep cihetiyle kalender bir seyyah görür ve: Ey yabancı, buraya gel, der. Onu o dakikada irşad edip Sivas'a mürşid olarak tayin eder. Şeyh'in bu emri üzerine: peki, efendim fakat Sivas'ın neresinde tarikatı neşr edeceğim, deyince HazretiŞeyh(k.s):Neresi rahat gelirse orada, cevabını verir. Bu kalender meşrep adam, mevsimin kış, Sivas'a varışının da akşamüzeri olması sebebiyle bir hamam külhanına sığınır. Geldiğini kimseye haber veremez.

Sivaslılar tekrar müracaat edince Hazreti Şeyh'ten şu cevâbı alırlar: Şeyhi gönderdim, arayın, hamam külhanında bulursunuz. Onlarda arayıp Nûr Ali Baba'yı bulurlar.

Ziya Paşa'nın Amasya mutasarrıfı bulunduğu sıralarda Amasyalıların daveti üzerine Nûr Ali Baba (k.s) bu şehre gider. Halka nasihatlerde bulunur. Burada tanıştıkları Ziya Paşa da kendisine intisap eder.

ŞEYH HACI VELİ VE HİNDİSTANLI

Bir gün Şeyh Abdurrahman Hâlis (k.s) Hazretlerinin seçkin müritlerinden bir tanesi, rüya âleminde Risâlet penah (s.a.v) Efendimizi, elindeki bir asa ile dörtgen bir şekilde hat çekmekte olduğunu görür. Yanına varınca Hz. Peygamber (s.a.v) Efendimizden şu emri alır: Şeyh Abdurrahman'a söyle, mescidi buraya bina etsin. Sabah olunca bu ricayı ve emri hemen Hazreti Şeyh'e anlatır, HazretiŞeyh: İnşaallah cami-i şerifi buraya bina edeceğiz, deyip bu müjdeden fevkalade memnun olarak Cenâbı Hakk'a hamd ve Resulü Ekrem (s.a.v) Efendimize salât u selâmda bulunur. Tekke-i muallâda bulunan cami-i şerif, işte bu hadise üzerine bina edilmiştir.

Bu binanın yapılışı ve tekkenin tamir edilişi İle ilgili de gayet manidar bir olay vardır. Şöyle ki: Şeyh Abdurrahman'ın (k.s) müridanından Şeyh Hacı Veli namında bir kadri yüce insan vardı. Bu zat Şeyh Ahmedü't-Talabani (k.s) Hazretlerinin müridlerinden olup O'nun vefatından sonra Abdurrahman (k.s) Hazretlerinin hizmetinde bulunmuş idi. O zamanlar doksan yaşlarında olan bu kadri yüce insan diyor ki: Bir gün öğle namazından sonra Hazreti Şeyh, istirahata çekildi. Ben de kapının kenarına oturdum. Takriben yarım saat sonra: Veli, İçeriye gel, diye buyurdular. Kapıyı açıp içeri girdim. Mübarek başını yastığa dayamış, ayaklarını da şarka doğru uzatmış. Bana: Ayaklarıma bakınız, buyurdu. Dikkatle baktım, bir şey hissedemedim. Efendim, ayağınızda bir incinme ve ağrı var ise ovuşturayım, deyince tebessüm ederek dediler ki: Ne kadar da habersizsiniz, parmaklarıma İyice bakınız. Dikkatle bakınca parmaklarında küçük bir hareketlilik gördüm. Emriniz ne ise icra edeyim, dedim. Bana: Katiyen istifadeden haberli değilsiniz. Şu hareketli parmakları görmüyor musunuz, dedi. Ben de: Görüyorum efendim, dedim. Tebessüm edip: Şu anda Hindistan'ın filan mahallesinde filan zatın kalbini tahrik ve teşvik ettim. Bir miktar para temin edip bu tekkeyi imar için hemen hareket etmesini ve acele olarak gelmesini söyledim, İnşaallah tekke en güzel şekilde imar ve inşa edilecek, buyurdular. Ben de: Efendim, Hindistan'la muhabere buyurduğunuzu nereden bilebilirim. Bu gibi işler ehli hal olanlara mahsustur, dedim. Yanından çıkınca birisine o günü ve tarihi yazdırdım, Aradan kısa bir müddet zaman geçti. Şeyh Hazretleriyle birlikte büyük havuzun üstündeki çardakta ikindi namazını eda ettikten sonra bana dönerek; Tekkeyi tamir edecek olan Hindistanlı geldi. Kapıda bekliyor. Buraya getiriniz, diye emretti. Emir üzerine hemen

kapıya koştum. Arap kıyafetinde bir Hintli ve beraberinde de merkep üzerinde dolu bir heybe vardı. Hazreti Şeyh'in huzuruna varıp Hindistanlı bir zât tarafından bu dergâhın tamir ve ihtiyaçlarına sarf edilmek üzere gönderildiğini beyan ederek hediyeleri takdim etti. Gelen şahsın bizzat tertibiyle Tekke'nin hâli hazırdaki durumu, camii şerif, kasr ve daireler hicri 1260 yılında bina edildi. Daha sonra da Ferik Tâhâ Paşa Bağdat'tan usta getirterek minareyi bina ettirdi.

CENNETTEKİ KÖŞKLER

Ziyâüddin-i Abdurrahman Hâlis (k.s) Hazretleri, Şah-ı Velayet İmam Ali (k.v) Efendimize fevkalade bir muhabbet besler, sık sık Necef'te bulunan yüce makamlarına ziyarette bulunurlardı. Ona karşı beslediği aşk ve muhabbetin coşkusuyla söylediği Farsça gazeli çok meşhurdur. Hazreti Şeyh'in halifelerinden Şeyh Ahmed (k.s) şöyle bir vakıa anlatıyor; Cenâbı Şeyh Abdurrahman (k.s) Hazretleri bir tecelli-i ilâhi neticesinde kendini Firdevs-i ala'da bulur. Karşısında gayet yüce bir köşk müşahede eder. Kime ait olduğunu sual edince Hz. Ebu Bekir (r.a) Efendimize ait olduğunu söylerler. Bir zaman sonra yine bir köşkle karşılaşır. Onun da Hz.Ömerü'l Faruk'a (r.a) ait olduğunu söylerler. Üçüncü bir köşke tesadüf eder: Bu kimindir, diye sorunca: Cedde'l-Haseneyn İmam-ı Ali Kerremullahü vechehü Hazretlerine aittir, derler. İçeri girince etrafında çeşit çeşit mücevher görür. Hayli miktar alarak dışarı çıkar.

Hazreti Şeyh'in müridi devam ederek şöyle diyor; Bu hadiseden sonra âlemin kendisine olan muhabbeti ve meyli daha da fazlalaştı. Ziyaretine gelen bütün İnsanlarda ve tüm halkın ağzında Hazreti Şeyh'in şöhreti anlatılır oldu. Hatta Bağdat'a gelişinde bütün ahali kendisini karşılamaya çıktı.

BAĞDAT VALİSİNİN BAŞINA GELENLER

Kerkük şeyhlerinden Ali Efendi (k.s) şöyle bir olay naklediyor: Hazreti Şeyh'in Hoşnav mıntıkasında Kak Molla isminde bir müridi vardı. Bu zat bir gün Erbil'e gider. Orada Bağdat'tan yeni gelmiş olan Abdulfettah isminde bir şeyhin sohbetinde bulunur. Cemaatten biri, Bağdat valisinin Şeyh Abdurrahman (k.s) Hazretleri hakkındaki fikrini sorar. Şeyh Abdulfettah: Valinin Şeyh hakkındaki fikrini pekiyi görmedim. Anladığıma göre Şeyh Abdurrahman'ı idam edip tekkesini alt üst etmeyi düşünüyor. Kak Molla, oradaki cemaati alaylı bir sevinç içinde görür. Hemen oradan ayrılıp bir bakkala gider: Bu civarda Şeyh Abdurrahman (k.s) Hazretlerinin bir müridi, halifesi veya tekkesi yok

mudur, diye sorar. Bakkal: Şu karsıdaki hane Şeyh Abdurrahman (k.s)'ın halifesinindir. İsmi Abdulhakim Efendi'dir. Gayet âlim ve faal bir zattır. Şu anda evinde olsa gerek, der. Sadık mürid hemen Abdulhâkim Efendi'nin evine varır, durumu olduğu gibi anlatır. O da bu haberden ziyadesiyle kederlenir ve Hazreti Şeyh'e hemen bir mektup yazarak bir adamla âcil olarak gönderir. Hazreti Şeyh mektubu inceledikten sonra bir cevap yazıp aynı şahısla geri gönderir. Abdulhakim Efendi, Şeyhinden gelen mektubu muhabbetle yüzüne gözüne sürer. Mektubu yanında hazır bulunan müridlere ve mollaya okur. Hepsi memnun ve mesrur olurlar. Zira mektupta valinin görevinden azledildiği yazılıdır.

Nitekim bir hafta sonra vali azledilerek koruma altında İstanbul'a çağrılır. İstanbul'a giderken Kerkük'e, oradan da Erbil'e uğrar. Molla, valiye istihza İle sorar: Vali efendi, nasıl. Şeyh Abdurrahman (k.s) Hazretlerinin himmetini gördünüz mü? Vali cevaben der ki: Bunların hepsi Şeyh Abdurrahman'ın darbesidir. Kerkük'e vasıl olduğumda Şeyh'in yanına varıp halimin ne olacağını sordum. Bana: Merak etmeyin. İstanbul'a vardığınızda rahat edersiniz, dedi.

Nihayet vali İstanbul'a varışının son gününde bir sancıya yakalanarak vefat eder.

İHVANLARLA YAPILAN PİKNİK

Merhum cennet-mekân Hacı Veli (k.s) anlatıyor: Bir ilkbaharda, nisan ayının ortalarında Hazreti Şeyh, hem gezmek, hem de Zikrullah ve ALLAH'ın kudretini tefekkür etmek üzere bir seyahat yapılacağını emir buyurdular. Bu emri müridlerine, yakınlarına ve ahaliye haber verdi. Herkes kendi durumuna göre pirinç, yağ, hurma ve saire şeyler getirdiler. Tekkede toplanan bu erzak, yemek yapılmak üzere gidilecek dağa götürüldü. Kendisi de sabah namazını cemaatle eda ettikten sonra belde ahalisi ve maiyetiyle birlikte gidilecek yere hareket etti, Beldede hükümet görevlileri, yaşlılar, kadınlar ve çocuklardan başka kimse kalmadı. Gelenler tepenin etrafındaki sahraya dağılıp kimi sohbetle, kimi zikir ve tesbihatla, kimi muhabbetle, kimi de namaz ve ibadetle meşgul oldu. Mevsimin bahar olması münasebetiyle ortalık yeşile boyanmış, laleler, güller ve nice çiçekler açmış, etrafı güzel bir bahar kokusu kaplamış ve âlem vasfı mümkün olmayan bir güzelliğe bürünmüş idi. Kuşlar cıvıldaşmakta, kendi lisan-ı halleri ile ALLAH'ı (c.c) Hazretlerini zikretmekte idiler. Arif-i billâh olan kişi kalp gözüyle bakınca bütün bu hallerin her birisinden nice

ibretler alır. Böyle olanlar Hikmet-i Huda'nın zuhurunu anlayıp halden hale geçerler. Kalp gözü âmâ olanlar da ancak zahiri eğlence ve sefadan başka bir şey görmezler.

Zuhuru perde olmuştur zuhura.
Gözü olan delil istermi nura.

Hazreti Şeyh'in emriyle yemekler yendi, kalanlar da çevrede bulunan köylere taksim edildi. Tam o esnada ufukta bir bulut peyda oldu. Bir kaç dakika sonra da bütün gökyüzünü kapladı. Bu ani başlayan yağmur gittikçe şiddetlenince Şeyh Hazretleri bana dönerek dedi ki: Veli, yüksek bir ses ile nida et Ahaliden hiç bir fert dağın aşağı tarafına inmesin; aşağıda olan herkes de yukarı çıksın. Zira aşağıda kalan yağmur ve sel suyundan helak olur. Bu emir herkese duyuruldu. Herkes dağın tepesinde toplandı. Yağmur iyice şiddetlendi, şimşekler çakmaya başladı. Velhasıl âlemi bir dehşetli hâl ve insanları da tarifsiz bir korku kapladı.

Şeyh Abdurrahman Halis (k.s) Hazretleri yine beni yanına çağırdı, gittim. Etrafında insanlar küme küme bekleşiyorlardı. Hazreti Peygamber (s.a.v) Efendimizle ilgili şöyle bir hadise anlatmaya başladı; Vakti saadette Hazreti Risaletpenah Efendimiz Ashab-ı kiramına bizim gibi seyrana çıkacaklarını emretti. Peygamberimizin emri üzerine Ashabı kiram icab eden hediyelerini takdim ettiler. Efendimiz (s.a.v) de kendi ihsanını bizzat ilave etti. Böylece hep beraber Medine-i Münevvere'nin haricinde bulunan bir dağa gittiler. Aynı şekilde yağmur katre katre yağmaya başlayınca Peygamber (s.a.v) Efendimiz bütün sahabelerin dağın tepesinde hazır olmalarını emir ve irade buyurdular. Ashab-ı kiramın hepsi tepenin üzerinde toplandılar. Efendimiz (s.a.v)o zaman mübarek sağ elinin şahadet parmağıyla semaya doğru sağ tarafa işaret buyurunca bulut sağ tarafa çekildi. Şeyh Hazretleri bunu anlatırken aynen Peygamberimizin yaptığı gibi sağ elinin şahadet parmağıyla buluta işaret edince bulut sağ tarafa doğru yöneldi. Hazreti Şeyh sözüne devam ederek buyurdu ki: (s.a.v) Efendimiz daha sonra mübarek parmağını sol tarafa çevirdi. O taraftaki bulutlar da çekildiler. Bunu söylerken kendisi de parmağını sol tarafa çeviriyor, aynı şekilde bulutlar da çekiliyordu. Sözüne şöyle devam etti: Peygamber Efendimiz (s.a.v) daha sonra da mübarek parmağıyla cenup ve şimale doğru işaret etti. Bu işaret üzerine tepenin dört bir tarafı açıldı, güneş ortaya çıktı. Sanki yağmur hiç yağmamış gibi idi. Hazreti Şeyh bunları anlatırken

aynı hareketleri yaptığından bizim de bulunduğumuz tepede yağmurdan hiçbir eser kalmadı.

Lakin tepenin aşağısında şiddetli yağmurlar devam ediyordu Nihayet o dereceye vardı ki, çöl ve sahralar suyun altında kaldı. Çevredeki evlerin kimi tahrip oldu, kimi hasar gördü. Kimine de hiç bir şey olmadı. Ahaliyi şiddetli bir korkuya düşüren bu yağmur ve sel tehlikesi sekiz saat kadar devam etti.

Hazreti Şeyh'in duasının bereketi ile tüm ahali yağmur tehlikesinden kurtuldu Arkasından da yol ve çevredeki sel suları çekildi. Hazreti Şeyh dönüş İçin emir verdi, hazırlıklar tamamlandı. İnsanların kimisi mutlu ve sevinçli iken, kimisi de sel münasebetiyle beldenin harap olduğu zannında İdiler. Zira kalplerine evlerinin, çoluk çocuklarının, anne ve babalarının perişan oldukları yolunda bir vesvese düşmüştü. Fesad bir fikir içlerini kemirmekteydi. Şehre varınca hemen yakınlarının yanına koştular: Yağmurdan haliniz nasıl oldu, diye hal ve durumlarını sual ettiler. Onlar da; Hazreti Şeyh'in duası, bereketi ve kerameti sayesinde hiç bir meşakkat görmedik, dediler. Bu cevap üzerine itikadı sağlam olmayanlar, Hazreti Şeyh'e gelerek eline ayağına kapanıp, yanlış şeyler düşündüklerinden dolayı affedilmelerini istirham ettiler. Hazreti Şeyh'te onları bağışlayıp nasihat ve iltifatta bulundu.

FAKİRİN BİRİNE İSTİMDADI

Hacı Veli (k.s) Şöyle bir olay naklediyor: Kış mevsimi idi. Kar ve yağmur her tarafı etkisi altına almıştı. Akşam namazını eda ettikten sonra Şeyh Abdurrahrnan (k.s) Hazretleri, istirahat etmek için hususi odalarına çekildiler. Ben de bazı işlerle meşgul oluyordum. Aradan takriben iki saat geçmişti ki, beni çağırdı, hizmetlerine vardım, ibrik ve sabun getirmemi emir buyurdular. Hayretle mübarek ellerinin siyah nefte gark olduğunu gördüm. Çünkü dışarı hiç çıkmamıştı. Böyle bir şeyle meşgul olma ihtimali de yoktu. Sebebini sormaya cesaret edemeyip hayrette kaldığımı görünce Veli, teaccüb etme, buyurdular. Devam ederek: Fakirin biri madenden neft almış giderken Kırmızı Değirmen yakınlarında merkebi çamura saplanmış, yük de yere düşmüş. Biçare kaldırmaya muktedir de değildi. Havanın soğuk olması yüzünden de perişan bir halde İdi, Bizden istimdâd ile yardım talebinde bulundu. Biz de varıp merkebi çamurdan çıkardık, nefti de sırtına yükledik. Onun için ellerim neft oldu. O şahıs da henüz gelmektedir, diye izah buyurdular. Dışarı çıkıp tekkenin küçük kapısından yolu gözlemeye başladım. Kısa bir zaman sonra adam çıkıp geldi. Aman ya

Şeyh, dâhilim ya Şeyh, ayağınızın toprağına kurban olayım, hayatımı satın aldınız, beni kurtardınız, diye kendi kendine konuşuyordu. Yanına varıp: Bu tehlikeli soğukta nereden geliyorsun, bu sözleri kimin için söylüyorsun, dedim. Hadiseyi, Şeyh Hazretlerinin haber verdiği gibi anlattı. Ben de kendisine: Şimdi geç oldu. Sabah gelir Şeyh'in hizmetiyle müşerref olursun. Ayrıca bu hal ile görüşmek de uygun olmaz. Elbiselerini de değiştirir gelirsin, dedim. Bundan dolayıdır ki, ömürden fayda hâsıl etmek ve her türlü müşkülattan kurtulmak için arif-i billah'ın himmet ve hikmetine müracaat ile necat bulmak gerekir.

Mürşid-i kâmil mürid-i sadıkın sultanıdır, Her ne emr etse ana ferman anın fermanıdır.

BAĞDAT VALİSİNİN YAVERİ

Hazreti Şeyh'in müridlerinden Ahmed Efendi (k.s) diyor ki: Gecenin birisinde sohbet esnasında Şeyh Abdurrahman (k.s) Hazretlerinin menakıbından bahsediliyor, herkes duyduğu veya gördüğü bir hârikayı anlatıyordu. O esnada nur yüzlü, siyah sakallı, orta boylu, memur elbisesi giymiş, kırmızı fesli, elinde tesbih ve lisanında zikir olduğu halde bir garip adam geldi. Selam verip oturdu. Müsaadeniz olursa bendeniz dahi Şeyh Hazretlerinin bizzat şahit olduğum bir menkıbesini nakletmek isterim, dedi. Cemaattekiler hüsnü kabul gösterip memnuniyet ifadesinde bulundular.

O da devam etti: Bendeniz Bağdat Valisi merhum Ali Paşa Hazretlerinin yaveri idim. Halk birbirine Şeyh Hazretlerinin Bağdat'a geleceğini haber veriyordu. Haberi işittiğim halde, bu zatla bir tanışıklığım olmadığı için pek kulak asmadım. Merhum Ali Paşa o zamanlar gayet hasta idi. Hatta geceleri sağından soluna dönemez, bana işaret eder, ben de arzu ettiği tarafa kendisini çeviririrdim. Bu süre içinde vaktimi zayi etmemek için ibadet, tilâvet-i Kur'an ve zikrullah ile meşgul olur. Paşa Hazretlerinden de gafil olmayıp hizmetine bakardım.

Şeyh Abdurrahman (k.s) Hazretlerinin Bağdat'a teşrif edeceğini işitmemin üzerinden bir iki gece geçmişti. Bu gecelerden birisinde pencereleri kapatıp kapıyı kilitlemiş oturuyordum. Birdenbire perdeler kalktı ve kilitli olduğu halde kapı açıldı. Ardından da iki şahıs içeri girdi. Ali Paşa hemen yerinden kalktı, el pençe divan durdu. Tanımadığım bu iki zatın önünde mütevaziâne başını aşağı eğip bekledi. Birdenbire böyle acayip bir halin ortaya çıkışından hayrette kaldım. Zira anahtar bende iken kapı nasıl açıldı, bizzat kapattığım perdeler nasıl kalktı, sağına ve soluna dönemeyen Paşa Hazretleri

birden nasıl ayaküzeri durdu; anlayamadım, şaşırdım kaldım. Gelenlerden önde olan kişi Paşaya bazı şeyler söyledi: Şu arkamda duran şahsı tanıdınız mı? Hayır, Efendim, tanımıyorum. Bu zat, Şeyh Abdurrahman Halis Talabani (k.s)'dir. Bağdat'a teşrif ediyor. Yarın sabahleyin asker alayı ile karşılar, gayet hürmetle, edep ve erkânla hizmetinde bulunursunuz. Sonra kapı kapandı, perdeler indi. Paşam, bu hal ne idi. Bu şahıslar kimlerdir, diye sordum. Paşa: Evladım gördünüz mü, dedi. Ben de dedim ki: Evet, Paşam, gördüm. Vallahi oğlum, bahtiyarsınız. Demek ki bize olan hizmet ve emeğiniz zayi olmamış, öndeki zat Abdûlkâdir Geylâni (k.s) Hazretleriydi. Yanındaki de Abdurrahman Hâlis Talabani (k.s) Hazretleri idi. Bağdat'a teşrif edeceklerinden karşılamamı emrettiler. Evet, Paşam, işittim. O halde hemen hazırlıklara başla. On tane kurban kesip icab eden yemekleri tertip eyleyin. Ahaliye de nida etsinler, yarın çarşı pazarı kapatıp Hazreti Şeyh'i karşılamaya varsınlar.

Ertesi gün Bağdat sayılı günlerinden birini yaşıyordu. Sanki büyük bir bayram şenliği vardı. Bütün ağızlar Hazreti Şeyhin yüceliğinden bahsediyordu.

HAC DÖNÜŞÜ BİR DOSTU KARŞILAMA

Şeyh Abdurrahman Halis (k.s) Hazretleri, gençlik yıllarında bir müddet Berzenci seyyidlerinden Şeyh Kak Ahmed (k.s) Hazretleriyle beraber Süleymaniye'de ilim tahsilinde bulunmuş, dost olmuşlardı. Bu zât, manevi tasarrufu olan kadri yüce bir veliyi kâmil idi. Şeyh Ahmed (k.s)hac farizasını ifâ etmek üzere Hicaz'a gitmişti. Şeyh Abdurrahman (k.s) Hazretleri de onu karşılamak maksadıyla Bağdat'a gitmek üzere hazırlık yapmıştı, Bu durum Şeyh Ahmed (k.s) Hazretlerine kalp cihetinden ayan oldu. Şeyh Abdurrahman (k.s) Hazretlerinin değil Bağdat'a gelmesini, kendisi Kerkük'e vardığında karşılamasını ve hatta hususi odasından dışarı çıkmasını bile katiyen kabul edemeyeceğine yemin billâh etti. Bu şiddetli arzu karşısında Şeyh Hazretleri, hususî odasından bile çıkmadı, Ahmed (k.s) Hazretleri, odasına gelince kucaklaşıp musafahada bulundular. Misafirine hizmetin en iyisini yapmaya çalıştı. Zira kalbinde karşılayamamanın sıkıntısı vardı.

Diğer taraftan bu hadisenin sırrına eremeyenler, ileri geri laflar ettiler. Şeyh Ahmed (k.s) Hazretleri akraba ve yakınlarını, fesat çıkarmaya çalışanları ve su-i zanda bulunanları toplayarak onlara meseleyi şöyle izah etti: Bu zâtın manevî hakikatini anlatmak mümkün değildir. ki, ona, Fahr-i âlem (s.a.v) Efendimiz bizzat ihdası selam

tebliğini irâde buyurmuştur. Hazret-i Peygamberin ihdası selam emrettiği bir kimsenin beni karşılamasını nasıl kabul edebilirim. Onun İçin işin en güzeli, ona her halde hürmet edip tazim ve ikramdan geri kalmamaktır.

VEFATINDAN SONRA

Şeyh Ali (k.s) diyor ki; Şeyh Abdurrahman (k.s) Hazretlerinin vefatından sonra yakın ve uzak yerlerden bölük bölük insanlar gelip taziyede bulunurlardı. Bir seferinde Süleymaniye ahalisinden Seyyid Ahmed (k.s) Hazretleri taziye için Kerkük'e teşrif edip dergâh-ı Aliye'de misafir oldular.

Taziyeden sonra memleketine dönerken belde ahalisi, eşraf ve seyyidler de kendisini uğurlamaya çıkmışlardı. Bir tepenin yanına gelince hayır dualarda bulunup herkesle vedalaşıp Sonra beni yanına çağırdı. Vardım elini öptüm, oda beni Öptü: Ya Şeyh Ali, siz kimin evladı olduğunuzu bilir misiniz? Diye sordu. Ben de Şeyh Abdurrahman'ın oğluyum, dedim. Bu sefer: Evet, Şeyh Abdurrahman'ın oğlusunuz. Lakin babanızın nasıl bir zat olduğunu anladınız mı? Dedi. Siz daha iyi bilirsiniz, diye arz ettiğimde: Şeyh Ali, Şeyh Ali Vallahi ve Billahi ve Tallahi ile yemin ederim ki, Hazreti Fahr-i âlem (s.a.v) Efendimiz indinde kendisine babanızdan daha yakın bir veli yoktur, dedi ve ağlamaya başladı. Sonra tekrar ALLAH'ın adıyla yemin ederek dedi ki: Hazreti Gavsu'l- Azam Abdûlkâdir Geylâni (k.s) indinde de ona babanızdan daha yakın bir veli yoktur. Artık size bu kadar izahat kâfidir.

Dergâh-ı Aliye'nin aşçıbaşısı Kasım Efendi diyor ki: Şeyh Abdurrahman (k.s) Hazretleri, bir miktar hurma temin edilmesini emretti. Tekkede olmadığı için de bir kaç müridini gecenin yarısında Kafan ülkesinde "Halisât" denilen bir yerden hurma almaya gönderdi. Yola çıkanlar sabah üzeri bir yere varmışlar, vardıkları yerin Kerkük'e yakın olduğu zannında imişler. Ancak sorduklarında Halisât'a geldiklerini öğrenmişler. Hâlbuki Kerkük'le Halisât arası yedi günlük bir mesafedir. Hazreti Şeyh'in himmet ve bereketiyle yedi günlük mesafeyi az bir zamanda kat etmişlerdir. Cenab-ı Hak (c.c) şefaatinden ve himmetinden ayırmaya... Âmîn...

MUR ALİ BABA(k.s)

1805-1882 yılları arasında yaşamış, asıl ismi Mehmet olup Kerkük'te doğmuştur. Kadirî şeyhlerinden Şeyh Abdurrahman Halis Talabani (k.s)'in yanında yetişmiştir.

Çalışkanlığından dolayı "Mur" (karınca) lakabıyla anılmıştır. Bu söz halk arasında "Mor, Nur" olarak telaffuz edilir. Sivas halkının Abdurrahman Halis Talabani (k.s) Hazretlerinden kendilerini irşad etmek üzere bir dervişini göndermelerini talebi üzerine Şeyhinin emri üzerine Sivas'a gelmiş ve buraya yerleşmiştir, burada vefat etmiştir. Türbesi Sivas'da Kızılırmak Sağlık Ocağının karşısındadır.

Sivas ve çevresinde Kadiri tarikatının neşvü nema bulmasında büyük bir katkısı olmuş halk tarafından sevilen, duası alınan, ziyaretedilen, şair bir Allah dostu olup aşikâre kerametleri görülmüş,Uzun müddet irşad vazifesini icra eden bu kâmil insanın Rical-i Devlet ile de ileri düzeyde münasebetleri olmuş, Amasya Mutasarrıfı, Meşhur Şair Ziya paşa, Onun muhibleri arasında yerini alarak enfas-ı kudsiyyelerinden istifade etmiştir.bir keresinde; Hastalığına şifa bulamayan Amasya Mutasarrıfı Ziya Paşa'ya mektup gönderir ve mektup eline geçince iyileşeğini yazar ve dediği gerçekleşir. Türbedeki ona ait tesbihi çalanın hırsızın eli-kolu tutulmuş, tesbih kendiliğinden tekrar tekkede görülmüş. Hırsız kaçmak zorunda kalmıştır.

Sıvas'ta büyük hürmet gören Mür Ali Baba'ya (ks) , Çayırağzı denilen yerde bir dergâh inşa edilmiştir. Zamanla dergâhını genişletip yanına bir cami ve bir mektep ilave etmiştir.

'*Gidemediğin yer senin değildir'* diyen Sıvas'ın Meşhur Valisi Halil Rıfat Paşa'nın mahzar-ı hürmeti olmuş, Paşanın ricası üzerine, heyecanlıbir hitabe ile halkın, Sıvas'ı çevre illere bağlayan yolların yapımına katılmasını sağlamış, yola ilk kazmayı da kendisi vurmuştur. Bu sebeple, Halil Rıfat Paşa'ya Karayolcuların zahiri piri denildiği gibi, Ona da (ks) karayolcuların manevi piri dense sezadır.Zahiri ve batını ilimlerde mütebahhir olan bu Büyük insan, aynı zamanda kudretli bir şair olması hasebiyle, Türkçe ve Farsça şiirler söylemiştir. Divan-ı şerifleri baştanbaşa hakikatlerle doludur. Şiirlerinde yüksek bir icaz vardır.Tenbihü's-Salikin adlıtasavvufi bir eseri vardır.

Anberin rayihası turre-i canan getirir
Ludfeder bad-ı saba derdime derman getirir
Ben derem nükhet-i zülfün getir ey bad-ı saba
O gider başıma sevda-yı perişan getirir
Ben derem kast ile git name-yi dildarı getir
O gider sürat ile katlime ferman getirir

Sabır kıl ‘Aliya’ zillet içinde izzet var
Gökyüzü ebri kaçan bağlasa baran getirir

Ayrıca, Ziya Paşa’ya yazdığı mektuplar da, tasavvufi ve edebi yönleri ile üzerinde araştırma yapılması gereken pek mühim vesikalardır. Şiirlerinde, Abdurrahman Halis’in(ks) kendisine verdiği *‘Ali ‘* mahlasını kullanmıştır. O da Rehberi Halis(ks) gibi kudretli bir edip ve Anadolu’da, Halisiye kolunu neşreden Hulefa-yı Kadiriyyenin önde gelenlerinden âlim arif, sahibi keramat-ı ledünniye bir zattı.Kendisi gibi şair ve mutasavvıf olan büyük oğlu Abdülkadir Gulami(H.1273-1305) , Arap ve Fars edebiyatlarına kuvvetle vakıf, matbu olan bir divanı ve gayrı matbu olan *‘Tacül muhakkıkiyn’,* ‘*Miracül müştakıyn’* adlı eserleri bulunan bir zattır. Abdulkadir Gulami, Fuzuli ve Cami gibi şairlere de tahmisler yazmıştır. Ol Veliy-yi Kamil, Cenab-ı Ali, gülzar-ı kadiri’de yetişmiş bir gül-i rana idi. Etrafında bulunanlar ol hazretib bu-yi hakikatından zevkyab olarak sermest-i aşk-ı tam olmuşlardır. Kendilerinin ne derece kemal ehli bir zat olduğunu anlamak için o devrin ileri gelen devlet adamlarından, Kudretli Şair Ziya Paşa’nın beliğ bir uslupla kaleme alıp O’na gönderdiği iki mektubun seçilmiş dizelerini okumak yeterlidir.

Benim ey nuru çeşm-i iftiharım
Medetkarım, enisim, gamkisarım
Surur-ı hatırım şevk-i derunum
Ferahbahşi dilzar-ı zebunum
Siphr-i feyz u aşkın aftabı
Kemalat-ı ilahinin kitabı
Füruğ-ı zata mahzardır cemalin
Kemalat-ı hüdadandır kemalin
Utandırırsan nola hüsnünle mahı
Ayan vechinde envar-ı ilahi
Harim-i barigah-ı kurb-i haksın
Sana merd-i hüda dense ehaksın

Ey Nur Ali Nur Ali
Mecmua-yı cümle meali
Hilal-ı dekayık-ı hakayık
Keşşaf-ı hakayık-ı dekayık
Ey mürşid-i kâmil-i İlahi
Yok, fazl u kemaline tenahi

Derd-i dile nüsha-yı şifasın
Âlemde bir merd-i hüdasın
Bername-i dilnevazın oldum
Ehbar-ı hayatsazın oldum
Dana-yı bevatın u zevahir
Derya-yı muhıt-i âlem-i sırr
Mir'at-ı cihannüma-yı irfan
Hurşid-i sipihr-i feyz u ihsan
Kıl münkiri feyzin ile iskat
Ol mahzarı cümle-i kemalat
Safa üzre geçe ömr ü zamanın
Bula feyz-i muebbet hanedanın

(Terzibaşı, Ata.,'Kerkük Şairleri', c.2., Kerkük, 1968 Uraz, Murat., 'Ziya Paşa Hayatı ve Şiirleri',İstanbul, 1946 Nazif, Süleyman.,'Külliyat-ı Ziya Paşa', İstanbul, 1924 Aşkun, Vehbi Cem.,'Sıvas Folkloru' Sıvas Yıllığı,1973)

EŞ-ŞEYH ES-SEYYİD ABDULKADİR KAMİL ERBİLİ(k.s)

Osmanlı Devletinin en sıkıntılı dönemindeIrak eyaleti Kerkük sancağına bağlı Erbilde H.1221-M.1806 yılında doğmuş, H.1315 M.1897 yılında Urfa'da Ramazan ayında vefat etmiş şair alim mutasavvıf bir şeyhdir.İlk eğitimini Erbil'de almış zamanın büyük alimlerinin bilhassa Kadiri Şeyhi Abdurrahman Halis Talabanbi(k.s)Hazretlerinin rahlei tedreisinden geçmiş seyrü sülukunu onun tekkesinde tamamlamış ve onun Anadoluya gönderdiği Urfa eşrafının isteği üzere görevlendirdiği halifelerinden birisidir.Babası Muhammed Muhyiddin olup,Zehra hanımla evlenmiş bu evlilikten Muhammed Muhyiddin,Mustafa Saffet,Abdullah isminde alim şair mutasavvıf çocukları olmuş.Büyük oğlu Muhammed Muhyiddin istanbulda vefat etmiştir.

Kaynaklarda ismi;Abdulkadir bin Muhyiddin el-Erbili,Eş-Şeyh es-Seyyid Abdulkadir el-Bekri el-Halisi el kadiri el-Erbili,Şeyh Kamil Abdulkadir el-Erbili el-Halisi el-Kadiri,Abdulkadir Sıddıki olarak geçmektedir***.(Hucetüz Zakirin ve Reddül Münkirin vrk.2a.5b.Bağdatlı İsmail Paşa Hediyetül Arifin Esmaül Müellifin ve Aşarrül Musannifin,M.E.B.İst..1951 C.1 Sh.605.Sadık Vicdani Tomarı Turuku Aliyeden Kadiri Tar.Silsilenamesi,Evkafı İslamiye Matb.Hilafeti aliye İst.Urfa Şeri Mahkeme sicilleri Arşiv.No.221)***

Kendisi tarikat adabına riayet eden ilim ve irfan sahibi arif,cömert,takva sahibi bir veli olup,Kadiri,Halveti,Nakşi tarikatlarından icazetli olup Urfa'ya geldiği günden vefatına kadar

Sakıbiye tekkesi ve Halvetiye dergahında hizmetlerini sunmuş 30 sene bu dergahta postnişinlik yapmış,Vakfın mütevellisinde bulunarak birçok hayırlara vesile olmuş,Abdurrahman Halis Talabani(k.s)in emri üzerinede Büyük Kadiri şeyhi Dede Osman Avni Babayı(k.s)yetiştirmiş,kendi eliyle Kadiri tacını ve hırkasını giydirip Kadiri şeyhliğini ona devretmiştir.Kadiri tarikatının Piri Gavs'ul Azam Abdulkadir Geylani(k.s)Hazretlerinin oğulları Abdurrezzak(k.s)ve Ebubekir Abdulaziz(k.s)ile gelen iki farklı silsile Dede Osman Avni Baba(k.s)Hazretlerinde birleşir.***(Osm.Müellifleri,Bursalı M.Tahir.:A.Kadir Erbili,Huccetüz Zakirin ve Reddül Münkirin vrk.7b)***

Eserlerinde islam tasavvufunun ana konuları olan iman,marifet,hakikat,şeriat gibi kavramları,şeyh mürid ilişkisini,nefis terbiyesini,tarikat büyüklerinin kerametlertni daha birçok konuyu ele almış tasavvufi manada "ya mürid olmalı,ya da murad olmalıdır"Mürid surete zahire değer vermeyen,geçici güzelliğin farkında olan,kulluk vazifelerini hakkiyle yerine getirmeye çalışan kişi olmalı,muradıda seyrü süluk esnasında yol almaya gayretli olmalı.

Eserlerinin çoğunu Urfada kaleme almış arapça yazmıştır.Eserlerini birkısmı Mısırda Arapça olarak basılmış,15 in üzerinde eseri bugün mevcuttur.Eserlerinin bir kısmı İst.Süley.Kütüp.Nafiz Paşa Kolleksiyonu 447 nolu katoloktadır.Bütün eserlerinin kaynağı Kur'n ve Hadislerdir.19.yüzyılın en önemli alim,arif şeyhlerindendir.

Bu büyük veli Erbil,Kerkük,Urfa,Mısır'ın Tanta ve İstanbul'a da seyahatlerde bulunmuş birçok insanı irşad etmiştir.***(Miratüs-Şühut vrk.95a.A..Kadir Erbili.)***

Kabri Urfa'da Kurtuluş Meydanında Halveti Tekkesindedir.Allah'u Zülcelal rahmet eylesin.Himmetlerini eksik etmesin.Amin.

Türbedeki Mezar taşında:"Haza darihul-arifi bi-Rabbihi Semiyyil gavs Ebi Muhammed Muhyiddin es-seyyidi senedil-şeyh Abdulkadir ibn Şerif Muhammed Muhyiddin es-Sıddıki el-Hüseyni tuviffiya an ihda ve tis'ine seneten rahimehullahul-rahman fi şehri Ramazan sene 1315.Fatiha."

"Bu kabir,Muhammed Muhyiddinin babası ve şerif Muhammed Muhyiddin es-Sıddıki el-Hüseyni oğlu Seyyid Şeyh Abdulkadir2in kabridir.91 yaşında Hicri 1315 Ramazanında vefat etmiş,Allah'ın rahmetine kavuşmuştur."

Eserleri: ***Muhabbeüz-Zakirin fi Reddi alel Münkirin. Tefrihul Hatır fi Menakıbş Şeyh Abdulkadir. Ed-Dürerül Mü'tebira fi Şerhil-Ayatis Semaniyete. Aşare min Mukaddimetil-Mesnevi Şerif. Şerhu Kelimatu Farisiyye Minel-Lemaatil-Irakıyye. Şerhu Salatil-Muhtasıra lil-Şeyhil-Ekber. El-Kavaidul-Cemiyyeti fit-Tarihir-Rufaiyye. Et-Tarikatul-Rahmaniyye fir-Rucui vel-Vusuli ilal-Hazreti Aliyye. İlhamatül-İlahiyye fi Marifetil-Hakikatil-İnsaniyye. Mir'atüş-Şuhud fi Beyani Vahdetil Vucud. Hadikatül Ezkar fil-Hikmeti vel-Esrar. Mecmuatül-Eş'ar fir-Rekaik vel-Âsâr. Miskül-Hitam fi Marifeti Limam. Adabul-Müridin ve Necatül-Müsterşidin. Ed-Durrul Meknun fi Ma'rifetis-Sırrıl-Masun.***

EŞ-ŞEYH EŞ-SEYYİD DEDE OSMAN AVNİ BABA URFAVÎ(k.s)
(D. –V H.1300-.M.1883)

Dede Osman Avni Baba (k.s) Hazretleri aslen Urfa'lıdır. Babasının adı Ebdal Muhammed'dir. Dedesi ise Eyyûb Urfavî (k.s) Hazretleridir. Seyyid olup, bütün fertleri mutasavvıf olan bir ailenin çocuğu olarak bu şuhud âlemini şereflendirmiştir. Hayatını Urfa'da Mevlid-i Halil Dergâhında, insanları irşad ile geçirmiştir. O zamanlar Halep vilayetinin Urfa Sancağında bulunan Mevlid-i Halil Tekkesi Vakfından kendilerine senelik 1500 kuruş tahsisat ayrılmıştı. 1814 yılında babası Ebdal Muhammed (k.s) Hazretleri, bu fani âlemden göçtü. Mevlid-i Halil Dergâhında bulunan kabirlerin ikisinin, kardeşlerine ait olduğu anlaşılmaktadır. Bunlardan biri, 1814 yılında vefat eden Eyyub Efendi (k.s), ikincisi, 1867 yılında vefat eden Sofi Muhammed Efendidir (k.s).1883 yılında bu fenaya veda eden Dede Efendi (k.s), cedlerininde bulundugu, Hz.İbrahim (a.s) Dergâhının avlusundaki küçük kabristana defn olunmustur

Daha önceleri Rufaî iken, dedesine intisap etmiş, böylece Tarikat-ı Kadiriyye şerefine mazhar olmuştur. Dedesi Eyyûb Urfevî (k.s) Hazretlerinin vefatından sonra Abdurrahman-ı Halis Talabani (k.s) Hazretlerinin halifelerinden Şeyh Abdûlkâdir Kamil (k.s) Hazretlerine intisap etmiş, onun vefatından sonra makam-ı irşada oturmakla müşerref olmuştur.

Dede Osman Avni Baba (k.s), Hazreti Allah'ın kitabına, emir ve nehiylerine sımsıkı sarılmış, Resulûllah (s.a.v) Efendimizin sünnet-i seniyyesinden Zerre ayrılmamış, bu hususta insanlar için de fevkalade

güzel bir örnek olmuştur. İlmiyle amil, fazıl ve muttaki idi. Evliyaullah Efendilerimizin büyüklerinden olup sayısız müridi vardı. İnsanlara karşı derin bir merhamet ve engin bir şefkate sahipti. Müminlere zarar gelmesine tahammül edemezdi.

Hayatını zühd ve takva ile geçiren Dede Efendi, hayatları boyunca hiç evlenmemişlerdi. Zahiren evlatları yoktu fakat manevî evlatları sayılamayacak kadar çoktu.

Dede Efendi'nin (k.s) yaşadığı ve irşad faaliyetlerini sürdürdüğü bu mübarek makam için pek çok mutasavvıf şair, medhiyeler kaleme almıştır. Urfa'lı şair Nabi'nin bir nazmı bu makamın kitabesinde ilgi çekicidir. Bu nazmın sadeleştirilmiş hali şöyledir.

"Burası Allah'u Teala'nın yarattığı beldelerin hayırlısı olan Ruha şehridir.Bu makam Kudsi Hicaz'dan gayrı bütün makamlardan yücedir..Güzellik ve şerefte bu makam gönülleri cezbeder.Burası Enbiyanın ceddi olan Allah'ın (c.c) Halili'nin (a.s) doğduğu yerdir.Burası , Halil'e (a.s) serin ve selamet olan Ruha'dır."

Dergâh, Tasavvuf Büyüklerinin ikamet edip, irşad faaliyetlerini sürdürdükleri veya kabirlerinin bulunduğu yer anlamına gelen tasavvufi bir deyimdir.

Urfa'daki bu makam, konumu ve manası ciheti ile Mekke-i Mükerreme'yi hatırlatmaktadır. Kâbe'nin mimarı Hz. İbrahim'in (a.s) doğduğu mağara, bu kutsal mekânda yer almaktadır. Bu mağaranın batısında Osmanlı dönemi Mimarisi olan Mevlid-i Halil Mescidi vardır. Bu mescidin ön yüzündeki kitabedeki tarihi mısralar bugün hala dergâhlarda okunan şu güzel sözleri ihtiva etmektedir.

Çerağ-ı mescid, mihrab-ı minber

Ebubekir, Ömer, Osman ü Haydar

Dede Osman Avni Baba (k.s) Hazretleri bu ümmetin işlemiş olduğu günahları ve dünyanın çirkefini görmeye dayanamadığından Cenabı Hakk'a şöyle bir duada bulunur:-"Ey merhameti bol olan Allah'ım! Sen işinin hâkimisin. Ben ümmet-i Muhammed'in günah İşlemesine, bu dünyanın çirkefine tahammül edemiyorum. Gözlerimin ışığını al da onları görmeyeyim."

Cenabı Hak, duasını kabul buyurur. Hazreti Şeyh bu vakitten sonra gözleri açık halde görme hasletini kaybetmiştir. Hizmetinde devamlı birisini bulundurur, onun rehberliğinde gezip dolaşırlardı.

BAZI MENKIBELERİ

Bir gün Dede Efendi Hazretlerinin huzur-ı saadetlerinde bir adam: Bizim memlekette evliyalar şöyle keramet sahibi, böyle kerametleri, var, diye yersiz ve lüzumsuz laflar etmeye başlar. Bunun üzerine Şeyh Hazretleri adama dönüp:

Şöyle mi, diye mübarek elini tacına götürerek hafifçe hareket ettirir. Orada bulunanlar bir de bakarlar ki, Urfa'nın dağları sallanıyor.

Adam hemen Dede Osman Avni Baba (k.s) Hazretlerinin eline ayağına kapanarak yaptığı yanlış hareketlerden dolayı af diler. Dede Efendi'nin ne büyük bir veli olduğunu, küçük bir hareketi ile nelere muktedir olduğunu anlayıp mahcup olur.

Hayri Baba (k.s) Hazretleri, Dede Osman Avni Baba (k.s) hakkında şöyle derdi: Dede Efendi'nin manevi elbisesinin her tarafı tamamen terfilerle doluydu. Hatta almış olduğu mânevi terfilerden dolayı elbisesi görülmez olurdu."

Günlerden bir gün Dede Osman Avni Baba (k.s) Hazretleri abdest alırken birden bire kolunu iki üç defa suya sokup çıkarır. Yanında bulunanlar bu ani ve manidar hareketin hikmetini öğrenmek isterler. Lakin Hazreti Şeyh hiçbir şey söylemez.

O zamanlar Urfa'da Ermeniler de vardır. Bunlar genellikle ticaretle ve balıkçılıkla uğraşmaktadırlar.

Hazreti Şeyhin dergâhına bir gün üç tane ermeni gelir. Dede Osman Avni Baba (k.s)'yı sorarlar. Müridler:

Dede Efendi'yi ne yapacaksınız, deyince onlar:

Kendisine bazı hediyeler getirdik. Onları takdim edeceğiz, cevabını verirler. Tekkedekiler bunun sebebini sorarlar. Ermeniler derler ki: Biz ticaretle uğraşırız. Geçen gün teknemiz Akdeniz'de fırtınaya tutuldu. Herkes bir köşeye çekilip bu fırtınadan kurtulmak için dua etmeye başladı.

O esnada içimizden birisi: Müslümanların bir Dede Efendisi var, sıkıştıklarında ondan yardım istiyorlar. Biz de isteyelim. Olur ki yardım eder, dedi. Biz de yardım istedik. Tam o anda tekneyi kurtarmak için Dede Efendi'nin elini uzattığını gördük. Ondan sonra fırtınadan kurtulduk ve sağ salim geri döndük. Bunun Üzerine müridler;

Bu kadar açık bir delil karşısında Müslüman olmak için daha ne bekliyorsunuz? Sizin Hazreti Şeyhe en büyük hediyeniz iman etmek olur, dediler. Onlar da Dede Osman Avni Baba (k.s) Hazretlerinin huzuruna vanp kelime-i şahadeti söyleyerek iman ile müşerref oldular.

Dede Osman Avni Baba (k.s) Hazretlerinin mübarek gözleri görmediği için devamlı olarak yanında, yakın hizmetiyle meşgul olan genç bir müridi vardı.

Bir gün zamanın Urfa valisi bir vazifeli memur göndererek müridi askere çağırır. Vazifeli memur, valinin bu çağrısını gayet edep ve erkân ile Dede Efendi ye İletir. Hazreti Şeyh der ki: Vali Efendiye söyle. O, her gün asker. Bu sebepten ötürü onu mazur görsün.

Dede Efendi'nin bu ricasını vali kabul etmez. Tekrar rica edilir; araya eşraftan bazı hatırı sayılır kimseler girer. Tüm bunlara rağmen vali yine de ısrarından vazgeçmez.

Vali, vazifeli memuru tekrar yollayarak müridi ayaklarından sürüyerek getirmesini söyler. Valinin bu tavrından hiddetlenen Dede Osman Avni Baba (k.s) Hazretleri, o anda eline aldığı bir bıçağı duvara saplar.

Vazifeli memur geri döndüğünde görür ki, aynı bıçak valinin koltuğunun altında saplı duruyor. Vali de ölmüştür.

VEFATI VE KABR-İ ŞERİFİ

Hayatını zühd ve takva ile geçiren Dede Osman Avni Baba (k.s) Hazretlerinin **1883** Yılında vefat ettiği zaman hayatta çocuğunun bulunmadığı kaynaklardan anlaşılmaktadır. Dede Osman Avni Baba (k.s) Hazretleri ile mübarek cedlerinin ve hulefasının metfun bulunduğu bu küçük kabristan, Hz. İbrahim (a.s)'in dünyaya teşrif buyurdukları mağara ile dergâh hücreleri arasında, Mevlid-i Halil Camisi avlusunun güneyinde yer almaktadır. Bu kabristanda sekiz kabir vardır. İki kabirde mükerrer defin yapılmıştır. Kabristanın girişindeki tarihi kitabede

"Burası sırrı yüce olsun, bütün evliyanın sultanı Gavs'ul azam Abdûlkâdir Geylânî'nin pak dergâhıdır" yazılıdır. Dede Osman Avni Baba Kaddesallahu Sırruh hazretlerinin Kabri, bu mübarek mekânın önünde ve doğusundadır.

Dede Osman Avni Baba (k.s) Hazretlerine ait emanetlerin sergilendiği küçük bir hücre vardır. Dede Osman Avni Baba (k.s) Hazretlerinin günümüze kadar ulaşabilen sancakları, muinleri, tesbihi, külahı, tacı, keşkülü, şamdanları Mevlid-i Halil Medresesine vakfettiği Aşıkpaşa'nın 'Garibname' adlı eseri bu hücrede ziyarete açıktır. Burada aynı zamanda Resulullah (s.a.v) Efendimizin Sakal-ı Şerifleri de bulunmaktadır. Bu hücrenin doğusunda, Dede Osman Avni Baba (k.s) Hazretlerine ve diğer Kadiriyye Ricaline ait kabirlerin bulunduğu

küçük bir kabristan ile bitişiğinde medrese odaları yer almaktadır. Bütün bu külliyeye dergâh adı verilmiştir.

Dergâhta bulunan kitabeler ile tercüme ve sadeleştirilmiş halleri şöyledir.

1-Dede Efendi'nin (ks) Kabri:Kabrin baş dikmesinde,

"Hâzâ kabrü el merhum el mağfuru lehu, hadimü hazel makamil mübarek, el mukbilu alellah vel mu'ridu ammen sivahu, Eş-şeyh Esseyyid Dede Osman Avni ibni Eşşeyh Esseyyid Ebdal Muhammed Baba, kad intekale min daril fena ila daril beka bi nidai ircıı, fi Şehri Zilkade eşşerife, sene 1300" yazılıdır.

Anlamı:"Bu Kabir günahları bağışlanmış, hakkın rahmetine kavuşmuş, bu mübarek makamın hizmetçisi, Allah'a yönelmiş, Ondan başka her şeyden i'raz etmiş, Eşşeyh Esseyyid Ebdal Muhammed Oğlu Eşşeyh Esseyyid Dede Osman Avni'nindir. İrcıı nidası ile 1300 senesi şerefli Zilkade Ayında fena âleminden beka âlemine intikal etti."

Kabrin ayak dikmesinde,

"Günahım çok mukirrim ya ilahi, ümidim geru sen perverdigare, ilahi red kılma mürüvvetinden, kapına gelmişim ben yüzü kara. Günahkârım deyu derviş ümidin kesme, Muhammed Mustafa gibi şefaatkanımız vardır. Katre-i eskimle Rumi fevt tarihin verdim. Kurb-i Hakkı tuttu menzil-i münevver-i Osmanî, Hüvel Hayyül Baki, irham hali ya Munis ya Selam"

Anlamı:"Ya İlahi günahım çok, bunu ikrar ediyorum. Ümidim terbiye edip kullarını rızıklandıran sanadır. Kapına yüzüm kara geldim. Beni ihsanından red kılma! Ey derviş! Günahkârım diye ümitsiz olma! Hazreti Muhammed Mustafa (s.a.v) gibi bir şefaatçimiz vardır. Gözyaşımın damlası ile rumi vefat tarihini verdim. Osman Efendi'nin nurlu menzili Hak yakınlığını tuttu. O Allah'ü Teâlâ Hay ve Bakidir. Halime merhamet et. Ya munis ya Selam!"

2-Bu Derviş Eyyub (k.s) Hazretlerinin oğlu, Merhum Ebdal Muhammed (k.s) Hazretlerinin kabridir.1129 yılı Rebiülahir Ayında vefat ett

3-Bu, Bekir'in oğlu, fakirin hizmetçisi merhum ve mağfur Derviş Eyyub el Kadiri (k.s) Hazretlerinin kabridir. Allah (c.c) Hazretleri, kabrini nurlandırsın.1195 yılı şerefli Zilhicce ayında Allah'ın rahmetine kavuştu.

4-Bu, Molla Muhammed'in oğlu Merhum Dede İbrahim (k.s) Hazretlerinin kabridir. Allah (c.c) Hazretleri kabrini nurlandırsın.1120 senesinde vefat etti.

5-Bu, mübarek makamın hizmetçisi Evliya Mustafa (k.s) Hazretlerinin oğlu Merhum Sofi Muhammed (k.s) Hazretlerinin kabridir.1304 yılında fena âleminden beka âlemine göçmüştür.

6-Bu, Derviş Ebdal Muhammed (k.s) Hazretlerinin oğlu Derviş Seyyid Eyyub (k.s) Hazretlerinin kabridir. Allah'ü Teala ikisine de rahmet eylesin. Sene 1229 İkinci defin, Derviş Es seyyid Ahmet (k.s) Hazretleri oğlu Derviş Es seyyid Hafız Süleyman (k.s) Hazretleri, 1272 yılı Zilhicce Ayında vefat etti. Allah (c.c) Hazretleri rahmetine gark etsin.

7-Bu Derviş Ebdal Muhammed (k.s) Hazretlerinin oğlu Sofi Muhammed (k.s) Hazretlerinin kabridir.1282 yılında Allah'ın rahmetine kavuştu.

8-Bu Müslim'in Oğlu, mübarek makamın hizmetçisi Merhum Es seyyid Derviş Halil Hafız (k.s) Hazretlerinin kabridir. Allah'ü Teâlâ, Seyyidel mürselin hürmetine kabrini nurlandırsın ve Ondan razı olsun.1325 yılı Zilkade ayında vefat etti.

İkinci defin, "Dede Osman Avni Baba (k.s) Hazretlerinin Halifesi Antep'li Mustafa Baba (k.s) Hazretlerinin kabridir. Sene 1340 Cemaziyelevvel"

Dede Osman Avni Baba (k.s) Hazretleri, Halisiyye Kolunun Anadolu'ya açılan kapısıdır. Gavs'ul Azâm Abdûlkâdir Geylânî' (k.s) Hazretlerinden gelen iki büyük tasavvuf ekolünü kendisinde cem etmiş bulunan Dede Osman Avni Baba (k.s) Hazretleri, öyle bir mertebe-i ulyaya yücelmiştir ki, gönül ehli, rütbelerinin çokluğundan manevi elbisesinin dahi kapanıp görülemediğini ifade buyurmuşlar.

Dede Osman Avni Baba (k.s)Hazretleri Gavs'ul Azâm Abdûlkâdir Geylânî (k.s) Hazretlerine iki ayrı koldan bağlanmaktadır. Birincisi Kerküklü Mutasavvıf Şair Edip Abdurrahman Halis Talabani (k.s) Hazretleri vasıtası ile Cemalül Irak Seyyid Abdürrezzak Geylânî (k.s) Hazretlerine, ikincisi, Eyyub Urfevi (k.s) Hazretleri vasıtası ile Seyyid Ebubekir Abdülaziz (k.s) Hazretlerine bağlanmaktadır.

Seyyid Abdürrezzak (k.s) Hazretleri ve Seyyid Ebubekir Abdülaziz (k.s) Hazretleri, Gavs'ul Azâm Abdûlkâdir Geylânî (k.s) Hazretlerinin çocuklarıdır. Kadiriyye yolu, ekseriyetle, Hz. Pirin çocukları vasıtası ile neşrolunmuştur.

“Eş-şeyh Esseyyid Abdülkadir Geylani’nin (ks) oglu Seyyid Ebubekir Abdülaziz 'den (k.s) gelip Eyyub Urfevi (k.s) vasıtası ile Dede Osman Avni Baba 'ya (k.s) ulaşan silsilede, Eyyub Urfevi 'nin (k.s) mürşidi olduğu anlaşılan, Aliyyül Bağdadî (Kadiri) (k.s) Hazretleri, silsilede adı geçen diğer cedleri gibi, Bağdat’ta Nakibul Eşraf ve Kadiriyye vakfı mütevellisi idi.1289 da vefat etmiştir.

Kabir taşında *" Resulûllah (s.a.v) Efendimize daima bağlı kalmış, ahiret gününün korkusu ile Cenabı Hakkı fasılasız düşünmekle geçen ömrünü daima büyük ceddi Gavs’ul Azâm’ın eserlerini payidar kılmaya harcamıştır. Süleyman ül Kadirinin oğlu Aliyyül Bağdadî (Kadiri) burada metfundur "* yazılıdır. Aliyyül Bağdadî (Kadiri) (k.s) Hazretlerinin neseb-i âlileri şu şekilde belirtilmektedir.

Eşşeyh Esseyyid Abdûlkâdir Geylânî (k.s) Hazretlerinin oğlu,
Seyyid Abdülaziz (k.s) neslinden,
Seyyid Zeynüddin-i Kebir (k.s) oğlu
Seyyid Veliyüddin Kadiri (k.s) oğlu
Seyyid Nureddin Kadiri (k.s) oğlu
Seyyid Hüsamüddin Kadiri(k.s) oğlu
Seyyid Muhammed Derviş (k.s) oğlu
Seyyid Zeynüddin Kadiri (k.s) oğlu
Seyyid Mustafa Kadiri (k.s) oğlu
Seyyid Süleyman Kadiri (k.s) oğlu
Seyyid Aliyyül Bağdadî (Kadiri) (k.s)

Seyyid Abdürrezzak'tan (ks) gelen silsile, Büyük Mutasavvıf, Edip Ziyaeddin Abdurrahman (ks) vasıtası ile Dede Efendi'ye (ks) ulaşmıştır.

Dede Osman Avni Baba(k.s)Hazretlerinin adları tespit edilebilen üç halifesi vardır. Bunlar:

1-Urfa’lı Halil Hafız(k.s)
2-Antep’li Mustafa (k.s)
3-Elazığ Kövenk’li Hacı Ömer Hüdai Baba (k.s) Hazretleridir

1. Urfalı Halil Hafız (k.s) Hazretleri 1832 de doğmuştur. Babasının adı Müslim, annesinin adı Ümmühan’dır.1907 yılında vefat etmiştir.7 Şubat 1880 tarihinde Dede Efendindin vefatından üç yıl önce Mevlid-i Halil Camiine imama tayin edilmiştir

2. Antep’li Mustafa (k.s) Hazretleri 1921 yılında, Hafız Halil Efendi’den on dört yıl sonra vefat etmiş aynı kabre defin olunmuştur.

Bu zat vasıtası ile Dede Osman Avni Baba (k.s) Hazretlerinin yolu Antep'te intişar etmiştir

3. Hacı Ömer Hüdai Baba (k.s) Hazretleri, Elazığ'ın Kövenk (Güntaşı) Köyünde metfundur. Bu mübarek velinin halifeleri tarafından tarikat, Türkiye, Avrupa, Asya ve Amerika'da neşvü nema bulmuştur.

Cenab-ı Hak Hazretleri rütbe-i mübareklerini daha da aziz ve âli, himmet ve teveccühlerinden de ziyadesiyle hisseyab eyleye, amin!..

Urfalı Halil Hafız (k.s) ın, İmam tayin oluşu ile ilgili berat şöyledir:

"Yüce Vakıflar Nezaretine baglı vakıflardan Urfa'da bulunan Mevlid-i Halilürrahman Cami-i Şerifi ve Vakfından olmak üzere günlük 5 akçe vazife ile imamlık vazifesini yürüten Seyyid Abdullah'ın ve daha sonra da oglu Abdurrahman'ın dahi çocukları olmadığı halde vefat etmeleri sebebi ile halen bu hizmeti eda eden, salihlerin özü, Hafız Halil'in kusursuz hizmet etmek şartı ile 1397 senesi Sefer Ayı yirmi üçüncü günü bu berat verilmiştir."

Hafız Halil'in (k.s), Dede Efendi'den (k.s) sonra, dergâhta resmi irşad yetkisi isteyen ve Dede Osman Avni (ks) hakkında önemli bilgiler ihtiva eden dilekçesi şöyledir.

"Hakir duacınızın yüce kapıya arzı şudur ki, Vakıflar nezaretine bağlı, Halep Vilayeti dâhilindeki Urfa Şehrinde, Halilürrahman Gölü civarında bulunan, Mevlid-i Halil Aleyhisselam Tekkesi vakfından olmak üzre senelik 1500 kuruş vazife ile beratsız olarak, eskiden beri uygulandıgı sekilde, mürşidlik vazifesini yerine getiren, Yüce Kadiri Yolu Halifelerinden, ibadet ve takvada yücelen büyüklerin meşhurlarından, yetmiş seneden beri zühd ve takva yolunda varlığını fena kılmış, Dede Eyyüb Efendi Oğlu Ebdal Muhammed Efendi Oğlu Mevlana Dede Osman Efendi Hazretleri (Allah onların sırlarını mukaddes kılsın) bundan önce çocuğu olmadığı halde vefat etmiş, varlıgına ihtiyaç duyulan hizmeti sahipsiz kalmıştır. Bu sebepten işbu dilekçeyi gönderen, Kazancı Mahallesi sakinlerinden olup, Dede Osman Avni Baba Hazretlerinden terbiyesini ikmal ve maarifi tahsil ederek izin ve icazet alıp Yüce Kadiri Yolunda Halife ve Dede Osman Avni Baba'nın vefatından beri bu hizmeti yürütmekte olan Müslim Efendi Oğlu Hafız Halil Efendi duacınızın, yukarıda geçen Urfa Şer'i Mahkemesinden halen vakıflar müdürü İsmail Efendi oglu Mustafa Ragıb Efendi hazır bulundugu halde toplanan yüce şeri mecliste, ulema ve meşayıh tarafından kendisine verilen şahadetname beyan

olunmuştur. Bunun üzerine mürşidlik vazifesini hakkıyla ifaya muktedir ve buna hakkı ve liyakatı apaçık belli olduğunu hepsi ihtiyar etmiş, imtihanla da bu husus, mahkemede sabit olmuştur. Adı geçen mahallenin elli birinci hanesinde bir numara ile kayıtlı, yazım tarihinde elli bir yaşında olduğu elinde bulunan evraktan anlaşılan ve bugün askerlik yaşını geçmiş olduğu dahi, beşinci kolordu, redif sınıfı, otuz altıncı fırka yetmiş ikinci sancağına mensub yüz kırk üçüncü alayın birinci Urfa taburunun zabıtları tarafından tanzim edilen resmi evraktan da açıkça anlaşılmaktadır. Bu nedenle adı geçen Halil Hafız Efendi duacınıza kararlaştırılmış şartları tatbik ederek teveccüh etmeniz ve şerefli yüce beratınızı sadaka ve emir buyurulmak ricası ile bu dilekçe yüce huzurlanıza arzedilmiştir. Emir ve ferman Hazreti emir sahibinindir Bu dilekçe 1303 senesi Cemaziyelahir Ayı yedinci günü yazıldı."

Bu Dilekçeye verilen cevapta,

"Salihlerin özü Hafız Halil için mahkemede verilen ilam ve Şeyhulislam tarafından kılınan işaret üzerine yüce vakıflar nezaretinden özetle ifade edildigi şekil ve gereğince fermanım olarak, 1313 senesi Cemaziyelevvel ayının ondördüncü günü işbu şanı yüce beratımı verdim ve buyurdum ki; adı geçen Halil Hafız Efendi mürsşdlik vazifesini resmi olarak kusursuz hizmet etmek şartı ile icra ede..1313 senesi Cemaziyelahir Ayının onbesinci günü yazıldı.

"Antep'li Mustafa (ks) 1921 yılında, Hafız Halil Efendi'den (k.s) ondört yıl sonra vefat etmiş aynı kabre defn olunmuştur. Bu zat vasıtası ile Dede Osman Avni'nin (k.s) yolu Antep'te intişar etmiştir. Bu husus şöyle belirtilir:

"Antep'teki tarihi Deveci Mescidi'nin imamı Arap Baba (k.s), Dede Osman Avni Baba'ya (k.s) bağlıydı.Deveci Mescidi hem cami hem de Kadiri Tekkesi idi. Arap Baba (k.s), Kuşadalı İbrahim Halveti'nin (k.s) Antep'li Halifesi Aydi Baba'nın (k.s) yeğeni idi."

Bazı Mutasavvıf şairler, Dede Efendi (k.s) hakkında tasavvufi şiirler kaleme almışlardır.

1845 de Urfa'da dogan ve 1915 yılında vefat eden Şair Şeyh Halid, bir murabbasında:

"Genci gamda kaldı bu Halid yine zar u hazin
Yetmedi maksuda hayfa kim eder ah u enin
Dede gelmiş yüz sürüp dergâha bu kemter kemin
Kıl mürüvvet el gıyas ey bahrı eltaf-ı kerem"

Diğer bir Mutasavvıf şair Urfa'lı Bikeszade Hulusi de şu mısraları dile getirmistir:

"Kutb-i âlemdir demadem Seyidi Osman Dede
Nur-i azamdır demadem Seyyidi Osman Dede
Zahir u batın yanında bir kuneydil içredir
Ana âlemdir demadem Seyyidi Osman Dede
Nefsini âlemde ahkar gördü öyle zat iken
Seyr-i ekremdir demadem Seyyidi Osman Dede
Hem keramet hem velayet hırka-yı pusundadır
Derde merhemdir demadem Seyyidi Osman Dede
Kıl kanaat ey Hulusi sana şefidir o zat
Kutb-i âlemdir demadem Seyyidi Osman Dede"

Hâsılı Seyyid Dede Osman Avni Baba (k.s) , mutasavvıfların övünç kaynagı, tasavvuf ilminde mütebahhir, evliyaullahın büyüklerinden, kerametler sahibi bir pir idi. Apaçık kerametlere ve yücemakamlara sahipti. Sırrı açık basireti kuvvetli, duası makbul, himmeti yüce, zamanındaki mutasavvıfların imamı, zühd ve takvada benzersiz, muhakkık bir kamildi. Ariflerin önderi, saliklerin sığınağı, sırların hazinesi, tarikatın delili, hakikatın tercümanı idi. Genç yaşında irfan feyzine mazhar olmuştu. Kalblerin mahbubu, ulema ve sulehanın mergubu idi. Uşşakı Muhammediyyenin terbiyesine yetmiş yıl vakf-ı can etmişti. Elinden marifet şarabını içen nice zatlar, aşk-ı Hüda ile sermest olmuştu. Manevi fütuhatlar ile bezenmiş yüce ruhları ravza-i cinana uçtuktan sonra, Kabr-i Enverleri uşşak-ı ilahinin ziyaretgâhı ve iltica mercii olmuştur. Yüce menkıbeleri hala dillerde dolaşmaktadır. Kaddesellahu sırrahu ve nefeanellahu bihi.(. ***Karakaş, M.'Şanlıurfa Evliya ve Âlimleri', Şanlıurfa 1996, s.10-50 .Bağdati İ.D.,'El Bazül Esheb',Uluçınar Yay.İstanbul 1976 s.100-200. Sahiner, N.'Gaziantep'in Yok Edilen Camileri',İstanbul 1995, s.51. Alpay,B.,'Şanlıurfa Şairleri',Şanlıurfa 1986 ,s.70-110. Miftahul irşad 1993)***

EŞ-ŞEYH ES-SEYYİD HACI ÖMER HÜDAİ BABA(k.s) (D.M.1821-V.M.1905)

Hacı Ömer Hüdâî Baba (k.s) Hazretleri 1821 yılında Harput'un Mürü (Yünlüce) köyünde doğdu. Babası İbrahim Efendi'dir. Lakapları Kaymakamzade diye söylenir. Çocukluk ve gençlik yıllarına ait yeterince bilgi edinemedik.

Anadolu'nun yetiştirdigi büyük veli, ***"ihtiyacı olup da bizden yardım istemeyenin yüzü bir kara, istendiğinde eğer biz yardımına***

yetişmezsek bizim yüzümüz iki kara olsun, biz hayatımızda kındaki kılıç gibi, mematımızda kından çıkmış kılıçgibiyiz " buyurarak alemşumül olan yüce tasarruflarını izhar buyurmuşlardır.

Hacı Ömer Hüdayi (ks), orta boylu, vücudu güçlü, endamı ölçülü, gayet yigit ve şecaatli olup ata binmekte mahirdi. Şemaili gayet gökçek ve ölçülü idi. Çehresi müdevverdi. Benzi beyaz ve birazda bal rengine çalardı. Gözleri siyah ve turuncu idi. Sakalı ak ve uzunca idi. Başına keçeden sivribir külah koyar, üzerine yeşil sarık sarardı.

Hacı Ömer Hüdayi'nin (ks) , Memnune, Saadet, Hafize isminde üç kızı, Ahmet isminde bir oğlu dünyaya gelmiştir. Ahmet Visali namı ile tanınan bu zat Hacı Ömer Hüdayi'nin (ks) âli teveccühlerine mazhar olup O'nun (k.s) hulefası arasında yer almış ancak genç denecek yaşta, bu fenadan dar-ı bekaya rıhlet buyurmuşlardı.

Genç yaşında gönüllü olarak Erzurum askerlik ocağına kaydolmuş, kısa bir zaman sonra da kır serdarlarının başına reis olmuştur.

Bu yıllarda askerlerine hoş ve safâlı davranmış, onları rahat yerlerde yatırıp kendisi de büyük düşman bildiği nefsiyle mücadeleye giriştiği için çakıl taşlarının üzerinde yatmışdı. Kaputunu başına çeker sabaha kadar Cenab-ı Hakk'a taat ve ibadette bulunur, durmadan ağlayıp Zikrullah ile meşgul olurdu. Cenab-ı Hakk'a sık sık şöyle dua ederdi:"***Ey ulu Rabbim! Senin merhametin sonsuz bir deryadır. Şu yatan kullarının hüzün ve kederlerini bertaraf eyle. Onların hüzün ve kederlerini ben mücrim kuluna kerem kıl."***

Ey Âlemlerin Rabbi olan Allah'ım! Onları ve cümle kullarını cevr ü cefadan uzak eyle. Bu kullarına her iki dünyanın iyiliklerini ve güzelliklerini lütuf ve ihsan eyle. İki cihanda da zevk ve sefâlar içinde yaşamalarını nasip eyle..."

Hacı Ömer Hüdâî Baba (k.s) Hazretleri bir vazife münasebetiyle Erzincan'a gönderilir. O zamanlar Erzincan'da Terzi Baba (k.s) vardır ve halkın irşadıyla meşgul olmaktadır. Bu vesile ile onun sohbet ve vaazlarında bulunur.

Tarikata İntisabı:

Bir gece rüya âleminde kendisine:" Bu kadar zaman maddi paşalık yaptın. Biraz da manevî paşalık yapsan, olmaz mı, dîye hitap edilir. Derhal***Muhammed Vehbi (k.s)*** Hazretlerinin ***(Terzi Baba'nın***) dergâhına gider, Rüyasını anlatır, intisap etmek istediğini söyler.

Terzi Baba (k.s) Hazretleri:"Evladım, senin nasibin halifemiz Arapkirli Ömer Nurani Baba (k.s) Hazretlerindedir. Var ona git, der."

Bu emir üzerine askerlik görevinden istifa edip Arapkir'in yollarına düşer. Şiddetli bir kışın hüküm sürmesi onu yolundan bir an bile döndürmez. Nihayet Arapkir'e varıp Ömer Baba'ya intisap eder. Böylece İlk olarak Tarik-ı Nakşî'ye şerefine mazhar olur.

Hacı Ömer Hüdâî Baba (k.s) Hazretleri senelerce Ömer Nuranî Baba'(k.s) nın sohbetlerine devam edip hizmetinde bulunup, Onun feyiz ve himmetinden ziyadesiyle İstifade edip. Teveccühüne nail olur.

Hacı Ömer Hüdâî Baba (k.s) günlerden bir gün şeyhini ziyaret etmek maksadıyla Arapkir'e gider. Yanına da şeyhine hediye etmek üzere bir çuval dolusu pamuk alır.

Arapkirli Ömer Nuranî Baba (k.s) Hazretleri, vaktiyle zengin bir tüccar iken her şeyini Allah yoluna sarf edip zaruret içine düşmüştü. O sıralarda, Ali Rıza Paşa'nın kardeşi olan hanımının çıkrık eğirerek ürettiği İplikleri satmak suretiyle geçinmektedir. Bunun İçin pamuk almasını İsteyerek onu bir hayli sıkıntıda bırakmıştı. Tam bu sırada Şeyhinin kapısına gelen Hudai Baba, onların konuşmasının bitmesi İçin uzun süre bekler. Sonra dayanamayarak kapıyı vurar ve içeri girer, hediyesini takdim eder.

Nurani Baba (k.s):Evladım, o çuvalındaki nedir?

Efendim, belki lazım olur diye bir miktar pamuk getirdim, der, Arapkirli Ömer Nuranî Baba (k.s):

Ya Ömer'im, sen Hızır mıydın ki, bana böyle yetiştin, deyip müridine teveccühte bulunur ve bir nazar eder. O teveccühün neşesiyle kendinden geçen Hacı Ömer Hüdâî Baba (k.s) Hazretleri, Peygamberlerin cümlesiyle görüşüp Peygamber (s.a.v) Efendimizle pirinç pilavı yediğini görür. Peygamberimizin (s.a.v) dua ve iltifatlarına mazhar olur. Nice âli mertebeleri kat eder.

O anı Hacı Ömer Hüdâî Baba (k.s) Hazretleri şöyle anlatıyor:

-"Bana öyle bir hal oldu ki, Efendim beni 124 bin Peygamberin ruhaniyetiyle bir anda görüştürdü. Cümlesi saçlıydı. Kiminin saçı sırtına, kimininki beline, kimininki de topuklarına kadar uzanıyordu. Sadece H.z İbrahim (a.s) ve Resulü Ekrem (s.a.v) Efendimizin saçları kısa idi."

Hacı Ömer Hüdâî Baba (k.s) Hazretleri bu hadiseden sonra bir müddet daha Şeyhi Arapkirli Ömer nurani Baba (k.s)'ya hizmette bulunur.

Günlerden bir gün yine Şeyhini görmek için Arapkir'e gider. Fakat Şeyhi ona kapıyı açmaz. Ne kadar ısrar ettiyse de çare olmaz.

—Evlad, senin burada nasibin kalmadı. Git kendine başka bir yer bul.

— Hayır, Efendim, benim kapım bu eşiktir. Buradan başka bir yere gidemem.

Hüdâî Baba, Şeyhinin eşiğine kapanır, yalvarır, yakarır. Bu hale dayanamayan Arapkirli Ömer Nuranî Baba (k.s) Hazretleri onu içeri alıp der ki:

- Evlad, artık benim sana yapabileceğim bir şey yoktur. Ben seni getirebileceğim yere kadar getirdim. Buradan öteye seni ancak Dede Osman Avni Baba (k.s) Hazretleri götürür. Artık var git nasibini Urfa'da ara.

Böylece onun, Meşâyıhı Kadiriye'den Dede Osman Avni Baba (k.s) Hazretlerine gitmesi gerektiğini, geri kalan manevî tahsilinin o'nun tarafından ikmal edileceğini işaret ve tavsiyede bulunur.

Hacı Ömer Hüdâî Baba (k.s) Hazretleri bu tavsiye Üzerine derhal Urfa'nın yolunu tutar: Urfa'da ise Dede Osman Avni Baba (k.s) Hazretleri Hüdâî Baba'nın gelmesini beklemektedir.

Dede Osman Avni Baba (k.s) Hazretleri kendisine hizmet eden müridi alarak Arapkir tarafındaki kapılardan birinde beklemeye başlar. Müridine de "şu tipte birisi gelecek; onu bana haber ver" dedi. Nihayet beklenen kişi karşıdan göründü. Dede Efendi (k.s) ayağa kalkarak:

- Ömer, diye seslendi. Hüdâî Baba (k.s) iltifat etmedi. Bunun Üzerine Dede Efendi (k.s):

- Ömer, Nurani Baba'nın dediğini unuttun mu? Dedi. Bu sözü duyan Hacı Ömer Hüdâî Baba (k.s) Hazretleri gelip Dede Osman Avni Baba (k.s) Hazretlerinin elini Öptü ve teslim oldu.

Bir müddet sonra Dede Osman Avni Baba (k.s) Hazretleri Hüdâî Baba'yı hacca gönderdi. Halep, Şam, Hicaz civarlarında uzun bir zaman Bor'lu Kuddûsî Baba (k.s) ile beraber seyahat ettiler. Onun yanında seyrü sülukunu tamamladı.

BAZI MENKIBELERİ

Hac farizasını ifa etmek için Arafat dağında bulunduğu sıralarda bir gece rüyasında Hz. Fatıma(R.anha) validemizi gördü:

- Ey Ömer, git de babam Resulûllah (s.a.v) Efendimizin kabristanından akan rahmet suyundan iç, ellerini, yüzünü yıka...

- Ey Nebiyi Zişan'ın kızı!.. Resulûllah (s.a.v) Efendimizin kabristanında rahmet suyu yoktur ki İçeyim.

Hacı Ömer Baba (k.s) Hazretlerinin elinden tutan Fatıma (R. Anha) validemiz onu doğruca babası Fahr-i Kâinat (s.a.v) Efendimizin kabri saadetlerine götürdü.

Hüdâî Baba (k.s) türbeye girince hayretler içinde kaldı. Çünkü Resulûllah (s.a.v) Efendimizin kabrinin mübarek ayakları dibinde nûranî bir su akıyor, bakanların gözlerini kamaştırıyordu. Fatımâ (r.anha) validemiz hemen eğilip avuçladığı suyu Hüdâî Baba'ya içirdi. O'nun ellerini yüzünü yıkadı.

Sonra:

—Yavrum, Ömer... Nasibini aldın, dedi. Ortadan kayboldu. Aynı anda birden bire uyanan Hacı Ömer Hüdâî Baba,(k.s) vücudunun tamamen titrediğini, İçinin ferahlamış olduğunu, dilinin "Allah" esmasını zikrettiğini gördü.

Günlerden bir gün büyük bir âlimin Mekke'ye geldiğini, Kâbe'de halka vaaz ettiğini duydu. Akın akın o tarafa giden halka karıştı. Beytullah'a gitti. Gürdü ki, hakikaten de çok büyük bir âlim o kadar güzel vaaz ediyordu ki dinleyenler coşkunluk içindeydiler. Kimisi ağlıyor, kimisi kendinden geçmiş, kimisi de baygın bir haldeydi. Avam tabakasındaki halktan, yukarılara doğru âlimler, şeyhler ve şehir eşrafı o büyük âlimi dinlemek için Kâbe'de bulunuyorlardı. Yüzü yeşil bir nikapla örtülü olan âlim zat, gittikçe coştu, halkı da o derece coşturdu.

Sohbetin ardından Beytullah'ta bulunanların cümlesi o kadri yüce zata intisap ettiler. Hacı Ömer Hüdâî Baba (k.s) ise bir köşeye çekilmiş, hiç sesini çıkarmadan duruyordu. O'nun bu hal sohbet eden zât tarafından anlaşılmış olacak ki, Hacı Ömer Hüdâî Baba (k.s) Hazretleri'ne yaklaşıp:

-" ***Ey asasına dayanmış olan kişi! Seni tek kanatlı bir kuş gibi görüyorum. Bana biat edersen, seni çift kanatlı kuş yaparım,*** diye manidar bir sual yöneltti, Hacı Ömer Hüdâî Baba (k.s) Hazretleri hiç tahmin etmediği bir anda kendisine yöneltilen bu suale karşılık birdenbire durakladı. Sonra kendini toplayıp tanımadığı bu zata şöyle cevap verdi:

-" Efendim, benim de sizin gibi bir sultanım var. O beni layık olursam, isterse alî eder, İsterse zelil eder. Size karşı bir kusur işlediysem affedip beni mazur görün. Bana dua buyurun yeter."

Bu sadıkane cevap üzerine Dede Osman Avni Baba (k.s) Hazretleri yüzündeki nikabı kaldırdı. Hüdâî Baba (k.s) ise, bu kadri yüce insanın kendi şeyhi olduğunu görünce hepten şaşırıp kaldı. Ziyadesiyle memnun ve mesrur oldu

Dede Osman Avni Baba (k.s) Hazretleri de, müridinin bu sadıkane teslimiyeti ve bağlılığı üzerine O'na teveccüh edip nazar buyurdu. Nice manevî mertebelerden geçirip O'nu maksûduna eriştirdi.

Hüdâî Baba (k.s) Hazretleri, Dede Osman Avni Baba (k.s) Hazretleri için şöyle derdi:"***Zahiren gözleri görmezdi ama manen müminlerin hallerini sezer, onların durumlarını bilirdi. O devrinin kutbu idi."***

Hacı Ömer Hüdâî Baba (k.s) Hazretleri, şeyhinin vefatından sonra irşad makamıyla vazifelendirildi. Çok sayıda halifesi, sayılamayacak kadar müridi oldu. Anadolu'da ve dünyanın değişik yerlerinde Tarikat-ı Âliye'yi neşrettiler.

Şeyh Hazretleri Zikrullah yaptırırken bazen mazhar (def) çaldırır, zikri onunla birlikte yaptırırdı. Bu hadiseyi duyan belde halkı laf ederdi. Bu durumu bebe müftüsü Beyzade Efendi'ye şikâyet ettiler.

Bu vesileyle günlerden bir gün Müftü Efendi, Hüdâî Baba'yı uyarmak, güyâ o'nu irşâd etmek maksadıyla şehre davet etti. Baba Hazretleri şehre vasıl olup müftünün evine gider. Bakar ki Müftü Efendi namaz kılıyor. Selam verip bir köşeye oturur. Müftü Efendi namazı bitirdikten sonra Hüdâî Baba (k.s)'ya dönüp;

Siz kimsiniz, diye sorar. Hacı Ömer Hüdâî Baba (k.s) Hazretleri de:

Ben sizin dümbelekçi dediğiniz şeyhim, diye cevap verir.

Müftü: Namaz kılan adama ancak senin gibi birisi selam verir, diye hakarete yeltenince Hazreti Şeyh, Müftü'ye şöyle cevap verir***: Müftü Efendi, sürü otlatıp koyunları saymak namaz mıdır?***

Namazda iken koyunlarını hatırından geçiren Müftü, yaptığı kusurdan müteessir olarak af diler, Hazret-i Şeyh'e hürmette bulunur.

Hacı Ömer Hüdâî Baba (k.s) Hazretleri İmam Bedrettin Efendi'yi getirterek aralarında şöyle bir vazife taksiminde bulunur:"*İmam Efendi, sen hoca ve müezzinlerle, okumuş yazmış olanlarla ilgilen. Onların dilinden sen anlarsın. Eşraftan olan zenginlerle, varlıklı ve mevki sahipleriyle de bu efendi meşgul olsun. Onları da ancak bu irşad eder. Bize de Ümmet-i Muhammed'in fakir ve*

günahkârları, hey gazileri, kalender meşrep olanları kalsın. Onlarla da biz uğraşalım.

Hakikaten de Hacı Ömer Hüdâî Baba (k.s) Hazretlerinin halife ve müridlerinin ekseriyeti zikredilen İnsanlardan müteşekkildi. Hatta o devirde Elazığ ve çevresinde Hamza namıyla meşhur ve halkın fevkalade korktuğu bir eşkıya vardır ki, İlginç bir hadiseden sonra Hacı Ömer Hüdâî Baba (k.s) Hazretlerine intisap etmiş ve o'nun seçkin halifelerinden olmak şerefini kazanmıştır.Şöyle ki:

Hamza Baba, namlı bir eşkıya iken devamlı soygun yapmakla uğraşırdı. Günlerden bir gün Hüdâî Baba (k.s) Hazretlerini soymaya karar verdi. Karanlık bastırınca bahçeye girer. Tam bahçenin ortasına gelince ayakları birdenbire tutulur. Ne kadar uğraştıysa bir türlü ayaklarını hareket ettiremez. Bir de bu esnada öyle bir aksırık nöbetine yakalandı ki, mani olmak için ne kadar gayret sarf ettiyse yine de engel olamadı, birdenbire aksırdı. Hemen ardından da Hacı Ömer Hüdâî Baba (k.s) Hazretlerinin sesini duydu:

Hamza, gel!.. Biz aldığımızı vermeyiz. Verdiğimizi de almayız.

Baba, silahı bırakıp da mı geleyim, yoksa alıp da mı geleyim, deyince Hacı Ömer Hüdâî Baba (k.s) Hazretleri cevaben şöyle buyurdular:

Al gel evladım, al gel; onun da lazım olacağı zamanlar olur.

Hüdâî Baba (k.s) Hazretleri'nin sayılamayacak kadar müridi ve kendinden sonra tarikini neşreden altmış tane mümtaz halifesi vardı. Bu halifelerden bazıları şunlardır:

1.Kürklü Hacı Muhammed (k.s)
2.Ahmet Visali (k.s)
3. Göllü Mustafa (k.s)
4. Hamza (k.s)
5. Sükrü (k.s)
6. Muharrem Hilmi (k.s)
7. Tepecikli Mehmet (k.s)
8. Perçençli Mehmet (k.s)
9. Boranlı Abdullah (k.s)
10. İzolulu Muhammed Emin (k.s)

Bunlardan biri de eş-Şeyh es-Seyyid Hacı Muhammed Baba (k.s) Hazretleridir. Hüdâî Baba (k.s) Hazretleri'ne intisap ettikten sonra, o'nun muhabbetine ve teveccühüne nail oldu. Hüdâî Baba'nın o'na olan muhabbetini çekemeyen bazı müridanı:

- Baba Hazretleri, bu adamda ne buluyor ki, o'nu böyle fazla seviyor, diye söylenirlerdi. Onların bu hali Hüdâî Baba'ya malum oldu. Bunun sebebini onlara göstermek için bir gün hepsini evine davet etti. Ellerine birer kürek vererek Tekkenin önündeki bahçede biraz çalışmalarını söyledi.

Kimi elindeki kürekle, kimi de kazmayla bir ark açıyorlardı. Birden Hacı Ömer Hüdâî Baba (k.s) güldü.

Söyleyin bakalım niçin güldüğümü? Dedi. Hiç birinden cevap çıkmadı.

Kürdoğlu, sen söyle diyince Hacı Muhammed Baba (k.s):

Efendim, bizim küreklerle attığımız toprakların Habeşistan'da cihad eden Müslüman askerlere siper olduğunu görüyorum, cevabını verdi.

Hacı Ömer Hüdâî Baba (k.s) Hazretleri diğerlerine dönerek:

Niçin o'nu daha fazla sevdiğimi şimdi anladınız mı, dedi.

Şeyh Hazretleri'nin Muharrem Hilmi Efendi İsminde bir arif müridi vardı. Bu zat Harput'ta müezzinlik yapar, ilim tahsilinde bulunurdu. Bir gün Hacı Ömer Hüdâî Baba (k.s) Hazretleri'nin Harput'a geldiğini öğrenince gidip o'na intisap etti. Sohbetiyle ve feyziyle şeref buldu. Şeyh Hazretleri şehirden ayrılırken Muharrem Hilmi Efendi (k.s):

- *Efendim, mekânınızı bize söyleseniz. Bazı zamanlar sizi görmek için gelmeyi arzu ederiz, diye maruzatta bulundu.* Hüdâî Baba (k.s) Hazretleri de cevaben buyurdular ki:

— Evlad, biz müridimizi istediğimiz zaman kalbine bir çengel takar çeker getiririz. Gerisine lüzum yoktur.

Bir müddet sonra Muharrem Hilmi Efendi'nin gönlüne Şeyhinin aşk ve muhabbeti öyle düştü ki, yolu izi ve adresi bilmediği halde Elazığ'ın yollarına düştü. Kövenk'e gelince Hazret-i Şeyh'in evini sorup öğrendi, o tarafa yöneldi. Bir de baktı ki, efendisi bahçenin önüne çıkmış yolu bekliyor. Yanına gelince Hazret-i Şeyh o'na manidar bir hitap ile şöyle buyurur;

—Evlad, ben sana istediğim zaman çeker getiririm diye söylememiş miydim?

VEFATI

Hüdâi Baba (k.s) Hazretleri'nin "Hüdâî mahlasıyla arifane ve âşıkane söylediği şiirler pek meşhurdur. Müridânından Muharrem Hilmi Efendi, Hazreti Şeyh'in şiirlerini "Divan-ı Hüdâî" ismiyle bir

araya toplamıştır. Hazreti Şeyh, bir kurban bayramında 85 yaşlarında olduğu halde vefat eyledi, **(Rûmi: 1321, M: 1905).**

Eş-Şeyh Es-Seyyid Hacı Ömer Hüdâî Baba (k.s) Hazretlerinin mübarek kabri saadetleri halen Elazığ'ın Kövenk (Güntaşı) köyündedir. Torunları türbesinin korunmasıyla ilgilenmekte ve gelen giden ziyaretçileri layıkıyla ağırlamaya çalışmaktadırlar. Son zamanlarda Hüdâî Baba (k.s) vakfı çalışmaları da yapılmaktadır. Mübarek makamları ziyarete açıktır.

Cenab-ı Hak sırrını aziz kılıp mübarek makamlarını daha da âli eylesin. Himmet ve şefaatlerinden mahrum eylemesin. Âmin... Kabir taşında şu ifadeler yer almaktadır.

Budur kabr-i müniri ol cenab-ı hazreti Şeyhin
Hakikat ilmine vakıf şehir-i pir Ömer Baba
Ziyaret kıl hulüs ile dilersen feyzyab olmak
Olur, maksuduna nail iden bir fatiha ihda
İdüp rahmetle yâd anı iderse her kim istimdat
Ulaşır himmeti şeyhin muin olur ana Mevla
Diriğa halka-i zikrinden ayrılmış müridanı
Firakıyla yanan diller ziyaretle olur itfa
Dedim tarih vefatına dü ceşmime dolan kanla
Mukim-i cennet-i ulya ola yarab Ömer baba
Sene 1322

Hacı Ömer Hüdayi (k.s) türbesinin bahçesinde bulunan Oğlu Ahmet Visali'nin (k.s) kabir taşında ise *"Hulefa-yı Kadiriyyeden Şeyh Ahmet Efendinin Ruhuna Fatiha, 5 Şubat 1309 "* yazılıdır.

O'nun(k.s) bize kadar ulaşan emanetleri arasında tesbihi, tacı, külahı bulunmaktadır. O'nun (k.s) yolunu ve manasını temsil eden mübarek taçları dört dilimli olup, her bir diliminde Allah'a (c.c) vuslatın merhaleleri olan "şeriat, tarikat, hakikat, Marifet " yazılıdır.

Hacı Ömer Hüdayi Baba ' nın (k.s) şiirlerinin toplandığı "Divan-ı Hüdayi " adlı bir eseri bulunmaktadır. Aşağıdaki Manzumeler, Divan-ı Hüdayi'den alınmıştır.

Gel etme sırr-ı Hakk'ı faş, dahi kimseye atma taş
Bir gün gidersin dünyadan, işin olur uhrada yaş
Sakın dünyaya aldanma, bunu sana kalır sanma
Yoktur bakası inanma, ederse ger seni bir baş
Bir kimseyi incitme gel, hiç verme işine halel
Muhtaçlara gel tut bir el anlara daim yedir aş

Kimseye kemlik dileme, kibredip ağır söyleme
Düşeni azar eyleme hiçbir gönül yıkma adaş
Hüdayi gel görme hakir velev ki olsa bir esir
Gerek kebir gerek sağır edna görüp oynatma kaş

Hacı Ömer Hüdayi Baba 'nın (k.s) , tevhid hakkındaki şu manzumesini okuyup 'da, aşkile tevhid etmemek mümkün mü?

Gel Hakk'ı çok zikredelim, ismini hep vird edelim
Leyl u nehar halvet edup, aşkiyle tevhid edelim
Gel derme bu sim u zeri, böyle cifeden ol beri
Kamuya ol Hak rehberi aşkiyle tevhid edelim
Gel tevhide çalış heman, bülbül gibi eyle figan
Maksudunu verir inan, aşkiyle tevhid edelim

Döndür Hüda'ya yüzünü, sevdir O'na kendi özünü
Zikr eyle pak et özünü, aşkiyle tevhid edelim
Zikre çalış olma kesel, çek masiva şuğlünden el
Hak meydanı açıldı gel, aşkiyle tevhid edelim
Çoktur velim Hakk'ın yolu, Tevhid kamunun efdali
Ol bu gülzarın bülbülü, aşkiyle tevhid edelim
Cümle ezkarın efdali, tevhid buyurmuştur nebi
Budur ekmelin mezhebi, aşkiyle tevhid edelim
Zikr-i Hüda'ya et devam, çünkü zikreder has u am
Bulur gönül aşkta makam, aşkiyle tevhid edelim
Gel azmet Hüdayi Baba, düşme bu dar-ı girdaba
Olur, bütün ömrün heba, aşkiyle tevhid edelim

O'nun(ks) âlim hulefasından olan ve "Mevizayı Hilmiyye, Menazilüssalikin, Makamat-ı ezkar-ı ilahiye lissalikittarikatilKadiriyye, Hediyyetüzzakirin,

Divan-ı Sırrı, Hacı Ömer Hüdayi Kuddise sırrahul Ali Hazretleri 'nin Tercüme-i Hali ile Menakıb-ı Alileri " gibi eserlerin sahibi olan, Muharrem Hilmi (k.s), "Divan-ı Sırrı" adlı eserinde, Hacı Ömer Hüdayi'yi (k.s) şöyle tavsif eder.

Serdar-ı şah-ı evliya şeyhim Hacı Ömer Baba
Rehber-i habib-i hüda şeyhim Hacı Ömer Baba
Pirlerin hünerverisin, âşıkların serverisin
Hakikatın gevherisin şeyhim Hacı Ömer Baba
Kim sana etse iktida, ana muin olur hüda
Çünkü sen oldun hak nüma şeyhim Hacı Ömer Baba

Dillerin gevher kanısın âşıkların sultanısın
Tarikatın erkânısın şeyhim Hacı Ömer Baba
Hakkın ism-i celalinden gül açılmış cemalinden
Hiç doyulmaz kemalinden şeyhim Hacı Ömer Baba
Eşiğine baş koymuşam nur-i feyzinle dolmuşam
Ben mest-i müdam olmuşam şeyhim Hacı Ömer Baba
Çün zikreyledin Hüda'yı oldun anınçün Hüdayi
Sırrıdır sana fedayi şeyhim Hacı Ömer Baba
Mürşidim Hüdayidir himmeti Hüdayidir
Girmeyen tarikine zahid-i mürayidir
Benim şeyhim velidir veliler serveridir
İktida etmeyenler ana mutlak delidir
Daim teveccüh eder gönülden hakka gider
Kime nazar ederse vasıl-ı Hüda eder
Ruküu bağdadedir İmdadı feryadedir
Bu kemter Sırrı senin kapında bir gedadır

Şeyhimin bahçesinde gül dermeye kim gelir
Bülbülveş gül dalında hoş ötmeye kim gelir
Şeyhimin hoş illeri açılmış hep gülleri
Ötüşür bülbülleri dinlemeye kim gelir
Reyhanlı bağları var sümbüllü dağları var
Zülfünde ağları var devşirmeye kim gelir
Şeyhimin kemalini Ruhundaki âlini
Gül gibi cemalini seyretmeye kim gelir.
Severim özlerini hususan gözlerini
Sitemden gömleğini giyinmeye kim gelir
Bana etti bir oyun raz-ı nihanım duyun
Şeyh kapısında boyun hoş bükmeye kim gelir
Elim var dameninde ululuk var şanında
Şeyhimin divanında diz çökmeye kim gelir.

Şeyhimiz Ömer Hüdayi dedi olmayın mürai
Sıdk ile zikret Hüda'yı gel gülşeni tevhide gir
Olma zahid-i mürai yetişe feyz-i Hüdayi
Ömer Hüdayi ey şahım kasrı cennette bir güldür
Muharrem sırrı kâtibi ana her demde bülbüldür

Tarikatte aşıkanı Hüda'ya Şeyhi Kâmildir
Sahibi hal olan bir mürşid-i kâmil arar isen
Tariki Kadiride Hüdayi bir doğru delildir
Afitab-ı aşk doğunca kalbime rahşan eder
Ref edüp benlik hicabın varlığın i'lan eder

Feyz-i Hüdayi serapa kaplamıştır âlemi
Nabina görmez bu feyzi ehli dil izan eder
Görse vechi batının bir kâfir o anda heman
Parmağın ref eyleyüp ez dil ü can iman eder
Sende hiç yokmu vefa ey şuhi sitemkâr acep
Gülzara estikçe feyzi andelip nalân eder

Hak ana vermiş tasarruf kudretinde etmesin
Bir nazar etse dile ger kabil-i irfan eder
Gerçi çul puşide bir fakir görünür sureta
Âlemi batında dü kevne dila ferman eder
Sırrıya gel bab-ı dergâhına eyle iltica
Ser furu eden fakiri âleme sultan eder

Enis ü munis-i ruh-i revanım
Canım nur-i uyunum valaşanım
Nesim-i feyzin eyledikçe zuhur
Meserretler bulurdu dil ü canım
İşaret-i beşaretler ederdin
Ruşen kılar idin dil-i suzanım

Beni diyar-ı gurbetlere saldın
Şeb-i tarikle geçirdin zamanım
Meğer guruba çekilmiş ziyaı
Sema-i dilden ol mihr-i tebanım
Bu ye's-i pürmelâl içinde iken
Nasıl terk eyledin beni cananım

Bana bu firkatin çok etti tesir
Anınçün kesmezem ah u figanım
Gönlümün mürğ-i aşkı etti pervaz
Hali kalmadı avazdan aşiyanım

Ümidim var idi Hüdayi Baba
Ede irşad bu dil-i natüvanım
Bu sırr-ı nacizin eyleme mahrum
Feyz-i nesimine ğark et hakanım
Esüp bad-i ecel bahar-ı ömre
Takatim bitap etti büktü belim
Sema-i cinane eyledi pervaz
Ümidim goncasından üzdü elim
Sanırsın guruba çekildi mahım
Kesildi feyz-i nur-i mey ü mülüm
Enis ü munisim gitti cihandan
Tarih düştü cerağ-ı cam-ı dilim
Firaki yâre yokmu, Sırri, çare

Ben bu aşkın mecnunuyam ey benim kâmil mürşidim
Hak cemalin meftunuyam ey benim kâmil mürşidim
Aşkım seni arar bulur cemaline hayran olur
Nurlara kalbim boyanır ey benim kâmil mürşidim
Gönül kasrında şahımsın sema-i dilde mahımsın
Hüdayi cilvegahımsın ey benim kâmil mürşidim
Aklımı sahraya saldım aşkın deryasına daldım
Didarına hayran kaldım ey benim kâmil mürşidim
Uludur gayet kemalin ruh verir feyz-i zulalin
Nur neşreder gül cemalin ey benim kâmil mürşidim
Siretin hep şeriattır kelamın dürr-i hikmettir
Yolun ayn-ı hakikattir ey benim kâmil mürşidim
Hakk'ın ismi celalinden gül açılmış cemalinden
Hiç doyulmaz kemalinden ey benim kâmil mürşidim
Her kim sırrına eremez hakikat gülün deremez
Didar-ı Hakkı göremez ey benim kâmil mürşidim
Feda olsun dil ü canım senin yolunda sultanım
Eriştir derde dermanım ey benim kâmil mürşidim
Hüdayi Sırrı sübhane ağlayu geldi divane
Eriştir hak divanına ey benim kâmil mürşidim
Destimi tuttu bir pir gönlüm suzane geldi
Dedi zikret Hüda'yı unut hep masivayı
Adı Ömer Hüdayi nutk-ı irfane geldi
Feyzi erişti elhak eylerdim zikri mutlak

Açıldı dide-i dil genc-i nihana geldi

Ol destgir bu bende-i mücrime Hüdayi
Hep feyz-i sünuhun dola kalbime Hüdayi
Ref eyle hicab perdesini dide-i dilden
Aç bab-ı füyuzatını dilime Hüdayi
Bir kez nazar et benliğimin dağını kaldır
Vahdet nuru işrak ede sırrıma Hüdayi
Senden alıyor feyz ü kemalini bu eşya
Bir çare et bu dil-i mecruhuma Hüdayi
Çün damen-i irşadını tuttum can ü dilden
Feyzin vere nur-i cila ruhuma Hüdayi
Dü destini bu sırrı açup geldi divane
Der feyzini aç ruh-i fütuhuma Hüdayi

Hacı Ömer Hüdayi Baba'nın (k.s) feyz aldığı zevatı, Muharrem Hilmi Efendi (k.s) şöyle anlatır.“Bu fakir-i pür taksir Muharrem Sırri ibni Ahmed Hüdayi-i Harputi, usul-i zikir ve tarikat-ı âliye-i nakşibendiyyeyi Şeyh Hacı Ömer Hüdayi-i Harputi ‘den (k.s) , O da Ömer-i kebir-i Ruhani-i Arapgiri’den (k.s), O da Hayyat Muhammed Vehbi-i Erzincani’den (k.s) , O da Abdullah-i Mekki’den (k.s), O da Mevlana Muhammed Halid-i Bağdati’den (k.s) almışlardır. “Bu fakir-i pür taksir dahi usul-i zkir ve tarik-i kadiriyye-i Şeyh Hacı Ömer Hüdayi ‘den (k.s), O da Seyyid Dede Osman Ruhavi’den (k.s) almışlardır.” O’nun (k.s) seyri sülukunu tamamlamış zevata verdiği icazet, ipek bir kâğıttanolup, icazetnamenin ortasında ‘ilmi Batın’ yazılıdır. Altında da mühürleri bulunmaktadır.

Tasarrufu halen dahi gün gibi aşikâr olan Hacı Ömer Hüdayi (k.s), Anadolu’da Türklerin yetiştirdiği ekâbir-i evliyanın önde gelenlerindendir. Türk Milleti olarak, böyle bir ulülazim hak dostuna sahip olduğumuz için ne kadar övünç duysak azdır.

EŞ-ŞEYH ES-SEYYİD HACI MUHAMMED BABA (k.s) (D. –V.H.1348.M.1929)

Elazığ'ın Hazar gölü kenarındaki Kürk köyünde doğdu. O bölgede kendilerine Gafur oğulları denmektedir. Mübarek hayatlarının ilk zamanları hakkında pek fazla bir bilgi yoktur. Hacı Ömer Hüdâî

Baba (k.s) Hazretleri ile nerede ve ne zaman tanıştıkları da pek bilinmiyor.

Hacı Muhammed Baba (k.s) Hazretleri, kendi köyündeki gayrı menkulü satarak manen olduğu gibi zahiren de Şeyhine yakın olmak için Kövenk'e taşınmayı arzu eder. Bu talebi Hacı Ömer Hüdâî Baba (k.s) Hazretleri tarafından da kabul edilir. Kendisine Kövenk'te bir parça da arazi satın alınır. Böylece oraya, şeyhinin daha yakınına yerleşir.

Hacı Ömer Hüdâî Baba (k.s) Hazretlerinin sohbetine devam edip mümtaz halifelerinden olur. Uzun seneler şeyhinin yakın hizmetinde bulunur.

Hacı Ömer Hüdâî Baba (k.s) Hazretleri fani dünyadan baki âleme teşrif buyurduktan sonra kendisinin manevî hal ve derecesine hiç kimse ulaşamayınca Kurbiyetu'l-Kübra makamı Yemen'de bulunan bir şeyh-i kâmile nasip olur. Hacı Ömer Hüdâî Baba (k.s) Hazretlerinin halife ve müridanının eski neşe ve feyizli halleri kalmaz. Bunun üzerine Hacı Ömer Hüdâî Baba (k.s) Hazretleri, Hacı Muhammed Baba (k.s) Hazretlerine Medine-i Münevvere'ye gidip Resulûllah (s.a.v) Efendimizi ziyaret etmesini ve hizmetinde bulunmasını emir ve işaret eder. Bu manevî emir ve tavsiye üzerine Hacı Muhammed Baba (k.s) Hazretleri derhal Medine'ye gider. Orada yedi yıl kadar mücavir olarak kalır. Bir gün Ravza-i mutahharaya vasıl olup Peygamber (s.a.v) Efendimize: Bana ya şeyhimin makamını verin, ya da canımı alın, diye arz-ı meram ederek istirhamda bulunup şefaatlerine sığınır. Nihayet Cenabı Hakk (c.c) Hazretlerinin lütuf ve keremi, Peygamber (s.a.v) Efendimizin şefaat ve teveccühleri, Pirimiz Mahbubu-ı Subhanî Abdûlkâdir Geylânî (k.s) Hazretlerinin ve silsile-i meşayıh-i kiram efendilerimizin himmet ve duaları bereketi ile Hacı Ömer Hüdâî Baba (k.s) Hazretlerinin makam-ı âlileri Hacı Muhammed Baba (k.s) Hazretlerine ihsan edilir.

Bir müddet sonra Kövenk'e dönmesi manen İşaret olur. Bunun Üzerine Hacı Muhammed Baba (k.s) Hazretleri Kövenk'e gelip Hacı Ömer Hüdâî Baba (k.s) Hazretlerinin postuna oturup İrşad makamına geçer. Onun makam-ı İrşada oturmasını hoş karşılamayan diğer halifeler toplanıp onu makamından tard etmek, posttan kaldırmak İsterler:- Hüdâî Baba'nın bir tek halifesi sen misin ki, gelip buraya oturdun. Bu hakkı nereden aldın; sen kendini ne zannediyorsun, gibi sözler sarf ettiler. Ne kadar uğraştıysalar da muvaffak olamadılar.

Yine böyle bir zamanda Hacı Muhammed Baba (k.s) Hazretleri gayet celalli bir halde onlara şöyle der:- Kuvvetiniz ve kudretiniz varsa kaldırın beni buradan. Manevî kuvvetiniz varsa, işte ben hazırım, kesin. Sonra da diriltin, diriltebilirseniz. Şayet buna muktedir değilseniz, gelin, ben kesip sonra da dirilteyim!O esnada müridandan bazılarına Hacı Muhammed Baba (k.s) Hazretlerinin makamı malum oldu. Boyun eğip tasdik ettiler.

Bu hadiseden sonra bir daha da kimse gelip kendisini rahatsız etmedi. Hacı Ömer Hüdâî Baba (k.s) Hazretlerinin müridânının cümlesi kabul edip rızalık gösterdiler.

Hacı Mustafa Hayri Baba (k.s) Hazretleri der ki: Bir sebepten dolayı Hacı Muhammed Baba (k.s) Hazretleriyle beraber bir yere gidiyorduk. Giderken birden durdu, bir tarlaya girdi. Bîr avuç arpa başağı alıp elinde iyice öğüttü. Sonra da "Ya Allah" deyip elindeki ekin kılçıklarını üfledi. Saman parçaları da uçup gözden kayboldular. Kocatepe-Haymana Harbinin devam ettiği zamanlardı. Ertesi günkü gazetelerde, Kocatepe-Haymana'daki düşman askerlerinin gözlerine ekin kılçıklarının battığı, düşmanın heder olduğu yazılıydı.

Hacı Mustafa Hayri Baba (k.s) Hazretleri, Hacı Muhammed Baba (k.s) Hazretlerinin şöyle buyurduğunu naklediyor:-Cenabı Hakk (c.c) Hazretleri ile aramda bulunan yetmiş üç bin perdenin yetmiş iki binini Bi-iznillahi Teâlâ kaldırdım. Birisinin de ibiklerini topladım."

Bazen Hacı Muhammed Baba (k.s) Hazretlerine sıtmaya müptela olan hastaları getirirler, şifa bulması için Cenab-ı Hakk'a dua etmesini isterlerdi. Hacı Muhammed Baba (k.s)Hazretleri de gelen adamlara; Saçının dalından bir kıl koparıp verir, onlarda suya koyup içince sıtma hastalığından kurtulurlardı.

Hacı Mustafa Hayri Baba (k.s) Hazretleri diyor ki: Hacı Muhammed Baba (k.s) Hazretleriyle Diyarbakır'dan dönerken bir köye uğradık. Orada bulunan köylülerden birisi Hacı Muhammed Baba (k.s) Hazretlerine gelerek: Efendim, hanımım ölüm döşeğinde hasta yatıyor. Ölürse çoluk çocuğum öksüz kalır. Dua buyurun da hastalığından şifa bulsun, diye arz-ı meramda bulundu. Bunun üzerine Hacı Muhammed Baba (k.s) Hazretleri hastanın kulağına bazı şeyler okudu. Köyden ayrılıp epey bir müddet gittikten sonra Hacı Muhammed Baba (k.s) Hazretleri birdenbire durdu: Eksik ettik Hayri! Kadıncağızın ömrü ziyâde oldu ama onun için rızık talebinde bulunmadık, yaşar fakat rızık olarak hiç bir şeyden istifade edemez, dedi ve beni kadının kulağına bir

şeyler okumam için köye geri yolladı. Baba, ne okuyayım, diye sordum. Aklına ne gelirse onu oku, dedi. Ben de gittim. Ya Rabbi, bu kadının rızkını temin buyur, diye dua ettim. Bir de şifâ ayeti okudum. Babanın yanına geldiğim zaman şöyle buyurdu: İşte iş şimdi tamam oldu. Bundan böyle hem yaşar, hem de rızkından istifade eder.

Hacı Mustafa Hayri Baba (k.s) Hazretleri diyor ki: Bir gün Elazığ'a yayan gittim. Ayaklarım şişti. Bunu gören arkadaşlar: Senin bu halin nedir, dediler. ***Ben de:At üstünde gezmiş adamım. Bu şeyhte kuvve-i kudsiyye olmasa bu hale gelir miydin, derken Şeyh Hazretleri arkamdan seslendi: Sen, seni mi geliyor sanıyorsun. Biz nazar ediyoruz da geliyorsun, dedi ve ilave etti: Hanımlarınızı sevdiğiniz kadar bizi sevseniz, sizi Allah'a ulaştırırım.***

VEFATI

Hacı Muhammed Baba (k.s) Hazretleri **H.1348/M.1929** yılında dar-ı bekaya vuslat etmişlerdir. Kendinden sonra irşad makamına Hacı Mustafa Hayri Baba Malatyevi (k.s) Hazretleri geçmiştir. Kövenk'te mürşidinin yanı başında bulunan nurlu kabirleri, aşk ve muhabbet erbabının ziyaretgâhıdır. Ariflerin kâmillerinden ve Kadiriye'nin önde gelen mürşitlerinden olan Hacı Muhammed Baba (k.s) Hazretleri, Pir Abdûlkâdir Geylânî (k.s) Hazretlerinin irfan bahçesinde yetişmiş bir gül-i rana idi. O da, mürşidi Hacı Ömer Hüdâî Baba (k.s) Hazretleri gibi on iki tasavvuf yolundan da irşad makamını ahz etmişti. O'nu koklayan Allah âşıkları, nurlu meclislerine can atıp, O Hazretin hakikat kokusundan zevk almış ve sermest olmuşlardır. Kabirlerinin yanındaki kitabede;

"Saadetle gelen gelsin bu dergâh-ı refi' sana Maarif şem'ini yaksın, bu lazımdır her insana "yazılıdır. Cenâbı Hak makamlarını daha da âli eyleyip himmet ve teveccühlerinden ayırmaya, âmin!

VASİYETİ

Hacı Mustafa Hayri Baba (k.s) Hazretlerine: **Ümmet-i Muhammed için canını feda edeceksin. Onlara daima tavsiyede bulunacaksın. Kelime-i Tevhidin yolundan asla ayrılmayıp, bu nurlu yolumuzu devam ettireceksin. Bunun yanında şu beş şeyden de şiddetli sakınmanı arzu ederim:**

Livâta: Lut kavminin helaki, bu çirkin ve emsali olmayan günahtan ileri gelmiştir.

Gıybet; Otuz üç zina karşılığında olan, şiddetli bir günahtır. Kişinin veli olamayışının en önemli sebeplerinden biri de gıybet günahıdır.Sahibini yüzünün üstünde süründürür.

Bühtan: İftira etmektir. Söylenen hal karşıdakikişide bulunmazsa, söyleyeni küfre götürür.

Nemime: Bütün aile ocaklarını söndürür. Komşuyu komşudan ayırır,

İstihza: Alay etmek, Allah (c.c) Hazretlerinin yarattıklarını hor ve hakir görmektir. Bu ise halk arasında şerefini daima düşürür. Hem de Nezd-i İlahi'de perişan olursun.

Evlat!

Bundan böyle sana on iki tarikten icazet veriyorum. Senin zamanında önemli bir harp olmaz. Senden sonra âlem, başka bir âlem olur. Ben-i esfel kabilesi seninle çok uğraşır. Fakat muvaffak olamazlar.

Evlat!

Sırra çekil. Onların şerrine uğrama. Cenabı Hakk seni bütün zulümlerden muhafaza eyleye. Âmin.

Senin vasıtanla bu tarik neşv ü nema bulur. İleride çok halifen olur. Allah'u Azimüşşan hazretleri onları da feyziyab eyleye. Âmin.

Muhammed Baba (k.s) Hazretleri bunları söyledikten sonra:

"—Ben şeyhimin huzurunda çıplak yatamam. Hemen mezarımı yaparsın, bıraktığım emanetleri alırsın, sıdk ile yoluna devam edersin. Gelen her türlü bela ve kazalara sabredersin. Allah'u Azimüşşan yardımcın olsun. Pirler ve mürşitler himmetçin olsun, âmin, dedi ve beni yolcu eyledi.

EŞ ŞEYH ES SEYYİD HACI MUSTAFA HAYRİ BABA (k.s) (D.M.1895-V.M.1979)

Malatyada **M.1895** yılında dünyaya geldi. Babası Yüzbaşı Mustafa Hayri Efendi, annesi Zahide Hanım, dedesi Münir Efendi, nenesi Zeynep hanımdır. Nesilleri Kocavaizoğulları diye bilinen, ilim ve irfanlarıyla meşhur Kocavaiz (k.s) Hazretlerine, o da Seyyid

Battalgazi (k.s) Hazretlerine dayanır. Soy ve nesepleri Peygamber Efendimize (s.a.v) ulaşır.

Hacı Muhammed Babanın (k.s) halifesidir. Babası doğumundan 33 gün önce Malatya Akçadağ da şehit olmuş, 4 yaşında annesini kaybetmiş yetim ve öksüz olarak, nenesi Zeynep hanımın himayesinde büyümüştür. İlk tahsilini Malatyada yapmış, daha sonra eniştesi Hafız Nazif Bey tarafından İstanbula götürülüp Fransız Kolejine kaydettirilmiş, burada okurken eniştesi onu Gümüşhanevi Postnişini Safranbolulu İsmail Necati (k.s) hazretleriyle tanıştırmış, burada Nakşî tarikatının Halidiye kolundan ders almıştır.

Fransız kolejini bitirdikten sonra Harbiyeye kaydolmuş son sınıfta mezuniyetine iki ay kala Birinci dünya savaşı çıkmış, silâhaltına alınarak Özel bir görevle Medine ve Basraya gönderilmiştir. Gizli evrakları Filistinde Cemal Paşa'ya teslim etmiş, özel bir izinle Medineyi Münevvereye gelmiş Peygamber Efendimizin (s.a.v) kabri saadetlerini ziyaret etmiş,O gün Mevlit Kandiline rastlamış olduğundan umumi temizlik yapılmaktaymış. Başına giydiği Alman hasır şapkasından huylanan Araplar Resûlallah'ı ziyaretine izin vermezler. Peygamber aşığı Hacı Mustafa Hayri Baba (k.s)Hazretleri, Ravza'nın dışında dolaşmaya başlar, o esnada kendisine hal galebe gelmesiyle yere düşer ve balıklama sürünerek Resûlallah'ın bulunduğu yere kadar gelir. Resûl-i Ekrem (sav) Efendimiz:- Gel, ya veledi, diyerek bağrına basar, nikâbının altına alır.Hayri Baba (k.s) derki:- Üç defa Rasûlallah (s.a.v)'ın yüzüne baktım, güneşin ziyası O'nun yanında çok sönük kalırdı."

Medineye gelirken Arap eşkiyalarının saldırısına maruz kalmış, burada onu ölümden Hacı Muhammed Baba (k.s) kurtarmıştır.1920-1922 yılları arasında askerliğini tamamlamış, Osmanlı Devletinin yıkılması, Türkiye Cumhuriyetinin kurulması üzerine Malatyaya dönmüş, Malatya valiliğinde Vâridat memuru olarak görev yapmıştır.

Amcası ve nenesi onu halasının kızı Ümmühan Hanım ile evlendirmiş, bu evlilikten iki çocukları dünyaya gelmiş, daha sonra bu eşi ve çocukları vefat etmiştir. Daha önce Gümüşhanevi dergahına intisablı iken,Gördüğü bir rüya üzerine Hacı Muhammed Babaya (k.s) intisab etmiş, onun manevi terbiyesinden geçerek 12 tarikten insanları irşad görevi almıştır. Cumhuriyyetin ilk yıllarında şeyhiyle birlikte çok sıkıntılı günler geçirmiş, Menemem hadisesi, şeyh Said isyanı nedeniyle takibata uğramış ölümden dönmüşlerdir. Bütün engellere

rağmen görevlerine devam etmiş, şeyhinin vefatı ve vasiyeti üzerine onun halifesi olarak halkı irşad ve tebliğe devam etmiş gönülleri tenvir etmiştir.

Daha sonraları Bedriye hanımla evlenmiş, bu eşinden 7 çocuğu dünyaya gelmiş, bu eşininde vefat etmesi üzerine Şaziye hanımla evlenmiştir. Bu evliliktende üç çocuğu dünyaya gelmiş, hayat mücadelesine ve insanlara hizmet etmeye yılmadan devam etmiştir.1960 yılında Ankara'ya yerleşmiş,1965 yılındada İstanbul'a avdet etmiştir. Ankara, İstanbul, Çankırı, Samsun, Trabzon, Ordu, Kayseri, Kars, İsparta, Giresun anadoludaki birçok vilayeti dolaşmış binlerce mürid yetiştirmiştir. Tarikatı Avrupaya Amerikaya kadar uzanmış, Almanya, Hollanda, Belçika ve Fransada binlerce müridi vardır. Birçok kerameti görülen Hayri Baba hazretleri İstanbul'da **M.17.9,1979 Pazartesi** günü Üsküdar-Suadiyedeki evinde başucunda Yasini şerif okunurken, Hakk'ın rahmetine kavuşmuş vasiyeti üzerine Cenazesini Hafız Mustafa Yaşar ve oğlu Mustafa Hayri yıkayıp kefenlemiş, tabuta konulmuş, evi manevi güzel bir koku sarmış, manevi yeşil bir nur önce kaşlarından burnuna daha sonra sakalından çenesine daha sonrada göbeğine kadarbütün vücudunu kaplamış. Kefenledikten sonra herkes ziyaret etmiş.İlk cenaze namazını Erenköy Camiinde Hafız Mustafa Yaşar Hoca kıldırır,daha sonra Ankara'ya oradanda Trabzon Akçaabata getirilir.Burada birkez daha cenaze namazı kıldırılır. Namazını Haydar Hoca kıldırır. Dahasonra Akçaabat'taki türbelerine defnedilmişlerdir. Kabre oğlu Mustafa Hayri ile Hafız Yaşar Hoca indirir. Kabri Tor şeklinde örülerek yapılır.

Son nefeslerinde***:"Alahümmağfirli verhamni ve elhıkni bir Refikil Ağla"Allahım beni mağfiret et, bana acı, rahmet et. Beni Refikı Âlâya ulaştır."*** Diyordu. Makamı Cennet derecesi âli olsun. Cenab-ı Hak Şefaatlerinden ve himmetlerinden mahrum etmesin. Âmin.Trabzon Akçaabat'ta toprağa verilmezden önce şöyle ilginç hadiseler meydana gelir: Defin yerine gidilirken semada kuşlar, saflar halinde tabutun üzerinde uçmaya başlarlar. Kuş türünde sayılamayacak kadar adet vardır. Aynı zamanda o beldeyi nisbet kokusu basmıştır. Bunu orada bulunanların cümlesi duyuyordu. Böylece defin yapılır. Hacı Mustafa Hayri Baba (k.s)Hazretleri, daha önceden mezarının mutlaka tol halinde yapılmasını sıkı sıkı tembih etmişti. Bu sebepten dolayı üç gün sonra, Cuma günü mezar açılarak istediği şekilde yapılır. Tekrar kapatılır. O esnada orada bulunanların cümlesine kefen

üzerinden el öptürülür. Hepsi de elinin sıcak ve yumuşak olduğunu beyan ederler.

İHVANLARA NASİHATİ

Evladım! Dünya ve ahiret saadeti ancak Allah'ı zikirdedir. Allah'ın zikrini yapanlar dünya ve ahiret selamet ve saadetine ererler.

Evvela bir insan ve müride; hüsn-ü itikad, hüsn-ü amel ve ihlâs gereklidir. Keşif ve keramet arzu etmeyip, dünya ve ahiretten bir şey dilemeyip sırf Hak rızası için çalışması ve her zaman Hakkın rıza ve cemalini ve vuslatını taleb etmesi gerekir.

Yerler ve gökler kendisine keşifle bildirilse, bazı haller görülse de onlara meyl-i muhabbet etmeyip hayvaniyyet ve beşeriyet sıfatlarından geçip, insaniyet, ademiyet ve hakkaniyyet sıfatlarını kazanmak için atiyye ve ihsan sahibini bulmak için çalışmasına ve yoluna ibadet ve taatine tam bir ciddiyetle ve huzurla devamı kendi lehinedir. Keşif ve zuhurat olmasa mahzun olmamalıdır. Belki hakkında böyle hayırlıdır. Cenab-ı Hakkın takdirine razı olmalıdır.

Tarikat-ı Aliyye' ye intisab etmek şart ve elzemdir. Çünkü yoldaki, elektrik bulunan bir santrale ve su bulunan bir kanala kablo ve boru ile bağlanılmadıkça elektrik ve su alınmadığı, hüdayi nabit bir ağaca iyi bir meyve aşısı vurulmadığı takdirde güzel meyve yetişmediği ve bir kap da bulunan süt mayalanmadığı zaman yoğurt olmadığı, komşudan ateş getirmediğin zaman ocağın yanmadığı gibi yedi sahih ve sayılan şeyler kendisinde bulunan yani: Elektrik, su ve mayası olan kimselere bağlanılmaz, onlardan istifade edilmez ise talebenin nefsini ıslah etmesi, feyz-i İlahiyi ve feyz-i Muhammed'i-yi (s.a.v) alıp Hakka yol bulması mümkün değildir. Bu sayılan hasletler her insanda ve her yerde bulunmaz, ehlini bulmak lazımdır. Bulunduğunda da zahir, batın teslim olup sadıkane başka taraflara meyl etmeksizin hizmet etmek gerekir. Malından nefsinden ve evlad-ı iyalinden fazla muhabbet edip sevmek lazımdır.

Hiçbir surette varlığa ve benliğe düşmeden kendini bilcümle mahlukdan edna görmelidir. Ümmeti Muhammed (s.a.v) yetmiş üç fırkaya ayrılmıştır. Yetmiş ikisi delalet de birisi necattadır. O birisi ehl-i sünnet mezhebinde olanlar ki: Kur'an ve hadise ve ashab-ı Resulullaha uyanlardır.

Bir istikamet yüz ve bin kerametten hayırlıdır. Kur'an ve hadisi kendi emel ve arzusuna göre te'vil ve mana verip ruhsatla amel etmemeli azimet ile amel etmelidir. Şeriata uygun olmayan her şeyi terk

etmelidir. Hiçbir nebi ve veliden ibadet sakıt olmamış, haram ve mekruh olan şeyler mubah olmamıştır. " Ma takaddem ma taahhir" günahları af olunmuş iken; Resulullah Efendimiz (s.a.v)'ın ibadet etmekten ayakları şişmiş idi. İnsanı selamet ve saadete eriştirecek salih amel olduğu için, gece ve gündüz namaz, zikir ve Kur-an'a ehemmiyetle devam etmeli, her halde Rızaullah'a ulaşmak için gayret için de olmalıdır.

Şöhret afetdir. Şöhrete aldanmamalı, meyl-i muhabbet duymamalıdır. Sonra insanı helake götürebilir. Her hususda sahih olmalı nakıs olmamalıdır. Kimseyi yüzüne karşı meth etmemelidir. Bu hal dostluk değildir. Kendi kalbinde itikat muhabbet edip gıybetini etmemelidir. Mütevazı olmakla beraber vakarını korumalı hafif meşrep ve hareketli olmamalıdır. Her zaman ve mekânda ilmi ile amil, hüsn-ü edeb ve ahlâk-ı hamide ve hüsn-ü muaşeret sahibi olmalıdır. İhvanlar birbirinin iyiliğini istemeli, aleyhte bulunmamalıdır. Kendilerine fenalık da bulunanlara, iyi muamele etmeli ve hakkında hayır dualar etmelidir. Halkın ehvalini tecessüs etmemeli ve esrarını setr edip ifşa etmemelidir. **"Sudurul ebrar guburul esrar"** buyurulmuştur.

Şeyh ve mürid arasında şer'e muhalif bazı şeyler olursa ve görülürse Musa ve Hızır Aleyhisselamların kıssaları hatıra getirilmelidir. Müride şeytan, cin ve ruhaniler rüyada ve rabıtada zuhur eder ve bazı şeyler söyleyip, haber verirse aldanmamalı ayık olmalı**"Euzu - Besmele " çekip üç defa Şeyh "Abdülkadir Geylani"Hazretlerinden himmet ve imdat istemelidir.** Şeyh Abdülkadir Geylani (k.s) Hazretleri doğruluk üzere temel kurdum zahir ve batın da sözü ve özü doğru olmalı, ikiyüzlü olmamalıdır. Vadinden hulf etmemelidir.

Hakkı ve doğruyu meth etmeli, eğri ve yanlış olanı hatır için ve siyaseten gerek lisan ve gerek kalem ile methû sena etmemelidir. Bir zarar ve ziyan gelmek icab etse kendi nefsine istemeli, üstadına ve sevdiklerine istememelidir**. Kuddusi (k.s) Hazretleri derki**: ***"Ben bu halkın saadet ve iyiliklerine çalışır dua ederim. Onlar beni öldürmeye ve helakime çalışırlar."***

Bende bazı kimselerden duyup haber alıyorum. Bu yüzden çok da üzülüyorum. Lakin ağır hastalıklarına, nefis, şeytan ve cinlere uyduklarından hoş görüyorum. Çünkü bunlar; " Allah (c.c), Lailahe İllallah " diyen ibadet eden mahlûk-u Hüda ümmet-i Muhuhammed-i (s.a.v) yoldan çıkarmaya say-u gayret ederler. Suret-i Hakk'dan

görünürler. Aman evlatlarım Allah (c.c) dostlarına böyle bir fikir ve hareket de bulunmayın, sonra mucib-i helakiniz olur.

Kadınlara yetmiş defa iyilik etsen bir defa kötülük etsen, daima bir kötülüğü söylerler. Erlere yetmiş fenalık yapsan bir iyilik yapsan, bir iyiliği söyler ve gözetirler. Enbiya ve evliya yolu ve ahlâkı, kötülüğe iyilikle muamele etmek ve karşılamak şeklinde özetlenmiştir. Cenab-ı Hakk'in rahmet ve mağfiret deryaları nihayetsizdir. Cümlemizi rahmet ve mağfireti ile yargılasın. Âmin.

Nuh (a.s) kavminden zulüm gördü. Beddua etti, kavmi helak oldu. Şeytan aleyhillane Tufan' dan sonra yanına geldi.

-Ya Nuh (a.s) benim yapamadığımı sen yaptın dedi.

Bizim peygamberimiz'de (s.a.v) zulüm ve hakaretler gördü. Beddua et dediler, etmedi. Rahmeten-lil-âleminim dedi. Belki bu nesilden "Lailahe illallah - Muhammedun Resulullah" diyenler gelir, diye hayır ve ıslahları için dua etti. Bizde helakımıza çalışanlar ve aile şerefimize fena fikir taşıyanlara hayır ile dua etmek ve peygamberimizin (s.a.v) izinde ve ahlâkında yürümek mecburiyetindeyiz. Cenab-ı Hak cümlemize böyle ahlak-ı hamide ihsan buyursun, bihürmeti seyyi-del-mürselin. Âmin…

VASİYETİ:

EÛZÜBİLLÂHİMİNEŞŞEYTANİRRÂCÎYM
BİSMİLLÂHİRRAHMANİRRAHİYM

Tarikat-ı Aliyye-i Kadiriyye Meşayıhından Hadimülfukara Eşşeyh Esseyyid Hacı Mustafa Hayri Babanın vefatından 10 gün evvel 07-09-1979 bütün evlat ve ehibba, mürid ve müridelerinin nazarı dikkatlerine vasiyetnamesi aşağıda çıkarılmıştır.

1-Evvelen sizi Allah (c.c.) Meleklerine, Kitaplarına, Peygamberlere, Ahiret Gününe, Kaza ve Kadere inanıp itikat etmenizi, Ehli-sünnet vel cemaat mezheplerine ve hakiki tarikat ehillerine asla söz atmamanızı nasihat ve tavsiye ederim.

2-Gerek neseben, gerek haseben manen bütün evlatlarımdan ve ihvanlarımdan ricam odur ki bizde hakkı olanlar varislerimden isteyüp alsınlar. İstemeye cesaret edemeyenlere râzı olamam. Mutlaka ya helal edecekler ya da isteyüp alacaklardır.

3-Tarikatımızın mürşitleri şimdiye kadar devam ettiği gibi, bundan böyle de devam edecektir. Bu fakir sizlere derim ki, ihtiyaç hissettiğiniz zaman bırakmış olduğum halifelerim gereken hususları öğretip anlatırlar. Size 5 ŞUBE, 10 HALİFE, 300 küsür ZAKİR, NAİB

ve NEKİP bırakıyorum. Onlar gökteki yıldızlar gibidir. Hangisinden tutarsanız bana ulaşırsınız. Bana ulaşanlar Hz.Pir Efendimize, ona ulaşanlar ise Hz. Râsuli Ekrem (s.a.v) Efendimize buradan da CENAB-I HAKKA vasıl olurlar.

4-Rabıta konusunda sizlere derim ki. CENAB-I HAK bütün Peygamberlerine ayrı ayrı mucize verdiği gibi, evliyalarına da ayrı ayrı bürhan ihsan etmiştir. Bu fakir Hayrisine de şunları ihsan etmiş olup böyle amel etmenizi tavsiye ve nasihat ederim. ***Şöyle ki: Bu nurlu yolun bütün salikleri beni görsünler veya görmesinler teveccüh ve rabıtalarını bize yapacaklar, kabrimi ziyaret edenler sebebi mağfiret olacaklar, kabrimde bulunan sudan içenler ve yıkananlar emrazlarından şifayab olacaklardır. İstimdat isteyenlere hayatımdan daha keskin olarak imdatlarına yetişme imkânını bulacaklardır. Rabbımız Zülcelâl vel Kemâl Hazretleri Hadimül Fukarasına İlanihayet tasarruf hakkı ihsan buyurmuştur.***

5-İhvanlarım aldanıp ta başka meşayıhlara gitmesinler. Şayet gidenler olursa asla, feyz alamazlar. Çünkü bırakılmayacaklardır.

6-Yukarıda yazdığım hususlarda tereddüt edenler güçleri yetiyorsa doğrudan Hz. Râsuli Ekrem (s.a.v) Efendimizden sual edip öğrensinler. Buna imkânı olmayanlar ise istihâre yolu ile tavsiye ettiklerimin hakiki, doğru olup olmadığını anlasınlar.

7-Zâkir, Nâib, Nekiplerimin isimlerini vermek imkânı yoktur. Hakiki ve esas halife tayin ettiklerimin isimlerini açıklıyorum

1.Mustafa Hayri MALATYAVİ (Mustafa Hayri Oğlu)
2.Hafız Mustafa Yaşar ÇORUMİ (Yakub Oğlu)
YAŞARİYE ŞUBESİ
3.Muhammed Niyazi MALATYAVİ(Abdukadir Oğlu)(Merhum)
NİYAZİYE ŞUBESİ
4.Kerem Canpolat ERCİŞİ (Merhum) **KEREMİYE ŞUBESİ**
5.Ahmed Haydar TRABZONİ (Hasan Oğlu) **HAYDARİYE ŞUBESİ**
6.Hafız Muhammed Salim Kemali (Merhum) **SALİMİYE ŞUBESİ**
7.Hafız Mustafa KARSÎ
8.Mustafa SİVASİ (Mustafa Oğlu)(Merhum)
9.Hatice-es-sufra MALATYAVİ (Mustafa Hayri Kızı)
10.Fatma Genç ANKARAVİ (Merhum)

8-Şeriata, Tarikata, Hakikata, Marifete, Kanun ve Nizamlara uymayanlar hakkında gerekli kararı vermeye yetkili kıldıklarım vazifelerini yerine getirirler. Bundan şüphe ve endişeniz olmasın. Benim halifelerime ve nekiplerime hürmet bana hürmettir; onlara ihanet bana ihanettir. Çünkü onlar ALLAH (C.C.), Hz. Muhammed ve Tarikat-ı Aliyye-i Kadiriyye silsilesi adına hüküm ve amel etmektedirler.

9-***Halifelerim ve nekiplerim daima bizi ihvanlara tanıtacaklardır. Bu husus bunların başta gelen vazifelerindendir. Ehemmiyetle gerekli gayreti göstereceklerdir. Tereddüt ettikleri şeyleri rabıta yolu ile bize müracaat ederek öğreneceklerdir. Buna imkânı olmayanlar istihâre yolu ile öğrenip anlayacaklardır.***

10-Bizi sağlığımızda görenler veya görmeyenler Tarikat-ı Aliyye-i Kadiriyyenin Hâlisiyye kolu olarak bileceklerdir. Halifelerimden inabe alanlar şöyle tanıyacaklardır; Tarikat-ı Aliyye-i Kadiriyyenin Hayriye kolu olarak anlayıp bilip öğreneceklerdir. Böylece amel edüp feyzüyab olmanızı ve rızaya ermenizi CENAB-I HAKTAN niyâz ederim.

Vesselamü Âlâ menittebeal hüda TARİH MİLADİ 7-9-1979

Tarikat-ı Alyye-i Kadiriyye Meşayihinden

Hadimül FukaraEş-Şeyh Es-Seyyid Hacı Mustafa Hayri Malatyavi

NOT: Haseben ve neseben bütün evlatlarıma on iki tariktan ders vermeye ve halakayı zikir yaptırmaya, halkı ikaz ve irşad etmeye Hazreti Rasulü Ekrem (s.a.v) Efendimizden izin aldım.

Hacı Mustafa Hayri Baba(k.s)Hazretleri vefat etmeden bir ay önce EVLAD, EHİBBA ve Mürid Müridelerine ithafen:

1- Bu fakirin (10) halifesi (300) küsür kadın, erkek icazet verdiklerim vardır. Bunların cümlesi ÜMMET-İ MUHAMMED'in selahına çalışacaklardır. Halifelerim bugünün en yüksek mürşidleri olup birbirlerine manevi yönden ihtiyaçları olmayıp cümlesi PEYGAMBER (s.a.v)Efendimizin Naibleridir, aralarında derece farkı olabilir, bu da gerek ihvanları gerekse halkı alakadar etmez.

2- Diğer taraftan icazetli kıldığım gerek kadın gerekse erkek halifelerim dâhil olmak üzere cümlesi bize bağlıdır. Bize rabıta yapacaklardır. Biri diğer birine tabi olmayacaktır. Yardıma ihtiyacı olanlar yine bizden yardım isteyeceklerdir.
3- Halifelerim kendi taraflarından ders verdikleri ihvanlara bizi tanıtacaklardır. Bizi rabıtaya alamayanlar olursa ders aldığı mürebbileri yanlarında olduğu halde bizi rabıtaya devam edecekler ve tasarrufumuzdan istifade göreceklerdir. Vesselam.

18.8.1979

Hacı Mustafa Hayri Baba Malatyavi

Hayri Baba Hz. lerinin vefatında açıklananan vasiyetinde 10 Halifesinin ismi vardı. Ancak, bu listeyi kıyamete kadar geçerli görmek, Hayri BABA hz. lerinin tasarruf sahibi olma vasfına halel getirir. Tabiiki listesinde değişiklik yapmak, bazı isimleri iptal, bazı isimleri ilave etmek yetkisi kendisine aittir. Şeriate ve vasiyetine muhalif hal ve sözleri olanları iptal etmiştir. Kendileri öyle bir tasarrufa sahiptirler ki, bazı (vefat eden) müridanının sülukunu kabrinde devam ettirmeye, sağ olup da yoluna zarar verenleri (halifesi bile olsa) tüm sıfatlarını elinden almaya muktedir bir mürşid-i kâmildir. Burada esas olan din-i mübin-i İslamdır ve tasavvufun prensipleridir. Sırat-ı müstakim de daim kalmaya hiç bir garantisi olmayan insanı esas alanlar ise halifelerinin kimler olduğundaki şüpheden kurtulamazlar.

Hayri Baba (k.s) Hz.lerinin metodu ile hareket eden ve karar veren halis kardeşlerimize tavsiyemiz yine onun şüphe götürmeyen karar verici metoduyla bu konuda bilgi sahibi olmalarıdır. Samimimiyetle kimlerin onun halifesi olduğu konusu merak ediliyorsa, gerekirse isim isim üzerinde durulabilir. Hayri Baba (k.s) Hz.leri sağ iken hep şu metodu uygular ve tavsiye ederdi. "***Gücü yetenler Allah Rasulü Efendimizden sorsunlar, gücü yetmeyen de istihare yoluyla öğrensinler."***

Dedi kodu yapmaya, sui zana, başkalarını suçlamaya hiç gerek olmadığı kanaatındayım. Halifelerin tamamı dâhil, ihvanının büyük bir kısmını tanıma fırsatını bulmuş bir kardeşiniz olarak tavsiyem Hayri Baba (k.s) Hz.lerini sevdiğini, mürşid olarak seçtiğini söyleyen herkes içindir. Gerçeğe ulaşmak çok zor değil, yeterki Allah'ın rızası gözetilsin. Bu yoldan nemalanmak isteyenlere fırsat verilmesin, bu kadri yüce zatın manevi mirası istismar edilmesin.

YESEVİYYE TARİKATI
AHMED YESEVİ (k.s)
(D.M.1093-V.M.1166)

Ahmed Yesevî, 12. yüzyılda Batı Türkistan'da Karahanlı devletinin hüküm sürdüğü topraklarda yaşamış Orta Asya Türkleri arasında İslamiyeti yayan büyük bir âlim, veli, mutasavvıf bir şairdir. Etkisi daha sonra halife ve dervişleri vasıtasıyla Anadoluya, Balkanlara kadar uzanmış Osmanlı devleti üzerinde büyük bir etkisi olmuştur.

İsmi Ahmed bin Muhammed bin İbrahim bin İlyas olup, "Pir-i Türkistan, Hazret-i Türkistan, Hazret-i Sultan, Hace Ahmed, Kul Ahmed Hace" lakablarıyla da bilinir.

Karahanlılar'ın hüküm sürdüğü dönemde Orta Asya'nın iktisadi, sosyal, siyasi ve medeni hayatında önemli bir yer tutan, Yesi şehri yakınlarında Batı Türkistan M.1093, Sayram kentinde doğmuştur.M.1166, 'Yesi'de vefat etti. Babası Şeyh İbrahim, annesi Ayşe Hatundur. 7 yaşında yetim kalan Ahmed Yesevî, ablası Gevher Şehnaz'la beraber Yesi şehrine hicret eder Yesi şehrine yerleşir Yesi'de Arslan Baba (k.s).'ye intisab eder. Türbesi Yesi yakınındaki Otrar'da bulunan Arslan Baba, rivayete göre; Hz. Muhammed (s.a.v)'in emanet ettiği hurmayı Ahmet Yesevi (k.s)'ye ulaştırmak görevini üstlenmiştir. Mezar-ı Şerifte bulunduğu bir dönem, İmam Rıza (r.a)'nın öğrencisi olduğu belirtilen Arslan Babanın, Yesevi'nin manevi yücelmesinde önemli bir yeri vardır. Ahmed Yesevî`nin manevî babası olur. Yedi yaşında Arslan Baba'ya bağlanarak Arslan Baba`dan tasavvufla ilgili ilk bilgileri alan Ahmed Yesevî, Onun kalblere hayat ve huzur veren sohbetlerinde bulundu. Teveccühlerine mazhar olarak kısa zamanda tasavvufdaki yüksek derecelere ulaşır..

Eğitiminin ilk aşamasını tamamladıktan sonra dönemin en önemli merkezi olan ve değişik bölgelerden binlerce öğrencinin akınına uğrayan Buhara'ya giden Ahmed Yesevi (k.s), burada dönemin önde gelen din bilginlerinden olan Şeyh Yusuf Hemedani'(k.s)ye bağlanmıştır. Türbesi Merv'de bulunan Hemedani'den yoğun bir tasavvuf eğitimi alan Ahmed Yesevi (k.s), Şeyhin dört halifesinden üçüncüsü olmuş ve ilk iki halifeden sonra şeyhinin yerine geçmiştir.

Şeyhi Hamedani (k.s)'den aldığı bir işaretle buradaki irşad makamını Şeyh Adülhalik Gücdûvani (k.s)'ye bırakarak Yesi'ye dönen Ahmed Yesevi (k.s), büyük bir etki alanına ulaşacak olan Yeseviye

Ocağı'nı kurmuştur. Abdülhalik Gücdüvani (k.s) ise öğrencisi Muhammed Bahaüddin Nakşbend'(k.s)i yetiştirerek, o dönemde Yeseviye Ocağı dışında ortaya çıkan iki büyük tarikattan birinin öncülüğünü yapmıştır. Buhara'da kurulan Nakşibendiye tarikatı, zamanla Afganistan, Hindistan ve Anadolu'ya yayılmıştır.

Ahmed Yesevi (k.s), öğretisini hocası Arslan Baba'dan aldığı "ehl-i beyt" sevgisi ve bu doğrultudaki tasavvuf anlayışı üzerine kurmuştur. Bir Türk sufi tarafından kurulan bu ilk büyük "Türk tarikatı", önce Maveraünnehir, Taşkent ve çevresi ile batı Türkistan'da etkili olmuştur. Daha sonra Horasan, İran ve Azerbeycan'da yaşayan Türkler arasında yayılan Yesevi tarikatı, 13 yüz yıldan başlayarak göçlerle Anadolu'ya, oradan da Balkanlara ulaşmıştır.

Tarihte bilinen ilk büyük Türkmutasavvıfı ünvanını taşır. Yesevîlik adı verilen tasavvufî akımının mimârı olan *"Hazret-i Türkistan"* nâmıyla da meşhur *"Hâce Ahmed Yesevî"*mürşîdiHâce Yûsuf el-Hemedânî gibi Hanefî bir âlimdir. Ortaya koyduğu öğreti yöntemleriyle Sünnî-Nakşîbendî ile Alevî-Bektâşî Tarikâtı'nı da bir hâyli derinden etkilemiş olan bir şâhsiyettir.*(Uluslararası Ahmed Yesevi Sempozyumu Bülteni, Bağcılar Belediyesi 20-21 Şubat 2010)*

Divan-ı Hikmet'te bu hadise şöyle dile gelir:

"***Yedi yaşta Arslan Bab'a selam verdim***
Hak Mustafa emanetini lutfedin, dedim
Hem o vakit bin bir zikrini tamam ettim
Nefsim ölüp lâ- mekâna yükseldim işte"

Eğitiminin ilk aşamasını tamamlayan Hace Ahmed, Arslan Baba'nın vefatından sonra, yine onun önceden verdiği işarete uyarak dönemin ilim ve irfan merkezi olan ve değişik bölgelerden binlerce öğrencinin akınına uğrayan Buhâra`ya gider. Orada dönemin önde gelen din bilginlerinden olan Şeyh Yusuf Hemedanî (k.s)ye intisab ederek, onun irşad ve terbiyesi altına girer. Türbesi Merv'de bulunan Hemedani'den yoğun bir tasavvuf eğitimi alır.

Yusuf Hemedanî, Şeyh Ebu Ali Farmedî (k.s)'den ders alarak bilhassa "nazar ilmi"nde yüce mertebelere ulaşmış, Merv, Herat, Buhara ve Semerkand gibi önemli şehirlerde irşad hizmetlerinde bulunur. Asla dünyaya değer vermez, Sünnet-i Seniyye'ye ziyadesiyle bağlı, Kur'an aşığı, zühdü, takvası, riyazeti, nefse hâkimiyeti tam bir mürşidi kâmil veli idi.

Şeyhi Yusuf Hemadani (k.s) ile birlikte birçok seyahat yapar. Kısa zamanda mürşidinin teveccühünü kazanıp ondan aldığı feyzle kemâl mertebesine ulaşan Ahmed Yesevi (k.s) Hazretleri, mürşidi gibi Peygamber sünnetine ve Kur'an ahkâmına bağlı olmanın semeresini kısa zamanada görür ve Şeyhi henüz hayattayken şeyhinin üçüncü halifesi olur. Yusuf Hemedanî'nin vefatından sonra da irşad makamına sıra ile önce birinci halifesi Şeyh Abdullah Berkî (k.s)ve ikinci halifesi Şeyh Hasan Endakî (k.s) geçer ve onların vefatlarından sonra da Ahmed Yesevî (k.s)'nin vazife dönemi başlar. O da müridlerine ibadet, riyazet ve mücahede tavsiyesinde bulunar, Kur'an ve Sünnet'i her şeyin üzerinde tutar.

İrşadı Türkistan, Maveraünnehr, Horasan ve Harizm'de etkili şekilde yayılan Hace Ahmed Yesevî (k.s), zahir ve batın ilminde zamanının yıldızıydı. Müridlerinin ilim tahsili ve terbiyesinden arta kalan zamanlarında vaktini ibadet ve taat ile geçiriyor, geçimini de fırsat buldukça kaşık ve kepçe yontup satarak sağlıyordu. Dergâhına bağışlanan nihayetsiz hediyelerden ve adak kurbanlardan hiçbir lokma kabul etmiyordu. Zamanında bulunan âlimlerin ve evliyanın en büyüklerinden, en üstünlerinden oldu. Dine olan bağlılığı sebebiyle, şaşırıp yoldan çıkmışlara sözleri kısa zamanda te'sirli oldu. Yetiştirdiği talebelerin her biri bir memlekete giderek, İslamiyeti doğru olarak öğretip yaydılar. Dergâhı fakir, yetim ve çaresizler için sığınak yeri idi. Şöhretinin yayılması, pekçok kerametlerinin görülmesi, kendisini çekemeyenlerin dedikodularına sebep oldu.

Burada bir müddet görevine devam ettikten sonra, Şeyhi Hamedani (k.s)'den aldığı bir işaretle buradaki irşad makamını Şeyh Adülhalik Gücdûvani (k.s)'ye bırakarak Yesi'ye dönen Ahmed Yesevi (k.s), büyük bir etki alanına ulaşacak olan Yeseviye Ocağı'nı kurmuştur. Ahırete intikal edene kadar bu şehirde kalıp irşad görevini sürdürür.

Abdülhalik Gücdüvani (k.s) ise öğrencisi Muhammed Bahaüddin Nakşbend'(k.s)i yetiştirerek, o dönemde Yeseviye Ocağı dışında ortaya çıkan iki büyük tarikattan birinin öncülüğünü yapmıştır. Buhara'da kurulan Nakşibendiye tarikatı, zamanla Afganistan, Hindistan ve Anadolu'ya yayılmıştır.

Şahsiyeti

Ahmed Yesevi(k.s)Hazretleri iyi bir medrese tahsili görmüş olup, din ilîmlerinin yanında tasavvufu da lâyığiyle

öğrenmiştir.*Arapça ve Farsça'yı* anadili gibi kullanan Yesevi, devrinin birçok mutasavvıfı gibi bir alanda kalmakla yetinmeyip ***İslamiyet'i yeni kabul etmiş yerleşik ve göçebe Türkleri zahir ve batın ilimlerde aydınlatır,*** İslam'ın esaslarını, şeriat hükümlerini, tarikatın adab ve erkânını öğretir.

Babası Ali el-Mûrtezâ'nın soyundan olan *"Şeyh İbrâhim"* , mürşidi ise HanefîâlimlerindenNakşîbendî Şeyhî Hâce Ebû Yakûb Yûsuf el-Hemedânî'dir. Tarikat tac ve hırkasını ondan giymiştir. Anadolu'ya hiç gelmemiş olmasına rağmen Anadolu'da da tanınan ve sevilen *"Hâce Ahmed Yesevî"*, yaygın olan kanaate göre, Celâleddîn Rûmî, Yunus Emre, Seyyid Muhammed bin Seyyid İbrâhim Ata gibi Anadolu ekolleriyle Anadolu Alevîliği üzerinde şiddetli tesirler meydana getirmiştir. Devrinin diğer ünlü âlimlerinin yaptığı gibi kendisini belli bir alana hapsetmeyip, inandıklarını ve öğrendiklerini yerli halka ve göçebe köylülere onların kendi anlayabilecekleri bir lisân ve alıştıkları yöntemlerle anlatmaya çalışmıştır. ***(TDV, İslâm Ansiklopedisi, Cilt 3, sahife 161, İstanbul, 1989.***

Şeyh Feridüddin-i Attâr (k.s), onun için "Pîr-i Türkistan" diyor. Gerçekten de Hace Ahmed Yesevî (k.s)., Türk illerinin manevi hayatında asırlar boyu etkili olmuş tasavvuf yıldızlarımızdan biridir. . Ahmed Yesevî (k.s) Hazretleri, hem yüksek şahsiyeti, hem büyük teşkilâtçılığı, hem de Hikmetleri ile Türk dünyasının her tarafına, dolaylı veya açık tesirleri görülmüş nâdir büyüklerimizden biridir. Hoca Ahmed, inandığı fikirleri yaşayan bir mürşitti. Allah'a(c.c) ve Peygamberi Hz.Muhammed Mustafa (s.a.v) ya büyük aşkla bağlı olduğu gibi soy ahlâkının yiğitlik, vefa, doğruluk hasletlerini de ruhuna kılavuz edinmiştir. Ömrü boyunca günah işlememek, yalan söylememek, hata etmemek gayreti göstermiştir.

Ahmed Yesevi (k.s) Hazretlerinin zamanında Türkistan'a ilk Türk-İslam devletlerinden Karahanlılar hâkimdi. Bu devlet zamanında İslam dininin Seyhun Nehri boyları ile ahalisi göçebe olan Kazak-Kırgız, memleketlerinde kolayca yayılmasını sağladı. Sade bir Türkçe ile söyleyip yazdığı derin manalı "hikmet" denen sözleriyle tekke edebiyatının ilk temsilcilerinden oldu ve nasihatlerde bulundu.

Çocukluğundan itibaren Resulullah (s.a.v) Efendimizin sünnetine uymakta hiç gevşeklik göstermeyen Ahmed Yesevi (k.s), 63 yaşına geldiği zaman, yer altında bir çilehane yaptırıp girdi ve burada **,**

kalan ömrünü, günsüz güneşsiz, orada tamamlamıştır. Vefatına kadar devamlı ibadet ve Allah'ü Tealayı düşünmekle meşgul oldu. Kendisini vefat etmiş, kabre konmuş şekilde hissederek Allah korkusu ile ibadetlerini yaptı. Burada evliyalık yolundaki makam ve dereceleri kat kat arttı. Pir-i Türkistan Ahmed Yesevi (k.s) Hazretleri, M.1166 senesinde vefat etti. Türkistan'ın Yesi şehrinde, Seyhun Nehrinin sağ sahilinde defnedildi. Kabri üzerindeki muazzam türbeyi ve külliyesini Timur Han (1370-1405) inşa ettirmiştir.

HİKMET

Ol Kadirim kudret birlen nazar kıldı
Hurrem bolup yir astıga kirdim muna
Garip bendeng bu dünyadan güzer kıldı
Mahrem bolup yir astıga kirdim muna
Zâkir bolup, şâkir bolup Hak'nı taptım
Şiyda bolup, rüsva bolup candın öttim
Andın songra vahdet meydin katre tattım
Hemdem bolup yir astıga kirdim muna
Altmış üçke yaşım yitti bir künçe yok
Vâ-dirigâ, Hak'nı tapmay könglüm sınuk
Yir üstide, sultân min tip, boldum uluk
Pür gam bolup yir astıga kirdim muna
Başım tofrak, cismin tofrak, özim tofrak
Köydüm yandım, bola'Imadım hergiz afak
Hak vaslıga yiter min tip ruhum müştak
Şemnem bölüp yir astığa kirdim mene (***Ahmet Yesevî; Divan-ı Hikmet)***

1) Benim Tanrım Kudret ile bir baktı- Mesut olup yer altına girdim işte- Garip kulun bu dünyadan geçti gitti - Sırdaş olup yer altına girdim işte.

2) Zikrederek, şükrederek Hakk'ı buldum - Âşık olup, kınanarak candan geçtim - Ondan sonra "teklik" içkisinden bir damla tatdım. - Peygamber'e yoldaş olup yer altına girdim işte.

3) Yaşım altmış üçe yetti, bir gün yaşamamış gibiyim - Ah yazık! Tanrı'ya varmayan gönlüm kırık - Yeryüzünde "sultanım" diye ululanırken Gamla dolup yer altına girdim işte.

4) Başım toprak, cismim toprak, özüm toprak - Yandım yakıldım da yine tertemiz olamadım - Tanrı'ya kavuşacağım diyen ruhum özlem içinde - şebnem olup yer altına girdim işte.***(Türk Edebiyatı Cilt 2. Ahmet Kabaklı)***

Hace Ahmed Yesevî (k.s).'nin çeşitli kitaplarda dercedilmiş menkıbelerinin yanı sıra, "Divan-ı Hikmet" adlı kitabında şöyle der:

"Tarikata şeriatsız girenlerin
Şeytan gelip imanını alır imiş.
İşbu yolu pîrsiz dava kılanlar
Şaşkın olup ara yolda kalır imiş."

Sünnet'ten Asla Sapmayan Tasavvuf

Bir tasavvufî kol olarak Yeseviliğin esasları, diğer sünnî ekollerle hemen hemen aynıdır. Bu esaslardan bazılarını sayarsak, bunu rahatça görebiliriz:

1-Tevhid'i esas alan bir tasavvuf anlayışı.

2-Dinî hükümlere ve Hz. Peygamber (s.a.v)'in sünnetine mutlak bağlılık.

3-Riyazet ve mücahede.

4-Halvet ve zikir.

Yesevilik yoluna intisab eden bir salikin uymaya mecbur olduğu hususlar ise şunlardır:

1-Mutlak bir teslimiyet, mutlak bir itaat, hizmet, sadakat, vefa, sır tutma, sözünde durma, sohbet.

Yesevîlik alt yapısından neş'et eden Nakşibendilik'te de bazıları görülen bu esaslar, Ehl-i Sünnet ulemasının hiç bir devirde itiraz etmediği manevi terbiye prensipleridir.

Diğer taraftan köklerini Ahmed Yesevî'ye isnad eden bazı tarikatlar ise, Yesevîliğin bu prensiplerini ve ruhunu taşımaktan hayli uzaktır.

Ahmed Yesevî (k.s) Hazretleri'nin, tenzih edilmesi gereken iddialardan biri de Hulefa-i Raşidin'e hürmet ve saygı konusudur. Bu hürmet ve saygısını divanında görmemek mümkün değildir:

Gördüğü an inan Ebâ Bekr-i Sıddik'tir
Üstün olup dayanan Ebâ Bekr-i Sıddık'tir
Bilâl'e ezan okutan, Şeriat'i bildiren,
Din sözünü anlatan adaletli Ömer'dir.
Hak Rasul'ün damadı, dinimizin abadı,

Bendelerin azadı, hayâ sahibi Osman'dır.
Dediği sözü rahmanî, görsen yüzü nuranî,
Kâfirleri kıran Hak arslanı Ali'dir.

Evet; Pîr-i Türkistan Hace Ahmed Yesevî (k.s) asırlar boyunca Orta Asya'nın inanç ve ümit kaynağı olmuştur. O diyarlarda on yıllarca yoğun bir baskı altında kalmalarına rağmen imanlarını ve özlerini kaybetmemiş insanların manevi dayanağı o olmuştur. O,yarı göçebe kavimlerin müslüman kalmasının da vesilesidir. Dönemin sapık akımlarına karşı Sünnet-i Seniyye'nin bayraktarlığını onun "Horasan Erenleri" denilen gönül erleri yapmışlardır. Bu sebeple, onun hayatında ve divanında dikkatle incelememiz gereken ibretli hakikatler bulunmaktadır.

Soyu:

Hace Ahmed Yesevî (k.s)'nin nesebi Muhammed bin Hanefiyye (r.a)'ye dayandırılmaktadır. Aynı şekilde Hacı Bektaş-ı Velî' (k.s) nin menakıbı olan Vilâyetnâme'dede' Hace Ahmed-i Yesevî (k.s)'nin Muhammed el-Hanefiyye (r.a)'nin soyundan geldiği kaydı yer almaktadır. Hazinî neseb silsilesini şu şekilde vermektedir:

Hace Ahmed Yesevî (k.s)'nin cedleri Nesebnâme ve diğer kaynaklarda menkıbevî bir tarzda anlatılır. İshak Bâb, Cevahiru'l-Ebrar'da " Şeyhu'ş-Şuyûh, Bahru'l-İrfan, Cebelu'l-İtmi'nan, Kutbu Türkistan " olarak vasıflandırılır***. (Cevahiru'l-Ebrar Min Emwaci'l-Bihar, Shf. 32)***

Nesebnâme'de ise Hâce Ahmed Yesevî (k.s)'nin erkek kardeşi olarak İsmaîl Ata ve Sadr Ata diye iki isim yer almaktadır.

Nesebnâme Tercümesinde Nesebnâme'nin aslının Arapça olduğu ifade edilmektedir. O nüshada Hace Ahmedi Yesevî (k.s)'nin nesebi ve nesli şöyle sıralanmaktadır.

1-Hz. Ali Bin Ebî Talib (k.v)
2-Muhammed el-Hanefiyye Bin Ali Bin Ebî Talib
3-Abdulfettah
4-Abdulcebbar
5-Abdulkahhar
6-Abdurrahman
7-Hazret İshak Şeyh
8-Harun Şeyh
9-Yunus Şeyh
10-Musa Şeyh

11-İsmail Şeyh
12-Hasan Şeyh
13-Osman Şeyh
14-Ömer Şeyh
15-İftihar Şeyh
16-Mahmud Şeyh
17-İbrahim Şeyh
18-Hace Ahmed-i Yesevî (k.s)
19-Gevher Hoş-Tâc Bibi (Hace Ahmed Yesevî'nin Kızı)
20-Ahmed el-Karaçukî (Gevher Hoş-Tâc Bibi'nin oğlu)
21-Hazret İmad Şeyh
22-Harun Hace Ata
23-Ata Bayu Şeyh
24-Hazret Alem Şeyh
25-Esedullah Şeyh
26-Mü'min Şeyh
27-Harun Şeyh
28-Âlem Şeyh
29-İsmail Şeyh
30-Musa Şeyh
31-Tulek Şeyh
32-Hasan Şeyh
33-İbrahim Şeyh
34-Osman Şeyh
35-İftihar Şeyh
36-Mahmud Şeyh**"** ***(Hazinî, Cewahiru'l-Ebrar, shf. 32 .Nesebnâme Tercümesi, Shf. 143)***

Ahmed Yesevî '(k.s) nin, kendisi hayatta iken vefat eden İbrahim adında bir oğlu, Gevher Şehnaz ve Gevher Hoştac adlarında iki kızı vardır. Onun soyu Gevher Şehnaz ile Gevher Hoş-Tâc'dan devam etmiştir.. Tarihte ve günümüzde çok kimseler, kendi neseblerini Hace Ahmed Yesevî (k.s)'ye dayandırmaktadır.

Şeyh Zekeriyya Semerkandi, Üsküplü Şair, Tuhfetu'l-Uşşak adlı ünlü eserin sahibi Atâve Seyayatnâme sahibi Evliya Çelebî gibi. Bunların yanısıra, ünlü Osmanlı denizcilerinden Seydî Ali Reis, 961/1553-964/1557 seneleri arasında yaptığı uzun seyahati anlatan, ünlü " Mir'atu'l-Memalik" adlı eserinde, seyahat sırasında, soyu Hace Ahmed-i Yesevî (k.s)'ye dayanan bazı kimselerin ahvaliden

bahsetmektedir.“Vilâyet-i Turan Zeminde Yani Maveraunnehr’de Vaki olan Ahvali Beyan Eder” başlıklı bölümde Semerkand’da görüştüğü Barak Han, Seydî Ali reis’in yanına, Hace Ahmed-i Yesevî (k.s)’nin soyundan gelen, Sadr-ı Alem Şeyh’i elçi olarak verildiği yazılmaktadır:

Yesevi öğretisinin bu denli etkili olmasının temel nedenlerinden biri; Ahmet Yesevi'(k.s)nin düşüncelerini anlatmak için, o dönemde gelenek olduğu üzere Arapça veya Farsça'yı değil, Türkçe'yi seçmesidir.

Ahmed Yesevî (k.s)'nin tarikatı şu tarzda devam eder: İlk halifesi Mansur Ata'dır. Mansur Ata Aslan Baba'nın oğludur. Abdü'l melik Ata, Mansur Ata'nın oğludur. Babasının vefatından sonra yerine geçmiştir.

Saîd Ata, Ahmed Yesevî (k.s)'nin ikinci halifesidir. Üçüncü halifesi Süleyman Ata, dördüncü halifesi de Hâkim Ata'dır.***(Reşehat, s. 15.)***

Ahmed Yesevî (k.s) Hazretlerinin türkler arasında en tanınmış halifesi Süleyman Hakim Ata (k.s)'dır. (ö. 582/1186-87)

Yeseviyye sülâlesi, Zengi Ata'nın iki müridinden, Seyyit Ata ile Sadır Âta'dan gelir. Seyyid Ata'nın halifesi, Huzyan'lı İsmail Ata'dır. İsmail Ata'nın oğlu İshak hoca da, türkler arasında şöhret kazanmıştır. Zengi Ata (Zengi Baba da denir) Şaş şehrinde dünyaya geldi. Hâkim Ata'nın halifesidir. Zengi Ata'nın da dört halifesi vardır. Onlar da sırasıyla, Uzun Hasan Ata. Seyyid Ata (Seyyid Ahmed), Sadr Ata ve Bedr Ata'dır.***(Reşahat, s- 16.)***

Türklere ait kabul edilen bu tarikat, Nakşîliğin ortaya çıkmasına kadar, bu yörelerde yaşamıştır. H. X. asırda Horasan'da Yesevî halifelerine rastlandığı gibi, yine o sıralarda Orta Asya'nın çeşitli yerlerinde, Kabil'de, Diyarbakır'da, Hicaz ve İstanbul'da Yesevî şeyhleri bulunuyordu.

TARİKAT KURALLARI

Her tarikatta olduğu gibi, Yeseviyye Tarikatı'nda da müridlerin riâyet etmesi gereken bir takım prensipleri vardır. Bu prensipler her ne kadar, dışarıdan bakıldığı zaman, insanların hürriyetlerini kısıtlıyor gibi görünüyorsa da, gerçekte bütün müesseselerin, müntesibi bulunduğu insanların hayatlarını disipline etmek, arzulanan bir gayeye sevk etmek, cemiyete faydalı bir eleman haline getirebilmek için koymuş olduğu kaidelerden farksızdır.

Dinler, bir taraflarıyla kaideler topluluğudur. İnsanların huzur içerisinde bir hayat sürmelerini temin maksadıyla vaz' edilmiş olan prensiplere uyması zarurîdir, aksi halde istikamet temin edilemez.

İslâm dininde mevcut şekil ve merasimler, ibâdetlerdeki zaman mefhumu, ta'dil-i erkâna riâyet ve bunlara mümasil pek çok kaideler, insanları gayeye ulaştıran vasıtalardır.

Milletlerin hayatlarını örümcek ağı gibi saran kanunlar, müeyyideler, örf ve âdetler, hep bu mülâhazalarla ortaya konmuştur.

Tarikatlarda de bu kaidelere riâyet, müridi arzulanan gayeye ulaştırır. Mürşid-i Kâmil diye vasıflandırılan kimseler Hakk'ın ve Rasûlünün ahlakıyla süslenen, Kur'an'ın hükümlerine bağlı, Peygamber (s.a.v.)'in kavlî, fiilî ve takriri sünnetlerine sarılmış kimselerdir. Bunların vazifeleri, Tarikat-ı Furkaniyye (Kur'an yolu)'den doğrudan doğruya istifâde edemeyen kimseleri, vasıtalı olarak feyizlendirmektir. Her devirde insanların zaaflarından faydalanmaya çalışan müteşeyyihler (şeyh geçinenler) bu kuralların dışında kalır.

Ahmet Yesevi (k.s) Hazretleri öğretisini Kur'an ve Sünneti esas alarak,"Dört Kapı" olarak bilinen şu ilkeler üzerine kurmuştur: Şeriat, Tarikat, Marifet ve Hakikat'tir. Bu Dört Kapı, anlayışı İslamiyet'ten öncede vardı. Doğu, Batı, Kuzey ve Güney yönleri, kutsal kabul edilen dört ögedir. Yönler dört renk ve dört kutsal varlıkla simgeleştirilmiştir: Mavi, Beyaz, Siyah ve Kızıl. Ağaç, Demir, Su ve Ateş. Bunlar, evrenin ve insanın özünü oluşturur: Adalet, Kudret, Akıl ve Uyum.

Dört Kapı ilkesi Hacı Bektaş Veli (k.s)'nin öğretisine de temel oluşturur. Hacı Bektaş Veli (k.s) her bir kapıya onar makam ekler ve "Dört Kapı, Kırk Makam" olarak adlandırılan ilkeler bütününü ortaya koyar.

Yeseviye Tarikatı'na giren bir müridin riâyete mecbur olduğu hususları on maddede toplayabiliriz:

1-Mürid hiçbir zaman kimseyi şeyhinden üstün bilmemeli ve ona mutlak teslim olmalıdır.

2-Mürid, zeki ve idrak sahibi olmalı, bu suretle de şeyhinin rumuz ve işaretlerini, açıklamaya lüzum gösterilmeden anlayabilmelidir.

3-Mürid, şeyhinin söz ve fiillerine razı olmalı ve ona itaat etmelidir.

4-Şeyhinin bütün hizmetlerinde çevik olmalıdır ki, rızâsı meydana gelsin.

5-Mürid, sözünde doğru, va'dinde sağlam olmalıdır.

6-Vefalı olmalıdır.

7-Bütün mal ve mülkünü, şeyhinin emrine âmâde kılmalıdır.

8-Şeyhinin sırlarını tutarak, ketum davranmalı, herkese söylemekten sakınmalıdır.

9-Şeyhinin emir, teklif, va'z ve nasihatlarını göz önünde tutup, asla ihmal etmemelidir.

10-Allah'u Taâlâ'ya ulaşmak için, şeyhi yolunda canını vermeye hazır ve onun dostuyla dost, düşmanıyla düşman olmalıdır.

YESEVİ TARİKATINDA ÖNEMLİ HÜKÜMLER

1-Ma'rifetullah. (İnsanların yaratılış sebebi) Mutlak cömertlik. (Maddî ve ma'nevî) Gerçek doğruluk. ***(Sıdk)***

2-Hakka'l-yakinde kaybolmak, ***(fena fillâh)***

3-Tam bir tevekkül,

4-Derinliğine tefekkür.

Yesevî Tarikatında şeyhliğin rükünleri:

1-İlme'l - Yakîn, Ayne'l-Yakîn ve Hakka'l - Yakîne ulaşma, İslâmî ilimlere derinliğine vukuf.

2-Hilim. (Yumuşak huyluluk)

3-Güzel bir sabır,

4-Hakk'ın hoşnutluğunu kazanma gayreti,

5-Gerçek ihlâs ve Allah'u Teâlâ'ya yaklaşma gayreti (kurbiyyet)

Yesevî Tarikatı'nın vâcibleri:

Kemâl sahibi olmayı arzulama,

Cenab-ı Hakk'a ulaşma isteği (vâsıl-ı ilâllah)

Beyne'l - havfı ve'r - Recâ, zikre mülâzemet.

Yesevî Tarikatı'nın sünnetleri:

Cemaatla namaz, Seherde uyanıklık, devamlı abdestli olmak, her an Hakkın huzurunda olduğunu düşünmek, Hakk'ı zikir ve salih kimselere itaat.

Yesevî Tarikatı'nın müstehapları:

Arzuyla misafir gözetmek, kendi halince misafir kabul etmek, misafir ne kadar kalabalık olursa ganimet bilmek, misafirin fazla kalmasını temin etmek, misafirin arzusunu yerine getirmek, Ahmed Yesevî (k.s) ve bağlı bulunduğu şeyhine dua etmek.

TARİKAT ADABI

İki diz üzerine çöküp tevâzû ve edebe riâyet. Kendini herkesten alçakta görmek, herkesi kendinden üstün ve faziletli görmek (daha doğrusu görmeye çalışmak) Bütün şeyh ve azizlerin huzurunda edebli ve sessiz durmak. Onların meclisinde izinsiz konuşmamak, Şeyhinin ve başka şeyhlerin velayet sırlarını ve keramet rumuzlarını ifşa etmeyip, saklamak.

HALVET

Yesevî Tarikatı'nda "halvet"in önemi ve kendisine has bir usûlü vardır. Ahmed Yesevî (k.s)'ye göre halvet kelimesindeki harflerde birçok hikmetler gizlidir. Meselâ: (H) hâlîden, (LÂM) leylden, (VAV) vuslattan, (T) hidâyetten alınmıştır.

Halvet sırasında nefse ve şeytana ait olan hazlar yanıp mahvolmalıdır, insanın gönlü mâsivadan arınmalı ve Allah (c.c) nuruyla dolmalıdır.

Ahmed Yesevî (k.s)'ye göre halvet iki çeşittir. Bunlardan birincisi Şeriat halveti, ikincisi de tarikat halvetidir. Şeriat halvetini tamamlamayanın tarikat halveti yapması doğru değildir.'

Tarikat Halveti, bütün kusurlardan, kötü sözlerden ve günahlardan samimî olarak tevbe etme esasına dayanır. Aksi takdirde tarikat halveti gerçekleşemez.

Hâzini, Yeseviyye Tarikatı'nda halvetin an'anevî şekillerini ve merasimini şöyle anlatıyor:

"...Mürşidin izniyle yapılacak halvet için, bir gün önceden oruca başlanır. Halvet arefesinde, sabah namazından sonra, tesbih ve tehliller çoğaltılır. Bu zikirden sonra, saf bağlayıp, kıbleye karşı sekiz tekbir getirilir. Bundan maksat nefis ve heva ordusuna karşı açılan harbin başlangıcında Allah'tan yardım ve zafer dilemektir.

O günün ikindi namazından sonra, ma'bet ve halvethanenin delikleri, kapılan, bacaları kapatılır, böylece halvete girecek müridin, sülûkuna hava ve soğuğun zarar vermesi önlenmiş olur.

Daha sonra mürid, yapmakla görevli olduğu evrâd, istiğfar ve ezkâr ile güneş batıncaya kadar Allah'u Taâlâ'ya yalvarır ve göz yaşı döker.

Namaz kıldıktan sonra, yemek için eller yıkanır. Sofraya sıcak su getirilir. Bu su ile iftar edilir. Bundan böyle bir daha su verilmez. Daha sonra Ahmed Yesevî (k.s)'nin kerametiyle bitmiş olan"kara darı"'dan halvet çorbası içilir. Kara darı bulunmadığı takdirde çorba kızıl darıdan da yapılabilir.

Yemekten sonra Kur'an-ı Kerîm'den bir sûre veya birkaç âyet okunur. Ayakta saf teşkil edilerek, yüksek sesle üç tekbir daha alınır. Sonra oturup, hürmet ve ta'zimle gece yarısına kadar, Allah'u Taâlâ'yı zikirle meşgul olur.

Bu sırada, halvethanenin ayrı bir bölümünde başlar tıraş edilir. Ustura ve taş hazırlanır, sonra üç tekbir alınır. Tıraştan sonra, halvethanenin içinde saf bağlanıp -önce kıbleden başlamak şartıyla- dört tarafa üçer tekbir getirilir. Daha sonra, halka teşkil edilip, zikre başlanır. Bu zikir, mum sönünceye kadar devam eder. Mum söndükten sonra, uyuşukluğun giderilmesi için, insan için zarurî olan uyku ihtiyacını gidermek için birkaç saat istirahat edilir.

Gece-gündüz bu minval üzere devam eden halvet tam kırk gün devam eder. Bu esnada hicaplar kalkar, ilâhî nurlar inkişâf eder.

Halvetin son günü, mutfak hademeleri, önce destur ile halvethaneden çıkarak, kurbanlar keserler. Kesilen kurbanların kanları köpeklere verilmeyip, toprağa gömülür ve kemikleri saklanır.

Kesilen kurbanların boğazları kebap edilerek, soğuk su ile birlikte halvet ehline verilir. O gece halvethaneden çıkılır, ihvanın evlerinde istirahat edilir. Sabah namazından sonra topluca zikre başlanır. Üç tekbir getirilerek Allah'u Teâlâ'dan hayırlar taleb edilerek, duâ ve niyazda bulunulur. Sonra herkes, kalb huzuru ile evlerine dağılırlar.***(Cevahiru'l-Ebrâr, Min Emvâci'l - Bihar, s. 129–131, Fuad Köprülü, a.g.e. s- 83-84.)***

ZİKRİ ERRE

Yesevî Tarîkatı'nın zikri "cehrî"dir. Zikr-i minşarî adıyla da anılan bu zikir hakkında Şeyh Muhammed Gavs, şu bilgiyi vermektedir:

"Zikr-i erre (zikr-i minşarî)'nin yolu, iki elini, iki uyluğunun üzerine koyarak, nefesini de göbeğine doğru vererek "Hâ" deyip, nefesi de göbek altından uzatarak, baş, bel, sırt aynı hizaya getirilmek suretiyle, şiddetle "hayy" diyerek, zikre bu tarz üzere devam etmektir.

Bir marangoz, tahtasının, üzerinden nasıl bıçkıyı çekerek seslendiriyorsa, zikreden de kalbini düzeltmek ve temizlemek için, zikri kalb tahtası üzerinde öylece çekmelidir.*(Harirîzâde. A.g.e. 3/265.)*

Bazı şeyhler "zikr-i minşarî"yi -Hâ, Hayy- sözleriyle ifâde ederler. Bazıları da "Allah" diyerek devam eder.

Zikr-i erre, zikredenin hançeresinden, bıçkı sesine benzer bir sesin çıkması ma'nasına geldiğinden dolayı, bu isimle yâd edilmiştir.

Menkıbeye göre Hızır (a.s.) bir gün Ahmed Yesevî (k.s) ile sohbet etmeye gelmişti. Hocanın her gün gönlü ferahken, o gün sıkıntı içinde olduğunu gören Hızır (a.s.), hayretle sebebini sorduğunda, Ahmed Yesevî (k.s); arkadaş ve müridlerinin gönüllerini kesafetin kabzettiğini, bu durumu gidermenin imkânsızlığını gördüğü için müteessir olduğunu söyleyince, Hızır (a.s.) : "Ah, Ah" diyerek Hakk'ı zikre başladı. Bu sırada hüzün ve sıkıntı giderilmiş oldu. Zikr-i erre, bu suretle, bütün tarikatın virdi olmuştur.*(Fuat Köprülü, İlk Mutasavvıflar, s- 89)*

Evliya Çelebi'ye göre bazı meşhur muhtemel Yesev'îyye târikatı mensupları ve dervişleri

Evliya Çelebi'nin Seyahatname'sinde tespit ettiği Yesevî-Bektâşî dervişlerinden bazıları şöyledir: Rumeli'de Sarı Saltuk, Deliorman'da Demirci Baba, Niyazabad'da Avşar Baba, Merzifon'da Pir Dede, BulgaristanVarna-Batova'da Akyazılı, Bursa'da Geyikli Baba, Abdal Musa, İstanbulUnkapanı'nda Horos Dede, Yozgat'ta Emir Çin Osman, Tokat'ta Gaj-Gaj Dede, Zile'de Şeyh Nusret, Nevşehir'de Hacı Bektaş-ı Veli, Amasya'da Baba İlyas.

İslâm şeriatına ve peygamberin sünnetine titizlikle bağlı olduğu bilinen Ahmed Yesevî (k.s)'nin şeriat ile tarikâtı kolaylıkla bağdaştırabilme yeteneği, YesevîliktarikâtınınTürk toplulukları arasında hızla yayılıp yerleşmesinin ve, bu dervişlerin dolaylı olarak Hâce Ahmed-i Yesevî (k.s)'den etkilenmiş oldukları da yadsınamaz.

TARİKAT SİLSİLESİ

Ahmed Yesevî (k.s)'nin tarikat silsilesi olarak kaynaklarda çeşitli, bilgiler mevcuttur. Birçok kaynakta Ahmed Yesevî Hace Yusuf-i Hemedanî'nin Üçüncü halifesi olarak gösterilir. Hace Yusuf-i Hemedanî, Ebu Ali Farmedî'nin halifesi ve Hacegâniyye silsilesinin başıdır. 440/1048 tarihinde dünyaya gelmiş olup, vefatı 536/1141'de vukubulmuştur.

Hace Yusuf-i Hemedanî (k.s)'nin ve Hace Ahmed Yesevî (k.s)'nin tarikat silsileleri şu şekildedir:

Birinci Silsile:

1-Hz. Ebubekir (r.a)
2-Hz. Selman-ı Farsî (r.a)
3-Hz.Ebu Muhammed el-Kasım bin Muhammed Bin Ebibekr (r.a)
4-Hz. İmam Ca'fer es-Sadık (r.a)
5-Tayfur Bayezid-i Bestamî (k.s)
6-Ebu'l-Hasan Ali el-Harkânî (k.s)
7-Şeyh Ebu Ali Farmedî (k.s)
8-Hace Yusuf-i Hemedanî (k.s)
9-Hace Ahmed-i Yesevî (k.s)

İkinci Silsile:

1-Hz. Ali Bin Ebi Talib (r.a)
2-Hz.İmam Huseyn (r.a)
3-Hz. İmam Zeyne'l-Abidîn(r.a)
4-İmam Muhammed Bakır (r.a)
5-İmam Ca'fer es-Sadık (r.a)
6-İmam Musa el-Kâzım (r.a)
7-İmam Ali Rıza (r.a)
8-Şeyh Ma'ruf el-Kerhî (k.s)
9-Şeyh Serri-yi Sakatî (k.s)
10-Şeyh Cüneyd el-Bağdadî (k.s)
11-Şeyh Ebu Ali Ahmed er-Rudbarî (k.s)
12-Ebu Ali Hasan bin Ahmed el-Kâtib (k.s)
13-Ebu Osman Said el-Mağribî (k.s)
14-Şeyh Ebu'l-Kasım Ali el-Gürgânî (k.s)
15-Ebu Ali Faremedî (k.s)
16-Hace Yusuf-i Hemedanî (k.s)
17-Hace Ahmed-i Yesevî (k.s)

Üçüncü Silsile:

1-Hz. Ali Bin Ebi Talib (r.a)
2-Şeyh Hasan el-Basrî (r.a)
3-Ebu Muhammed Habîb el-Acemî (k.s)
4-Ebu Süleyman Davud et-Taî (k.s)

5-Şeyh Ma'ruf el-Kerhî (k.s)
6-Şeyh Serri-yi Sakatî (k.s)
7-Şeyh Cüneyd el-Bağdadî (k.s)
8-Şeyh Ebu Ali Ahmed er-Rudbarî (k.s)
9-Ebu Ali Hasan bin Ahmed el-Kâtib (k.s)
10-Ebu Osman said el-Mağribî (k.s)
11-Şeyh Ebu'l-Kasım Ali el-Gürgânî (k.s)
12-Ebu Ali Farmedî (k.s)
13-Hace yusuf-i Hemedanî (k.s)
14-Hace Ahmed-i Yesevî (k.s)

Bu silsilelere göre Ebu Ali Farmedî, hem Kasım Gürgânî'den, hem de Ebu'l-Hasan el-Harkânî'den, ikisinden el aldığından iki ayrı silsile oluşmuştur. Ayrıca, Şeyh Ma'ruf el-Kerhî hem İmam Ali Rıza'dan, hem de Davud et-Taî'den, ikisinden birden el aldığından üçüncü bir silsile oluşmuştur.

HALİFELERİ

Arslan Baba'nın oğlu Mansur Ata, Hace Ahmed Yesevî'nin ilk halifesidir.Cevahiru'l-Ebrar ise Baba Maçî'ni Sûfî Muhammed Danişmend Zernûkî ve Süleyman Hâkim Ata'dan sonra Ahmed Yesevî'nin üçüncü halifesi olarak zikreder. Emîr-i Çin lakâplı Osman Baba'nın, Diğer halifeleri meyanında pek çok kimsenin adları zikredilir. Kardeşi İsmail Ata, Said Ata, Süleyman Ata ve Hâkim Ata, Sûfî Muhammed Danişmend bunların başlıcalarıdır. Bunların dışında çeşitli kaynaklarda birçok halife'nin adı yer almaktadır. Ali Şîr Nevayi, Nesayimu'l-Mahabbe'de, Hace Ahmed Yesevî'nin halifeleri meyanında Kutbuddin Haydar'ın adını da sayar, Kutbuddin Haydar, Hacı Bektaş-i Velî'nin Menakıbı olan Vilayetnâme'dede Ahmed Yesevî'nin halifesi olarak zikredilir. Yine aynı Vilâyetnâme kitabı Lokman-ı Perende es-Serahsi'yi Hace Ahmed Yesevî'nin halifesi ve Hacı Bektaş-i Velî'nin şeyhi olarak zikreder. Ve onlara dair menkıbeler yer alır. Vilâyetnâme dışında hiçbir kaynakta Lokman es-Serahsî'nin Ahmed Yesevî 'nin halifelerinden olduğu kaydı yer almaz.***(Ismail Ata'nın Hace Ahmed'in kardeşi olduğu Nesebnâme'nin C nüshasıyla, Ali Şîr Nevayi'nin Nesayimu'l-Mahabbesine ifade edilmektedir. Nesayimu'l-Mahabbe'ye göre Ismail Ata aynı zamanda şeyhin halifesidir.(Nesayimu'l-Mahabbe'de Kutbuddin Haydar, Türkistan Padişahının oğlu olarak da tanıtır.)***

Önemli halifeleri arasında 1-Mansur Ata(k.s), 2-Abdülmelik Ata(k.s) , 3-Süleyman Hâkim Ata(k.s), 4-Tac Hoca(k.s), ve 5-Zengi

Ata(k.s) sayılabilir.***(Cevahiru'l-Ebrar, Hazinî, Hazırlayan Cihan Okuyucu, Kayseri 1995. Shf. 116b, 187 (Doç.Dr. Ali Aktan, Künhü'l-Ahbâr'a göre Hoca Ahmed Yesevî ve anadolu'daki halifeleri, Milletlerarası Hoca Ahmed yesevî Sempozyumu Bildirileri, Kayseri,1993, Yesevilik Bilgisi Kitabı içinde, Shf. 338-349)***

Hace Yusuf Hemedanî'nin diğer halifeleri şunlardır:

1-Hace Abdullah-ı Berkî (k.s): Havarzimlidir.

2-Hace Hasan-ı Endakî, Ebu Muhammed Hasan Bin Huseyn (k.s)

3-Hace Abdulhalik-ı Gucduvanî (k.s)

Hace Abdulhalik-ı Gucduvanî (k.s), Hace Yusuf-ı Hemedanî (k.s)'nin dördüncü halifesi olup, Nakşibendiyye tarikatı bunun silsilesinden teşaub etmiştir. Babasının adı Abdulcemîl olup, nesebi İmam Malik (r.a)e dayandırılır. Aslen diyar-ı Rum'dan Malatya'lı ulemadan olup bilahere Maveraunnehr'e hicret ederek, Buhara'ya altı fersah uzakta Gucduvan'da tavattun etmiştir.

Hace Ahmed Yesevî (k.s), Hace Abdullah-ı Berkî (k.s) ve Hace Hasan-ı Endakî (k.s)'nin dar-ı Bekâya irtihalleri akabinde Buhara'da Hace Yusuf-ı Hemedanî (k.s)'nin postuna oturmuş, bir müddet sonra manevi bir işaretle Türkistan illerine avdet etmesi icab ettiğinden, tabilerine Hace Abdulhalik-i Gucduvani (k.s)'ye mütabaatı vasiyet eyleyerek, Yesi şehrine avdet etmiştir. Abdulhalik-i Gucduvanî (k.s) ise **617/1220** tarihinde vefat ederek, Gucduvan'da defnedilir.

ESERLERİ:

1-*Divan-ı Hikmet* şiirleri, Türk tasavvuf edebiyatının çok önemli ve bilinen en eski örneklerini içeren kitaptır.

2-*Akaid*, İslamın esaslarının yer aldığı temel eseridir.

3-*Fakrname* öğrencileri tarafından yazılmış ve kendisine mal edilmiştir.

En büyük eseri *"Divan-ı Hikmet.*

Vefatından çok sonra, on altıncı yüzyılda ***Divan-ı Hikmet*** adıyla bir divanda toplanan hikmetler, dervişleri vasıtasıyla en uzak Türk topluluklarına ulaştırılır. Bu manzumeler aynı zamanda Yesevi Hazretlerinin hayatı, tahsili, sülûku, ulaştığı makam ve mertebelere dair ipuçları vermektedir. Ahmed Yesevi (k.s)'nin sade bir Türkçe ile söyleyip, derin manalı veciz sözleri ve Hikmet adlı şiirleri Divan-ı Hikmet adlı eserinde toplandı. Sohbet tarzında ve sade Türkçe ile söylenen hikmetleri kısa zamanda doğuda Çin hudutlarından, batıda Akdeniz ve Marmara sahillerine kadar yayıldı. Divan-ı Hikmet aslında

İslamiyeti ve İslam ahlakını öğreten bir ahlak ve din kitabıdır. **Bunun için İslam inancını, Türk gelenek, inanç ve yaşam tarzı ile uygun biçimde sentezleme yolunu seçmiştir. Ahmed Yesevî (k.s) Hazretleri, başarıyla Yesevîliktarikâtını kurmuş ve geliştirebilmiştir. İslama aykırı olmayan Eski Türk inanışlarından, adetlerinden bir kısmını İslam dininin potasında eriterek, dinlerini yeni değiştirmiş olan Türk topluluklarına dinin özünü yani felsefi yönünü tanıtmıştır.**

Divan-ı Hikmet'inin tetkikinden de anlaşıldığına göre Ahmed Yesevî (k.s) Hazretleri, dirayetli, muhakemeli bir türk mutasavvıfıdır. O, Cüneyd Bagdadî (k.s)'nin : "Tasavvuf; da'vaları terk, ma'naları gizlemektir" sözüne bağlı kalarak, yaşamıştır. O'nun eserlerinde, umûmi esasları sarsacak bir hususa tesadüf edilemez.

Bir vakit namaz kılmayanın domuzdan farkı olmayacağını söyleyen Ahmed Yesevî (k.s), her manzumesinde günahlardan bahsederek, tevbe ve istiğfar eder. ***(Fuat Köprülü, İlk Mutasavvıflar, s- 62.)***

Ahmed Yesevi (k.s)'nin en önemli tarafı, kurduğu Yesevîlik tarikatı, yaptığı irşatlar ve yazdığı şiirler yoluyla Müslümanlığı sade bir şekilde göçebe Türk halkına anlatmasıdır. 12. yüzyılda vefat etmiş bulunan Yesevî'nin etkisi 14. yüzyıl sonlarındaki Timür devrinde çok güçlü bir şekilde devam etmektedir.

Dîvân-ı Hikmet yazmaları çok sonra (16. yüzyıldan sonra) istinsah edildikleri için dil bakımından genellikle Karahanlı Türkçesinin değil Çağatay Türkçesinin özelliklerini yansıtırlar. Ancak Yesevî (k.s) Hazretleri, Karahanlılar döneminde yaşadığı için onun hikmetleri Karahanlı dönemi edebiyatı içinde değerlendirilmektedir. Hikmetlerin çoğu koşma tarzında kafiyelenmiş dörtlükler hâlindedir ve hece vezniyle yazılmıştır. Mesnevi tarzındaki münâcat ve nât ile gazelleri aruz vezniyle kaleme alınmıştır. Heceyle yazılmış gazel kafiyeli şiirleri de vardır. Arapça, Farsça kelimelerde tam kafiyeyi, Türkçe kelimelerde yarım kafiyeyi, hatta bazen sadece redifi tercih eden Yesevî'nin şiirlerinde çok güçlü bir zikir ritmi vardır. Hikmetlerin birçoğu zikir sırasında okunmak için yazılmıştır. Yesevî'nin hikmetlerinde işlenen konular çok derin değildir. Dinin esasları, tasavvuf adabı, cennet-cehennem, kıyamet ahvali, peygamber sevgisi, dünyadan şikâyet, dervişlere ait menkıbeler hikmetlerin başlıca konularıdır. Ahmed Yesevî (k.s) Hazretleri kendi hayatına ait bazı olayları da şiirlerinde

anlatır. Yaşname (yaş şiiri) tarzındaki uzun şiirde onun hayat safhalarını görmek mümkündür:

Hace Ahmed Yesevî (k.s), yaşadığı dönem ve sonraki zamanlarda Türkistan diyarında derin izler bırakmıştır. Hakkında anlatılan menkıbeler, asırlar boyunca nesilden nesile anlatılarak günümüze kadar ulaşmıştır. Ne var ki, menkıbelere bazı hayalî unsurlar da katılarak, öğretisi ve gerçek şahsiyeti perdelenmiştir. Onun hayata bakışını ve gerçek şahsiyetini anlamak için "Dîvân-ı Hikmet"ini dikkatle incelemek gerekir.

Beyitlerinden günümüz Türkçesi'ne uyarlanmış bazı örnekler okuyalım:

Hak Teâlâ iman atâ kıldı size
O Mustafa Hak Rasulü idi bize
Selâm desen, kuvvet verir dinimize
Değilse, kıldıklarım hep yalan olur.
Evvel 'elest birabbikum' dedi Hüda
'Kalû belâ' diyerek ruhlar kıldı sada
Ağlayıp geldik eşiğine cümle geda
Lutfeylesen yüzbin âsi handan olur.

Şu beyitlerinde Peygamber (s.a.v)'a bağlılığa ne güzel çağırır:

Allah Teâlâ sözüne, Rasulullah sünnetine
İnanmayan ümmetine ümmet demez Muhammed.
Onsekizbin aleme server olan Muhammed
Otuzüçbin ashaba rehber olan Muhammed.
Arş ve Kürsü pazarı, inayetli Muhammed
Sekiz cennet sahibi velayetli Muhammed.

Hacyolculuğuna çıkarken onun şu sözlerinden daha sıcak bir veda olabilir mi?

Niyet kıldık Kâbe'ye, razı olun dostlarım
Ya ölürüz ya geliriz, razı olun dostlarım.
Niyet kıldık Kâbe'ye, hak Mustafa ravzına
Nasip kıla herkese, razı olun dostlarım.

Tasavvuf ehlinin durumunu şu sözleriyle anlatır:

Allah diyen bedenin yerini cennette gördüm
Huri, gılman hepsini karşı hizmette gördüm.

Gece gündüz yatmadan Hû zikrini diyenler
Melayikler yoldaşı, Arş'ın üstünde gördüm.
Hayır, seha kılanlar, yetim gönlün alanlar,
Çahar-yar'lar yoldaşı, Kevser lebinde gördüm.

Mevlâna (k.s)' yı Yunus(k.s)' u nasıl Divan'larından, beyitlerinden ayrı tutarak anlamamız mümkün değilse, Ahmed Yesevî (k.s) Hazretleri'ni de Divan-ı Hikmet'ini okumadan anlamamız mümkün değildir. Üstelik o, Mevlânaların, Yunusların meşalesini yakan bir ateştir. Onların aşklarını ateşlendiren ve Anadolu üzerine salan bir büyük velidir. Gerek Selçuklu'nun, gerek Osmanoğulları'nın Anadolu'ya yürümelerinde ve yaşadığımız şu coğrafyanın islâmlaşmasında onun sufilerinin büyük rolleri vardır.

Ahmed Yesevi (k.s) Hazretleri, Arapça ve Farsça'yı çok iyi bilmesine rağmen eserlerini Türkçe vermiştir.***(Ahmet Yaşar Ocak, Anadolu Türk Sufiliğinde Ahmed-î Yesevi Geleneğinin Teşekkülü Milletlerarası Ahmed Yesevi Sempozyumu Bildirileri (26-27 Eylül 1991), Ankara 1992, Kültür Bakanlığı Yayınları, s.79-80***

Ahmed Yesevi (k.s) Hazretleri Nasihatlerinde: "***Ey dostlar! Sakın ha cahil olanlarla dostluk kurmayınız."***

"Gönlünde Allah'ü Tealanın aşkını taşıyanlar dünya ile tamamen alakalarını kesmişlerdir. Bunlar halk içinde Hak ile olurlar. Bir an Allah'ü Tealayı unutmazlar."

"Kâfir bile olsa hiç kimsenin kalbini kırma. Kalb kırmak, Allah'ü Tealayı incitmek demektir."

"Gönlü kırık zavallı ve garib birini görürsen, yarasına merhem koy, yoldaşı ve yardımcısı ol."

Gönül verme dünyaya
Sakın girme harama
Hakkı seven âşıklar
Hep helalden yemişler
Dünya benim diyenler
Cihan malın alanlar
Akbaba kuşu gibi
Haramlara dalmışlar
Hoca Ahmed bilmişsin
Hak yoluna girmişsin
Hak yoluna girenler
Cemalullah görmüşler

Ahmet Yesevi'(k.s)nin müridleri ve takipçileri ölümünden önce ve ölümünün sonrasında, 12. yy'ın ortalarından itibaren diğer bölgeler gibi Anadolu'ya da gelerek görüşlerini yaymaya devam ettiler.

TÜRK TOPLULUKLARI ÜZERİNDEKİ TESİRLERİ

Türklerin islamı severek ve isteyerek kabul etmesinden sonra islamın kılıcı olmuş gittiği heryere ulaştığı her noktaya huzur, adalet, barış, sevgi medeniyeti götürmüş gönülleri fethetmiştir. Sahabeyi kiramdan sonra islama enbüyük hizmeti yapmış şerefli bir millettir. TürkistanTürkleri'nin İslam'ı kitleler halinde kabul etmeye başladığı 10. yüzyıl, Türk dünyası için tarihi bir dönüm noktası olmuştur. Bu yüzyıldan itibaren Türkler, kendilerine özgü bir İslamiyet anlayışını benimsemişler, günümüz de dâhil olmak üzere, Türkler'in sosyal yaşayışları da, kurdukları devletler de, ne eski Türkler'inkine, ne de Araplar'ınkilere benzemiştir.

Ahmed Yesevî (k.s) Hazretleri bir yandan İslâm şeriat hükümerini, tasavvuf esaslarını, tarikât adâb ve erkânını öğretmeğe çalışırken, bir yandan da İslâmiyet'i Türkler'e sevdirmeyi, Ehl-i sünnetâkidesini yaymak ve yerleştirmeyi kendine gaye edinmiştir..*(TDV, İslâm Ansiklopedisi, Cilt 3, sahife 161, İstanbul, 1989.)*

Ahmed Yesevi (k.s)'nin ölümünden sonra ***Yesevi tarikatı, Seyhun, Taşkent, Maveraünnehir ve Harzem sahalarına yayılmakla kalmaz, XIII. yy.' da Anadolu' da Haydariye, Bahaî ve Bektaşi tarikatlarını etkiler. Nakşibendîlikte de bu tarikattan izler bulmak mümkündür.*** İnanç ve tarikat adabında Türklerin milli kültür, örf ve adetlerine uygun taraflar bulunması Yeseviliğin Türkler arasında bu denli yaygın olmasını açıklayabilecek sebeplerden biri sayılmaktadır. ***Ahmed Yesevi'nin*** şeriat ile tarikatı kolayca telif etmesi ***Sünni Türkler*** arasında bu anlayışın süratle yayılıp yerleşmesini ve daha sonraki tarikatların nüvesini teşkil etmesini hızlandırmıştır.

TÜRBESİ

Türbesi, Kazakistan'ın güneyindeki Türkistan kentinde 1389 ile 1405 yılları arasında Timurlenk tarafından yapıldı. Rus işgalinde tahrib edilen türbe, 2002 yılında UNESCO tarafından dünya tarih eseri olarak kabul gördü. Ahmet Yesevi (k.s)'nin türbesi Türkiye Cumhuriyeti tarafından Öner Kabasakal'ın Başkanlığı döneminde TİKA marifetiyle yeniden tamir edilmiştir.

NAKŞIBENDİYYE TARİKATI
HACE MUHAMMED BAHAUDDİNİ ŞAHI NAKŞİBENDÎ (k.s)
(D.H. 718.-M.1318-V. H791.M.1389)

Buhara'ya bir fersah mesafede Kasrı Arifan'da Sülalei Tahire'den Ecdâdı İmamı Caferi Sadık (r.a)'a ve oradan Hz. Ali (r.a) ve Hz.Fatıma (r.anha) validemize varan sâlih bir babadan ve saliha bir anadan doğmuşlardır. Babası Seyyid Buhari, annesi Arife hatun, dedesi Seyyid Muhammed Celaleddin hazretleridir. Adı Muhammed Bahâüddîn b. Muhammed, nisbesi "el-Buhârî"dir.

Uzunca boylu, buğday tenli ve güzel yüzlü, sakalı büyükçe, boynu nur gibi parlak, tatlı dilli ve güler yüzlü yanakları kırmızıya yakın idi. İki kaşı arası açık, gözleri sarı ile elâ renk karışımı olan kestane renginde idi. Sakalının beyazı siyahından çok idi. Ne hızlı, ne de yavaş yürürdü. Konuşmaları Peygamber (s.a.v)Efendimizin konuşması gibi tâne tâne idi. Konuştuğu kimseye yönünü dönmüş olarak konuşurdu. Kahkaha ile gülmez, tebessüm ederdi. Her gün kendini yirmi kere ölmüş ve mezara konmuş olarak düşünürdü. Kimseyi küçük ve hakîr görmez, dâimâ güler yüzle karşılardı. Ancak celâllendiği zaman kaşlarını çatardı. Bu zamanda heybetinden karşısında durulmaz olurdu. Şemâili, görünüşü birçok bakımdan Resûlullah (s.a.v) Efendimize benzediği gibi, sözleri, işleri ve bütün hareketleri sünneti seniyyeye uygun olup,herkesi sıratı müstakime davet eder, Zahiren halk ile bâtınen Hak ile olan büyük bir mürşidi kâmildir.

Şâhı Nakşibendî (k.s) Hazretleri, kendisine kadar "Hacegân Yolu" olarak anılan tarîkatı, "Nakşibendî" yapan kolbaşı, veliler serdârı bir uludur. Buhara yakınındaki Kasrı Arifân'dandır. Buranın eski adı Kasr, ı Hinduvan iken, kendilerine nisbetle "Arifler Köşkü" anlamına gelen Kasrı Arifan denildi. İsminin başındaki Şah kelimesi de "Gönül Sultanı" anlamında bir saygı ifadesidir. Şahı Nakşibendî (k.s) Kasr-ı Hindüvan (Kasr-ı Ârifan)'da dünyaya teşrif ettiler. **(H. 718. Muharrem'inde M.1318 Nisan'ında) d**ünyaya gelmiş, İslâm âlimlerinin en meşhurlarından olup tasavvufda en yüksek derecelere ulaşmıştır. Asrında ve kendinden sonraki asırlarda onun sebebiyle pekçok insan, hidayete, doğru yola kavuşmuştur.

Bu yıllar Osmanlı Devleti'nin kuruluş yılları. Şâh-ı Nakşbend'in doğumundan tam bir asır evvel, Cengiz Han, Buhârâyı kuşatmış. İşgal

edip yakıp yıkmış ve târ u mâr etmişti. Bundan sonra Buhârâ, Moğollarla Harezmliler ve İlhanlılar arasında birçok defa el değiştirerek siyasi açıdan tam bir keşmekeş içinde kalmış. Bahaûddin Buhârî (k.s)'nin doğduğu zaman Buhârâ, İran Moğolları ile müttefikleri Çağatay hânedânının elindeydi.

Eğitim ve Öğretimi

Bahâeddîni Buharî (k.s)'nin ilk hocası, daha doğar doğmaz üç günlük bebek iken kendisini manevi evlatlığa kabul eden ve hakkında çok müjdeler veren dedesinin mürşidi Hâce Muhammed Baba Semasi (k.s)'dur. Önce ondan istifade etti. Sonra bu hocası onun yetiştirilmesini en kâmil talebelerinden Emir Külâl (k.s)ya havâle etti. Seyyid Emir Külâl (k.s) Şahı Nakşibendî (k.s) Hazretleri'nin yetişmesi için titizlikle meşgul olup, onu tasavvuufda yüksek derecelere ulaştırdı.***(TDV İslâm Ansiklopedisi,* c.4, s.458).**

Hatta bir gün Ona dediki:

"Şeyhim Muhammed Baba Semmâsi (k.s)'nun senin yetişmen konusundaki emirlerini yerine getirdim. Şu anda hem hâl bakımından, hem de "kâl" bakımından yüksek derecelere eriştiniz. Sadrımda ne varsa sana aktardım. Fakat senin himmet kuşun beni geçti, daha yükseklerde uçuyor. Artık kemâl semasında dilediğiniz gibi uçmağa tarafımdan mezunsunuz, diyerek icazet verdi. Suhâr'da bir mescid inşası sırasında beşyüz müridin huzurunda gerçekleşen bu icazetten sonra Şahı Nakşibendî (k.s)oradan ayrıldı.

Bu izinden sonra zamanın büyük şeyhi ve âlimlerinden olan Mevlâna Arif (k.s) nun hizmet ve sohbetlerine yedi sene devam ettiler. Daha sonra yine ululardan Hâce Halil Ata (k.s)'nun hizmetinde ve sohbetlerinde oniki sene bulundu. Nice arif sırlarına vakıf oldu.

Ailesi ve Çocukları

Mutlu bir aile hayatı yaşamış,hanımları salih ve iteatkar olup,erkek çocukları yaşamamış, nesli kız çocuklarından, torunlarından devam etmiştir. Büyük kızı, Bibiçe Hatun Kelan, Alaaddin Attar(k.s)ın oğlu Hasan Attar'la evlenmiş, bu evlilikten, Yusuf, Muhammed Attar isminde iki erkek dört kız torunu olmuştur. Ortanca kızı, Bibiçe Rabia Hatun ise Mevlana Fazlullah Neyistani ile evlenmiş, Küçük kızı Bibiçe Server Hatun ise Ebu'l Hayr Türkistani ile evlenmişlerdir.***(Evliyalar Ans. c.3.s.439.Bahaaddin Nakşibend Necdet Tosun. İnsan Yay.)***

Şahı Nakşibendî (k.s) çok mütevazı bir hayat yaşardı. Haramlardan titizlikle sakınır, ruhsat yolundan çok, azimet yolunu

tercih ederdi. Misafirlerine ikramdan hoşlanır, hediyeye, hediye ile mukabele etmeye çalışırdı. Mahlûkatın tümüne şefkat nazarıyla bakardı.

Tasavvufa intisabı

Bahâeddin (k.s) Hazretleri, onsekiz yaşında iken, ailesi kendisini evlendirmeyi, evlenirken Baba Muhammed Semmâsî (k.s)'nin de hazır bulunmasını arzu ettiklerini söyleyerek Semmas'a gönderdiler. Orada bir müddet Semmâsî (k.s) Hazretleri'nin hizmetinde bulundu. Semmâsî (k.s)'nin vefatından sonra Emir Külal (k.s), Kasr-ı Ârifân'a gelerek Semmâsî'nin vasiyetini hatırlattı ve memleketi Nesef'e döndü. Nakşıbed (k.s) Hazretleri uzun yıllar, Nesef'e giderek Emir Külal (k.s)'ın hizmetinde bulundu ve ondan tarikat adabını öğrendi. ***(Büyük İslâm ve Tasavvuf Önderleri, Vefâ Yayıncılık, s.85-86, İstanbul 1993.)***

Tarikat âdâb ve erkânını öğrendiği bu dönemde kendisinin doğumundan yaklaşık bir asır önce vefat etmiş olan Abdülhâlik-ı Gücdüvânî (k.s)'nin **(v. 617/1220)** ruhaniyetine intisap etti. ***(TDV İslâm Ansiklopedisi, c.4, s.458.)***

Bahâeddin Nakşibend (k.s) her ne kadar Emir Külal (k.s)'e intisab etmiş ise de en fazla Abdülhâlik-ı Gücdüvânî (k.s)'nin manevi tesiri altında kaldığını kendisi söylemektedir. Tasavvufta bu usûle üveysîlik ismi verilir. ***(Büyük İslâm ve Tasavvuf Önderleri, Vefâ Yayıncılık, s.86, İstanbul 1993.)***

Onun ayrıca uzun yıllar Hakîm et-Tirmizî (k.s)'nin **(ö. 320/932)** ruhaniyetinden faydalanması da üveysîliği ile ilgilidir.***(TDV İslâm Ansiklopedisi, c.4, s.458)***

Tasavvufdaki ilk hallerini şöyle anlatmıştır:

Tasavvuf hallerinden cezbe hâli çoğalıp kararsız düştüğüm günlerde, geceleri ay ışığında kabristanda dolaşırdım. Bir gece devamlı ziyaret edilmekte olan üç büyük zâtın mezarını gördüm. Her birinin kabrinde yanmakta olan birer kandil vardı. Kandillerin yağı ve fitilleri olduğu hâlde çok sönük yanıyorlardı. Fitillerini hareket ettirmek lazımdı ki, parlak yanıp çok ışık versinler. O kandilleri öylece bırakıp, Hâce Muhammed Vasî (k.s)'nun kabri başına gittim. Orada Ahmed Eckarnevi (k.s) nun kabrine gitmem işaret olundu, oraya gittim. Bellerinde kılıç takılı olan iki kişi geldi. Bir hayvana beni bindirip yönünü de Mezdâhin tarafına çevirip ayrıldılar. O gece devamlı yol alarak sabaha doğru Mezdâhin mezarlığına ulaştım. Orada da diğer mezarlardaki gibi bir kandil yanıyordu. Fakat o da sönük yanıyordu. Kıbleye karşı oturdum. Bu sırada bana geçkinlik hali geldi. Kıble

tarafında gördüğüm duvar yarıldı. Gördüğüm manzara; yeşil örtüler ile süslenmiş bir taht ve bu taht üzerinde bir zât oturmuştu. Etrafında ise kalabalık bir cemaat vardı. İçlerinde Baba Semmasî (k.s)de bulunuyordu. Sâdece Onu tanıyordum. Daha sonra anladım ki bu zâtlar, vefat eden bu yolun büyükleridir. Fakat kürsinin üzerinde oturan kimdir diye merak ediyordum ki, kürsünün etrafında oturanlardan biri bana dedi ki:

Bu zat Hâce Abdûlhâlık Gücdüvanî (k.s)'dir. Etrafındaki cemaat ise O'nun Halifeleridir. Sonunda Hocam Baba Semmasi (k.s) Hazretleri'ni göstererek bunu hayatta iken gördüm, senin şeyhindir. Sana taç verdi. Onu tanıdın mı?

"Evet, Hocamı tanıdım, fakat tâcın nerede olduğunu bilmiyorum" dedim.

O senin evindedir. Onu sana keramet olarak verdiler ki bir bela gelecek olsa, onun bereketiyle def edilir.

Sonra denildi ki: Şimdi dikkat kesil Abdülhalık Gücdüvanî (k.s) sana nasihat edecek!

Hâce Hazretleri'nin elini öpmek istedim, izin verildi. Yaklaştım, selâm verip edeple elini öptüm. Sonra huzurunda edeple ayakta durdum. Tasavvufda ilerlemek hususunda şöyle buyurdu:

Evladım kabirlerin başında kandillerin sana öyle gösterilmesi senin bu yolda kabiliyet sahibi olduğuna alâmettir. Fakat fitil gibi olan kabiliyeti hareketlendirmek lâzımdır ki, bu kabiliyet ortaya çıksın. Hakkın gizli sırları sana açık olsun.

Hangi durumda olursa olsun Dinimizin caddesinde yürümek, Azîmet ve Sünneti Seniyye üzere olmak lâzımdır. Emirlere ve yasaklara uymak hususunda istikamet üzere olacaksın, bidatlerden ve ruhsatla amel etmekten uzak duracaksın. Hadisi Şerif'leri öğrenip amel edeceksin. Rasûlüllah (s.a.v) ve Sahabei Kiram'ın haberlerini ve izlerini araştırıp inceleyeceksin. Böylece çağına yetişmeden yüzyüze görüşmeden, Abdülhalık Gücdüvani (k.s)'nun üveysi müridi olmuş, âlemi mânada onun terbiyesine girip feyz almıştır.

Sonra cemâattan bana dediler ki: "Yarın acele Nesef tarafına gideceksin. Seyyid Emîr Külâl (k.s)'in hizmetinde bulunacaksın. Oraya giderken yolda ihtiyar bir zât ile karşılaşacaksın. O sana sıcak bir çörek verecektir. Ekmeği al, fakat onunla hiç konuşma. O ihtiyârı geçtikten sonra bir kervana, sonra da ata binmiş bir kimseye rastlayacaksın, o

kimse senin önünde tövbe edecek. Sen, o evindeki mübârek tâcını al, Emîr Külâl (k.s)'e götür."

Bu konuşmalardan sonra bendeki o hâl gidip, eski hâlime döndüm. Derhal başında bulunduğum kabrin yanından ayrılıp, Zeyvertûn tarafına gittim. Evime varıp, bana bırakılmış olan tâcı istedim. Getirip verdiler. Onu giyince hâlim değişti. Bambaşka bir hâle girdim. Tâcı alıp yola çıktım. Sabah namazı vaktinde Mevlânâ Şemseddîn'in mescidine ulaştım. Sabah namazını orada kılıp, o gün Eyne adındaki köyde kaldım. Ertesi gün güneş doğarken Nesef tarafına hareket ettim. Yolda, önceden büyüklerin işâret ettiği gibi, bir ihtiyâra rastladım. Bana bir ekmek verdi. Ekmeği alıp, hiçbir şey söylemeden geçip gittim. Sonra bir kervana rastladım. Kervanın başı bana; "Ey yiğit, nereden geliyorsun?" deyince; "Eyne köyünden." dedim. Ne zaman yola çıktığımı sordular. "Güneş doğarken." dedim. Kervana rastladığım vakit kuşluk vakti idi. Kervandakiler bu sözümü işitince hayret edip; "Eyne köyü buraya dört fersah, yaklaşık 24 km mesâfededir. Sabah vakti çıkılsa, ancak buraya ikindiden sonra gelinebilir." dediler. Kervanı da geçip gittim. Kervanı geçtikten sonra bir atlıya rastladım. Bana; "Sen kimsin? Seni görünce içime bir korku düştü." dedi. "Ben öyle bir kimseyim ki, sen benim önümde tövbe edeceksin." dedim. O atlı yanıma gelip tövbe etti. Şarap yüklü bir beygiri vardı. Beygirin üzerindeki şarabı yere döktü. Onu da geçip yoluma devam ettim. Nesef taraflarında bir köye uğradım. Seyyid Emîr Külâl (k.s)'in orada olduğunu öğrendim. Hâcegân büyüklerinin mübârek tâcını çıkarıp arz ettim. Bir müddet sükût ettikten sonra; "Bu tâc, Hâcegân büyüklerinin mübârek tâclarıdır." buyurdu. "Evet, efendim." dedim. Devâm ederek; "Bu tâc-ı şerîfi almakta iki şart vardır. Birinci şart; bunu korumak, ikincisi; îcâbını yerine getirmek. Bu iki şart, büyüklerin (Hâcegân'ın) yolunda bulunmak ve bize hizmettir. Bundan sonra ben de bu şartlara uymak üzere tâcı alıp kabûl ettim." Buyurdular

Şah-ı Nakşibend (k.s)'in intisab ettiği Hacegan Tarikati'nde; mürid tek başına olduğunda hafî (gizli), toplu haldeyken cehrî (açıktan) zikir yapılıyordu. Fakat kendisi, Gücdevânî (k.s)'nin manevî telkiniyle "hafî zikri" tercih etmiştir. Abdülhalık Gücdüvani (k.s) zamanında gizli zikre önem veren "Hacegân Yolu"nda, Mahmud İncir Ağnevi (k.s) ile cehri ve hafi zikir birleştirildi. ŞahıNakşibendi (k.s) Hazretleri gizli zikre olan meyilleri sebebiyle bir bakıma Abdülhalık Gücdüvani

(k.s)'nun va'z ettiği esaslar çerçevesinde ve ondan aldığı ruhani, üveysi terbiye dairesinde yetişerek yine Hâce tarafından tesbit edilen "On bir esas"ını ihya etmiştir.

Abdülhàlik-ı Gücdevânî (k.s) Hazretleri, Nakşî Tarikatı'nın asıl piridir. Nakşîlik ile arasında beş şeyh geçmiştir. O beş şeyh, bu Abdülhàlik-ı Gücdevânî (k.s)'den intikal eden Nakşîliği meydana koyamamışlardır. Ancak bu nasib, ***Nakşıbend Muhammed Bahâeddin (k.s)*** Hazretleri'ne nasib olmuş. O, Abdülhàlik-ı Gücdevânî (k.s)'yi de görmemiştir. Görmediği halde ruhen, mânen ona bu dersi telkin etmiş. Kendisine de telkin eden Hızır (a.s).Kendisini havuza sokmuş, suyun içine batırmış. "Şimdi, Allah de bakayım!" demiş. Suyun içinde, tabiatıyla ses çıkmaz. Ses çıkmayınca içinden diyecek tabiatıyla... "Ha, işte bunu dışarda da böyle yap!" demiş. Bu şekilde zikir, beş şeyh arkasından Nakşıbend Muhammed Bahaeddin (k.s)Hazretleri'ne nasib olmuş. O da, bu nasibi talim etmiş bizlere... Bugüne kadar da elhamdü lillâh câri olmaktadır.***(Mehmed Zâhid KOTKU, Özel Sohbetler, Sehâ Neşriyât, s.364-365, İstanbul 1993.)***

Uzun süren çok yönlü müridlik devresini tamamladıktan sonra doğum yeri Kasr-ı Hindûvân'a dönerek müridlerini yetiştirmeye başlayan Bahâeddin (k.s) Hazretleri daha sonra ikisi hac için olmak üzere üç defa Buhara'yı terk etti. İkinci hac yolculuğunda üç gün kaldığı Herat'ta Zeyniyye tarikatının kurucusu Zeynüddin el-Hâfî (k.s)'yi ziyaret etti. Bir müddet sonra Hükümdar Muizzüddin Hüseyin'in davetlisi olarak yine Herat'a bir defa daha giderek bu ziyaret esnasında tasavvuf anlayışını ve tarikatının esaslarını hükümdara anlattı ***(Câmî, s. 386.TDV İslâm Ansiklopedisi,*** **c.4, s.458-459.)**

Nakşibendî yolunu daha sağlığında iken Buhara, Semerkand ve Maveraünnehir bölgesine yaydı. Güçlü ve müteşerri halifeleri vasıtasıyla yıllarca İslam ülkesinde tesir ve nüfuzunu devam ettirmiştir.

Emir Külal (k.s)'dan hilafet alan, Şah-ı Nakşibend (k.s) daha sonra yedi sene Mevlana Arif (k.s), oniki sene de Halil Ata (k.s) ile sohbet ve arkadaşlık yapmıştır. Bu iki şeyh Yesevî Tarikati'ne mensuptur. İki defa Hicaz'a gitmişler, ikinci seferinde bir müddet Merv'de oturduktan sonra Buhara'ya dönmüş ve ömrünün sonuna kadar burada ikamet etmiştir.

Emir Külal (k.s) Hazretleri'nin vefat etmeden kısa bir süre önce müridlerine "Bahâeddin'e uyun" demesi üzerine etrafında büyük bir kalabalık toplandı ve irşad faaliyetlerini bundan sonra

hızlandırdı. Nakşıbend (k.s) Hazretleri'nin en önemli tefrik edici hususiyeti şeriat karşısındaki ta yabancı tesir ve unsurlardan uzaklığı, İslâm âlemini etkisi altına alan batınî ve felsefî hareketlere karşı sedd oluşu oldu. İslâm tasavvufu onunla en mükemmel şekle ulaştı. Gönülden gönüle iş gören, tamamen Allah'a yönelen bir hayatın gerekliliği üzerinde ısrarla durdu. O'nun için, hayatı Allah'ın huzurundaymış gibi sürdürmek, Allah aşkıyla dolu olmak, dikkati başka tarafa yöneltmemek, araya bir şey sokmadan; dünyevî bir mükâfat, hatta bir insan tarafından methedilmeyi beklemeden sırf Allah'a ibadet etmek asıldır. Müridlerini sohbetle yetiştirerek ***"Bizim yolumuz sohbet yoludur. Halvette şöhret ve musibet vardır."*** derdi. Benliğin, insanlardan ayrılarak inzivaya çekilmek suretiyle güçlendirilmesi yerine sosyal hayata aktif olarak katılmak ve buna rağmen Allah'a kullukta kusur etmemek suretiyle hayata iştirak etmek mânâsına gelen ***"Halvet der Encümen"***i temel prensip edindi. Bahâeddin Nakşbend ***"sufî muhaddis değil, muhaddis sufî"*** esprisini yaymaya çalıştı. Şer'î kaidelere ve Ehl-i Sünnet Akidesine sıkı sıkıya bağlı kalarak batıl bir takım hareketlere karşı durdu.

En başta gelen talebelerinden Alâeddîn-i Attâr (k.s) şöyle anlatmıştır: "Hâce Bahaüddin Nakşbend (k.s) o derece fakir idi ki, evlerinde kış günleri namaz kılmak için yere serecek bir şey bulunmadığından, eski bir kilim serip, onun üzerinde namaz kılarlardı. Maîşet ve geçimlerine bir çekirdek bile haram karıştırmazlardı. Kendilerinin ve âile efrâdının helâl yemesine çok dikkat ederdi. Şüphelendiği herhangi bir şeyden uzak dururlardı. ***"İbâdet on kısımdır. Dokuzu helâl rızık aramaktır. Diğer kısmı sâlih ameller ve ibâdetlerdir."*** buyurulan hadîs-i şerîfi bildirirlerdi.

Fakir olmalarına rağmen, lütuf ve keremleri bol olup, cömert idiler. Bir kimse bir hediye getirse, mümkünse getirilen hediyenin iki misli kıymetinde bir hediye verirlerdi. Tanıdığı veya tanımadığı bir kimse evlerine ziyârete gelse, güleryüzle karşılar, nezâketle yol gösterir, evde ne bulunursa ikrâm ederlerdi. Misâfirlerine bizzat kendisi hizmet ederdi. Eğer ev soğuk olursa, kendi giyeceğini ve yatağını misâfire verirdi. Misâfirin hayvanı varsa, hayvanın yemini ve suyunu verirdi. Nafakasını çalışarak temin ederdi. Bunun için eker, biçerdi. Bir mikdar arpa, biraz da hayvan yemi eker kaldırır, bununla geçinirdi. İşinde bizzat kendisi çalışır, bütün işlerini görürdü.

Zamânında âlim ve sâlih kimseler ziyâretine gelip, hâlis ve helâl yemek yiyelim diye onun husûsunda Peygamber (s.a.v) Efendimize uymaya çok dikkat ederdi. Çoğu zaman ekmeği kendi pişirir ve sofra hizmetini kendi yapardı. Yemek yerken; ***"Sofra başında kendinizi Allah'ın huzûrunda biliniz. O'nun verdiği nîmeti yediğimizi unutmayınız."*** buyururdu. Cemâat ile toplu hâlde yemek yerken, içlerinden biri gaflet ile ağzına bir lokma alsa; ***"Önündeki yemeği, Allah'ın huzûrunda olduğunu unutmadan ye! Allah'ı hatırla, başka şeyler düşünme. Allah, sana senden yakındır. O'nu düşün."*** buyururdu. Bir yemek gafletle, öfkeyle veya zorla pişirilse, o yemekten kendisi yemez, yedirmezdi.

TARİKATIN ADAB VE ERKÂNI

Tarikatın önde gelen ilkeleri 11 terimle ifade edilmiştir. Müridin günlük hayatta ve zikir esnasında riayet etmesi gereken ilkeler **"Kelimat-ı Kudsiyye**"diye anılır. *İlk sekizi Abdulhalik Gucdüvani (k.s) tarafından belirlenmiştir. Diğer ilkeler Nakşibendî (k.s)Hazretleri koymuştur.11 ilke şunlardır.*

1-Her nefes alış verişte bilinçli olmak**.(Huş Derdem).**

2-Yürürken öne bakmak**.(Nazar ber kadem).**

3-Kötü huylardan iyi huylara doğru yolculuk**.(Sefer der vatan).**

4-Toplum içinde yalnız, Halk içinde Hak ile olmak**.(Halvet der Encümen).**

5-Allah'ı zikretmek**.(Yâd kerd).**

6-Nefesi tutarak icra edilen Kelime-i Tevhid zikrinde nefesi salarken,"İlahi ente maksudi ve rızake matlubi"demek.**(Bâz geşt).**

7-Kalbi dünyevi düşüncelerden korumak**.(Nigâh daşt).**

8-Allah'ı daima hatırlamak**.(Yâd daşt).**

9-İçinde bulunulan halin bilincinde olmak**.(Vukuf-i zamani).**

10-Zikri belli sayıya riayet ederek icra etmek**.(Vukuf-i adedi).**

11-Zikir esnasında kalbe teveccüh edip zikrin manasının bilincinde olmak**.(Vukuf-i kalbi)*(Diy. Vkf. İsl. Ans. c.32 sh.342)***

Bazı âlimlerde, Nakşibendiye Tarikatının esaslarını şu maddelerle özetlemişlerdir:

***1*-Şeriatla zahiri temizlemek.**

2- Tarikatla batını temizlemek.

3- Hakikatle Kurb-ı ilâhiye ulaşmak.

4-Marifetle Allah'a ulaşmak ***(Mustafa Kara, Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi, s. 295).***

Başta işaret edildiği gibi, Ehl-i Sünnet itikâdına bağlı olan Nakşibendiye tarikâtı çeşitli ilimlerle meşgul olmaya, va'z ve sohbetler vasıtasıyla bu ilimleri tebliğ etmeye son derece önem vermiştir. İlimle meşgul olmanın, pozitif ilimlerden, bilhassa fizik, kimya, biyoloji vs. gibi Hakk'ın kudret ve azametini idrake vesile olan ilimlerden faydalanmanın bir çeşit zikir olduğunu kabul etmiştir.

Bir de Nakşibendiye tarikatı mensupları, Şerîat esâslarına uymaya ve ona bağlı olmaya son derece önem vermişlerdir. Şeyh Ahmed Farûkî (k.s)'nin;

"Şer'î edeplerden birine riayet, mekruhlardan birini bırakmak; zikirden, fikirden, murakabeden ve mertebelere teveccühten daha faziletlidir" ***(Muhammed b. Abdullah Hânî, Âdâb, trc. Abdulkadir Akçiçek, İstanbul 1976, s. 13)***şeklindeki açıklamaları, bu durumu açıkça ortaya koymaktadır.

Ayrıca Nakşibendiye tarikatı, boş kalan insanların nefsin pençesinden, çeşitli kötü alışkanlıklardan korunması için, tevbe, istiğfar, zikir, tefekkür, nafile namazlar ve benzeri şeylerle meşgul olmayı tavsiye etmiştir. Bu şekilde nefsi yenip kalbi kontrol altında tutmaya murakabe denir.

Diğer tarikatlarda olduğu gibi, Nakşibendiye Tarikatı'nda da râbıta vardır. Râbıta'yı şöyle açıklamaktadırlar: Doğrudan Allah ile manevi bir bağ ve irtibât kuramayan mürid, Resulullah (s.a.v) Efendimizden itibaren, hayatta olan mürşidine kadar silsiledeki bütün meşayihin oturduklarını, kendisinin de mürşidinin yanında yer aldığını ve onlardan manevi bir feyiz aldığını düşünür ki buna râbıta denir. Râbıta yoluyla alınan bu füyuzât, manevi yolda ilerlemeye vesiledir. Râbıta'da dikkat edilecek husus, rabıta yapılan kişinin bu işin ehli, âlim, kâmil bir mürşid olmasıdır. Aksi takdirde, istenilen netice elde edilemez. Râbıta ***vesilesiyle mürid, "fenâ fi'ş-Şeyh"e, ondan sonra "fena fi'r-Resûl" ve "fenâ Fillâha*** ulaşır. Kişi vasıtasız olarak "fena fillah'a (Allah Teâlâ'da fani olma imkânına) sahip değilse, râbıta yapması tavsiye edilmiştir. Aksi hallerde buna lüzum görülmemiştir ***(M. Halid, Râbıta hakkında Risâle İstanbul 1924, s. 238; Selçuk Eraydın, Tasavvuf ve Tarikatlar, s. 447).***

Nakşibendîler önceleri kalben, gizli zikrederlerdi. Sonraları cehren, açık olarak da zikretmişlerdir. Hâlidîler ilk kurulduğu gibi kalben, gizli zikretmektedirler ***(Reşid Paşa, Tasavvuf, s. 104).***

HATMİ HACEGAN

Nakşibendî tarikatında toplu yapılan zikre "Hatmi hacegan"denir. Üç çeşit Hatme-i Hacegan vardır..

1-Büyük hatme; Cemaatin 10 kişiden fazla veya imam hariç inşirah suresini bilen 10 kişi hazır bulunur ise büyük hatme yapılır. Büyük hatmede toplam 14 fatiha, 200 salâvat, 79 inşirah suresi ve 1001 ihlâsı şerif okunur. Bu okuyuşların sırası ise şöyledir.

1-7 fatiha suresi,
2-100 salâvatı şerife,
3-79 inşirah suresi,
4-1001 adet ihlâs suresi,
5-7 fatiha suresi,
6-100 salâvatı şerifedir. ***(Zikir Risalesi s.165-Hatme-i Hacegan Risalesi s.84-86) Ömer Yıldız)***

2-Küçük hatme;

Cemaat 10 kişiden az veya imam hariç inşirah suresini bilen 10 kişiden az olursa küçük hatme yapılır. Küçük hatmede toplam 14 fatihayı şerif 200 salâvatı şerif ve 500 adet "Ya Baki Entel Baki" okunur. Küçük hatmede inşirah suresi ve ihlâs suresi okunmaz. Bu okuyuşların sırası ise şöyledir.

1-7 fatiha suresi,
2-100 salâvatı şerife,
3-500 adet "Ya Baki Entel Baki",
4-7 fatiha suresi,
5-100 salâvatı şerifedir. ***(Zikir Risalesi s.165-Hatme-i Hacegan Risalesi s.84-86) Ömer Yıldız)***

3-Kelime-i Tevhid hatmesi;

Kelime-i Tevhid hatmesini diğer hatmelerden ayıran özellik şudur. Diğer hatmelerden haricen, imamın kelime-i tevhid zikri yaptırmasıdır. Yoksa bütün okunan sure ve salâvat sayıları aynıdır. ***(Evradı Bahaiye s.24) Derleyen Mehmed Veli Şen.)***

Nakşibendî (k.s) Hazretleri'nin menkibeleri sayılmayacak kadar çoktur. Bır kaçını burada zikredelim.

Şahı Nakşibendî (k.s) Peygamberimiz (s.a.v)'in sünnetine tam uyar ve O'nun yaptığı şeyleri yapmaya çok gayret ederdi. Her Sünnetini işlerdi. Bir defasında Efendimiz (s.a.v) Ashabı Kiram' dan bir gurup ile ekmek pişirmişlerdi. Peygamberimiz (s.a.v)'de mübarek eline bir parça hamuru alıp tandıra koymuşlardı. Bir müddet sonra baktılarki hamurlar pişmiş. Fakat Peygamberimiz (s.a.v)'in koyduğu hamur pişmemişti,

olduğu gibi duruyordu. Demek ki ateş Peygamberimiz'in mübarek elinin değdiği hamuru yakmadı. İşte Şahı Nakşibendî (k.s) da bu sünneti ihya için talelebeleriyle aynı şekilde ekmek pişirdiler. Ne görsünler tüm hamurlar pişmiş. O'nun koyduğu hamur aynen duruyordu. O'nun da mübarek elinin değdiği hamura ateş tesir etmedi.

O'nun talim ettiği Nakşîlik yolunda en büyük keramet, kerametin gizlenmesiydi. Çünkü Cenab-ı Hak bazen veli kulunu kerametle taltif ederek, kendisi ile keramet arasında muhayyer bırakarak imtihan eder. Kul gayenin keramet değil, istikamet ve hak rızası olduğunu anlarsa kurtulur, değilse ayağı sürçer ve tökezler. Maneviyat yolunun en tehlikeli geçidi burasıdır. Şâhı Nakşibendî (k.s) Hazretleri'ne göre en büyük keramet, kerameti örtmek ve gizlemektir. Hatta kendisine: ***"Sizden niçin bu kadar az keramet zuhur ediyor? diye soranlara şu cevabı veriyor: Omuzlarımızda bunca günah yüküne rağmen ayakta durabilmekten daha büyük keramet mi arıyorsunuz?***

Halk içinde Hak ile beraberliği esas alan Nakşibendî (k.s), emaneti zahiren Emir Külâl (k.s)dan, batınen Abdülhalık Gücdüvani (k.s)dan almıştır

Abdulkadir Geylani (k.s) Hazretleri ve Nakşibendî İsminin Sırrı

Muhammed Bahauddin Nakş-i Bendi (k.s)) Hazretleri, yaklaşık olarak, Abdulkadir Geylani (k.s) Efendimizin irtihalinden 150 sene sonra dünyaya teşrif etmiştir... Kendisine Gavs'ul Azam Abdulkadir-Geylani (k.s) Hazretlerinin: **"Kademi hâzâ alâ rakabeti külli veliyyullahi teâlâ"** buyuruyor. ***(Yani benim ayağımın bütün Allah'ın (c.c) velilerinin omuzları üzerindedir).*** Buna ne dersiniz? Şah-ı Nakş-i Bend (k.s) elini göğsüne koyarak şu cevabı vermiştir: ***"Alâ aynî ve basîretî." (yani başım ve gözüm üstüne)***

Muhammed Bahauddin (k.s) Hazretleri'nin, nakş-i bend ismini alması şöyle olmuştur: Kendisi anlatıyor: - Şeyhim Külal (k.s) bana ismi celal, yani Allah (c.c) ismini telkin etmişti ve bu isimle meşgul olmamı istedi. Ben de bu ismi çeker, tefekkür ederdim. Lakin isim yalnız dudaklarımda kalır, kalbime bir türlü işlemezdi. İşte bundan dolayı sıkıntı içindeydim ve bir gün sahrada dolaşırken Hızır (a.s) benim hacetimi keşfedip bana: "Ey Bahaeddin!" dedi, "sıkılma! Elbet senin de derdinin çaresi bulunur." Ben ona sual ettim: "Benim derdimin

çaresi nasl bulunur?" O dedi ki: "Yeryüzünde tasarruf sahibi büyük bir veli vardır. İsmi Abdulkadir'dir (k.s). Türbesi Bağdat şehrinde. Kim O'ndan (k.s) hacet dilerse, hacetine yerişir." Bunun üzerine Seyyid Abdulkadir'den (k.s) istimdat ettim. O esnada Hz. Hızır (a.s) beni Bağdat'a Hz. Pir Abdulkadir'in (k.s) yanına iletti ve kendimi bir anda Gavs'ul-azam Sultan Şeyh Abdulkadir-i Geylani'nin (k.s) huzurunda buldum. Ve ona derdimi anlattım. ***"Ey âlemlerin elini tutucu. Sen benim elimi tut ki, sana el tutucu desinler."*** dedim. O anda Hz. Pir Abdulkadir-i Geylani (k.s) bir kere Allah dedi ve mübarek elini uzatıp kalbimin üzerine koydu. O anda kalbimdeki sıkıntı gitti ve bana hikmet perdeleri açıldı. Gavs'ul-Azam Abdulkadir-i Geylani (k.s) şöyle devam etti: ***"Ya nakşbendî âlem, nakşi mârâ begir ki turâ nakşebend güyend..." (yani: Ey âlemlerin nakşını tutucu. Sen benim nakşımı tut ki, sana Nakş-ı bend desinler)Gözümü göğsüme çevirdiğimde orada bir yazı ile Allah ismini okudum ve ve ismim de Nakş-i Bend oldu."***

Daha sonra Muhammed Bahauddin Nakş-i Bend (k.s) Hazretleri., hem kendi türbesinde hem de Pir Abdulkadir-i Geylani (k.s) Hazretlerinin türbesinde yazılı olan şu medhiyyeyi söyledi:

Padişahî herdüâlem Şahi Abdülkadirest
Serveri evlâdı Âdem Şahı Abdülkadirest
Âfütabu Mâhitâbi Arşı ve Kürsiyyi Âlem
Nûr-i Akdes, Nûr-i Âzam Şahi Abdülkadirest.

Anlamı:

Dünya ve ahiretin padişahı Şah Abdülkadir'dir .(k.s)
Evlad-ü Âdemin (insaoğlunun) serveri, Şah Abdülkadir'dir.(k.s)
Güneş, Ay, Arş, Kürs, Kalem bunların cümlesi
Nuru.Şah Abdulkadir'in kalbinden aldılar...

(Gayb'ın Dili; Abdülkadir Geylani'nin (k.s) menkibeleri, hükmetli sözleri, kadiri tarikatı ve evradı; Muhammed Sadık Ul Sadi, Tercüme Seyyid Hüseyin Fevzi Paşa; Kitsan Yayınları ISBN 975 - 7557 - 47 - X Sayfa 334,335; 353, 354 Ariflerin Menkibeleri; Demir Murat Tarık Yüksel; Demir Kitabevi Sayfa 40, 65-66)

ESERLERİ

Bahâeddin (k.s) Hazretleri kurduğu tarikatın mensuplarınca özellikle Türkiye'de Şah-ı Nakşibend unvanıyla tanınır. Bahâeddin Nakşibend (k.s)'in tasavvufî görüşlerini ihtiva eden herhangi bir eseri bugüne ulaşmadığı için bu konuda ancak kendisi hakkında telif edilen eserlerde nakledilen menkıbelerden hareketle bazı sonuçlara ulaşmak mümkün olmaktadır.

Bahâeddin (k.s) Hazretleri'nin başlıca eserleri: ***Evrad-ı Bahâiyye, Tuhfe* ve *Silkü'l-Envar Hediyyetü's-Salikin'*dir.** Bahâeddin Hazretleri'nin sözleri başkalarının telif ettiği eserler yoluyla günümüze intikal etmiştir. Bunların başlıcaları Fahreddin Ali Safî'nin ***Reşehât*'ı,** Abdurrahman-ı Câmî'nin ***Nefehât*'ı,** Selâhaddîn-i Buhârî'nin ***Enîsü't-Tâlibîn*'i** ve en önemlisi Hâce Muhammed Pârsâ'nın ***Risâle-i Kudsiyye***'sidir.

Nakşibendî silsilesinin Bahâeddin (k.s) Hazretleri'nden önceki devirleri hakkında bilgi veren kaynaklara göre tarikat, Yûsuf el-Hemedânî (k.s) zamanından Bahâeddin (k.s) zamanına kadar, Hemedânî ve ardından gelenlerin taşıdığı "hâce" lakabına işaret olarak **"tarîk-i hâcegân**" diye anılmakta iken Bahâeddin (k.s) Hazretleri'den itibaren **"tarîk-i Nakşibendî**" adıyla tanınmıştır.

Öte yandan Bahâeddin (k.s) Hazretleri'nin ölümünden bir asırdan fazla bir zaman geçtikten sonra Abdurrahman-ı Câmî (k.s) tarikatın usullerini anlatan risalesine***Ser-rişte-i Tarîk-i Hâcegân***(Kabil 1343 hş.) adını vermiştir. Nakşibendiyye tarikatının başlangıcı, tarikatın prensiplerini **"kelimât-ı kudsiyye"** olarak bilinen Farsça sekiz terimle özetleyen ve kendisinden hâcegân silsilesinin ilk halkası olarak bahsedilen Abdülhâlik-ı Gucdüvânî (k.s)'ye kadar götürülebilir.

Daha sonra gelen İmâm-ı Rabbânî (k.s) (ö. 1034/1624) ve Hâlid-i Bağdadî (k.s) (ö. 1242/1827) gibi Nakşibendî müceddidleri yeni ve müstakil tarikat kurucuları değil Nakşibendiyye tarikatının muhtelif kollarının kurucuları olarak görülürler. Bahâeddin (k.s) Hazretleri'nin mânevî gelişmesinde Yeseviyye vasıtasıyla Türk tesirinin de göz ardı edilmemesi lâzımdır. Nakşibendîlik Bahâeddin (k.s) Hazretleri'nin ölümünden üç nesil sonra Orta Asya Türk kavimleri arasında yayılmaya ve giderek evrensel bir çekicilik kazanmaya başlamıştır.***(TDV İslâm Ansiklopedisi, c.4, s.459.)***

SOY ŞECERESİ

"Muhammed Bahaüddın en-Nakşibend (k.s), Onun babası Seyyid Muhammed, Onun babası Seyyid Muhammed Celalüddın, Onun babası Seyyid Burhanüddın, Onun babası Seyyid Abdullah, Onun babası Seyyid Zeynül'abidın, Onun babası Seyyid Kasım, Onun babası Seyyid Şa'ban, Onun babası Seyyid Burhanüddin, Onun babası Seyyid Mahmud, Onun babası Seyyid Balak, Onun babası Seyyid Takı Sofi-i Halveti, Onun babası Seyyid Fahruddin, Onun babası Seyyid Ali Ekber, Onun babası Seyyid imam Hasan Askeri, Onun babası Seyyid imam

Ali Naki, Onun babası Seyyid imam Muhammed Taki, Onun babası Seyyid imam Ali Rıza, Onun babası Seyyid imam Musa Kazım, Onun babası Seyyid imam Ca'fer-i Sadık, Onun babası Seyyid imam Muhammed Bakır, Onun babası Seyyid imam Zeynel'-Abidin, Onun babası Seyyid imam Hüseyn, Onun babası Seyyidüna imam Ali el-Murtaza. (r.anhüm)"

HALİFELERİ

Bahâeddin Nakşıbend (k.s)'in halifeleri Alâeddin Attar (k.s), Hace Muhammed Parsa (k.s) (ö. 822/1419) ve Mevlana Yakub Çerhi (k.s) *(ö. 851/1448).* tarafından çok geniş bir alana yayıldı. Bu yayılmada Mevlana Yakub Çerhî (k.s)'nin müridi olan Hace Ubeydullah Ahrar (k.s) (v. 845/1489)'ın payı ve hizmeti büyük olmuştur. Nakşıbendî Tarikatı Fatih Sultan Mehmed zamanında, Ubeydullah Ahrar (k.s)'ın halifelerinden Molla Abdullah-ı İlahî (k.s)(v. 896/1490-91) vasıtasıyla Osmanlı'ya girdi. Ubeydullah Ahrar (k.s)'ın diğer bir halifesi Baba Haydar Semerkandî (k.s) de İstanbul'a gelip yerleşmiş ve Ebû Eyyüb el-Ensârî (r.a)'nin kabrinin yakınına bir cami ve bir tekke inşa ettirmiştir.

Nakşbendî Tarikatı, İmam-ı Rabbânî (k.s) (v. **1034)** ile Hindistan ve havalisinde yayıldı. Mevlânâ Ziyâeddin Bağdâdî (k.s) ile, Osmanlılar'da hem genişledi, hem de istikrar kazandı. Osmanlı'nın son dönemlerinde bir takım Bektaşî tekkelerinin amaçları dışında kullanılmaya başlamasıyla birlikte adı geçen tekkelere Nakşbendî şeyhleri yerleştirildi. İstanbul'da 65 Nakşî dergâhının bulunması da, bu tarikatın son zamanlarda çok yaygın bir durumda olduğunu,Fas'dan Endonezya'ya ve Çin'den Doğu Afrika'ya kadar bütün İslâm âleminde Nakşbendî gruplar mevcuttur. ***(Büyük İslâm ve Tasavvuf Önderleri, Vefâ Yayıncılık, s.87-88, İstanbul 1993.)***

VEFATI

3 Rebîülevvel 791 (2 Mart 1389) tarihinde doğduğu köyde Kasr-ı ârifan'da 73 yaşında hastalandı ve **son anlarını birkervansarayda küçük bir odada geçirdi.**

Vefâtına yakın halleri ve talebelerinin bu hususta nakilleri ise şu şekildedir. Büyük âlimlerden Mevlânâ Muhammed Miskin şöyle anlattı:

"Buhârâ'da Şeyh Nûreddîn Halvetî adında, sâlih ve meşhûr bir zât vefât etmişti. Nakşibend (k.s) Hazretleri talebeleriyle birlikte vefât eden o zâtın yakınlarına tâziyeye gitmişlerdi. Tâziyeye gelenlerden bir

kısmı ve o evin halkı, yüksek sesle ağlayıp feryâd ediyorlardı. Nakşibend (k.s) bu hâli görüp, onları yüksek sesle ağlamaktan men etti. Orada bulunanlardan her biri bu hususta bir şeyler söyledi. Bu arada buyurdular ki: ***"Benim ömrüm sona erince, ölmek nasıl olurmuş dervişlere öğreteyim!"*** Bu sözü dâimâ benim hatırımda kaldı. Şeyhimiz (k.s) hastalandılar. Bu hastalığı ölüm hastalığı olup, ömrünün son günleri idi. Husûsî odasına çekildi. Vefâtına kadar orada kaldılar. Her gün talebeleri oraya giderler huzûrunda bulunurlardı. Talebelerinin herbirine şefkat gösterip, iltifatta bulunurdu. Vefât etmek üzere iken, ellerini kaldırıp duâ etmeye başladı. Ellerini uzatıp uzun müddet duâ etti. Sonra ellerini yüzüne sürüp vefât etti."

Alâeddîn-i Attâr (k.s) de şöyle anlatmıştır: Bahaüddin Buhârî (k.s) ömrünün son günlerinde bana kabrini kazmamı emretti. Gidip emredildiği gibi kabri kazdıktan sonra huzûruna geldim. Bu sırada, acaba kendilerinden sonra irşâd emrini kime verecekler diye hatırımdan geçmişti. O anda mübârek başını kaldırıp; ***"Söyleyeceğimi, Hicaz yolunda söylemiştim. Her kim bizi arzu ederse, Hâce Muhammed Pârisâ'ya nazar etsin."*** buyurdu. Bu sözü söyledikleri günden sonraki gün vefât etti.

Yine Alâeddîn-i Attâr (k.s) şöyle anlatmıştır: ***"Hâce Bahaüddin Buhârî'(k.s) nin vefâtı sırasında Yâsîn-i şerîfi okuyorduk. O da bizimle okuyordu. Yarısına gelince, nûrlar gözükmeye başladı. Kelime-i Tevhîdi söyleyerek son nefeslerini verdiler."*** Kasr-ı Ârifân'da toprağa verildi. Talebeleri, üzerine güzel bir türbe yaptırdılar. Daha sonra türbenin yanına genişce bir mescid inşâ edildi. Gelen pâdişâhlar o mescid için vakıflar kurdular. Oranın bakımını yapmak, şanını, şerefini duyurmak için çok îtinâ gösterdiler. Bu muhabbet günümüze kadar devâm edegelmiştir. Temiz rûhu vesîle edilerek Cenâb-ı Hak'tan yardım istenmektedir. Eşiğinin toprağı gözlere sürme gibidir. Dar zamanlarda onun kapısına sığınılır.

Zamânın büyüklerinden Abdülkuddüs (k.s) şöyle anlatmıştır: Bahaüddin Buhârî (k.s) hazretlerini kabrine koyduk. Gördüm ki, mübârek yüzleri tarafından ***"Mü'minin kabri Cennet bahçelerinden bir bahçedir."*** hadîs-i şerîfinde buyurulduğu gibi, Cennet'ten bir kapı, kabr-i şerîflerine açıldı. O kapıdan iki hûri gelip, ona selâm verdi ve; "***Allah bizi, sizin için yarattığı vakitten beri sizi bekliyoruz."*** dediler. Hâce'nin onlara; ***"Ben Hak Teâlâ ile ahdettim ki, O'nun hiçbir şeye benzemeyen, nasıl olduğu anlatılamayan dîdârını görmedikçe, benim***

yolumda bulunanlara ve benden hakkı işitip amel edenlere şefâat etmedikçe, hiçbir şey ve hiçbir kimse ile meşgûl olmam." dedi. Bunun üzerine; Hak Teâlâ tarafından meleklere, geri dönmeleri ve cennette beklemeleri ferman buyuruldu.

Vefâtından sonra sevenlerinden biri onu rüyâda görmüş ve; "Ne amel işleyelim ki kurtuluşa erelim?" diye sormuştur. "Son nefeste ne ile meşgûl olmak gerekirse, onunla meşgûl olunuz." buyurmuştur.

Bahâeddin (k.s) Hazretleri cenaze merasiminde şu beytin okunmasını istemişti:

Büyük müflisleriz köyünde ey şâh,
Cemâlinden kılarız şey'en lillâh.

HİKMETLİ SÖZLERİNDENi

"Müslümanlık; ahkâma bağlılık, takvâya riâyet ve azimet ile ameldir."

Sordular: ***"Bu makama nasıl eriştiniz?"*** Dedi: ***"Hz. Rasul-i Ekrem (s.a.v)e tabi olmakla."***

'Tarikat edebden ibarettir" hükmü ile bu yüce tarikata salik ve talib olan Allah'ın kullarına tam bir edeb şarttır.

Mum gibi ol ve mum gibi olma! Mum gibi ol ki, ışığın başkalarını aydınlatsın. Mum gibi olma ki, kendini karanlıkta korsun.

Herkes koşmakla avı tutamaz. Avı, sürekli kovalayan kimse tutar.

Namazda hûdû' ve huşû' nasıl elde edilir? Diye sorulunca, buyurdu ki: "Huzurlu bir hâlde helâl lokma yiyeceksiniz. Huzûr ile abdest alacaksınız ve namaza başlarken iftitâh tekbirini, kimin huzûruna durduğunuzu bilerek, düşünerek söyleyeceksiniz."

Buyurdu ki: "Nefsinizi dâimâ töhmet altında tutunuz ve ona uymayınız. Her kim bunda muvaffak olursa, Allah ona bu işinin mükâfâtını, karşılığını verir, sâlih amel işlemeye muvaffak olur, buna tahammül ve güç bulur. Yaptığı her işi Allah'ın rızâsı için yapmaya başlar. Bütün işlerde niyeti düzeltmek çok mühimdir.

Buyurdu ki: "Namaz müminin mîrâcıdır." buyurulan hadîs-i şerîfte, hakîkî namazın derecelerine işâret vardır. Namaza duran kimsenin, iftitâh tekbîrini söylerken, Allah'ın azametini, yüceliğini düşünerek, hudû' ve huşû' hâlinde olması gerekir. Öyle ki, bu hâlini istiğrâk, kendinden geçme hâline eriştirmelidir. Bu sıfatın kemâl derecesi, Resûlullah (s.a.v)de vardı. Rivâyet edilmiştir ki, Resûlullah (s.a.v) Efendimiz namazda iken, mübârek göğsünden öyle bir ses

gelirdi ki, bu ses, Medîne-i münevverenin dışından işitilirdi. Namazda kalp huzûru nasıl elde edilir? Diye sorulunca da; "Helâl lokma yemek ve yerken gaflet içinde olmamak, abdest alırken, iftitâh tekbirini söylerken, tam bir âgâhlık, gafletten uzak olma, uyanıklık içinde bulunmakla." buyurdu.

Buyurdu ki: "Oruç bana mahsustur. Onun karşılığını ben veririm." buyrulan kudsî hadîste, hakîkî oruca işâret vardır. Bu ise, mâsivâyı, Allah'dan başka her şeyi terketmektir." Yine buyurdu ki: "Allah'ın doksan dokuz ismi vardır. Kim onları sayarsa, Cennet'e girer." buyurulan bu hadîs-i şerîfteki "Ahsa" kelimesinin bir mânâsı, saymaktır. Diğer bir mânâsı ise, bu ism-i şerîfleri öğrenip, bilmektir. Bir mânâsı da, bu esmâ-i şerîfenin mûcibince amel etmektir. Meselâ "Rezzâk" ismini söylediği zaman, rızkı için aslâ endişe etmemeli. "Mütekebbîr" ismini söyleyince, Allah'ın azametini ve kibriyâsını düşünmelidir."

"Tasavvufda ilerlemek için çalıştığım ilk günlerde, bir yerde iki kişinin konuşup sohbet ettiğini görsem, gider onlara katılırdım. Onları dinlerdim. Eğer Allah'dan, Resûlullah'tan, Kur'ân-ı kerîmden konuşup, hayır olan işlerden bahsederlerse, memnun olur ferahlık duyardım. Boş şeyler konuşanlardan ise, keder ve üzüntü duyarak uzaklaşırdım."

"Hak yolda ilerleyip, günahlardan arınmağa ve olgunlaşmağa çalıştığım günlerde, bir gün yolum bir kumarhâneye uğradı. İnsanların kumar oynadıklarını gördüm. Bunlardan iki kişi kumara öylesine dalmışlardı ki, hiçbir şeyin farkında değildiler. Böylece bir müddet devâm ettiler. Nihâyet birisi kaybettikçe kaybetti. Neyi varsa ortaya koydu, onları da kaybetti. Dünyâlık neyi varsa hepsi bitti. Buna rağmen, kumar oynadığı kimseye şöyle diyordu: "Bu kadar kaybıma rağmen, bu oyunda başımı dahî versem oyundan vazgeçmem." Kumarbazın, kumar oynayıp bu kadar zarar ve ziyân görmesine rağmen, o oyuna olan hırsı bana ibret oldu. Hak yolunda yürüyüp daha da olgunlaşabilmek için, bende öyle bir gayret hâsıl oldu ki, o günden îtibâren Hak yolunda talebim her gün biraz daha arttı."

"Tövbe edip, tasavvufa yönelişim şöyle oldu. "Âileme ve çocuklarıma karşı kalbimde sevgi ve muhabbetim çok fazla idi. Bir gün evimde otururken, âileme ve çocuklarıma pek fazla iltifât ve muhabbet gösterdim. Bu sırada âniden kulağıma gizli bir ses geldi. "Her şeyi bırakıp Allah'a dönme zamânı daha gelmedi mi?"

denildi. Bu sesi duyunca hâlim değişiverdi. Oturduğum yerde duramaz oldum. Hemen yakındaki nehre gidip, elbisemi yıkadım ve gusl ettim. Sonra iki rekât namaz kıldım. Bir daha günah işlememek üzere tam bir tövbe yaptım. Her şeyden el çekip, Allah'a döndüm. Nice seneler kıldığım o iki rekât namazın arzusundayım. Bu yola girdikten sonra Zeyvertûn köyünde oturdum. Beş vakit namazımı bu köyün câmisinde kılıyordum. Bir gün nasıl olduysa, bir vakit namazı cemâatle kılmayı kaçırmışım. Câminin, âlim ve takvâ sâhibi bir imâmı vardı. Bana; "Ben seni, ibâdet meydanının safını dolduran erlerinden zannederdim. Meğer sen, saf dolduran er değil, saf kıran imişsin." dedi. Buna karşılık imâma; "Zât-ı âliniz, hakkımda böyle düşünüyorsunuz, fakat ben yaldızlı ve parlak bir tuncum." dedim. Böyle deyince, imâm efendi şu beyti okuyarak cevap verdi:

"Kalbinin yönünü aşk pazarına çevir,
Demirin hâlis olması ateş iledir."

Bu söz kalbime ziyâdesiyle tesir etti ve içime öyle bir dert saldı, beni öyle bir aşka düşürdü ki bu aşk ile kararsız kaldım. Bundan sonra Allah bana lütuf ve kereminden kapılar açtı. Önceki dostlarımdan birkaçı, bir gece yoluma çıktılar. Bana her biri bir şeyler söyledi. Böylece benim kendilerine uymam için çok uğraştılar. Onlara tâbi olmak isterken, Allah'ın inâyeti ile bir âyet-i kerîmede bildirildiği gibi, Allah'ın açtığı kapıyı kapatmaya ve kapamış olduğu kapıyı açmaya kimsenin gücü yetmez dedim. Bu söz, eski dostlarıma çok tesir etti. Onlar da benim bulduğum yola girdiler. Benim bütün gayretim, Allah'dan başka her şeyi bırakıp, Allah'ın rızâsına kavuşmaktı. Allah'a sonsuz hamdü senâlar olsun ki, bana inâyet-i Rabbânî, Allah'ın yardımı erişti ve maksadıma kavuşturdu."

Nakşibendiye Tarikatı'nda topluca yapılan zikre hatm-ı hacegan denir. Müridlerin adedi on kişiden az ise, küçük hatme; çok ise, büyük hatme sesli, sessiz olarak icrâ edilir. Aralarında iki fark vardır. Birisi,79 kere okunacak olan el-İnşirâh suresinin terkedilmesi, diğeri ise,1001 ihlâs yerine 500 defâ, Ya Baki entel-Bâki'nin okunmasıdır.*(Mustafa Kara, Mezhepler ve Tarikatlar Ansiklopedisi, s. 156).*

HACE NAKŞİBENT (k.s) HAZRETLERİNİN TARİKAT ŞECERESİ

1 -Seyyidüna ve Seyyidü'l-Âlemin Hazret-i Muhammed Mustafa (s.a.v.)

2 -Seyyidüna ve Seyyidü'I-Ümme Ebu Bekri Sıddik-Ekber.(r.a)

3 -Selmanel-Farisi (r.a)

4 -Kasım bin Muhammed bin Ebi Bekri-Sıddık (r.a)

5 - Eş-Şeyh imam Ca'fer-i Sadık (r.a)

6 - Eş-ŞeyhEbuYezid-i Bistami (k.s)

7 - Eş-Şeyh Ebü'I-Hasan el-Harkani (k.s)

8 - Eş-Şeyh Ebu Ali Farmedi et-Tusi (k.s)

9 - Eş-ŞeyhYusuf Hemedani (k.s)

10-Eş-Şeyh Hace-i Hacegan Abdülhalık Gucdüvani (k.s)

11 -Eş-Şeyh Arifer-Rıvgiri (k.s)

12 -Eş-Şeyh Mahmud el-Fağnevi (k.s)

13 -Eş-Şeyh Ali er-Ramiteni (k.s)

14 -Eş-Şeyh Muhammed Baba-yı Semması (k.s).

15 -Eş-Şeyh es-Seyyid Emir Gülal en-Nesefi (k.s)

16-Eş-Şeyh es-Seyyid Hace Muhammed Bahaüddinen-Nakşibend (k.s)

Hace Nakşibend (k.s) Hazretleri'nin, "İmam Ca'fer-i Sadık ve Şeyh Ebu Ali Farmedi" vasıtalarıyla Peygamber (s.a.v) Efendimiz'e ulaşan ikinci bir silsilesi vardır:

Eş-Şeyh Ebu Ali Farmedi-i Tusi (k.s)

Eş-Şeyh Ebü'I-Kasım Gürgani (k.s)

Eş-Şeyh Ebu Osman Mağribi (k.s)

Eş-ŞeyhEbu Ali Katib (k.s)

Eş-ŞeyhEbu Ali Rudbari (k.s)Eş-Şeyh Cüneyd-i Bağdadi (k.s)

Eş-Şeyh Seriyy-i Sakati (k.s)

Eş-Şeyh Ma'ruf-i Kerhi (k.s)

İmam Ali Rıza (r.a)

İmam Musa Kazım (r.a)

İmam Cafer-i Sadık (r.a

İmam Muhammed Bakır (r.a)

İmam Zeynül Abidin (r.a)

İmam Hüseyn Şehid-i Kerbela (r.a)

İmam Hasan-ı Mücdeba(r.a)

İmam Ali el-Murtaza (r.a)

İmamü'l-Âlemin Sultanu'I-Enbiyai ve'I-Mürselin Hz.Muhammed Mustafa (s.a.v)

Hace Nakşibend (k.s) Hazretleri'nin, "Ebu Ali Farmedi Tusi (k.s)" vasıtasıyla Peygamber (s.a.v) **Efendimiz'e ulaşan üçüncü bir silsilesi daha vardır:**

Eş-Şeyh Ebu Ali Farmedi-i Tusi(k.s)
Eş-Şeyh Ebü'l-Kasım Kuşeyri (k.s)
Eş-Şeyh EbuAli Dekkak en-Nişaburi (k.s)
Eş-Şeyh Ebü'I-Kasım Nasrabadi (k.s)
Eş-Şeyh Ebu Ali Rudbari (k.s)
Eş-Şeyh Cüneyd-i Bağdadi (k.s)
Eş-Şeyh Seriyy-i Sakati (k.s)
Eş-Şeyh Ma'ruf-i Kerhi (k.s)
Eş-Şeyh Davud-i Tai (k.s)
Eş-Şeyh Habib-i Acemi (k.s)
Eş-Şeyh Hasan-ıBasri (k.s)
İmam Ali el-Murtaza (r.a)

Seyyidüna ve Seyyidü'l-Âlemin Hz. Muhammed Mustafa (s.a.v.)

Her iki kol da Ebû Ali Ferâmedi'(k.s) de birleşir (ö. 477/1084-85).

Bundan sonra silsile şöyle devâm eder:

1-Yûsuf Hemedânî (k.s)(ö. 535/1140-41)
2-Abdulhâlik Gücduvânî (k.s). (ö. 617/1220-21)
3-Hoca Ârif Rivgerî,(k.s) (ö. 649/1251)
4-Mahmud İncir Faşnevî (k.s) (ö. 670/1271)
5-Ali Râmitenî (Azizan) (k.s) (ö. 705/1305, 715/1315)
6-Muhammed Baba Semmâsî (k.s) (ö. 740/1339)
7-Seyyid Emir Külâl (k.s) (ö. 777/1375)
8-Bahaeddin Nakşibend (k.s) (ö. 791/1389)
9-Muhammed Alâeddin Attâr.(k.s) (ö. 802/1399)
10-Mevlânâ Ya'kub Çerhî (k.s) (ö. 847/1443)
11-Ubeydullah Taşkendî (k.s) (ö. 895/1490)
12-Muhammed Parsa (k.s) (ö. 922/1516-17)
13-Derviş Muhammed (k.s). (ö. 970/1562)
14-Hacegî Emkenegi (k.s) (ö. 1008/1599)
15-Muhammed Baki Billâh (k.s) (ö. 1014/1605)

16-İmam Rabbânî (k.s) .(ö. 1034/1625)
17-Muhammed Ma'sum (k.s) (ö. 1098/1687)
18-M. Seyfeddin Fârukî (k.s) .(ö.1100/ 1689)
19-Muhammed Bedvânî (k.s). (ö. 1135/1723)
20-Şemseddin Habibullah (k.s). (ö. 1195/1781)
21-Abdullah Dehlevî (k.s). (ö. 1240/1824-25)
22-Mevlânâ Hâlid Bağdâdî (k.s) .(ö. 1242/1826)

Bu tarikat silsilesi, Hz. Ebûbekir (r.a)'den, Ebû Yezid Bistâmi (k.s)'ye kadar **"Sıddıkiyye"**; Bistâmî' (k.s) den, Abdulhâlik Gucdüvânî (k.s)'ye kadar **"Tayfuriyye";** Gucdüvânî (k.s)' den, Muhammed Bahâeddin Nakşbend (k.s)'e kadar **"Hâcegâniyye";** Bahâeddin Nakşibend (k.s) den, Ubeydullah Ahrâr (k.s)'a kadar **"Nakşbendiyye";** Ubeydullah Ahrâr (k.s)'dan, İmâm Rabbâni (k.s)'ye kadar **"Nakşbendiyye-i Ahrâriyye";** İmam Rabbânî' (k.s) den Şemseddin Mazhar (k.s)'a kadar **"Nakşbendiyye-i Müceddidiyye"**; Şemseddin Mazhar (k.s) dan, Mevlânâ Hâlid (k.s)'e kadar "**Nakşbendiyye-i Mazhariyye";** Mevlânâ Hâlid (k.s)'den sonra **"Nakşbendiyye-i Hâlidiyye"** olarak anılmıştır ***(Selçuk Eraydın, Tasavvuf ve Tarikatlar, s. 434 vd.***).

KERAMETLERİ

Kendisinden bir keramet istendi. Cevabı: "Bunca günah yükünün altında, dimdik durabildiğimize göre, kerametimiz ortada" oldu.

Biz ilk başta kendimizi matlub başkalarını tâlib bilirdik, şimdi o yoldan vazgeçtik. Mürşid, mutlak olarak Hakk Teâlâ'dır. Bu yüce tarikate girme yolunda her kimde bir taleb davası peyda olursa, Hakk Teâlâ onu bizim sohbetimize gönderir ve onun nasibi her ne ise kendisine erişir. Öyleyse, hakikatte taleb davası veren ve şeyhe gitmeye sevk eden Hakk Teâlâ olduğundan "o hem tâlib, hem de matlubdur" mefhumu zahir olur. ***(Büyük İslâm ve Tasavvuf Önderleri, Vefâ Yayıncılık, s.88, İstanbul 1993.)***

Bahâeddin Nakşıbend (k.s) Hazretleri'ne keramet göster demişler. Üç adım ileri atmış, "İşte size keramet!" demiş. ***(Prof. Dr. M. Es'ad COŞAN, İmanın ve İslâm'ın Korunması, s.109, İstanbul 1998).***

Bir defâsında Nesef'te büyük bir kuraklık oldu. Sıcaktan toprak çatlayıp, mahsûller kurumaya başladı. Halk, günlerce yağmur bekledi. Fakat bir damla bile düşmedi. Nesef halkı, Bahaüddin Buhârî'(k.s) nin duâsını almak için aralarından birini huzûruna gönderdiler. O da gelip

durumu arz etti. Nesef ahâlisi kuraklıktan dolayı mahzûn ve kederlidir, dedi. Bunun üzerine, Bahaüddin Buhârî (k.s) buyurdu ki: ***"Üzülmesinler, Allah onlara yağmur gönderecek."*** Aradan kısa bir zaman geçti, Nesef'e yağmur yağmaya başladı. Bir gün ve bir gece devâm etti. Kuraklık kalkıp bolluk oldu.

Bir talebesi şöyle anlatmıştır: "Ben küçük yaşta Cenânyan denilen yerden Buhârâ'ya geldim. Âlimlerin derslerine devâm ettim. Sonra kalbime Kâbe'yi ziyâret etme arzusu düştü. Mekke'ye gidip, Kâbe'yi ziyâret etmek şerefine kavuştum. Buhârâ'ya döndüm. Fakat nefsim çok azgındı. Hattâ eşkıyâlık yapacak kadar kötü bir hâlde idi. Ben bu hâlde iken, bir çekilme hâli hâsıl oldu. Bu hâl, beni ister istemez, Bahaüddin Buhârî'(k.s) nin huzûruna sürükledi. Huzûruna varınca, beni yanına yaklaştırdı. Sonra enseme öyle bir vurdu ki, yediğim sillenin tesirinden neye uğradığımı bilemedim. İstemeyerek bağırdım. Bahaüddin Buhârî (k.s) bu hâlime öfkelenip; "Sus!" dedi. Sonra da; "Eğer sabredip o nârayı atmasaydın, bir sohbetle işin tamâm olurdu." buyurdu."

Bahaüddin Buhârî (k.s)'nin talebelerinden Şeyh Ömer Taşkendî şöyle anlatmıştır: "Benim, Bahaüddin Buhârî (k.s)ye muhabbetim ve talebe olmam şöyledir: Önce Taşkend'de talebelerinden bir kısmını tanımıştım. Onlar ile sohbet eder, hizmetlerinde bulunurdum. Sohbet sırasında bana, Bahaüddin Buhârî'nin fazîletini, hâllerini anlatırlardı. Böylece görmediğim hâlde ona karşı içimde bir muhabbet hâsıl oldu. Bir gün Taşkend'deki talebelerinden birinin evine gittim. Hocasını hatırlıyor ve ona râbıta ediyordu. Bir müddet oturduktan sonra yemek getirdi. O anda Bahaüddin Buhârî (k.s) gözüme göründü ve kulağıma; "Senin Horasan'a gitmen gerekir." diye söyledi. Yemekten sonra Horasan'a gitmek üzere yola çıktım. Horasan'a, oradan da Beheâddîn Buhârî (k.s)'nin yakın talebelerinden Mevlânâ Celâleddîn (k.s)'in bulunduğu yere gittim. Evine varıp kapıda durdum, kendisi tarafından çağrılmamı bekledim. Bir saat sonra evinden bir cemâat çıktı. Beni çağırıp huzûruna kabûl ettiler ve **"Sen geldiğin sırada, gelişinden haberim var idi. Fakat seninle başbaşa görüşmek istedim. Onun için beklettim."** dedi. Bundan sonra hâlimi ona anlattım ve çok ağladım, yardımcı olmasını istedim. Yemîn ederek dedi ki: "Bahaüddin Buhârî (k.s) sana kâfidir, teveccühüne kavuşursun." Sonra onun fazîletinden, menkıbelerinden bahsedip, huzûruna kavuşmak için hemen yola çıkmamı söyledi.

Yolculukta başıma bâzı hâdiselerin geleceğini de işâret etti. Derhâl Nesef tarafına doğru yola çıktım. Oradan da Horasan'a hareket etmek üzere bir gemiye bindim. Gemi bir müddet yol aldıktan sonra sabah namazının vakti girdi. Gemide bir ezân okudum. Hiç bir yolcu namaza kalkmadı. Bu duruma üzülüp, onlara nasîhat ettim. Fakat bana kızdılar. Bu durum karşısında bende öyle bir hâl oldu ki, kendimi suya atmak istedim. Ayaklarımı suya uzatıp gemiden ayrıldım, fakat batmadım. Öyle bir hâl oldu ki, suyun üzerinde yürümeye başladım. Gemidekiler bu hâlimi görünce ağlamaya başladılar. "Biz yanlış bir iş yaptık, yaptığımıza tövbe ettik. Gemiye gel, sen ne dersen onu yapacağız." dediler. Bunun üzerine tekrar bindim. Sabah namazını, gemideki yolcular ile cemâat olup kıldık. Bir müddet yolculuktan sonra Âmûre kalesine vardık. Orada da acâib hâdiseler oldu. Bahaüddin Buhârî (k.s)ye ilticâ edip, sığındım. Şîrmüşter denilen bir dergâha vardım. Yola devâm ederken bir kervana rastladım. Bana;

"Bu çöle dalma, çok büyük bir çöldür, yolunu şaşırırsın. Burada dur, şâyet yola devâm edecek olursan sağ tarafa yönel, sol tarafdan gidersen sonunu bulamazsın ve helâk olursun." dediler. Kervan geçip gittikten sonra, kendi kendime; "Ben, Bahaüddin Buharî (k.s)'nin huzûruna gitmek üzere yola çıkmış bulunuyorum. Ona tâbi olup, hak yola gireceğim için bana tehlike gelmez." dedim. Çöle dalıp yürümeye başladım. Bir müddet yürüdükten sonra aç olduğumu hatırladım. Kendi kendime bâzı nefis yemekleri düşünerek; "Âh o yiyecekler olsa da yesem!" dedim. Ben böyle düşünürken, o anda önüme birdenbire bir sofra geldi, üzerinde aklımdan geçen yemekler vardı. Bu durum karşısında hâlim değişti. Ağlamaya başladım. "Ey Allah'ım, senin rızânı arayan kimseye her ne lâzım olursa ihsân ediyorsun. Ben de senin rızândan başka bir şey aslâ taleb etmeyeceğim." dedim. O yemekleri yiyip, çölde yola devâm ettim. Yolda karşıma bir ceylan sürüsü çıktı. Beni görünce sağa sola kaçışmaya başladılar."Eğer bu yoldaki arzum ve isteğimde samîmî isem, ceylanlar benden kaçmazlar" dedim. Böyle der demez, ceylanlar yanıma toplanıp bana yüzlerini sürmeye başladılar. Bu durum karşısında da hâlim değişti ve çok ağladım. Bahaüddin Buhârî (k.s)'ye karşı muhabbetim o kadar arttı ki, huzûruna bir an evvel kavuşmak için can atıyordum. Ehan denilen yere vardığımda, yine Bahaüddin Buhârî (k.s)'nin bereketi ile acâib hâllere kavuştum. Oradan Serahs'a vardım. Kendi kendime;

"Her yerde Allah'ın dostları, sevgili kulları bulunur. Bu civarda da vardır. Onlardan müsâade almadıkça bu şehre girmeyeyim." dedim. Böyle düşünürken, karşıma dîvâne hâlde bir kimse çıktı. Halk onu görünce; "Divâne Dâvûd geliyor." dediler. Benim yanıma yaklaşınca, onu karşılayıp, selâmün aleyküm diyerek selâm verdim. "Ve aleykesselâm." deyip selâmımı aldı. "Hoş geldin Türkistanlı derviş!" dedi. Beni yanına yaklaştırıp koynundan bir ekmek çıkardı. Ekmeği parçalayıp yarısını bana verdi ve:

"Ey derviş, bu ekmeğin yarısını sana verdiğim gibi, bu mülkün yarısını da sana verdim!" dedi. Bu hâdiseden sonra Serahs şehrine girdim. Çarşıya girince, bir başka divâne gördüm. Çocuklar taşa tutuyorlardı. "Bu divânenin adı nedir?" diye sordum."Câvadâr'dır. Bu beldenin divânelerindendir." dediler. Kendi kendime; "Bundan da izin alayım." dedim. Bir tarafdan da çocuklar onu taşa tutuyorlardı. Bana bakıp; "Ey Türkistanlı derviş, söz divâne Dâvûd'un söylediği gibidir!" diyerek ilk karşılaştığım kimse ile görüşüp kavuştuğumuz şeylere işâret etti. Bundan sonra bende güzel bir hâl, cem'iyyet hâsıl oldu. Yemek arzu ettim ve:

"Her hâlde bu şehirde Bahaüddin Buhârî (k.s)'nin sevenlerinden bir kimse bulunur ve ilk lokmayı onun elinden yerim." dedim. Bu sırada yanıma biri gelip; "Ben Bahaüddin Buhârî (k.s)'nin hizmetçilerindenim. Evime buyur." dedi. Beni evine götürdü. Üç çeşit yemek getirdi. Sonra bana; "Bahaüddin Buhârî (k.s) Behrâb denilen yere gitmişler, oradan burayı teşrif edecekler. Burayı teşrif edinceye kadar sen bizde kalacaksın, senin yerin burasıdır." dedi. Birkaç gün sonra Bahaüddin Buhârî (k.s) nin orayı teşrif etmek üzere oldukları haberini aldık. Karşılamak üzere derhâl dışarı çıktık. Bahaüddin Buhârî (k.s) bir merkeb üzerinde ve etrâfında talebeleri olduğu hâlde teşrif ettiler. Bir mezarlığa yöneldiler. Ziyâretinde o kadar insan toplanmıştı ki, kalabalıktan yanlarına yaklaşmak mümkün olmadı. Kendi kendime;

"Çok uzaklardan geldim. Çok zahmetlere katlandım. Acabâ bana neden hiç iltifât etmediler? Artık ben kendi başıma kaldım." diye düşündüm. Bu düşünceler hatırımdan geçtiği sırada, Bahaüddin Buhârî (k.s) merkebden indiler ve yanına yaklaşmamı istediler. Bana;

"Hoş geldin ey Taşkendli Derviş Ömer, yanlış anlama, daha sen buraya geldiğin saatte haberdâr oldum. Şimdi şu gördüğün kalabalık ile bir müddet meşgûlüm." buyurdu. Sonra eve gittiler ve kalabalık da dağıldı. Beni huzûruna kabûl edip;

"Başından geçen hâdiselerin hepsini bilmekteyiz. Gemide iken denize inince sana biz yardım ettik. Çölde önüne sofra bizim tasarrufumuzla geldi. Ceylanların sana yaklaşması ve iki divâne ile karşılaşman ve vukû bulan diğer hâdiseler hep bizim teveccühümüz ile oldu." buyurdu. Bu sohbeti sırasında bana öyle teveccüh ve tasarrufda bulundular ki, bambaşka bir hâle girip, çok ağladım. "Niçin ağlıyorsun?" diye sordu. Ben de; "Şimdiye kadar geçen ömrü zâyi etmişim." dedim. "Öyle söyleme; yalnız bundan evvel bunu bilmiş olsaydım diyebilirsin. Şu andaki müşâheden ve teslimiyetin ondan daha büyüktür." buyurdu. Sonra; "Şimdi sen, bulunduğun hâli mi, yoksa geçen hâlini mi istersin?" diye sordu. Ben de; "Bu hâlimi isterim." dedim. "Bu iş tâbi olmadan olmaz." buyurdu. "Ne işâret buyurursanız, ne emrederseniz yerine getiririm. Dedim. Ben böyle deyince; "Huyunuz mübârek olsun!" buyurdu."

Talebelerinden Emîr Hüseyin de şöyle anlatmıştır: "Benim evim Kasr-ı Ârifân'da idi. Yirmi yaşına kadar çiftçilik ile uğraştım. Namazdan ve niyâzdan uzak idim. Yiyip içip yatmaktan başka işim yoktu. Tam gençlik cehâleti içinde idim. Bahaüddin Buhârî (k.s) câmiye giderken, gelip geçtikçe beni görüp tebessüm ederdi. Nihâyet bir gece rüyâmda Bahaüddin Buhâri'(k.s)yi gördüm. Mübârek elinde bir ayna vardı. Aynayı bana verdi. Aynaya baktım, kendimi gördüm. Uyanınca, beni bambaşka hâller kaplamıştı. Âniden Bahaüddin Buhârî (k.s) evime geldi. Bana dedi ki; "Aynayı sana kim verdi?" "Siz verdiniz efendim." dedim. "Niçin namaz kılıp, Kur'ân-ı kerîm okumazsın?" buyurdu. "Kur'ân-ı kerîm okumayı bilmiyorum." dedim. "Ben sana namazı ve Kur'ân-ı kerîmi öğretirim." buyurdu. Bundan sonra beni yetiştirip, terbiye etti. Pekçok ihsâna ve nîmete gark etti."

Nakledilir ki, Şeyh Şâdî adında bir zât, Kasr-ı Ârifân'a gelip, Bahaüddin Buhârî (k.s) nin huzûruna girerek, ziyâretlerine gelmekte kusûr ettiğini söyleyip affetmelerini istedi. Bahaüddin Buhârî (k.s) ona şaka yaparak; "Bedâva özür kabûl edilmez." buyurdu. Gelen zât; "Bir öküzüm vardır, onu size vereyim." dedi. "Onu kabûl etmeyiz, köyünde uzun zamandan beri biriktirip, duvar arasında bir kap içinde gizlediğin kırk altının var, onları getirirsen kabûl edilir." buyurdu. Şeyh Şâdî; "Sakladığım altınları başka kimse bilmiyordu. Nasıl bildiler?" diye hayretler içinde kaldı, sonra köyüne gidip altınlarını getirdi. Bahaüddin Buhârî (k.s)'nin önüne koydu. Bahaüddin Buhârî (k.s) altınları sayıp, içinden bir tânesini ayırdı. Diğerlerini o zâtâ geri verdi. "Bunlarla öküz

satın alıp çiftçilik yap, kaldırdığın mahsûlü Allah'ın kullarına dağıt." buyurdu. Sonra ayırdığı bir altını göstererek; "Bu altın haramdır." buyurdu. Daha sonra o zâta; "Hâce'nin ayırdığı o bir altını nereden almıştın?" dediler. Bahaüddin Buhârî (k.s)'yi tanıyıp, ona talebe olmadan önce bir kumarda kazanmıştım, dedi.

Bahaüddin Buhârî (k.s), talebelerinden birini, bir işi için bir yere göndermişti. Talebesi işi görüp dönerken, yolda havanın çok sıcak olması sebebiyle, dinlenmek için bir ağacın gölgesine oturdu. Dinlenirken uykusu gelip, uyuya kaldı. Uyur uyumaz rüyâsında hocası Bahaüddin Buhârî'(k.s)yi gördü. Elinde bir asâ ile yanına yaklaşıp; "Uyan, kalk burası uyuyacak yer değildir." dedi. Bunun üzerine hemen uyanıp gözlerini açtı ve ayağa kalktı. Birden, iki kurdun kendisine doğru yaklaştığını ve hücûm etmek üzere olduklarını gördü. Hemen oradan uzaklaşıp yoluna devâm etti. Kasr-ı Ârifân'a varınca, Bahaüddin Buhârî (k.s)'nin yola çıkmış, kendisini karşılamakta olduğunu gördü. Yanına yaklaşınca; "Hiç öyle korkulu ve tehlikeli yerlerde istirahat edilir mi?" buyurdu.

Bahaüddin Buhârî (k.s) bir gün bir yere gitmekte iken, yolları bir akarsuya rastladı. Yanında bulunan talebelerinden Emîr Hüseyin'e; "Kendini bu suya at." buyurdu. Daha böyle derdemez, Emîr Hüseyin hiç tereddüt etmeden kendini akan suya attı ve suyun içinde kayboldu. Aradan bir müddet geçti. "Ey Emîr Hüseyin, çık gel!" buyurdu. Emîr Hüseyin derhâl sudan dışarı çıktı. Elbisesinde en ufak bir ıslaklık yoktu. Bahaüddin Buhârî (k.s) ona; "Ey Emîr Hüseyin, kendini suya atınca ne gördün?" diye sordu. Emîr Hüseyin dedi ki: "Emriniz üzerine kendimi size fedâ ederek suya atınca, bende öyle bir hâl hâsıl oldu ki, kendimi birden bire gâyet güzel döşenmiş bir odada buldum. Bu odanın hiç kapısı yoktu. Kapı aradım, orada zâtı âlinizi gördüm. Bana bir kapı gösterdiniz. İşte bu kapıdan çık buyurdunuz. Eliniz ile kapıyı açtınız, ben de kapıdan çıktım. İşte huzûrunuza geldim." dedi.

Bahaüddin Buhârî'(k.s)ye bir gün hediye olarak bir mikdâr balık getirilmişti. Balığın getirildiği sırada, o mecliste hazır bulunan talebeleri ile berâber balığı yemek arzu ettiler. Bunun üzerine balık hazırlanıp, sofra kuruldu. Talebeler, Bahaüddin Buhârî (k.s) ile birlikte sofraya oturdular. İçlerinden biri, gelip sofraya oturmadı. Bahaüddin Buhârî (k.s) ona; "Niçin gelip oturmuyorsun?" dedi. O da oruçluyum diyerek, nâfile oruç tuttuğunu bildirdi. Ona; "Gel bize uy!" dedi. Fakat gelmedi. Tekrar; "Gel bize uy! Sana Ramazan günlerinden bir günde

tutulan oruç sevâbı kadar hediye edeyim." dedi. Fakat o kimse söz tutmayıp, inadında ısrâr etti. Bunun üzerine talebelerine; "Bu adam, Allah'dan uzaktır. Siz onu terkediniz." buyurdu. O oruçlu kimse, son derece zâhid bir kimse idi. Fakat Bahaüddin Buhârî (k.s)'nin sözüne peki demeyip, muhâlefet göstermesi sebebiyle, zâhidliğini kaybetti, ne namaz, ne niyaz kaldı. Tamâmen dünyâya tapmaya başladı ve felâkete düştü.

Bahaüddin Buhârî (k.s), Buhârâ'nın bir köyüne gitmişti. Şeyh Hüsrev adında bir zâtın evinde misâfir oldu. O akşam Şeyh Hüsrev, o köyde bulunan bütün âlimleri ve ileri gelenleri evine dâvet etti. Hep birlikte yemek yediler. Yemekten sonra Bahaüddin Buhârî (k.s), ev sâhibi Şeyh Hüsrev'e; "Git kapıya bak kim var?" buyurdu. Gidip baktı ki, köy halkından Yûsuf adında biri, bir kap içinde armut getirmiş kapıda bekliyordu. İçeri girmesine müsâade edildi. O da içeri girip, elindeki armut dolu kabı Bahaüddin Buhârî'(k.s)nin önüne koydu. "Bu armutları nereden aldın?" dedi, o da aldığı yeri söyledi. Bahaüddin Buhârî (k.s) bir müddet susup, sonra ev sâhibine; "Bu armutları büyük bir kaba boşalt gel." dedi. Ev sâhibi armutları büyük bir kaba boşaltıp ortaya koydu. Bahaüddin Buhârî (k.s), armutlardan birini alıp getiren kimseye verdi. Sonra diğer armutların orada bulunanlara dağıtılmasını emretti. Dağıtıldıktan sonra;"Hiç kimse kendine verilen armudu yemesin, beklesin." buyurdu. Sonra armutları getiren Yûsuf adlı köylüye dönüp;

"Armutları getirmekteki maksadın nedir bilir misin?" dedi. Getiren kimse; "Efendim, bana köyümüze keşf ve kerâmet sâhibi bir zât geldi dediler. Ben de sizi görmekle şereflenmek için, bu armutları satın alıp, size hediye getirdim. Fakat küstahlık edip, armutların içinden birine bir işâret koydum ve en alta yerleştirdim. Eğer o zât evliyâ ise, bu armudu bulup bana verir diye düşündüm." dedi. "Öyleyse elindeki armuda bak, o işâret koyduğun armut mu?" buyurdu. "Evet efendim. O armuttur." dedi. Bundan sonra Bahaüddin Buhârî (k.s) buyurdu ki:"Allah'ın evliyâ bir kulunu, bir kimsenin denemesi uygun değildir. Fakat işâretlediğin armudu bulup sana vermeseydik, sen bizden uzak kalır ve çok zarar görürdün. Resûlullah (s.a.v) Efendimizin bildirdiği yolda bulunan kimseyi imtihâna hâcet yoktur." Armutları getiren kimse, yaptığı işten çok pişmân olup, Bahaüddin Buhârî (k.s)'den af ve özür diledi.

Talebelerinden biri şöyle anlatmıştır: "Semerkand'da oturuyordum. Bahaüddin Buhârî' (k.s)nin keşf ve kerâmet sâhibi büyük bir zât olduğunu duyunca, ona karşı muhabbetim iyice arttı. Sabrım kalmadı ve sohbetine kavuşmak için Buhârâ'ya gitmeye karar verdim. Yola çıkarken annem hırkamın bir yerine harçlık olarak dört altın dikti. Buhârâ'ya varınca, Bahaüddin Buhârî (k.s)'nin sohbetine katıldım. Sohbeti sırasında beni öyle bir hâl kapladı ki, sabrım kalmadı. Orada bulunanlardan birine, Bahaüddin Buhâri (k.s)'ye beni talebeliğe kabûl etmesini söylemesi için ricâ ettim. Durumumu arz edince, bana çok iltifât edip, kabûl ederiz, fakat senden altın alırız buyurdu. "Ben fakirim, altınım yoktur." dedim. Talebelerine dönüp; "Bunun hırkası içinde dört altını var, yok diyor." dedi. Bahaüddin Buhârî (k.s) bunu söyleyince, hayretler içinde kaldım. Hemen hırkamı söküp, içindeki dört altını çıkarıp önlerine koydum. O mecliste bir çocuk vardı. Talebelerinden birine; "Al şu altınları bu çocuğa ver." buyurdu. O talebe alıp çocuğa verdi. Fakat çocuk almadı. Çok ısrar etmelerine rağmen kabûl etmedi. Tekrar bana verdiler. Çok utanıp mahcub oldum. Bu hâdiseden sonra, Bahaüddin Buhârî (k.s) , talebeleri ile birlikte başka bir köye gitmek üzere yola çıktı. Ben de onlara katıldım. O köyde büyük bir sohbet meclisi kuruldu. Bir ara talebeleri, beni de talebeliğe kabûl etmesini arzettiler. Bu sefer yanımdaki altınları, o mecliste bulunan başka bir çocuğa vermemi söylediler. Verdim fakat o da almadı. O kadar mahcub oldum ki, utancımdan yerin dibine girecektim. Talebeleri, beni talebeliğe kabûl buyurmaları için bir daha arz ettiler. O zaman buyurdu ki:

"Hasislik, cimrilik, herkes için sevimsiz ve iğrenç bir sıfattır. Bilhassa Hak yolunda ilerlemek isteyen bir kimsenin hasislik etmesi çok kötü bir iştir." Bundan sonra beni de talebeliğe kabûl etti. Beni irşâd ederek, dünyâ sevgisini kalbimden çıkardı. Hamdolsun tevekkül sıfatı böylece kalbime yerleşti.

Bahaüddin Buhârî (k.s)'nin talebelerinden biri, bir yere gitmek istediği zaman kerâmetiyle havada uçarak gider, gideceği yere hemen varırdı. Diğer talebeleri onu bir iş için Kasr-ı Ârifân'dan Buhârâ'ya gönderdiler. Bu talebe uçarak giderken, Bahaüddin Buhârî (k.s) onun üzerinden tasarrufunu çekti. Talebe uçamaz oldu. Bu hâdise üzerine Bahaüddin Buhârî (k.s) , ***"Allah bana talebelerimin gizli açık bütün hâllerini bilmek ve onlar üzerinde tasarruf etme kudreti verdi. Arzu edersem, Allah'ın izniyle talebelerime çeşitli hâller veririm ve yine***

ellerinden hâllerini alırım. Onları kâbiliyetlerine göre terbiye ederim. Çünkü yetiştirici ve terbiye edici, yetiştirmek istediği kimseye yarayan ve en çok faydası olan şeyi yapar." buyurdu.

Yine talebesi Emîr Hüseyin şöyle anlatmıştır: "Bir gün hocam beni bir iş için Kasr-ı Ârifân'dan Buhârâ'ya göndermişti. Bu gece Buhârâ'da kal, sabaha doğru geri dönersin dedi. Ben hemen yola çıktım. Yolda nefsimle mücâdele edip; "Ey nefsim! Acabâ sen bir gün ıslâh olacak mısın ve ben senin elinden kurtulur muyum?" diyordum. Nefsimi böyle azarlarken, karşıma nûr yüzlü bir zât çıktı. Bana; "Sen bu yolda ne mihnet, ne meşakkat çektin ki, nefsini ayıplıyorsun? Bu yolda gelip geçen büyükler öyle mihnet ve meşakkat çekmişlerdir ki, senin bir zerresini bile çekmeğe tahammülün yoktur." dedi. Sonra vefât etmiş olan büyüklerin isimlerini ve çektikleri meşakkatleri bir bir anlatıp, târif etti. Ben kusurlarımı kabûl edip, özür diledim. Bundan sonra karşı çıkan o zât, bana dağarcığından bir mikdar hamur çıkarıp verdi. "Bu hamuru Buhârâ'da pişirip, yersin." dedi. Hamuru alıp yoluma devâm ettim. Buhârâ'ya varınca, hamuru fırıncıya verdim. Fırıncı hamuru görünce hayret edip;

"Şimdiye kadar böyle hamur görmedim." dedi. Bana kim olduğumu ve hamuru kimin verdiğini sordu. Ben de Bahaüddin (k.s)'nin talebesi olduğumu söyledim. Fırıncı hürmetle hamuru pişirip bana verdi. Bir parça koparıp ona verdim. Sonra hocamın emir buyurduğu işi bitirip, o gece Buhârâ'nın Gülâbâd mahallesindeki mescidde akşam ve yatsı namazını kıldıktan sonra, kıbleye karşı oturdum. Bu sırada canım elma istedi. O anda mescidin penceresinden birkaç elma attılar. Elmaları alıp ekmekle yedim. Gece yarısına kadar o mescidde kaldım. Sonra kalkıp yola çıktım. Sabaha doğru Kasr-ı Ârifân'a vardım. Sabah namazını hocam Bahaüddin Buhârî (k.s) ile kıldım. Hocam bana; "Sana hamuru veren kimdi bildin mi?" diye sordu. Bilemediğimi arz ettim. "O, Hızır (a.s) idi." buyurdu. Sonra mescidin penceresinden bana atılan elmalardan bahsetti. "O fırıncıya ne büyük saâdet ki, senin verdiğin hamuru pişirdi ve ondan yemek nasîb oldu." buyurdu.

Bahaüddin Buhârî (k.s), Peygamber (s.a.v) Efendimizin sünnetine tam uyar. O'nun yaptığı şeyleri yapmağa çok gayret ederdi. Resûlullah (s.a.v) Efendimizin işlediği her sünneti işlerdi. Bir defâsında Peygamberimiz (s.a.v) Ashâb-ı kirâm (r.anhüm) ile ekmek pişirmişlerdi. Şöyle ki, Ashâb-ı kirâmdan bir grup, her biri bir parça

hamuru alıp tandıra koymuştu. Peygamber (s.a.v) Efendimiz de mübârek eline bir parça hamur alıp tandıra koydular. Bir müddet sonra baktılar ki, Ashâb-ı kirâmın koyduğu hamurlar pişmiş, fakat Peygamber (s.a.v) Efendimizin koyduğu hamur pişmemiş, olduğu gibi duruyordu. Ateş, Peygamber (s.a.v) Efendimizin mübârek elinin dokunduğu hamura tesir etmedi. Bahaüddin Buhârî (k.s) , Resûlullah (s.a.v)'a uymak için, talebeleriyle aynı şekilde ekmek pişirdiler. Talebelerinin koyduğu hamurlar pişti. Fakat Bahaüddin Buhârî (k.s)'nin koyduğu hamur aynen kaldı. Onun da mübârek elinin dokunduğu hamura ateş tesir etmedi. Resûlullah (s.a.v) Efendimize uymaktaki derecesi bu kadar çok idi. ***İmâm-ı Rabbânî (k.s) bu hususta***; ***"Her hususta tâbi olana, tâbi olunanın kemâlâtından büyük pay vardır."*** buyurdular.

Mevlânâ Abdullah-ı Hâcendî, Şâh-ı Nakşbend (k.s)e talebe olmasını şöyle anlatır: "Bir ara içime öyle bir ateş düştü ki, yerimde duramıyordum. Bana yol gösterecek âlim bir zâta talebe olabilmenin istek ve arzusuyla yanıyordum. İçimdeki arzu dayanılmaz duruma gelince, bulunduğum Hâcend'den ayrıldım ve Tirmiz'e kadar hep bunu düşündüm. Oradan Ârif-i Kebîr Muhammed bin Ali Hakîm-i Tirmizî'nin kabrini ziyârete gittim. Sonra Ceyhun Nehri kenarında bulunan mescide geldim. Orada namazı kıldıktan sonra, bir ara uyuya kalmışım. Rüyâda heybetli iki zât gördüm. Onlardan biri bana: "Ben Muhammed bin Ali Hakîm-i Tirmizî'yim, yanımdaki de Hızır aleyhisselâmdır. Sen hoca aramak için şimdilik zahmet çekme. Çünkü hem kimseyi bulamazsın, hem de istifâde edemezsin. On iki sene sonra Buhârâ'ya gidip orada bulunan ve zamânın kutbu olan Bahaüddin Buhârî'ye talebe olur, ondan istifâde edersin." buyurdu. Bunun üzerine Tirmiz'den Hâcend'e geri döndüm. Aradan epey bir zaman geçtikten sonra, bir gün çarşıda iki Türk gördüm. Gayr-i ihtiyârî peşlerinden gittim. Bir mescide girdiler. Namazdan sonra, aralarında bir hocaya bağlanmanın kıymeti ile ilgili hususlar konuşuyorlardı. Onlar böyle konuşurlarken, onlara karşı olan ilgim arttı. Hemen acele ile dışarı çıkıp, çarşıdan bir şeyler alıp yanlarına geldim. Beni yanlarında görünce, biri; "Bu, iyi bir insana benzer, bizim hocamızın oğlu İshak'a talebe olabilir." dedi. Bu durum karşısında çok merak ettim ve o zâtın kim olduğunu sordum. Hâcend'e bağlı bir köyde olduğunu bildirdiler. Bunun üzerine o köye gittim, zâtı buldum. Fakat bana hiç yakınlık göstermedi ve iltifât etmedi. Bu hocanın her hâliyle temizliği yüzünden

belli olan bir de oğlu vardı. Bu durum karşısında, bu temiz yüzlü çocuk, babasına dedi ki:

"Babacığım, bu zât, sana talebe olmak ümidiyle buraya gelmiş, sen ise ona hiç yakınlık göstermiyorsun. Neden ilgilenmiyorsun, sebep nedir?" Bunun üzerine ağladı ve; "Ey evlâdım, bu, Şâh-ı Nakşbend Bahaüddin Buhârî'nin talebelerindendir. Bizim onun üzerinde hiç bir hükmümüz yoktur." dedi. Bunun üzerine ben tekrar Hâcend'e, memleketime döndüm ve hocamla ilgili bir işâretin çıkmasını bekledim. Aradan bir zaman geçtikten sonra kalbim, beni Buhârâ'ya gitmeğe zorladı. O isteği bir an dahi tehir etmeye kâdir değildim. Hemen kalkıp Buhârâ'ya doğru yola çıktım. Bir zaman sonra Buhârâ'ya vardım ve Bahaüddin Buhârî'nin yerini öğrenip yanına gittim. Ne zaman ki huzûr-i şerîfleri ile şereflendim, bana buyurdu ki: "Yâ Abdullah-i Hâcendî, senin daha üç günün vardır. Yâni sana bildirilen on iki senenin tamam olmasına daha üç günün vardır. Bunu unuttun mu?" Bunları duyunca, âdetâ kendimden geçtim. Sohbetinin muhabbeti benim kalbimin ufuklarına yerleşti. Artık hep onlara olan bağlılık ateşi ile yanıyordum. Bir müddet sonra himmet istedim. Bahaüddin Buhârî (k.s); "Himmetin zamânı var." buyurdu. Bunun üzerine bir müddet daha sohbete devâm ettim.

Büyük âlimlerden birisi anlatır: Gençlik zamânında, Hâce Bahaüddin Buhârî'yi çok severdim. Himmetleri ile bende şaşılacak hâller meydana geldi. Bana dâimâ; "Beni hâtırından çıkarma!" derdi. Ben de dâimâ onları düşünür, hatırlardım. Bu hâl üzere iken babam hacca gitti. Beni de berâberinde götürdü. Giderken Hirat'a uğradık. Hirat şehrini seyrederken, Hâce hazretlerini unuttum, bağlılık hâtırımdan çıktı. O anda bendeki hâller gitti. Sonra İsfehan'a gittim. Orada bir büyük âlim var idi. Bütün İsfehanlılar ondan himmet ve duâ isterlerdi. O zâttan çok kerâmetler meydana gelmişti. Babam beni alıp, o zâtın huzûruna getirdi ve benim için ondan himmet istedi. Fakat ben Hâce'den çok korktuğumdan, o zâtın huzûrundan dışarı çıktım. Sonra hacca gittik. Beytullah'ı ziyâret ettik. Dönüşte Hâce'nin ziyâreti ile şereflendiğim zaman, onu unuttuğum için çok çekiniyordum. Korktuğumu anlayıp; "Korkma, biz kusûru affederiz. Sen benim oğlumsun. Benim oğullarıma kimsenin tasarruf etmeye haddi yoktur." buyurup latîfe yollu; "Hirata gidince niçin beni unuttun?" deyip; "Unutmak katiyyen dostluğa sığmaz." mısrâını okudular."

Bahaüddin Buhârî, Tûs şehrine gidip, birkaç gün kaldı. Bir gün talebe ve ahbâbıyla Şeyh Mâşuk-ı Tûsî'nin kabrini ziyârete gittiler. ***Mezarın yanına gelince: "Esselâmü aleyke, yâ Mâşuk-ı Tûsî, nasılsın, iyimisin? Buyurdu. Kabirden "Ve aleykesselâm. İyiyim, çok rahatım." diyen bir ses geldi.*** Yanındakilerin hepsi, bu cevâbı duydular. Orada bulunanlardan biri, Bahaüddin Buhârî'nin büyüklüğüne inanmazdı. Bu kerâmeti görünce, tövbe etti. Bundan sonra talebelerinden ve sevdiklerinden oldu.

Hâce Bahaüddin Buhârî'ye, talebelerinden biri bir mikdar elma hediye getirdi. O elmaları hazır bulunanlara bölüştürdü ve buyurdu ki: "Bir saate kadar, kimse kendi elmasını yemesin. Çünkü bu elmalar, şimdi tesbih ediyorlar." Hâce'nin mübârek ağzından bu söz çıkar çıkmaz, elmalardan tesbîh sesleri gelmeye başladı.

Mevlânâ Necmeddîn anlattı: "Birgün Hâce hazretleriyle Buhârâ'nın etrâfında bir sahrâda giderken, iki ceylânın gezdiğini gördük. Hâce bana hitâben; "Hak'ın kulları yanına, bu ceylânlar gibi vahşî hayvanlar gelir. Sen de bunların yanına gelmesini dile." buyurdu. Ben; "Benim ne haddime, sizin huzûrunuzda kerâmet dileyeyim." dedim. Hâce buyurdu ki: "Sen onlara teveccüh eyle. Onlar senin yanına gelirler." Ben de onlara doğru iki adım gittim. O ceylanlar, koşarak yanıma gelip durdular. Hâce buyurdu ki: "Hangisini tutarsan tut!" Ben hangisini tutmak istedimse, diğeri beni tut diye geldi ve onu tutayım dedim. Diğeri geldi. Ben hayretler içerisinde kalıp, birini tutamadım. O esnâda Hâce bir ceylanın sırtına mübârek elini koyup; "Sana lüzum kalmadı, ben tuttum." buyurdular. Sonra o ceylanları orada bırakıp gittik. Onlar ise arkamızdan bakıp durdular."

Talebesinden biri şöyle anlatmıştır: Kasr-ı Ârifân'da bir bostan ektim. Sulama vakti geldi. Fakat sular kesildiğinden, bostanı sulayamadım. Hâce o günlerde bostanıma geldi ve buyurdu ki: "Bostanın sulama zamânı geldi." Ben de; "Sulama vakti geldi ama, sular kesildi." dedim. Hâce buyurdu ki: "Yer ve gökleri yaratan, sana su vermeğe kâdirdir. Sen suyollarını aç." Acele ile suyollarını açtım. O gece sabah oluncaya kadar suyu bekledim. Sabah vaktinde su geldi. Bostanı suladım. Hattâ bir mikdâr soğan ve sarımsak var idi. Onları da suladım. Sonra su kesildi. Dağlara yağmur mu yağdı diye düşündüm. Gittim, ırmak tarafına su akıyor mu diye baktım. Aslâ sudan bir iz göremedim. Acabâ bu su nereden geldi, diye şaştım kaldım. Sonra Hâce'nin ziyâretine gittim. "Bostanı suladın mı?" buyurunca; "Evet,

suladım." dedim. "Su kesildikten sonra ne yaptın?" buyurdu. "Irmağa gittim ve hiç su görmedim. Şaştım kaldım. Suyun nereden geldiğini anlayamadım." dedim. Hâce , "Bunu sen gördün, kimseye söyleme." buyurdu.

Talebesinden biri şöyle anlatmıştır: "Hâce bir gün bu fakirin hânesini şereflendirdi. Çok sevindim. Pazardan bir çuval un aldım, geldim. Bahaüddin Buhârî unu görünce; "Bu unu, çoluk çocuğun ile pişirip yiyin ve bunun sırrını kimseye söylemeyin." buyurdu. Hâce o zaman evimde iki ay misâfir oldu. Talebelerinden bir kısmı da onun yanında idi. Çoluk çocuk ve diğer ahbâblarım, hepimiz, hattâ Hâce gittikten sonra, o undan çok zaman yedik. Un hâlâ ilk aldığımız gibi duruyordu. Aslâ eksilmedi. Sonra Hâce'nin mübârek sözünü unutup, o sırrı çoluk çocuğuma anlattım. Bunun üzerine o undan bereket kesilip, un tükendi."

Bahaüddin Buhârî (k.s), birgün İshâk isminde bir talebesinin evine teşrif etmişlerdi. Orada bulunan talebeler, yemek pişirmek için tandıra çok odun koyup, ateş yakmışlardı. Her biri bir işle meşgûl oldukları sırada, tandırın ateşi alevlenip, tandırdan dışarı çıktı. Bunun üzerine hazret-i Hâce mübârek ellerini tandıra sokunca, Allah'ın inâyeti ve yardımı ile tandırın ateşi sâkin oldu. Mübârek ellerini tandırdan çıkardığı zaman, ne elbisesine bir şey olmuş, ne de ellerinden bir tüy yanmış idi.

Derviş Muhammed Zâhid şöyle anlatmıştır: "İlk zamanlarımda, Hâce ile bir gün sahrâda gidiyorduk. Bahar günlerinden bir gün idi. Canım karpuz yemek istedi. Hâce hazretlerinden bir karpuz istedim. Bunun üzerine bana; "Muhammed, çay kenarına git!" buyurdu. Ben de, o sahrâda akan bir çayın kenarına gittim. Suyun üzerinde, Baba Şeyh karpuzu denilen sulu karpuzları gördüm. Su üzerinde yüzen karpuzlardan biri, kenara yanaşıp durdu. Aldım, henüz bostandan kopmuş gibi olduğunu gördüm. Hâce'nin huzûruna bıraktım. "Bu karpuzu kes de yiyelim." buyurunca kestim. Hâce ile yedik. Bu büyük kerâmeti gördüğümde, onun, vilâyet ve tasarrufun en yüksek derecesinde olduğuna îtikâdım arttı. Bu yüzden de çok şeylere kavuştum."

Hâce'nin talebelerinden birisi şöyle anlatmıştır: "Bir gün Hâce'nin sohbetlerine kavuşma arzusu içime doğdu. O arzu ile Taşkend vilâyetinden Buhârâ'ya hareket ettim. Hanımım bir mikdâr altın getirip bana verdi ve "Bu altınları Hâce hazretlerine ver!" dedi. Niçin

gönderiyor diye merak edip sordum, fakat söylemedi. Hazret-i Hâce'nin sohbeti ile şereflendiğim zaman, o altınları önüne koydum. Görünce, tebessüm ederek buyurdu ki: "Bu altınlardan çocuk kokusu geliyor. Ümid ederim ki, cenâb-ı Hak sana bir çocuk verecektir." Hâce'nin bereket ve himmetlerinden Hak sübhânehu ve teâlâ bana bir sâlih oğul ihsân etti."

Talebelerinden biri anlatır: "Merv'de, Bahaüddin Buhârî'nin huzûrunda idim. Buhârâ'daki ehlimi, akrâbamı görmeyi çok arzûladım. Kardeşim Şemsüddîn'in vefât haberi geldi. Hazret-i Hâce'den izin istemeğe cesâret edemedim. Yakınlarından olan Emîr Hüseyin'e, bana izin almasını ricâ ettim. Cumâ namazını kılıp mescidden çıkınca, Emîr Hüseyin, kardeşimin ölüm haberini hazret-i Hâce'ye arz etti. "Bu nasıl haberdir! Onun kardeşi sağdır. Onun kokusunu alıyorum, hem de pek yakından." buyurdu. Sözleri biter bitmez, kardeşim Buhârâ'dan çıkageldi. Bahaüddin Buhârî'ye selâm verdi. Bunun üzerine hocam; "Ey Emîr Hüseyin! İşte Şemsüddîn." buyurdu.

Dâmâdı ve yüksek talebelerinden Alaeddîn-i Attâr anlattı. Hazret-i Hâce Buhârâ'da idi. Arkadaşlarının ileri gelenlerinden Mevlânâ Ârif, Harezm'de idi. Bir gün arkadaşlarıyla, görme sıfatı üzerinde konuşuyordu. Söz arasında; "Mevlânâ Ârif, şu anda Harezm'den Serâ'ya doğru yola çıktı ve filân yere ulaştı." buyurdu. Bir müddet sonra; "Kalbime geldi ki, Mevlânâ Ârif, Serâ'ya gitmekten vaz geçti. Şu anda Harezm istikâmetine doğru geri döndü." buyurdu. Talebeleri, bu konuşmanın olduğu gün, saat ve târihi bir yere yazdılar. Bir zaman sonra, Mevlânâ Ârif, Harezm'den Buhârâ'ya geldi. Bahaüddin Buhârî'nin buyurduklarını ona anlattılar. "Tam buyurduğu gibi olmuştur." dedi. Talebeleri hayretler içinde kaldı.

Talebelerinden biri anlatır: "Hazret-i Hâce'nin sohbeti ile şereflendiğimde, talebelerinin büyüklerinden olan Şeyh Şâdî, bana çok nasîhat etti ve edebden bahsetti. Bana emrettiklerinden biri; hazret-i Hâce'nin bulunduğu yere doğru hiçbirimiz ayağımızı uzatmayız nasîhati idi. Bir gün hava çok sıcaktı. Gazyût'tan Kasr-ı Ârifân'a Hâce hazretlerini ziyârete geliyordum. Bir ağacın gölgesinde dinlenmek için yattım. Bir hayvan gelip, ayağımı iki kere kuvvetlice tekmeledi. Fırladım kalktım. Ayağım çok fazla ağrıyordu. Tekrar yattım. Yine o hayvan gelip beni tekmeledi. Kalkıp oturdum ve sebebini düşünmeğe başladım. Nihâyet Şeyh Şâdî'nin nasîhatını hatırladım ve ayaklarımı,

hocamızın o anda bulunduğu Kasr-ı Ârifân'a doğru uzatarak yattığımı anladım."

Alâeddîn-i Attâr şöyle anlatmıştır: "Hocamız, Emîr Hüseyin'e, kış mevsiminde çok odun toplamasını emr etti. Odun toplama işi bittiğinin ertesi günü, kırk gün devâm eden kar yağmağa başladı. Sonra Hâce, Hârezm'e gitmek için yola çıktı. Şeyh Şâdî de hizmetinde idi. Hırâm Nehrine geldiklerinde, suyun üzerinden yürümesini ona emretti. Şeyh Şâdî korktu, çekindi. Bir defâ daha emretti. Yine yapamadı. O zaman büyük bir teveccühle ona baktı. Bununla kendinden geçti. Kendine gelince, ayağını suyun üzerine koyup yürüdü. Suya batmadı. Hocamız da arkasından yürüdü. Suyun üzerinden karşıya geçince, Hocam; "Bak bakalım, pabucun hiç ıslandı mı?" buyurdu. Baktığında, Allah'ın kudreti ile en küçük bir ıslaklık yoktu."

Talebelerinden biri anlatır: "Hâce hazretlerini sevmem ve sohbetinde bulunmamın sebebi şudur: Bir gün Buhârâ'da dükkânımda idim. Gelip dükkânıma oturdu ve Bâyezîd-i Bistâmî'nin bâzı menkıbelerini anlatmağa başladı. Anlattığı menkıbelerden biri şu idi: "Bâyezîd-i Bistâmî buyurdu ki: "Elbisemin eteğine bir kimse dokunsa, bana âşık olur ve ardımdan yürür." Ve sonra buyurdu ki: "Eğer kaftanımın kolunu hareket ettirsem, Buhârâ'nın büyükleri, küçükleri bana âşık ve hayran olup, ev ve dükkânlarını bırakarak bana tâbi olurlar."O sırada elini yeni üzerine koydu. O anda gözüm yenine daldı. Beni bir hâl kapladı. Kendimi kaybettim. Uzun zaman öyle kalmışım. Kendime gelince, muhabbeti beni kapladı. Ev ve dükkânı terk edip, hizmetini canıma minnet bildim."

Şeyh Ârif-i Dikgerânî, Seyyid Emîr Külâl'in halîfelerinin büyüklerindendi. O anlatır: "Bir gün, Bahaüddin Buhârî'yi, Kasr-ı Ârifân'da ziyârete gittik. Buhârâ'ya döndüğümüzde, oranın fakirlerinden bir grup da bizimle berâberdi. Onlardan biri, Bahaüddin Buhârî'nin aleyhinde konuştu. Sen onu tanımıyorsun, Allah'ın evliyâsına karşı sû-i zan ve sû-i edepte, kötü zan ve edepsizlikte bulunman uygun değildir dedik. Susmadı. Bir eşek arısı gelip, ağzına girdi ve dilini soktu. Dayanamayacak kadar canı yandı. Bu, o büyük zâta edepsizliğinin cezâsıdır dedik. Çok ağladı, pişmân oldu, tövbe etti. Ona karşı îtikâdını düzeltti ve hemen ağrısı geçti.

Bir defâsında Kıpçak çölü askerleri, Buhârâ'yı bir müddet kuşattılar. Buhârâlılar çok zor günler yaşadı. Birçok insan öldü. Buhârâ vâlisi, husûsî adamlarından birini hazret-i Hâce'ye gönderip; "Düşmana karşı koyacak gücümüz yok. Her çâremiz tükendi, plânlarımız bozuldu. Sizin yüksek kapınıza sığınmaktan başka çâremiz kalmadı. Bizi bu zâlimlerden siz kurtarırsınız. Müslümanların onların elinden kurtulması için Allah'a yalvarınız, duâ ediniz. Şimdi yardım zamânıdır." deyip, ricâda bulundu. Hazret-i Hâce; "Bu gece Allah'a yalvarırız. Bakalım Allah ne yapar." buyurdu. Sabah olunca, onlara; altı gün sonra bu belânın kalkacağı müjdesini verdi ve "Vâlinize böyle müjde verin!" buyurdu. Buhârâlılar bu müjdeye son derece sevindiler. Buyurduğu gibi oldu. Altı gün sonra, şehri kuşatan düşman askerleri çekilip gitti.

Hazret-i Hâce, Herat melîkinin arzusuyla Tûs'dan Herat'a geldiklerinde, Pâdişâhın sarayına girdi. Her uğradığına dikkatle baktı. Kapıcıdan vezîrlere kadar, herkeste bir hal ve değişiklik oldu. Hâlden hâle girdiler. Kendilerinde olmayan mertebelere kavuştular.

Yâkûb-i Çerhî anlatır: Buhârâ'nın âlimlerinden ilim öğrenip fetvâ vermeye izin aldıktan sonra, memleketime dönmeyi düşündüm. Hazret-i Hâce'ye uğrayıp; "Beni hâtırınızdan çıkarmayın." dedim ve çok yalvardım. "Gideceğin zaman mı, yanımıza geldiniz?" buyurdu. "Hizmetinize müştâkım, arzu ve istekliyim." dedim. "Hangi bakımdan?" buyurdu. "Siz büyüklerdensiniz ve herkesin makbûlüsünüz." dedim. "Bu kabûl şeytânî olabilir, daha sağlam delîlin var mı?" buyurdu. Sahîh hadîsde; "Allah bir kulunu severse, onun sevgisini kullarının kalbine düşürür." buyuruluyor dedim. Tebessüm edip; "Biz azîzânız." buyurdu. Bunu duyunca birden hâlim değişti.

Bir ay önce rüyâda birisi bana: "Git, Azîzân'ın talebesi ol!" demişti. Onu unutmuştum. Onlardan duyunca, bu rüyâyı hâtırladım. Yine devâm ederek anlatır: "Hazret-i Hâce'ye, beni şerefli hâtırınızdan çıkarmayın!" dedim. Bunun üzerine; "Bir kimse Azîzân hazretlerinden, beni unutmayın diye ricâda bulundu, o da Allah'tan başka hâtırımda bir şey kalmaz. Yanımda bir şey bırak ki, görünce hâtırıma gelsin buyurdu." diye anlattıktan sonra, mübârek takyelerini bana verip: "Senin bana bırakacak bir şeyin yoktur. Bâri bu takyeyi sakla! Bunu gördüğün zaman beni hatırlarsın, beni hâtırladığın zaman yanında bulursun." buyurdu. Ayrılırken; "Bu yolculukta muhakkak Mevlânâ Tâcüddîn Deşt-i Gülekî'yi gör! O evliyâullahdandır." buyurdu. Hâtırıma; "Ben Belh'e gidip, oradan vatanıma varırım; Belh nerede,

Deşt-i Gülek nerede?" diye geldi. Sonra Belh yolunu tuttum. Ama öyle bir zarûret hâsıl oldu ki, yolum Deşt-i Gülek'e düştü. Hazret-i Hâce'nin işâreti aklıma gelip, şaştım kaldım.

Seyyid Burhâneddîn, Hâce hazretlerine bir mikdâr balık getirdi. Hâce bağda idi. Balıkları da bağda pişirmek istediler. İlkbahar mevsimiydi. Hâce balıkları pişirirken, gökyüzünü büyük bir bulut kapladı. Yağmur yağmaya başladı. Hâce, Seyyid Emîr Burhâneddîn'e; "Duâ et, benim olduğum yere yağmur yağmasın!" buyurdu. Burhâneddîn; "Efendim, benim ne haddime?" dedi. Hâce , "Benim dediğimi yap." buyurdu. Seyyid Burhâneddîn emre uyarak duâ etti. Kudret-i ilâhî ile Hâce'nin olduğu yere yağmur yağmadı. Diğer yerlere o kadar yağdı ki, suları, sel gibi yanımızdan akıyordu. Bu hâli görenler hayretler içinde kaldı. Bu kerâmetten çokları istifâde ettiler.

Hâce, talebeleri ile bir kimsenin evinin terasında otururlarken, gönülleri yakan, kalblere tesir eden bir sohbet ettiler. Sohbet esnâsında talebelerine; "Siz mi beni buldunuz, ben mi sizi buldum?" dediler. Talebeleri; "Biz sizi bulduk." dediler. "Mâdem ki, siz beni buldunuz, bu terasta beni bulun." buyurup, talebelerinin gözünden kayboldular. Talebeleri her tarafı arayıp, bulamadılar. Söyledikleri söze pişmân olup; "Sizin câzibeniz olmasa, siz lutf etmeseniz, kim sizin sohbetinize kavuşabilir?" deyip özür dilediler. Bunun üzerine Hâce kendisini gösterdi. Biraz önce oturdukları yerde, aynı şekilde oturuyordu.

Bir defâ buyurdu ki: "Bizim yolumuz Resûlullah (s.a.v) Efendimizin sünnetine uymak ve Ashâb-ı kirâmın hâllerine bakmaktır. Bunun için bu yolda az bir amel, büyük kazançlara, netîcelere sebeb olur. Sünnete uymak çok büyük bir iştir. Bu yoldan yüz çeviren, dînini tehlikeye atmış olur."

Bahaüddin Buhârî (k.s) Buhârâ'da, yaz mevsiminde bir akşam, talebeleriyle birlikte Atâullah adında bir zâtın evinin damında oturmuş sohbet ediyordu. Mübârek ağzından inci gibi güzel sözler dökülüyor, dinleyenlere feyz saçıyordu. Evin yakınında, Buhârâ vâlisinin sarayı vardı. O akşam vâli de, sarayının damında adamlarıyla birlikte def ve çalgı çalıp, eğleniyordu. Ses her tarafa yayılıyordu. Bahaüddin Buhârî (k.s); *"Bizim bu sesleri işitmemiz câiz değildir, kulağımıza pamuk tıkamak lâzımdır."* dedi.

Böyle söyledikten sonra, sohbet meclisinde bulunan talebeleri ve kendisi, çalgı sesini işitmez oldular. Hâlbuki vâli ve adamları sabaha

kadar çalgı çalmışlardı. Sabahleyin komşular, Bahaüddin Buhârî (k.s)'nin talebelerine; "Biz çalgı sesinden sabaha kadar uyuyamadık, siz nasıl durabildiniz?" dediler. Talebeler; "Hocamız bu sesi dinlememiz uygun olmaz, kulağımıza pamuk tıkamamız lâzımdır." buyurdu. O andan îtibâren sabaha kadar hiç çalgı sesi işitmedik." dediler. Bu durum, o vâliye anlatıldı. Vâli durumu öğrenince, yaptığı işe pişmân olup, tövbe etti. Bu hâdise Buhârâ'da günlerce anlatıldı. Herkes Bahaüddin Buhârî (k.s)'nin büyüklüğünü gördü. Ona muhabbetleri daha çok arttı.

Bahaüddin Buhârî (k.s) Kâbe'yi ziyârete giderken, Horasan'a uğramıştı. Orada Hâce Müeyyiddîn adında bir zâtın evinde misâfir olup, birkaç gün kaldı. Bu sırada bir gün, Kârubanî saray mesîresine gitmişlerdi. Orada huzûruna bir derviş geldi. Dervişe iltifât edip; "Bunlar bizim sevdiklerimizdendir, fakat bizi tanımazlar." dedi. Sonra o dervişi yanına alıp, misâfir kalmakta olduğu eve götürdü. Ev sâhibi yemek koyunca, ev sâhibine; "Bugün şehrimizdeki Allah dostlarından birini bulup getirdim. Müsâade ederseniz bizimle birlikte yemek yesin." dedi. Ev sâhibi; "Hay hay efendim, emrediniz, sofraya gelsin." dedi. Bunun üzerine o derviş de sofraya oturdu. Yemekten sonra sohbete başladılar. O derviş ile tarîkat hâllerinden ve hakîkat sırlarından bahsettiler.

Bir müddet sohbetten sonra, o derviş müsâade isteyip, gitmek üzere kalktı. Oradan, havada uçarak ayrılıp gitti. Bahaüddin Buhârî, dervişin bu hâline tebessüm edip; "Bu kolay iştir." buyurdu. Yatsı namazı vaktinde, o derviş tekrar geldi. Bahaüddin Buhârî ona uçarak ayrılıp gitmesini sorarak; "Allah dostlarının yanında böyle işler mûteber değildir. Allah bâzı kullarına öyle sırlar ihsân etti ki, bu sırlardan birini insanlara gösterse, halk perişân ve mahvolur." buyurdu. Derviş zât; "Ben, kırk beş seneden beri denizlerde ve karada dolaşırım, söylediğiniz gibi tasarruf sâhibi bir zât bulamadım. On defâ Kâbe'yi, on defâ da Resûlullah efendimizin kabr-i şerîfini ziyâret ettim. Bahsettiğiniz sırlardan hiç birinin kokusunu duymadım." dedi. Bahaüddin Buhârî o dervişe; "Bir an bana teslîm olursan, sana nice sırları koklamak nasîb olur ve âlemde öyle kimse olup olmadığını anlarsın." buyurdu. Derviş; "Peki" deyip teslîm oldu. Yanına oturdu. Bahaüddin Buhârî, şehâdet parmağı ile dervişe dokundu. Derviş kendinden geçip yere yıkılıverdi. Nefesi dahi kesildi. Bir

müddet öylece kaldı. Sonra şehâdet parmağını dervişin alnına dokundurdu. Derviş kendine gelip kelime-i şehâdet getirerek kalktı, özür ve af dileyerek; "Câhillik ettim. Sizin gibi Allah'ın sevgili bir kulunun huzûrunda edepsizlik ettim. Uygunsuz sözler söyledim. Kerem ve ihsân ediniz, küstahlığıma bakmayıp, beni bağışlayınız ve terbiye ediniz. Bunca zamandır gezip dolaştım ve hep sizin gibi kemâl ehli bir büyük âlim aradım. Şimdi himmetiniz bereketiyle aradığımı buldum." dedi. Bunun üzerine Bahaüddin Buhârî; "Bu mertebeye erişmek için, Allah'ın rızâsına uygun amel işlemek ve O'nun sevgili bir kuluna teslîm olmak lâzımdır." buyurdu. Derviş dedi ki: "Emriniz başım üstüne, emir buyurun, hizmetinizde Kâbe'ye gideyim." "Sen on defâ Kâbe'ye gitmişsin." buyurunca; "Sizinle gitmeyi arzu ediyorum." dedi. Dervişe dedi ki: "Senin için hayırlı olan şudur: Sen Herat'a git ve bize bağlılığını sürdür. Derviş söz dinleyip, Herat'a gitti. Bahaüddin Buhârî de, talebeleriyle birlikte Kâbe'ye gitmek üzere misâfir olduğu evden ayrılıp, Horasan'dan yola çıktılar.

Bahaüddin Buhârî hacda iken hacılar Mina'da kurban kesiyorlardı. "Bizim de kurban kesmemiz lâzım, fakat biz oğlumuzu kurban edeceğiz." buyurdu. Talebeleri bu sözde bir hikmet vardır diyerek, o günün târihini kaydettiler. Hacdan sonra Buhârâ'ya döndüklerinde, Bahaüddin Buhârî'nin o sözü söylediği gün, oğlunun vefât ettiğini öğrendiler. Oğlunun vefâtı üzerine buyurdu ki: "Allah'ın ihsânı ile oğlumun vefât etmesi husûsunda da Resûlullah efendimize uymuş oldum. Çünkü Peygamberimizin de oğlu vefât etti. Resûlullah'ın başından geçen işlerin hepsi benim başımdan da geçti. Yapmış olduğu her işle amel ettim. Hiçbir sünneti terketmedim. Hepsini yerine getirdim ve netîcesini buldum.

Bahaüddin Buhârî hacda iken, Kâbe'yi tavaf sırasında, aksakallı bir ihtiyârın, Kâbe'nin örtüsüne sarılarak ağladığını ve gözyaşları ile orayı ıslattığını gördü. İmrenilecek bir hâlde olan ihtiyârın, bir de kalbine teveccüh etti. Keşfiyle gördü ki, ihtiyârın kalbi tamâmen dünyâlık şeylerle meşgûl. Minâ pazarında ise genç bir tüccar gördü. Bu genç tüccar, aşağı yukarı elli bin altın değerinde alış veriş yapıyordu. Görünüşte tamâmen dünyâya dalmış gözüken gencin kalbine teveccüh ettiğinde, kalbini hep Allah'ı zikretmekle meşgûl bir hâlde gördü.

Rivâyet edilir ki, bir zaman Şâh-ı Nakşbend(k.s) Gazyut denilen bir yere gitti. Orada talebelerinden birisi onlara yemek getirdi. Şâh-ı Nakşbend buyurdu ki: "Bu hamuru yoğuran ve yemekleri pişiren kimse, başlamasından bitirmesine kadar gadab hâlinde idi, kızmış hâlde idi. Biz ondan hiçbir şey yiyemeyiz. Zîrâ böyle yapılan yemeklerde hiçbir hayır ve hiçbir bereket yoktur. Belki de şeytan yemek yaparken hep onunla bulunmuştur. Bizler böyle bir yemeği nasıl yiyebiliriz?"

Buyurdu ki: "Yenilecek bir gıdâ, bir yiyecek, her ne olursa olsun gaflet içinde, gadabla veya kerâhatle hazırlansa, tedârik edilse, onda hayır ve bereket yoktur. Zîrâ ona nefs ve şeytan karışmışdır. Böyle bir yiyeceği yiyen kimsede, mutlaka bir çirkin netice meydana gelir. Gaflete dalmadan yapılan ve Allah'ı düşünerek yenen helâl ve hâlis yiyeceklerden hayır meydana gelir. İnsanların hâlis ve sâlih ameller işlemeye muvaffak olamamalarının sebebi; yemede ve içmede bu husûsa dikkat etmediklerinden ve ihtiyatsızlıktandır. Her ne hâl olursa olsun, bilhassa namazda huşû' ve hudû' hâlinde bulunmak, zevkle ve gözyaşı dökerek namaz kılabilmek, helâl lokma yemeye, Allah'ı hâtırlıyarak yemeği pişirmek ve yemeği Allah'ın huzûrunda imiş gibi yemeğe bağlıdır. Vücûduna haram lokma karışmış bir kimse, namazdan tad duymaz."

Tasavvufdaki hâllerinin kaybolduğunu söyleyen bir talebesine; "Yediğin lokmaların helâlden olup olmadığını araştır." buyurmuştur. Talebesi araştırdığında, yemeğini pişirirken ocakta helâl olup olmadığı şüpheli bir parça odun yakmış olduğunu tesbit ederek tövbe etmiştir.

Bahaüddin Buhârî (k.s)'ye bu dereceye nasıl ulaştınız? diye suâl olununca; "Resûlullah (s.a.v)e tâbi olmakla." buyurdu. Yine buyurdu ki: "Bizim yolumuz sohbettir. Halvette, yalnızlıkta şöhret vardır. Şöhret ise âfettir. Hayır ve bereket cemiyyette, bir araya gelmektedir. Bu da sohbet ile olur. Sohbet, bir kimsenin arkadaşında fânî olmasıyla, arkadaşını kendine tercih etmesiyle hâsıl olur. Bizim sohbetimizde bulunan kimseler arasında, bâzılarının kalblerindeki muhabbet tohumu başka şeylere bağlılığı sebebiyle gelişmez, büyümez. Biz böyle kimselerin kalblerini başka şeylere olan bağlılıktan temizleriz. Bizim sohbetimizde bulunanlardan bâzılarının da kalblerinde muhabbet tohumu yoktur. Biz böyle olanların kalblerinde muhabbet hâsıl etmek için çok himmet ederiz, yardımcı oluruz."

"İnsanlara rehber olan, onları irşâd eden doğru yolu gösteren âlimler, usta avcıya benzerler. Usta avcılar, ince mahâretlerle vahşî bir canavarı tuzağa düşürüp yakalarlar, sonra avladıkları o vahşî hayvanı terbiye edip, ehlileştirirler. Bunun gibi, Allah'ın velîleri de hikmet ehli olup, güzel tedbirler ile, huylarına göre tâliblere gereği gibi muâmele ederek, teslimiyyet makâmına ulaştırırlar. Sonra sünnet-i seniyyeye tâbi olmalarını sağlayarak, maksada ulaştırırlar." Yine buyurdu ki: "İnsanlara rehber olan zâtlar, herkesin kâbiliyetine ve istidâdına göre muâmele ederler. Eğer tâlib yeni ise, onun yükünü çekip, ona hizmet ederler. Dâvûd aleyhisselâma; "Ey Dâvûd! Beni taleb eden birini gördüğün zaman, ona hizmetçi ol!" buyrulduğu gibi, çok hizmet ve himmet göstermek gerekir ki, tâlibde bu yola girme kâbiliyeti peydâ olsun. Bizim yolumuzda olan kimse, bu yola tam uyup, bunun aksine bir iş yapmamalıdır ki, işin netîcesi meydana çıksın. Sünnet-i seniyyeye uymaktan ibâret olan yolumuza uyarak, işlerde ve amellerde dikkatli davranmalıdır ki, yolumuzda olanlarda ehlullahın tam bir mârifetine kavuşma saâdeti hâsıl olsun."

Yine buyurdu ki: "***Resûlullah(s.a.v) Efendimizin, benim ümmetim buyurduğu ümmet, İbrâhim (a.s) Nemrud'un ateşinden kurtulduğu gibi Cehennem ateşinden kurtulurlar. Çünkü Resûlullah (s.a.v) Efendimiz; "Benim ümmetim, dalâlet (sapıklık) üzerinde birleşmez." buyurdu. Buradaki ümmetten maksad, hakîkî ümmettir. Yâni Resûlullah'a tâbi olan ümmettir. Bunun için Resûlullah(s.a.v)efendimiz buyurdu ki: "Benim ümmetim üç kısımdır. Birincisi dâvet ümmeti (müslüman olmayanlar), ikincisi icâbet ümmeti (müslüman olanlar), üçüncüsü de müteâbât (tam uyanlar) ümmetidir."***

Buyurdu ki: "Bir kimse nefsine muhâlefet etmeye muvaffak olursa, ameli az da olsa, nefsinin isteklerine boyun eğmemeye muvaffak olduğu için şükretmesi lâzımdır. Abdâlların makâmını isteyen kimsenin, hâlini değiştirmesi, yâni nefsine muhâlefet etmesi lâzımdır."

Buyurdu ki: "Bizim yolumuz, Allah'ın gösterdiği kurtuluş yoludur. Çünkü bu yol, sünnete uymak ve Ashâb-ı kirâma tâbi olmaktır. İşte bu sebeple, bizim yolumuzda az zamanda çok kazanç elde edilir. Fakat sünnete uymak ve riâyet etmek, sabır ve tahammül ister. Biz, bizim yolumuza girenleri, istersek kolayca çekme ile, dilersek bir başka usûlle terbiye ederiz. Çünkü rehber olan âlim, bir

tabîbe benzer. Hastanın hastalığını, derdini tesbit eder ve ona göre ilâç verir. Bizim yolumuzda yalnız kalmak değil, sohbet esastır. Sohbetin de şartları vardır. İki kişi sohbet etmek isterse, birbirinden emin olmaları gerekir. Böyle olmazsa, sohbetten fayda hâsıl olmaz. Bizim sohbetimize girenlerin kalblerinde, muhabbet tohumu vardır. Kısaca bu yola, Ehl-i sünnet ve cemâat yolu denir. Bizim sohbetimize dâhil olanların kalbine muhabbet tohumu atılmıştır. Fakat Allah'dan başka her şeyden alâkasını kesmemiş olabilir. Bu durumda sohbetimize katılan kimsenin kalbinde, Allah'ın sevgisinden başka neye bağlılık varsa, onu kalbinden temizleriz. Kalbinde bize karşı meyli ve muhabbeti olanlara muhabbet tohumu ekip, gece gündüz onu terbiye etmemiz bizim vazîfemizdir. Muhabbet için uzakta olmak farketmez."

Bahaüddin Buhârî (k.s)'ye siz nasıl bir yolda bulunuyorsunuz? diye suâl sorulunca, buyurdu ki: "***Ancak ârif olanların istifâde edebileceği bir yolda bulunuyoruz. Bu yol da üç şeyden ibârettir. Bunlar; murâkabe, müşâhede ve muhâsebedir. Murâkabe: Bu yola giren kimsenin, her şeyi bırakıp Allah'a dönmesidir. Murâkabe ehli pek azdır. Olanlar da gizlidir. Biz şu netîceye vardık ki, murâkabeyi elde etmenin yolu, nefse muhâlefet etmektir. Müşâhede: Gayb âleminden gelir ve kalb üzerine işlenen bir tecellîdir. Celâlî veya cemâlî olmak üzere ikiye ayrılmışdır. Muhâsebe: Bizim yolumuzda olan kimse, düşünüp araştırır. Kendini hesâba çekip bakar. Geçmiş zamânı gaflet ile mi, huzûr ile mi geçti? Eğer huzûr ile geçmişse, o kimsenin vakti değerlendirilmiştir. Allah'a hamd etsin. Eğer geçen zaman gaflet ile geçmişse, o kimse vaktini zâyi etmiştir. Yapacağı iş, geleceği için tedbirli olup, tövbe etmektir. Ârif olanlar, bu üç husûsa riâyet ettikleri için pekçok fayda elde ederler. Ârif olmadan istifâde edemezler. Bizler, maksada ulaşmakta vâsıtayız. Allah'ın inâyeti olmadan ve rehber olmadan maksada erişmek mümkün olmaz. Şu hâlde bu yolda ilerleyen kimse, kıyâmete kadar yaşasa, kendisine rehber olan zâtın terbiye nîmetinin, lütuf ve himmetinin şükrünü yerine getiremez."***

Bahaüddin Buhârî'nin yolunun esaslarından olan; *"Biz sonda ele geçecek şeyleri başa yerleştirdik." buyurması, Resûlullah (s.a.v) Efendimizin daha ilk sohbetinde bulunan bir kimsenin kalbine hikmet ve feyz akmasına ve bir sohbetle nihâyete kavuşmasına benzetilmiştir.* Buyurdu ki: ***"Yolun esâsı, kalbe teveccühdür. Kalp ile de, Allah'a***

teveccühtür. Kalp ile çok zikretmektir. Farz ve sünnetleri edâ etmektir. Yeme, içme, giyme ve oturmada, işlerde ve âdetlerde orta derecede olmaktır. Kalbi kötü düşüncelerden, vesveseden korumaktır. Kendisine rehber olan âlimin sohbetini ganîmet bilmektir. Hocasının huzûrunda iken ve yanında yok iken edebe uymaktır. Bu yoldan maksad ve ele geçen şey; Allah'ın devamlı huzûrunda olmaktır. Ashâb-ı kirâm zamânında buna "ihsân" denilmişti. Bu yolda ilerleme esnâsında; nefsin arzularını yok etmek, nûrlara ve hâllere gömülmek, fenâ ve bekâ makamlarına ulaşm*ak****, üstün ahlâk ile ahlâklanmak gibi on makam ele geçer."***

Buyurdu ki: "Lâ ilâhe illallah kelimesini söylemenin hakîkati, Allah'dan başka ne varsa hepsini yok bilmektir."

Yine buyurdu ki: "İslâm dîninin hükümlerini yapmak, yâni emirleri yapıp yasaklardan sakınmak, haramları, şüpheli şeyleri, hattâ mübahların fazlasını terketmek, ruhsatlardan uzak durmak, mübahları zarûret mikdârınca kullanmak, tamâmen nûr ve safâdır. Aynı zamanda evliyâlık derecelerine kavuşturan bir vâsıtadır. Vilâyet derecelerine bunlarla ulaşılır. Uzak kalanların hepsi, bunlara dikkat etmediklerinden uzak kalırlar ve kendi arzularına uyarlar. Yoksa cenâb-ı Hakk'ın feyzi her ân gelmektedir."***Bir kimse sizin yolunuzun esâsı ne üzere kurulmuştur? Deyince; "Zâhirde halk ile bâtında Hak ile olmak üzere kurulmuştur."*** buyurdu ve şu beyti okudu:

"İçerden âşinâ ol, dışdan yabancı,
Az bulunur cihânda böyle yürüyüş."

BU KİMDİR?

Bahaüddin-i Buhârî (k.s) şöyle anlatır: "Bir kış günüydü. Beni bir cezbe hâli kapladı. Kendimden geçip, kırlarda, sahrâ ve dağlarda, yalın ayak, başı açık gezip, dolaşmaya başladım. Ayaklarım yarılıp, parçalandı. Bu hâlde iken bir gece hocam Emîr Külâl (k.s) ile sohbet etmek arzusu uyandı. Bu arzu ile huzûruna gittim. Talebeler etrâfında toplanmış, hocam da baş tarafta oturuyordu. İçeri girdim, aralarına katıldım. Emîr Külâl; "Bu kimdir?" dedi. "Bahaüddin'dir." dediler. Talebelerine beni meclisten dışarı çıkarmalarını söyledi. Onlar da beni dışarı çıkardılar. O zaman nefsim son derece azdı ve taşkınlık yapmak istedi. Az kalsın nefsim, irâdeme gâlip geliyordu. Fakat Allah'ın ihsânıyla, nefsimi serkeşlikten ve îtirazdan menederek; "Ey nefs! Ben bu horlanmayı Allah için kabûl ettim. Beni, Allah elbette

bundan dolayı mükâfatlandırır." dedim. Sonra başımı Emîr Külâl'nin kapısının eşiğine koydum. Sabaha kadar öyle kaldım. Üzerime kar yağdığı hâlde kalkmadım. Sabah namazı vakti Emîr Külâl, ayağını kapının eşiğine atınca, karlar arasında kalan başıma bastı. Beni o hâlde görünce teveccühte bulunup müjde verdi. İçeri alıp teselli ederek ayaklarımdaki dikenleri mübârek elleriyle çıkardı. Yaralarıma ilâç sürdü. "Oğlum! Bu saâdet libâsı (elbisesi) ancak sana lâyıktır." buyurdu. Rûhânî feyz, işte bende o zaman hâsıl oldu. Şimdi, her sabah evimden mescide çıkarken, bir talebemi o hâlde görmek isterim; fakat şimdi talebe kalmadı. Hepsi şeyh oldu."

ÖYLE ZÂTLAR VARDIR Kİ!

Bahaüddin Buhârî (k.s), bir defâsında Şeyh Seyfeddîn adlı bir zâtın ırmak kenarında bulunan kabri karşısında kalabalık bir cemâatle sohbet ediyordu. O cemâatte bulunanlardan bir kısmı, Bahaüddin Buhârî'nin tasavvufdaki yüksek derecesini bilmiyorlardı. Söz, velîlerin hâllerinden açılmıştı. Bir hayli süren bu konuşmada, evliyânın meşhûrlarından olan Şeyh Seyfeddîn ile Şeyh Hasan-ı Bulgârî arasında geçen kerâmetler anlatıldı. İçlerinden biri dedi ki: "Eskiden velîlerin tasarrufu, kerâmeti çok olurdu. Acabâ bu zamanda da onlar gibi tasarruf ehli var mıdır? "Bunun üzerine Bahaüddin Buhârî buyurdu ki: "Bu zamanda öyle zâtlar vardır ki, şu ırmağa yukarı ak dese ırmak tersine akmaya başlar." Bu sözler Bahaüddin Buhârî (k.s)'nin mübârek ağzından çıkar çıkmaz, önlerindeki ırmak ters akmaya başladı. Bunun üzerine Bahaüddin Buhârî (k.s) , "Ey su! Ben sana yukarı ak demedim." buyurdu. Irmak tekrar eski yöne akmaya başladı. Bu kerâmetini o kadar çok kimse gördü ki, bu sebeple çokları Bahaüddin Buhârî (k.s)'nin büyüklüğünü anlayıp, tam bir teslimiyetle ona bağlandılar ve saâdete kavuştular.

MUHABBET DAĞI

Talebesinden Emîr Hüseyin anlatır: "Hâce bir gece; "Yarın filân dostumu ziyârete gideceğim, inşâallah on beş güne kadar gelirim." dedi. Sabahleyin talebesi ile yola koyulup gittiler. O gün Hâce'nin ayrılığına dayanamayıp, onu görmek isteği beni kapladı. Hânekâhda benimle bir kişi daha kalmış idi. Akşam olunca ona; "Korkarım Hâce kendilerine olan bu aşırı sevgimi keşf eder ve şefkat edip, bana acıyıp döner." dedim. Ertesi sabah gördüm ki, hazret-i Hâce dönüp geldi ve bana heybetle bakıp; "Ben sana demedim mi ki, on beş gün sonra

geleceğim. Sen ise önüme muhabbet dağını sed çektin. Ben o dağı nasıl aşıp gideyim?" buyurdu. Sonra mübârek yüzünü yanımızdaki talebesine çevirip, buyurdu ki: "Emîr Hüseyin sana; "Korkarım Hâce yoldan döner gelir." demedi mi?" O da; "Evet." dedi. Hâce , "İşte o muhabbet ve arzulardır ki, önümüze sed çekti." buyurdular. Bunun üzerine Hâce'nin celâlini müşâhede ettiğimde, kalbimde büyük bir ürperme zâhir olup, ayaklarına düşüp af diledim. Onlar da bu âciz hizmetçilerine, merhamet edip affetti ve "Eğer maksadın benden ayrılmamak ise, beni seninle düşün. Çünkü ben, senden ayrı değilim. Bundan sonra, sakın beni senden ayrı sanma!" buyurdular.

EDEB

Bahaüddin Buhârî (k.s) bir sohbetlerinde buyurdu ki: "***Bizim yolumuzdaki kimselerin şu edebi gözetmesi gerekir: Birincisi; Allah'a karşı edeptir. Yâni zâhiri ve bâtını ile tamâmen kulluk içinde olmalı. Allah'ın bütün emirlerini yerine getirip, yasaklarından sakınması ve Allah'dan başka her şeyi, mâsivâyı terketmesidir. İkincisi; Resûlullah (s.a.v) Efendimize karşı edeb: Bu da iş ve hâllerde O'na uymaktır. Üçüncüsü; hocasına karşı edeb: Çünkü kendisinin Peygamberimize uymasına, hocası vâsıta olmuştur. Bu bakımdan, hocasını hiçbir zaman unutmamalıdır."***

NEYLEYELİM Kİ NASÎBİN YOKMUŞ

Bahaüddin Buhârî (k.s), bir defâsında Buhârâ'da Gülâbâd mahallesinde bir dostunun evinde, talebeleri ile sohbet ediyordu. Talebelerinden Molla Necmeddîn'e dönüp; "Sana ne söylersem, sözümü tutup söylediğimi yapar mısın?" dedi. Molla Necmeddîn, "Elbette yaparım efendim." dedi. "Eğer bir günah işlemeni söylesem yapar mısın? Meselâ hırsızlık yap desem yapar mısın?" dedi. Bunun üzerine Molla Necmeddîn; "Mâzur görünüz efendim, hırsızlık yapamam." dedi. "Mâdem ki bu hususdaki isteğimizi kabûl etmiyorsun, meclisimizi terket!" buyurdu. Molla Necmeddîn bunu duyunca, dehşet içinde kalıp, olduğu yere düştü ve bayıldı. Orada bulunanlar Bahaüddin Buhârî'ye yalvarıp, onun affedilmesini istediler. Kabûl edip affetti. Molla Necmeddîn de kendine gelip kalktı. Bundan sonra hep berâber o evden dışarı çıktılar, Dervâze-yi Semerkand (Semerkand Vâdisi) denilen tarafa doğru gittiler. Bahaüddin Buhârî (k.s) yolda giderlerken, bir ev duvarı gösterip talebelerine dedi ki:

"Bu duvarı delin, evin içinde falan yerde bir çuval kumaş vardır. Onu alıp getirin." Talebeleri bu emre uyup, duvarı yardılar.

Kumaş dolu çuvalı buldular ve çıkarıp getirdiler. Sonra bir köşeye çekilip bir müddet oturdular. Bu sırada bir köpek sesi işitildi. Bahaüddin Buhârî (k.s) talebesi Molla Necmeddîn'e; "Bir arkadaşınla gidip evin etrâfına bakın ne vardır?" dedi. Gidip baktılar ki, eve hırsızlar gelmiş, başka bir duvarı yarıp evde ne varsa almışlar. Gidip bu durumu Bahaüddin Buhârî'(k.s)ye haber verdiler. Talebeler bu hâle şaştılar. Sonra tekrar talebeleri ile birlikte önceki misâfir oldukları eve döndüler. Sabahleyin, gece o evden aldırdığı kumaş dolu çuvalı sâhibine gönderdi. Talebelerine; "Gece buradan geçerken, bu malınızı alarak hırsızların çalmasına mâni olduk, bu malınızı hırsızlardan kurtardık." demelerini tenbih etti. Onlar da götürüp sâhibine teslim ederek durumu anlattılar. Bahaüddin Buhârî (k.s), bundan sonra talebesi Molla Necmeddîn'e dönüp;

"Eğer sen emrimize uyup da bu hizmeti yapsaydın, sana çok sırlar açılacak ve çok şey kazanacaktın. Neyleyelim ki, nasîbin yokmuş." dedi. Molla Necmeddîn ise, yaptığına çok pişmân olup, yanıp yakındı.

BAHAÜDDİN'E UY!

Âlimlerden biri, Bahaüddin Buhârî (k.s)'nin talebelerinden bir grupla Irak'a gitti. O anlatır: "Yolda Semnân şehrine varınca, burada ismi Seyyid Mahmûd olan, mübârek bir kimsenin bulunduğunu ve hocamızı çok sevenlerden olduğunu duyduk. Topluca onun ziyâretine gidip, hocamıza bağlılığının sebebini sorduk. Dedi ki: "Resûlullah (s.a.v) Efendimizi rüyâda gördüm. Çok güzel bir yerdeydi. Yanında heybetli bir zât vardı. Ben, Resûlullah (s.a.v)'a tevâzu ve edeb ile yaklaşıp; ***"Sohbetinizle şereflenemedim, bereketli zamânınızda ve huzûrunuzda bulunamadım, bu büyük ve eşsiz saâdeti kaçırdım, şimdi ne yapayım?"***diye arz ettim. Bana; ***"Bereketime ve beni görmek fazîletine kavuşmak istersen, Bahaüddin'e uy!"*** buyurdu. Sonra yanında duran mübârek zâtı işâret etti. Bundan önce Bahaüddin Buhârî (k.s)'yi görmemiş idim. Uyanınca, ismini ve şeklini, şemâilini bir kitabın üstüne yazdım. Uzun zaman sonra, bir manifaturacı dükkânında oturuyordum. Nûrlu ve heybetli bir zât gördüm. Geldi ve dükkânda oturdu. Yüzünü görünce, o simâyı hatırladım. Birden bende büyük bir hâl ve değişme oldu. Kendimi toparlayınca, evime gelip şereflendirmesini ricâ ettim. Kabûl buyurdu. Kalktık, o önde ben arkalarında yürüdük. Bizim eve gelinceye kadar, hiç dönüp bana bakmadı. Ondan gördüğüm ilk kerâmet buydu. Çünkü o, bizim evin

nerede olduğunu, daha önceden bilmiyordu. Doğruca bizim eve gitti. Sonra kütüphânemin bulunduğu odaya girdi. Çok kitabım vardı. Elini uzatıp bir kitap çıkardı. Bana uzattı ve"Bu kitâbın üzerine ne yazdın?" buyurdu. Bir de ne göreyim. Yedi sene önce gördüğüm ve târihini yazdığım rüyâ orada yazılı idi. Bu kerâmetlerinden, daha ilk anda bende büyük bir hâl hâsıl oldu. Kendime gelince, bana lutf ile mukâbele edip, beni talebeliğe kabûl buyurdu ve kapısında hizmet edenlerin saâdeti ile şereflendirdi."

Sordular:

- Sizin dervişliğiniz mevrûs mudur, yoksa mükteseb midir?

Şâh-ı Naşkbend buyurdu:- Bizim dervişliğimiz Hak cânibinden bir cezbedir. Hakk'ın ikrâmıdır.

- Peki, sizin tarikınızda cehrî zikir, halvet ve semâ var mıdır?- Hayır, yoktur.

- Öyleyse sizin tarikatınızın esası nedir?

- Bizim tarikatımızın esası "halvet der-encümen"dir. Yani zâhir halk ile bâtın Hakk ile bulunmaktır. "El kârda, gönül yârda" olmaktır. Nitekim Kur'an'daki: ***"Ne ticaret ve ne de alış-verişin Allah'ın zikrinden alıkoymadığı erler vardır" (en-Nûr. 24/37)*** âyetinde bunlara işaret vardır.

Şâh-ı Nakşbend (k.s) Hazretleri, ileri ufuklara bakmayı daima yükselmeyi öğütleyen bir mânâ sultanıydı. Müridlerine: "Eğer himmetimizi yüksek tutmaz, oyununuzu büyük oynamazsanız, size hakkımı helâl etmem. Üstün himmette öyle olmalısınız ki, ayaklarınızla başıma basmalısınız." Yani sizin mânevi dereceniz benden daha yukarılara ulaşmalı.

ASIL KERAMET, KERAMETİ GİZLEMEKTİR:

O'nun tâlim ettiği Nakşîlik yolunda en büyük keramet, kerametin gizlenmesiydi, setredilmesiydi. Çünkü ***Hak Teâlâ bazan veli kulunu kerametle taltif ederek kendisi ile keramet arasında muhayyer bırakarak imtihan eder. Kul, gayenin keramet değil, istikamet ve Hakk rızası olduğunu anlarsa kurtulur; değilse ayağı sürçer ve tökezler. Mâneviyat yolunun en tehlikeli geçidi burasıdır.*** Şâh-ı Nakşbend'e göre en büyük keramet kerameti örtmek ve gizlemektir. Bu yüzden kendisinden: "Sizden niçin bu kadar az keramet zuhur ediyor?" diye soranlara şu cevabı veriyor: ***"Omuzlarımızdaki bunca günah yüküne rağmen ayakta durabilmekten daha büyük keramet mi arıyorsunuz?"***

Cezbe ve taşkınlıktan, meclisinde sayha ve nârâ atılmasından hoşlanmazdı. Nitekim birisi bulunduğu mecliste: "Allaaaah!" diye haykırdı. O şunları söyledi: "Bu haykırış, gaflet işaretidir. Bizim meclisimizde gafillere yer yok."

NEFS KONUSUNDA

Nefs konusunda şöyle konuşurdu: "Nefislerinizi kınayın. Çünkü nefsini kınamasını bilen onun hile ve mekrini bilir.""Nefsin bineğindir, ona şefkatle davran" hadisindeki nefs, "mutmeinne" derecesine ermiş nefstir. Yoksa emmare olan nefs değildir. Nitekim Kur'an'daki: "Nefs, kötülüğü çokca tahrik edicidir, ancak Rabbımın merhamet ettiği nefs müstesnâ" **(Yusuf Suresi 53)** âyetinde istisnâ tutulan nefs de budur.

Efendimiz (s.a.v) bir hadis-i şeriflerinde ***"Eziyet veren şeyi yoldan uzaklaştırmayı" imândan saymışlardır.*** Şâh-ı Nakşbend hazretleri, bu hadisteki ezayı ***"nefs",*** yolu da ***"Hak yolu ve tarikat olarak"*** yorumlardı ve bu duruma göre hadisin anlamı Bâyezid Bistamî' (k.s)nin buyurduğu gibi, ***"Nefsini bırak da gel"*** şeklindedir. Hak ehli kimselere muhabbete bile mani olan nefsten geçmek nefsin sıfatları, esaretinden kurtulmak gerekir.

Buhara ulemasından biri, Şâh-ı Nakşbend (k.s) hazretlerine sordu:

- Bir kul namazda huzura nasıl erebilir?

Cevap verdi:- Dört şeyle:

1. Helâl lokma

2. Namaz dışında da Hakk'ı asla unutmamak,

3. Abdest sırasında da gafletten uzak durmak; Hakk ile olmak.

4. İlk tekbiri alırken kendini Hakk'ın huzurunda bilmek.

MÂRİFET NESEPTE Mİ İKTİSÂBDA MI?

Kemâl ve mârifetin haseb ve neseble değil, iktisâbla olduğuna inanırdı. Bu yüzden kendisine "Sizin silsileniz nereye ulaşır ve kime dayanır?" diye soran birine: "Silsile ile kimse bir yere ulaşamaz." diye karşılık verdi.

Kur'an'daki "Ey müminler Allah'a inanın" **(NisâSuresi 136)** âyetini her göz açıp kapamada bu fânî vücûdu nefyedip mabûd-i hakiki'yi isbat etmektir" diye yorumlamıştır. Mâsivâya aldanıp bağlanmayı bu yolda en büyük perde olarak görmüş, ***Kelime -i Tevhiddeki "Lâ ilahe" tabiat putunu nefydir. "İllallah" gerçek***

mabûdû isbâttır. "Muhammedun Rasûlullah" Hazret-i Rasûle ittibâdır. Bu yüzden zikirden maksad, bu sırra ermektir. Zikir sırasında mâsivâ bilkülliye nefy olmalıdır, sayısının çok olması şart değildir.

Şâh-ı Nakşbend (k.s) Hazretleri, yolunun esasını "sohbet" olarak tanımlamıştır. "Yolumuz sohbetledir. Halvette şöhret vardır. Şöhrette de âfet. Hayr ve felah cemiyette, halk arasına karışmaktadır. Sohbete devam, iman-ı hakikiye imkân sağlar. Bizim tarikımızda az amel ile çok fütûh olur. Çünkü sünnete ittiba zor iştir ve bizim yolumuz sünnet yoludur."

ONLAR KİMSEYE KILIÇ VURMAZ

Bir gün, kendisine karşı edepsizlik yapan bir kimseye kızmayıp, onu tebessümle karşıladı. Fakat edepsizlik yapan kimse büyük bir derde düşüp, helak olacak hale geldi. Hatasını anlayıp tövbe etti. Şah-ı Nakşibendî Hazretleri bir ara o adamın evinin önünden geçerken, içeri girip halini sordu;

"Allah Teâlâ şifa vericidir, korkma iyileşirsin" dedi. O kimse bu söz üzerine kalkıp;"Efendim Size karşı edepsizlik ettim, hatırınızı incittim, beni affediniz." dedi. ***Şah-ı Nakşibendî (k.s) Hazretleri buyurdu ki;***

"Kalbimiz o zaman incindi. Fakat şu anda bu gönül aynası tertemiz… İyi bil ki, mürşitlerin kılıcı kınından çıkmış yalın bir kılıçtır. Ama mürşit merhamet sahibidir. Kimseye kılıç vurmaz. İnsanlar (belasını arayanlar) gelip kendilerini o kılıca vururlar. Bizim irademiz gerçek iradedir. Eğer dilersek, müridi cezbe yolu ile meşgul ederiz. Dilersek onu sülûk yoluna sevk ederiz. Mürşid, keskin ve mütehassıs bir doktor gibidir. Öyle bir çeşit ilaç verir ki hastanın durumuna uyar ve kendisine iyilik müyesser olur."

RUFAİYYE TARİKATI
AHMED RIFAİ
(D.H.512-M.1118-V.H. H.578 M.1182)

Evliyânın büyüklerinden. Rıfâiyye yolunun reîsidir. İmâm-ı Mûsâ Kâzım (r.a)'ın evlâdından olup seyyiddir. Bu îtibârla Peygamber (s.a.v) Efendimizin soyundandır. Babası Seyyid Ali, annesi Fatma el Ensari dir. Benî-Rıfâe kabîlesinden olması sebebiyle Rıfâî denildi. Anne tarafından da, Hâlid bin Zeyd Ebû Eyyûb el-Ensârî'ye (r.a)

dayanır. Bunun için kendisine Zül-Alemeyn yâni iki sancak sahibi künyesi verilmiştir. Ebü'l-Abbâs da denir. Babası Irak'a gelerek, Basra civarında Arz-ul Betâih'deki Ümm-i Ubeyde mevkiine yerleşmişti. Seyyid Ahmed Rıfâî (k.s**), 1118 (H.512)** senesinin Receb ayında bir Perşembe günü Irak'ın güneyindedek Bataih bölgesinde Ümmüabide köyünde doğdu. **1182 (H.578)** senesi Cemâzil-evvel ayının yirmiikisinde, Perşembe günü ikindi vaktinde, altmış altı yaşında iken vefât etti.

Dedesi Seyyid Yahya, Abbasi halifesi tarafından Basra'da bulunan Şiiler ve Sünniler arasındaki kavgalara son vermek üzere görevlendirilmiş, o da bu gorevi en iyi şekilde yerine getirerek Basra, Vasıt ve Bataih bölgelerinde huzuru sağlamayı başarmıştı.

Dünyaya gelmeden annesi ve dayısı Mansur el-Bataihi'ye rüyalarında isminin Ahmed olması mujdelenmiş ve emredilmiştir. Dayısı, büyük âlim Mansur (r.aleyh) şöyle anlattı: "Bir gün manevî âlemde Peygamber (s.a.v) Efendimizi gördüm. Bana; "Ey Mansur! Kız kardeşinin kırk gün sonra Ahmed isminde bir çocuğu olacak. Onu Aliyy-ül-Kârî Vâsıtî'nin terbiyesine teslim et. Bu zât, Allah indinde azîzdir, sakın ihmâl etmeyiniz" buyurdular. Tam kırk gün sonra Ahmed dünyâyı teşrif etti."Çok farklı özelliklere sahipti.

Ahmed Rıfâî (k.s) küçük yaşta Peygamber (s.a.v) Efendimiz gibi yetim kalmıştır. Yedi yaşında iken babası vefât etti. Onu, dayısı Mansur Betaihî, husûsî bir ihtimam ile büyüttü, ilim öğretti. Önce Kur'ân-ı Kerîmi ezberledi. Kur'ân-ı kerîm hocası Abdülmelik Harnûtî'dir. Ahmed Rıfâî (k.s) anlattı: "Henüz yedi yaşında idim. Allah'ü Teâlânın zâtına ve sıfatlarına ait bilgilerde mârifet sahibi olan hocam Abdülmelik Harnûtî'yi ziyârete gittim. Bana şöyle nasîhat etti: "***Ey Ahmed! Sana diyeceğim şeyleri hafızanda tut, ezberle ve hiç unutma!" Ben de; "Peki efendim" dedim. Buyurdu ki: "Başkalarına iltifat edip gezen, hedefine varamaz ve hakîkate kavuşamaz. Şüpheden kurtulamıyanın, dünyevî düşüncenin, nefsî arzularının peşinde koşanın; Felaha, hidâyete kavuşması mümkün değildir. Bir kimse, kendi kusur ve noksanını bilmiyorsa, bütün zamanı noksan geçer." Bu kıymetli sözleri hemen ezberledim. Bir yıl bu sözlere göre amel ettim. Bir yılsonunda yine nasîhat istediğimde; "Hakîkî âlimleri, evliyâyı tanıyamamak çok kötüdür. Tabîbin hasta olması ne fenâ, akıllı kimsenin câhil kalması ne kötüdür"*** buyurdular.

Ahmed Rıfâî (k.s) çocukken bir velîler topluluğunun yanından geçiyordu. Hepsi, kendisine bakıyorlardı. Birisi "Lâ ilâhe illallah Muhammedün Resûlullah, bu mübarek ağaç (çocuk) büyümeye başladı" dedi. İkincisi; "Biraz sonra dallanır", üçüncüsü; "Kısa zamanda gölgesi etrafa yayılır", dördüncüsü; "Çok geçmeden meyve verir ve ay gibi etrafa ışıklarını salar", beşincisi; "Yakında, insanlar onun kerâmetlerini, fevkalâde hâllerini görürler", altıncısı; "Pek kısa zamanda şânı yücelir", yedincisi; "Onun talebeleri pek fazla olur" diye söyleştiler.

Ahmed Rıfâî'yi (k.s) dayısı, bir müddet sonra, büyük âlimlerden ilim öğrenmek üzere Vâsıt şehrine gönderdi. Vâsıt'a göndermesinin sebebi, rüyada Peygamberimiz (s.a.v)in emr-i şerîfleri idi. İslâm âlimleri umumiyetle Vâsıt'a gelir, talebelere ders verirlerdi. O zaman büyük âlim Aliyy-ül-Kârî Vâsıtî (k.s) hazretleri ve Ebû Bekr el-Ensârî el-Vâsıtî (k.s) hazretleri de, Vâsıt'ta bulunuyordu. Bunlar, Ahmed Rıfâî'yi (k.s) öyle yetiştirdiler ki, tasavvufta zamanının bir tanesi oldu. Aliyy-ül-Kârî, 1182 (H.578)'de vefât etti. 1607 (H.1016)'da vefât eden Aliyy-ül-Kârî başkadır ki, bu, hakîkî Ehl-i sünnet âlimlerine dil uzatmıştır. Ahmed Rıfâî (k.s), Aliyy-ül-Kârî ve Ebû İshak Şîrâzî hazretlerinden bütün ilimleri öğrendi. Büyük bir fıkıh, hadîs, tefsîr âlimi oldu. Tasavvufta emsaline az rastlanacak büyük vilâyet derecelerine kavuştu. Allah'ü Teâlânın emirlerini harfiyyen yapar, yasaklarından titizlikle kaçardı. Bildikleriyle amel eder ve başkalarına da tavsiyede bulunurdu.

Şâfiî mezhebine mensup olan Rifâî (k.s) Hazretlerinin tarikatı vefatından sonra daha çok Ortadoğu, Anadolu ve Balkanlar'da yayılmıştır. *Seyahatnâme*'de Rifâiyye kültürü ile ilgili olarak verilen bilgiler daha çok Suriye, Filistin ve Mısır kaynaklıdır.

Ahmed Rıfâî (k.s) Hazretlerinin, namaz kılarken benzi sararır, kendinden geçerdi. Gönlünde hissettiklerini, zahirinden tâkib etmek mümkündü. Fakat heybetinden kimse cesaret edip soramazdı. Bir gün; "Namaza kalktığım zaman, sanki Allah'ü Teâlâ bana Kahhâr sıfatıyla tecellî edecek diye korkuyorum" buyurdu.

Seyyid Ahmed Rıfâî (k.s); alçak gönüllü olup meclislerde başköşeye geçmezdi. Dâima az konuşur ve "Sükûtla emr olundum" derdi. Konuştuğunda kalpleri harekete getirir, sohbetine doyulmazdı. Konuşmasını uzaktakiler, hattâ sağırlar bile duyardı. Yemeği soğutarak yerdi. Kendisine âid olan misafir konağı, her gün dolup taşar, günde iki

öğün yemek çıkardı. Yolda her rastladığı kimseye, hattâ çocuklara bile selâm verirdi, Hâsta ziyâretine önem verir, ihtiyarlara, âmâlara ve sıkıntıda olanlara yardımcı olurdu.***Peygamber (s.a.v) Efendimizin;"Kim saçı-sakalı ağarmış müslüman bir kimseye ikram ederse, Allah da ona ihtiyarladığında hürmet ve ikramda bulunacak kimseleri vazifelendirir, ona ikrâm ederler"*** hadîs-i şerîfinde bildirildiği gibi hareket etmeyi düstûr edinmişti.

Ailesi ve Çocukları

Seyyid Ahmet Rufai (k.s); orta boylu, nuryüzlü ve buğday benizli idi. Saçları siyah, sakalı seyrek, alnı açık ve genişidi. Gözlerine sürme çeker, devamlı tebessum eder halde bulunurdu. Öyle güzel konuşurdu ki, kalpleri harekete geçirir, sohbetine doyum olmazdı. Hatta bir keresinde cemaate vaaz-u nasihat ediyordu. Cemaatte bulunan âlimlerin Ahmet Rufai Hazretlerine çok fazla soru sorduğunu goren EbuZekeriyya (k.s.) onlara mudahale etti. Bunun uzerine Ahmet Rufai (k.s) tebessum edip, "Ey Ebu Zekeriyya! Bu dunya fanidir. Bırakınız ben hayattaiken sorsunlar." buyurdular. "Bu dünya fanidir" buyurduğunda, cemaat fevkalade heycana kapıldı, içlerinden beşkişi orada vefat etti. Orada hazır bulunanlar içinden, ibadetlerini tam olarak yapamayan binlerce kişi tövbeedip doğru yola geldi.

İlk eşi Hatice binti Ebi Bekir el Vasıt- en Neccavi'den Fatıma ve Zeynep adlı iki kızı olmuş, eşinin vefatından sonra evlendiği ikinci eşi Rabia'dan sonra Salih isminde bir oğlu olmuş ve küçük yaşta vefat etmiştir. Nesli iki kızı ile devam etmiştir. Fatıma'dan İbrahim Azeb ve Ahmed-el Ahdar adlı devrinde meşhur olan iki Sufi, Zeyneb'den ise ikisi kız, altısıerkek torunları olmuştur. Bunlardan İzzeddin Ahmed Sayyad (k.s) (574-670)Rufaiye'nin Sayyadiye kolunun kurucusu olup, Rufai Tarikatının İslam âlemine yayılmasında tesiri olmuştur.

Tasavvufa İntisabı

Ahmed-er Rufai, Şeyh Aliyyul Vasıti (k.s)'dan hem icazet aldı,hem de hırka giydi. Vasıti Onun icin : ***"Herkes üstadıyla, ben ise talebem Rufai ile iftihar ederim"*** demiştir.

Hayatında kendisine hakaret edilmiş, eziyet görmüş, O ise **Peygamber (s.a.v)** Efendimiz gibi sabırla, dua ile mukabelede bulunmuş, hasımlarına karşı tevazu göstermiştir.

Tasavvuf; hüzün hırkası doğruluk tacı tevekkül elbisesinde bürünmektedir. İnsanın kalbi haşyet, bedeni edep, nefsi ve benliği

yokluk ve dili de zikir örtüsü ile örtündüğü takdirde, tasavvuf yolunda bulunmuştur.

Mükemmel sofi her halde Hz. Peygamber (s.a.v)'a tabi olan ve kulluk derecesini en yüksek derecede olarak benimseyen kimsedir. Kul, ancak Allah'dan gayri her şeyin kulluğundan kurtulduğu ve hürriyet makamına ulaştığı vakit mükemmel bir kul olabilir.

Rufai Hazretleri, Mecal bin Yunus ve Abdul Mu'min adında iki muridi ile sahrada geziyorlardı. Birbirlerine olan sevgi ve muhabbetleri pekziyade idi. Onların bu yakınlığı ve duydukları manevi haz, her ikisini de sarhoş etmişti. Bu durum onları zaman zaman kendilerinden geçiriyordu.Cezbeye tutuluyorlardı. Hatta muritlerden biri;-Sana bu kadar zamandır Ahmed-er Rufai (k.s) Hazretleri'nin yakınlığından ne erişti? Diye sordu.

O'da:-Ne dilersem kabul edilme lütfu.-

Öyle ise: Dile bakalım Allah (c.c) lütfedecek mi?

O'da:-Ya Rabbi ateşten azad olduğuma dair şu aciz kuluna bir ferman göster. Diye niyaz etti.-Allah (c.c)sonsuz kerem sahibidir. Fazlına nihayet yoktur. Ve iki muridin önüne sağa sola yalpa yaparak bir kağıt düştü. Kâğıda baktılar, Kâğıt bembeyazdı. Üzerinde hiçbir yazı yoktu. Alıp Seyyide götürdüler. Ve hiçbir şey söylemediler. Seyyid bu bembeyaz kâğıda baktı ve hemen şükür secdesine kapandı. Secdeden başını kaldırınca:- "Âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamd olsun ki bağlılarımın cehennemden kurtuluşunu bana dünyada gösteriyor." Buyurmuş. " Bunun üzerinde yazı bulunmayan beyaz kâğıt " diyen oradakilere:- ***"Evlatlarım kudret eli siyahla yazmaz, bu nurla yazılmıştır."*** Cevabını vermiştir.

Bir gün Ahmed Rıfâî (k.s)'ninpaltosunun eteğinde, evin kedisi gelip uyudu. Namaz vakti geldiğinde kediyi uyandırmağa kıyamadı. Bir müddet onu şefkatle seyretti. Uyanmayacağını anlayınca, kedinin yattığı yeri kesti. O haliyle kalkıp namaza gitti. Geldiğinde kedi uyanıp oradan gitmişti. Kesik parçayı paltosuna tekrar dikti. Öyle ki, kesildiği yer hiç belli değildi.

Ahmed Rıfâî (k.s) Hazretleri, bir gün etrafına toplanan yakınlarına; "İçinizde, benim bir ayıbımı, kusurumu görüp de söylemeyen var mıdır? Varsa lütfen söyleyiniz" buyurdular. Oradakilerden biri; "Efendim, ben sizde bir kusur görüyorum" dedi. Bunu işiten Seyyid hazretleri hiç üzülmedi, söyleyeni kınamadı ve "Ey kardeşim! Lütfen kusurumu söyleyiniz" buyurdu. O kimse; "Bizim gibi

size lâyık olmayan kimseleri huzurunuza kabul buyurmanızdır" deyince, başta Ahmed Rıfâî (k.s) olmak üzere oradakiler ağlamaya başladılar. Bir ara Ahmed Rıfâî (k.s); "Hepinizden daha aşağı olduğumu biliyorum ve sizlerin hizmetçisiyim" buyurarak, onları tesellî edip, tevâzû gösterdiler.

İbrâhim Bestî isminde bir kimse, Ahmed Rıfâî (k.s) Hazretlerini hiç sevmezdi. Hakkında uygun olmayan çirkin şeyler söylerdi. Bir gün hakaret dolu bir mektup yazıp, gönderdi. Ahmed Rıfâî (k.s) getiren kimseye mektubu sesli okumasını söyledi. O kimse, her türlü iftiranın bulunduğu bu mektubu okuyunca, Seyyid hazretleri, sükûnetle dinlediler ve "Doğru söylemiş. Eğer Allah'ü Teâlânın indinde şüpheli bir durumum yoksa insanların bana ettiği iftiralara hiç aldırış etmem" buyurdular ve mektubuna cevap olarak şunları yazdırdılar: "Muhterem İbrâhim Bestî hazretleri, Allah'ü Teâlâ beni dilediği gibi ve istediği yerde yarattı. Sizin doğruluğunuza güveniyorum. Hayır, duâlarınızdan beni mahrum bırakmamanızı ve haklarınızı helâl etmenizi yüksek zâtınızdan istirham ediyorum." Bu tevazu dolu mektubu alan İbrâhim Bestî çok şaşırdı. Yüzünü yerlere sürüp dışarı çıktı ve kendisinden hiç haber alınamadı.

Fıkıh âlimlerinden Yûsuf Ebû Zekeriyyâ (r.aleyh), Ahmed Rıfâî (k.s) Hazretlerini ziyâret için Ümm-i Ubeyde kasabasına gitti. Burada gördüklerini şöyle anlattı: "O binlerce kişiye câmide vâz ü nasîhat ediyordu. Nasîhat ederken, cemâatteki âlimler, kendisine anlaşılması ve cevaplandırılması güç suâller sordular. Seyyid hazretleri her sorunun cevâbını ânında ve en ince teferruatına kadar açıklıyordu. Bütün sorulara cevap verdi. Dayanamadım, suâl soranlara: "Yeter artık. Ne kadar sorarsanız sorunuz, hepsine cevap verileceğini anlamadınız mı?" dedim. Bu sözüm üzerine Ahmed Rıfâî (k.s) tebessüm edip; "Ey Ebû Zekeriyyâ! Dünyâ fânîdir. Bırakınız ben hayatta iken sorsunlar" buyurdular. "Bu dünyâ fânîdir" buyurduğunda, binlerce cemâat fevkalâde heyecana kapıldı, içlerinden beş kişi orada vefât etti. Orada hazır bulunanlardan ibâdetlerini tam yapmayan birçok kimse tövbe edip doğru yola geldi."

Ahmed Rıfâî (k.s) Hazretleri, bir gün nasîhat ederken şöyle buyurdular: "Allah'ü Teâlâ, bir kimseyi evliyâlık makamlarına çıkarmak dilerse, önce ona kendi nefsini terbiye etme vazifesini verir. Eğer nefsini terbiye etmeyi başarır, doğru yola kavuşursa, ona başka bir vazife verir. Bu defâ çoluk-çocuğunu doğru yola getirme, terbiye

etme vazifesini verir. O da onlara iyilik eder, iyi geçinirse, bu seferde komşularını ve o mahallede bulunanları doğru olan hak yola getirme vazifesini verir. Şayet onlara da iyilik eder, yardımcı olur, iyi geçinirse, vazifesi yine değiştirilir. Bulunduğu bölgenin idaresi kendisine verilir. Onlarla da iyi geçinirse, bu defâ memleketinin idaresi kendisine verilir. Bunu da başarır, dînin emirlerini yapar, yasaklarından şiddetle kaçınır, Allah'ü Teâlâyı unutmaz ise, mevkîi biraz daha yükseltilir. Bu defa, yer ile gök arasındakilerin idaresi kendisine verilir. Buradaki varlıkların sayısını ancak Allah'ü Teâlâ bilir. Bütün bunlar, birer imtihandır. Hepsinde başarı kazanırsa, yükselmeye başlar. Yüksek makamlara kavuşup Gavslık makamı verilir. (Resûlullah (s.a.v)Efendimize tam uyan bir kimse, ona uymakla nübüvvet dereçelerini bitirince, İmâmet makamı verilir. Vilâyet-i kübrâ derecelerini bitirene Hilâfet makamı verilir. Zıl derecelerinde imâmmet makamı uygun olan, Kutb-i irşâd makamıdır. Hilâfet makamı uygun olan da, Kutb-i medâr makâmı'dır. Aşağıda bulunan bu iki makam, sanki yukarıda olan o iki makamın zıllı gibidirler. Gavs, kutb-i medardan başkadır (daha üstündür). Kutb, işlerinin birçoğunda Gavs'dan yardım ister, Ebdâlin makamlarına getirilmesinde Gavs'ın da te'siri vardır. Bu, Allah'ü Teâlânın öyle bir ihsânıdır ki, dilediğine verir. Allah'ü Teâlânın ihsânları pek çoktur.)

Hicri 560 yılında Abbasi halifesi olan el-Mustencid, kendisini Bağdat'a davetinde karşılamak üzere oğlunu vazifelendirmiştir. Sarayda davetliler arasında devrin ileri gelen şeyhleri- mutasavvıfları da hazır bulundular. Her biri sırayla sohbet eder, söz sırası Ahmed-er Rufai (k.s) Hazretlerine gelince bir konuşma yapmış Halife el Mustencid, Ahmed-er Rufai (k.s)'nin sohbetini ağlayarak dinlemiştir. Daha sonra Seyyid Ahmed-er Rufai (k.s) babasının Bağdad'taki turbesi civarında zikir meclisi tertip etmiş, Halife de bizzat bu mecliste bulunmuştur. *Kaynaklarda Rufai (k.s) Hazretlerinin, ikinci bir defa daha hacca gittiği, arafatta Hızır (a.s) ile karşılaştığı ve Hızır (a.s)'ın kendisine tac ve hırka giydirdiği ifade edilmektedir.*

Ahmed-er Rufai (k.s) Hazretleri, dört büyük kutuptan biridir. Abdulkadir Geylani (k.s) Hazretlerinden sonra Kutbiyet makamına yukseldiğini kaynaklar belirtmektedir. Gavsiyet ve Kutbiyet âlemi kendisine bundan önce de birkere daha tevdi edildiği ve onun bu vazifeden af dilediği, bunun uzerineAbdulkadir Geylani'(k.s)ye verildiği, O'nun vefatı üzerine tekrar kendisine tevdi edilince bu

vazifeyi kabul ettiği ve onaltı sene birkaç ay bu makamda bulunduğunu ifade etmektedirler. Kendisine Ebul Alemeyn (iki sancak sahibi) künyesinin bu duruma işaret olarak verildiği kaydedilmektedir. **Ahmed-er Rufai (k.s) Hazretleri muritlerini şöyle mujdeliyor:"***Rabbim bana lutf'u ihsanınla gözlerin göremediği, kulakların işitmediği, beşerin akıl ve hayaline gelmediği, birçok nimetler ihsan etti. O'nun kerem elçisi Rasulullah, (s.a.v.) beni temin edip söz vermiştir ki; Muridlerimi, sevenlerimi, zürriyetimi sevenleri, yerinde kaim olanları ellerinden tutup kaldıracak ve kurtaracak. Bu hal, kıyamete kadar böyle sürecek. İşte ruhen biat böyle hâsıl oldu. "Allah (c.c) verdiği sözden donmez."*

TARİKATIN ESASLARI

Ahmeder Rıfai (k.s) Hazretleri tarafından tesbit edilmiş, Kitap ve Sünnete dayanan, tevazu ve alçak gönüllülüğün esas alındığı bir tarikattır.

Rufai (k.s) Hazretleri tarikatın esaslarını şöyle açıklar. "yolumuz üç şey üzerine bina edilmiştir: İstememek, Geri çevirmemek, Mal yığmamak**."**

"Benim yolum, içinde bidat bulunmayan din, **tembellik bulunmayan** amel**, fesat bulunmayan** niyet, **yalan bulunmayan** doğruluk, **riya bulunmayan** hal, **iddia ve makam isteği düşüncesi bulunmayan** makam **ve** Allah'a tamamen tevekkül etmekten **ibarettir."**

Samarrai, Rufai tarikatının şu esaslara dayandığını yazar: Allah'ın birliğine iman, Kur'an'ı sorumlulukların kaynağı bilmek. Peygamber Efendimizin sünnetine bağlılık, Sürekli zikir ve iç dünyayı dinlemek. Sevgi İlk İslam âlimlerinin çerçeveledikleri inanç sistemine bağlılık, Peygamberimiz (s.a.v) in Sahabilerine saygı, Kadere, hayrın ve şerrin Allah'tan olduğuna iman, Tefekkür Dostlarla açık zikir Hz.Muhammed'in (s.a.v.) ahlakıyla ahlaklanmak, İlim tahsili peşinde olmak, Sürekli Kur'an okumak Şöhretten kaçınmak, Lüzumsuz ve boş konuşmayı terk etmek, Bid'atlardan kaçınmak,

Tarikatın esasları: Allah'ın emrini yerine getirmek, yasaklarından sakınmak Şeriat ve tarikata ters düşen şeylerden sakınmak. Dininde ve ahdinde sağlam durmak. İlim öğrenmek ve uygulamak. Kişilerin ayıp ve kusurlarını araştırmamak. Muhtaç olanlara insaf ve merhamet etmek. Yaramaz ve çirkin huyları terk etmek. Şeyhin öğütlerini kabul etmek.

Rıfaiyyede şeyhe intisab müridle mürşid arasında bir anlaşma ve sözleşme (biad ve mübayaa)olarak kabul edilmekte ve bir merasimle gerçekleştirilmektedir. **Tarikata giren salikten evvela şeriatın emir ve yasaklarını öğrenerek yerine getirmesi, sonra farzlarla birlikte çokça nafile ibadetlerle meşgul olması istenir. Salik için şeriat edeplerinden tercih edilen öncelikle sohbettir. Yani mürid mürşidin sözlerini dikkatle dinlemeli, onun hal ve hareketlerine dikkat etmeli, davranışlarını ona göre düzenlemelidir. Şeyh ile sohbet ve beraberlik müridin kötü huylarını güzel huylara dönüştürmesine yardımcı olur. Seyrü sülukun başlangıcı Hakk'a yönelip kalp huzurunu elde etmektir. Bu huzura mürşidin talimatına göre çokça salatu selam getirmekle ulaşılır. Salatü selam vesilesiyle aradaki perdeler kalkmakta ve salik Resul-i Ekrem (s.a.v) den zat nurlarını görebilmektedir. Buna göre Hakk'ın huzuruna vasıl olmada Resulullah (s.a.v) bir kapı mesabesindedir. Salatu selam her namazdan sonra mürşidin belirleyeceği sayıda okunan beş şekli olmakla birlikte ümmi müridler için, Allahümme salli ala seyyidina Muhammedin ve ala alihi ve sahbihi ve sellim. Okunması yeterli görülmüştür. Müridler, tek başlarına yaptıkları bütün zikirleri kendi işitecekleri kadar yüksek sesle (cehri) yaparlar. Toplu zikir hem oturarak (kuudi) hem ayakta (kıyami)yapılır. Zikir meclislerinde genellikle Ahmed er Rifai (k.s) nin tertip ettiği evrad ve ahzabdan bir bölümü 8.hzip) okunmaktadır. Ayrıca bazı gün ve gecelerde zikir sırasında "burhan"denilen kerametlerin izharıda söz konusudur.İsmi celal zikrinin hızlandığı bir sırada zikri yöneten şeyh kılıç,şiş,tığ,topuz gibi aletleri zikir yapan dervişler arasından seçtiği kimselerin yanak,karın,gırtlak,gözçukuru ucu gbi vücudun değişik yerlerine saplar.Dervişler vucutlarına saplanmış aleti elleriyle tutarken zikre devam ederler.Bunun yanı sıra şeyh yassı bir kaşık biçimindeki"gül"denilen,ateşte akkor haline getirilmişl demiri yalar veya dervişlerin belden yukarı çıplak bedenlere temas ettirir.Bu tip gösteriler arasında ateşe girme,zehir içme,vahşi hayvanlarla oynama,ağızda cam parçalarını çiğneme gibi uygulamalar da zikredilebilir.Bu gösterilerle Allah dilemedikçe ateşin yakmasının,yırtıcı hayvanların zarar vermesinin,kesici aletleri kesmesinin,mümkün olmayacağını deliliyle isbatlanmak istenmekte,ayrıca bu yolla inkarcıların hidayete ermesi**

hedeflenmektedir.*(el Burhanül-müeyyed sh.62-63,88.el Mecalisüs seniyye sh.17-18)*

Ahmed er Rifai (k.s) Hazretleri velayet yolunda olan insanlarda bu hallerin meydana gelmesi mümkün olmakla birlikte bunlar o aşamada kemal alameti olmadığında önemsenmemelidir. der.

Mürşidin müride verdiği ilk zikir, "Lailahe illallah" zikridir. Sonraları Rahman, Rahim, Vehhab, Kuddüs, Hakk, Halim, Hannan, Hayy, Hafız, Hamid isimleri verilir.

Ahlakı güzelleştirmek gayesiyle biri hilafet, diğeri de muharremiyye olmak üzere iki çeşit halvete girilir. Bu halvette mürid oruç tutar. Rufailer siyah sarık sararlar.

Rıfaiyye tarikatında riyazet halvet müridin mertebesine göre değişiklik gösterir. Dokuz çeşit riyazetin dördü salikin çavuşluk mertebesine, beşi de nakiplik mertebesine gelmesinden sonra uygulanır.

Tarikatta sünnet olduğu kabul edilen siyah tac tercih edilmiş, kendisine has şekil ve nitelikte bayrak(âlem)ve sancak, nefse karşı yapılan büyük cihad ordusunda saf tutup sebat etmenin sembolleri olarak kabul edilir. Cuma günü yapılan zikir merasimlerinde def ve nevbet vurmak adet haline gelmiştir. ***(Diy. Vakfı İsl. Ans. c.35.sh.101)***

TARİKATIN ÖZELLİKLERİ

Seyyid Ahmed Rufai (k.s) Hazretleri eserlerinin birçok yerlerinde; Bir tarikatın önderinin fikirlerinin ve yaşantısının, onun hulefasında ve tabilerinde görüldüğünü vurgulamışlardır ve devamla; Hallac-ı Mansur (k.s) un tabilerinde Vahdet-i Vücud üzere konuşmaların olduğu ve sair meşayihin etbaında da Pirlerinin özelliklerinin gözüktüğünü söylemişlerdir.

Hazret kendisine bizzat Resul-ü Zişanı ve sünnetini rehber tuttuğundan, tabilerinde de Sünnet-i seniyye ye sımsıkı bir temessük göze çarpar.

Rufai hazretlerinin yolu bilindiği gibi Cehri, yani sesli zikri benimseyen bir tarikattır. Tarikatında Ehl-i Beyte, Sahabe-i Kirama, On iki imamlara, Fukahaya, Fukaraya, Ulemaya son derece bağlılık vardır.

Rufai tarikatında gerek zikir sırasında gerekse zikir haricinde adabın çok büyük ehemmiyeti vardır. Cezbe bu tarikatta sülükten sonra

geldiğinden zikir sırasında dervişlerde adaba aykırı olarak bağırmalar çağırmalar gözükmez.

Zikir büyük bir nizam ve intizam içinde ahenkli bir şekilde sürer. Zikirler toplu olarak haftada bir veya iki kez Cuma veya Pazartesi geceleri tercih edilerek yapılır.

Sohbet meclisine girerken kapıya gelince sağ el kalpte, sol el belde çapraz bir biçimde bağlı olarak ve sağ ayağın başparmağı sol ayağın üzerine basar vaziyette hafifçe eğilerek HUU! Diye selam verilir, Şeyh efendi ise; Eyvallah der, içeriye girecek kimse; İllallah der, tekrar şeyh efendi; Muhammeden resulullah der. İhvan ise hep birden Sallallahu aleyhi ve selem derler ve o kimse içeriye girip kendisine gösterilen yere oturur.

ZİKİR ve İCRA ŞEKLİ;

Tarikat-ı Rufaiyyede zikrullah icrasından önce Resul-ü Ekrem, Cem-i Enbiya, Sahebe, Tabiin, Meşayıhin ve Ulemanın isimleri tek tek yâd edilerek ruhu şeriflerine hediyeler gönderilir.

Daha sonra istiğfar-ı Şerifeler okunup, Tarikatın seçmiş olduğu Salâvat-ı Şerifeler toplu olarak icra edildikten sonra Erkan Zikri olarak bilinen Esma-i Seb'a oturarak ve ayakta olmak üzere yapılır. Zikrullah sırasında güzel sesli kimseler tarafından ilahiler ve naatlar okunur, bunların okunması zikre ayrı bir ahenk verir. Zikrin hitamında ise yine Tarikatın Hatmi olarak adlandırılan esmalar hep birlikte icra edilir.

Bazı günlerde ise Rufai Hatmi olarak bilinen sureler ve dualar Şeyh Efendi tarafından aşikâre, dervişan tarafından ise alçak bir sesle okunur.

ŞİŞ BATIRMA, KILIÇLA KESME ÂDETİ

Ahmed er-Rufai Hazretleri, peygamberimizin mübarek elini öpünce, müridleri de bu nimetten istifade etmek istemişler, ancak bu durum gerçekleşmeyince üzülmüşler ve ellerine geçirdikleri tahta parçası, bıçak ve demirle vücutlarına vurmaya başlamışlar. Bir kısmı da ateşle vücudunu dağlamaya çalışmış. Şeyh çadıra girince bu durumu görünce hayret etmiş. Bunun üzerine şöyle dua etmiş, " Ya Rab, tarikatıma girenlere, bu sırrı bahşeyle!". Ve bu hal tarikat mensublarında baki kalmıştır. Buna "Bürhan" denilir. ***(Tarikatlar 1- İsmail Mutlu)***

RUFAİ TARİKATI GİYİSİLERİ;

Tac; Şeyhlerin giydiği 12 dilimli, etrafında siyah sarık sarılı olan kavuk.

Tennure; Şeyhlerin ve Dergâh imamlarının namaz kılarken giydiği omuzu dar, altı geniş olan uzun kollu yeşil bir cübbe.

Haydariye; Dervişlerin giydiği yeşil renkli, kolsuz, düğmesiz, cepsiz ve omuz uçlarında oval kumaş parçalarının dikili olduğu bir yelek.

Sarık; Şeyh efendinin ve dervişanın takkelerinin etrafına sarmış oldukları siyah renkli kumaş. Bu kumaşın boyu 2,5-3 metre civarındadır. Şeyhler Seyyid veya Şerif iseler bazen devamlı surette bazense Kandil ve Mübarek gecelerde yeşil Sarıkta sararlar...

Tarikatın aslı Allah'ın (cc) kitab'ına ittibâ, Rasûlullah (s.a.v) ın Sünnet'ine temessük, nefsin hevâ ve arzularından uzaklaşma, bid'atlerden sakınma, emirlere ve nehiylere karşı sabırdır.

Kim ki hallerini, sözlerini, fiillerini her vakitte Şeriatın, Kitabın ve Sünnetin öIçüsü ile ölçmüyor, tartmıyor ve onu ölçü kabul etmiyorsa ona ittibâ edilmez. O bizim tarikatımızın rehberlerinden ve tarikatımızın mücazlarından değildir.

Bu Tarîkatın gerçek erleri, bid'atten aslandan kaçar gibi kaçarlar. Cüzzam ve vebadan uzaklaşır gibi uzaklaşırlar. Her hallerinde sıdk ve safâ vardır.

Bütün hallerinde ve sözlerinde Kitab'a bağlılık ve Sünnete ittibâ vardır. Bütün tavırlarında Allah'a karşı miskinlik, boynu büküklük görülür.

Karşısındakini kendinden üstün görme, itirazcı olmama, inkârcı olmama, sıdka ve doğruluğa muhalif fiillerden uzak durma vardır.

Öyle ise; müridin bu yoldaki ilk adımı, sıdk ve samimiyet olmalıdır. i'tikadı sahih, Rabbine karşı mütevazı', Rabbine karşı saf, şahsi ve nefsi zanlardan uzak, sapıklık ve bid'atlerden arınmış bir hal iktiza eder.

Bir kimse bu Tarîkat'ın mürşidliğini, şeyhliğini çavuşluğunu, nakipliğini, dervişliğini iddia ediyor ve elinden bu tarîkat'a mahsus olan harikulade haller (Şiş, yılan, ateş, akrep) zuhur ediyor da bu vasıflarla muttasıf değil ise bilin ki o,şeytanın yardımı ile istidraç yapmaktadır. O bizden değildir. Biz de ondan değiliz..."

TARİKATIN DEVAM EDEN KOLLARI

1-En yaygın kolu Sayyadiyye.2-Haririyye.3-Keyyaliyye. 4-İmadiyye. 5-Cendeliyye. 6-Diriniyye.7- Ataiyye 8- Katnaniyye. 9-Nuriyye. 10-İzziyye.11- Cebertiyye. 12-Fenariyye. 13-İseviyye. 14-Şa'raniyye. 15-Burhaniyye. 17- Cemiliyye. 18- Sebsebiyye.19-

Aclaniyye. 20- Mahmudiyye. 21-Ulvaniyye. 22-Marufiyye. 23-Vasıtiyye.

SİLSİLESİ

Önce Ebül Fazl Ali el- Vasıti (k.s) den, daha sonra dayısı Mansur el Bataihi (k.s) den hilafet almış, Hz.Ali (r.a) ulaşan iki silsilesi bulunmaktadır.

1-Ebul Fazl b.Kamih el Vasıti (k.s)
2-Gulam b.Türkan (k.s)
3-Ebu Ali er Rüzbari (k.s),
4-Ali el Acemi (k.s),
5-Ebu Bekir eş Şibli (k.s),
6-Hz.Ali (r.a)

Diğer silsile:
1-Ebu Mansur et Tayyib (k.s),
2-Ebu Said en Neccar (k.s),
3-Ebu Ali el Karmezi (k.s),
4-Ebu'l-kasım es-Sendusi (k.s),
5-Ebu Muhammed Ruveym el-Bağdadi (k.s),
6-Cüneydi Bağdadi (k.s),
7-Hz.Ali (r.a)*,(Diy.Vakf.İsl.Ans.c.35 sh.99)*

VEFATI

Ahmed-er Rufai Hazretleri, **Hicri (578), Miladi (23 Ağustos 1182) t**arihinde şiddetli bir ishal hastalığı sonunda vefat etmistir. Vefatından once ; "Beni dilenci keşkülü yerine koymayın, tekkemi bugün harem, öldükten sonra mezar etmeyin. Ben Hakk Teâlâ'dan tek olarak yaşamayı diledim. O beni toplum içinde yaşattı. Öldükten sonra belki o muradıma erişirim. Toprak üstünde her ne varsa eninde sonunda yine toprak olacaktır." Bu sözü ile Keramet buyurmuşlardır. Türbe-i Saadetleri yanında kimse yoktur. Kırın ortasında tenha bir yerde Bağdad'ın güneyinde Vasıt yakınlarında bulunmaktadır.

Vefât etmeden önce Kelime-i şehâdet getirdi ve; "Dünyâda âhıret için çalışıp yorulan, pişman olmaz, rahata kavuşur. Her hayr işleyenin ameli kendisine sunulacaktır. Her şer, kötü iş yapanın da ameli, kıyamet gününde önüne çıkacaktır" buyurdu. Vefâtında o kadar insan toplandı ki, meydanları mahşerî bir kalabalık dolduruyordu. Binlerce insan, mübarek cenazesini taşımak için gayret gösterdiler.

Defalarca cenaze namazı kılındı. Dedesinin türbesine defnedildi. Mübarek kabr-i şerîfleri, her zaman ziyâretçilerle dolup taşmakta, ziyâret edenler, rûhâniyyetinden istifâde etmektedirler.

ESERLERİ

İnsanların hidâyete kavuşmaları için pek çok eser yazdı. 1-el-Hikemü'r Rufaiyye.2-en-Nizamü'l-Has li-Ehli'l-İhtisas.3-Hadis-i Erbain Şerhi. 4-el-Burhanü'l-Müeyyed .5-el-Mecalisü's-Seniyye.6-el-Eş'ar.7-el-Ahzab ve'l-Evrad.8-Mecalis-i Ahmediyye.9-Kitabü'l Hikem.10-Ahzabu'r Rufaiyye. 11-es-Sıratu'l-Müstakim. 12-er-Rivaye. 13-et-Tarik İlallah.14-el-Akaidü'r-Rufaiyye.15-Şerhü Tenbih.16-Tefsirü Sureti'l Kadir.17-Rahiku'l Kevser.18-Bahçe fi'l Fıkh

Hayâtı hep dîne hizmet ile geçti. Bid'at sahiplerine nasîhat eder, gittikleri yolun bozukluğunu bildirir, kurtuluşlarına vesîle olurdu.

Seyyid Ahmed Rıfâî (k.s)Hazretleri, Burhân-ül-müeyyed isimli kitabında, Ashâb-ı kirâmı anlatırken buyuruyor ki: "Peygamber (s.a.v) Efendimizin mübarek sohbetleriyle şereflenen Ashâb-ı kirâmın (r.anhüm), en faziletlisi sıddîk-ı ekber, Hz. Ebü Bekr (r.a)'dir. Sonra fârûk-i a'zam, Hz.Ömer (r.a)'dir. Sonra Hz.Osman (r.a) ve Hz. Ali (r.a)'dir. Ashâb-ı kirâmın hepsi hidâyet üzeredirler. **Peygamber (s.a.v) Efendimiz** bir hadîs-i şerîflerinde; ***"Benim ashâbım, gökteki yıldızlar gibidir. Hangisine uyarsanız hidâyet üzere olursunuz"*** buyurdu. Ashâb-ı kirâmı çok sevmeli, onlara karşı dili muhafaza etmeli, şanlarına uymayan sözleri asla söylememelidir. Onları, lâyık oldukları şekilde medhetmeli, yüksek ahlâkları ile ahlâklanmalıdır.

Peygamber (s.a.v) Efendimizin Ehl-i beytinin (mübarek hanımları, Hz. Ali (r.a), Hz. Fâtıma (r.a), Hz Hasan (r.a) ve Hz.Hüseyn (r.a) ve onların çocukları, torunları) sevgisiyle kalbi doldurmalı, nûrlandırmalıdır. Onları sevmek, îmânla ölmeye sebeptir. Allah'ü Teâlâyı sevenler, Habîbini de severler. Peygamber (s.a.v) Efendimize muhabbet edenlerin, O'nun Ehl-i beytini de sevmeleri lâzımdır. Çünkü "Kişi, sevdiği ile beraberdir" hadîs-i şerîfine göre, Ehl-i beyt, Peygamberimizle beraber olacaklardır. Onları sevenler, onları, kendi nefsine tercih etmelidir. Onların önüne geçmemelidir.

Evliyâya hürmeti anlatırken buyurdu ki:*"Allah'ü Teâlânın evliyâ kullarının üstünlüğünü kabul etmeli ve onlara çok hürmet göstermelidir. Çünkü onlara, kıyamet gününde korku ve hüzün yoktur.* Velî olan kimse, Cenâb-ı Hakk'a pek fazla muhabbet besler, îmânları kemâl mertebesindedir ve takva üzeredirler. Allah'ü Teâlâ,

evliyâsına zorluk göstermez. Hadîs-i kudsîde; ***"Evliyâ kullarımdan birine eziyet eden, bana harb ilân etmiş olur"*** buyurulmaktadır. Cenâb-ı Hak, evliyâ kullarını korur, onlara eziyet edenlerden intikam alır. Onları sevenleri ise muhafaza eder, korur. Evliyâ ile beraber olmalı, onları sevmelidir. Onlar hakkında kötü söz sarfetmemeli, sû-i zan etmeyip hüsn-i zan içinde bulunmalıdır."

RUFAİ (k.s) HAZRETLERİNİN HİKMETLİ SÖZLERİ

"Herkes bilir ki, dünyâ hayâldir ve dünyâda ne varsa hepsi yok olmağa mahkûmdur. Şeytanın vesveselerine aldanmamalı, kötülerin dostluğundan şiddetle kaçınmalı, onlarla sohbet etmemelidir. Yoksa sonu dünyâda pişmanlık, âhırette ise üzüntü ve hasrettir. O hâlde bu kötü akıbetten sakınmalıdır. Çünkü orada pişman olmak fayda vermez; mazeret ve behâne de kabul edilmez."

"İnsan kabrinde emelleriyle başbaşa kalır. Onun için dünyâda, hayırlı işler, âhırette fayda sağlayacak ameller yapmalıdır. Günahlardan sakınmalı, dînin yayılması için gayret etmelidir. Bütün işlerini iyi niyetlerle yapmalıdır. Helâl rızık kazanmalıdır. Fakirlere yardımcı olmalı, akrabaların ihtiyaçlarını karşılamalıdır. Yumuşak sözlü olmalı, herkesin anlayacağı şekilde konuşmalıdır. İnsanlarla güzel geçinip, kimsenin kalbini kırmamalıdır. Öksüzlerin işlerine yardım etmeli, çaresiz kalanlara, dul kadınlara, yaşlı kimselere hizmet edip, duâlarını almalıdır. Merhamet eden merhamet bulur."

"Âlimlere karşı hürmetli olmalı, onların huzurunda edebi muhafaza etmeli ve az konuşmalıdır. Onların hizmetiyle şereflenmeyi büyük kazanç bilmelidir."

"Az bir edebe sâhib olmak, edebe aykırı olmayan ilim ve amelden efdaldır. Akıllı kimse, nefsini iyi idare edebilendir. Nefsini idare edemiyen ve insanlara güzel muameleden uzak olan câhildir."

"Evlâdım! Kulluğun birinci şartı, nefsi tanımaktır. Hâlbuki onu tanıyan çok azdır. Onu tanımak şöyle dursun, varlığını kabul edenler bile kıymetli kabul edilirler. Allah'ü Teâlâ, nefsten daha ahmak, daha çirkin ve ondan daha pis kokulu bir şey yaratmadı. İrfan sahipleri için, ondan daha dar bir zindan düşünülemez. Nefsini tanıyabilen, her tarafı emin olan, tehlikelerden korunmuş bir kaleye sığınmış olur. Tanıyamayan, hattâ anlamak istemeyen için tehlike büyüktür. Onu anlamadıkça, şerrinden kurtulmak mümkün değildir."

Seyyid Ahmed Rıfâî (k.s) Hazretlerinin, mü'minlerin îmânlarının kemâle ermesi için gösterdiği yola Rıfâîlik denilmiştir.

Kendisine tamamen bağlı olan, yolunu bozmıyan, yâni her işinde, her sözünde dînimizin emir ve yasaklarına tabî olanlara da Rıfâî denildi. Fakat zamanla diğer tarîkatlar gibi bu yol da bozuldu. Dünyâya düşkün olanlar, dîni dünyalık arzularına âlet edenler, Ahmed Rıfâî (k.s) Hazretlerinin isminden istifâdeye çalıştılar. Şeyh ve tarîkatçı olarak ortaya çıkıp, ağızlarına ateş koymak, ağızlarından alevler çıkarmak, bir yanağına bıçak, şiş sokup öteki yanağından çıkarmak, sokak ortasında yatarak üzerinden araba geçirmek gibi işleri yaparak, kerâmet sahibi olduğunu iddia edenler görüldü. Hâlbuki bunların kerâmet ile hiç bir alâkası yoktur. Allah'ü Teâlâ, Mûsâ (a.s) zamanında sihirbazların bulunduğunu haber veriyor ve sihir olduğunu beyân buyuruyor. Bu ve benzeri işleri sihirbazlar da yapmaktadırlar.

ÖPÜLEN EL!

Seyyid Ahmed Rıfâî (k.s) Hicri 555 hacca gitmişti. Dönüşte, Medîne-i münevverede, ceddi Peygamber (s.a.v) Efendimizin mübarek türbesini ziyâret etti. Efendimiz (s.a.v) in kabri önunde şu nidada bulunmuştur. ***"Esselamu Aleyke ya Ceddi!"*** Efendimiz (s.a.v) in kabrinden: ***"Aleykum Selam Ya Veledi"***cevabı duyulmustur.. O sırada orada bulunan butun ziyaretciler bu sesi işitmişlerdir. Bunun uzerine vecde gelen Ahmed er Rıfai (k.s):

"Fi hâleti'l bu'di rûhi küntü ursilühâ
Tukabbilü'l - erda anni ve hiye nâibeti
Ve hazihi devletü'l -eşbâhı kad hadarat
Femdüd yemineke key tehzâ bihâ şefeti"
Manası:
Uzaktık, toprağını öpmek için efendim,
Kendim gelemez, vekil rûhumu gönderirdim.
Şimdi seni ziyâret nîmeti oldu nasîb,
Ver mübarek elini, dudağım öpsün Habîb!

Mânâsına gelen bir manzûme okudu. Manzûme bitince, Peygamber (s.a.v) Efendimizin kabr-i şerîflerinden mübarek elleri göründü. Seyyid Ahmed Rıfâî (s.a.v) son derece hürmetle bu eli öptü. Orada bulunan herkes bu hâdiseyi gördü. Bu kerâmet pek meşhûr olup, dilden dile, gönülden gönüle günümüze kadar gelmiştir. Şahidler arasında devrin tanınmış sofileri de vardır.

Seyyid Rufai (k.s.) mubarek başını Ravza-i mutahhara'nın eşiğine koyarak "Bu mukaddes eşiğe yüzümü koyuyorum, beni çiğneye çiğneye geçiniz." Bunun üzerine âlimler, arifler başka kapılardan

çıktılar, Muridan kendisinden geçti Ellerine o anda ne geçti ise vücutlarına sokmaya başladılar. Çivi, şis, bıçak, kama vs. neye ve nereye rastlarlarsa sapladılar. Bir kısım müptedi ise O'nu çiğneyerek çıkarlarken büyük Veli şöyle diyordu***:-"Allah'ım manevi gücümü, imanımı zat'ı Ecelli-Ala'na ve bilgimi de peygamberine karşı arttır. Bu hali yoluma bir huccet kıl..***"Bu hadiseye Abd'ul Kadir Geylani (k.s) Cenab Zağferani, Şeyh Adi b.Musafir., Şeyh Aliyyul Heyti b.Kays, Şeyh Ali b.Umeys, Şeyh Ali Taberi (r.anhüm)şahid olmuşlardır.Bu vak'a dan sonra, bir çok ulemanın şu sekilde bir fetva vermesine sebep teşkil etmiştir**."Her kim bu kerameti inkar ederse,dalalete düşer ve sapar."**Bu vak'a aynı zamanda dönemin tasavvuf akımları arasında büyük dalgalanmalara yol açmış, bu olay üzerine pek çok şeyh dergahını kapatıp Ahmed-er Rufai (k.s) 'ye murid olmuştur. Seyyid ile aynı yıllarda yaşamış Gavs'ul Azam Abdulkadir Geylani (ks.) Hazretleri, O'nun evliya üzerine huccet-i ilahi olduğunu soylemiştir.

Ahmed er Rufai (k.s)'nin haline nigahban olan Abdulkadir Geylani (k.s) Hazretleri O'nu en güzel şekilde tarif ediyor***:" Sahabe-i Kiram, müçtehidinden mada tabakat-ı evliyadan hiç kimse Ahmed'er Rufai (k.s) Hazretlerinin makamına vasıl olamamıstır."*** Demistir. ***(Kara, Tasavvuf ve Tarikatlar, s. 296; Yılmaz, Anahatlarıyla Tasavvuf, s. 244; İz, Tasavvuf, s. 213; D. S. Margoliouth, "Ahmed Rifâî", İA, 1/203-204.)***

Dünyaya rağbet etmemek (Zühd) Allah'ın razı olduğu hallerin ve yüce makamların başlangıcıdır. Allah'a tevekkül eden ve rıza makamına ulaşanların ilk adımıdır. İlk mertebe olan zühd konusunda temeli sağlam atmayanlar, bundan sonraki manevi ilerlemelerinde başarılı olamazlar.

Hurma ağacına bakınız. Başı dik olduğu için Allah ona meyvelerinin yükünü nasıl taşıtıyor. Kabak, kavun, karpuz gibi bitkiler ise yüzünü ve dallarını yere koyduğu için Allah onların meyvelerini yere taşıtıyor.

Sadaka, bedeni ibadetlerden ve nafile namazlardan daha üstündür.

Bizim yolumuz üç şey üzerine kurulmuştur. ***İSTEMEYİZ, REDDETMEYİZ, BİRİKTİRMEYİZ.***

Zenginlere ve dünyaya düşkün olanlara karşı küçülme, Onlara ayağa kalkma. Kapılarına seni davet etseler bile yanaşma. Çünkü dünya düşkünleri, eğer onlara cömert davranırsan seni hafife alırlar, yine

onlara icabet edersen senden hoşlanmazlar. Öyleki bütün durumlarda seni ayıplarlar. Onlar senin kendilerini sevdiğini görmezler aksine, onların dünyasına ve onların gücüne ihtiyacın olduğunu sanırlar. O nedenle onlarla konuşmanda ve hizmetlerinde kendini şerefli tut. Nitekim Resulullah (s.a.v) Efendimiz onlara yaklaşmayı ve onlara alçak gönüllü olmayı yasaklamıştır. Bu konuda şöyle buyurmuştur. ***"Allah zengine, zenginliğinden dolayı ikram edeni, fakiri fakirliğinden dolayı hafife alanı lanetlemiştir. Kim bunu yapar, O göklerde Allah'ın ve Peygamberin düşmanı olarak adlandırılır. Onun hiçbir duası kabul edilmez, hiçbir ihtiyacı karşılanmaz.. Yine zengin birine zenginliği sebebiyle alçak gönüllülük gösteren kimseyi, Allah Cehennemde ateşe yüzüstü atar. Eğer zengine hizmet edersen o, kibrini ve zulmünü arttırır. Sen de Allah'ın gözünden düşersin. Eğer fakire hizmetedersen ve onun kalbini iyileştirirsen, dileğini yerine getirirsen, Yüce Allah katında yükselirsin.***

Seni ilgilendirmeyen şeyle meşgul olma. Gaflet yolundan nefsini geri tut ve büyüklük taslayacağın yerlerden uzak kal! Katiyyen hased etme! Çünkü hased hataların kaynağıdır. Yalan, büyüklenmek ve hased kulun Rab kapısından atılma sebebidir.

Sen zannediyorsun ki bu tarikat, baba mirasıdır. Ced'den atadan kalır ve Bekr Amr namına yazılarak secereye kaydolur, böylece hırkanın yakasına yafta olarak geçer veya taca takılır. Yoksa sen sufiliği bir kalın hırka, bir külah, bir değnek, bir tesbih, bir sarık ve sadece kıyafetten ibaret mi sanıyorsun! Allah'a and olsun böyle değildir. Çünkü Allah bunlara nazar etmez! O kalbe nazar eder, O'nun nazargahı kalbdir. Esrarını ilka için Hak Teâlâ gönle nazar buyurur. Tekarrubu İlahinin makarrı da orasıdır. Sen bütün bunlardan gafilsin. Çünkü sen tac ile hırka ile tespih ile asa ile kilimle uğraşıyorsun! Kalbin onlarla meşgul ve perdeli! Marifet nurundan Hali olan akıl nedir? Akıl cevherinden mahrum olan kuru kafa nedir? Bu ne iştir ki, sufilerin salih amellerini yapmadan kisvelerine bürünerek sufi olmaya çalışıyorsun!

Ben size; Esbaba sarılmayın, ticaret ve san'attan vazgeçin demiyorum. Fakat her zaman gaflet ve haramdan uzak durun derim. Yine ben size çoluk çocuğunuzu ihmal edin ve güzel elbiseler giymeyin demiyorum. Fakat çoluk çocuk ve çocuğunuzla olan meşguliyetiniz size Allah'ı unutturmasın. Allah'ın fakir kullarına karşı elbiseniz ile böbürlenmekten de sakının. Elbiselerin güzelliklerini açığa vurarak

fakirlerin gönlünü incitmeyin derim. Ben sizin kendinizi beğenip böbürlenerek gaflete düşmenizden korkarım.

Allah'ın kullarından ve velilerinden istimdad ettiğniz zaman, göreceğiniz yardımı onlardan değil Allah'tan biliniz. Çünkü bu itikad şirktir. Fakat Allah'ın veli kullarına olan muhabbetine istinaden dilek ve ihtiyaçlarınızı bu vesile ile Allah'tan isteyebilirsiniz. Nice tozlu topraklı ve kapılardan kovulan kimseler vardır ki! Edeceği andı Hak Teâlâ icra eder***.(Hadisi Şerif)*** Yani böyle birisi bir konuda yemin ederse; Hak Teâlâ onu yemininde yalancı etmez, istediğini yapar. Allah'u Teala bunlara kainatta tasarruf bahşetmiş ve onlara dualarının bereketi ile bazı Şeyleri değiştirme ihsanında bulunarak, onları "Ol deyince oluverir" ayetinin sırrına mazhar kılmıştır.

Kalb temiz olursa, dilden iyi söz sadır olur. Zira kalbin mahsulü dilin sermayesidir. Kişinin nefsine olan edebi, ona muhalefet etmektir.(Zira o hep size kötülüğü emreder.)

Dünya öyle bir topraktır ki kucağındakini kendi besler, yine kendi yer. İbret nazarı ile bakılınca görülürki yerde halı gibi serili toprak, bizden önce gelip gidenlerin uzuvları olduğu görülür. Bizim bastığımız toprak değil geçmişlerin yüzleri, yanakları ve sair azalarıdır. İşte dünyanın mahiyeti budur. Bunu bilip durumu ona göre hazırlamak gerekir."

HİKMETLERİN BAŞI ALLAH KORKUSUDUR

Kalbini zahidlerin meclisine yaklaştır. Belki o bu yaklaşmasıyla gafletten uzaklaşır.

Nefsini ıslah edebilen, çalışırsa başka şeyleri de ıslah etmeye muvaffak olur. Kendinden daha ziyade ilmi olan bir kimseyi görüp de kibir ve gururundan dolayı ondan istifade etmeye çalışmayan kişi en büyük cahildir.

İzzet, mezellet ile. Şeref, kanaat ile. İlim ise tevazu ile olur.

İrfan ehlinin dünya ve ahiret ticareti güzel ahlaktır.

Az bir edebe sahip olmak edebe mukarrin olmayan ilim ve amelden efdaldir. Kendi nefsini iyi idare edebilen akıllı; nefsini idare etmekten aciz ve halka güzel muameleden gafil olan cahildir.

Mücazatın acısı, kabahatin lezzetini unutturur.

Yalnız kendisine değer veren kişinin Allah indinde hiçbir değeri yoktur. Eğer bir abid, bütün insanlarla cinlerin ibadeti kadar ibadet etse, fakat bu arada kendisinde zerre miktarı bir kibir bulunsa, o, Allah'ın da Resulullah (s.a.v)'ın da düşmanlarındandır... **Üç haslet**

vardır ki, bunlar kimde bulunursa o kimse veli-Allah dostu olamaz. Meğerki Allah onu o kötü hasletlerden temizlemiş ola: Bunlar:

1-Ahmaklık,

2-Ucub; kendini beğenmişlik,

3-Buhul; cimriliktir.

Allah'a ve halka karşı insanların en yalancısı, kendisini diğer insanlardan daha hayırlı görendir. Zulüm ve haksızlığın her çeşidi, kendisini diğer insanların üstünde görmektir.. Kişinin, hakkı olmadığı halde, bir cümle ile veya bir celse, mümin kardeşinden üstün olmayı istemesi de bu cümledendir. Diğerleride buna kıyas edilebilir...

Kim ki insanlardan alacağını kaba kuvvetine dayanarak alırsa, onların kalbinde kendisine karşı kin ve düşmanlık tohumları ekmiş olur. Kim de alacağını tatlılıkla alırsa, kendisi güçlü birisi de olsa, zayıf da olsa, insanların kalbinde, kendisinin iyiliğini itiraf edecek bir duygu bırakmışolur.

Allah'ın mülkünde Allah korkusu ve takva ne güzel arkadaştır. Yine Allah'ın mülkünde, ihlâs ne guzel ferahlık, ne güzel neşedir.

Bir kulda, "Ben" kelimesinin hançerinden bir bakiyye bulunduğu sürece, o, kemal ehlinin mertebesine erişemez. Şathıyyat ile uğraşan kimse, şer'i hududu aşmadıkca şathıyatıyla baş başa kalır. Kemal ehli büyükler, onların hizmetine devam ederler (Şatahat veya şathiyye Allah'a karşı teklifsiz almak ve hazan ilahi tasarrufa mudahale eder tarzda söz söylemek demektir. Şathiyyatın ölçüsüz olanları insanı şeriatın zahirine göre küfre bile düşürebilir.

Kuru ve kör iddiacılık, nefsteki bir ahmaklık kalıntısıdır ki, kalb onu taşımaz. Onu ancak ahmakın dili konuşur. Allah'ın nimetlerini dile getirmek, Allah'a yakınlığı hatırlamak ve kulluk mertebesini aşmaktan kurtulmak demektir. Arif ne dünyaya itibar eder, ne de ahirete. Kemalin tamamı şunlardan ibarettir:

l-Allah'dan gayri hiçbir şeyin sevgisine gönlünde yer vermemek,

2- Dünyevi meselelerden ve olup bitenlerden ötürü sevinmeyi terketmek,

3- Ebedi ve ezeli olan Allah'ın huzurunda, yokluk-fena kisvesini giyip mutevazi olmak.

Sakın şeyhinin, mürşidinin tekkesini harem, kabrini sanem (put), halini geçimkaynağı yapma. Hak yoluna suluk etmiş asıl murid odur ki, o yolda ihlâsla ve sadakatle katettiği merhaleden dolayı şeyhi

onunla iftihar eder. Yoksa asıl mürid, şeyhi ile iftihar eden değildir. Kim ki Allah'ın kelamından gayrine kulaklarını tıkarsa, ***"...Bugun mulk kimindir?" (O kavuşma günü onlar kabirlerinden fırlayıp çıkarlar. Onlardan sadır olan hiçbir şey Allah'a gizli kalmaz. Allah buyurur: Bugün mülk kimindir? Sonra, yine kendisi cevap verir: Bir olan, Kahhar olan Allah'ındır. (Mumin suresi, ayet:16))*** nidasını işitir. Neticede yalan, ucub, enaniyet - benlik, güçlülük ve başına buyrukluk atından iner ve ubudiyet - kulluk makamında yerine oturur.

Tasavvuf ehlinin bazısının ayağını kaydıran vahdet-i vucud konusunda söz söylemekten sakın. Şathiyyata varan ölçüsüz sözlerden de sakın. Çünkü böyle ölçüsüz sözlerle küfre düşüp kafir damgası yemek, günahla perdelenmekten daha beterdir.Şanı yüce olan Allah şöyle buyurur***:" Hiç şüphe yok ki, Allah, kendisine şirk koşulup ortak tanınmasını mağfiret etmez.Ondan başkasını, dileyeceği kimseler için mağfiret eder.".. (Nisa Suresi, Ayet: 48).***

Ahmed-er Rufai (k.s) Hazretleri'nin tasavvuf ve Tarikat anlayısı, kitap ve sunnete tabi olan bir anlayıştır. Onun ifadeleri içerisinde İslam dini, zahir ve batını ile bir bütündür.

Kalp cesetsiz olmaz, Kalbi olmayan bir cesed ise çürür. Tasavvuf ilmi, kalbin ıslahından ibarettir. Tarikat şeriat demektir. Hakikat, şeriata muhalefet etmez. Tasavvuf, söz konusu ettiği Tarikat, şeriatın bizatihi içinde taşıdığı mana ve hikmetlerdir. Tasavvuf, Yün hırka ve tac giymek değildir.

Tasavvuf; hüzün hırkası, sıdk tacı, tevekkul elbisesinde bürünmektedir.İnsanın kalbi haşyet, bedeni edep, nefsi,, benliği yokluk ve dili de zikir örtüsü ile örtündüğü takdirde tasavvuf yolunda bulunmuştur.

Mükemmel sofi her halde Hz. Peygamber (s.a.v)'a tabi olan ve kulluk derecesini en yüksek derecede olarak benimseyen kimsedir. Kul ancak Allah'dan gayri herşeyin kulluğundan kurtulduğu ve hürriyet makamına ulaştığı vakit, mükemmel bir kul olabilir.

Tasavvuf edeptir. Bu da Peygamber'in sunnetine tabi olmakla kazanılır. Derviş olmak için cemiyet hayatından uzaklaşmak gerekmez. Muritler, dunyevi meşguliyetlerini terk etmeksizin helal ve harama dikkat ederek gafletten uzak kalmak suretiyle Hakk yolunda ilerleyebilir. Bütün iş, kalbi temizlemek ve temiz tutmaktır. Kerametlere rağbet etme. Çünkü veliler bundan kaçınmışlardır. Müritler için ne bir noksanlıktır, ne de Allah'ın kapısından ayrılma.

Kalbini Rasulullah (s.a.v)'a yönelt, şeyhin ve mürşidin vasıtalarıyla O'nun yüce kapısından yardım iste..Karşılıksız, garazsız şeyhine hizmet et. Ona karşı son derece terbiyeli ve edepli ol. Gıyabında dahi onun şerefini koru. Kendini onun hizmetine ver, evinde hizmeti artır. Huzurunda az konuş. Ona tanzim ve vakarla bak. Ona sakın küçümseyici bakışlarla bakmayasın. Kardeşlerine öğut ver, kalplerini kazanmaya çalıs. İnsanların arasını bul. İnsanları Allah'a yoneltmeye bak. Sadakat ve ihlâsla dervişlerin yolundan gitmelerini sağla.

Kalbini Zikir ile kalıbını da fikirle tamir edip güzelleştir. Gayen su üstünde yürümek, havada uçmak olmasın. Bunları balıklar ve kuşlar da yapıyor. Himmet kanatlarıyla sonsuzluklara uçabiliyor musun? Sen ona bak.Kendisinin tevazu, zul, inkisar yoluyla matlubuna vasıl olduğunu, bunları tarikinde bir esas olarak tercih ve tespit ettiğini söylemektedir.

ÖLÇÜ

Eğer birisinin havada uçtuğunu görürsen, onun gerek sozlerini ve gerekse fiillerini şeriat terazisinde tartıp uygunluğunu görmedikce kendisine itibar etme! Sakın ha, Allah yolunun yolcuları tasavvuf erbabının gerek sözlerinde ve gerekse fiillerinde kendilerine karşı çıkma! Onların hallerini kendilerine bırak. Ancak, şeriatın tamamen reddettiği bir durum mevzu bahis ise, o zaman şeriatla beraber ol. Masivayı, yani Allah'tan başka şeylerin sevgisini terk etmeden önce hakikatlerden konuşmağa kalkışmak, nefislerin hevai arzuları cümlesindendir. Kim ki, nefsindeki hevai bir arzuya uyarak hakdan ayrılır da batıla yönelirse o, dalalette bir mekân tutmuş olur. Marifetullah kapılarının ilki, noksanlıklardan münezzeh ve yüce olan Allah ile ünsiyettir. Zühd, Aziz ve Celil olan Allah'a yönelenlerin attıkları ilk adımdır. Kim ki Allah'ı seven birisi olarak ölürse şehid olarak ölmüş olur. İhlâslı olarak yaşayan mes'ud - bahtiyar olarak yaşar. Her iki husus da, şanı yüce olan Allah'ın vereceği muvaffakiyet iledir...

Kim ki nefsi ile birlikte Allah yoluna girerse kahren (zorla) geri çevrilir. Bu tarikat, yani Allah yolu yolculuğu, babadan ve dededen miras olarak elde edilmez. Bu yol; bazı cahiller, sırf onun-bunun sözlerini nakletmekle, mal -mülk ile ve sadece bedeni hareketlerden ibaret kalan zahiri amellerle bu tarikata ulaşılacağını sandılar. Hayır. Allah'a yeminle söylerim ki öyle değil.Allah yolu yolculuğuna ancak doğrulukla, nefsin kibir ve gurur duygularını kırmakla, alcak gönüllülükle, Allah'ın kudreti karşısında aczini itirafla, seçkin

Peygamber Hz.Muhammed (s.a.v)ın sünnetine uymakla ve Allah'dan gayri her şeyin sevgisini terketmekle nail olunur.

Kim ki izzet ve Celal sahibi Allah ile teşerrüf ederse izzet sahibi olur. Kimde Allah'tan başkası ile izzet sahibi olmağa kalkışırsa izzet ve şeref sahibi olamadan kalır. Allah'ın kitabı, toplayıcı öyle bir ayettir ki, onda rabbani ayetler toplanmıştır. Allah kime ki kitabının batıni manalarını anlamayı ve şeriatın zahirine sarılmayı ihsan ederse o kişi iki ganimete birden konmuş olur. Kim ki sırf kendi fikri ve kendi görüşü ile hareket ederse dalalete düşer, sapıtır, batından da zahirden de mahrum kalır.

EKBERİYYE TARİKATI
MUHYİDDİN İBN ARABÎ(k.s)
(D.H.560.M.1165 –V.H.639.M. 1239)

Muhyiddin İbn-i Arabî (k.s), Muvahhidun döneminde **27 Ramazan 560'da** Mursiye (Murcia), İspanya'da doğdu. Babası Ali b.Muhammed, annesi Nur hanımdır. Takva ehli, Kur'an ve Sünnete bağlı ailesi ve dayıları âlim ve veli kişilerdir. Künyesi Ebu Abdullah'dır. İbnü'l Arabî ve Şeyhi Ekber diye meşhur olmuştur. Bilinmeyen bir sebeple 8 yaşında ailesiyle birlikte İşbiliye'ye (bugünkü Sevilla) geldi (muhtemelen babasının memuriyeti nedeniyle). Ailesi Arap Tayy kabilesine mensuptu. Yakın cedleri hakkında fazla bir şey bilinmiyorsa da, anne ve baba tarafından nüfuz ve itibar sahibi kimseler olduğu anlaşılıyor. Akrabaları arasında tasavvufî bilgilere sahip kimseler vardı. Dayısı Ebû Müslim el-Havlânî (k.s) de, kutubların büyüklerinden sayılır**.** ***(Diy. Vkf. İsl. Ans. c.20 sh.493)***

EĞİTİMİ VE TASAVVUFA İNTİSABI

İlk Kur'an derslerini ehli tarik olduğunu bildiği komşularından Ebu Abdullah el Hayyat'tan almış, İlk mürşidide Ebu Abbas el Uryebi (k.s)Hazretleri olmuş, Ebu Medyen (k.s) Hazretlerinin manevi ruhaniyetinden hayatı boyunca istifade etmiştir. İlk tahsilini bu şehirde yapmış, uzun bir süre burada kalmıştır. Çocuk yaşlarında 'Ahmed İbnu'l-Esirî' adında genç bir Sufi ile arkadaş olmuş, bu tahsil sırasında bir aralık Halvet'e çekilmiş her sahada ve özellikle tasavvufî marifetler sahasında hiçbir şey bilmezken ve bu hususta hiçbir kitap da okumadan, keşif ve keramet yoluyla birçok şeylere muttali olarak halvetten çıkmıştır.

Muhyidin ibnü'l-Arabi (k.s) Hazretleri birçok şeyhle görüşmüş,onların telkin ve tavsiyelerinden faydalanmış,onlardan ve Hızır (a.s) dan hırka giymiş,bunları üstadları ve şeyhleri olarak anmıştır.Bu husus,doğuştan sahip bulunduğu manevi istidadın ve kendi ifadesiyle"hatmül-velaye"(veliliğin mührü)dir.20 yaşında tasavvuf yoluna girmiş bütün makamları çok kısa zamanda aşmıştır.***(el-Fütuhat,II.425)***

Peygamber (s.a.v)Efendimizin ve birçok velinin manevi ruhaniyetinden feyiz almış, ilim ve marifet ağırlıklı bir tasavvuf anlayışı savunduğundan, tasavvufa yeni yorumlar getirmiştir.

İbnül-Arabi (k.s) hırka giydirdiği manevi oğlu Sadreddin Konevi (k.s) şeyhin vefatından sonra onun irşad postuna oturmuş dini mübini islama hizmete devam etmiştir.Onun irşad tarzı ilim ve irfan yolu olduğundan kitaplarındaki sırlar da takipçileri için çok büyük önem taşımıştır.Müridlerine,kendisinin ve ibnül-Arabi (k.s) nin eserlerindeki derin ve kapalı yerlerin üzerinde fazla durmamalarını,Kur'an ve Sünnete sarılmalarını,Zikr-i daimiye riayet etmelerini tavsiye etmiştir.Müridlerinin kendisiyle ruhani bağlarını devam ettirmelerini söyler.Kendisi Resulullah (s.a.v) Efendimizle ruhani bağlantı ile görüştüğünü tarikatı doğrudan doğruya ondan aldığını söyler.***(Haririzade,Tıbyan,I,vr.101)***

Yolu üveysi bir karakter taşır. İbnü'l-Arabî, şeyh-i Ekber ünvanından dolayı Ekberiyye, soy nisbetinden dolayıda Hâtemiyye ve Arabiyye, mahlası Muhyiddine nisbetlede Muhyiyye adlarıyla anılan bir ehlisünnet tarikatıdır. Kadiri tarikatının kollarından birisidir**.** ***(Teftazani, sh.308)***

Abdulkadir Geylani (k.s) Hazretleri, vefatımdan sonra hırkamı Mağribden zuhur edecek olan Muhyiddin'e giydirin diye vasiyette bulunmuş ve bu hırka Şeyh Cemaleddin Yunus b.Yahya el-Haşimi (k.s) vasıtasıyla İbnü'l-Arabî (k.s) ye giydirilmiştir.

Endülüs'de bir süre daha kaldıktan sonra, seyahate çıkmış, Şam, Bağdad ve Mekke'ye giderek orada bulunan tanınmış âlim ve şeyhlerle görüşmüş, 1182'de İbn-i Rüşd ile görüşmüş, bu görüşmeyi eserinde anlatmıştır. Bu İbnu Rüşd'ün bilginin akıl yoluyla elde edileceğini söylemesiyle meşhur olduğu yıllardır. 17 yaşındaki genç Muhyiddin gerçek bilginin sadece aklımızdan gelmediğine, böyle bir bilginin daha çok ilham ve keşf yoluyla elde edilebileceğine inanmıştı.

Bu senelerde 'Şekkaz' isminde bir şeyhle tanışmış; bu zat küçük yaşlardan itibaren ibadete başlayan, Allah korkusu taşıyan, hayatında bir kerecik olsun ‘ben’ dememiş olan ve uzun uzun secde eden bir kimsedir. Muhyiddin o ölene kadar onunla sohbete devam etmiş, daha sonraları,1182-1183'de İşbiliyye’ye bağlı Haniyye’de 'Lahmî' isimli bir şeyhden, bu zatın adını taşıyan bir mescidde Kur'an dersi almış,1184 - 1185'de Ureynî isimli bir şeyhle tanışmış, eserlerinde ondan 'ilk hocam' diye bahseder ve çok faydalandığını söyler. Ureynî, Ubudiyet kulluk meselesinde derin bir bilgiye sahiptir, bu yıllarda 'Martili' adlı bir şeyhten de istifade eder. Ureynî ona, 'Sadece Allah’a bak.' derken Martilî 'Sadece nefsine bak, nefsin hususunda dikkatli ol, ona uyma' diye öğüt vermişti. Martilî'ye bu zıt önerilerin içyüzünü sordu. Bu zat, kendi nasihatinin doğruluğunda ısrar edecek yerde, 'Oğlum, 'Ureynî'nin gösterdiği yol, doğru yolun ta kendisidir. Ona uyman lazım. Bizim ikimiz de, kendi halimizin gerekli kıldığı yolu sana göstermiştir.' dedi.

Bu yıllarda İşbiliyye'de Kordovalı Fatma adında yaşlı bir kadına (tanıştıklarında 96 yaşındadır) 14 sene hizmet etti. Bu kadın, erkek ve kadınlar arasında müttaki ve mütevekkile olarak temayüz etmişti. Çok iyi bir kimseyle evliydi. Yüzü o kadar güzeldi ki, İbn Arabî (k.s) onun yüzüne bakmaktan utanırdı.

1189'da Ebu Abdullah Muhammed eş-Şerefî adında biriyle tanıştı. Kendisi doğu İşbiliyye'li olup, Hatve ehlindendi. Beş vakit namazını Addis Camii'nde kılardı. İbadete aşırı düşkünlüğünden namaz kılmaktan ayakları şişerdi.

Arabî, İşbiliyye'deyken (miladi 1190) hastalandı. Okuma kabiliyyetini kaybetti. İki yıl bu halde kaldıktan sonra (Hicri) 589'da,Sebte Şehri'ne giderek orada ahlak makamına erdiğini söylediği İbnu Cübeyr ile tanıştı. Bir süre sonra İşbiliyye’ye döndü. Aynı yıl Tlemsen'e geldi. Burada Ebu Medyen (ö. 594) hakkında gördüğü bir rüyayı anlatacaktır.

1196'da Fas'a gitti. Orada yaptığı seyahatler sırasında büyük şöhret kazandı. 1198'de tekrar Endülüs'e geçti. Gırnata Şehri dolaylarındaki Bağa kasabasında Şekkaz isimli bir şeyhi ziyaret etti. Onun tasavvuf yolunda karşılaştığı en yüce kimse olduğunu söyler. 1199 - 1200'de ilk defa Hac için Mekke’ye gitti. Orada el-Kassar (Yunus ibnu Ebi'l-Hüseyin el-Haşimi el-Abbasi el-Kassar) isimli bir şahısla sohbet etti. Hac'dan sonra Mağrib'de, oradan da Ebu Medyen'in

şehri olan Becaye'de bulundu. Bir süre sonra tekrar Mekke'ye geldi ve "Ruhu'l-Kuds", "Tacu'r-Rasul" adlı eserlerini yazdı.

1204'de Medine, Musul ve Bağdad'da bulundu. Musul'da, "et-Tenezzülatu'l-Musuliyye" yi yazdı. Musul'dan ayrıldıktan sonra Konya'ya geldi. Orada tanıştığı Sadreddin Konevi (k.s)'nin dul annesi ile evlendi. Konya'da iken "Risaletü'l-Envar"ı yazdı. Selçuk Meliki tarafından hürmet ve ikram gördü. Sonra Mısır'a geçti. Orada Futuhat-ı Mekkiye'deki sözlerinden ötürü Mısır uleması tarafından hakkında verilen idam fetvasıyla yüz yüze gelince gizlice oradan kaçtı. Tekrar Mekke'ye geldi ve burada bir süre kaldı. Mekke'de el-Futuhatu'l-Mekkiyye ***23 senede tamamladı***, Fusus'u rüyada gördüğü Peygamber (s.a.v)in emriyle ve onun istediği şekilde yazmış Şam'da tamamlamış, bu eserin önsözünde belirtir. ***"Veliler bilgilerini, peygambere vahyi getiren meleğin aldığı kaynaktan almaktadırlar."*** Bağdad ve Halep'de bir süre dolaştıktan sonra 612 (miladi 1215)'de tekrar Konya'ya geldi. 617'de Şam'a yerleşti. Zaman zaman civar şehirlere seyahatler yaptı.İlk evliliğini Endülüsün ileri gelenlerinden Abdun el Bicai'nin kızı ile İşbiliyede yapmış,ikinci evliliğini Mekkede Haremeyn Emiri Yunus b.Yusuf'un kızı ile yapmış,bu evliliğinden Muhammed İmaduddin adında bir oğlu dünyaya gelmiş,Üçüncü evliliğini Malatya'da Sadeddin Konevi (k.s) Hazretlerinin dul annesiyle yapmış,bu evlilikten Muhammed Sadeddin dünyaya gelmiş,dördüncü evliliğinide Şam Maliki kadısı Zevavi'nin kızıyla yapmış,,eşleri ve çocukları alim ve veli kişilerdir.

VEFATI

Zamanın idareci, yönetici ve aşırı dünyaya dalmış ilim adamlarını uyarması birçoğunu rahatsız etmiş, onlara "***sizin taptığınız benim ayaklarımın altındadı***r" sözü devrin gerçeği anlayamayan ülemanın fetvası üzerine 78 yaşında idam edilerek şehid edilmiştir. Onlara ***"Sin Şına gelince siz benim doğru söylediğimi o zaman anlayacaksınız "***dedi.**638'de 22 R. Evvel'de (1239)** Kabri Şam şehri dışında Kasiyun Dağı eteğindedir. Çocuklarıda vefat edince babasının yanına defnedilmiştir. 1516 yılında Sultan Selim, Şam'ı Osmanlı toprağı yaptığında oraya türbe, camii ve imaret inşa ettirdi. Medfun bulunduğu türbenin kubbesinde -İbn Arabî'nin kendisine ait olduğu iddia edilen;"***Bütün yüzyıllar yetiştirdikleri büyük insanlarla tanınır, benden sonraki yüzyıllar benimle anılacak."*** mealindeki bir beyit yazılıdır.

İbnül-Arabî (k.s) nin vahdet-i vücud, meratibül-vücud, hakikat-ı Muhammediyye, velayet, tecelli-i zat, tecelli-i sıfat ve tecelli efal, müşahede, dairetül vücud, seyr gibi konulardaki görüşlerini kabul edenler onun yolundan sayılır.

Şeyh Muhyiddin Arabî (k.s) Hazretleri. melamiyyeyi son tarikat kabul etmesi ile melamiliği devam ettirmiştir. ekberiyye melamiyyedir. Melâmet ve fütüvvet gibi Ekberilik'te bir neşve ve zevk hali, bir irfan yoludur.

Sadreddin Konevi, Müeyyidüddin Cendi, Afifüddin et-Tilemsani, Abdürrezzak el-Kaşani, Saidüddin el-Fergani, Fahreddini Iraki, Davud-i Kayseri (r.anhüm) gibi şeyhlerle devam eden, Osmanlı dönemindede Molla Fenari, Niyazi-i Mısri, Ömer Gürani, Bedreddin Simavi, Selahaddin Uşşaki, İsmail Hakkı Bursevi, Muhammed Nur el-Arabî'(r.anhüm)le devam etmiştir.***(Diy. Vkf. İsl. Ans. c.10 sh.545)***

ESERLERİ

Molla Cami, bir Bağdad Şeyhi'ne dayanarak O'nun 500 kadar eseri olduğunu nakleder. Kendisi dostlarının yardımıyla tasnif ettiğini söylediği firhistinde çoğu tasavvufla ilgili olan 250'yi geçmeyen eserini sayar. En büyük eleştiriyi de 'Fususu'l-Hikem' aldığını söyler. Ona göre onun ıstılahlarını anlamadan, tenkidlerin düşünülmeden veya bir başkasının farkındaki söz ve tenkidleri göz önünde bulundurularak yapılmaktadır bu eleştiriler. O çözümü şu tavsiyelerde arayacaktır:

a) Şeriat'a Aykırı olduğunu zannettiğimiz bir söz nakledilirse, naklin sıhhatli olup olmadığına bakarız. Sıhhatli değilse, bu sözün o kişi tarafından söylendiği iddiasını reddederiz.

b) Te'vil'e imkân buluyorsak te'vil eder, aksi takdirde 'Tasavvuf Ehli katında belki Te'vil'i vardır' demeliyiz.

c) Bu sözler sekir halinde söylenenler cümlesindedir diyerek, anlayamadığımızı beyanla o söz ile amel etmemeliyiz.'

Bu fihristler birbirinden ayrı 3 yazma halinde bugüne geldi. Bugüne gelenlerin bazıları:

1-El Fütuhatül Mekkiyye,2-Füsusül-hikem,3-el-Cem ve't-tafsil fi esraril meanive't-tenzil,4-et-tedbiratül-ilahiyye fi islahil-memleketil insaniye,5-Tercümanül-eşvak,6-Risaletül-envar,7-el-isfar'an netaicil-esfar,7-el-isra ilel-makamil esra,8-Ruhul-Kuds,9-et-Tecelliyatül-ilahiyye,10-Ankaü muğrib fi marifeti hatmil-evliya ve şemsil-mağrib,11-Resailü ibnül Arab, ***(Diy.Vkf.İsl.Ans.c.20 sh.515)***

EKBERİYYE TARİKAT ŞECERESİ

Birkaç kanaldan Hz.Ali (r.a) ulaşır. Bu şecerelerden birisi Ebu Medyen Şuayb Endülüsi (k.s) (Medyeniyye Tarikat Piri)V.H.590 M.1193),Diğer bir şecere Şeyh Cemalettin Yunus bin Yahya bin Ebu'l Abbas Haşimi Kassar (k.s)V.H.599 M.1202)yoluyla hem Gavs'ul Azam Abdulkadir Geylani (k.s)V.H.561 M.1165 Hazretlerine, hemde Şeyh Şihabüddin Ömer Sühreverdi (k.s) (Sühreverdi Tarikat Piri) V.H.632 M.1234) vasıtasıyla ulaşmaktadır. Bunlardan iki şecereyi arzedeceğim.

Birincisi:

1-Hz.Ali (r.a)V.H.40-M.660(Necef)

2-Şeyh Hasan Basri (r.a),V.H.110.M.728(Basra)

3-Şeyh Habib-i Acemi (k.s), V.H.120-M.737 (Basra)

4-Şeyh Davud-u Tai (k.s), V.H.165-M.781 (Bağdat)

5-Şeyh Maruf-ı Kerhi (k.s),V.H.200-M.815 (Bağdat)

6-Şeyh Seriyyi Sakati (k.s),V.H.251-M.865 (Bağdat)

7-Şeyh Cüneydi Bağdadi (k.s)V.H.297-M.909 (Bağdat)

8-Şeyh Ebu Ali er-Ruzbari (k.s)V.H.322-M.933 (Mısır)

9-Şeyh Ebu Ali Hüseyin bin Ahmed Katibi (k.s) V.H.353-M.964 (Mısır)

10-Şeyh Ebu Osman Said bin Selamül Mağribi (k.s) V.H.373-M.983 (Endülüs)

11-Şeyh Ebu'l-Kasım Ali bin Abdulvahid Gürkani (k.s)V.H.460-M.1067

12-Şeyh Ebubekir Nassac Muhammed Tusi (k.s), V.H.474-M.1081

13-Şeyh Ahmed Gazzali (k.s) İmam Gazzali (k.s) nin kardeşi. V.H.520-M.1126

14-Şeyh Ebu'l-Fazıl İbrahim (k.s), V.H.531-M.1136 (Bağdat)

15-Şeyh Ebu'l-Bereket Ali (k.s),V.H.582-M.1186 (Bağdat)

16-Şeyh Ebu Yağzil Mağribi (k.s)Yağziyye Kolu Piri.(Endülüs)

17-Şeyh Ebu Said Mağribi (k.s) V.H.589-M.1193 (Endülüs)

18-Şeyh Ebu Medyen Şuayb el-Endulisi (k.s) Medyeniyye Tarikat Piri. V.H.590-M.1193(Tilemsan)

19-Şeyh Muhyiddin İbn'ül_Arabî (k.s)Ekberiye Tarikat Piri. V.H.638-M.1240 (Şam)

Bir Başka Şeceresi

1-Gavs'ul Azam eş-Şeyh es-Seyyid Abdulkadir Geylani (k.s) ***Kadiri Tarikat Piri.*** V.H.561-M.1165 (Bağdat)

2-Şeyh Cemalettin Ebu Muhammed Yunus bin Yahya Ebu'l-Abbas (k.s).V.H.599-M.1202

3-Şeyh Muhyiddin İbnü'l-Arabî (k.s) ***Ekberiyye Tarikat Piri***. V.H.638-M.1240(Şam)

1-Şeyh Ahmed bin İbrahim Vasıti (k.s)

2-Şeyh Necmeddin İsfahani (k.s)V.H.721-M.1321(İsfahan)

3-Şeyh Raziyeddin İbrahim Mekki (k.s) (Mekke)

4-Şeyh Abdullah Yafi (k.s) ***Yafiyye Kolu Piri.*** V.H.769-M.1367.(Mekke)

5-Şeyh Seyyid Nimetullah bin Abdullah (k.s) V.H.827-M.1423

6-Şeyh Seyyid Muhammed bin Abdullah Mekki (k.s).(Mekke)

7-Oğlu Şeyh Seyyid Amir (k.s).V.H.1046-M.1636

8-Şeyh Yek-Dest Hace Ahmed Cüryani (k.s)Ahmediyye Kolu Piri. V.H.1120-M.1708 (Mekke)

9-Şeyh Mehmed Emin Tokadi (k.s). V.H.1158-M.1745 (İstanbul)

10-ŞeyhMüstakimzade(k.s).V.h.1202-M.1787(İstanbul)

Bir Başka Şeceresi

1-Şeyh Seyyid Abdulkadir Geylani (k.s) ***Kadiri Tarikat Piri. V***.H.561-M.1165 (Bağdat)

2-Şeyh Ali bin Heyti (k.s).V.H.564-M.1168

3-Şeyh Ebu Said Kilevi (k.s).V.H.570-M.1174

4-Şeyh Ebu Medyen Şuayb el-Endulisi (k.s). ***Medyeniyye Tarikat Piri***. V.H.590-M.1193 (Tilemsan)

5-Şeyh Ebu Muhammed Yunus bin Yahya Ebu'l-Abbas Haşimi (k.s)V.H.599-M.1202

6-Şeyh Şihabuddin Ömer Sühreverdi (k.s) ***Sühreverdi Tarikat Piri***. V.H.632-M.1234. (Bağdat)

7-Şeyh Muhyiddin İbnu'l-Arabî (k.s).***Ekberiyye Tarikat Piri***. V.H.638-M.1240.(Şam)

DESÛKİYYE TARİKATI
İBRAHİM DESÛKİ
(D.H.633.M.1235-V.H.676.M.1277)

Mısır'da yaşamış büyük İslam âlimlerinden ve mutasavvıflardandır. Ömrünü İslam'a ve imana hizmete adamıştır. Şeriata bağlılığı ve bunu yaşantısıyla mezc etmiş bir şahsiyet olarak dikkat çekmiştir. Çok sayıda talebe yetiştirmiştir. Müntesipleri ile arasındaki samimi bağ dikkat çekmiş ve insanların takdirini toplamıştır. Özellikle Mısır ve Sudan'da çok sayıda müntesibi olmuş ve kendilerine rehber edinmişlerdir. Adı İbrahim bin Abdülaziz ed-Desukî, künyesi Burhaneddin İbrahim bin Ebi'l-Mecd Abdülaziz ed-Desukî (k.s) şeklindedir.

Doğumu, Eğitimi ve Tasavvufa İntisabı

İbrahim**, 1235 y**ılında Nil Nehrinin batısında bulunan Desuk Köyünde doğdu. Doğum yeri olarak Markus adı da geçmektedir. Dindar bir ailenin evladı olarak dünyaya geldi. Annesi Fatma, Babası Ebu'l Mecid Abdulazizdir. Babası Rifai tarikatına mensup olup Rifai ŞeyhlerindenEbu'l-Feth Ebu'l Ganaim el Vasıti (k.s) nin damadı, şeyhin halifesiydi. İbrahim doğduğu köye nisbetle Desukî lakabıylave Ebu'l Ayneyn ünvanıyla tanındı. Hakkı batıldan, doğruyu yanlıştan ayıran anlamına gelen "Burhanneddin" ünvanı da kendisine verildi. Şeceresi Hazreti Hüseyin'e (r.a) kadar dayandırıldığından ayrıca "Seyyid" olarak kabul gördü.

İbrahim, eğitim ve öğrenimine Desuk'ta başladı. Küçük yaşta Kur'an-ı Azimüşşanı ezberledi. Şafii fıkhı üzerine eğitim gördü. Babası aracılığıyla Rıfâiyye, Necmeddin Isfahânî vâsıtasıyla Sühreverdiyye tarîkatlarına sülûk etti. Şâziliyye tarîkatından da icâzet aldı. Ayrıca diğer tarikatlarla da yakın münasebet kurup bunlardan istifade etme yoluna gitti. Aldığı eğitim, yetişme tarzı ve önemli bir şahsiyet olarak tanındıktan sonra tasavvufa mensup kişiler tarafından dört büyük kutuptan biri olarak kabul edildi. ***(Kutup olarak kabul edilen diğer şahsiyetler; Abdülkadir-i Geylani (k.s), Ahmed Rifaî (k.s) ve Ahmed Bedevî (k.s) hazretleridir.).*** Necmüddin Mahmud İsfehanî, Ebü'l-Hasan-ı Şazelî ve Abdüsselam bin Meşiş gibi âlimlerden ders aldı**.** Babasının vefâtına kadar yaklaşık yirmi yıl halvethânesinde inzivâ hayâtı yaşadı. Babasının vefâtından sonra mürîdlerin ısrarı üzere halvethâneden çıkarak irşada başladı. Uzun yıllar her dil ve ırktan insanları irşad etti. İbrahim Desûkî (k.s), şeriata sıkısıkıya bağlı bir şeyh olmakla birlikte gizemli bir

şahsiyete, neş'eli ve şatır bir meşrebe sâhipti. ***(Diy. Vkf. İsl. Ans. c.9 s.212)***

İbrahim, yirmi yıl gibi uzun bir süre köşesine çekilip mücahede ve tefekkür ile meşgul oldu. Bu hali babasının vefatına kadar devam etti. Babasının cenaze namazının kılınması ve defin işleminden sonra tekrar köşesine çekilip münzevi hayata devam etmek istediyse de dostlarının arzusu üzerine bundan vazgeçti. Bu hadiseden sonra çevresinde bulunan kişilerle bildiklerini paylaşmaya ve onları irşad etmeye çalıştı. Çok sayıda talebe yetiştirdi. İlmi vukufiyetinin yanında Arapça, Farsça, Süryanice ve İbranice'yi çok iyi bilip konuşması hem etki alanının genişletmesine, hem de çok sayıda kişi ile rahat iletişim kurmasına vesile oldu.

İbrahim'in en önemli özelliklerinin başında dini konulardaki hassasiyeti ve şeriata olan bağlılığı gelir. İbadetinde son derece titiz davrandı. Helal-haram konusunda titizliği ve hak-hukuk gözetmesiyle tanındı. Dini kurallara sımsıkı bağlandı. Şeriatın zahire göre hüküm verdiğini belirtmekle beraber, zahir ve batının birbiriyle bağdaşır ve uyuşur vaziyette olması gerektiğine dikkat çekti. Hakikatleri anlatmak ve izah etmekle yetinmeyip; bunları uygulama ve yaşama zevkinin hissedilmesi olarak algılanması gerektiğini göstermeye çalıştı.

Desukî, ömrünün büyük kısmını İslam'a ve insanlara hizmet etmeye adadı. İnsanların doğru yolu bulmaları için büyük gayret sarf etti. Gecenin önemli bir kısmını ibadetle geçirirken, gündüzlerini de talebelerine ders vermekle değerlendirdi. Sünnet olması itibariyle öğleden evvel biraz uyuyup kaylule yapardı Cenab-ı Hakk'ın kalplere nazar ettiğini hatırlatarak kalp temizliği üzerinde durdu. Kalplerini çok temiz tutmalarını çevresindekilere tembihledi. Kalbin cilalanmasının gerektiğini; bu cilanın da iman ve ihlâsla yaşama olduğunu belirtti. Kalplerde doğruluğun ve her şeyin Allah rızası için yapılması gereğinin yer edinmesi gerektiğini özellikle vurguladı.

Desûki (k.s) Hazretleri bir yönüyle şeriata çok bağlı diğer yönüyle son derece esrarengiz bir sufidir. Kendisinden bahseden bütün kaynaklar onun Süryani, İbrani ve eski Mısır dillerini bildiğini, hayvanların ve kuşların dilinden anladığını kaydederler. Desukî'nin dikkat çeken bir başka özelliği ise talebeleriyle olan ilişkilerindeki ve muamelelerindeki bağlılık ve samimiyetidir. Hem kendisi talebelerine hem de talebelerinin kendisine olan düşkünlük ve bağlılıkları büyük takdir topladı. Talebelerine son derece merhametli ve evlada gösterilen

şefkat gibi muamelede bulundu. Bunların dışında yaşama dair ilginç davranışları ve tavırlarıyla da dikkat çekti.

Desûki tarikatı; Cehri zikri esas almış, ibadete düşkünlük, şeriat ve tarikat hükümlerine sıkı sıkıya bağlılığı ve evliyanın ahlakını örnek alıp, beşeri arzulara şiddetle karşı koyarak nefsi öldürmeyi esas almıştır.

Genellikle yeşil elbise giyen tarikat erbabı tilavet ve zikir meclislerinde**"Ya Daim"**zikrini sık sık tekrar ederler. Desûki (k.s) Hazretlerinin halifeleri döneminde sema ve mevlid ayinlerini tarikatın bir esası haline getirmişlerdir.

Desûki (k.s) Hazretleri, Peygamber (s.a.v) Efendimizin***;"Ümmetimin âlimleri beni israil'in peygamberleri gibidir"*** hadisiyle, İslam âlimlerinin mazhar olduğu büyük şeref ve İlahi ihsana dikkat çekmiştir.

Tarîkatı Mısır, Sudan ve Kuzey Afrika'da yayılmıştır. Ortadoğu, Anadolu ve Balkanlar'da Desûkî izlerine pek rastlanmaz. Desûkiyye, şeyhinin lakabı sebebiyle "Burhaniyye" diye de anılır. Usul, âdâb ve erkânı ile silsilesi îtibâriyle Rıfâiyye, Sühreverdiyye ve Şâziliyye ile benzerlik arzeder. Desûkiyye'yi Bedeviyye'nin şubesi sayanlar da vardır.

Tarîkat Mısır'da Şâziliyye ve Bedeviyye'den sonra en yaygın tarîkat olup, bu tarikatdan dört kol çıkmış, günümüzde Mısır, Suriye, Kuveyt, Abudabi, Dubai, Sudan'ın Hartum şehirlerinde yaygın bir şekilde faaliyetlerini sürdürmektedir.

DESUKİYEDEN AYRILAN KOLLAR

1-Şernubiyye Kolu. Şehabeddin Ebu'l-Abbas Ahmed b.Osman eş-Şernubi (k.s) (V.H.994-M.1586)

2-Aşuriyye Kolu. Salih Âşur el-Mağribi (k.s)

3-Taziyye Kolu. Ebu Salim et-Tazi (k.s)

4-Süyutiyye Kolu. Celaleddin es-Suyuti (k.s)

Mısırda Şernubiyye ve Şehaviyye kolları aktif durumdadır.***(Zebidi, İkd, s.19.Harizade, Tıbyan, I,vr.110.127.209.Hüseyin Vassaf, Sefine, I,253-258)***

VEFATI

43 yaşında **H.676 M.1277de** Desuk'ta vefat etti. Kendisinin yaptırdığı El-Camiul-İbrahimi camisindeki Halvethanesine defnedildi. Vefatından sonra müridleri halifesi olan kardeşi Şeyh Musa'nın

etrafında toplandılar ve tarikatlarını yaydılar Daha sonraları Cami ve türbe Memlük Sultanı Kayıtbay. Tarafından onarılmış, cami bugünkü şeklini de Osmanlı Devleti tarafından 1885 de Mısır Hidivi Tevfik Paşanın onarımıyla almıştır.

ESERLERİ

1-El-Cevahir.2-Hizb.3-Tasavvufi Şiirler.

DESÛKİYE TARİKAT ŞECERESİ

Desûkiyye tarikatı Şeyh Şihabuddin Sühreverdi (k.s) V.H.632.M.1234 vasıtasıyla gerekse Şeyh Şerif Ebu'l-Hasan-ı Şazeli (k.s) ***Şazeliye Tarikat Piri***, V.H.656.M.1258,gerekse Şeyh Necmeddin-i Kübra (k.s) ***Kübreverdiyye Tariakat Piri*** V.H.618. M.221 vasıtalarıyla Hz.Ali (r.a) a ulaşmaktadır.

1-Hz.Ali (r.a) V.H.40.M.660.Necef

2-Hz.Hasan (r.a) V.H.50.M.670.Medine

3-Şeyh Habib-i Acemi (k.s).V.H.120-M.737 (Basra)

4-Şeyh Davud-u Tai (k.s), V.H.165-M.781 (Bağdat.)

5-Şeyh Maruf-ı Kerhi (k.s), V.H.200-M.815 .(Bağdat)

6-Şeyh Seriyy-i Sakati (k.s),V.H.251-M.865. (Bağdat)

7-Şeyh Cüneyd-i Bağdadi (k.s),V.H.297-M.909. (Bağdat)

8-Şeyh Mimşad-ı Dineveri (k.s),V.H.299-M.911. (Dinaver)

9-Şeyh Ahmed Esved Dineveri (k.s),V.H.367-M.977.(Dinaver)

10-Şeyh Ebu'l Hüseyin Muhammed bin Abdullah Sühreverdi Bekri (k.s).V.H.400-M.1009

11-Oğlu Şeyh Ömer Vecihüddin el-Kadi (k.s). V.H.452-M.1060

12-Şeyh Ömer el-Bekri (k.s)i V.H.487-M.1094

13-Şeyh Ebu'l-Necib Sühreverdi (k.s)V.H.563-M.1167

14-Yeğeni Şeyh Şihabüddin-i Ömer Sühreverdi (k.s) ***Sühreverdi Tarikat Piri.*** V.H.632-M.1234 (Bağdat)

15-Şeyh Seyyid İbrahim bin Abdulaziz Desûki (k.s) ***Desûkiyye Tarikat Pir***i. V.H.676-M.1277 (Desûk)

Bir başka Şeceresi de:

1-Şeyh Ebu'l-Necib Sührevedi (k.s).V.H.563-M.1167

2-Yeğeni Şeyh Şihabüddin-i Ömer Sühreverdi (k.s) ***Sühreverdiyye Tarikat Piri.*** V.H.632-M.1234 (Bağdat)

3-Şeyh Necibüddin Ali bin Büzgaş (k.s). ***Büzgaşiyye Kolu Piri***. V.H.678-M.1279(Şiraz)

4-Şeyh Nureddin Abdüssamed Naziri (k.s). (İsfahan)

5-Şeyh Nureddin Tusi (k.s)

6-Şeyh Necmeddin-i Kübra (k.s).***Kübreverdiyye Tarikat Piri***. V.H.618-M.1221 (Harzem)

7-Şeyh Seyyid İbrahim bin Abdulaziz Desûki (k.s).***Desûkiyye Tarikat Piri.*** V.H.676-M.1277(Desûk)

(Cami-u Kewramet-i Evliya c.1 s.239.Kamus-ul A'lam c.1 s.570.Tabakat-ül Kübra c.1 s.165.Hadikat-ül Evliya s.31-33.Sefiny-i Evliya c.1 s.261-262.Mu'cemül Müellifin c.1 s.79)

SADİYYE TARİKATI
(ŞEYH SADEDDİN CİBAVİ (k.s)
(D.H.460-M.1068-V.H., 575.M.1179 .)

Seyyid Sa'deddin (k.s) Hazretleri, Ebu'1-Fütûh künyesiyle ve Muhammed Sa'deddin ism-i şerifiyle meşhurdur. Peder-i âlileri, Şeyh Mezîdü'ş-Şeybânî, büyük pederleri Şeyh Yûnus eş-Şeybanî olup, bu da Ebû Medyen-i Magrîbî Hazretlerinin hulefâsındandır.

Târih-i vilâdet ve irtihalleri hakkında muhtelif rivayetler vardır. 107 sene ömür sürmüş **H.460.M.1068** de dünyaya gelmiş, **H.575.M.1179** yılında **Şam'**da vefat etmiştir.

İslam dünyasında ilk kurulan tarikatlar arasında yer alan, Gavs'ul Azam Abdulkadir Geylani (k.s) ve Ahmed er Rifai (k.s) hazretleriyle çağdaş, Sadeddin el Cibavi (k.s) tarafından kurulmuş ehlisünnet tarikatlarından birisidir. Tarikatın ilk dönemleriyle ilgili yeterli bilgi olmamakla beraber daha sonraki dönemlerle ilgili bilhassa çocukları ve torunları ile diğer tarikat şeyhlerinin hizmetleri ile ilgili bilgi ve kaynaklar bulunmaktadır. Tarikat başta Şam merkez olmak üzere Hama, Humus, Halep, Akka, Nablus, Sayda, Kudüs şehirleriyle bunlara bağlı köylerde, Mısır'da 18.yüzyıldan sonra İstanbul ve Balkanlarda yaygınlık göstermiştir.

Haçlı savaşlarında sadettin Cibavi (k.s) nin torunu Ali el Ekhel (ks) in oğlu Şeyh İbrahim Enver (k.s) ve müridleri büyük bir mücadele vermiştir. (V.H.651.M.1253).

Yavuz Sultan Selim Han tarafından Şam fethedilince, Zaviyyeyi ziyaret etmiş Şeyh Hasan b.Muhammed el-Cennani (k.s) nin duasını almış, daha sonraları türbe ve zaviye Osmanlı sultanları tarafından onarılmış vakfiyeler yapılmıştır. Zaviyenin 13.postnişini ve Vefaiyye kolunun piri Ebul Vefa İbrahim b.Yusuf eş Şami (k.s) (V.H.1170-M.756) Osmanlı Sultanlarından III. Ahmed, I.Mahmud ve

III. Osman'la görüşmüş, Anadolu Mısır, Halep ve Şam'da birçok kişiye hilafet vermiş, İstanbul'a da Sa'di tarikatı onunla girmiştir.

Sadeddin el Cibavi (k.s) nin mürşidi Yunus b.Yusuf eş Şeybani (k.s) ye nisbet edilen Şeybaniyye tarikatının devamı olduğundan bazen Şeybaniyye diyede anılmış olan ***Sa'diyye tarikatı*** daha sonraları ***1-Şerrabiye, 2-Tağlibiyye,3-Abdüsselamiye,4-Vefaiyye,5-Aciziyye diye kollara ayrılmış bugün dahi hizmetlerini devam ettirmektedirler.*** Osmanlı döneminde sadece İstanbulda 32 Sadi tekkesi vardı.***(Ahmed Münib Efendi Mecmua-i Tekayasi, Yeşilzade Salih Efendi, Rehberi Tekaya)***

ZİKİR ADAB VE ERKÂNI

Cehri, Kıyami zikir usulünü benimsemiş bir tarikattır. Zikir oturularak oluşturulan zikir halkasında şeyh efendinin Fatiha'sıyla başlar. Rıfai evradına benzer özel bir beste ile Sa'di evradı topluca okunduktan sonra ***Kelime-i Tevhid*** zikrine geçilir. Kısa ***bir dua*** ve ***Fatiha***'nın ardından ayağa kalkılarak kıyam zikri başlatılır".***Hu, Hay, Allah, Daim, Kayyum"***gibi Allah'ın isimleri zikredilir. Kalbi zikre geçildiğinde vurmalı sazlar kullanılır. ***İsm-i Celal*** zikrinde mutlaka halile (zil) vurulur. Bu sırada zakirler zikrin temposuna uygun ilahi ve kaside okurlar.***(m.Gazi Hüseyin Ağa 1,76;DBİst. A,)***

Kalbi zikre başlandığında şeyh efendiyle derviş göz göze bakışırlar, derviş bir kalıp gibi donarak hareketsiz kalır, zikrin sonuna doğru şeyhin bakışı ile eski haline döner. Buna Sa'di dondurması denir. Sa'di tekkelerinde mübarek gün ve gecelerde, özellikle mevlid kandillerinde büyük ayinler tertiplenir. Bunların en muhteşemi Şam'da Emeviyye Camiinde ve İstanbul'da Ayasofya camiinde yapılırdı. Osmanlı kültürünün ve Türk tasavvuf musikisinden etkilenmiş ve birçok kollar gelişmiştir.

*Sadiye tarikatında iki türlü intisab vardır. Biri teberrüken diğeride hakiki intisabdır. Teberrüken intisab mücahede ve biad olmaksızın gerçekleşir. Müridlere bazı zikirler telkin edilir. Sa'di sarığı giydirilebilir, evrad okuma icazeti verilebilir. Ancak tarikate hakikaten intisab edmek isteyen kişinin mürşidi kâmilden zikir telkini alıp seyri süluke başlaması gerekir. Tarikatta müridlere bulundukları seviyeye göre fukara veya derviş, çavuş, nakib, halife gibi isimler verilir.****(Diy. Vkf. İsl. Ans. C.35.Sh.412)***

SİLSİLESİ

1-Hz.Ali (r.a.),
2-Hz.Hasan el-Basrî (r.a.)

3-Hz. Habîb-i A'cemî (k.s.)
4-Hz.Dâvudet-Tâî (k.s.),
5-Hz.Ma'rûf el-Kerhî (k.s.),
6-Hz. Seriyyü's-Sakatî (k.s.),
7-Hz. Cüneyd el-Bagdâdî (k.s.),
8-Şeyh Ebû Ali Rüdbârî (k.s.),
9-Şeyh Ebû Ali Kâtib Hüseyin (k.s.)
10-Şeyh Ebû Osman el-Magribî Sa'îd (k.s.),
11-Şeyh Ebû Kasım, Gürgânî Ali (k.s.),
12-Şeyh Ebû Bekir en-Nessâc-ı Tûsî (k.s.),
13-Şeyh Ebu'l-Vefâ ibrâhim (k.s.),
14-Şeyh Ebu'l-Berekât el-Bagdâdî (k.s.),
15-Şeyh Ebû Saîd el-Endülüsî (k.s.),
16-Şeyh Ebû Medyen el-Magribî (k.s.),
17-Şeyh Yûnus eş-Şeybânî (k.s.),
18-Şeyh Mezîd eş-Şeybânî (k.s.),
19-Şeyh Abdullah eş-Şeybânî (k.s.),
20-Hz. Pîr Sa'deddin el-Cibâvî eş-Şeybânî, Kuddise sırruhû'r-Rabbânî,

VEFATI

Ebced hesabıyla da tarihler tevfik ediliyor:

Vilâdetleri, cânı bişşeybân 64+396=,460/(1068)

İrtihalleri, kümmel nûr Sa'd eddîn 90+256+ 134+95=,575/**(1179)**

SOY ŞECERESİ

Hz. Sa'deddin, tayyibü'l-asleyn, kerîmü'n-nesebeyn olup, baba tarafından, ceddü'n-nebi seyyidü'l-ekvân Adnân'a vasıldır: Sa'deddin el-Cibâvî eş-Şeybî b. el-Üstâz eş-Şeyh Mezîd eş-Şeybî b. el-Üstâz Yûnus eş-Şeybî el-Mekkî b. el-Üstâz Yusuf el-Mekkî b. Câbir b. İbrahim b. Müsâid b. Sâlim b. Ali b. Hasan b. Abdullah b. Ubeydullah b. Abdulhâlık b. Selâme b. Abdullah b. Kays b. Amir ahî Kubeyse-b. Amr b. Seyyidinâ Hânî-i sâhib-i Rasûlillah (s.a.s.) b. Mes'ud eş-Şeybî b. Amr Müzdelif b. Rebia b. Hassâs b. Zühel b. Şeybân b. Sa'lebe b. Ukâbe b. Sa'b b. Ali b. Bekir b. Vâil b. Kâsıt ı. Hünneb b. Aksâ b. Rı'let b. Cedîle b. Esed b. Rebî'a el-Fürsî b. Nizâr ı. Ma'd b. Adnân, ceddü'l-Mustafa seyyidü'l-ekvân. Şeybânî Denilmesi:

Beyt-i şerifin miftâh-dârlarına Şeybîler derler ki, bunların silsile-i nesebleri bâlâdaki silsilede görülecegi üzre Hz. Fahr-i âlem

(s.a.v) Efendimizin zevce-i mutahherelerine ve Ümmi Hânî'nin pederi ibn-i Mes'ûd eş-Şeybîye muttasıldır. Şeybî, Şeybânî bundân dolayı denilmiştir.

KÜBREVERDİYYE TARİKATI
NECMEDDİN KÜBRA (K.S)
(D.M.1145 -H.539.-V.M. 1221 H.618)

Hz.Ebubekir Sıddık (r.a) soyundandır. Evliyânın büyüklerinden ve fıkıh, tefsîr, hadîs âlimi. Tasavvufta Kübreviyye (Zehebiyye) diye bilinen yolun mürşidi, rehberidir. İsmi Ahmed, babasınınki Ömer'dir. Künyesi Ebü'l-Cennâb'dır. Bu künye kendisine, rüyâda Peygamber (s.a.v) Efendimiz tarafından verilmiştir. Lakabları; Necmeddîn, Şeyh-ül-imâm, Zâhid-ül-kebîr ve Şeyh-i Harezm'dir. Necmeddîn-i Kübrâ diye meşhûr oldu. Yaptığı bütün münâzaralarda gâlip geldiği için, kendisine et-Tâmmet-ül-kübrâ lakabı da verildi. Ehl-i sünnet âlimlerinin büyüklerinden ve evliyânın önde gelenlerinden olanNecmeddîn-i Kübrâ (k.s) Hazretleri, **1145 (H.539)** senesinde, Harezm köylerinden Hayvek'te doğdu. Buna nisbetle Hayvekî denilmiştir. **1221 (H.618)** senesi Rebî'ul-evvel ayında, Harezm'de Cengiz askerileri tarafından şehîd edildi.

Kübreverdiyye tarikatının kuruluşu H.580 M.1184 Şeyhin Harizme dönüşyle başlamış, Moğollar tarafından şehid edildiği ana kadar 38 yıl içerisinde velayet makamına çıkmış 60 a yakın halife bırakmış, bu sebeble "şeyh-i veli-tıraş"ünvanıyla anılmış, kendisinden sonra halifeleri tarafından tarikat 13 ve 14.yüzyıllarda Orta Asyadan Hindistan ve Irak'a kadar geniş bir alanda yayılmıştır. Bugünde tarikatın kolları devam etmektedir. Çin, Hindistan ve Afganistanda güçlü bir şekilde devam etmektedir.

Eğitimi ve Tasavvufa İntisabı

Çocuk yaşta ilim tahsîline başlayan Necmeddîn-i Kübrâ (k.s) Hazretleri, biraz yetişince ilim öğrenmek aşkıyla çeşitli beldeleri dolaştı. İskenderiyye'de; Ebû Tâhir es-Silefî'den, İsfehan'da; Ebü'l-Mekârim, Ahmed bin Muhammed el-Lebbân, Ebû Saîd Halîl bin Bedr, Ebû Câfer Muhammed bin Ahmed es-Saydelânî, Ebû Abdullah Muhammed bin Zeyd el-Kerrânî ve Ebü'l-Hasan Mes'ûd bin Ebî Mensûr'dan, Hemedan'da; Hâfız Ebü'l-A'lâ'dan, Nişâbûr'da; Ebü'l-Meâlî el-Fürâvî'den, Mısır'da; Rûz-i Behân-ı Baklî'den (Ebû

Muhammed eş-Şîrâzî'den) ve daha başka birçok âlimden ilim öğrenip, hadîs-i şerîf rivâyet etti.

İmâm Ebû Nasr Hafza'nın Tebriz'de Sünne okuttuğunu duyup oraya giderek, bu kelâm âliminin derslerine devâm etti. Şeyh-üs-Sünne vel-Mesâlihadındaki mukaddime mâhiyetindeki kelâma dâir eserini bu arada yazdı. Burada Bâbâ Ferrûh Tebrîzî'nin sohbeti bereketiyle ilim tahsîlini tamamlayıp, tasavvuf ilmi ile meşgûl olmaya başladı. ***Tasavvufta, amcası Ebû Necîb-i Sühreverdî (k.s) hazretlerinden feyz alarak yetişti.*** İsmâil Kasrî ve Ammâr bin Yâsir'in sohbetlerinde bulundu. Seyrü sülukunu tamamladıktan sonra, Fahreddîn-i Râzî (k.s) hazretleri ile görüştü. Böylece birçok ilimde yetişip, tasavvufta yüksek derecelere kavuştu. Sonra memleketi olan Harezm'e gidip yerleşti. Orada insanları irşâd edip, doğru yolu göstermeye başladı. Kısa zamanda etrâfına yüzlerce talebe toplandı. Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin babası Sultân-ül-ulemâ Behâeddîn Veled ile Feridüddîn-i Attâr'ın hocaları Mecdüddîn-i Bağdâdî ve Bâbâ Kemâl Cündî, Abdülazîz bin Hilâl, Nâsır bin Mensûr, Seyfüddîn-i Baherzî, Necmüddîn-i Râzî, Radıyyeddîn Ali Lâlâ talebelerinin büyüklerindendir. Talebelerinin çoğu, zamanlarında insanlara doğru yolu gösteren rehberler oldular.

VEFATI

Şeyh Şihabüddin-i Ömer Sühreverdi (k.s) Hazretleri ile amca çocuklarıdır.1221 (H.618) yılında Harezm'e Cengiz askeri Tatarlar hücûm edince, talebelerine; "Memleketinize gidiniz! Şarkdan fitne ateşi geliyor. Her tarafı yakacaktır. İslâmiyette bu kadar fitne görülmemiştir." dedi. "Duâ buyursanız da, bu belâ müslüman memleketlerinden uzaklaşsa." dediler. "Bu, Kazâ-i mübremdir. Duâ bunu gideremez." buyurdu. Talebeleri Horasan'a gitti. Kâfirler şehre girince, o da cihâda çıktı. Şehîd oldu. Şehîd olduğunda bir kâfirin saçını tutmuş idi. Şehâdetinden sonra, kimse saçı elinden alamadı. Sonunda mecbur kalıp saçı kestiler. Yıkılan hankaha defnedildi. Daha sonraları Timurlenk tarafından türbe ve zaviyesi yeniden imar edilmiştir.***(Fevaihul cemal sh.53.YafiiIV,42.Diy. Vkf. İsl. Ans. c.32.sh499)***

KERAMETLERİ

Allah'ü Teâlâya ibâdet etmekte ve O'nun dînine hizmet etmekte kat'iyyen gevşeklik göstermez, bu yolda kınayanların kınamalarına aldırmazdı. İstisnâsız bütün insanlara yardım etmeye, faydalı olmaya gayret ederdi. Onun dergâhı, fakirlerin sığınağı idi.

Büyüklüğü, üstünlüğü herkes tarafından bilinir, kendisine hürmet edilirdi. Büyüklüğünü anlatan hâlleri ve kerâmetleri her tarafta anlatılıp, dilden dile dolaşmaktadır. Kerâmetlerinin en büyüğü; her birisi, gittiği beldelerde insanları doğru yola sevkeden, etrafına nûr ve feyz saçan çok kıymetli talebeler yetiştirmesidir. Yüzlerce talebe yetiştirdi. Allah yolunda yürümek isteyen nice kimselere rehber oldu. Talebelerinin her birini bir memlekete gönderir, o talebe orada hocasının yolunu yaymaya çalışırdı. Harezm bölgesinde, Necmeddîn-i Kübrâ (k.s) Hazretlerinden sonra onun gibi yüksek bir velî yetişmemiştir. O kadar yüksek idi ki, Allah'ü Teâlânın aşkı ile kendinden geçmiş iken, bir kimseye teveccüh edince, vilâyet, evliyâlık derecelerine yükseltirdi. Bir gün bir tüccar, gezmek maksadıyla Onun hânekâhına girdi. Necmeddîn-i Kübrâ (k.s) Hazretleri buna teveccüh edince, tüccar, hemen o anda vilâyet mertebesine ulaştı. Tüccârı yanına çağırıp, talebe yetiştirmesi için izin verdi ve memleketine gönderdi.

Bir gün Ashâb-ı Kehf hakkında sohbet ediyordu. Talebelerinden olan Sa'düddîn-i Hamevî (k.s); "Acabâ bu ümmette, sohbeti köpeğe tesir eden var mıdır?" diye düşündü. Necmeddîn-i Kübrâ (k.s), kalb gözü ile bu talebesinin düşüncesini anlayıp kalktı ve dergâhın kapısına doğru yürüdü. Ansızın uzaklardan bir köpek çıkageldi. Bir yerde durup kuyruğunu salladı. Necmeddîn-i Kübrâ (k.s)'nın bakışı köpeğe isâbet edince, köpek derhâl değişti. Kendinden geçme hâlleri görüldü. Yüzünü şehirden çevirip kabristana gitti. Başını yerlere sürüyordu. Hattâ derler ki, nereye gitse, elli-altmış köpek devamlı onun etrâfında dolaşırdı. Fakat ulumazlar, havlamazlardı. Hiçbir şey yemezler, devamlı bakılan o köpeğe karşı hürmette bulunurlardı. Sonra bu köpek öldü.

ESERLERİ

Tasavvuf yolunun en tanınmışlarından ve büyüklerinden olan Necmeddîn-i Kübrâ (k.s) Hazretleri, zâhirî ve bâtınî ilimlerde derin bir âlim olup, İslâmın güzel ahlâkı ile ahlâklanmış yüksek bir zâttı. Necmeddîn-i Kübrâ (k.s), bir taraftan çok kıymetli talebeler yetiştirirken, diğer taraftan da, kendisinden sonra gelenlere faydalı olmak üzere çok kıymetli eser ve risâleler yazdı. Tefsîr, hadîs, tasavvuf ve diğer ilimlere dâir yazdığı pek mûteber olan eserlerinden bâzılarının isimleri şunlardır: Ayn-ül-Hayât (Kur'ân-ı kerîmin tefsîri olup 12 cilddir. Usûl-i Aşere (Tasavvufa dâir olup, çeşitli isimlerle pekçok defâ istinsâh edilip çoğaltılmış ve birçok da şerhi yapılmıştır.) Bundan

başka, Risâle ilel-Hâim, Fevâih-ul-Cemal, Âdâb-üs-Sûfiyye, Risâle-i Necmeddîn, Sekînet-üs-Sâlihîn, Risâle-i Sefîne ve daha başka eserleri ve risâleleri de vardır. Eserlerinin en önemlilerinden olan Usûl-i Aşere kitabı, tasavvufa dâir olup, talebelerinin ve daha sonra gelen birçok kimsenin el kitabı olmuştur.

BABA TARAFI SOY ŞECERESİ

1-Hz.Ebubekir (r.a),V.H.13-M.634.(Medine)
2-Oğlu Şeyh Muhammed (r.a)
3-Oğlu Şeyh Kasım (r.a)
4-Oğlu Şeyh Abdurrahman
5-Oğlu Şeyh Abdullah,
6-Oğlu Şeyh Muhammed,
7-Oğlu Şeyh Kasım Sani,
8-Oğlu Şeyh Nasır veya Nadir,
9-Oğlu Şeyh Kasım Salis,
10-Oğlu Şeyh Hüseyin,
11-Oğlu Şeyh Said,
12-Oğlu Şeyh Muhammed,
13-Oğlu Şeyh Ömer
14-Oğlu Şeyh Necmeddin-i Kübra (k.s) ***Kübreverdiyye Tarikat Piri.*** V.H.618-M.1221.(Harzem)

SİLSİLESİ

1-Hz.Ali (r.a) V.H.40-M.640.(Necef)
2-Şeyh Hasan Basri (r.a) V.H.110-M.728.(Basra)
3-Şeyh Habib-i Acemi (k.s).V.H.120-M.737 .(Basra)
4-Şeyh Davud-u Tai (k.s).V.H.165-M.781 (Bağdat)
5-Şeyh Maruf-u Kerhi (k.s).V.H.200-M.815. (Bağdat)
6-Şeyh Sırrı Sakati (k.s).V.H.251-M.865.(Bağdat)
7-Şeyh Cüneyd-i Bağdadi (k.s). V.H.297-M.909. (Bağdat)
8-Şeyh Mimşad ed-Dineveri (k.s). V.H.299-M.911. (Dinaver)
9-Şeyh Ahmed Esed Dineveri Ebu Abdullah (k.s). V.H.367-M.977
10-Şeyh Ebu'l Hasan Muhammed b.Abdullah Sühreverdi (k.s).V.h.400-M.1009
11-Oğlu Şeyh Vecihiddin Kadı Ömer Bekri (k.s) V.H.452-M.1060
12-Şeyh Ömer Bekri Dineveri (k.s).V.H.487-M.1094

13-Şeyh Ebu Necip Ziyaaddin Abdülkahir Bekri es-Sühreverdi (k.s) V.H.563-M.1167

14-Şeyh Ammar-ı Yasir (k.s) V.h.582-M.1186. (Bitlis)

15-Şeyh Necmeddin-i Kübra (k.s) ***Kübreverdiyye Tarikat Piri***. V.H.618-M.1221.(Harzem)

Tarikat silsilesi Şeyhi Ammar Yasir el-Bitlisi (k.s) ve Ebu'n-Necip Sühreverdi (k.s) vasıtasıyla Ma'ruf'u Kerhi (k.s) ye, ondanda İmam Ali Rıza (r.a) yoluyla Hz.Ali (r.a) ulaşır.

Ammar Yasir (k.s),Sühreverdiyye Piri Ebu'n-Necip Sühreverdi (k.s) nin halifesi olması hasebiyle Kübreverdiyye aynı zamanda Sühreverdiyyenin bir koludur. Bugün genellikle diğer ehlisünnet tarikatlarıyla karışmış olarak devam etmektedir.

HALİFELERİ

1-Şeyh Necmeddin Bağdadi (k.s)

2-Şeyh Saadeddin Hamavi (k.s)

3-Şeyh Baba Kemal Hücendi (k.s)

4-Şeyh Radiyeddin Ali Lale (k.s)

5-Şeyh Bahaeddin Veled (k.s) Mevlana Celaleddin Rumi (k.s)'in babası. V.h.637-M.1239 (Konya)

6-Şeyh Seyfüddin el-Baharzi (k.s) ***Baharziyye Kolu Piri.*** V.H.659-M.1261 (Fethabat)

7-Şeyh Necmeddin Daya Razi (k.s).V.H.654-M.1256

8-Şeyh Kemal Küyenli (k.s)

Kübreverdiyye tarikatı, Habuşani'nin halifelerinden Abdullatif-i Cami tarafından İstanbula getirilmiş, 1543 yılında Kanuni Sultan Süleyman huzuruna kabul etmiş ve padişahın huzurunda Kübreverdi zikrini icra etmiştir. Birçok devlet erkânı kendisine intisab etmiş bunlardan Seydi Ali Reis'de seyri sülukunu bu şeyhde tamamlamış. Abdullah Cami Hazretleri daha sonra Hac için sefere çıkmış Halep'te ve Hicaz bölgesinde biraz kalmış Hac ibadetinden sonra Harizme dönmüş ve orada H.963 M.1556 yılında vefat etmiştir. Kübreverdiyye tarikatı Osmanlı topraklarında fazla etkili olamamıştır. Yıldırım Bayazid'in damadı Emir Sultan (k.s)'ın ataları ile Mevlana Celaleddini Ruminin (k.s) babalarıda Kübreverdiyye tarikatına mensuptu**.** ***(Mu'cemül Müellifin c.2 s.34.Kamus'ul A'lam c.6 s.4568.Nefahat'ül Üns s.475.Reşahat Aynül Hayat s.124.Hadikat'ül Evliya ks.1 s.25-189.Sefine-i Evliya c.1 s.281-282)***

MEDYENİYYE TARİKATI
EBU MEDYEN ŞUAYB B.HÜSEYİN (k.s)
(D.H.515.M.1121- V.H.. 594/1198)

Endülüs'te İşbiliyye yakınlarında Katniyane kasabasında **H.515 M.1121** de doğdu. Küçük yaşta yetim kaldı. Ağabeylerinin koyun sürüsü güttüğü sıralarda çevresindeki insanların ibadet edip Kur'an okuduklarını gördükçe bilgisizliği yüzünden bir türlü dini vecibeleri yerine getiremediği için bir eziklik duymaya başlamış, içine okumak tahsil yapma sevdası düşmüş, kardeşlerinin engel olmaya çalışmasına rağmen sonunda müsaade alarak önce Tanca'ya, sonra Sebte ve Merakeş'e oradanda Fas'a gidip, Fıkıh, Hadis, tefsir ve Tasavvuf dersleri alarak zamanın en değerli âlimleri arasında yerini aldı.

TASAVVUFA İNTİSABI

İlk tarikat hırkasını Şeyh Ebu Abdullah ed-Dekkak(k.s) ile Şeyh Ebu'l-Hasan Ali es-Selevi (k.s) den giydi. Hac için gittiği Mekkede birçok âlim veliyle görüştü. Arafatta Gavs'ul azam Abdulkadir Geylani (k.s) Hazretlerinden tarikat hırkası giydi, feyiz aldı. Şuaybiyye olarak da anılan Medyeniyye, Kuzey Afrika'da ortaya çıkan ilk tarikat olup başta Şâzeliyye olmak üzere bu coğrafyada görülen diğer tarikatlar üzerinde etkili olmuştur. Medyeniyye tarikatı aynı zamanda Kâdiriyye'nin bir koludur.

Hac dönüşünde Muvahhidlerin hâkim olduğu Bicaye şehrine yerleşti. Burada Ebu Zekeriyya ez-Zevavi Camiinde ders vermeye başladı. Sohbetlerine iştirak edenler hergeçen gün arttı. Kekeme olmasına rağmen tasavvufi sohbetleri çok etkili olmuş civar illerdende katılanların sayısında büyük artış olmuş, onu çekemeyenler devlet yönetimine baş kaldıracak dedikodularını yaymışlar, bunun üzerine Muvahhid Hükümdarı Ebu Yusuf Yakup el-Mansur Bicaye valisinden Şeyhi Merakeş'e göndermesini, ona saygıda kusur edilmemesini emretmişti. Bu emir üzerine Ebu Medyen (k.s) Hazretleri birkaç müridiyle birlikte Merakeş'e Tilmisan bölgesine Ubbad köyüne yerleşti. Hizmetini burada sürdürdü.

VEFATI

Burada **H.590.M.1193** yılında vefat etti. Vasiyeti üzerine oradaki cami ve külliyeye defnedildi.

TARİKAT SİLSİLESİ

1-Hz.Ali (r.a).V.H.40.M.660.(Necef)

2-Şeyh Hasan Basri (r.a).V.H.110.M.728.(Basra)

3-Şeyh Habib-i Acemi (k.s). V.H.120.M.737. (Basra)

4-Şeyh Davud-u Tai (k.s) V.H.165.M.781. (Bağdat)

5-Şeyh Maruf-u Kerhi (k.s). V.H.200.M.815. (Bağdat)

6-Şeyh Seriyyı Sakati (k.s). V.H.251.M.865. (Bağdat)

7-Şeyh Cüneyd-i Bağdadi (k.s). V.H.297.M.909. (Bağdat)

8-Şeyh Ebu Ali Rudbari (k.s). V.H.322.M.933. (Mısır)

9-Şeyh Ebu Osman el-Mağribi (k.s). V.H.372. M.982. (Endülüs)

10-Şeyh Ebu'l-Kasım Gürkani (k.s). V.H.450. M.1058

11-Şeyh Ebubekir En-Nessac (k.s) .V.H.474. M.1081

12-Şeyh Ahmed Gazali (k.s) İmam-ı Gazali'nin kardeşi (k.s) V.H.520.M.1126 (Bağdat)

13-Şeyh Ebu'l-Fazl Muhammed el-Bağdadi (k.s). V.H.531.M.1136

14-Şeyh Ebu Yazi El-Mağribi (k.s).(Endülüs)

15-Şeyh Ebu Said El-Endülüsü (k.s). V.H.589. M.1193 (Endülüs)

16-Şeyh Ebu Medyen Şuayb el-Endulisi (k.s). ***Medyeniyye Tarikat Piri.*** V.H.590.M.1193.(Tilmisan)

HALİFELERİ

Ebû Medyen (k.s)'in halifeleri Abdürrâzıkel-Cezûlî, Abdürrahîm el-Kınâî, Abdüsselâm b. Meşîş el-Hasenî ve Ebü'I-Haccâc Yûsuf b. Abdürrahîm el-Uksurî vasıtasıyla Kuzey Afrika'ya yayılan Medyeniyye'nin esasları ve tarihî gelişimi konusunda yeterli bilgi bulunmamaktadır. Ancak Ebû Medyen (k.s)'in tasavvuf anlayışı hakkında kendisinden feyiz alan Muhyiddin İbnü'l-Arabî (k.s)'nin eserleri ve özellikle el-Fütûhatül-Mekkiyye bu konuda ilk ve en önemli kaynaktır.Bu eserde kendisinden en çok söz edilen şeyh Ebû Medyen (k.s)'dir. İbnü'l-Arabî (k.s), ***"Günahkârlar nasıl hiç çekinmeden açıkça günah işliyorlarsa siz de öylece açıkça ibadet ediniz. Allah'ın size ihsan ettiği her türlü nimeti üzerinizde açıkça gösteriniz"*** diyen. Ebû Medyen (k.s)'i "ricâl-i zâhir"den sayar. *Cehrî zikrin esas olduğu Medyeniyye'de yemekten sonra iki rek'at nafile namaz kılmak tarikatın âdâbındandır.*

Halvette, ***"Lâ ilahe illallâhü vahdehû lâ şerîke leh lehü'l-mülkü ve Iehü'1-ham-dü ve hüve alâ külli şey'in kadîr"*** cümlesi vird olarak okunur.

AYRILAN KOLLAR

Medyeniyye tarikatı Abbâsiyye, Amûdiyye, Ay-derûsiyye, Dücâniyye, Haccâciyye, Mehdâviyye, Meşîşiyye, Meymûniyye, Sebtiyye, Tâziyye, adlı kollara ayrılmıştır. Bunların dışında Şâzeliyye, Ekberiyye, Cebertiyye, Yâfiiyye ve Senûsiyye gibi tarikatlar da Medyeniyye'nin kollan arasında zikredilmektedir. Bursalı Mehmed Tâhir, Şeyh Bedreddin Simâvî'nin Medyeniyye'den icazetli olduğunu söyler.

Kuzey Afrika'dan sonra İç ve Orta Afrika ile Ortadoğu'ya kadar yayılan Medyeniyye, zamanla başta Şâzeliyye ve Senûsiyye olmak üzere diğer tarikatlar içerisinde erimiş ve XIX. yüzyıla gelindiğinde mensupları yok denecek kadar azalmıştır. Hüseyin Vas-sâf bunun sebebini, başka tarikatlardan da icazetli olmaları dolayısıyla şeyhlerin Medyeniyye yerine diğer tarikatların adlarıyla anılmasına bağlar.

Medyeniyye tarihe karışmış olmakla birlikte pîrin etkisi hâlâ devam etmektedir. Pîr bugün dahi Tilimsân ve çevresinin manevî sahibi ve koruyucusu olarak kabul edilmekte, bütün Kuzey Afrika'da büyük saygı görmektedir.

ŞAZELİ TARİKATI
EBÜ'L-HASAN-I ŞAZİLÎ (k.s)
(D.H.592.M.1196-V.M.1258)

13.asırda yaşamış büyük İslam âlimlerindendir. Önce fen bilimlerine merak salmış ve bu alanda önemli bir birikime sahip olmuş, daha sonra tasavvufa yönelmiştir. Kuzey Afrika'da yaşamıştır, müntesipleri çok geniş bir alana yayılmıştır. Şazili tarikatının kurucusu olarak kabul edilmektedir. Soyu, Peygamber (s.a.v) Efendimizin torunu Hz. Hasan'a (r.a) dayandırılmaktadır. Asıl adı Ali'dir. Kendisine Nureddin lakabı da verilmiştir. Künyesi Ebü'l-Hasan Ali bin Abdullah bin Abdülcebbar Şazili şeklindedir. Ali, **H.592.M. 1196** yılında Tunus'un Şazile kasabasında doğdu. Doğduğu şehre nisbeten Şazilî ünvanıyla meşhur oldu.

EĞİTİM VE TASAVVUFA İNTİSABI

Eğitimine küçük yaştan itibaren memleketinde başladı. Fen ilimlerine ilgi duyarak bu alanda eğitim gördü. Özellikle kimya ile ilgili bilgiler üzerinde yoğunlaştı ve bu alanda önemli bir birikime sahip oldu. İlmi tahsil noktasında önemli bir gayret gösterdiği gibi, daha fazla bilgi sahibi olmak için Cenab-ı Hakk'a dua ve niyazda bulundu.

Müspet ilimlere ilgi duyan ve bu alanda yetişen Ali, bir süre sonra tasavvufa merak salmaya başladı. Manevi bir işaret üzerine tasavvufa yöneldi. Dini ilimler alanında da kendini yetiştirmek için birçok seyahatte bulunarak muhtelif ilim merkezlerini dolaştı. Dini ilimlerden tefsir, fıkıh, hadis, usul, nahiv, sarf ve lügat ilimlerini tahsil etti. Gittiği yerlerde bulunan âlimlerden dersler aldı. Bu çerçevede Irak'a bir seyahatte bulundu. Burada bulunan Ebü'l-Feth Vasıtî'nin sohbetlerine katılarak ilminden istifade etmeye çalıştı. Burada bir süre kaldıktan sonra hocasının tavsiyesiyle memleketine döndü.

Tasavvuf alanında Şerif Ebu Muhammed Abdüsselam İbn Meşiş-i Hasenî'(k.s) den büyük ölçüde istifade eden ve onun etkisinde kalan, ona intisab eden Ebü'l-Hasan, burada da ilmi ve ameli eğitimini devam ettirdi. Tam bir teslimiyetle hocasına bağlandı. ***Hocası, diline ve kalbine sahip olma, takva sahibi olmayanlara benzememe konusunda telkinlerde bulundu. Farzlarını yerine getirmeye devam etmesini tembihledi. Her hal ve hareketiyle İslamiyet'e uyma telkininde bulundu.*** Kasabasına döndükten sonra çok büyük sıkıntılarla karşılaşacağını ve asla Cenab-ı Hakk'ı unutup gaflete dalmaması ikazında bulundu. Cenab-ı Hakk'a kulluk vazifesini yerine getirmenin dışında halka, başka hiçbir şeyi hatırlatmasına gerek olmadığını söyledi.

Ebü'l-Hasan Ali (k.s), memleketine döndükten sonra öğrendiklerini insanlara anlatmaya ve onları doğru yola davet etmeye çalıştı. Kısa zamanda şöhretinin yayılması ve çevresinde büyük toplulukların oluşmaya başlamasına paralel olarak büyük baskılara maruz kalmaya başladı. Büyük sıkıntılar çekti. Bir süre sonra da memleketini terk etmek zorunda kaldı ve Mısır'ın İskenderiye şehrine hicret etti. Halk arasındaki itibarı giderek arttı. Birçok tanınmış âlim kendi ilminden istifade etmek ve kendisiyle görüşmek için yanına geldi. Devrin büyük âlim ve velileriyle sohbet etti. Bunlardan İzzettin b.Abdüsselam, Takiyüddin b.İbn-i Dakik-ül-İyd, Abdülazim Münziri, İbn'üs-Salah, İbn'ül-Hacib, Celaleddin b.Usfur, Nebihüddin ibn Avf, Muhyiddin b.Süraka ve Muhyiddin-i Arabi (k.s) Hazretlerinin talebesi El-Alem Yasin,Kadı'l-Kudat Bedreddin ibn Cem'a da onun sohbetlerinden istifade etti.

Ebü'l-Hasan, talebelerine ders verirken; gizli veya açıktan fiillerinde her zaman Allah'tan korkmalarını, her hal ve hareketlerinde, ibadetlerinde Peygamber (s.a.v) Efendimizin sahabelerine gösterdiği

istikamete uyup, bida ve sapıklıklardan sakınmalarını, bollukta ve darlıkta insanlardan bir şey beklememelerini, kanaatkâr olmalarını, hem sevinçli hem de kederligünlerinde Cenab-ı Hakk'a sığınmalarını tembihledi.

Şazili tarikatının kurucusu olarak kabul edilen Ebü'l-Hasan Ali'(k.s) Hazretlerinin tarikat kurmak amacıyla hareket ettiğine dair kesin bilgiler mevcut değildir. Kendisi, tabi olanlarına ve ilminden istifade etmek isteyenlere, dünyevi işleriyle dini ibadetlerini mezc edecek ve birlikte sürdürecek tarzda telkinlerde bulundu. Dünyevi işlerini tamamen bırakıp hizmetinde olmak ve sürekli yanında bulunmak isteyenlere, eskisi gibi dünyevi işlerini sürdürme telkininde bulundu. Maddi yardımlardan mümkün mertebe sakındığı gibi, idarecilerin dergâhlarına yardım etme tekliflerini de kabul etmeyerek geri çevirdi.

Ebü'l-Hasan Ali (k.s), müntesiplerine sünnete sıkı sıkıya bağlanmaları konusunda telkinlerde bulundu. Hal ve hareketlerine sünnete zıtlık teşkil etmeyecek şekilde yön vermelerini ve aykırı düşmemelerini tembihledi. Kendilerine ilham olunsa bile, bu duruma aykırı düşecek her türlü faaliyetin sünnete uygun hale getirilmesini istedi.

Şâziliye tarîkatı, silsile îtibâriyle Cüneydî olmakla berâber, rûhânî eğitime ağırlık veren bir tarîkattır. Nitekim Şeyh Hasan eş-Şâzilî mürîdlerine Allâh için fânî varlıktan ferâgati, her saat, her yer ve her şartta zikri (zikr-i dâim-hafî zikir) tavsiye eder, riyâzat ve halvete, âyin ve toplu zikre fazlaca rağbet göstermezdi. Tarîkat mensuplarına kendi hayâtları içinde tarîkatın rûhunu ve vazifelerini yerine getirmelerini telkin ederdi (Halvet der-encümen).

Riyâzat ve çile ile mürîdlerini nefsanî terbiyeye tabî tutan tarîkatlardan farklı olarak Şâzilîler, gâyet temiz giyinirler, dünyâ nîmetlerinden istifâdeden geri kalmazlar, iş ve meşgaleleri arasında nâfile ibâdet, dua, zikir ve evrad ile tevhîde erilebileceğine inanırlardı. Tarîkatın esası:"Tedbir ve tevessüle güvenmeden takdir ve tevekküle yönelmek, çevremizde olan her iş ve oluşta Cenâb-ı Hakk'ı müşâhede etmek"tir. ***(Harîrî-zâde Kemâleddin Efendi')***

Ebü'l-Hasan (k.s) insanlara, Cenab-ı Hakk'ın emir ve yasaklarını anlattığı vakitler dışında arta kalan zamanlarını ibadet

ederek geçirirdi. Hizbü'l-Bahr adlı tesbih ve dua kitabını okur veya okuturdu. Bunu okumanın dertlerden ve sıkıntılardan kurtulmaya vesile olduğunu belirtirdi. Yine ismi aktablar ve imamlar arasında zikredilerek, bunların keşfiyat ve müşahedatlarıyla ümmete gösterdikleri harika irşat ve kerametleriyle, aynı zamanda Peygamber (s.a.v) Efendimizin hakkaniyetine, doğruluğuna şahitlik edip imza bastıkları hatırlatılmaktadır (***Şualar, s. 542).*** Bu âlimler, her biri birer nurani yıldız gibi insanlık âlemini nurlandırmışlardır.***(Mesnevi-i Nuriye, s. 281).***

Şeyh Şâzilî (k.s), bizzat kendisi ve hâlefleri, İhyâ, Kûtü'l-Kulûb ve er-Riâye gibi tasavvufî eserlerin talim ettiği ahlâkî olgunluğu gerçekleştirmeye çalışmışlardır. Bu yüzden de Şâziliyye tarîkatının temel esasları şu şekilde tesbit edilmiştir:

1.Zâhirenve bâtınen Allâh'tan korkmak,

2. Söz ve fiillerde sünnet-i seniyyeye tam bağlılık,

3. Saâdet ve musîbet anında insanlardan bir şey beklememek,

4. Büyük-küçük her mes'elede Allâh'ın irâdesine tam teslîmiyet,

5. Sevinçte de, kederde de dâimâ Allâh'a sığınmak.

Şeyh Şâzilî (k.s) Hazretleri: ***"Bir kimse bizim hizbimizi bizim târif ettiğimiz şekilde okursa, bize olan şeyler ona da olur. Bizim üzerimize gelenler onun üzerine de gelir. Yâni o bizim dediğimizi yapar, bize hürmet ederse, biz de ona şefkat gösteririz ve vesîle-i merhamet oluruz."***Bu ifâdeler Şâzilî tarîkinin usûlünün evrâd ve ezkârdan ibâret olduğunu teyid etmektedir. Şâziliyye'de sekrden çok sahv ve temkine îtibâr edilmiştir. Bu yüzden nefsanî eğitim tarzını benimseyen tarîkatların insanı vecde getiren ilâhî ve mûsikîlerine Şâziliyye'de pek rastlanmaz.

Şeyh Şâzilî (k.s) Hazretleri, mâsivâ ile alâkanın sınırı ve halk içinde Hakk'a ulaşmanın yollarını şu ifâdelerle anlatıyor:"Bedenini dünyevî mihnet ve meşakkatların tesirinden sıyırıp rahatlattığın gibi, kalbini de nefsin hevâ ve hevesinin putlarından arındırarak

sükûnete erdir. Sonra da nasıl istiyorsan öyle yaşa!"***(Tıbyânü vesâil, II, 16)***

Ebü'l-Hasan Ali (k.s) Hazretlerinin değindiği hususlardan birisi Âdem (a.s) ın Cennetten ihracı konusudur. Bilindiği gibi, bu durum şeytanın desisesi ve yasak meyvenin yenmesinden sonra gerçekleşmiştir. Ebü'l-Hasan(k.s) bu konuda, "Ne şerefli bir günah ki, sahibini halifelik makamına eriştirmiş ve kıyamete kadar gelecek insanlara tevbenin meşru kılınmasına sebep olmuştur" ifadelerine yer vermektedir. Zaten Cennetten çıkarılmanın hikmeti insanoğlunun dünyaya imtihan edilmek üzere gönderilmesidir. Âdem (a.s) ın Cennetten ihracı ile ilgili meseleye açıklık getiren Bediüzzaman, bunun bir vazifelendirme olduğunu, insandaki kabiliyetlerin gelişmesinin sağlandığını, Cenab-ı Hakk'ın isimlerine ayna olan insandaki kabiliyetlerin inkişafları ölçüsünde buna hizmet ettiğini, dünyanın insanın kabiliyetlerinin inkişaf etmesine uygun bir şekilde yaratıldığını belirtilerek, konuyu açıklığa kavuşturmaktadır .***(Mektubat, s. 46-49).***

VEFATI

Şazili (k.s) Hazretleri defalarca Hacca gitti. **H.656.M.1258** senesinde son defa Hac yolculuğuna çıktığında yanında bulunan öğrencisine, yanına bir kazma, bir ibrik ve birde kâfur almasını emreder. Bunları niçin aldırdığını soran öğrencisine;"Hamisreye varınca anlarsın."buyurdu. Daha sonra öğrencisi şöyle anlatır; Sahrayi Ayzabda Hamisreye vardık. Şeyhim Ebu'l Hasan Ali Şazili (k.s) Hazretleri gusul abdesti alarak iki rekât namaz kıldı. Sonra seccadede ruhunu Cenab-ı Hakk'a teslim etti. Yanlarına aldıkları kazma ile kabrini kazarak, ibrikle su taşıdılar ve mübarek bedenini yıkadılar. Cenaze namazını kıldılar, kâfur konularak oraya defnettiler. Vefat ettiği yerin suyu tuzlu olduğundan bir şey yetişmezdi, Oraya defnedildikten sonra vücutlarının bereketiyle o yerin suyu tatlılaşarak güzel bir yer haline geldi. Devrin Memlûk Sultanı kabrini bir kubbe ile türbe hâline getirdi.

HALİFELERİ

Şâziliyye şeyhliğine Ebu'l-Hasan'dan sonra Ebu'l-Abbâs el-Mursî, onun yerine de Tâceddin İbn Atâullah el-İskenderânî geçti. 260 kısa vecîzeden oluşan Hikem-i Atâî bu zâta aittir. İslâm âleminde geniş bir şöhret kazanan bu eser ve müellifi, Şâziliyye'nin yayılmasında mühim rol

oynamıştır. Meşhur târih felsefecisi İbn Haldun da Şâzilî mensublarındandır.

Şâziliyye'nin en yaygın olduğu bölgeler Cezair, Tunus, Fas, Mısır ve diğer bâzı Afrika ülkeleridir. Osmanlıların son zamanlarında Türkiye'ye de Şeyh Zâfir vâsıtasıyla gelmiştir. Nitekim Abdülhamid Han'ın bu zâta müntesib olduğu rivâyeti vardır. Son zamanlarda Şâzilî mensupları Avrupa'da da büyük bir nüfûz kazanmışlardır. Bugün Mısır'da en yaygın tarîkat Şâziliyye'dir.

Kuzey Afrika toplumlarının bağımsızlık mücadelelerinde Şazeliyye tarikatının çok olumlu roller oynadığı biliniyor.

HİKMETLİ SÖZLERİ

Şazelî (k.s) Hazretleri buyuruyorlar ki: Bizim yolumuz. Ruhbanlık yolu değildir.

Ve hattâ ne arpa ekmeği yiyerek geçinmek ve ne de hurma ile doymak... Tuttuğumuz yol: Aradığımızı bulabilmek için Cehâb-ı Hakkın emir ve yasaklarına sabırla devam etmekdir.

Şazelî Hazretleri buyuruyorlar ki: Âsi ve Fâsik kimseler de olsa, mü'minlerin topluluğundan ayrılma... Ve onlar üzerinde şer'î hududu tatbik et. Onlar. Uyarmak için içlerinden yaramazları at... Fakat bütün bunları yaparken niyetini hâlis eyle. Senin bu hareketin mü'minlerin yararı ve Hakkın rızası için olsun.

Şazelî Hazretleri yine buyuruyorlar ki: Bir gün hatifden bir nida geldi, şöyle deniyordu:"Daha sen ne zamana kadar sözü-sohbeti asılsız kimselerle oyalanıp duracaksın? Bırak başkalarını, bana gel! İşiten benim... Uzak değil, yakınım da... Benim tarifim ve öğretip anlatmam evvel ve ahir ilmine karşı sana gânilik ihsan kılar.Onlara ihtiyacın olmaz.. Fakat Rasûl ve nebilerin ilmi bunun dışında. Zira onlara kavuşman kabil değil..."

Yine **Şazelî Hazretleri** buyuruyorlar ki: Şu dört şey var ki, onlar bir insanda mevcut olduğu müddet ona ilmin bir faydası olmaz:

1-Dünyaya aşırı bağlılık.

2-Ahireti hatırdan çıkarmak,

3-Fakir olmaktan korkmak.

4-insanlardan korkmak.

Şu da Şazeli (k.s) Hazretlerinin hikmet dolu sözlerinden biri; Kim ki; kalbini gaflete daldırır, dinini boşa giderir. Ve Kim ki; halkla meşgul olur, dinini oyuncak eder.

Şeyh Şazelî Hazretleri anlatıyor: Ulema; yâni velayet halini bulmamış olan âlimler tedbir alır. Onların seçme kabiliyetleri vardır. Bakar ve arzu ettiklerini seçip alırlar. Cenâb-ı Hakkın salih kulları daha bir başka türlüdür. Bunların cesedi, her ne kadar gerekli olduğu mahalle yerleşmiş ise de, esrarında bir soğuk ve çekişme hali vardır. Bunlarda bir değişiklik icap ettiği zaman hallerinin ancak Evliyaullahdan bir zata açılması gerekir.

Hak Tealânın velî kullarına gelince; Onlar O'nunla olduklan için onun zatından başka hiçbir şeye ihtiyaçları yoktur. Hızır (a.s) ı gördüm. Ya Ebel Hasan Cenâb-ı Hâk lûtf-u cemilini sana yoldaş etti. Kalsan da gitsen de o senin refikindir, buyurdu.

BABA TARAFI SOY ŞECERESİ

1-Hz.Ali(r.a)V.H.40.M.660.(Necef)
2-Hz.Hasan(r.a)V.H.50.M.670.(Medine)
3-Oğlu Şeyh Şerif Hasan'ül-Müsenna(r.a)
4-Oğlu Şeyh Şerif Muhammed(k.s)
5-Oğlu Şeyh Şerif İsa(k.s)
6-Oğlu Şeyh Şerif Muhammed(k.s)
7-Oğlu Şeyh Şerif Ahmed(k.s)
8-Oğlu Şeyh Şerif Ali(k.s)
9-Oğlu Şeyh Şerif Battal(k.s)
10-Oğlu Şeyh Şerif Verdi(k.s)
11-Oğlu Şeyh Şerif Yüşa(k.s)
12-Oğlu Şeyh Şerif Yusuf(k.s)
13-Oğlu Şeyh Şerif Kussay(k.s)
14-Oğlu Şeyh Şerif Hatim(k.s)
15-Oğlu Şeyh Şerif Hürmüz(k.s)
16-Oğlu Şeyh Şerif Tamim(k.s)
17-Oğlu Şeyh Şerif Abdülcebbar(k.s)
18-Oğlu Şeyh Şerif Abdullah(k.s)
19-Oğlu Şeyh Şerif Ebu'l-Hasan Ali Şazili (k.s) ***Şazeliyye Tarikat Piri.*** V.H.656.M.1258. (Hamisre. Mısır)

TARİKAT ŞECERESİ

1-Hz.Ali(r.a)V.H.40.M.660.(Necef)
2-Hz.Hasan(r.a)V.H.50.M.670.(Medine)
3-Şeyh Muhammed Cabir(k.s)
4-Şeyh Said Mervani(k.s)
5-Şeyh Muhammed Fetih Suudi(k.s)

6-Şeyh Said Kuddusi(k.s)
7-Şeyh Ebu Muhammed Said(k.s)
8-Şeyh Ebu Kasım Mervani(k.s)
9-Şeyh Ebu İshak İbrahim Basri(k.s)
10-Şeyh Zeyneddin Mahmud Kazvini(k.s)
11-Şeyh Şemseddin Muhammed(k.s)
12-Şeyh Taceddin Muhammed(k.s)
13-Şeyh Nureddin Ebu'l-Hasan Ali(k.s)
14-Şeyh Fahreddin(k.s)
15-Şeyh Takıyiddin Fakr(k.s)
16-Şeyh Abdurrahman Medeni(k.s)
17-Şeyh Şerif Ebu Muhammed(k.s)
18-Şeyh Abdüsselam bin Meşiş Haseni(k.s)V.H.625.M.1227.
19-Şeyh Şerif Ebu'l-Hasan Ali Şazili(k.s).***Şazeli Tarikat Piri.*** V.H.656.M.1258.(Hamisre-Mısır)

Şazeli Tarikat Şeceresi yine iki koldan, biri Ebu Medyen Şuayib el-Endülüsü (k.s) ile Hasan Bsri (r.a) ile birde Hz.Hüeyin (r.a) ile Hz.Ali (r.a) ya ulaşmaktadır.

ŞAZİLİ TARİKATINDAN AYRILAN KOLLAR

1-Ensariyye,2-Ahmediyye,3-Hafiniyye,4-Suyutiyye kolları bugünde devam etmektedir***.(Geçmişten Günümüze Tarikatlar ve Silsileleri c.3 s.176-179.Tabakatül Evliya s.451.Tabakatül Kübra c.2 s.4.Mu'cemül Müellifin c.7 s.137.Hadikatül Evliya ks.4 s.4.Sefineyi Evliya c.1 s.246-247.)***

MEVLEVİYYE TARİKATI
MEVLANA CELALEDDİN-İ RUMİ (k.s)
(D.H.604.M.1207–V.H.672.M.1273)

Devrinin büyük velilerinden, âlim Mevlevi tarikatının kurucusudur. İsmi Muhammed lakabı Celaleddin olup Mevlana nisbesiyle meşhur olmuştur. Hüdavendigar, Sultan'ül-Aşıkin, Sultan'ül-Mahbubin, Molla'yı Rum, Molla Hünkâr gibi lakablarıyla anılır. Babası Belh Şehrinin ileri gelenlerinden olup, sağlığında "Bilginlerin Sultânı Sultan'ül-Ulema adıyla meşhur âlim, veli " ünvanını almış olan Hüseyin Hatibî oğlu Muhammed Bahâeddin Veled'tir. Soyu Hz.Ebubekir Sıddık (r.a) Hazretlerine ulaşır. Annesi Belh Emiri Rükneddin'in kızı Mümine Hatun'dur. Hz.Ali (r.a) soyundandır.

Mevlâna **30 Eylül 1207** yılında bugün Afganistan sınırları içerisinde yer alan Horasan Ülkesi'nin Belh şehrinde doğmuştur.

Sultânü'I-Ulemâ Bahaeddin Veled (k.s), bazı siyasi olaylar ve yaklaşmakta olan Moğol istilası nedeniyle Belh'den ayrılmak zorunda kalmıştır. Sultânü'I-Ulemâ 1212 veya 1213 yılllarında aile fertleri ve yakın dostları ile birlikte Belh'den ayrılmış, ilk durağı Nişâbur olmuştur. Nişâbur şehrinde tanınmış mutasavvıf Ferîdüddin Attar (k.s) ile karşılaşmış, küçük yaşına rağmen Mevlâna burada Ferîdüddin Attar'ın ilgisini çekmiş ve takdirlerini kazanmıştır. Feridüddin Attar (k.s) Hazretleri kendisinin yazdığı Mantık'u Tayr adlı eserini Mevlanaya hediye eder.

Sultânü'I Ulemâ Nişabur'dan Bağdat'a ve daha sonra Kûfe yolu ile Kâ'be'ye hareket eder. Hac farîzasını yerine getirdikten sonra, dönüşte Şam'a uğrar. Şam'dan sonra Malatya, Erzincan, Sivas, Kayseri, Niğde yolu ile Lârende'ye (Karaman) gelirler. Karaman'da Subaşı Emir Mûsâ'nın yaptırdıkları medreseye yerleşirler.

1222 yılında Karaman'a gelen Sultânü'l-Ulemâ ve ailesi burada 7 yıl kalırlar. Mevlana (k.s) nın annesi Mümine Hatun ve ağabeyi Muhammed Alaaddin Karaman'da vefat eder. Mevlâna 1225 yılında Şerefeddin Lala'nın kızı Gevher Hatun ile Karaman'da evlenir. Bu evlilikten Sultan Veled ve Alâeddin Çelebi adlı iki oğlu olur. Yıllar sonra Gevher Hatun'u kaybeden Mevlâna bir çocuklu dul olan Kerrâ Hatun ile ikinci evliliğini yapar. Mevlâna'nın bu evlilikten de Muzaffereddin ve Emir Âlim Çelebi adlı iki oğlu ile Melike Hatun adlı bir kızı dünyaya gelir.

EĞİTİMİ VE TASAVVUFA İNTİSABI

Mevlânâ (k.s)'nın ilk hocası babasıdır. Babasının vefâtından (638/1240) sonra onun halîfelerinden Burhâneddin Muhakkik Tirmizî (k.s)' den eğitimini tamamlamış, medresede müderris ve vâiz iken 642/1244'de Konya'da Pirinçciler Hanı kapısında karşılaştığı Şems-i Tebrizî (k.s) vâsıtasıyla gönlündeki aşk ateşini tutuşturmuştur. Babası vâsıtasıyla Kübreviyye tarîkatına mensub olan Mevlânâ, Şems ile aşk ve cezbe yolu olan tarîk-i şuttâra girmiştir. Şems'den sonra Mevlânâ Selâhaddin Zerkûbi ile dost ve arkadaş olmuş, Hüsameddin Çelebi'Onun Mesnevî adlı âbide eserine kaynaklık eden insan olmuştur.

Bu yıllarda Anadolunun büyük bir kısmı Selçuklu Devleti'nin egemenliği altında idi. Konya'da bu devletin baş şehri idi. Konya sanat eserleri ile donatılmış, ilim adamları ve sanatkârlarla dolup taşmıştı. Kısaca Selçuklu Devleti en parlak devrini yaşıyordu ve Devletin hükümdarı Alâeddin Keykubâd idi. Bu sultan Sultânü'I-Ulemâ Bahaeddin Veled'i Karaman'dan Konya'ya davet etti ve Konya'ya yerleşmesini istedi.

Bahaeddin Veled (k.s), Sultanın davetini kabul etti ve Konya'ya 3 Mayıs 1228 yılında ailesi ve dostları ile geldiler. Selçuklu Sultanı kendilerini muhteşem bir törenle karşıladı ve Altunapa (İplikçi) Medresesi'ni ikametlerine tahsis ettiler. İki sene sonra Şeyh Bahaaddin Veled (k.s) Hazretleri 83 yaşında**, H.628.M.1230**'da Konyada vefat etti**.**

Mevlana (k.s) Hazretleri babasının vefatında 24 yaşında idi. Babasının vekili ve halifesi olan Şeyh Seyyid Burhaneddin (k.s) Hazretlerinin derslerine katılmaya devam etti.9 sene boyunca şeyhinin sohbetlerinde yetişti. Nefsini terbiye etti, "Mana sultanı" oldu. Şeyhi Kayseriye gidince, şeyhi onu ilim tahsilini tamamlaması için Şam'a gönderdi. Mevlana Şam ve Halep medreselerinde zamanın büyük âlim ve velileriyle tanıştı. Bunlardan Şeyh Muhyiddin-i Arabî (k.s) , Şeyh Kemaleddin bin Adım (k.s), Şeyh Sadeddin Hamavi (k.s),Şeyh Osman Rumi (k.s),Şeyh Evhadeddin Kirmani (k.s),ve Şeyh Sadreddin Konevi (k.s) Hazretlerinin sohbetlerinden yararlandı. Eğitimini tamamlayıp Şeyhinin yanına Kayseriye döndü. Daha sonra şeyhinin emri üzerine Konya'da irşad hizmetlerine başladı. Şeyhinin vefat haberi H.644.M.1265. üzerine Kayseriye tekrar döndü. Şeyhinin kabrini ziyaret edip Kur'an okuyup dua etti. Şeyhinin vasiyetini yerine getirdi. Şeyhinin kitaplarını alarak Konya'ya döndü. Medresede ve camide irşad ederek insanların gönül dünyalarını aydınlatmaya, binlerce arayış içinde olan insanlara ışık oldu.

Mevlana Celaleddin-i Rumi (k.s) Hazretlerinin manevi terakkisinde muhakkakki Şemsi Tebrizi (k.s) Hazretlerininde önemli bir yeri olmuştur. Şems-i Tebrizi Makalat adlı eserindede belirttiği gibi Cenab-ı Hakk'a bir duasında***"Allahım beni velilerinle tanıştır."***diye duasından sonra rüyasında***,"seni bir veliye yoldaş edelim"***denildiğini, onun nerede olduğunu sorduğunda, o velinin anadoluda olduğunu, ancak tanışma vaktinin gelmediğini, vakti gelince kendisine bildirileceği söylenir.

Mevlana için 38 yaşında Tebrizli Şems (k.s) ile tanışması, onun Allah aşkını daha da coşturdu. Velilerin Sultanı denilen Tebrizli Şems (k.s), devrinin bütün bilgilerine sahip bir dervişti. Bir yere bağlanıp kalamadığı için ***"Şems-i Perende"*** yani ***"Uçan Şems"*** diye de anılırdı. Bu kadar çok gezmesinin nedeni ise kusursuz, tertemiz Muhammedi yolda, yaşayan bir sahabe gibi lekesiz, tertemiz bir şeyh aramasıydı. Çeşitli âlimler, şeyhler görmüş, ama hiçbirinde aradığını bulamamıştı. Menfaat ve gösteriş peşinde koşan şeyhlerden daima kendini uzak tutan 60 yaşındaki Şems, en sonunda aradığı şeyhi Konya'da bulmuştu.

ŞEMS İLE MEVLANA BULUŞMASI

İlk olarak Tebriz'de buluşan Mevlana ile Şems'in ikinci buluşmaları Konya'da oldu. Mevlana artık kemale ermiş bir dervişti. O süreçte Mevlana ile Şems, çok yakın iki dost oldu. Mevlana Şems'in aynasında gördüğü kendi eşsiz güzelliğine âşık oldu. "***Mevlana'nın Şems'e karşı olan sevgisi, Allah'a olan aşkının ölçüsüdür. Çünkü Mevlana, Şems'te Allah cemalinin parlak tecellilerini görüyordu. Mevlana açılmak üzere bir güldü. Şems ona bir resim oldu. Mevlana bir aşk şarabı idi, Şems ona bir kadeh oldu."***

Mevlananın olgunlaşması için manevi bir emir üzerine Şam'dan Konya'ya gelmiş. Buluşmuşlar, Karşılaştıklarında uzun bir müddet konuşmadan birbirlerine bakıp süzmüşler, Sonra Şems (k.s) söze başlayarak Bayazid-i Bestami (k.s) nin, Hz.Peygamber (s.a.v) Efendimizin kavunu nasıl yediğini bilmediği için ona bağlılığı sebebiyle ömrü boyunca hiç kavun yemediği halde,"***Kendimi tesbih ederim, şanım yücedir." "Cübbemin içinde Allah'dan başka kimse yoktur."***gibi sözler ettiğini, Peygamber (s.a.v) Efendimizin ise***, "Bazan gönlüm bulanır da o sebeble ben Allah'a hergün 70 defa istiğfar ederim"dediğini ve bunları nasıl yorumlamak gerektiğini sorar.*** Mevlana (k.s) Hazretleride; Bayazid Bestami (k.s) Hazretleri kamil velilerden olmakla birlikte çıktığı Tevhid makamının yüceliği kendisine gösterilince bu sözleri söyledi.Peygamber (s.a.v) Efendimiz ise hergün 70 makam geçtiğini,ulaştığı makamın yüceliği yanında bir önceki makamın küçüklüğünü görünce daha önce o kadarla yetindiğinden dolayı istiğfar etmiştir.Bu cevabı çok beyenen Şems (k.s) ayağa kalkarak Mevlanayı kucaklamış işte aradığımı buldum demiştir.***(Risale sipahsalar s.126-127.Diy.Vkf.İsl.Ans.c.29 s.443)***

Mevlana (k.s) Hazretleri Şems (k.s)i evinde misafir etmiş, hizmetinde bulunmuş, günlerce süren sohbet toplantıları, dışarı hiç çıkmamaları dedikodulara sebeb olmuş birçok hasta ruhlu insanların ortalığı karıştırmasına neden olmuştu. Bu konuşmalardan incinen Şems (k.s), Konya'yı terk etme kararı alır ve Mevlana'nın tüm ısrarlarına rağmen Konya'dan ayrılıp, Şam'a gider. Mevlana Şeyhinin gidişine ve dedikodulara çok üzülmüş bu ayrılığa dayanamayıp oğlu Sultan Veledi Şam'a göndererek hocasını ikna edip geri getirmesini söylemiş, bunun üzerine Şems-i Tebrizi (k.s) Hazretleri Konya'ya geri dönmüş. Mevlana (k.s) Hazretlerinin evine misafir olmuş, eskisi gibi kaldıkları yerden sohbetlerine devam etmişler, günlerce evden dışarı çıkmamışlardır. Bu durum tekrar bozguncuların fitnesine neden olmuş, Şems-i Tebrizi (k.s) Hazretlerine suikast düzenleyip, bir gece yarısı evinin kapısını çalarak dışarı çıkmasını sağlamışlar, çıktığındada şehit ederek cesedini götürüp bir kuyuya atmışlardır.

Şems (k.s) Hazretlerinin eve geri dönmeyişi. Mevlana (k.s) yı ve hane halkını tedirgin etmiş, Şems (k.s) i aramaya başlamışlar, fakat günler süren aramadan bir netce alamamışlardı. Bir gece rüyasında Sultan Veled (k.s) Şems (k.s) in cesedinin bir kuyuda olduğunu görür, bu rüyayı babsı Mevlana (k.s) ya anlatır. Bunun üzerine gittikleri kuyuda Şems (k.s) in cesedini bulmuşlar ve oraya defnetmişlerdir. H.645.M.1247.

Şeyhinin şehadetinden bir müddet sonra talebe ve cemaate ders ve nasihatlere yeniden başlar. Bu arada ilahi aşk ve nuru anlatan 24.000 beyitlik Mesnevi Şerifi ilk 18 beytini bilhassa kendisi yazar diğer beyitleride öğrencisi Hüsameddin Çelebiye yazdırır. Ayrıca 48.000 beyitlik Divan-ı Kebiri yazdırır.

Mevlana Celaledin-i Rumi (k.s) Hazretlerinin dini, tasavvufi düşüncesinin kaynağı Kur'an ve Sünnettir."Canım tenimde oldukca, ben Kur'an-ın kölesiyim. Seçilmiş Muhammed Muhtar'ın yolunun toprağıyım"der.

"Ben pergel gibiyim, bir ayağımla şeriat üstünde sağlamca durduğum halde öbür ayağımla yetmişiki milleti dolaşırım"diyerek bir Müslüman olarak insanlığı kucakladığını belirtmiştir. **Cehri zikri esas almış**, vefatından sonra oğlu Sultan Veled tarafından tarikat bir disipline sokulup, kuralları, nizam ve intizamı sağlanmıştır.

Osmanlı Devleti zamanında en yaygın tarikatlardan birisidir. Devlet erkânı ve kültür seviyesi yüksek rical tarafından daha çok ilgi görmüş birçok insanın gönül dünyasını aydınlatmıştır.

Cumhuriyet döneminde Tekke ve Zaviyelerin kapatılmasından sonra, bütün tarikatlarda olduğu gibi Mevlevi tarikatıda büyük bir darbe almış, ancak Mevlana (k.a) yı anma gecelerinde zikir ayinleri yapılır olmuş, son dönemde dahada istismar edilerek düğünlerde derneklerde açılış merasimlerinde, turistlere gösteri olarak olur olmaz heryerde yapılmaya başlanmıştır. Bu durum gerçek müntesiblerini üzmekte, Mevlana (k.s) Hazretlerinin felsefesine uymamaktadır.

Mevlevîlik, Mevlânâ'dan sonra onun soyundan gelen ve "Çelebi" unvanı verilen şeyhlerce devam ettirilmiştir. Özellikle "kalem efendisi" denilen devlet memurları, tahsilli ve sanattan anlayan kişiler, Mevlevi tarîkatına ilgi duymuşlardır. Mevlevîlik kuruluşundan bu yana en yaygın tarîkatlardan biri olma özelliğini korumuştur. Konya'dan sonra başta İstanbul olmak üzere Şam, Hâlep, Kâhire, Bursa, Balkanlar ve Kırım gibi Osmanlı ülkesinin önemli merkezlerinde Mevlevî dergâhları ve mensupları her devirde bulunmuştur. Osmanlı sultanları da Mevlevîliğe ilgi duymuşlar, zaman zaman Çelebilerden kılıç kuşanmışlardır. III. Selim gibi Mevlevî muhibleri de çıkmıştır. Mevlevîliğin merkezi Konya'daki Mevlânâ âsitânesidir. Tarîkatın yaygın bulunduğu yerlerde mevlevîhâneler vardı. Mevlevîhâneler, diğer tarîkatların tekke ve zâviyelerinden daha büyük olurdu. Bunun sebebi tarîkattaki semâ âyininin büyük mekânlara ihtiyaç göstermesiydi. Mevlevî dergâhları, Mesnevî okunan, zikir ve semâ yapılan eğitim merkezleri olduğu kadar, mûsîki ve hüsn-i hat gibi güzel sanatların da meşk edildiği mahâllerdi.

Mevlevîliğin en önemli iki özelliği semâ ve çiledir. Semâ, dönerek yapılan Mevlevî âyinidir. Mevlevî âyin ve semâında ney ve kudüm gibi mûsikî âletlerine de yer verilmiştir. Mevlânâ'nın Mesnevî'sinin ilk onsekiz beytinde insan-ı kâmilden kinaye olarak anlattığı "ney" Mevlevîlikte ayrı bir önem kazanmıştır.

Mevlevîlikte çile 1001 günlük bir süredir. Çile çıkarılan Mevlevî dergâhlarına âsitâne adı verilirdi. Çile

sırasında hizmette bulunanlara "çilekeş", çilesini tamamlayanlara "çile çıkarmış", çileyi tamamlamadan yarıda bırakanlara "çile kırgını" denirdi. Çilesini tamamlayan derviş "Dede" unvanı almaya hak kazanırdı.

Mevlevîlik diğer tarîkatlardan farklı olarak şubesi olmayan tarîkattır. Tarîkatte sâdece Veled ve Şems kolu diye ikili bir tasnif yapılmıştır ki bu da tamamen meşreb farklarını ifâde eder. Şems kolu aşk ve cezbe doludur. Veled kolu ki Mevlânâ'nın oğluna bağlıdır, daha zâhidâne bir tavra sâhiptir.

Mevlânâ ve Mevlevîlik'in kültür târihimizde önemli bir yeri vardır. Özellikle iyi eğitim görmüş yabancıların bu yolla ihtidâ ettikleri sıkça görülmektedir. Mevlânâ, geniş ufku ve kucaklayıcı düşünce tarzı ile her devirde ilgi uyandırdığından, tekkelerin kapatılmasından kısa bir süre sonra Mevlânâ türbesi müze olarak açılmış; semâ gösterilerine müsâmaha ile bakılmıştır.

Tüm dünyada büyük ilgi gören Mevlevi seması sırasında, dervişlerin kendi eksenleri çevresinde dönüşleri tarikatın estetik tarafını ortaya koyuyor. Göktürk kabartmalarında döner şekilde nakşedilen insan figürleri ve Mısır kabartmalarındaki M.Ö. 5 bin yıllarına ait olduğu sanılan neyzen şekilleri, sema ve Ney'in tarihçesi hakkında bilgi veriyor. Hatta Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v)'in huzurunda 'sema eder' şekilde raks eden Cafer-i Tayyar (r.a)'a sessiz kalması, Tayyar'ın hareketini onaylaması olarak nitelendiriliyor.

TÖREN HALİNE GELDİ

Mevlana'nın ne zaman ve niçin sema ettiğine dair herhangi bir bilgi yok. Mevlana' (k.s) nın dergâhta, evde, çarşıda, bazen de ders sırasında aşka gelip herhangi bir kurala tabi olmadan içinden geldiği gibi sema ettiği biliniyor. Mevlana'nın, Tebrizli Şems'in kaybolmasının ardından kendisine halef seçtiği Kuyumcu Selahaddin'in dükkânının önünden geçerken duyduğu çekiç darbelerindeki ritimle aşka gelip sema ettiği de belirtiliyor. Sema etmek, Mevlana'nın ölümünden sonra tarikat haline gelen Mevleviliğin sembolü olarak kabul ediliyor. Yapılan düzenlemelerle müzikle birleşen ve belli kurallara bağlanan Sema gösterileri, Mevleviler'de zamanla tören halini aldı.

HER ŞEYİN ANLAMI VAR

Sema'nın yapıldığı alana 'Semahane' deniyor. Mevlevilik'te semahanenin şeklinden, üstüne oturulan postların renklerine, semazenin giydiği her giysiden, yaptığı her harekete kadar hepsinin bir anlamı var. Semahane'nin daireselliği, evreni sembolize ediyor. Mevlevilik'te, şeyhin oturduğu kırmızı post Mevlana'nın makamı sayılıyor. Güneş akşam batarken gökyüzü nasıl kırmızı olursa, Mevlana da güneş batarken vefat etmiştir. Postun kırmızı rengi 'vuslat'- ı yani Allah'a kavuşmayı anlatır. Mevleviliğe yeni girenlerin oturduğu post siyah olur. Siyah renksizliğin rengidir, tevhidi temsil eder, bütün renkleri içinde barındırır. Derviş bilgilenip yol alınca beyaz renkli posta oturmaya hak kazanır. Semazenlerde insanın kötü huylarının, yani nefsinin mezar taşını sikke, nefsinin kefenini tennure, nefsini de üstüne giymiş olduğu hırka simgeliyor. Semazen semaya başlarken hırkasını çıkarır ve manevi temizliğe adım atmış olur.

Semazenin, kollarını çapraz bağlı olarak duruşu Allah'ın birliğini ifade eder. Semazen, kollarını iki yana açarak sağdan sola dönerken evreni kalbiyle kucaklar. Gökyüzüne dönük olan sağ eli ile Allah'tan aldığını yeryüzüne dönük olan sol eli ile halka dağıtır. Ayrıca semada, semazenin Allah'ta yok oluşu da vurgulanır. Sema töreni Mustafa Itri Efendi'nin bestelediği 6 peygamberi öven Na't-ı şerif ile başlar.

HAK'TA YOK OLUŞ

Allah'ın kâinatı yaratışındaki "Ol" emrini sembolize eden Kudüm sesinin ardından ilahi nefes olan ney sesi duyulur. Böylece evreninin oluşumu ve can buluşu anlatılır. Şeyhin önderliğindeki semazenler, semahane'nin etrafında bir yol izleyerek yürür. Her bir dairenin ilk yarısı maddi dünyayı, ikinci yarısı manevi dünyayı sembolize eder. Semazen nefis sembolü olan hırkasını çıkarır ve şeyhinden izin alarak semaya başlar. Dört selam'dan oluşan semayı Celaleddin Bakır Çelebi, "Semkulun hakikate yönelip akılla - aşkla yücelip, nefsini terk ederek Hak'ta yok oluşu ve olgunluğa ermiş kâmil bir insan olarak tekrar kulluğa dönüşüdür" diye özetler. Sema talimine yeni başlayan "Can", önce çıplak ayakla "Sema talim çivisi"nin veya "Semmeşk tahtası"nın yanına gelir ve önce çiviyi öper. Sonra bir miktar tuzu, parmaklarının arasını pişirsin ve yara olmasını önlesin diye çivinin bulunduğu yere döker. Sonra ayağa kalkar, sol ayağının başparmağı ile yanındaki parmağının arasına talim çivisini yerleştirir. Dökülen tuz, sol ayağının dönüşü sırasında rahat kalkmasını da sağlar.

Semazenin sol ayağına 'direk', sağ ayağına ise 'çark' denilir. Direk denilen sol ayak yerinden hiç kaldırılmaz ve diz hiç bükülmez. Semazen sol ayağı sabit kalmak üzere vücudunu döndürür. Buna 'Çark' denir. Yeni öğrenenler 180 derecelik dönüşler yaparken, ilerleyen zamanlarda semazenler 360 derecelik çark yapar.

KONYA MERKEZ

Bugün dünyada 134 Mevlevihane var. Bunlar arasında Konya Mevlevi Asitanesi, Yenikapı Mevlevihanesi, Üsküdar ve Gelibolu Mevlevihaneleri başta geliyor. Konya Mevlevihanesi'nde Mevlana'nın babası Bahaüddin Veled'in kabrinin yapıldığı gül bahçesi zamanla bugünkü haline geldi. Daha sonra Mevlana vefat edince babasının başucuna gömüldü. Ardından saray burayı türbe haline getirdi. Mevlana'nın cesedinin mahzende olduğu biliniyor. Onu, üst kattaki sanduka sembolize ediyor. Mevlana türbesine zamanla yakınları ve ailesi de defnedildi ve türbe bugünkü halini aldı. 6 bin 225 metrekarelik Mevlana Asitanesi'ne Dervişan Kapısı'ndan giriliyor. Asitane'de 18 hücre bulunuyor. Toplantıların yapıldığı mekâna da 'Meydan-ı Şerif' deniyor. Asitanede iki tane de mutfak bulunuyor. Canlar Odası'nın da bulunduğu mutfaklarda tarikata girmek isteyenler kontrol ediliyor. Şeyhlerin kaldığı Çelebi Dairesi 'Niyaz Penceresi' olarak da biliniyor. Bugün Mevlana Müzesi, İhtisas Kütüphanesi olarak kullanılıyor.

Mevlana yaşadığı dönemde hiçbir zaman kendini bir şeyh ve tarikat Piri olarak görmedi. Mevlana'nın fikir ve düşünceleri, onun ölümünden sonra belli kurallara ve bir bütün olarak tarikata dönüştü. Ölümüne kadar Mevlana'nın yanından hiç ayrılmayan Sultan Veled, babasından boşalan makamı reddetti. Mevlana da, Mesnevi'nin yazılmasına sebep ve aracı olan Hüsameddin Çelebi'yi makama uygun gördü. Hüsameddin Çelebi, Mevlana'dan boşalan makama otursa da Sultan Veled'in fikirleri doğrultusunda hareket ediyordu. Mevlana türbesi üzerinde yer alan Yeşil Kubbe'yi o inşa ettirmiş ve bugünkü şeklinin ilk temellerini atmıştı. Aynı zamanda Mevlana'nın mürit ve dostlarını da etrafında toplayarak irfan meclislerinde Kur'an-ı Kerim ve Mesnevi okutuyordu. Bu usul zamanla Mevlevi'nin ana özelliklerinden biri oldu.

OĞLU KURUMSALLAŞTIRDI

Hüsameddin Çelebi 11 yıl posta oturduktan sonra vefat etti. O ölünce yerine 58 yaşındaki Sultan Veled geçti. 28 yıl makamda hizmet veren Sultan Veled döneminde mürit ve dostlar arttı, sarayla olan

ilişkiler kuvvetlendi, sema, müzik ve Mesnevihanlık usulleri belli bir düzene sokularak kurumsallaşmanın temelleri atıldı. Sultan Veled öldüğünde Mevlevilik'in esasları büyük ölçüde belirlenmişti. Sultan Veled'den sonra posta oturan Ulu Arif Çelebi Mevleviliği yaymak için Karaman, Beyşehir, Akşehir, Afyon, Amasya, Niğde, Sivas, Tokat, Birgi, Denizli ve Tebriz'de Mevlevihaneler kurulmasını sağladı. Ulu Arif Çelebi'den sonra posta oturan kardeşleri Şemseddin Abid ve Hüsameddin Vacid ise Anadolu'daki siyasi karışıklıklar nedeniyle Mevleviliği yayma imkânı bulamadı.

YENİ YAPILANMA

Daha sonra posta Çelebi oturdu. Posta oturanlardan Adil Çelebi Sultan Veled'den sonra fazla bir değişikliğe uğramayan semayı aslına sadık kalarak yeniden yapılandırmış, tarikatın usullerini de gözden geçirerek yeni bir oluşum yoluna gitmiştir. Tabii ki bu oluşumdakendi döneminde yaygınlaşıp kurumsallaşmaya başlayan Bektaşilik, Halvetilik ve Kadirilik gibi tarikatlardan Mevleviliği ayırma fikri önemli bir etken. Cemaleddin Çelebi dönemi ise Mevlevilik kadar Konya ve Anadolu tarihinin de önemli köşe taşlarının konulduğu bir çağ oldu. Mevlevilik Konya'nın Osmanlı topraklarına katılmasıyla Afyon, Denizli, Kütahya, Bursa, Muğla, Isparta, Burdur, Aydın, İzmir, İstanbul ve çevresinde yayıldı. Mevlana'nın torun Mutahhara Hatun'un kızı Devlet Hatun'un oğlu olan Yıldırım Beyazıd Mevleviliğe büyük destek verdi. Yavuz Sultan Selim ve Kanuni Sultkan Süleyman'da doğuya sefere çıktıklarında mutlaka Mevlevi Asitanesi'ne uğrardı.

ESERLERİ

1-Divan- Kebir,
2-Mesnevi,
3-Fîhi mâ fih,
4-Mecalis-i Seb'a,
5-Mektubat,
6-Evrad-ı Kebir,
7-Evrad-ı Sagir.Bu eserler İslâm dünyâsında en çok okunan eserler arasında yer alır.

VEFATI

Mevlana (k.s) **H.672.M.1273** senesinde 68 yaşında fani âleme veda etmiştir. Ölüm gününü Şeb'i Arus-Düğün gecesi ilan etmiştir. Vasiyeti üzerine cenaze namazını Şeyh Sadreddin Konevi (k.s)

Hazretleri kıldırdı. Bugünkü türbeye babasının yanına defnedildi***.(Ahmet el Eflaki, Menakibul Arifin)***

BABA TARAFI SOY ŞECERESİ

1-Hz.EbubekirSıddık(r.a)V.H.13.M.634.(Medine)
2-Oğlu Hz.Abdurrahman (r.a).V.H.53.M.672
3-Oğlu Şeyh Hammad (k.s)
4-Oğlu Şeyh Madhar (k.s)
5-Oğlu Şeyh Musib (k.s)
6-Oğlu Şeyh Sabit (k.s)
7-Oğlu Şeyh Mevdud (k.s)
8-Oğlu Şeyh Mahmud (k.s)
9-Oğlu Şeyh Ahmed el-Hatıbi (k.s)
10-Oğlu Şeyh Hüseyin el-Hatıbi (k.s)
11-Oğlu Şeyh Sultan'ül-Ülema Bahaaddin Veled (k.s). V.H.628.M.1230.(Konya)
12-Oğlu Şeyh Mevlana Celaleddin-i Rumi (k.s) ***Mevleviyye Tarikat Piri.*** V.H.672.M.1273.(Konya)

ANNE TARAFI SOY ŞECERESİ

1-Hz.Ali (r.a).V.H.40.M.660.(Necef)
2-Hz.Hüseyin (r.a).V.H.61.M.680.(Kerbela)
3-Oğlu İmam Zeynelabidin (r.a). V.H.94.M.712 .(Medine)
4-Oğlu İmam Muhammed Bakır (r.a). V.H.113.M.731. (Medine)
5-Oğlu İmam Cafer Sadık (r.a).V.H.148.M.765. (Medine)
6-Oğlu İmam Musa Kazım (r.a) V.H.183.M.799. (Bağdat)
7-Oğlu İmam Ali Rıza (r.a).V.H.203.M.818. (Meşhed)
8-Oğlu Muhammed Taki (r.a). V.H.220.M.830. (Bağdat)
9-Oğlu Şeyh Seyyid Musa Sani (k.s) V.H.305.M.917
10-Oğlu Şeyh İbrahim Sarahsi (k.s) V.H.376.M.986
11-Oğlu Şeyh Seyyid Abdullah Evvel Sarahsi (k.s) V.H.450.M.1058
12-KızıSeyyide Halise Hatun(Şeyh Ahmed el-Hatıbi'nin annesi. V.H.505.M.1111
13-Oğlu Şeyh Seyyid Abdullah Sani Sarahsi (k.s) V.H.578.M.1182
14-Kızı Seyyide Firdevs Hatun (r.aleyh)
15-Oğlu Şeyh Hüseyin el-Hatıbi (k.s)

16-Oğlu Şeyh Hüseyin el-Hatıbi (k.s)

17-Oğlu Şeyh Sultan'ül-Ülema Bahaaddin Veled (k.s) V.H.628.M.1230.(Konya)

18-Oğlu Şeyh Mevlana Celaleddin_i Rumi (k.s) ***Mevleviyye Tarikat Piri***. V.H.672.M.1273.(Konya)

MEVLEVİYYE TARİKAT ŞECERESİ

1-Hz.Ali(r.a)V.H.40.M.660.(Necef)

2-Hz.Hüseyin(r.a).V.H.61.M.680.(Kerbela)

3-İmam Zeynelabidin (r.a). V.H.94.M.712. (Medine)

4-İmam Muhammed Bakır(r.a)V.H.113.M.731. (Medine)

5-İmam Cafer-i Sadık (r.a).V.H.148.M.765. (Medine)

6-İmam Musa Kazım (r.a) V.H.183.M.799. (Bağdat)

7-Şeyh Maruf-u Kerhi (k.s) V.H.200.M.815. (Bağdat)

8-Şeyh Seriyyi Sakati (k.s).V.H.251.M.865. (Bağdat)

9-Şeyh Cüneydi Bağdadi (k.s) H.297.M.909. (Bağdat)

10-Şeyh Ali Rudbari (k.s) V.H.322.M.933.(Mısır)

11-Şeyh Ebu Ali Kâtibi (k.s) V.H.353.M.964. (Mısır)

12-Şeyh Ebu Osman Mağribi (k.s) V.H.372. M.982 .(Endülüs)

13-Şeyh Ebu'l-Kasım Gürkani (k.s) V.H.460. M.1067. (Gürkan)

14-Şeyh Ebu Bekir Nassac (k.s) V.H.474.M.1081. (Nassac)

15-Şeyh Ahmed Gazzali (k.s).V.H.520.M.1126

16-Şeyh Ziyaaddin Ebu Necip Abdülkahir Sühreverdi (k.s) V.H.563.M.1167.(Sühreverd)

17-Şeyh İsmail Kasri (k.s).V.H.565.M.1169.

18-Şeyh Necmeddi-i Kübra (k.s) ***Kübreverdiyye Tarikat Piri.*** V.H.618.M.1221.(Harzem)

19.Şeyh Sultan-ül Ülema Bahaeddin Veled (k.s) .V.H.628.M.1230. (Konya)

20-Oğlu Şeyh Mevlana Celaleddin-i Rumi (k.s) ***Mevleviyye Tarikat Piri.*** V.H.672.M.1273.(Konya)

Mevlana (k.s) HazretlerininŞeyh Sadrettin Konevi (k.s),Şeyh Muhyiddin-i Arabi (k.s),Şeyh Ebu Medyen Şuayb el-Endülüsi (k.s),Gavs'ul Azam Abdulkadir Geylani (k.s),Hasan Basri (r.a) kanalıyla Hz.Ali (r.a)ya ulaşan şecereleride vardır.***(Geçmişten Günümüze Tarikatlar ve Silsileleri c.2.s.334-339.Nefahatül Üns.s.516.Hadikatül Evliya ks.6 s.4-5.Sefineyi Evliya c.1 s.297-298.Sefineyi Mevleviyye s.66.Diy.Vkf.İsl.Ans. c.29.s.441-444)***

MELAMİYYE TARİKATI

Melâmet anlayışını benimseyenlerin oluşturduğu tasavvuf akımı, bir tarikat adı. Melâmet, sözlükte kınamak, ayıplamak ve sitem etmek manalarına gelir. Melâmîlik yoluna bağlanan kimseye de "Melâmî" denir.

Melamiye hareketi, tasavvufi hayatı şekle ve dış görünüşe kurban etmek isteyen yetersiz sufilere karşı bir reaksiyonu ifade ediyor. Melamiler'de bu nedenle zaviye, tekke, dergâh ve hangâh gibi tarikat durakları yok.

Arapça "Levm" kökenli Melamiye, "azarlamak, serzenişte bulunmak, kınamak" anlamlarına geliyor. Tasavvufta ise, yaptığı iyilikleri gösteriş olur endişesiyle gizlemek, yaptığı kötülükleri de nefsiyle mücadele etmek için açığa vurmak manasını taşıyor. Başka bir deyişle ruhi hayattan kaynaklanan halleri saklamak, nefisten kaynaklanan davranışlara karşı koymak ve onların aksini yapmak olarak yorumlanıyor

Melâmîliğin bir tarikat olduğunu söyleyenler yanında; kuralları belli bir tarikat olmadığını, her türlü gösterişten ve dünya kaygısından uzak kalmayı benimseyenlerin genel adı olduğunu ileri sürenler de vardır. Melâmîliğin bir tarikat olmadığı düşüncesi, kurucusunun ve kuruluş tarihinin bilinmediğinden dolayıdır. ***Birinci dönem Melâmîlik, "Melâmetiye" adıyla tanınır. İlk defa Nişabur'da hicrî III. asrın başlarında Ebu Salih Hamdun b. Ahmet b. Ammâr el-Kassâr (k.s), Melâmîliğin yayılmasında büyük rol oynamıştır.*** Melâmîlik, Hamdun Kassar'dan önce varsa da, bir tarikat haline onun zamanında gelmiştir.

Melâmîlikte Muhyiddin İbnü-l Arabî (k.s)'nin "Vahdet-i vücud" görüşünün derin etkisi vardır. Melâmîler kaçınılması mümkün olmayan cemaatle namaz dışındaki ibadetlerini ve Allah'a yakınlıkla ilgili hallerini halktan gizlerler. Bunları açığa çıkarırlarsa kendilerini kınarlar. Gerçek durumlarını sezdirmemek için halk içinde sıradan bir insan gibi giyinip kendilerini belli etmeden yaşamaya çalışırlar. Görünüş ve gösterişe değer vermezler. İnsanlara yalnız kötü taraflarını gösterip iyiliklerini gizlemede çok ileri gittiklerinden, çevresindekiler onları kusurlu kimseler sanarak ayıplar ve kınarlar. En hoşlanmadıkları şey, kibir ve gösteriştir. Bu kötü huylardan korunmak, Melâmîlikte bir kuraldır. Özel giysileri ve tekkeleri yoktur. Melâmîler kimseye dertlerini açmazlar.

Çünkü kula ihtiyacı bildirmek, muhtaçtan yardım istemektir. Bu sebeple ihtiyacı Allah'tan dilemek ve Peygamber'in yolundan gitmek, kulluğun iki esasıdır. Birbirlerinin yardımına koşarlar. Bu konuda Hamdun Kassar (k.s); "Mümin, kardeşi için gece kandil, gündüz asa olmalıdır" der.

Melâmîlik başta Mevlevîlik olmak üzere IV. asrın sonlarında oluşmaya başlayan, V. ve VI. asırlarda gelişen tarikatları etkilemiş, birçok bâtınî mezhep ve mesleklerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

Melâmîlik tarihi bakımından üç devreye ayrılır.

1. Devre:*Kassariye Melâmîliği*. Hamdun Kassar (k.s)'a ait olan ve Melâmetiyye denen ilk devre melâmîliği. Hicri III. yüzyılda Nişabur'da ortaya çıkmıştır.(H.271.M.884)

2. Devre:*Bayramiyye Melâmîliği*. İlk devre melâmîliği zamanla bâtınî grupların Melâmîliğe girmesiyle asıl sağlığını kaybetmiştir. Bunun yerini, hicri IX. asırda Bolu Göynük'de Hacı Bayram Veli (k.s) ile ortaya çıkan ve ilk Melâmîlerin bütün özelliklerini taşıyan Bayramî Melâmîliği almıştır. Anadolu'da Melâmîliğin yayılması, Hacı Bayram Velî (k.s) vasıtasıyla olmuştur.(V.H.880.M.1475)

3. Devre: *Nuriyye Melâmîliği*. Seyyid Muhammed Nur el-Arabî (k.s)'ye ait olan bu kol, hicri XIII. asırda Üsküp'te ortaya çıkmıştır. (V.H.1305.M.1888) ***(Diy. Vkf. İsl. Ans. C.29 s.25)***

Hacı Bayrâmı Velî (k.s)nin vefatında yerine hulefâsından göynüklü Ak Şemseddin (k.s) geçti. Ak Şemseddin ile bıçakçı olduğundan dolâyi Sikkînî lakabile mülakkap bulunan Bursalı Ömer (k.s) dedenin meşrepleri tamamile birbirinin muhâlifi idi. Ak Şemseddin, âdâp ve rusûmi şeriat ve tarikat ile mukayyet bir şeyhi zâhitti. Ömer dedenin meşrebinde ise melâmet ve cezbe galipti. Bundan dolâyı Hacı Bayramın zamanından beri aralarında "bir miktar bürudet vâki olmakla Hacı Bayram sultan emir Sikkinî ile Ak Şemseddininin mabeynlerini ateşten gayri bir şey temyiz etmez" dermiş. Mahmudi kefevî "ketâip " ismindeki kitabında menkabevî bir hâdiseden bahsetmektedir:

Hacı Bayramın (k.s) ihtizarı yaklaşınca kendisine kimi halef bırakacağı ve irşat maksadıyla kimi tayin edeceği endişesi ile dervişler, nezdinde içtima ediyorlar. Ak şemseddin (k.s) şeyhin yanında oturuyor. Ömer Sikkinî (k.s) de odanın kapısının yanında ayakta duruyor. Hacı Bayram (k.s) gözlerini açıp "Ömer; su getir" diyor. Müritler hep

sâdâttan olduğundan lâalettayin biri kalkıp bir maşrapa su getiriyor. Şeyh, maşrapayı alıp suyu içmiyerek önündeki meyva tabağına döküyor. Sonra yine su istiyor. Müritlerden diğer biri su getiriyorsa da Hacı Bayram yine içmeyip tabağa döküyor. Üçüncü defa olarak su isteyince Ak Şemseddin, Ömer Sikkinîye su getirmesini söyliyor. Ömer suyu getirince Hacı Bayram (k.s) içerek bakiyyesini mumaileyhe verip ***"iç; emniyeti kübraya nâil olasın!"*** diyor. Ömer Sikkînî, artık suyu içiyor. Bu, teslimi sırra işaret addedilmiştir.

Şârihi mesnevî Abdullah Efendi, bu vak'aya semeratülfuadında "Ömer Sikkinî Bursada mütemekkin iken Hacı Bayrâmı Velînin (k.s) intikallerine müteallik bazı işârât vaki olmakla Ankara'ya azimet eyleyip hikmeti huda Hacı Bayram (k.s) Hazretlerini muhtazar bulup mabeynlerinde nice işârât geçtikten sonra dari fenâdan dârı bakaya... „ diye işaret ediyor. La'lî zâde Abdülbakî ise sergüzeştinde vak'ayı zikrederken iki defa su getirenin Ak Şemseddin olduğunu ve Hacı Bayramm her iki defada da suyu içmeyip önündeki kiraz tabağına döktüğünü, üçüncü defasında Ömer Sikkînînin getirdiği sudan içip bakıyyesini de Ömer'e verdiğini yazıyor".

Hacı Bayramın (k.s) vefatından sonra Ak Şemseddin (k.s) Beypazarına gidip tavattuna niyet ediyorsa da sergüzeşte göre ahalisinin taassubundan dolayı oturamayıp Göynüğe geliyor. Ömer Sikkînî (k.s) de esâsen şeyhinin vefatından sonra Göynükte tavattun etmişti.

Meşrepleri muhalif bulunan bu iki şeyhin bir beldede irşat makamlarıda bulunmaları tekrar bâdîi kılükâl oluyor. Ketâip sahibi balâda nakletiğimiz hikâyeden sonra asıl menkabevî hadiseye şu suretle devam ediyor.

Ömer Sikkini (k.s) Hazretleri Göynüklü olup iyibir eğitim aldıktan sonra Hacı Bayramı Veli (k.s) Hazretlerine intisab etmiş, onun rahlei tedrisinden geçerek onun elinden tac ve hırka giyerek halifeleri arasında yer almıştır. Şeyhinin vefatından sonra Göynükte irşad hizmetine devam etmiştir.

Hacı Bayramın (k.s) vefatından sonra bütün müritler, şeyh Ak Şemseddine (k.s) tâbi' ve meclisine mülazım olup ona biat ettiler. Her kuşluk ve akşam vakitlerinde mescitte oturup ihvanile zikrederdi. Zikirden sonra birbirlerile musafaha ederler ve müritler, şeyhin elini öperlerdi. Ömer Sikkînî (k.s) mescidin bir köşesinde oturup halkai zikre giremezdi. Ak Şemseddin (k.s) bundan rahatsız olup bir gün Ömer

Sikkinîye "halkai zikrimize mülâzemetin lâzımdır, yoksa senden şeyhin tacını alırız" dedi. Ömer "mademki böyledir; yarınki cuma günü namazdan sonra bizim eve gelin. Size hırka ve tacı teslim ederiz." dedi. Ertesi günü Ömer Sikkini (k.s), evinin avlusuna büyük bir ateş yaktırdı. Namazdan sonra Ak Şemseddin (k.s) ihvanile eve geldiler. Kendisi sırtında hırka, başında taç olduğu hâlde ateşe girdi. Bir müddet sonra ateşten çıkınca hırka ve tacın yandığı, fakat kendisine birşey olmadığı görüldü. Ateşten çıkınca:***"Dervişe gerekseydi tac ile hırka bizde alırdık üçe beşe kırka"***demiştir. Bu sebebden dolayı Melami kolundan olan dervişler tacı ve hırkayı önemsemezler ve giymezler.

Bu zamandan itibaren kendisinin ve müritlerinin taç ve hırkası yoktur. Bu tarika intisap edenler, oldukları kisve ve hey'eti tebdil etmezler. Bu vak'a göynük ahalisi arasında bugün bile dilden dile anlatılmaktadır. Sarı Abdullah, Semeratül-fuadında bu vak'ayı bir teferrüç mahallinde olmuş gösteriyor. La'lî zade merhum da vak'ayı Semeratül fuatta olduğu gibi nakledip, "taç ve hırkayı narı aşk ve cezbede ihrak edip libâsı-avâm ihtiyâr etmekle badelvakia ol tarik müritleri aslında ne ğünâ libasta ise ol tarzı tagyir etmezler. Fukarâyi melâmiye için libâsı mahsus yoktur," diyor. Gerek Sarı Abdullah, gerek La'lî zâde, bu vak'adan sonra tarikin ikiye ayrıldığını ve bademan ak Şemseddin ile Ömer dedenin arasında bürudet kalmadığını ilâve ediyorlar.

Bu ateşe girmek mes'elesi, menkabelerde bir birine zıddolan şeyhlerin, büyük zevâtın hayatlarında hemen hemen Ketâibin hikâyesindeki ayniyeti hâiz olarak mevcuttur. Hatta Bektâşî an'anesinde Sarı Saltık menkabesinde de vardır. Yalnız bu menkabenin Ömer dedenin vefatından yarım asrı mütecaviz bir zamandan sonra ağızdan ağza mütedavil bir hâle gelmesi; dedenin oralardaki marufiyetile beraber zamanındaki nüfuzunun kuvvetini ve Ak Şamseddine muarız bulunduğunun doğruluğunu isbat etmektedir.

Bursalı Ömer (k.s) dede **H.921.M.1515** tarihinde vefat edip göynükte umumî kabristana defnolunmuştur. Mamur ve mükemmel bir türbesi vardır.

Bayrami Melamilerinin fikir yapısının esasını Muhyiddin-i Arabî (k.s) Hazretlerinin temellendirdiği vahdet-i vücud, ona bağlı olarak hakikatı Muhammediyye ve kutub inancı oluşturur.

YOZLAŞMAYA TEPKİ

Melamiliğin "Yolu yordamı belli, kuralları konmuş" bir tarikat olmadığı, bir yaşayış biçimi, İslamiyet'in hayata uygulanmasında değişik bir yorum olduğu belirtiliyor. Melamiliğin tarikatların tekke, zaviye, dergâh, özel kılık kıyafet ve zikir merasimleri açısından halktan kopması ve İslamiyet'in safiyetinden uzaklaşması üzerine bir tepki olarak doğduğu öne sürülüyor. Melamiliği inceleyenler, tarikatın doğuş ve yayılmasında, Arapların kendilerini diğer ırklardan üstün görmelerini, Emevilerin Arap olmayanlara "Melami Köleler" adını takmalarını ve Abbasiler'in de Hz. Ali (r.a)'yi kendilerine düşman saymalarını neden olarak gösteriyorlar. Melamiliğin Horasan ve yakınlarında doğmasını, sonra da Türkmenlerle hızla yayılmasını buna bağlayanlar var. Melamiliği tarikat olarak ele alanlar, tarih içindeki gelişimini üç dönemde ele alıyorlar: "Melamiye-i Kassariye (Tarikat-ı âliye-i Sıddıkiye) Hamdun Kassar, Melamiye-i Bayramiye (Tarikat-ı âliye-i Bayramiye) Bursalı ÖmerSıkkini, Melamiye-i Nuriye (Tarikat-ı âliye-i Nakşibendiye) Muhammed Nurul Arabî."

YAYILIŞI

Melamilik Horasan'dan Bağdat'a, oradan da Suriye'ye geçti. Bu yayılma macerası, bazı Türk tarikatlarının Melamilik'ten doğrudan etkilendiği iddiasına da neden oldu. Çünkü Melamilik, tüm bu bölgelerde Türklerin hâkim olduğu dönemlerde yayılma şansı buldu. Böylece Horasan erleri, Alp Erenler, Fütüvvet Ehli olarak nitelendirilen birçok kişinin Melami olduğu iddia edildi. Tamamen bir Türk tarikatı olan Bayramiliğin önemli bir kolunun Melami oluşu, en güçlü Melami akımının Bayramiye'den kaynaklanması da bu iddiayı güçlendirdi. Anadolu'ya XIII. yüzyıl sonunda geçen Melamiliğin en önemli iki grubu ise Kalenderiler ve Yeseviler olarak kabul ediliyor. Tasavvuf ve tarikat, Tanrı'ya ulaşmak için bir yolsa, Melamiler'e göre bu yol, birtakım gösterişli merasimler, halktan kopuk bir imtiyazlı sınıf oluşturmakla gerçekleşmez. Gittikçe katılaşan birtakım şekli davranışlar ve gösterişli zikirlere dönüşen tarikat olayına karşı çıkan Melamiler bu nedenlerle "Tasavvuf içinden tasavvufçulara karşı çıkan zümre" olarak nitelendiriliyor.

ZİKİR DEĞİL, FİKİR ÖNEMLİ'

Melamiler'e göre adab-erkâna boğulmuş zikir meclisleri, kıyafet ve törenlerle Allah'a ulaşmak mümkün değil. Allah'a ulaşmak, ancak Hakk'a bağlanmak, cemiyet içinde yaşayarak halka hizmet etmek, tevazu ve aşkla gerçekleşiyor. Melamilerin inancına göre,

Allah'a ulaşmakta zikir değil, fikir önemli. Melamiliğe göre, bunun için tekke ve zaviye gibi özel yerler de gerekli değil. Çünkü özel yer ve kıyafetlerde riya tehlikesi olduğuna inanılıyor. Bunun da ihlâsın zıddı olduğu belirtiliyor. Bu şekliyle Melamiye hareketi, tasavvufi hayatı şekle ve dış görünüşe kurban etmek isteyen yetersiz sufilere karşı kuvvetli bir reaksiyonu ifade ediyor. Melamiliğin halkın içinden değil de, tasavvuf ve tarikat ehli arasından çıkması, Allah'a giden yoldaki merasimlerin asıldan sapılacak kadar önem kazanması ve halktan ayrılması gibi yanlışların farkına varılmasından kaynaklanıyordu. İnanç kendini yeniliyor, yanlışlardansa arınılıyordu. Melamilerde bu nedenle zaviye, tekke, dergâh ve hangah gibi tarikat durakları yok. Zikri de merasimden saydıkları için, bundan da tamamen vazgeçmişlerdir. Zikir, Allah'ı düşünmek şekline onun kudretini ve büyüklüğünü anmak, idrake çalışmak şekline dönüşmüştü. Melamiler, Hak'la halk arasındaki tasavvufi bağın da gereğini yapmak için halktan ayrılmayı, kopmayı, halkla aralarına bir duvar çekmeyi kesinlikle yasakladılar. Onlar halkın içinde, onunla birlikte, o şartlarda yaşamayı Melamiliğin bir çeşit gereği sayıyorlardı. Halk nasıl kazanıyorsa öyle kazanmak, fakat özellikle çalışarak, emeğiyle kazanmak ve yaşamak Melamiliğin esaslarını oluşturuyor. Şeyh, derviş, hoca gibi sıfatların ardına saklanarak başkalarından geçinmek, Melamilikle bağdaşmıyor. İkinci dönem Melamiler'in yayılmasında İbni Arabî (k.s)'nin etkisi var. Çünkü Osmanlı dönemi tasavvufi düşüncesinin yönlendiricileri arasında İbni Arabî (k.s) ilk sırayı işgal ediyor. Ona göre, Melamiye tasavvufi makamların sonuncusu. Arabî, 'Ondan sonra bir makam vardır, o da peygamberliktir' diyor.

GİZLİLİK ESAS

İkinci dönem Melamiler'i arasında Melamiye- i Bayramiye'nin oldukça çileli bir dönem geçirdiği biliniyor. Osmanlı döneminde fetvalarla öldürülen, başı kesilen, boğdurulan sufilerin büyük bir çoğunluğunun Melami olduğu belirtiliyor. Devletin bu tavrı, "Gizlilik" esası üzerine kurulan Melamilerin iyice gizlenmelerine yol açtı. Üçüncü dönem Melamileri ise, daha çok İstanbul ve Rumeli topraklarında faaliyet gösterdi. Haririzade Kemaluddin, Ali Urfi, Bursalı Mehmed Tahir önemli eserler vermiş Melamiler'den sayılıyor. Tekke ve zaviyelerin kapatılmasının ardından tarikatlar ortalıkta kalmayınca Melamilik de başlangıçtaki kimliğini yitirdi. Ancak günümüzde hala Melamiliğin çağa uygun bir şekilde sürüp gittiği görülmektedir.

MELAMETİYE SIDDIKİYYE KASSARİYYE TARİKAT ŞECERESİ

1-Hz.EbubekirSıddık(r.a)V.H.13.M.634.(Medine)

2-Şeyh Muhammed bin Müslim (k.s)

3-Şeyh Ebu'l-İyaz bin Mansuril Kufi (k.s)(Küfe)

4-Şeyh Fazıl bin İyaz (k.s).(Kufe)

5-Şeyh Fetih bin Alel Musuli (k.s).(Musul)

6-Şeyh Ebu Hasan bin Hüseyin Burusi (k.s)

7-Şeyh Hamdun el-Kassar (k.s). ***Melamiyye-Sıddıkiyye-Kassariyye Tarikat Piri***. V.H.271.M.884. (Nişabur)

MELAMİYYE KOLU ŞECERESİ

1-Şeyh Hacı Bayramı Veli (k.s).***Bayramiyye Tarikat Piri.*** V.H.883.M.1429. (Ankara)

2-Şeyh Seyyid Dede Ömer Sikkini (k.s) ***Melamiyye Kolu Piri.*** V.H.21.M.1515. (Göynük)

1-Şeyh Bünyamin Ayaşi (k.s). V.H.926. M.1519. (Ankara)

2-Şeyh Pir Ali Efendi (k.s) V.H.935. M.1528.(Aksaray)

3-Şeyh Ahmed Sarban (k.s). V.H.952. M.1545. (Hayranbolu)

4-Şeyh Gazanfer Acemi Efendi (k.s). V.H.974. M.1566.(Vizeli)

5-Şeyh Seyyid Osman Haşim (k.s). V.H.1003. M.1594.(İstanbul)

6-Damadı Şeyh Seyyid Ahmed Hamdi (k.s) V.H.1057.M.1647.

7-Şeyh Seyyid Cafer Efendi (k.s) Haşimoğlu. V.H.1075.M.1661.

8-Oğlu Şeyh Seyyid Şerif İbrahim (k.s) V.H.1099.M.1687.

9-Yeğeni Şeyh Seyyid Gazanfer Sani Efendi (k.s) V.H.1112.M.1700.

10-Şeyh Hacı Ali Rumi Efendi (k.s)

11-Şeyh Ömer Fani Efendi (k.s)

12-Şeyh İbrahim Efendi (k.s)(Kırım)

13-Şeyh Beşir Ağa (k.s)***(Geçmişten Günümüze Tarikatlar ce Silsileleri c.2 s.323-325)***

MELAMİYYE-NURİYE KOLU ŞECERESİ

1-Şeyh Seyyid Şah-ı Nakşibend (k.s) ***Nakşibendiyye Tarikat Piri.*** V.H.791. M.1388. (Kasrı Arifan-Türkistan)

2-Damadı Şeyh Alaaddin Attar (k.s) ***Attariyye Kolu Piri.*** V.H.802.M.1399.(Buhara)

3-Şeyh Hace Yakub-u Çerhi (k.s) V.H.847.M.1443. (Semerkant)

4-Şeyh Ubeydullah Ahrar (k.s) ***Ahrariyye Kolu Piri.*** V.H.895.M.1489.(Semerkant)

5-Şeyh Hace Muhammed Zahid Bedahşi (k.s) .V.H.935.M.1528

6-Şeyh Hace Derviş Muhammed (k.s) .V.H.961. M.1553

7-Oğlu Şeyh Hoca Muhammed Semerkandi (k.s) .V.H.982.M.1574.

8-Şeyh Hace Muhammed Baki Billâh Taceddin (k.s) .V.H.1015.M.1606

9-Şeyh İmam-ı Rabbani Ahmed Faruk-i Serhendi (k.s) ***Müceddidiyye Kolu Piri.*** V.H.1034. M.1624 .(Serhand. Hindistan)

10-Oğlu Şeyh Muhammed el-Masum el-Faruki (k.s).***Masumiyye Kolu Piri***. V.H.1098.M.1686(Serhand-Hindistan)

11-Şeyh Yek-dest Hace Ahmed-i Cüryani (k.s). ***Ahmediyye Kolu Piri.*** V.H.1120.M.1708 .(Mekke)

12-Şeyh Hüdayi Kali (k.s)

13-Şeyh Molla Muhammed (k.s)

14-Şeyh Molla İdris (k.s)

15-Şeyh Muhammed Niyazi Kali (k.s)

16-Şeyh Abdulhalik Kazgani (k.s)(Kazgan)

17-Şeyh Mustafa bin Mahmud Trabzoni (k.s) (Trabzon)

18-Şeyh Muhammed Nurul- Arabî (k.s). ***Melamiyye -Nuriyye Kolu Piri.*** V.H.1305-M.1887 (Usturumca)

19-Şeyh Seyyid Kemaleddin Hariri (k.s).***Haririyye Kolu Piri.*** V.H.1299.M.1881.(Eyüb-İstanbul)***(Tıbyanü vesaili hakaik c.3 s.214.Tomarı Turuku Aliye s.67-71)***

BAYRAMİYYE TARİKATI
HACI BAYRAMI VELİ (k.s)
(D.H.753.M.1352.V. H.833.M.1429.)

Hacı Bayramı veli (k.s) tarafından kurulan tarikattır, asıl adı Nu'man'bin Ahmed bin Mahmud (k.s) dır.Lakabı Hacı Bayram'dır. Ankara'nın Zülfadl (solfasol) köyünde **H.753.M.1352** de doğdu. Şeyhi

ile Kurban Bayramı'nda tanıştığı ve çok mütevazı olduğundan Bayram adını almış ve bu adla ün yapmıştır. Babası, Koyunluca Ahmed adında bir köylüdür, Safiyüddin ve Abdal Murat isminde iki küçük kardeşi vardır. ***(M. Ali Aynî, Hacı Bayram Velî, İstanbul 1343, s. 50)***.

.EĞİTİMİ VE TASAVVUFA İNTİSABI

Küçük yaştan itibaren ilim tahsiline başladı. Ankara ve Bursa'da bulunan âlimlerden tefsir, hadis, fıkıh ve zamanın fen ilimlerini öğrendi. Dini ilimleri tamamlayarak önce müderris oldu. Ankara'da Kara Medresede müderrislik yaptı. Şöhreti kısa zamanda her yere ulaştı. Daha sonra Medresede müderrisliği bırakarak devrin ünlü şeyhi "Somuncu baba" lakabıyla anılan Ebü Hamid Hamidüddin Aksarayi (k.s)'ye intisab etti. Şeyhi onu Ankara'dan getirmesi için öğrencisi Şüca-i Karamani'yi görevlendirdi. Birlikte Kayseriye döndüler. Döndükleri gün Bir Bayram günü idi. Şeyhi bugün iki bayramı birlikte kutluyoruz. Bundan sonra senin isminde Bayram olacak. O yıl şeyhiyle beraber Hac farizasını yerine getirdiler bundan sonra Hacı Bayram Veli olarak anılıp tarikat piri oldu. Şeyhi H.815.M.1412 de vefat etti. O'nun vefatından sonra Ankara'da kendi adıyla anılan dergâhında irşad hizmetine başladı.

İlim ve irfanı sayesinde devrin sevilen bir şeyhi oldu. Sultan 2.Murad bu değerli âlim veliye sahip çıkmış onun müridlerini askerlik ve vergiden muaf tutmuştur. Daha sonra birçokları bu durumu suistimal etmiş, şikâyetler ve dedikodular Edirne'ye kadar ulaşmış Sultan 2.Murad, Şeyhi Edirne'ye davet etmiştir. Bu davet üzerine Edirne'ye gitti. Orada ilim ve devlet adamlarıyla görüştü. Padişahın misafiri oldu. Edirne Eski camide ve saray ülamasına çok önemli nasihatlerde bulundu. Bir ara Sultan; Hacı Bayramı Veli (k.s)ye Konstantinopolin fethiyle ilgili bir soru sordu, o da: Elbette Resulullah (s.a.v) in müjdesi, mucizesi gerçekleşek. Ama onu Siz ve Ben görmüyeceğiz. Fakat bizim köse Akşemseddin ve sizin mahdumunuz Muhammed görecek onlara nasib olacaktır. Dedi. Daha sonra bu keramet gerçekleşmiş Bu fetih Fatih Sultan Muhammed Hana, öğrencisi, halifesi Akşemseddin (k.s) hazretlerine nasib olmuştur.

Sultan İkinci Murad Han kendisinden nasihat isteyince; **İmam-ı Azam**'ın, talebesi Ebu Yusuf'a yaptığı uzun nasihatı yaptı: ***"Tebean içinde herkesin yerini tanıyıp bil; ileri gelenlere ikramda bulun. İlim sahiplerine hürmet et. Yaşlılara saygı, gençlere sevgi göster. Halka yaklaş, fasıklardan uzaklaş, iyilerle düşüp kalk. Kimseyi küçümseyip***

hafife alma. İnsanlığında kusur etme. Sırrını kimseye açma. İyice yakınlık peyda etmedikçe kimsenin arkadaşlığına güvenme. Cimri ve alçak kimselerle ahbablık kurma. Kötü olduğunu bildiğin hiçbir şeye ülfet etme. Bir şeye hemen muhalefet etme. Sana bir şey sorulursa ona herkesin bildiği şekilde cevap ver. Seni ziyarete gelenlere faydalanmaları için ilimden bir şey öğret ve herkes öğrettiğin şeyi belleyip tatbik etsin. Onlara umumi şeyleri öğret, ince meseleleri açma. Herkese itimad ver, ahbablık kur. Zira dostluk, ilme devamı sağlar. Bazan da onlara yemek ikram et. İhtiyaçlarını temin et. Onların değer ve itibarlarını iyi tanı ve kusurlarını görme. Halka yumuşak muamele et. Müsamaha göster. Hiçbir şeye karşı bıkkınlık gösterme, onlardan biri imişsin gibi davran."

Hacı Bayramı Veli (k.s) Hazretleri daha sonra Ankara'ya dönmüş bütün müridlerini bir meydanda toplayarak onları büyük bir imtihandan geçirmiş, onlara; Bugün Allah yolunda benim için Canını kim feda edecek dediğinde, binlerce mürid içerisinden iki kişi çıkmış biri erkek biri kadın. Hacı Bayramı Veli (k.s) kurdurduğu çadıra onları almış, içerde bulunan koçları kurban etmiş, çadırdan dışarı kan akmaya başlayınca, bizide kesecek bu adam diyerek toplanan kalabalık kaçışmıştır. Bunun üzerine Sultan 2.Murad'a yazdığı mektupta; Sultanım benim gerçek 1,5 müridim var. Gerisinden vergini alabilir askere götürebilirsin demiştir. Hacı Bayrama tam teslimiyetle boynunu uzatan zatın Ömer Sikkini (k.s) Hazretleri olduğu belirtilir.***(Fazlullah Rahimi Efendi s.47-48.T.D.V.İsl. Ans. C.34 s.55)***

İlim ve devlet ricalinde pek çok kimse kendisinden feyz aldı. Başta Fatih'in Hocası Akşemseddin olmak üzere Yazıcıoğlu Mehmed, Ahmed Bican, Akbıyık Sultan, Dede Ömer Sikkını gibi pek çok halife yetiştirdi. Bayramiyye tarikatı genellikle Halvetiyye ile Nakşibendiyye tarikatlarının prensiplerini birleştiren bir tarikat oldu

Hacı Bayramı Veli' (k.s)nin Şeyhi Hamidüddin Aksarayi (k.s)'nin hem Safevi ailesi vasıtasıyla Halvetiyye hemde Şam'daki Şeyhi Şadi-i Rumi (k.s) aracılığıyla Nakşî eğitim gördüğü kaydedilir. Bayramiyye daha kurucusunun zamanında temel esasları belirlenmiş, Ankara Bursa ve Edirne çevresinde yayılmıştır.

Hacı Bayram Veli' (k.s) nin çiftçilik yaparak kendi el emeği ile geçinmesi mürid ve müntesiblerini bir meslek ve sanata yönlerdirmesi onun "Ahilik ve Melâmet"meşrebine yakınlığı şeklinde değerlendirilmektedir. ***Bayramiyye Halvatiyye gibi cehri usul üzere***

esma zikrini benimsemiş bir tarikattır. Ancak Bayramiyye'nin Melamiyye kolunda ***"gönül bekleme"*** denilen ***bir hafi zikir şekli*** vardır. Bayramiyye ***"cezbe, muhabbet ve sırr-ı ilahi"*** şeklinde üç temel esasa sahibtir.

Hacı Bayram (k.s)'ın Ankara'da faaliyette bulunduğu sıralarda Anadolu'da siyasi otorite boşluğu yaşanıyordu. Fetret devri denen bu zaman diliminde halk büyük sıkıntılar içindeydi. Bu dönemde Ankara'ya gelen Hacı Bayram, mürşidi Somuncu Baba (k.s)'nın yanından ayrılırken sordu**: "Sultanım, ne amel üzerine olalım, sanat bilmem, ne işleyelim?"**

-"Ekin ek, burçak ek" cevabını alır.

Ankara'ya gelen Hacı Bayram'ın başlangıçta tekke inşa etmeyip çiftçilikle meşgul olduğu söylenebilir.

Tasavvuf kurumlarının özelliklerinden biri şudur: *Toplumun ve devrin ihtiyaçlarına göre hareket etmek. Bu fütuhat olur, çiftçilik olur, zenaatkârlık olur. Bu arada manevi eğitim devam eder.*

Bütün bu faaliyetler sırasında "**el işte gönül Hak'ta olmak**" ilkesi vazgeçilmez prensiptir.

O sırada ihtiyaç o yönde olduğu için, Hacı Bayram (k.s) çiftçilik yapıp, el emeğiyle geçindi. Müridleriyle birlikte imece usulü ekin işledi. Esnaf arasında "Ahi Baba" diye tanındı. Çarşı pazarda dolaşıp sadaka ve zekât toplayarak ihtiyacı olanlara dağıttı. Böylece halkla bütünleşmiş oldu.

Onun döneminde Bayramiyye daha çok köylü ve esnaf zümreleri arasında yaygınlık kazandı. Hacı Bayram (k.s) ve Bayrami şeyhlerinin, Anadolu halkı arasında birlik ve bütünlüğün sağlanması ve manevi hayatın şekillenmesinde büyük katkıları oldu.

"Akşemseddin Ankara'ya geldiği zaman Hacı Bayram (k.s)'ı müritleriyle ovada mahsul toplarken bulur. Yanına yaklaşır; fakat iltifat görmez. Aldırmayarak işe girişir; yemek zamanına kadar Şeyhin müritleriyle beraber çalışır. Yemek vakti olur, Hacı Bayram (k.s) kendi eliyle aş dağıtır. Fakat Ak Şemseddin'in çanağına ne burçak çorbası, ne de yoğurt koyar; artan aşı da köpeklerin önüne döker. Ak Şemseddin (k.s) darılıp gideceği yerde şeyhin kapısının köpekleriyle ve onların çanağından karnını doyurur. Bu alçak gönüllülük, bu *teslim* üzerine Hacı Bayram (k.s) onu yanına çağırır, müritliğe kabul eder. Ölünce de kendisine halef olur."

Bayramîlik, kendisinde sesli ve sessiz hafî ve cehrî zikri toplamıştır. Sesli zikri Halvetîlikten, sessiz zikri de Nakşîlikten aldığı kabul edilir. İhtiyârî ve ıztırarî ölümle zevk edilen vahdet-i vücûd olgusuna inanmak, bu tarikatın fikrî alandaki önemli özelliğidir. Vahdete inanmak diğer tarikatlarda; sonunda varılan bir netice iken; Bayramîler'de, henüz işin başında iken bulunması gereken bir husustur. Bu inanç, zamanla oluş haline gelmelidir. Fenâfillah mertebeleri diye de adlandırılan ve Tevhîd-i Efâl (Fiillerin birlenmesi), Tevhîd-i Sıfât (Sıfatların birlenmesi) ve Tevhîdi Zât (Zâtın birlenmesi), yani sırayla; her fiilin fâilinin, her sıfatın mevsûfunun Allah olduğu ve Allah'tan başka gerçek varlık bulunmadığı şeklinde özetlenen Tevhîd anlayışına çok önem verilir. Hacı Bayram bu Tevhîd mertebelerini "bilmek","bulmak" ve "olmak" diye ifade eder ***(Mehmet Demirci, Mezhepler ve Tarikatlar Ansiklopedisi, İstanbul 1987, s. 39).***

Akşemseddin döneminde Bayramiler; halka halinde cehri zikir yaparlar, zikir esnasında Yunus Emre'nin şiirlerini okurlardı. Bu esnada vecde gelip haykırırlardı. Eski ve yamalı elbise giyerler, asa kullanırlardı. Zaman zaman halvete girip kırk gün çile çıkartırlardı. Başlarına uzun ve büyük taç takarlardı. Taçlarının bazıları altı köşeli, bazıları da on iki köşeliydi.

VEFATI

Hacı Bayramı Veli (k.s) Hazretleri zamanın büyük velilerinden Emir Sultan (k.s) Hazretleryle sık sık görüşüyorlardı. Emir Sultan (k.s) Hazretlerinin vasiyeti üzerine vefat edince H.833 M.1429,Emir Sultan (k.s)ın cenaze namazını kıldırıp Ankara'ya dönmüştür.***(Geçmişten Günümüze Tarikatlar Ve Silsileleri c.1 sh.314.S.O.Ustaoğlu)***

Hacı Bayramı Veli (k.s) Hazretleride aynı yılda **H.833.M.1429** da Ankara'da vefat etmiş, Vasiyeti üzerine cenazesini Akşemseddin (k.s) Hazretleri yıkamış ve namazını kıldırmış, Hacı Bayram Camiisindeki türbeye defnedilmiştir.***(Doç.Dr. Fatma Ahsen Turan, H.Bayramı Veli.Ank.2004.Sh.46.Akçağ Yay.)***

Bayramîliğin Hacı Bayram (k.s)'ın ölümü üzerine iki kola ayrıldığı kabul edilir. Bir kısım, zikr-i cehrîyi kabul ederek Hacı Bayram (k.s)'ın halifesi Ak Şemseddin (k.s)'e (864/1459) bağlanmış; bir kısmı da diğer halîfesi Bursalı Ömer Dede (k.s)' ye (880/1475) uyup, zikir ve vird gibi şeylerden, özel giyimden, hatta tekkelerden bile feragat ederek Melâmî adını almıştır. ***Bayrâmîlik adıyla ün salan tarikat, Ak Şemseddin koluyla yayılmıştır***. Bilhassa Anadolu'da

Ankara, İstanbul, Bolu, Bursa, İzmir ve Kastamonu'da yayılmış ve özellikle Türk tasavvuf çevrelerinde etkili olmuştur. Bayramîliğin yukarıda zikrettiğimiz iki şubesinin yanında, ayrıca ***Tennûriyye, Himmetiyye, İseviyye ve Hamzaviyye kolları vardır***. Aziz Mahmud Hüdâî'nin kurduğu ***Celvetîlik*** de Bayrâmîlik'den doğmuş ve onun devamı sayılmıştır.

Hacı Bayram-ı Velî (k.s)'den sonra tarîkatın en büyük şeyhi sayılan Akşemseddin (k.s) 'in eserleri, tarîkatın temel esaslarının korunmasında büyük bir hizmet ifâ etmiştir. Çünkü Hz. Bayram-ı Velî '(k.s) nin birkaç manzumesi dışında herhangi bir eseri günümüze ulaşmamıştır.

Gerek Akşemsedin (k.s) ve gerekse İbrahim Tennûrî (k.s)' nin İbn Arabî (k.s) fikirlerini savunan eserleri, Bayramiyye 'nin çizgisini gösterir. Bayramiyye'nin bir başka özelliği de bir Türk tarafından Anadolu topraklarında kurulan ilk tarîkat olmasıdır. Yayıldığı bölgeler de genelde Anadolu ve Balkanlar'daki Türk bölgeleridir.

Bayramiyye tarîkatının tâcı önceleri oniki dilimli ve kırmızı renkli iken, Hacı Bayram-ı Velî (k.s) tarafından altı dilimli beyaz çuhaya dönüştürülmüştür. Tâcın boyu başlangıçda Mevlevî sikkesi gibi uzun olduğu hâlde, daha sonraları kısaltılmıştır. Tâcın tepesinde Hamîdüddin-i Aksarâyî (k.s)'nin Şam'daki Bâyezidiyye dergâhına intisabını sembolize eden, gülü andıran bir düğme vardır. Bayramiyye tarîkatının Akşemseddin (k.s) tarafından kurulan Şemsiyye, Dede Ömer Sikkînî (k.s) tarafından temsil edilen Melâmiyye ve Akbıyık (k.s) vâsıtasıyla Aziz Mahmud Hüdâyî (k.s)'ye nisbet edilen Celvetiyye adlı üç kolu vardır. Asıl Bayramîlik, Şemsiyye ve onun kolu Himmetiyye olarak devam etmiştir. Ankara'daki merkez tekkeden başka İstanbul, Bursa, Edirne ve Balkanlar'da da Bayramî tekkeleri, sayıları az da olsa başlangıçtan beri vardır.

Melâmiyye bir meşrebin adı olmasının yanı sıra Dede Ömer Sikkînî (k.s) ile birlikte bir tarîka'ın adı olmuştur. Bayramî melâmîleri, Osmanlılar döneminde en çok takibata uğrayan tarîkat mensupları olarak dikkat çekmektedir. Şemsiyye ile Melâmiyye aynı tarîkatın iki ayrı kolu olduğu hâlde, her ikisi de tarîkat silsilesi açısından çelişkili bir konumdadır. Hafî zikri iltizam eden Melâmiler, cehrî zikri esas kabul eden Halvetî silsilesini, cehrî zikri tercîh eden Şemsîler de Nakşbendî silsilesini benimsemişlerdir.

Celvetiyye tarîkatı her ne kadar Bayramiyye'nin bir şubesi ise de, zamanla müstakil bir tarîkat hâline gelmiştir. Celvetiyye'nin kurucusu Aziz Mahmud Hüdâyî (k.s)(ö.1038/1628)'dir. Osmanlı döneminde yetişen en nüfûzlu şeyhlerden biri olan Aziz Mahmud Hüdâyî (k.s) iyi bir medrese tahsilinden ve müderrislik payesine eriştikten sonra tarîkata girmiştir. Otuza yakın eseri ve yüzbinlere varan mürîdi bulunan Hüdâyî'nin tarîkatı, sağlığında ve vefâtından sonra İstanbul, Bursa ve Balkanlar'da yayılmıştır. "Tevhîd zikri ve mücâhede" esasına dayanan tarîkat, ilim ve devlet ricâlinin de ilgisini çekmiştir. Bursalı İsmail Hakkı (k.s) (ö.1137/1724) gibi velûd mutasavvıf müellifler, bu tarîkattan yetişmiştir. Tarîkatın **Hakkıyye, Fenâiyye, Selâmiyye ve Hâşimiyye** adlı kolları, İstanbul'da otuz kadar tekkesi vardı..***(Ana Hatlarıyla Tasavvuf ve Tarikatlar; Prof. Dr. H. Kamil YILMAZ; Ensar Neşriyat)***

Bayrami dervişlerinin nefisleriyle sürekli bir mücadele halinde oldukları ve gece- gündüz ibadet ettikleri biliniyor. Bunun sonucu olarak sahip olacakları ilahi nimetlerle asıl bayramı ahirrette yapacaklarına inanıyorlar. Bu nedenden dolayı kendilerine Bayrami denildiği de rivayet ediliyor.

ZİKİR USULÜ

Bayramiliğin zikrinde öncelikle 12 rekât teheccüd namazı kılınıyor. Hacı Bayram Veli (k.s)'nin hazırladığı uzun bir vird ile Bakara, Secde, Yasin, Duhan, Feth, Vakıa, Mülk ve Amme sureleri okunuyor. Ardından Kelime-i Tevhid zikri yapılıyor. İbret almak için kâinattaki olağanüstülükleri düşünme anlamına gelen ve "tefekkür fi acaibi-l kudre" denilen düşünme tarzı da Bayramiyye'nin esaslarını oluşturuyor. Zikrin sonunda kısa bir münacat okunuyor.

İstanbul Üsküdar Himmet Efendi Tekkesi son postnişin Hacı Bayramı Veliden intikal eden pazartesi-Cuma geceleri okunan evradı şöyle nakleder:"Ya Mani, ya Dafi, ya Muin, İyyakenağbüdü ve iyyakenestaiyn.(7 kere).İnne Rabbi latifun lima yeşâ. İnne Rabbi Lesemîud'dua. İnne Rabbi kâribün mücib. Feseyekfîkehumullah vehüvessemiyul âlim.(7 kere).

Günlük Evrad: Allahümme Salli ala seyyidina Muhammed vesahbihivesellim.(7kere). Estağfirullah el aziym. (7 kere).Allahümme ya Vedud. (7 kere). Lailahe illallah. (100 kere).İsmi Celal. (100 kere). İsmi Hu.(100 kere).

Sabah ve ikindi namazlarından sonra. Fatiha Suresi.(7 kere).Ayetelkürsi.(7 kere).Muavizeteyn.(7 kere) .KafirunSuresi. (7kere). Estağfirullah. Subhanallah. Elhamdulillah. Lailahe illallah vallahu ekber vela havle vela kuvvete illa billahil aliyyil aziym.(7 kere).Allahümme salli ala seyyidina Muhammed vesahbihi veselli.(7 kere) okunur.(Tasavvuf Ve Tarikatlar. S.492Dr.S.Eraydın.)

40 GÜN HALVET Bayramiler Halvet'e girdiklerinin ilk gecesi 1000 Salâvat, 1000 Kelime-i Tevhid okuyorlar. Hz. Peygamberin (s.a.v) katına ermek için iki rekât namaz kılan Bayramiler, Halvetin ikinci gecesinde 1000 İhlâs, 1000 Kelime-i Tevhid okuyor ve Allah'ı görme dileğiyle iki rekât namaz kılıyorlar. Halvetin üçüncü gecesinde ise 1000 Felak suresi, 1000 Kelime-i Tevhid ve kalpteki perdelerin kalkması için iki rekât namaz kılan Bayramiler, dördüncü gece 1000 Nas suresi ve 1000 Kelime-i Tevhid okuyup yine iki rekât namaz kılarak ibadetlerine devam ediyorlar. Bayramiler'de Halvet 40 gün sürüyor. ***Bayramiler halka halinde ve devran şeklinde sesli zikir yapıyorlar.*** Bayramilik'te sessiz zikri esas alan Nakşîlik ile sesli zikri benimseyen Halvetilik'in izleri görülüyor. Ancak Nakşîliğin etkisinin daha az olduğu belirtiliyor.

Zikir sırasında ise Hacı Bayram Veli (k.s) ile aynı dönemlerde yaşamış olan Yunus Emre (k.s)'nin şiirlerini okuyorlar. Zikir sırasında aşka gelip sayhaya başlıyorlar. Özellikle "La ilahe illallah" ile zikreden Bayramiler, gözlerini kapatıp, nefeslerini tutuyorlar. Ardından başlarını sağa ve sola sallayarak zikirlerini tamamlıyorlar. Buna Bayramiler'de 'Gönüle Varmak' deniyor. Hacı Bayram Veli (k.s) 'nin sesli zikir uygulamasını Akşemseddin (k.s)' in kurduğu Bayrami Şemsiler uygulamaya devam etse de, Bayrami-Melamiler "gönül bekleme" dedikleri bir sessiz zikri benimsiyor. Çeşitli kaynaklarda, Bayramiler'in kendileri veya başkaları için yardım topluyorlar. Asa kullanıp, aba veya eski yamalı elbiseler giyen Bayramiler, Allah'ın rüyada görülebileceğine ve miracda Hz. Paygamberin (s.a.v) Allah'ı zahir gözüyle gördüğüne inanıyorlar.

BAYRAMİ TEKKELERİ

Hacı Bayram Veli (k.s)' nin ölümünden sonra Ankara'daki Bayrami Asitanesi'nin şeyhliğine büyük oğlu Ahmed Baba (k.s) geçti. Ondan sonra ise torunu Edhem Baba (k.s) şeyhlik makamına oturdu. Tekkelerin kapatıldığı 1925 yılına kadar ailenin en büyük çocukları padişahın onayıyla şeyhlik görevini sürdürdü. Asitane şeyhleri, **Şemsi-**

Himmeti kolunun tarikat anlayışını benimsedi. Dergâhın 27'inci ve son şeyhi Şemseddin Efendi (k.s) oldu.

1840 yılında İstanbul'da dokuz Bayrami Tekkesi bulunuyordu. Tekkelerin kaldırıldığı 1925 yılında ise Emekyemez, Himmetzade, Fatih Çarşamba'da Mehmed Ağa Camii ve Şehzadepaşa Bozdoğan Kemeri'nde Helvai Yakup tekkeleri kalmıştı. Günümüzde birçok tekke gibi Bayrami tekkeleri de yok olmuş durumda. Bayrami tekkelerinden hala zamana meydan okuyanlardan Şehzadebaşın'daki Helvai Yakup tekke ve türbesi bugün harap halde. Tekkenin duvarları da, çatısı da yıkılmış durumda. Bakım ve onarım beklemektedir.

BAYRAMİLİĞİN DAYANDIĞI TEMELLER

Hacı Bayram Veli (k.s) tarafından Ankara'da kurulan Bayramiyye tarikatı, aynı zamanda Anadolu'da doğup büyüyen bir mutasavvıf tarafından kurulmuş olan ilk Türk tarikatıdır. Nitekim bu tarikat Şeyhin sağlığında büyük bir yaygınlık kazanmıştı.

Bu tarikatın kuruluşunu Ebu Hamüdüddin Aksarayi'nin vefat tarihinden sonra Hacı Bayram Veli'nin Ankara'ya dönüp 1400'lü yıllarda irşad faaliyetlerine başladığı yıllar olarak belirlemek doğru olacaktır. Bayramiliğin temelleri esasen üç önemli dayanağa dayanmaktadır. ***Bunlar; cezbe, muhabbet ve Sırr-ı İlahi'dir.*** Cezbe; Allah'ın kulunu kendine çekmesi olarak tanımlanırken, muhabbet ise kulun sadece Allah'ı istemesine ve Allah'ın da bu kuluna yüce haller vermesi şeklinde açıklanmaktadır. Sırr-ı İlahi ise; tarikat ve vahdet sırlarının, tasavvufa yabancı olanlara açılmayıp gizlenmesidir. Bayramilikte, dervişin cezbe ve muhabbetten sonra; İlahi sırları elde etmeye çalışması hedef olarak görülmüştür. ***(M. Zeki Pakalın, Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, I, İstanbul 1983, s. 181).***

Bayramîlik, dünya hayatında kimseye yük olmamayı, alınteriyle kazancı esas alır. Bizzât Hacı Bayram (k.s), Ankara'da geçimini ziraatle sağlamıştır. Bayramîlik'te aynı zamanda, başkasının da geçim zorlukları karşısında yardımına koşmak prensibi vardır. Bu husus ile ilgili olarak Hacı Bayram (k.s)ın üç aylarda halktan zekât toplayıp fukarasına dağıttığı bilinmektedir. Bu davranış aynı zamanda nefsi kınamaya da işaret sayılabilir.

Bayramîlik geleneklerine gelince onları şöylece özetleyebiliriz: Tekke veya bir mecliste toplanmak, oniki rekâtlık bir teheccüd namazı kılmak, sonra zikir halkası oluşturmak, kudûm çalarak çarşıyı dolaşmak. Zikirlerinde "Lâ ilâhe illâllah" derlerdi. "Gönüle varmak"

diye adlandırılan zikirde, gözler kapanır, nefes tutulur ve başlar sağa sola sallanırdı. ***(Mehmet Demirci, a.g.e, s. 39).***

TARİKAT ŞECERESİ

1-Şeyh İbrahim Zahid Geylani (k.s) (***Zahidiye kolu piri)*** H.700 M.1300

2-Şeyh Safiyyuddin-i Erdebili (k.s).(***Safaviyye kolu piri)*** H.735.M.1334

3-Oğlu Şeyh Musa Sadreddin Erdebili (k.s). H.790.M.138

4-Oğlu Şeyh Ali Erdebili.(k.s) H.802.M.1407.

5-Oğlu Şeyh İbrahim Erdebili.(k.s) H.809.M.1406

6-Şeyh Hamidüddin bin Musa Aksarayi.(k.s) (**Somuncu Baba)** H.815.M.1412

7-Şeyh Hacı Bayramı Veli (k.s) ***(Bayramiyye Tarikatı Piri).*** H.833.M.1429-Ankara.

BAŞKA BİR ŞECERESİ

1-Hz.Ali (r.a)H.40.M.660

2-Hz.Hüseyin (r.a)H.61.M.680

3-İmam Zeynel Abidin (r.a)H.94.M.712

4-İmam Muhammed Bakır (r.a).H.113.M.731.

5-İmam Cafer-i Sadık (r.a)H.148.M.765

6-ŞeyhBayazidiBestami(k.s***)(TayfuriyyeKoluPiri)***H.268.M.881

7-Şeyh İbrahim Hindi (k.s)

8-Şeyh Musal Bestami (k.s)

9-Şeyh Ebu'l-Hasan Cürcani (k.s)

10-Şeyh Ahmed Horasani (k.s)

11-Şeyh Süleyman İsfahani (k.s)

12-Şeyh Süleyman Buhari (k.s)

13-Şeyh İshak Havarzimi (k.s)

14-Şeyh Sadeddin Bağdadi (k.s)

15-Şeyh Mahmud Kerhi(k.s)

16-Şeyh Osman Rumi (k.s)

17-Şeyh Mahmud Basri (k.s)

18-Şeyh Hasan İstirabadi (k.s)

19-Şeyh Süleyman İskenderi (k.s)

20-Şeyh İbrahim Basri (k.s)

21-Şeyh Şadil Rumi (k.s)

22-Şeyh Hamideddin bin Musa Aksarayi (k.s) ***(Somuncu Baba)***H.815.M.1412

23-Şeyh Hacı Bayramı Veli (k.s) ***(Bayramiyye Tarikat Piri)***H.833.M.1429-Ankara.

(Şakayıkı Numaniyye Terc.(Zeyli Mecdi Efendi)s.44.Nefahatül Üns s.68.Osm.Müellifleri c.1 s.56.sefineyi Evliya c.2 s.256.Miratul Makasıd s.36.)

BAYRAMİLİĞİN KOLLARI

Hacı Bayram Veli (k.s) vefat ettikten sonra tarikatın başına ilmi ve kıdemi sebebiyle Akşemseddin (k.s) geçmiştir. Bundan sonra bütün müridler Akşemseddin (k.s)'in etrafında toplanmışlardır.

A-**Şemsiyye-i Bayramiyye**

Hacı Bayram Veli (k.s) vefat ettikten sonra Akşemseddin (k.s) onun makamına geçerek Şemsiyye-i Bayramiyye kolunu kurmuştur. Akşemseddin (k.s) H.863.M.1458. Bunlar açık zikri benimseyerek birkaç yan kola ayrılmışlardır. Bu kollardan Tennuriyye, Akşemseddin (k.s)'in halifesi Kayserili İbrahim Tennuri (k.s) tarafından kurulmuş, Himmetiyye ise Himmet Efendi (k.s) tarafından kurulmuştur. Şemsiyye-i Bayramiyye'nin diğer bir alt kolu olan İseviyye ise Saruhanlı İlyas (k.s) tarafından kurulmuştur.

B- **Melamiyye-i Bayramiyye**

Hacı Bayram Veli (k.s)'nin halifelerinden Bıçakçı Ömer Dede (Sikkini) (k.s), Akşemseddin (k.s)'in zikir ve sohbetlerine katıldıktan sonra ondan bazı görüşleri nedeniyle ayrılarak Melamiyye-i Bayramiyye kolunu kurmuş ve gizli zikir ile melâmet tavrını benimsemiştir.

C-**Celvetiyye**

Celvetiyye tarikatının kurucusu olan Aziz Mahmud Hüdai (k.s)'nin silsilesi Hacı Bayram Veli (k.s)'nin halifelerinden Akbıyık (k.s) Meczub'a dayanmaktadır. Özellikle Hacı Bayram Veli (k.s)'nin halifelerinden Hızır Dede (k.s)'den feyz alan Üftade (k.s)'nin halifesi olan Aziz Mahmud Hüdai (k.s)'nin kurduğu bu tarikat silsile olarak Bayramiyye'nin bir kolu olmakla birlikte genel olarak müstakil bir tarikat olarak gelişmiştir.

BAYRAMİLİĞİN YAYILIŞI

Bayramilik ortaya çıktığı zamandan itibaren geçen zaman diliminde devamlı olarak yayılma fırsatı bulmuş bir tarikattır. Bu tarikat sadece Anadolu toprakları ile sınırlı kalmayıp Anadolu'nun çevresinden başlamak suretiyle değişik kıta ve sahalarda yayılma imkânı bulmuştur.

Avrupa'da özellikle Edirne, Selanik, Peç, Peşte, Mora, Mostar, Saraybosna, Vidin, Belgrat, Serez, Manastır, Üsküp, İştip, Tikşev,

Köprü ve İsnefçe yolları ile yayılan Bayramilik, Asya ve Afrika'ya Ankara, Konya, Aksaray, Bursa, Şam, Mekke, Medine ve Kahire yollarından ulaşmıştır. Özellikle Mısır'da Bosnalı İbrahim bin Timur Han bin Hamza sayesinde geniş yayılma sürecine girmiştir.

Anadolu'da dünyaya gelen Hacı Bayram Veli (k.s), fikirleri ve hareketleri ile zamanında yaptığı etkiyi kurduğu tarikat ve yetiştirdiği halifeleri ile gelecek nesillere kadar ulaştırmıştır. Özellikle Ankara Savaşı'ndan sonra Anadolu'nun geçirdiği zor durum esnasında ortaya çıkarak ehl-i sünnet inancının yayılmasını sağlayan Hacı Bayram Veli (k.s), Osmanlı Devleti'nin dini ve milli birliğinin sağlanmasında da önemli bir rol oynamıştır. Özellikle bir mutasavvıf olarak dünyayı terk yerine onu imara yönelmesi onun ileri görüşlülüğünü simgeler. ***(Fuat Bayramoğlu, Nihat Azamat, "Bayramiyye", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, c.5, İstanbul 1992, s.270.)***

Hacı Bayram-ı Velî'(k.s)den Nasihatler

Hiddet ve kin, hakîkatleri gören gözleri kör eder. Öfke, iyi düşünmeyi daraltır, yanıltır.

Hiçbir günâhı küçümsemeyin, çok çalışın. Boş gezenler, zengin bile olsa, arkadaşları şeytan, kalbleri şeytanın konağı olur.

İnsanların fitnesinden kurtulmak istiyorsanız, çarşı ve pazarlarda sık sık bulunmayınız

Dünyâ gamından, nefsin sıkıştırmasından hafifleyip kurtulmak istiyorsanız, kabristanları sık sık ziyâret ediniz

Ayıp ve kusurlarını gördüğünüz arkadaşlarınızın, komşularınızın, sırlarını ifşâ etmeyiniz. Çünkü gördüğünüz bu sırlar, size emânettir. Emânete hiyânet ise, çirkin bir harekettir.

Emaneti koruyunuz. Zira din de size emanettir, beden de.

İLAHİLERİNDE

Bilmek istersen seni
Can içinde ara cânı
Geç canından bul ânı
Sen seni bil sen seni

Kim bildi efâlini
Ol bildi sıfatını
Anda gördü zâtını
Sen seni bil sen seni

Görünen sıfatındır
Onu gören zâtındır
Gayri ne hâcetindir
Sen seni bil sen seni

Kim ki hayrete vardı, Bayram özünü bildi,

Nûra müstagrak oldu	Bileni anda buldu,
Tevhîd-i zâtı buldu,	Bulan ol kendi oldu,
Sen seni bil, sen seni.	Sen seni bil,sen seni.

BEKTAŞİ TARİKATI
HACI BEKTAŞİ VELİ (k.s)
(D.H.645.M.1247-V. H.738.M.1337)

Hacı Bektaşî Velî' (k.s) nin babası Şeyh Seyyid İbrahim, annesi Şeyh Ahmed Nişâbûri'nin kızı Hâtem Hatun'dur. Hacı Bektaş-ı Velî (k.s) hicrî 645.M.1247 yılında Nişâbur'da doğdu. Künyesi Seyyid Muhammed bin İbrahim Ata olup, lakabı Bektaştır. Seyyid olup nesebi soyu Hz.Ali (r.a)'ye dayanmaktadır. Babası onu küçük yaşta Ahmet Yesevi (k.s) Hazretlerinin halifesi Şeyh Lokman-ı Parende (k.s) Hazretlerinin eğitim ve terbiyesine teslim etmiştir. Şeyhinin rahlei tedrisinden geçerek yüksek makamlara erişmiş ondan tarikat hırkasını giymiş icazet almıştır.

Çocukken birçok kerametleri görülmüş, Lokman-ı Perende (k.s) hacca gidip Arafat'ta kıbleye döndüğü sırada, bir anda karşısında Bektaş-i Veli'yi görür, Nişabur'a dönünce bu kerameti herkese anlatır ve Hacı lakabını verir. Hacı Bektaş-i Veli (k.s) kendisinden keramet görenlerin şaşırdıklarını görünce;¨***Ben Rasulullah'(s.a.v) ın soyundanım. Bana bunları çok görmeyiniz. Bunlar bana Allah'u Teâlâ'nın bir ihsanıdır d***emiştir. Hızır (a.s)ile buluştuğu rivayet edilir.

Şeyhinin tavsiyesiyle uzun sürecek bir yolculuğa çıkmış, önce Necef'de Hz.Ali (r.a) ın kabrini ziyaret etmiş, daha sonra Mekke'ye gitmiş burada 3 yıl kalıp, Medine'ye gelmiş Hac ibadetini ifa etmiş, Medine'de Peygamber Efendimi (s.a.v) in kabri saadetlerinde inzivaya çekilmiş, daha sonra Suriye, Haleb'e geldiklerinde Cami-i Kebirde Hz.Davut (a.s) kabri şeriflerinde, daha sonrada Bostan nahiyesinde Ashab-ı Kehf mağarasındada 40 ar gün inzivaya çekilmiş Çile inzivası bittikten sonra H.680 M.1281 yılında Anadolu'ya geçerek, Kırşehir yakınında Suluca Karahöyüke yerleşmiştir. Bu dönem siyasi kargaşalıkların arttığı Anadolu Selçuklu Devletinin son dönemleri idi, halka doğru yolu göstermeye başlayıp kıymetli talebeler yetiştirdi. Kısa zamanda herkes tarafından tanındı ve büyük iltifat ve rağbet gördü.

Bu sırada Anadolu'da dini, iktisadi, askeri ve sosyal bir teşkilat olan ve kendisine bağlı ahilik teşkilatı ile büyük hizmetler yaptı.

Bundan dolayı Osmanlı sultanları tarafından sayılıp sevildi. Osmanlı Devleti'nin sağlam temeller üzerine oturmasında büyük himmetleri oldu. Hacı Bektaş-i Veli (k.s), Sultan Orhan ile sohbetler etti. Ayrıca yeniçeri askeri ocağın kurulmasında duada bulundu. Onlara islamiyet'ten ayrılmamaları için nasihat etti. Böylece Hacı Bektaş-i Veli '(k.s) yi manevi bir pir olarak kabul eden bu ordu, manevi hayatını ve disiplinini O'na bağladı. Asırlarca yeniçeriliğin piri, üstadı ve manevi hamisi olarak bilindi. Bu bağlılık ve muhabbet, yeniçerilerin sulh zamanlarındaki talimleri ve harplerdeki gayret ve kahramanlıklarında çok iyi neticeler verdi. Yeniçeriler, dervişler gibi cihad azmiyle dolu olarak büyük kahramanlıklar gösterdi.

Yeniçerilerin; Baş üryan, sine püryan kılıç al kan Bu meyanda nice başlar kesilir kahrınız, kılıcınız düşmana ziyan kulluğumuz padişaha ayan. Üçler, yediler, kırklar! Gülbang-i Muhammedi, Nur-i Nebi Kerem-i Ali Pirimiz, Sultanımız Hacı Bektaş-i Veli! Diyerek savaşa başlamaları bunun manidar bir ifadesidir.

Hacı Bektş-i Veli (k.s) Hazretleri'nden feyz alanlara Bektaş-i denildi. Hacı Bektaş-i Veli; ¨İşin esası, elini, dilini haramdan korumaktır.¨buyurmuştur. Bektaşiler zamanla azaldı. Daha sonra yapılan bir takım değişiklikler sebebiyle hakiki Bektaşilik unutuldu. Herkes tarafından sevilen, hürmet ve itibar edilen bu isim, hurufiler tarafından siper olarak kullanıldı. Bunlar Bektaşi adı altında toplanıp haramlara helal, nefsin arzu ettiği kötü isteklere serbesttir demekle, bozuk ruhlu insanlar arasında yayıldı. Halk arasında anlatılan Bektaşi fıkraları bu sahte Bektaşilere aittir,

Hacı Bektaşda Ehl-i Sünnet inancı üzerine tarikatını yaydı. Birçok insanın hidayetine vesile oldu. **H.738.M.1337** de Hacı Bektaş'da vefat etti. Osmanlıların yaptırdığı cami ve türbeye defnedildi.

Bektaşîlik, Anadolu'nun ortasında ıssız bir köyde doğmuştur. Âlimlerden uzak kaldığı gibi şehirlilerden çok köylüler ve yörükler arasında yayıldı. Hatta çoğu kez göze bile çarpmadı. Ancak tamamıyla kurulduktan ve dal budak saldıktan sonra anlaşıldı. Bektaşilik Ehl-i Sünnet inancında olmasına rağmen zamanla içerisine sızan ifrat ve tefrite kaçanlar tarafından tahrif edilmiş yeniçeri ocağının kaldırılmasından sonra Bektaşilik yasaklanmış, Bektaşi dergâh ve tekkelerine Nakşî tariakat şeyhleri görevlendirilmiştir. Her tarikat gibi batınîdir. Bâtına ait birtakım tasavvufî esrar ile içli dışlıdır. Fakat

bâtınilik meselelerinde öbür tarikatlardan ayrılır. Mâlum olan "Bâtınî"lere yaklaşır. Bektâşîler her şeylerini gizli tutarlar. Her türlü teşkilatları saklıdır. Birtakım işaretler ve remizler kullanırlar. Buna binâen tarihte meşhur olan "Bâtınî"lerle alâkaları vardır. Tarikatların birçoklarında bulunan "seyr-i sülûk" Bektaşilik'te yoktur. Muayyen "evrad ve ezkâr" bile mevcut değildir. Ancak **"inâbe**" ve **"ikrar"** ile **"âyin-i Cem"** vardır. Bilhassa Sırb asıllı Balım Sultan zamanından itibaren Hacı Bektaşi Veli (k.s) nin yolundan sapmalar olmuş, tarikatın özünde olmamasına rağmen sanki Hacı Bektaşi Veli emretmiş, yapmış gibi ehlisünnet yolundan sapmalar olmuştur.

Bektaşîlik'te Ehl-i Beyt'e fazla sevgi gösterilir. Bektaşi tarikatı tahrif edildikten sonra, bu muhabbet ifrata kadar varır. Hatta Bektaşiliği mezhep itibarıyla "Ca'feri"; irfan ve felsefe itibarıyla "Hurûfi" diye tanımlayanlar vardır. Gerçekten Anadolu Bektaşîleri (Alevîler) Ca'feri mezhebinde olduklarını açıktan açığa söylerler. Mezhepte Ca'feri, tarikatte Bektaşî ve Alevî bulunduklarını itiraf ederler.

Bektaşîler, Ca'ferî fıkhını kabul ettikleri gibi İmamiyye mezhebini de kabul etmişlerdir. Oniki imamı takdis ederler. Hz. Ebû Bekr, Hz.Osman, Hz.Ömer ile Hz. Âişe'(r.a)yi pek sevmezler. Bektâşîlik'te az çok tasavvuf, büyük miktarda Hurûfilik, Ahilik, Bâbailik, Bâtınilik, Hulûl ve Tenâsuh, Ca'ferilik, Şiî'lik, İmami'lik, Şâmani'lik, Lama'lık hatta teslis gibi eski ve yeni birçok unsurlar vardır. Onun için içinden çıkılmaz bir şekil almıştır.

Yeniçeri Ocağı'nın kuruluşunda Hacı Bektaş Velî (k.s) dua etmiş, bu nedenle Yeniçeriler onu pir olarak tanımışlardır. Yeniçeri Ocağı'na "Hacı Bektaş Ocağı" denmesi bundan dolayıdır. Bu tarikatın Türkler arasında tutunmasının, yaygınlık kazanmasının sebeplerinden birisi, Yeniçerilerle ilgisinin bulunmasıdır. Çeşitli grupları ve cereyanları bünyesinde barındırması, toleransı, tarikat mensuplarının halkla içli dışlı olması; özellikle Bektaşî edebiyatını oluşturan eserlerin Türkçe ile ve halkın rahatlıkla anlayacağı bir üslupla yazılması, Bektaşîliğin yaygınlık kazanmasını sağlayan başlıca hususlardır.

Bektaşîlik Anadolu sınırları içinde kalmamış; Bulgaristan, Romanya, Sırbistan, Mısır, Arnavutluk ve Macaristan'a kadar yayılmıştır.

Sünnî bir yapıya oturan Osmanlı devletinde, Şiî-Bâtınî unsurların karıştığı Bektaşîlik, aynı tempo ile yürüyemedi. Yeniçeri Ocağı'nın etkisi azalınca, hatta Sultan II. Mahmud'un Yeniçeri Ocağı'nı

ilgasıyla Bektaşîlik de ilga edildi. Ancak Sultan Abdülaziz zamanında yeniden canlandı, gelişimini sürdürmeye başladı. 30 Kasım 1925'te tekkelerin kapatılmasıyla Bektaşîlik resmen son buldu.

Bektaşîlik başlıca iki kola ayrılmaktadır. Bunlardan birincisi Hacı Bektaş Veli (k.s) 'nin evli olduğunu kabul eden ***Çelebiler koludur***. Bunlar, kendilerini Hacı Bektaş Veli'nin neslinden sayarlar. Bu nedenle bunlara ***"bel oğlu"*** adı verilir. Bu kol Anadolu'da yaygınlık kazanmıştır. İkinci kol mensuplarına ***Babağân kolu*** denilir. Bunlar tarikat yoluyla Hacı Bektaş Veli'ye bağlı oldukları için ***"yol oğlu"*** adıyla anılırlar. Bu kola mensup olanlar Hacı Bektaş Velî'nin bekâr olduğunu kabul ederler. Bu anlayış İstanbul, Rumeli ve Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde yaygınlık kazanmıştır. Zaman zaman bu iki grup birbirlerine karşı düşmanca tavır takınmışlardır.

Bektaşîliğe girecek olan kişi belirli bir müddet denenir. Sonra ***"ikrar âyini"*** denilen bir törenle tarikata girer.

Bektaşîlik'te müridler beş dereceye ayrılır: 1-Muhiblik, 2-Dervişlik, 3-Babalık, 4-Mücerredlik, 5-Halifelik.

Muhib'in iki Bektaşî'nin kefâletiyle tarîkata intisabı kabul edilir. Buna "el almak" veya "nasib almak" da denilir. Dervişliği isteyen erkek muhib tekkeye alınır. Hizmetleriyle bunu isbata çalışırsa dervişliğe kabul edilir ve dervişlik tacı giydirilir. Üçüncü derece babalıktır. Babalık dervişe halife tarafından verilen bir mertebedir. Yeteneğini ispat eden dervişe bizzat halife tarafından bu pâye verilir. Halîfenin icâzetiyle bundan sonra muhib ve derviş yetiştirebilir. Babaların Hz. Peygamber (s.a.v) soyundan geldiklerini kabul edenler yeşil sarık sararlar.

Dördüncü derece mücerredliktir. Bu dereceye yükselmek için evlenmemiş olmak gerekmektedir. Mücerredliğe seçilen aday dervişlerden ve babalar arasından seçilir. Bu derece halifeye en yakın olanıdır. Belirli bir merâsim yapılır. Adayın sağ kulağı delinir; Mengûş adı verilen bir küpe takılır. Bunlar kendilerini tarikata adadıkları için evlenemezler, çocuk sahibi olamazlar.

Bektaşî babası halifelik makamlarından birine müracaat eder. Eğer halifeliğe gerek varsa ve müracaatı da kabul edilirse ona halifelik icazeti verilir. Bunun dışında bir baba, üç mücerredin imzasıyla da halifelik makamını elde edebilir.

Bektaşîlik dört temel üzerine oturur. *Bu dört temele dört kapı denir. Şerîat kapısının mensupları Şerîata ve Ehl-i Beyt'in yoluna*

uymak zorundadır. Tarikata giren "yol oğlanları" da bu yolun gereklerine uymağa mecburdur. Hakikat kapısının mensubu, evrenin sırrını öğrenecek, marifet kapısının mensubu da nefsini mâsivâdan temizleyecektir.

Bektaşîlikte ana ilke Hz. Muhammed (s.a.v)'in soyunu ve oniki imamı sevmek ve Ehl-i Beyt düşmanlarından uzak olmaktır.

Bektaşî tarikatının kendine özgü gelenekleri vardır: Bıyıklarını ve sakallarını uzatırlar. Karşılaştıkları zaman sağ ellerini kalplerinin üstüne koyarlar. Birbirinin ellerini öperler. Başlarına oniki dilimli taç giyerler. Göğüslerine "teslim taşı" adını verdikleri oniki dilimli bir taç takarlar. Hırka giyerler, kemer kuşanırlar.. Birbirlerine ömür boyu yardımcı olmak amacıyla :"yol kardeşi" adını verdikleri bir arkadaş edinirler. Evli Bektaşîler boşanmazlar. Nasib kapanmasın diye kaşığı sofra üzerine yüzüstü bırakmazlar. Kapının eşiğine basmazlar. Hulûl, tenâsuh ve hattâ teslis anlayışı, inanç olarak Bektaşîliğe hâkim olmuştur.

Bektaşîlik alevîlikle iç içe girmiş bu nedenle özellikleri bozulmuştur. Bazı âdetler değişikliğe uğramıştır- Çelebiler ile Babağân arasındaki mücadeleden sonra evlenmemek âdet haline getirilmeye çalışılmıştır. Daha önceleri şerbet içilirken, sonraları bunun yerini şarap ve içki içme âdeti almıştır. Allah'ın yasakladığı bazı haramlar mübah sayılmaya başlanmıştır. Namaz kaldırılmış, yerine niyaz ikame edilmiştir.

Bektaşî tekkeleri genellikle dağ eteklerinde, ıssız, sakin yerlerde kurulmuştur.

Bektaşî edebiyatı halk şiirinden yararlanmış, genellikte halk şiirindeki vezin, kafiye vb. özelliklere sadık kalınmıştır.

Bektaşî tekkelerinde ve dergâhlarında icra edilen musîki genelde halk musîkisine çok yakındır. Bektaşîlik zengin bir tekke musîkisine sahiptir.

Hacı Bektaşi Veli (k.s) Hazretleri derki; Allah u Teâlâ nın dostlarını ve kerametlerini tasdik etmek imandır. Zira onlar, kendi nefslerinin arzularını dünyayı sevmeyi bıraktılar. Cenab-ı Hakk'a yaklaştıkça Rablerine olan korku ve saygıları gittikçe çoğaldı. Allah 'u Teâlâ o velilerin hatalarını yüzlerine vurmadı. Sen ise her gün türlü türlü günahlar işliyorsun da hesaba ve sorguya çekileceğini, kıyametin kopmayacağını veya mezardakilerin tekrar dirilmeyeceğini veya saidlerin şakilerden ayrılmayacağını mı sanıyorsun? Haramdan

kaçınmıyor, bulduğunu yiyip giyiyorsun. Yaradanın nimetlerini yiyorsun ama emirlerine uyup yasaklarından kaçınmıyorsun?Hiç Allah ‘u Teâlâ nın cezalandırmasından korkmuyormusun ki kötü olan işleri yapmaya devam ediyorsun?

BEKTAŞİ TARİKAT SİLSİLESİ

1-Hz. Ali (r.a)
2-Hz.Hüseyin (r.a)
3-İmam Zeynel Abidin (r.a)
4-İmam Muhammed Bakır (r.a)
5-İmam Cafer-i sadık (r.a)
6-Şeyh Bayazidi Bestami (k.s)(***Tayfuriyye Kolu Piri)***
7-Şeyh Ebu’l-Hasen el-Harakani (k.s)
8-Şeyh Ebu Ali farmedi et-Tusi (k.s)
9-Şeyh Hace Yusuf Hemedâni (k.s)
10-Şeyh Hoca Ahmed Yesevî (k.s)(***Yeseviyye Tarikat Piri)***
11- Şeyh Lokman Parende (k.s)
12-Pir-i Tarikat Es-Seyyid Muhammed Bektaş-ı Velî (k.s ***)(Bektaşi Tarikat Piri)***

HACI BEKTAŞİ VELİ SOY ŞECERESİ

1-İmam Ali (r.a)
2-İmam Hüseyin (r.a)
3-İmam Zeynelâbidin (r.a)
4-İmam Muhammed Bakır (r.a)
5-İmam Cafer-i Sadık (r.a)
6-İmam Musa el-Kâzım (r.a)
7-Şeyh Seyyid İbrahim (k.s)
8-Şeyh Seyyid Hasan (k.s)
9-Şeyh Seyyid Muhammed (k.s)
10-Şeyh Seyyid Mehdi (k.s)
11-Şeyh Seyyid İbrahim Sani (k.s)
12-Şeyh Seyyid Hasan (k.s)
13-Şeyh Seyyid İbrahim (k.s)
14-Şeyh Seyyid Muhammed (k.s)
15-Şeyh Seyid İshak (k.s)
16-Şeyh Seyyid Musa (k.s)
17-Şeyh Seyyid İbrahimü's Salis (k.s)
18-Şeyh Seyyid Hacı Bektaşî Velî (k.s)

(Şakayıkı Numaniye Terc.Zyli Mecdi Efendi s.383.Müncü Baba Risalesi s.12-13.Aşık Paşazade Tarihi s.205.Silsile-i Name-i Aliyye Saadeti Sofiyye s.39.Sefineyi Evliya c.1 s.291)

ÇİŞTİYYE TARİKATI

Çiştiyye tarikatı biri Şeyh Ebu İshak eş-Şami (k.s) kanalıyla diğeride Tarikatın 2. Piri olan Şeyh Muinuddin Hasan el Çişti (k.s) kanalıyla yayılmış olan biri Suriye, Filistin, Mısır, Anadoluda diğeride, Hind yarımadasında neşvünema bulmuştur.

ŞEYH EBU İSHAK eş-ŞAMİ (k.s) Hazretlerinin lakabı Şerafeddin doğduğu yer Herat-Çişti, bu köye nisbetle tarikatada Çiştiyye denilmiştir. Hem anne hemde baba tarafından Hz.Ali (r.a) Efendimize ulaşmaktadır. Şeyh Mimşad ed-Dinaveri (k.s) Hazretlerine intisab ederek Ethemiyye Tarikat Piri Şeyh İbrahim b.Ethem (k.s) vasıtasıyla Şeyh Hasan Basri (k.s) Hazretlerine ondanda Hz.Ali (r.a) ulaşır. Şeyhinin rahlei tedrisinden geçerek zahiri ve Bâtıni ilimlerde eğitimini tamamlayarak hocasının icazet verip tarikat hırkası giydirdikten sonra memleketinde insanları irşada devam etti. Hocasının vefatı ve vasiyeti üzerine Şeyhinin görevini devr aldı birçok öğrenci yetiştirdi. Tasavvufta Çiştiyye Tarikatının 1.Piri olarak insanlara islamı sevdirerek insanları huzur ve kurtuluş yoluna davet etti. H.329 M.940 yılında Şam'da vefat etti. Akka'da ki türbelerine defnedildi.

ÇİŞTİYYE TARİKAT ŞECERESİ

1-Hz.Ali (r.a),Necef-IRAK. H.40 M.660

2-Şeyh Hasan Basri (r.a),Basra-IRAK. H.110 M.728

3-Şeyh Abdulvahid b.Zeyd (k.s),H.177 M.793

4-Şeyh Fudayl b.İyaz (k.s),H.187 M.802

5-Şeyh İbrahim b.Ethem (k.s), (*Edhemiyye Tarikat Piri*.) Şam-Suriye. H.198 M.813

6-Şeyh Sedidüddin Huzeyfe el-Maraşi (k.s), Maraş-TÜRKİYE. H.207 M.822

7-Şeyh Eminüddin Ebu Hubeyre Basri (k.s), Basra-IRAK. H.287 M.900

8-Şeyh Hace Mimşad Ed-Dineveri (k.s),Dinaver. H.298 M.910

9-Şeyh Hace Ebu İshak eş-Şami (k.s*),(Çiştiyye Tarikatı 1.Piri.)* Şam-Suriye. H.329 M.940

10-Şeyh Hace Ebu Ahmed Abdal Çişti (k.s), H.355 M.965

11-Oğlu Şeyh Şerif Ebu Muhammed Çişti (k.s), H.411 M.1020

12-Şeyh Seyyid Şerif Hoca Ebu Yusuf Hasan Çişti (k.s),H.459 M.1066

13-Oğlu Seyyid Şerif Kutbettin Mevdudi Çişti (k.s), H.527 M.1132

14-Oğlu Seyyid Şerif Ahmed Mevdudi Çişti (k.s), H.577 M.1181

15-Şeyh Hoca Hacı Şerif Zindani (k.s),H.612 M.1215

16-Şeyh Hoca Osman Haruni (k.s), H.617 M.1220

17-Şeyh Seyyid Muinüddin Hasan el-Çişti (k.s), (*Çiştiyye Tarikatı 2.Piri*) Eşmir-HİNDİSTAN H.633 M.1236

(Geçmişten Günümüze Tarikatlar ve Silsileleri c.1 s.407.Hadikatul Evliya ks.2 s.132 -141.Nefahatül Üns s.361.Sefinei Evliya c.2 s.39.Silsile-i Name-i Aliyye Saadeti Sofiyye s.1-2)

2.PİR MUİNÜDDİN HASAN EL-ÇİŞTİ(k.s) D.H.537.M.1142.V.H.633.M.1236)

H.537 M.1142 yılında Sicistanda doğdu. Babası Seyyid Gıyaseddin es-Siczi'dir. Baba tarafından Hz.Ali (r.a) ulaşır. Babası Undeğirmenciliği ve Meyve bahçeleriyle uğraşırdı. Babasını ergenlik çağında kaybetmiş, bulunduğu yerler Guz Türkleri tarafından yağmalanmasından sonra babasından kalan bütün mirasları satarak seyahate çıkar. Bu seyahatinde Semerkant, Buhara'ya uğrar buralarda zamanın büyük âlimlerinden eğitim alır. Irak'a seyahati sırasında Nişabur bölgesi Harun kasabasında kalan Hace Osman el-Haruni (k.s) Hazretlerine intisap ederek onun müridleri arasına karıştı. Daha sonra şeyhiyle birlikte Semerkant, Buhara, Bağdat,Nişabur,Tebriz,Evş,İsfahan,Sebzevar,Mihne,Hırkan,Esterabad, Belh,Gaznin gibi önemli ilim merkezlerini gezip buranın ileri gelen alim ve velileriyle sohbetlerde bulundu.Bu seyahatleri esnasında Abdulkadir Geylani (k.s),Necmeddin-i Kübra (k.s),Necibüddin es-Sühreverdi (k.s), Ebu Said-i Tebrizi (k.s),Abdulvahid-i Gaznevi (k.s) gibi birçok alim veli sufi ile görüştü.Daha sonra Hindistana dönerek Hucviri (k.s) nin türbesinde inzivaya çekildi.

Tarikatın silsilesinde yer alanÇiştiyye tarikat 1.ci Piri Hace Ebu İshak eş-Şami (k.s) Hazretlerinin yerleştiği Herat'taki Çişt köyüne nisbetle, şeyhin diğer müridleri gibi o da Çişti nisbesini kullandı. Gürilerin Ecmiri fethinden önce Ecmir'e ulaştı. Buraya yerleşti,

tarikatını burada yaymaya başladı. İleri yaşına rağmen burada evlendi. İlk eşinden Ebu Said, Fahreddin Ve Hüsameddin adında üç oğlu ile Bibi Cemal adlı kızı oldu. Çocukları tasavvufla fazla ilgilenmemişler kendi işleriyle meşgul olmuşlardır. **Tarikat;** Çiştiyye tarikatının 2.Piri olan Şeyh Muiniddin Hasan el-Çişti (k.s)Hazretleri tarafından sistemleştirilmiş, Hint Müslümanlarının manevi hayatında büyük bir rol oynamıştır. Birçok halife bırakarak tarikatın bütün Hint yarımadasına yayılmasını sağlamıştır. Şeyh, **H.633 M.1236** da Ecmir'de vefat etti. Daha sonraları bu yere, Babür imparatorları, Melve bölgesi hükümdarları, asiller, tüccarlar ve tasavvuf erbabınca büyük bir dergâh, külliye inşa edilmiştir. Hind-Pakistan bölgesinin her yerinden yüzbinlerce kişi ölüm yıl dönümünde "urs"gününde bir araya gelir ziyaret ederler. Bu ziyaretlere Hindularda katılır saygı gösterirler.

Çiştiyye Hindistan bölgesinin ilk ve en yaygın tarîkatıdır. Hindistan, Pakistan bölgesinin İslâmlaşmasında olduğu gibi, oradaki müslümanların mânevî hayâtında mühim bir yeri vardır. Çiştiyye mensupları, ilk dönemlerde Sühreverdî'nin Avârifu'l-maârif'iyle Hucvirî'nin Keşfu'l-mahcûb'u, Gazali'nin "İhya"sı da temel kaynak olarak benimsemişlerdir. ***Çiştiyye tarîkatı, cehrî ve hafî zikir, murâkabe, çile ve semâ gibi özellikler taşır.*** Çiştiyye'nin yazılı kaynakları sohbetler, mektûbât, tasavvufî eserler, menâkıbnâmelerden oluşur. Çiştiyye'deki yazılı sohbet geleneği ilk defa Nizameddin Evliyâ (ö.726/1325)'nın sohbetlerini derleyen Emir Hasan Siczî tarafından başlatılmıştır.

Çişti tarikatının tarihi; **Büyük şeyhler dönemi**,1200-1356.**Taşra hankahlar dönemi**,14 ve 15.yüzyıllar, **Sabiriyye kolunun doğuşu ve gelişmesi dönemi**,15.yüzyıldan itibaren Ve **Nizamiyye kolunun ortaya çıkışı** 18.yüzyıl olarak dört bölümde değerlendirilir.

Çiştiler, kişinin Allâh'dan uzaklaşmasına sebeb olabileceği düşüncesiyle, özel mülkiyete pek önem vermezler, insana câzib gelebilecek maddî şeylere rağbet göstermezlerdi. Bu yüzden ***irşadda şu üç şeye dikkat etmişlerdir: "Deniz gibi cömertlik, güneş gibi tatlılık, toprak gibi alçak gönüllülük."***

Çişti tarikatının fikri yapısının esası Vahdet-i Vücud kavramıdır. Prensip olarak tarikat mensuplarının devletle temasına hiçbir şekilde izin verilmemiştir.

Çiştiyye'nin başlıca esasları sesli zikir, çile ve sema olarak kabul ediliyor. Yazılı kaynaklarını daha çok şiir ve menkıbelerle hazırlayan Çiştiyye tarikatı şeyhleri için sohbetname yazmak ise bir gelenek. Çiştiyye tarikatının en eski kaynakları özdeyişler şeklinde yazılmış.

Çişti tarikatına göre sufilerin gayesi yalnızca Allah için yaşamak olmalı, ne cenneti ümit etmeli nede cehennemden korkmalıdır. Allah'a yönelik sevgiyi ***"Muhabbet-i İslami"(***İslama yeni giren kimsenin bu yeni inanca sahip oluşu dolayısıyla Allah'a karşı geliştirdiği sevgi),"***Muhabbeti Muhibbi***"(İnsanın Hz.Muhammed Mustafa (s.a.v) nin izinden gitme yolundaki cehdinin bir sonucu olarak geliştirdiği sevgi),"***Muhabbeti Has"(***Var oluş heyacanının sonucu olarak ortaya çıkan sevgi)olarak üçe ayıran Çiştiler, sufinin asıl geliştirmesi gereken sevginin ***"muhabbet-i Has"*** olduğunu söylerler.***(T.Diy. Vkf. İsl. Ans. C.8 s.342-345)***

Muînüddin Çiştî'den sonra tarîkatın en önemli şeyhlerinden biri de Nizamüddin Evliyâ'dır. Nizamüddin Evliyâ, Nizamiyye kolunun kurucusudur. Onun zamanında tarîkatın tesiri Hindistan'ın her tarafına yayıldı. Halk akın akın Çiştî dergâhlarına koştu. Çiştiyye'nin Hindistan'ın taşra eyâletlerine yayılması, daha çok Nizameddin Evliyâ'nın mürîd ve halîfeleri tarafından sağlandı. Tarîkat, Bengal'de Şeyh Ahî Sirâceddin (ö.759/1357) ve halîfeleri tarafından Dakka bölgesinden Şeyh Burhâneddin-i Garîb (ö.741/1340) ve halîfelerince yayılmıştır. Çiştiyyenin Sâbiriyye kolu kurucusu Şeyh Alâeddin Ali b. Ahmed Sâbir (k.s)'dir.

Çiştiyye tarîkatı mensupları Çerâğ-ı Dehlî (ö.756/1355) önderliğinde Hindistan bölgesinde bir ara İbn Teymiyye fikirlerine karşı mücâdele vermek zorunda kaldılar. Çiştiyye Anadolu, Afrika ve Avrupa bölgesinde yayılmadığı hâlde, Malezya ve Endonezya gibi Uzakdoğu ülkelerine kadar ulaşmıştır.

BABA TARAFINDAN SOY ŞECERESİ

1-Hz.Ali (r.a)-Necef-IRAK H.40.M.660

2-Hz.Hüseyin (r.a),Kerbela-IRAK H.61 M.680

3-Oğlu Seyyid İmam Zeynel Abidin (r.a),Medine-SUUDİARABİSTAN H.94 M.712

4-Oğlu Seyyid İmam Muhammed Bakır (r.a),Medine-SUUDİARABİSTAN H.113 M.731

5-Oğlu Seyyid İmam-ı Cafer Sadık (r.a),Medine-SUUDİARABİSTAN H.148 M.765

6-Oğlu Seyyid İmam-ı Musa Kazım (r.a),Bağdat-IRAK H.183 M.799

7-Oğlu Seyyid İmam Ali Rıza (r.a),Meşhed-İRAN H.203 M.818

8-Oğlu Seyyid İbrahim Merda (k.s),

9-Oğlu Seyyid Abdulaziz(k.s),

10-Oğlu Şeyh Seyyid Tahir (k.s),

11-Oğlu Şeyh Seyyid Ahmed Hüseyin (k.s)

12-Oğlu Şeyh Seyyid Kemaleddin (k.s),

13-Oğlu Şeyh Seyyid Gıyaseddin (k.s),

14-Oğlu Şeyh Seyyid Muinuddin Hasan el-Çişti (k.s) (***Çiştiyye Tarikatı 2.Piri.)*** Eşmir-HİNDİSTAN H.633 M.1236

ÇİŞTİYYE KOLU SECERESİ

1-Şeyh Seyyid Muinüddin Hasan el-Çişti (k.s) ***Çiştiyye Tarikatı 2.Piri.*** Eşmir-HİNDİSTAN. H.633. M.1236

2-ŞeyhKutbettin Bahtiyar Kaki (k.s) H.633 M.1236

3-Şeyh Seyyid Şah Feridüddin Genci Şeker (k.s), H.660 M.1261

4-Oğlu Şeyh Mahdum-u Alâeddin Ali Sabır (k.s) ***Sabiriye Kolu Piri.*** H.670 M.1271

5-ŞeyhŞemseddinTürkPani Pati(k.s),H.715 M.1315

6-Şeyh Seyyid Celaleddin Pani Pati (k.s),H.765 M.1363

7-Şeyh Abdülhak Dehlevi (k.s),H.382 M.1428

8-Şeyh Ahmed Arif (k.s),H.836 M.1432

9-Şeyh Muhammed Abdulhay (k.s),H.898 M.1492

10-ŞeyhAbdulkuddüsKenkuhi (k.s), H.932 M.1525

11- Şeyh Rukneddin (k.s),H.953 M.1546

12-Oğlu Şeyh Abdulehad (k.s),H.1007 M.1598

13-Şeyh İmam-ı Rabbani Ahmed Faruk-i Serhandi (k.s) ***Müceddidiyye Kolu Piri.*** Serhand-HİNDİSTAN. H.1034 M.1624

14-Oğlu Şeyh Muhammed Said (k.s),H.1070 M.1659

15-Şeyh Abdulhay (k.s),H.1090 M.1679

16-Şeyh Muhammed Abid Sinami (k.s)

17-Şeyh Seyyid Mazhar-ı Can-ı Canan (k.s), ***Mazhariyye Kolu Piri.*** Delhi- HİNDİSTAN. H.1195 M.1780

18-Şeyh Seyyid Abdullah ed-Dehlevi (k.s) .***Dehleviyye Kolu Piri.*** Delhi-HİNDİSTAN. H.1240 M.1824

19-Şeyh Mevlana Ebu Said Ahmedi Müceddidi (k.s),H.1250 M.1834

20-şeyh Seyyid Mevlana Ahmed Said Ahmed-i Müceddidi (k.s),H.1277 M.1860

21-Şeyh Mevlana Abdi Raşid Sahib(k.s)

22-Şeyh Hacı Hafız Osman Nuri b.Osman (k.s), İzmir-TÜRKİYE

23-Oğlu Şeyh Mevlana Muhammed Hulusi (k.s), İzmir-TÜRKİYE

BAŞKA BİR KOL ŞECERESİ

Şeyh Nizameddin Evliya (k.s),***Nizamiye Kolu Piri***. H.725 M.1324 vasıtasıyla devam etmektedir.

(Geçmişten Günümüze Tarikatlar ve Silsileleri c.1 s.411-412.Hadikatül Evliya ks.3 s.163-65.Sefinei Evliya c.2 s.39)

SÜHREVERDİYYE TARİKATI
EBU ÖMER SÜHREVERDİ (k.s)
(D.H.539 M.1144-V.H.632 M.1234)

Zamanın üstadı, nurun aynası, sırların kaynağı, tarikatın rehberi, hakikatin tercümanı, zahiri ve bâtıni ilimlerin toplayıcısı Şeyh Şehabüddin Sühreverdi (k.s) Hazretlerinin ismi Yahya bin Habeş'dir. Ebû Hafs, Ebü'l Kâsım Sûfî, Ebû Abdullah künyeleri ve Şehâbuddîn, Şeyhu'l-islâm ve Şeyhu'ş-şüyûh lâkaplarıyla meşhûrdur. Hz. Ebû Bekir (r.a) soyundan geldiğinden el-Bekrî, et–Teymî ve el–Kuraşî nisbeleriyle anılır. Eflâkî Ebû Bekir (r.a) soyundan olmak münâsebetiyle onun Mevlânâ ile akrabâ olduğunu söyler ***(Menâkıbü'l-ârifin, I,45).***

Pek çok âlim ve sûfî yetiştiren seçkin bir âileye mensuptur. Babası Ebû Câfer Muhammed (k.s), amcası Ebu'n–Necîb Ziyâuddîn Abdulkahir (k.s) ve büyük dedesi Ammûye lâkabıyla meşhûr Abdullah b. Sa'd (k.s), Sühreverdî nisbesiyle anılan âlim ve sûfî kişilerdi. Babası Bağdat'ta Nizâmiyye medresesinde okudu. Es'ad el-Mihenî'den fıkıh icâzeti alarak bir süre aynı medresede müderrislik ve Kasr câmiinde vâizlik yaptı. Sühreverd kadısı iken bir iftirâ sonucu idâm edildi. Ebû

Hafs (k.s) o sırada altı aylık bir çocuktu. Amcası Ebu'n-Necîb, (k.s) hayatına yön veren en mühim hocasıdır. Avârifu'l–maârif'te ondan sık sık bahseder. Halep'te idâm edilen "Sühreverdî-i Maktûl" Şihâbuddin Yahyâ b. Habeş ile lakap ve nisbelerindeki benzerlik sebebiyle zaman zaman karıştırılır.

Şeyh Şehabüddin Sühreverdi (k.s) Hazretleri, İran'ın Irak-ı Acem bölgesinde Zencan'a bağlı Sühreverd kasabasmda **Hicri 539 tarihindeM.1144 yılında doğdu.** Ancak onun gençlik yıllarından îtibâren hayâtını geçirdiği yer Bağdad'dır. Bağdad'da başta amcası Ebu'n-Necib (k.s) olmak üzere devrin bilginlerinden tefsir, hadîs ve Şafiî fıkhı okudu.

Şehâbüddin Sühreverdî (k.s) tasavvufi eğitimini önce amcası Ebu'n-NecîbSühreverdî (k.s)'den daha sonra da şeyhi olan Abdülkadir Geylâni (k.s)'den almıştır. İlk intisabını amcasına yapmıştır. Bu ikisinden başka daha birçok şeyhle degörüşmüştür.

Sühreverdi tarikatı ilk defa Ebun- Necip Abdulkahir Sühreverdi (k.s) (ö.563/1166) tarafından kuruldu, "Şeyhlerin Şeyhi" olarak nitelendirilen Ebu Hafs Ömer es-Sühreverdi (k.s) (ö.632/1234) tarafından geliştirilip sistemleştirildi. Yaşadığı Abbasi ve Selçuklular döneminde halkın sorunlarını çözmek için uğraştı, Abbasi Sultanları tarafından elçi sıfatıyla diplomatik girişimlerde de bulundu.

Abdulkâhir Sühreverdî (k.s)' nin tarîkatların tekevvünü sırasında "Âdâbu'l-mürîdîn" adlı eseriyle temel esaslarını kurduğu tarîkat, Ömer Sühreverdî (k.s) tarafından Avârifu'l- maârif ile tekemmül ettirilmiştir. Sühreverdî'nin avâriften başka tefsir ve tasavvufa dâir eserleri de bulunmaktadır.

Tasavvufa İntisabı

Tarikatı ve tarikat yolunu amcası Şeyh Ziyaüddin Ebu Necip Sühreverdi (k.s) Hazretlerinden öğrenmiştir. Zaten çocukluk çağından beri; evliyaullahdan keramet sahibi muhterem bir zat olan, amcası Ebu Necip Sühreverdi (k.s) Hazretlerinin atıfet ve şefkati ile yetişmiştir. Hayatını Allah-ü Teâlâ Hazretlerinin nurlu yoluna adayan Şehabüddin Sühreverdi (k.s) Hazretleri, bazı müspet ilimlerde ciddi manada ihtisas görmüş ve bilgi sahibi olmuştur. Hatta Mübareğin simya ilmi ile uğraştığı rivayet olunmuştur. O, mübarek ömrü boyunca Cenab-ı Zülcelâl Hazretlerinin türlü tecellilerine mazhar olmuş, nice manevi nimetlerin keyfiyetine ermiştir. Bunun yanında; Rasulullah (s.a.v)

Efendimizin meth-ü sena ettiği, Maneviyat Güneşi Gavsül Azam Seyyid Abdülkadir Geylâni (k.s) Hazretlerinin şerefli sohbetlerine dâhil olma nimetine ermiş, O'nun maneviyatından ziyadesiyle istifade etmekle şereflenmiştir. Şöyle ki:

Şeyh Şehabüddin Sühreverdi (k.s)Hazretleri on altı yaşına bastığında; sarf, nahv, mantık, mâ'ni, fıkıh, hadis ilimlerini üst düzeyde tahsil etmişti. Hatta kelam ilmini tahsile başlamıştı ki amcası Şeyh Ebu Necip Sühreverdi (k.s) kendisine:

"Ey gözümün nuru! Zâhirî ilimlerde edindiğin bilgiler kâfidir. Kelâm ilmine; hakikat ilmi yanında o derece ihtiyaç yoktur. Artık kendini tam mânâsıyla Rabbanî ilimlere ver. Tarikat ilimleri ve hakikatle kendini aydınlat ve iç âlemini bu ilimlerle süsle; diye bir hayli nasihat ettiyse de bir fayda vermeyince, amcası onu Gavsül Âzâm Seyyid Abdülkadir Geylani (k.s) Hazretlerine götürür ve şöyle der:"Efendim! Bu Benim oğlum kelam ilmine çok meraklı ve düşkündür. Her ne kadar zikredilen ilimlerde tahsil ettiyse de yine gönlü ona müpteladır. O derece ki menetmeme rağmen ondan kendini kurtaramıyor".

Bu sözlerden sonra Abdülkadir Geylani (k.s) Hazretleri, mübarek ellerini uzatıp Şehabüddin (k.s)'in göğsüne koydu ve:

"Ey oğlum! İlmi kelamdan hangi kitapları okudun, "diye sordu.

Gavs'ül Azam Hazretlerinin mübarek parmaklarının Şehabüddin'in göğsüne dokunmasıyla, Şeyh Şehabüddin kelam ilminin evvelinden ahirine kadar ezberlediği meselelerin hepsi hatta kitapların isimlerinin bile hafızasından silindiğini hissederek sükût etti.

Bunun üzerine Gavsül Azam (k.s) Hazretleri:

"Biz Senin nurlarının etrafını aydınlatacak olan kalbini temizledik ve Hakk'ın marifetiyle süsledik, buyurdular."

Şeyh Şehabüddin (k.s) bu günden itibaren ve can-ı gönülden hakiki gayesi olan Ledün İlmi'nin ve Rabbânî hakikatlerin tahsiline devam etti.

Bir gün Şeyh Saadeddin Hemaviye (k.s) Hazretleri; Şeyh Abdülkadir Geylani'(k.s) yi nasıl buldun, diye sorulan suale:

"O, marifet dalgalarıyla dolu uçsuz bucaksız bir ummandır," buyurdu.

"Şeyh Şehabüddin Sühreverdî (k.s)'yi nasıl buldun, sualine de; Peygamberî Nura Tabiyet, Şeyh Şehabüddin'in alnında parlamaktadır," diye cevap verdi.

Gavsül Azam (k.s)Hazretleri, Şeyh Şehabüddin'e:

"Sen Irak'ta meşhur olanların sonuncususun," buyurmuştur.

Irak'ta ve civarında bulunan tarikat erbabı, tarikatın en ince noktalarını O'ndan sorarlardı. Bazı kimseler O'na şöyle yazdılar:

Ya seyyidimiz! Eğer ameli, Allah-ü Teâlâ Hazretlerine olan ibadet borçlarımızı bıraksak mahrum ve me'yus kalıyoruz. Amele farz olan ibadetten başka nafile ibadete de devam etsek gönlümüze gurur geliyor. Ne yapmalıyız?

Şeyh Şehabüddin (k.s) onlara cevaben:

"Hem amele ve hem de gece gündüz istiğfara devam edin," diye yazdı.

"Zikri cehri" yani 'Allah'ın adının sesli anılması' geleneğinin Hz. Ali (r.a)'den oniki imam aracılığıyla geldiği tarikatta, bunların sekizincisi olan İmam-ı Ali Rıza (r.a)'nın etkisinin büyük olduğu görülüyor.

Sühreverdiyye tarikatının kurucusu Şehabüddin-i Sühreverdi'(k.s)Hazretlerinin oğluna***:"Ey oğul! Bu fani dünyanın ziynetine, süsüne aldanıp gururlanma. Bir kimse dünyaya meylederse, helak olur. Ahiret yolculuğuna hazır ol. Fırsat elinde iken Allah'ü Teâlâ'dan başkasına gönül bağlama. Bir gün gelir pişmanlığın fayda etmez"*** dediği biliniyor.

Tarîkatların kurulup yaygınlaştığı dönemde yaşayan Sühreverdî (k.s), Hazretleri çağdaşı ve Şeyhi Gavs'ul-Azam Abdülkâdir Geylânî (k.s) Hazretleri gibi tarîkat pîrleriyle, İbn Arabî (k.s) ve İbnu'l-Fârıd (k.s) gibi tasavvuf ricâliyle görüşmüştür. Mevlânâ'nın babası Bahâeddin Veled (k.s)(617/1220) yılında Bağdat'a geldiğinde Sühreverdî (k.s) Hazretleri ve kalabalık bir halk kitlesi onu karşılamaya çıktılar. Hz. Ebû Bekir (r.a) neslinden olduklarından birbirlerini akrabâ sayıyorlardı.

Sağlığında Bağdad'da "şeyhu'ş-şüyûh" makamına ulaştığı için, devrin en îtibârlı şeyhiydi. Bağdad'daki bütün tarîkat ve tekkelerin yönetimi kendisine bağlıydı. Bostan ve Gülistan adlı eseriyle ünlü Şeyh Sadî Şirâzî (k.s) onun mürîdleri arasında yer alır.

Sühreverdî (k.s) Hazretleri, devrin Abbasî halîfesi en-Nâsır lidînillâh'ın da saygısını kazandı. Nasır, hilâfeti zamanında Ahî birliklerini kendisine bağlamak ve diğer

diplomatik görevlerle Sühreverdî (k.s)'yi Anadolu'ya ve Mâverâünnehr bölgesine gönderdi.

Sühreverdiyye tarikatının halife ve devlet yönetimiyle yakın ilişkiler kurması ve onların sempatisini kazanması, tarikat üyelerinin diplomatik görevlerle bazı seyahatler yapmasına yol açtı. Sühreverdi'nin elçi sıfatıyla gerçekleştirdiği diplomatik girişimler, Halife Nasır döneminde Selçuklu devletinin dağılması gibi sebeplerle ortaya çıkan bazı fitneleri bastırmak, komşu İslam ülkeleriyle dostluk münasebetini güçlendirmek amacına yönelikti. Sühreverdi'nin birkaç kez Şam'da yöneticilik görevinde bulunan Eyyubi Sultanı Melik Eşref'e ve Halife ile arası pek hoş olmayan Harezm sultanına elçi olarak gönderildiğinden bahsediliyor.

Şam'daki Eyyûbî sultanı Melik Eşref Mûsâ'ya elçi olarak gidişinde çok iyi karşılandığı ve kendisine hiç bir elçiye yapılmayan hüsn-i muâmele gösterildiği söylenir. Ancak 614/1217 yılında 400.000 kişilik bir orduyla Bağdat'ı almak üzere yola çıkan Harezm sultânını bu fikrinden vaz geçirmeye muvaffak olamadı. Mevsimin kış olması sebebiyle yağan kar, ordunun telef olmasına sebebiyet verince Harezm sultânı Bağdat'ı işgal etmekten vazgeçerek geri döndü. Sühreverdî 618/1221 yılında halîfeden aldığı mesajı Konya'daki Selçuklu sultânı Alâeddin Keykubat'a götürdü. Bu yolculuğu sırasında Malatya'da "Necm Dâye" lâkabıyla meşhûr, Necmeddîn Ebû Bekir b. Muhammed Râzî (ö.654/1256) ve Konya'da Mevlânâ (k.s) ve babası Bahâeddin Veled (k.s) ile görüştü.

(El-İsfahânî, Sahabeden Günümüze, c. VII, ss.110; Camî, Nefehat, s. 647; Sühreverdî, Avârif,(Giriş) s. XVI; silsile için; Ridgeon, Lloyd V. J., Aziz Nasafi, Routledge, 1998, s. 214).

Abdulkadir Geylânî (k.s) ve amcasının vefâtından sonra Basra tarafına giderek gönlünü teskin edecek bir mürşid aradı. Basra'da bir müddet Ebû Muhammed Abd (veya Abdullah) el–Basrî (k.s) (ö.572/1176)'nin sohbetlerine devam etti. Basra körfezinde Abbâdan'da "abdâl" diye anılan erenlerle görüştüğü ve Hızır'la sohbetlerde bulunduğu rivâyet edilir. Yine orada Ebu's-Suûd el-Bağdâdi (k.s) (ö.579/1183)'nin sohbetlerine katıldı.

Uzunca bir süre halveti ihtiyar ederek nâfile oruç, namaz ve zikirle meşgul oldu. Yaşı kemâle erdikten sonra amcasının Dicle nehri kenarındaki tekkesinde ve 590/1194 yılında Makber mahallesinde vaaz ve irşâda başladı. Etkili konuşmaları sâyesinde geniş bir kitlenin hüsn-i kabûlüne mazhar oldu ve pek çok kimse kendisine intisâb etti. Devrin halîfesi en-Nâsır li-dînillâh ile Merzebâniyye tekkesinde uzun uzun baş başa görüştüler. Halîfenin onu kendi adına yaptırdığı tekkeye şeyh yaptığına bakılırsa derin bir saygı ile bağlı bulunduğu anlaşılmaktadır. Nâsıriyye, Bistâmiyye ve Me'mûniyye tekkelerinin şeyhliği Sühreverdî'ye âiddi.***(İbnü'n-Neccâr, el-Müstefâd min Zeyli Tarîh-i Bağdat, c. IV, s. 209; Zehebi, Tarihü'l-İslam, c.IV, s.)***

628/1230 yılında Hac için Mekke'de bulunduğu sırada Sultanu'l-âşıkîn lâkabıyla meşhur İbnü'l-Fârid Ömer b. Ali (k.s) ile görüştü, karşılıklı bilgi alışverişinde bulundular. İbnü'l-Fârid'ın oğulları ve Mısırlı Ziyâeddin İsâ b. Yahyâ el-Ensârî es-Sebtî (k.s) kendisinden tarîkat hırkası giydi.

Zamanının büyük muhaddis ve fukahasından olduğu için yetiştirdiği birçok âlim kendisinden hadis rivayet etmiş, Tasavvufi ve fıkhi sohbetlerinden istifade etmiş, şeyhin elinden hırka ve tac giyerek tarikatın yayılıp insanların gönüllerini tenvir etmişlerdir.

Sühreverdî'nin "İmâmüddîn" lâkabıyla meşhur oğlu Ebû Ca'fer Muhammed b. Ömer es-Sühreverdî (655/1257) tarîkatı sistemleştirerek Bağdat'taki nüfûzunu devam ettirdi. İbnü'l-Cevzî, İbn Asâkir, İshak b. Nühâs gibi zevâttan hadîs aldı. Babası gibi diplomatik seyahatler yaptı. Avârifü'l-maârif ve Âdâbü'l-mürîdîn isimli eserlerden istifâde ile Zâdü'l-müsâfir ve edebu'l-hâdır adıyla tarîkat âdâb, usûl ve erkânı ile ilgili bir eser kaleme aldı. Bu eser, tarîkatın şeyh ve halîfeleri elinde Avârif'ten sonra önemli bir kaynak olmuştur.

Sühreverdiyye tarikatının halifeleri vasıtasıyla yayılmış en güçlü olduğu yerlerden biriside Keşmir bölgesidir. Hindistanda en yaygın olan Kadiriyye, Nakşibendiyye, Çiştiyye'den sonra Sühreverdiyye tarikatı

gelir. Bahâuddîn Zekeriyyâ el-Multânî (ö. 661/1262) tarîkatın Hindistan ve Pakistan taraflarında yayılmasını sağlayan zâttır. İran bölgesinde, Necîbuddîn Ali b. Buzguş eş-Şîrâzî (ö.678/1279) **Sühreverdiyye'nin** "**Buzguşiyye" veya "Necîbiyye" kolunun kurucusudur**. Oğlu Abdurrahman Buzguş (ö. 716/1316) Avârifu'l-maârif'i Farsça'ya terceme etti. Kemâleddin Isfahânî (ö.635/1237); Suriye'de İzzüddin b. Abdüsselâm (ö.680/1282)' dır.Yetiştirdikleri arasında Fahreddin Irakî (ö.688/ 1289) ve Emir Hüseynî Herevî (ö.718/ 1318) gibi ünlüler de vardır.

Fıkıh, hadis, tasavvuf ve diğer ilimlerde zamanının en ileri gelenleri arasında bulunan Sühreverdi(k.s), pek çok esere imza attı. "Avariful Mearif", bu eserler arasında en ünlüsü olarak kabul ediliyor. Ayrıca "Cezbü'l-Kulub" adlı eserinin de büyük ilgi gördüğü belirtiliyor. Tasavvuf ve tekkeler için büyük öneme sahip olan Avarifil Mearif, o dönem dergâhların adeta ders kitabı haline getirilmiş, İhya, Kuşeyri Risalesi, Fususul Hikem ve Fütuhat gibi eserlerin yanında çokça okunmuştur.

Sühreverdiyye, kurucusunun hayâtında Irak, Suriye ve İran'da, vefâtından sonra da Türkistan, Hindistan ve Anadolu'da yayıldı. Anadoluya Selçuklular döneminde 13.yüzyılda Bahaaddin Zekeriya (k.s) (ö.661/1262), nın kalender meşreb halifesi Fahreddin Iraki (k.s) (ö.688/ 1289) tarafından yayılmıştır.

XII ve XIII. yüzyıllar, Anadolu'da Türkleşme ve İslamlaşmanın gerçekleştiği dönemlerdir. Anadolu'nun Türk ve İslam yurdu haline gelmesinde pek çok etken vardır. Bunlardan biri de tasavvuf ve tasavvufi zümrelerdir. Ahmed Yesevi (k.s), Mevlana (k.s), Hacı Bektaş-ı Veli (k.s) ve Yunus Emre (k.s) gibi sufiler Anadolu insanının hamisi haline gelmişlerdir. Sühreverdiyye de tıpkı Kadiriyye, Yeseviyye, Mevleviyye, Kübreviyye ve Rufaiyye tarikatları gibi zaviyeleri ile Anadolu'nun gelişmesinde önemli roller üstlenmişlerdir.

Osmanlı devletinin kuruluş yıllarında Anadolu'da Avârif geleneğiyle birlikte Sühreverdîlik de yayılma istidadı göstermiştir. Sühreverdîliğin Anadolu'da en yaygın kolları arasında Zeyniyye gelmektedir. Zeyniyye, Zeyneddin Hâfî (k.s)'nin kurduğu bir Sühreverdî koludur.

ZİKİR USULÜ

Sühreverdiyye tarikatında zikir, otururak (kuudi),ve sesli (cehri/celi) olarak Kelime-i Tevhid çekmekten ibarettir. Bazı istisnalar dışında sema uygulaması yoktur. Zeyniyye-Vefaiyye kolunda Devrani zikir yapılır.

Sühreverdi şeyhlerinden Ebu Mehasin Cemaleddin Yusuf b.Abdullah el-Kurani el-Acemi (k.s),Haririzade'nin Tıbyan'da kaydettiği Reyhanetül kulub fi't-tevassul ilel-mahbub adlı eserinde zikrin yapılış şekli ve adabından bahseder.

Zikre başlamadan önce mürid bütün günahlarına tövbe ettikten sonra abdestli halde temiz ve tercihen karanlık bir odada kıbleye dönük bir şekilde bağdaş kurup oturur. Ellerini uylukları üzerine koyup gözlerini yumarak kendisini şeyhinin huzurunda hayal eder,(Rabıta)ve onun himmetini ister.

Sonra kalbiyle ismi celali (ALLAH) zikretmeye başlar. Ardından diliyle Kelime-i Tevhid zikrine geçer. Kelime-i Tevhid zikri bazı Sühreverdi şeyhleri tarafından şöyle tarif edilmiştir. Müridin başı kalbi üzerine eğik bir vaziyette iken zikre "La"sözüyle başlar ve başını hızlı bir şekilde sol omzuna doğru kaldırır. Baş omuz üzerinde iken "la ilahe"kısmı bitmiş olur. Ara vermeden başını tekrar hızlıca kalbine doğru indirir ve tam kalbi üzerine geldiğinde vurgulu bir şekilde "illallah" der.

Bu arada kalbinden Allah'ın dışındaki her şeyi atmaya niyet eder. Kelime-i Tevhid kalbine nakş oluncaya kadar farz ve sünnet namazlar dışında gün boyu bu zikirle meşgul olur.

Ayrıca namazlardan sonra, gece ve gündüzün belli vakitlerinde okunacak dualar, her aya mahsus zikirler ve dualar vardır.

Hindistandaki Sühreverdiler genellikle sabah namazından sonra Allah'ın 99 ismi ile Peygamber (s.a.v) Efendimizin 99 ismini okurlar.*(T.Diy. Vkf. İsl. Ans. C.38 s.44-45)*

HALÎFELERİ

Sühreverdî'nin sohbetlerine katılıp tarîkat hırkası giyen ve ondan feyz alanların sayısı binlerle ifâde edilmektedir. Birçok halifesinin bulunması sebebiyle ayrı ayrı silsilelelerle devam etmiş ve bunlardan çok önemli kimseler tac ve hırka giymiştir.

1. Ebû Câfer Muhammed b. Ömer es-Sühreverdî (k.s)(655/1257).Sühreverdî'nin vefatından sonra Bağdat'taki nüfûzunu devam ettiren bu zat"imâmüddin" lakabıyla meşhur olup Sühreverdî (k.s) Hazretlerinin oğludur. Şeyh'den sonra tarikatı daha da sistemleştirmiştir.

2. Bahâüddîn Zekeriyyâ el-Multânî (k.s) (661/1262) Hz.. Ebû Bekir (r.a) soyundan olan Muhammed b. Kâsım'ın torunudur. Pakistan'ın Pencap eyaletinin Multan şehrindendir.

3. Necîbüddin Ali b. Buzguş/Buzgaş eş-Şirâzî (k.s) (678/1279)

4. Kemâleddin İsfahânî (k.s)(635/1237)

5. İzzüddin İbn Abdüsselâm (k.s) (660/1262)."Mısır müftüsü" lakabıyla meşhur olan bu zat Sühreverdî (k.s) Hazretlerinden tarikat hırkası giymiş ve ondan tarikat almıştır.

6.Şeyh Sâ'dî Şirâzî (k.s) (691/1292)

7. Ebu'l-Abbâs el-Kastallânî (k.s) (684/1285)

8.Ebu'l-Abbâs el-Farukî (k.s) (694/1285)

9. Seyfeddin Bâharzî (k.s) (659/1261)

10. Ziyaeddin Mesud el-Kazerûnî (k.s)

11. İbnü'n-Nakîb, el-Makdisî (k.s)

12. İbnü's-Sâî (k.s)

VEFATI

Hayatı boyunca büyük bir şöhrete kavuşmuş olan Sühreverdî (k.s), ömrünün sonyıllarını kendisini uzaktan yakından ziyaret ederek duasını almak isteyen, müşküllerini sorarak halletmek isteyen pek çok ziyaretçiyle ilgilenerek geçirmiştir.

Sühreverdî (k.s), bir asra yaklaşan ömrünün son zamanlarında gözlerinden rahatsızlandı ve sonunda gözlerini kaybetti. Ayrıca kötürüm oldu. Buna rağmen evradını terketmediği gibi, Cuma vaazlarına mürîdlerinin yardımıyla mahmil (sedye) içindeçıkmaya devam ederdi. Vefatına yakın günlerde ise iyice zayıflayıp dışarı çıkacak takati kalmamıştı. Nihâyet **632 Muharrem'inin ilk gününde (26 Kasım 1234) vefatetti. C**enazesi ertesi gün Kasr Camiinde büyük bir cemaatle kaldırılarak Bağdat surlarının kapı civarındaki Verdiyye Semtinde bulunan tekkesindeki türbeye defnedildi. Daha sonra Selçuklu emiri Celaleddin Karatay tarafından yeniden inşaedilen türbe halkın ziyaretgâhı olmuştur.

Zühd hayatı yaşayan Sühreverdî, eline geçen tüm servetini ve kendisineverilen tüm hediye ve atiyyeleri hemen fukara ve dervişlere dağıtırdı. Bu yüzden vefat edince evinde kendisine kefen olacak bir kumaş parçası bile bulunamamıştı**..** ***(İbnü'n-Neccâr, el-Müstefâd, c.IV, s. 210; İbn Hallikân, Vefeyât, c. III, s. 448; el -Münzirî, et-Tekmile, c.III, s. 380.Osman Turan, Selçuklular Zamanında Türkiye Tarihi, İstanbul 1984, s. 470.Sübkî, Tabakât, c.VIII. ss.339-40; İbn Kesîr, el-Bidâye ve'n-Nihâye, Beyrut 1982, c.XIII, s. 138.İbn Hallikân, Vefeyât, c. III, s. 448; ez-Zehebî, A'lâmü'n-Nübelâ, c. XXII, s.375; Sühreverdî, Avârif,(Giriş) s. XIX.)***

ESERLERİ

1-Avârifu'l-maârif: En önemli eseridir. Avârif, tarîkat dönemi ilk mahsûllerinden sayılır.

2-Nuğbetu'l-beyân fî tefsîri'l- Kur'an: Sühreverdî'nin tasavvufî tefsiridir.

3- Reşfu'n- nasâyihi'l- îmâniyye ve keşfu'l-fadâyıhu'l- Yûnâniyye: Yunan felsefesine ve onu benimseyen İslâm filozoflarına karşı yazılmış bir eserdir.

4- İrşâdü'l-mürîdîn ve mecdu't-tâlibîn: Tasavvuf ve tarîkat âdâbına dâir ikinci eseridir.

5-İ'Iâmü'l-hüdâ ve akîdetü erbâbi't-tuka: Mukaddimede Mekke'de yazıldığı belirtilen tasavvuf ve ilm-i kelâma dâir, on bölümden oluşan bir eserdir

6-er-Rahîku'l-mahtûm: Esrâr-ı ilâhiye 'ye dâir kaleme aldığı bir eseridir

7- Risâle es-Seyr ve't-Tayr: Tecellî, seyr, tayr ve sülûk konularını anlatan iki varaktan ibaret küçük bir risâledir.

8- Vesâyâ: Sühreverdî'nin oğluna ve müridlerine yaptığı vasiyetnâmelerden oluşan birkaç varaklık bir risâledir.

9- Cezbu'l-kulûb ilâ muvâsalati'l-Mahbûb: Sühreverdî'nin tasavvufa dair kaleme aldığı bu eseri 1328 H. de Halep'te basılmıştır.

10- Evrâdu's-Sühreverdî: Sühreverdî'nin tertiplediği duâ mecmûasıdır.

11- Sünûhu'l-fütûh bi-zikri'r-rûh: Sühreverdî'nin dört-beş varaklık risâlesi.

12- Fütüvvetnâme: "Fütüvvet" hakkında Farsça bir risâledir.

13-el-Es'ile ve'l-Ecvibe: Asrın şeyhleriyle halîfe ve müridlerinin kendisine sorduğu sorulara yazılı olarak verdiği cevaplardan meydana gelen 35 varak civarında bir eserdir.

BABA TARAFI SOY ŞECERESİ

1-Hz. Ebubekir (r.a), Medine SUUDİ ARABİSTAN. H. 13. M. 634

2-**Oğlu Şeyh Muhammed (r.a),**

3-Oğlu Şeyh Kasım (r.a)

4-Oğlu Şeyh Abdurrahman (k.s)

5-Oğlu Şeyh Abdullah (k.s),

6-Oğlu Şeyh Muhammed (k.s),

7-Oğlu Şeyh Nasır (k.s),

8-Oğlu Şeyh Kasım Sani (k.s),

9-Oğlu Şeyh Hüseyin (k.s),

10-Oğlu Şeyh Said (k.s),

11-Oğlu Şeyh Abdullah (k.s),

12-Oğlu Şeyh Muhammed (k.s),

13-Oğlu Şeyh Abdullah (k.s),

14-Oğlu Şeyh Muhammed (k.s),

15-Oğlu Şeyh Şehabüddin Ömer Sühreverdi (k.s) ***Sühreverdi Tarikat Piri.*** Bağdat-IRAK. H.632 M.1234

TARİKAT ŞECERESİ

1-Hz.Ali (r.a),Necef-IRAK. H.40 M.660

2-Şeyh Hasan-ı Basri (r.a),Basra-IRAK. H.110 M.728

3-Şeyh Habib-i Acemi (k.s),Basra-IRAK. H.120 M.737

4-Şeyh Davud-u Tai (k.s),Bağdat-IRAK. H.165 M.781

5-Şeyh Maruf-u Kerhi (k.s),Bağdat-IRAK. H.200 M.815

6-Şeyh Seriyyi Sakati (k.s),Bağdat-IRAK. H.251 M.865

7-Şeyh Cüneyd-i Bağdadi (k.s),Bağdat-IRAK. H.297 M.909

8-Şeyh Ali Rudbari (k.s),H.322 M.933

9-Şeyh Ebu Ali Kâtibi (k.s),H.353 M.964

10-Şeyh Ebu Osman Mağribi (k.s),H.373 M.983

11-Şeyh Ebu'l-Kasım Gürkani (k.s), H.450 M.1058

12-Şeyh Ebubekir Naşşaç (k.s),H.474 MN.1081

13-Şeyh Ahmed Gazzali (k.s),H.520 M.1126

14-Şeyh Ebu Necib Sühreverdi (k.s),H.563 M.1167

15-Şeyh Şehabüddin Ömer Sühreverdi (k.s), ***Sühreverdiyye Tarikat Piri.*** Bağdat-IRAK. H.632 M.1234

TARİKATIN KOL ŞECERESİ

Tarikatın birçok kol şeceresi var, bunlardan bir tanesi.

1-Şeyh Şehabüddin Ömer Sühreverdi (k.s), *Sühreverdi Tarikat Piri.* **Bağdat-IRAK. H.632 M.1234**

2-Şeyh Bahaaddin Zekeriyya el-Mültani (k.s), *Bahaiyye Kolu Piri,* **Mültan-HİNDİSTAN.H666 M.1267**

3-Oğlu Şeyh Sadreddin (k.s),H.684 M.1285

4-Oğlu Şeyh Rükneddin Ebü'l-Feth (k.s),H.725 M.1324

5-Şeyh Celaleddin Hüseyin el-Buhari (k.s), *Celaliye Kolu Piri.* **Uç-HİNDİSTAN. H.785 M.1384**

6-Şeyh Seyyid İcmal (k.s),

7-Şeyh Badahni Bahraici (k.s),

8-Şeyh Derviş Muhammed b.Kasım Evdahi (k.s), H.945 M.1538

9-Şeyh Rükneddin Kenkuhi (k.s),

10-Oğlu Şeyh Abdülehad Kâmili (k.s),

11-Şeyh İmam-ı Rabbani Ahmed Faruk-i Serhendi (k.s),*Müceddidiyye Kolu Piri.* **Serhand-HİNDİSTAN. H.1034 M.1624**

12-Şeyh Muhammed Said (k.s)

13-Şeyh Abdülehad Sani (k.s),

14-Şeyh Muhammed Abad Sani (k.s)

15-Şeyh Mazhar-ı Can-ı Canan (k.s). *Mazhariyye Kolu Piri.* **Delhi-HİNDİSTAN. H.1195 M.1780**

16-Şeyh Seyyid Abdullah ed-Dehlevi (k.s). *Dehleviyye Kolu Piri.* **Delhi-HİNDİSTAN. H.1240 M.1824**

17-Şeyh Sadullah Muhammed Said Rikali (k.s),

(Geçmişten Günümüze Tarikatlar ve Silsileleri c.3 s.152-53.Mucemül Müellifin c.7 s.313.Hadikatül Evliya ks.4 s.25-27.Sefineyi Evliya c.1s.241-242.Silsile-i Name-i Aliyye Saadeti Sofiyye s.32-33.Tıbyanü vesailil-hakaik c.2 s.147-149)

BEDEVİYYE TARİKATI
SEYYİD AHMED EL BEDEVİ (k.s)
(D.H.596. M.1200-.V.H.675 –M. 1276)

Ahmed Bedevi (k.s) Hazretleri tarafından kurulan tarîkatın adıdır.

DOĞUMU: Ahmed el Bedevi 596 da (M.1200) Fas'da doğdu. Babası Ali bin İbrahim, annesi Fatıma binti Muhammed ' dir. Ecdadı 73 (M.692) senesinde Arabistan'da çıkan karışıklıklar üzerine Fas şehrine hicret etti. Yüzüne Afrika Bedevileri gibi peçe taktığı için Bedevi, cesur ve atılgan bir genç olduğu için el-Attab ve Ebü'l-Fityan lakabını aldı. Seyyid, şerif, bedevi, kutup, Ebu'l-fena gibi birçok lakabı olup, Babasının adı Ali dir. Annesi Fatma b.Muhammeddir. Soyu 9.cu imam Seyyid Muhammed bin Cevad (r.a)ın oğlu Muhammed'e (k.s) ulaşarak Hz.Ali (r.a) ye ulaşır.

SOY SECERESİ: Hz. Ali, Şehid İmam Hüseyin, İmam Zeynel'Abidin, İmam Muhammed Bakır, İmam Cafer-i Sadık, İmam Musa Kazım, İmam Ali Rıza, İmam Muhammed, Ali, Hasen, Muhammed Cevad, Ali, İsa, Yahya, Musa, Muhammed, Hüseyin, Osman, Ali, Ömer, İsmail, Ebu Bekir, Muhammed, İbrahim, Ali, Ahmed. Ahmed el Bedevi hem seyyid hem şeriftir.

TARİKAT SİLSİLESİ: İmam Hz.Ali, Hasan Basri, Şeyh Ebu Muhammed Cabir, Şeyh Mervan, Ebu Muhammed, Şeyh Saad, Ebu Kasım Ahmed Mervani, Ebu İshak İbrahim Basri, Zeynüddin Kazvini, Muhammed Şemsüddin, Şeyh Tacüddin, Nureddin Ebul Hasan Kudüs, Takıyüddin Fukay, Abdurrahman Nedevi, Abdüsselam Bin Beşiş, Seyyid Ahmed El Bedevi.

EĞİTİMİ VE TASAVVUFA İNTİSABI

Bedevi (k.s) Hazretleri yedi taşında iken ailesi ile birlikte manevi bir işaret üzerine Hac'ca gitti. Mekkede iken babası vefat etti. Bir süre zâhirî ilimlerin tahsiliyle meşgul oldu. Kur'ân'ı ezberledi. Kıraat-i seb'ayı öğrendi. Fıkıh tahsil etti. Şafii fıkhında söz sahibi oldu.Kendisi, aynı zamanda **İbnu'l-Cezerî** gibi, Kıra'et İlmi hîzmetkarlarından olarak **Kur'an-ı Kerîm'i** Kıraat-ı Seb'a yani Yedi Kıra'et üzerine okuyan bir alimdir.. İlim öğrenmek için çeşitli beldeleri dolaştı. Oralarda bulunan büyük Âlimlerin sohbetlerinde bulundu.

Gençliğinde de daha yoğun şekilde zahidane bir hayatı tercih etti. Kendisine evlenmesini önerenlere verdiği cevap da; "***Ben Rabbim tarafından, Rahman'ın yarattığı ve cennetlerine yerleştirdiği güzel gözlü huri ile evlenmekle vaad olundum"*** şeklindedir. Bu sözüne ömrü boyunca sadık kalarak, hiç evlenmemiştir.

23 yaşındayken, Mekke yakınlarında, Ebu Kubeys dağında uzlete çekilir, insanlardan uzaklaşır. Bu dönemde Hz. Pir Seyyid

Ahmed er-Rifaî (k.s)'nin silsilesinden ***Şeyh el-Berri (k.s)*** ye süluk ettiği bilinmektedir. Kendisini tümüyle ilme ve ibâdete verir, insanlarla ilişkisini azaltır ve konuşmayı terk eder.

Daha sonra manevi hayatında bir takım değişiklikler olur, tasavvuf yoluna ilgi duyarak önce insanlardan uzaklaşarak münzevi bir hayat yaşamaya, konuşmamaya ve isteklerini işaretle anlatmaya başlar. Üç defa üst üste gördüğü rüya üzerine Gavs'ul-Azam Abdülkâdir Geylânî (k.s) ve Ahmed er-Rıfâî(k.s)'nin kabirlerini ziyaret eder. Büyük kardeşi Hasan'la birlikte yaptığı bu ziyaretlerde Hallac-ı Mansur (k.s) ve Adi b.Müsafir (k.s) gibi meşhur sufilerinde kabirlerini ziyaret eder. Bu ziyaretler onun manevi hayatında dönüm noktası olur.

Bir müddet Bağdat'ta kaldıktan sonra Mekke'ye döner. Mekke'de nefsi ile savaşa koyulur. Gündüzleri oruç tutup. Geceleri sabahlara kadar namaz kılıp niyaz eder..H.634 (M.1236) senesinde rüyasında "Ey Ahmed! Ne duruyorsun, kalk! Güneşin matlaını taleb et! Matla-ı Şems'e ulaştığında Mağrib-i Şems'i taleb et! Tanta'ya git! Çünkü makamın orasıdır!"

Mısır'ın Tanta şehrine gitmesi işaret olununca, yola koyulur, Mısır'a yaklaştığında, oranın büyüğü Hasan Saiğ Ehnai (k.s) Hazretleri, "Artık bu beldenin asıl sahibi geliyor. Artık bize burada kalmak yaraşmaz" diyerek Mısır'ı terk eder.

Kahire'ye geldiğinde Mısır Sultanı Baybars onu askeri devlet töreni ile karşılar ve ağırlar. Daha sonra da ona intisab ederek talebelerinden olur.

Tanta'ya vardığın da doğru İbn-i Sata'nın (İbn-i Şuhayt) evine vardı. Ve hiç oyalanmadan evin dışına çıktı. Bütün gün akşama kadar, geceleride sabahlara kadar orada gözlerini semaya diker öylece kalırdı. Bu aylarca sürdü. Gözlerinin beyazı kıpkırmızı oldu. Güneşe fazla baktığından gözlerinde ağrılar başlamıştı.

Bir gün Feyş'el-Minare adlı beldeye gitti. Gittiği yerde çocuklar peşine takıldı. O çocukların arasında kendisine kırk yıl hizmet edecek ve vefatından sonra yerine geçecek olan Abdül'al bin Fakih (k.s) ve onun kardeşi Abdülmecid'de vardı.

Başta peşine takılan çocukların arasından Abdül'al' ı seçti. Ona gözünün ağrıdığını ve bir yumurta getirmesini söyledi. Abdül'al:

- Yumurtayı bir şartla getiririm, üzerindeki yeşil fermanı verirsen. (bazı kaynaklarda yeşil bir değnek olarak geçer.)

Ahmed el Bedevi (k.s) Hazretleri yeşil fermanı verdi. Abdül'al elinde yeşil kağıt doğru anasına gitti ve şöyle dedi.

- Şurada bir bedevi var, gözüne ağrı girmiş. Benden yumurta istedi ve şu fermanı da bana verdi.

Abdül'al'ın annesi; - Evladım şimdi bizde yumurta yoktur. O fermanı da git hemen sahibine geri ver, dedi.

Abdül'al geri döndü ve Ahmed el Bedevi (k.s) Hazretlerine annesinin dediklerini söyledi. Bunun üzerine Ahmed el Bedevi (k.s) ; - Hemen Savmia' ya git . oradan bana bir yumurta al gel. Abdül'al Savmia'ya gitti ve hayretler içerisinde orayı yumurta dolu olarak buldu. Bir tanesini alıp geldi. Bu hadiseden sonra Abdül'al, Ahmed el Bedevi (k.s) Hazretlerine tabii oldu ve onun yanından hiç ayrılmadı.

Ne varki annesi buna razı değildi. ;- Nereden çıktı bu bedevi ?... Bize uğursuz geldi.. diye söylenir oldu. Abdül'al'ın annesinin bu sözünü Bedevi hazretleri duyunca şöyle dedi. ...Bedevi bize hayırdır, uğurdur... deseydi daha iyi olurdu. Daha sonra Bedevi (k.s) Hazretleri ona bir mektup yolladı. Bu mektupta; -Abdül'al sevr hadisesinden beri benim oğlumdur. Diyordu.

Bu hadise şöyle olmuştu : Abdül'al daha memede iken annesi onu öküz yemliğine yatırmış ve başka bir işle meşgul olmağa başlamıştı. Bu sırada öküz ahıra sokularak başını yemliğe daldırmış ve boynuzu çocuğun kundağına takılarak onu havaya kaldırmıştı. Boynuzda asılı kalan çocuğu kurtarmaya çalışmışlar ama öküz kimseyi yanına yaklaştırmamıştı. İşte o anda bir el belirmiş ve Abdül'al'ı kurtarmıştı. Bu el ,o anda kendisi Bağdad'da bulunan Ahmed el Bedevi (k.s) Hazretlerinin eliydi ve Allah'ın izni ile Abdul'al'ı kurtarmıştı. Abdül'al'ın annesi bu hadiseyi hatırladı ve söylediklerinden pişman oldu ve o da Ahmed el Bedevi (k.s) ye bağlandı.

Seyyid Ahmed el Bedevi (k.s) Hazretleri, zamanla herkes tarafından tanındı. Her tarafta meşhur oldu. Devamlı zikir ve murakabe halinde idi. Zamanın alimleri kendisini övmüş ve ona tabi olmuşlardır. Kendisi hakkında: "Seyyid Ahmed el Bedevi (k.s), sahili görülmeyen bir hakikat ve irfan denizidir "demişlerdi.

Seyyid Ahmed el Bedevi (k.s) Hazretleri talebelerini teveccüh ve nazar ederek terbiye eder hiç konuşmazdı. Halifesi olan Abdül'al dışarıdan, cahil, manevi terbiyeden mahrum gafil birini Ahmed el

Bedevinin (k.s) huzuruna getirince, hemen bir kere nazar buyurur, o kimse manevi haller ve yüksek dereceler ile dolmuş olurdu . Ve ondan sonra irşad vazifesi ile başka illere gönderilirdi.

Seyyid Ahmed el Bedevi (k.s) Hazretleri daima yüzü peçeli gezerdi. Onun yüzünü gören pek azdı. Hiç göremeyenlerde vardı. Müridi olan Abdülmecid onun yüzünü görmek istiyordu. Bir gün dayanamadı arzusunu bildirdi. Onun bu isteğine karşılık Bedevi (k.s) Hazretleri ;

- Ey Abdülmecid, yüzüme bir kere bakmak bir cana bedeldir, haberin olsun.

Abdülmecid; - Ey efendim tek bir kere göreyim, o vakit ölüme razıyım.

Ahmed el Bedevi (k.s) Hazretleri bu ısrar üzerine onu kıramadı ve yüzündeki örtüyü şöyle hafifçe kaldırdı. O nurlu yüzü gören Abdülmecid, bir nara atarak ruhunu teslim etti.

Seyyid Ahmed el Bedevi (k.s) Hazretleri , uzun boylu , buğday tenli , yüzü büyük bacakları etli ve kalın , gözleri sürmeli kolları uzundu. Yüzünde geçirdiği çiçek hastalığından kalma üç nokta vardı. Devamlı yüzü örtülü ve hırka giyerdi. Giydiği elbiseyi ve başına sardığı amameyi eskiyip gidinceye kadar çıkarmazdı. Eskidikten sonra yenisi getirilir, onu alır giyerdi . Amamesi her yıl mevlid'i nebevi mevsiminde halife tarafından verilir ve giydirilirdi.

Kırk yıl ona hizmet eden ve o vefat ettikten sonra yerine vekalet eden müridi Abdül'al (k.s) a söyledikleri şöyle idi.

"Allah'ü Tealayı zikretmek kalb ile olur, sadece dil ile olmaz. Allah'ü Tealayı hazır bir kalb ile an ! Allah'ü Tealadan gafil olmaktan sakın ! Çünkü gaflet kalbi katılaştırır. Sabır Cenab-ı Hak'kın hükmüne rıza göstermektir. O'nun hükmüne rıza göstermek ve emrine teslim olmak demek, nimete kavuştuğunda sevinip ferah duyduğu gibi, musibet ve sıkıntı geldiğinde aynı sevinç ve ferahlığı duyabilmek demektir. Nitekim Cenab-I Hak Bakara suresinin 155. nci ayet-i kerimesinde mealen, Peygamber (s.a.v) Efendimize hitaben ; ***" Ey Habibim ! Musibet ve ezaya sabredenlere lütuf ve ihsanlarımı müjdele"*** buyuruyor.

Zühd sahibi olmak, dünyaya düşkün olmamak demek, dünyevi arzu ve istekleri terk etmek suretiyle, nefse muhalefet etmektir. Harama düşmek korkusundan dolayı, yetmiş tane helali terk etmektir. Tefekkür etmenin hakikati , Allah'ü Tealanın yarattıkları hakkında düşünmek,

fakat Cenab-ı Hak'kın zatı hakkında düşünmemektir. Allah'ü Tealanın kullarından birine bir musibet gelse, bunun için sakın sevinme! Gıybet ve dedikodu yapma! İnsanlar arasında söz taşıma; sana eziyet vereni, zulmedeni affet! Kötülük yapana iyilik et! Sana vermiyene ver.

Sadık olan fakir, hiç kimseden bir şey istemez. Eğer kendisine bir şey verilirse teşekkür eder, verilmezse sabreder. Sünnet-i seniyye üzere yürür. Bunlar bizim yolumuz üzere yürüyenlerin alametleridir. Yalan konuşmamak, Kötü iş ve sözde bulunmamak , haramlara bakmamak, madden ve manen temiz olmak, Allah'ü Tealadan korkmak, zikre ve tefekküre devam etmek yolumuzun esaslarındandır."

Hasan-i Basri (k.s) Hazretleri buyuruyorki ***: " Sadık olan fakirlerle birlikte bulunmakla bazı meseleler öğrendimki bunlar, hikmet cevherlerindendir. İlmi olmayan kimsenin dünyada da ahirette de hiçbir kıymeti yoktur. Hilmi (yumuşaklığı) olmayan kimseye, ilmi faide vermez. Allah'ü Tealanın kullarına şefkat etmeyen kimseye, Allah'ü Teala katında şefaat yoktur. Sabırlı olmayan kimseye, işlerinde selamet yoktur. Takvası, Allah'ü Tealadan korkması, haramlardan sakınması olmayan kimsenin, Allah'ü Teala indinde hiçbir kıymeti yoktur. Bu altı hasletten nasibi olmayan kimsenin, cennette yeri yoktur."***

Tasavvuf ehli, onu Abdülkadir-i Geylanî (k.s), Ahmed er-Rifaî (k.s) ve İbrahim ed-Dussuki (k.s) ile birlikte "aktab-ı erbaa"dan, 'Dört Kutub'dan biri olarak kabul eder.

ESERLERİ

Ahmed Bedevi (k.s) Hazretlerinin **1-*Evrad, 2-Salâtlar, 3-Vesaya***isimli eserleri vardır.

Vesaya adlı eserinde başta Kur'an ve Sünnete sıkı sıkıya bağlanma, ilahi aşk, zikir, vecd, takva, gece ibadeti, ahlak, dervişlerin uyması gereken edep kuralları, tövbe ve sabrın hikmetleri üzerinde durmuş, bu eserini halifesine hitaben kaleme almış, Manevi vasiyetnamesidir.

VEFATI

Seyyid Ahmed el Bedevi hazretleri 1236 yılında Tanta'ya yerleştikten sonra hayatının geri kalan kısmını burada geçirdi. **H.12 Rebiülevvel 675 M.1276** da vefat etti. Kabri de oradadır. Memluk sultanlarından Melik Baybars ve sultan Kayıtbay kendisine ve müridlerine büyük saygı göstermiş türbe ve

dergâhına büyük katgıları olmuştur. Osmanlı Devleti zamanındada ihya edilmiştir.

Kaynaklar, Seyyid Ahmed el Bedevi (k.s) nin doğum yıldönümünün törenlerle kutlandığını, yılda üç defa onun için mevlid okunduğunu, fakat bazı âlimlerin ve devlet adamlarının baskısı ile zaman zaman bu törenlerin yapılamadığını haber verir. Fakat bunların arasında Melik Baybars onun talebesi olmuş, Sultan Kayıtbay'da Bedevi hazretlerinin türbe ve makamını tamir ettirip genişletmiştir. Bu yakın ilgi sebebi ile Bedevi dergâhında halife olan kişi uzun yıllar Memlük sultanlarının merasim alaylarında özel bir yere sahip olmuştur. Tanta ' da Sultan Kayıtbay devrinde Ahmed el Bedevi (k.s) adına tesis edilen ve Nizamiyye, Müstansırriye ve Ezher medreselerinin bir örneği olan Ahmediyye medresesinden Memluklar ve Osmanlılar devrinde birçok âlim yetişmiştir.

Şeyh Seyyid Ahmed Bedevi (k.s) Hazretlerinin riyazat hayatının en dikkat çekici tarafı, dama çıkarak(sutuh)satlerce hareketsiz bir şekilde, gözlerini adeta kor parçası haline gelinceye kadar güneşe bakmasıdır. Bedeviyye tarikatının sütuhiyye diye anılmasının sebeblerinden biriside budur.12 yıl süren riyazet döneminde müridlerini"nazar" ve "teveccüh"ile terbiye etmiştir.

Aynı zamanda Bedeviyye Tarikatı, Ahmet el-Bedevi (k.s)'nin mürşitlerinden Şeyh el- Berri (k.s)'nin silsilesinin Ahmet er-Rifai'(k.s)ye ulaşması nedeniyle Rıfaiyye'nin, kendisinin Ebu'l Hasan eş Şazeli (k.s)ile görüşmesi sebebiyle de Şazeliyye (k.s)'nin bir kolu olarak görülür.Tarikatın kuruluşunda Ahmed el-Bedevi (k.s) Hazretlerinin ilk halifesi Abdül'al Fakih (k.s) büyük çaba gösterdi. Şeyhlerden Salim ve İbrahim el Esmer gibi bazıları cehri zikir, mevlid törenleri ve beşik şeyhliği konularında yaşanan tartışmalar nedeniyle postişinlikten indirildi.

Ahmed Bedevi (k.s) Hazretlerinin tarîkatı, adına nisbetle "**Ahmediyye**", nisbesine izâfetle **"Bedeviyye",** riyâzatı sırasında dama (sütûh) çıkıp gözleri kor gibi kızarıncaya kadar güneşe bakması sebebiyle **"Sütûhiyye"** olarak da bilinmektedir. Bedeviyye, bâzı kaynaklarda Rıfâiyye ve Şâziliyye'nin kolu olarak zikredilmişse de, pîrinin "aktab-ı erbaa"dan sayılması ve tarîkatın özellikleri, onun müstakil bir tarîkat olarak değerlendirilmesini zorunlu

kılmıştır. Bedevîlik ve Bedevîlerin özellikle Mısır dînî hayâtı üzerinde mühim tesiri vardır. Bedevî derviş ve mensuplarının haçlı savaşları sırasındaki yararlılıkları tarîkatın halk arasındaki ilgisini artırmıştır.

Bedeviyye Mısır'da Şâziliyye'den sonra en yaygın tarîkattır. Mısır'ın dışında pek fazla yayılma imkânı bulamamıştır. İstanbul'daki Bedevî tekkelerinin sayısı bir kaçı geçmemiştir. Bedevîlik'in Mısır kültüründeki yeri, bazan Bektaşîlik'in Anadolu kültüründeki yerine benzetilmiştir.

Bedeviyye'nin en yaygın şubeleri:

1-Selâmiyye, 2-Ferganiyye, 3-İnbâiyye, 4-Münâviyye,5-Sütûhiyye ve 6 Beyyûmiyye'dir .(Gümüşhânevî Ahmed, Câmi'u'l-usûl. 15)

Bedeviyyenin Mısırda en yaygın kolları:

1-Hamudiyye, 2-Kinasiyye, 3- Zahidiyye,4- Enbabiyye, 5-Münaviyye, 6-Selamiyye, 7-Fergaliyye, 8-Saibiyye, 9- Merazıkiyye, 10-Şinaviyye, 11-Halebiyye, 12-Sütuhiyye, 13-Beyyumiyye

ZİKİR USULÜ

Bedevilik'te esas olan kalbî zikir olmakla birlikte, zamanla cehrî zikir de önem kazanmış, otururak (kuûdî) veya ayakta (kıyâmî) yapılmıştır. Bedevî âyini sırasında dervişlerin heyecanı artınca, birbirlerine sarılarak zikre devam etmelerine **"Bedevî topu"** denilmiştir.

Bedeviyye'nin kuruluş ve yayılışında Ahmed Bedevî (k.s)'den sonra en büyük hizmeti geçen, onun halîfesi Abdül-al (k.s) (ö.733/1332)'dir. Zilhicce ayının son haftasında Mısır'da Ahmed Bedevî (k.s) için düzenlenen mevlid törenleri, yüzyıllardan beri adetâ bir panayır gibi devam etmektedir. Yüzbinlerce insanın katıldığı bu törenler, bütün tarîkat mensuplarının kurdukları çadırlarda, yaptıkları âyinler ve ikrâmlar, büyük bir şenliğe vesîle olmaktadır. Köy ve kasabalardan gelen binlerce insan, bu vesîleyle bir araya gelme ve Kâhire'yi görme imkânına sâhip olmaktadır.

Tarîkatta kalbî zikrin bir tezahürü olmak üzere, tarîkata giren bir mürîde, intisab sırasında sual-cevap tarzında bâzı telkinlerde bulunduktan sonra Tarikata giriş

merasimi mürit adayıyla mürşitin karşılıklı yapılan soru-cevaplarla başlıyor.

İlk olarak şeyhin ***"Arzu ve isteğin nedir?"*** sorusuna mürit adayı, ***"Ariflerin yoluna girmek için bana rehber olmanızı istiyorum***" diye yanıt veriyor. Ardından şeyh ***"Bensize sadece iyi şeyleri emrediyor ve kötü şeylerden sakınmanızı istiyorum"*** dedikten sonra mürit adayına şu ifadeleri tekrarlaması ve anlamını düşünmesini söylüyor: ***"Allah benimle beraberdir. Allah bana şahittir."*** Soru-cevap kısmının ardından namaz kılınıyor ve zikir yapılıyor. Bu sırada şeyh adayın başparmağını elinin içine alıp Feth süresinin 10-18. ayetlerini okur.

TARİKATIN HİZB VE EVRADI

1-Fatiha Suresi (Bir defa),

2-Kevser Suresi (10 defa),

3-İhlâs Suresi (10 defa),

4-Felak ve Nas Sureleri (1 defa),

5-Ve ilahüküm ilahün vahid"(Bakara Suresi 163,Ayetel Kürsi,Lillahi mafissemavati.. başlayıp Amenerrasulü..(Bakara Suıresi 284-285),

6-Ya erhamerrahimiyn..(Araf Suresi,151.Yusuf Suresi 64),

7-İnnema yüriydüllahi li yüzhibe anküm..(Ahzab Suresi 33),

8-İnnallahe ve melaiketehuyü salluna alennebi..(Ahzab S.56)

Evrad, salli ve barik dualarından sonra uzunca bir salâvatı şerife ile son bulur.

Günlük Tesbihatta şöyledir:

1-Sübhanallah (33 defa),

2-Elhamdulillah (33 defa),

3-Allahu ekber (33 defa)

4-Kelime-i Tevhid (1 defa),

5-İstiğfar (100 defa),

6-Salatü selam (100 defa),

Bu tesbihler her farz namazdan sonra günde 5 defa, bu mümkün olmazsa, sabah ve yatsı namazlarından sonra, o da mümkün olmazsa günde bir defa okunur.

Haftanın belli günlerindeki evrad ve ezkar .

Pazar: Salât ve selam (50 veye 100 defa), Elhamdulillah (en az 100), Allahuekber (en az 100 defa),

Pazartesi: Sübuh, Kuddüs (en az 100 defa),

Salı: Sübhanel-Kadir, el-Muktedir,

Çarşamba: Sübhane zil-Mülki ve'l-Melekût.

Perşembe: Sübhanallahi vebi hamdihi (1000 defa),

Cuma: Sübhane zi'l-İzzi ve'l-Ceberrut (100 ila 1000 defa).

Cumartesi: La havle vela kuvvete illa billahil aliyyil aziym (100 defa)

ESAS RENK KIRMIZI

Bedeviyye'de kırmızı ana renktir. Bedevi hırkası ile tarikatın sancağı kırmızı renk. Bedevi dervişlerinin kullandığı tacı, iki terekli lenger olup kırmızı sarık sarılıyor. Ahmed el Bedevi'nin ilk halifesi Abdül'al kırmızı sancağı taşıyacak kişide bulunması gereken özellikleri, ***"Yalan söylememek, fuhuştan uzak durmak, haramlardan yüz çevirmek, iffetli olmak, Allah'tan korkmak, Kur'an'ın emirlerine boyun eğmek, zikire yapışmak, tefekküre devam etmek"*** şeklinde sıralıyor.

TASAVVUF OKULU

Bedeviyye'nin Mısır kültüründeki yeri Bektaşiliğin Anadolu'daki ve Rumeli'deki etkinliğiyle benzerlikler taşıyor. Ahmed el Bedevi'(k.s)nin silsilesinin Hz. Ali (r.a)'ye dayanıyor olması ve Hüseyni olması nedeniyle, Bedevviyye'nin zaman içinde Alevi bir tasavvuf okulu olarak görüldüğü söyleniyor. Celvetiyye tarikatının piri Aziz Mahmud Hüdai (k.s)'nin "Vakı'at" isimli eserinde Bedevi ile Hacı Bektaş-ı Veli'nin kerametlerinden bahsettiği biliniyor. Zihicce ayının son haftasında Ahmed el-Bedevi (k.s) için düzenlenen mevlid törenleri yüzyıllardır bir panayır havasında yapılıyor. Mısır ve diğer ülkelerden gelen 100 binlerce kişinin katıldığı bu törenler zaman zaman yasaklanmış olsa da bugünlere kadar taşındı.

Halifesi Abdü'l-al (k.s)'a yaptığı nasihatlerin birinde:

"**Ey Abdül'l-al, yetimlere şefkat göster, çıplağı giydir, aça yemek ver, gariplere ve misafire ikram et. Umulur ki, böylece Allah katında makbul kullardan olursun.**

Dünya sevgisinden sakın. Çünkü o, tuzun balı bozduğu gibi Salih ameli bozar.

Allah'ı anmayı çoğalt, gafillerden olmaktan sakın. Bil ki, geceleyin kılınan iki rekât namaz gündüz kılınan bin rekât nafile namazdan daha faziletlidir."

Daha önceki tasavvuf ehli gibi, Ahmed Bedevi (k.s) ile devrin fıkıh âlimleri arasında da çeşitli çatışmalar yaşanmıştır.

HALİFELERİ

Ahmed Bedevi (k.s) Hazretlerinin vefatından sonra yerine halife olarak Abdül'al (k.s) geçti.(V.H.733 M.1332)

Önemli bir diğer halifeside, şeyhin emriyle İskenderiye'ye gidip orada tarikatı yayan Şeyh Ebu'l-Feth el- Vasiti (k.s)'dir.

Bir diğer halifesi Şeyh Abdülaziz (k.s) Hazretleridir.

Bedeviyye tarikatı Şam, Yemen, Hicaz, Irak ve daha başka yerler yayıldı. Evliya Çelebi Bursa'da bir Bedevi tekkesinin varlığından bahsediyor.

İstanbul'da da Bedevi tekkeleri açılmıştır. Kocamustafa Paşa civarında Şeyh Nail Efendi dergâhı, Galata'da Mustafa Efendi dergâhı, Beyoğlu'nda Eburrıza Mehmed Şemseddin Efendi, Beykoz'da Şeyh Seyyid Efendi ve Şeyh Ahmed Efendi dergâhları, Üsküdar'da Mustafa İzzet Efendi dergâhı, Toptaşı tabaklar Mahallesinda Şeyh Hasib Efendi dergâhları bunlardandır.

TARİKATIN ESASLARI

Ahmed Bedevi (k.s) Hazretleri Vesaya adlı eserinde şöyle belirtiyor. Kur'an ve Sünnete bağlı kalmak. Kalbi zikre devam etmek. Teheccüd namazı kılmak. Sıkıntılara karşı sabır ve tahammül göstermek. Sözünde durmak. Kötülüklere iyilikle karşılık vermek. Gariplere ve misafirlere ilgi göstermek. Mütevazi olmak. Şeyhlere hürmet etmek. Dervişliğin adabına dikkat etmek.

BABA TARAFI SOY ŞECERESİ

1-Hz.Ali (r.a) Necef-IRAK. H.40 M.660

2-Hz.Hüseyin (r.a),Kerbela-IRAK. H.61 M.680

3-İmam Zeynel Abidin (r.a), Medine-SUUDİARABİSTAN. H.94 M.712

4-İmam Muhammed Bakır (r.a), Medine-SUUDİARABİSTAN. H.113 M.731

5-İmam Cafer-i Sadık (r.a), Medine-SUUDİARABİSTAN. H.148 M.765

6-İmam Musa Kazım (r.a),Bağdat-IRAK. H.183 M.799

7-İmam Ali Rıza (r.a) Meşhed-İRAN. H.203 M.818

8-İmam Muhammed Cevad (r.a),Bağdat-IRAK. H.220 M.830

9-Oğlu Şeyh Seyyid Muhammed (k.s),

10-Oğlu Şeyh Seyyid Ali (k.s),

11-Oğlu Şeyh Seyyid İsa (k.s),

12-Oğlu Şeyh Seyyid Yahya (k.s),

13-Oğlu Şeyh Seyyid Musa (k.s),
14-Oğlu Şeyh Seyyid Muhammed (k.s),
15-Oğlu Şeyh Seyyid Hüseyin (k.s),
16-Oğlu Şeyh Seyyid Osman (k.s),
17-Oğlu Şeyh Seyyid Ali (k.s),
18-Oğlu Şeyh Seyyid Ömer (k.s),
19-Oğlu Şeyh Seyyid İsmail (k.s),
20-Oğlu Şeyh Seyyid Ebubekir Elmak (k.s),
21-Oğlu Şeyh Seyyid Muhammed (k.s),
22-Oğlu Şeyh Seyyid İbrahim (k.s),
23-Oğlu Şeyh Seyyid Ahmed Ali (k.s),
24-Oğlu Şeyh Seyyid Ahmed el-Bedevi (k.s) ***Bedeviyye Tarikat Piri***. Tanta-MISIR. H.675 M.1276

BEDEVİ TARİKATI SİLSİLESİ

1-Hz. Ali (r.a.)
2-Şeyh Hasan Basri (k.s),
3-Şeyh Habib-i A'cemi (k.s),
4-Şeyh Davud'u Tai (k.s),
5-Şeyh Ma'rufu Kerhi (k.s),
6-Şeyh Şihabeddin Ahmed et-Tebrizi (k.s),
7-Şeyh Muhammed b. Yusuf el-Fasi (k.s)
8-Şeyh Abdül Kuddüs El-Mağribi (k.s)
9-Şeyh Abdürrezzak El Endelüsi (k.s)
10-Şeyh Ali bin Hasan (k.s),
11-Şeyh Abdülmecid el-Mağribi(k.s),
12-Şeyh Abdülcelil b.Abdurrahman (k.s)
13-Şeyh Hüseyin b.Ali (k.s)
14-Şeyh Abdülcelil (k.s)
15-Şeyh Seyyid Ahmed el-Bedevi (k.s***.)Bedeviyye Tarikat Piri.****(T.D.V.İsl. Ans. c.5 s.318.(Tarikatlar 2 -İsmail Mutlu)*

HALVETİYYE TARİKATI

EBU ABDULLAH SİRACÜDDİN ÖMER B.EKMELEDDİN HALVETİ (k.s) (ö.800/1397)

Adı Ömer b.Ekmeleddin, künyesi Ebu Abdullah, lakabı Siracüddin'dir. İran'ın Geylan kasabalarından Lahcan da doğmuş ve burada yetişmiştir. Aslen Şirvanlı olup soyu Şirvan'ın meşhur şeyh ailelerine dayanır. İlk

tasavvuf terbiyesini babasından aldı. Daha sonra Şeyhi amcası Kerîmüddin Halvetî (k.s) (h.717 M.1317)'intisab etti. O da İbrahim Zâhid Gîlânî (k.s) (ö.700/1300)'nin iki halîfesinden biridir. Bu yüzden Halvetiyye, Zâhidiyye'nin bir koludur. Diğer kolu ile Safıyüddin Erdebilî (ö.735/1334)'ye bağlı olan Safeviyye veya Erdebiliyye'dir.

Sülukunu amcasının yanında tamamlayıp. Amcasının vefatından sonra irşad makamına geçer. Tarîkatın pîri Ömer Halvetî (k.s), halvete büyük önem verdiğinden hattâ kırk defa erbaîn (halvet) çıkardığı rivâyet edildiğinden, bu yola "Halvetiyye" adı verilmiştir.***Halvet" gönlünden Allah'tan gayrısını uzaklaştırmak ya da Allah'tan gayrısından uzaklaşarak ona yaklaşmak üzere yalnız kalmak anlamlarına kullanılır.*** Ömer Halveti (k.s) Hayatı boyunca yedi defa hac ibadetinde bulunmuş, İran'daki Karakoyunlu Devleti hâkimiyetindeki Tebriz'e gelip yerleşmiş burada hizmetlerini sürdürmüştür. Birçok öğrenci yetiştirir. H.800 M.1397 ylında Tebriz-İRAN da Mir Ali Kapısı denilen yerde vefat etmiş buradaki külliyeye defnedilmiştir.

Tarîkatın Kafkasya ve Anadolu'da yayılmasına öncülük eden "Pîr-i sânî" unvanının sâhibi Seyyid Yahyâ Şirvânî (k.s)'dir. (ö.868/1464) Halvetiyye, İran'da doğmuş bir tarîkat olmasına rağmen, Osmanlı döneminde İstanbul, Anadolu ve Balkanların en yaygın tarîkatıdır. Pek çok kollar zuhur etmiş ve bu nedenle de *"tarikatların anası"* olarak anılmıştır.

Ömer Halveti (k.s) hazretleri tarikatın esasının dört ölüm türüyle açıklar:

1-Salik devamlı nefsine muhalif olmalı, onunla mücadele etmeli, (Mevt-i Ahmer -Kızıl ölüm)

2-Hertürlü belaya sabretmeli,(Mevt-i Esved-Siyah Ölüm),

3-Var olanla yetinmeli, şikâyetten kaçınmalı,(Mevt-i Ahdar-Yeşil Ölüm),

4-Az yemeli ve sürekli riyazatta olmalı,(Mevt-i Ebyaz-Beyaz Ölüm).Sülukun nihayetinde Hakk'a ulaşmak ancak bu dört ölümü tatmakla gerçekleşir.(T.D.V.İsl. Ans.c34 s.65)

Halvetiyye'nin otuzdan fazla şubesi vardır. Ancak genellikle bu şubeler şu dört anakolda toplanır: Rûşeniyye, Cemâliyye, Ahmediyye ve Şemsiyye.

a) Rûşeniyye: Aydınlı Dede Ömer Rûşenî (k.s) (ö.892/-1487) tarafından kurulmuştur. Rûşenî (k.s), Yahyâ Şirvânî (k.s)'nin halîfesidir. Rûşeniyye'nin Mehmed Demirtaşî (ö.938/-1529)'ye nisbet edilen Demirtâşiyye, İbrahim Gülşenî (ö.940/1533)'ye nisbet edilen Gülşeniyye, Hasan Sezâî (ö.l151/1738)'ye nisbet edilen Sezâiyye ve Hasan Hâletî (ö.1329/191 l)'ye muzâf Hâletiyye kolları vardır.

b) Cemâliyye: "Cemâl-i Halvetî" olarak bilinen Muhammed b. Hamîdüddîn Cemâlî (k.s) (ö.899/1494) tarafından kurulmuştur. "Cemâl-i Halvetî" Cemâleddin Aksarâyî (k.s) neslinden âlim bir şeyhtir. Cemâliyye'nin Sünbül Sinan (k.s)'a (ö.936/1529) bağlı **Sünbüliyye**, Kastamonulu Şeyh Şaban-ı Velî (k.s) (ö.976/1568)'ye bağlı **Şâbâniyye,** Karabaş Velî (k.s) (ö.1107/1695)'ye bağlı **Karabaşiyye,** Nasûhî Mehmed Efendi (k.s) (ö.1130/1718)'ye bağlı **Nasûhiyye** ile **Bekriyye, Derdîriyye ve Sâviyye** gibi kolları vardır.

c) Ahmediyye: "Yiğitbaşı" unvanıyla anılan Gölmarmarası'ndan Ahmed Şemseddin (k.s) (ö.910/1504) tarafından kurulmuştur. Ahmediyye'nin Ramazan Mahfî (k.s) (ö.1025/-1616)'ye bağlı **Ramazaniyye,** Nureddin Cerrahî (k.s) (ö.1133/1721)'ye bağlı **Cerrahıyye,** Niyâzı Mısrî (k.s) (ö.1105/1693)'ye bağlı **Mısriyye ile Cihângiriyye, Raûfiyye ve Salâhiyye** gibi şubeleri vardır.

d) Şemsiyye: Ahmet Şemseddin Sivâsî (k.s) (ö.1006/1597) tarafından kurulmuştur. Târihte Sivâsîler olarak bilinen âilenin büyüğüdür. XVII. yüzyılda tekke-medrese kavgasında tekke tarafı Sivâsîler tarafından temsil edilmiştir. Bu âileden Abdülahad Nûrî Sivâsî (k.s) (ö.1061/1651) bu yoldan **Sivâsiyye** diye bir kol kurmuştur.

Halvetiyye tarîkatında halvetten başka esmâ-i seb'a zikri ile tevhîd zikrinin büyük önemi vardır. Kalb tasfiyesi için masivâdan uzaklaşıp zikr-i celâl ile meşgul olmak

gereklidir. Bu tarîkatta seyr u sülûkte ilerlemek için rüya yorumları da büyük bir önem taşır.

Halvetiyye tarîkatı İstanbul'un fethinden sonra buraya gelen Halvetî ricâliyle önem kazanmış, II. Bayezid, Yavuz ve Kânûnî gibi sultanların çevresinde genellikle Halvetî ricâli bulunmuştur. Tekkelerin kapandığı yıllarda İstanbul'da ençok Halvetî tekkesi vardı. Bugün Mısır'da Demirtaşiyye, Guneymiyye, Hereviyye, Simnaniye, Alvâniyye ve Şubraviyye gibi kolları mevcuddur. Avrupa ve Amerika'da bâzı Halvetî kollarının, özellikle Cerrâhîliğin faaliyetleri gözlenmektedir.

ZİKİR USULÜ

Halvetiyye: Cehri zikir yöntemini kullanan ehl-i sünnet bir tarikât olup, haftanın belli günlerinde icra edilir. Topluca icra edilen bu zikre***"darb-ı esma, devran, hadra"i***simleride verilir.

Zikre oturularak (kuudi) başlanır, ayakta devam edilir. Daha sonra Devrana geçilir. Devranda ilahiler söylenir. Başta ney, kudüm ve def olmak üzere çeşitli müzik aletleriyle zikir devam eder.

Halvetiyyede nefsin kötülükten ve günahlardan arındırılması esasdır. Bunun yoluda; dille, kalple, ruhla ve sırla yapılan zikirdir.

Genellikle tasavvufta önem verilen az yeme, az konuşma, az uyuma, inziva, zikir, fikir, şeyhe gönülden bağlılık tarikatın esaslarındandır. Müşahede mertebesine ulaşmak için mücahede şarttır.

Halvetiyye'de müridin hergün tek başına okuduğu zikir, dua ve virdler vardır. Bunlar haftanın günlerine göre değişir. Halvetiyye'de Seyrü süluk yedi isimle yapılır. Bunlar; ***Lailahe illallah, Allah, Hu, Hak, Hay, Kayyum, Kahhar (c.c) esmalardır.*** *Tarikatın esası Kelime-i tevhid zikri, açık ve gizli yedi esma ile meşgul olma, vekayi ilmiyle kalbi tasfiye ve tabirle te'vil dir.*

Halvetiyye tarikatının şube kurucuları olan şeyhler kendi içtihatlarına göre esma sayılarını azaltıp çoğaltmışlardır. Mesela Dede Ömer Ruşeni (k.s):Vahhab, Fettah, Vahid, Ehad, Samed (c.c). Şemseddin Sivasi (k.s)de: Kadir, Kavi, Cebbar, Malik, Vedud (c,c)ismlerini ekleyerek bu sayıyı 12 ye çıkarmışlardır. Nureddin Cerrahi (k.s)Hazretleri bu ilk 7 isme usul, diğer 5 isme "Âlim ve Azim"isimlerinide ekleyerek füru adını vermiştir. Ayrıca tebdilat ve tebeddülat adıyla 14 isim daha ekleyerek sayıyı 28 e ulaştırmıştır. YEDİ İSME KARŞILIK NEFSİN; Emmare, levvame, mülhime,

mutmaine, raziyye, mardiyye ve kâmile olmak üzere yedi sıfatı vardır. Sıfatlarla sülukun türleri, âlemler, haller, mahaller, varidler, şühudlar, isimler ve nurlar arasında belli bir ilişki vardır. Sufilere göre Allah'u Zülcelâl ile kulları arasında bazısı zulmetten, bazısı nurdan yetmişbin perde vardır. Yedi makamdan her birine onbin perde düşer. Müridin bir üst makama geçebilmesi için onbin perdeyi aşması gerekir.

HALVETİYYE TARİKAT ŞECERESİ

1-Şeyh İbrahim Zahid-i Geylani (k.s) Zahidiyye Kolu Piri. Syavrud. H.700 M.1300

2-Şeyh Ahi Muhammed b.Nur el-Halveti (k.s), H.780 M.1378

3-Şeyh Siracüddin Ömer el-Halveti (k.s) Halvetiyye Tarikatı 1. Piri. Tebriz-İRANH.800 M.1397

1-Şeyh Zahireddin Ebü'l-Ferec Ali Halveti (k.s),H.801 M.1398

2-Şeyh Ebu Yezid Abdullah Celaleddin Nurani (k.s),H.862 M.1457

3-Şeyh Muhammed Halveti Efendi (k.s),H.863 M.1458

4-Şeyh Pehlivan Mahmud Efendi (k.s),

5-Şeyh Alaaddin Efendi (k.s),Balıkesir.

6-OğluŞeyh Mehmed Efendi (k.s),Balıkesir.

7-Şeyh Hüsameddin Efendi (k.s),Bursa.

8-Şeyh Abdurrahman b. Muhiddin (k.s),

4-Şeyh Ahi Mirim Şirvani(Ahi Evran) (k.s),Kırşehir. TÜRKİYE, H.812 M.1409

1-Şeyh Ebu Talip Ali Mekki (k.s) , Kırşehir-TÜRKİYE, H.824 M.1421

2-Şeyh Tevekkül Halveti (k.s),H.837 M.1433

3-Şeyh Ömer Kurbani Efendi (k.s),Şirvan, H.848 M.1444

5-Şeyh Hacı Mahmud b.Ahmed İzzeddin Şirvani (k.s),H.828 M.1424

1-Şeyh Ebu Ali Ömer Halveti (k.s),H.831 M.1427

2-Şeyh Siraceddin Şirvani (k.s),Şirvan

3-Şeyh İbrahim Kadabi Mısri (k.s) H.840 M.1436

4-Şeyh Baba Resul Rumi (k.s),Niğde-TÜRKİYE. H.850 M.1446

6-Şeyh Sadreddin Ömer Hayyadi Şirazi (k.s),H.860 M.1455

1-Şeyh İlyas Efendi (k.s), Amasya-TÜRKİYE. H.817 M.1414

2-Şeyh Takiyyüddin Muhammed Efendi (k.s),H.855 M.1451

3-Şeyh Bahaeddin Efendi (k.s),Şirvan.
4-Şeyh İbrahim Hibetullah (k.s),Şirvan, H.867 M.1462
5-Şeyh Pir Zekeriya Halveti (k.s)
6-Şeyh Abdurrahman b.Hüsameddin (k.s),
7-Şeyh Seyyid Yahya'yi Şirvani Halveti (k.s)Halvetiye Tarikatı 2.Piri. Bakü-AZERBEYCAN. H.869 M.1464

HALVETİYYE-İ CEMALİYYE-İ ŞABANİYYE SİLSİLESİ

1-Hazreti Muhammed (s.a.v)
2-Hazreti Ali (r.a)
3-Hasan Basrî (r.a)
4-Habîb Acemî (k.s)
5-Dâvud et-Taî (k.s)
6-Marûf el-Kerhî (k.s)
7-Serî es-Sekatî (k.s)
8-Cüneyd Bağdâdî (k.s**)**
9-Mimşâd Dîneverî (k.s)
10-Muhammed el-Bekrî (k.s)
11-Kadı Vecîhüddîn Ömer el-Bekrî (k.s)
12-Ebu'n-Necib Sühreverdî (k.s)
13-Kutbeddîn el-Ebherî (k.s)
14-Rükneddîn Necaşî (k.s)
15-Şehâbeddîn Tebrîzî (k.s)
16-Hâce Cemâleddîn Şirazî (k.s)
17-Sultân-ûl Halvetî Tac'ed-Dîn İbrahim Zahid el-Geylânî (k.s)
18-Ahî Muhammed el-Halvetî (k.s)
19-Pîr Ömerel-Halvetî (k.s)*(Halvetiyye Tarikâtı 1.Piri)*
20-Ahî Mîrim el Halvetî (k.s)
21-Sadreddîn Hayyamî (k.s)
22-Pîr-î Sânî Seyyid Yahyâ-yı Şirvânî (k.s) *(Yetiştirdiği şeyhler aracılığıyla Halvetiyye TarikâtınıAnadolu'ya yaydı)*.
23-Muhammed Bahaeddîn (k.s)
24-Çelebi Hâlife Cemâl el-Halvetî (k.s)
25-Hayreddîn Tokadî (k.s)
26-Şabân-î Veli Kastamonî (k.s) ***(Şabaniyye Kolu Piri).*** ***(Abdülbaki Gölpınarlı,Türkiye'deMezhepler veTarikâtlar, İnkilâp Yayınevi,1997.)***

HALVETİLİĞİN TARİHİ GELİŞİMİ

Halvet, Arapçada "yalnız kalıp tenha bir köşeye çekilmek" anlamına gelmektedir. Allah ile gizlice konuşmak, kalbi yanlış inançlardan ve kötü huylardan temizlemek, kurtarmak da halvet olarak değerlendirilir. Halvetin ana esası: düşünceyi Allah'tan gayri her şeyden uzak tutmaktır. İşte bundan hareketle özel bir yere çekilmeden halkın içinde sürekli Allah tefekkürünü korumaya halvet denir.

Halvet; Peygamber (s.a.v) Efendimize vahiy gelmeden önce Hira'da uzlete çekilme uygulamasından doğmuştur. Hz. Peygamber (s.a.v)'in, bi'setten önce Hıra Mağarası'ndaki ibadeti ve yaşantısıdır. Bilindiği gibi Hz. Peygamber (s.a.v), vahye hazırlanış devresinde tam bir halvet hali yaşamaktaydı.

Hz. Peygamber'(s.a.v)in Hira'daki uygulamasını esas alarak, mutasavvıflar halveti, sünnet olarak kabul ederler. Aslında mutasavvıfları, halvet konusunda etkileyen ve fıkıh kitaplarında bir ibadet biçimi olarak ele alınmış bir *diğer uygulama da, İtikâf meselesidir. "Mescit hükümünde özel bir mekânda ibadet niyeti ile bir müddet bulunmak" şeklinde tarif edilen itikâf, Hz. Peygamber'(s.a.v) in Medine döneminde hayatının sonuna kadar yapmaya devam ettiği, sünnet-i müekkede kabul edilen bir uygulamadır.*

Hz. Musa (a.s)'nın Tur'daki kırk günlük Allah ile olan özel görüşmesinden esinlenilerek halvet, genelde kırk gün olarak tabir edilmiştir. Bu kırk güne bağlı kalınarak halvete erbain ve çile de denmiştir.

İslam tasavvufundaki halvet ve uzlet, bir süluk metodu olup, zaman açısından sınırlıdır. Özellikle de, kırk gün olduğu için "çile" kelimesiyle karşılanmıştır. Hıristiyanlıktaki ruhbaniyete gelince, Allah'a ulaşmak için hayattan ve insanlardan tamamen kopmaktır. Bu nedenle İslam tasavvufundaki halvet anlayışının ruhbanlık anlayışı ile hiç bir alakası yoktur.Ayrıca mutasavvıflar, halvet'i bir riyazet şekli olarak kabul ederler. Yine onlara göre, halvete giren kimse, duyu organlarını dış dünyaya kapatır ve kalp açılır. Sonuçta kalbin burhanı zuhur eder ve gayb nuru ile aydınlanır.

Halvet'in" bir tarikat adı olarak ortaya çıkmadan önce varolduğuna dair rivayetlere rastlanmaktadır. Bu görüşe göre, İsrailoğulları Mısır'da iken, Allah (c.c)'ın, Firavun'u helak edeceği ve Hz. Musa'(a.s)nın kendilerine bir kitap getirmek üzere Allah'a münacatta bulunduğu kaydedilir. Cenab-ı Hak'da, bu görüşmeden önce,

Hz. Musa (a.s)'ya "otuz gece vade verip sonra buna, on gece daha ekler". Bunun üzerine Hz. Musa (a.s)'da, Allah (c.c) ile mukabeleden önce tam kırk gün oruç tutar ve ibadet eder. Hz. Musa (a.s), kardeşi Harun (a.s)'u yerine vekil bırakır ve Tur Dağı'na gider. Bu olaydan anlaşılacağı üzere Hz. Musa (a.s), Allah (c.c) ile mükabeleden önce uzlete çekilmiş, halvete girmiştir.

Yine, Hacı Bayram Veli'(k.s)nin halifelerinden Ahmed Bican (k.s), Hz. Davud (a.s)' un ufak bir kusurundan utanıp, tevbe için tenha bir yere çekilerek kırk gün orada ağlamak, sürekli secde yapmak ve af dilemek gibi uygulamalar yapmasını, halvete örnek gösterir.

Diğer birçok İslam mutasavvıfı tarafından uygulana gelmiştir. Bilindiği gibi İmam-ı Gazali (k.s), hakikati arama süreci sonunda tasavvufta karar kılmış ve içine düştüğü entellektüel krizden, halvetle kurtulmuştur. İmam-ı Gazali (k.s), yaklaşık on yıl insanlardan ayrı halvet hali yaşadığını ve o yalnızlıklar esnasında kendisine çok şeylerin malum olduğunu belirtir.

Yaklaşık aynı dönemde, Mevlana Celaleddin Rumi (k.s) de, başlangıçta halvete girmiş ve birçok erbain çıkarmış, Şems-i Tebriz (k.s)i ile karşılaştıktan sonra halveti terk edip, celveti tercih etmiş, halkın arasına karışmıştır. Halvetiliğin bir uzantısı olan Bayramiye Tarikatında da, bu tarikatın esasını teşkil eden halvetin önemini koruduğunu ve Hacı Bayram Veli (k.s) tarafından bizzat uygulanmıştır.

Tasavvuf tarihinde, en yaygın ve etkin tarikatlardan Nakşibendiyye Tarikatında ilk dönemlerde görülmemekle birlikte, Mevlana Halid Bağdadi'(k.s) den sonra, Halidiyye kolunda da halvet uygulanmıştır.

Mutasavvıf olan Niyazi-i Mısri (k.s) tarikat isimlerini birer izafet olarak görür. Niyazi-i Mısri (k.s), bu konuda, ***"her kim izafetleri düşünerek, dar beşeriyyet yurdundan, Allah'ın geniş arzına hicret ederse ona ya nebi, ya rasül, ya veli denir.*** Fakat henüz oraya kavuşmayan, yolda bulunan kimseye ya Halveti, ya Celveti, ya Kadiri, ya Mevlevi, ya Nakşibendî denilir. Yollar mahlûkatın nefesleri sayısınca çoktur. Ehl-i tarik birbirine tercih edilemez." diye buyurmaktadır. Bu manada iştihat kapısı da kıyamete kadar açıktır. Zira bütün nehirlerin, derelerin ve akarsuların denize aktığı gibi bütün tarikatlarin gayret ve yönelişleri Hakk'a ulaşmak içindir.

Her ne kadar Halveti Tarikatı'nın kurucusu Ömer Halveti (k.s) olsa da Halveti Tarikatı'nın genişleyip yayılmasını sağlayan Pir-i Sani

Seyyid Yahya Şirvani (k.s)'dir. Çünkü Halvetilikte ilk defa halifeler yetiştirip, başka memleketlere göndermiştir. Yahya Şirvani (k.s) etrafında on bin kadar mürid toplayıp onları yetiştirerek tarikatın yayılmasında, öncü olmuştur. Halveti Tarikatı'nın kollara ayrılması Yahya Şirvani (k.s)'den sonra başlamıştır. Halveti silsilesinde ehlibeytin ve özünde "ehlibeyt" sevgisinin olması, tarikatın en önemli özelliklerindendir.

Seyyid Yahya Şirvani (k.s) 'nin yetiştirdiği halifelerden bazıları, Anadolu'ya gelmişler ve Halvetiliği Osmanlı toplumunda yaymışlardır. Bunlar: Pir Muhammed Erzincani (k.s), Dede Ömer Ruşeni (k.s), Molla Ali Halveti (k.s) ve Habib Karamani (k.s) 'dir.

Seyyid Yahya Şirvani'(k.s) den hilafet alıp, Anadolu'ya tarikat faaliyetlerini sürdürmek için gelen bu zatların vefat tarihleri göz önünde bulundurulduğu zaman, Halveti Tarikatı'nın, Osmanlı topraklarında XV. yüzyılın ikinci yarısından itibaren yayılmaya başlamıştır.

Osmanlı topraklarında Halvetiliğin ilk filizlendiği merkez, Pir İlyas Halveti (k.s) ve Zekeriya Halveti (k.s) gibi üstün özelliğe sahip şahsiyetlerin çabasıyla, Amasya olmuştur. Pir İlyas (k.s) 'ın Şirvan'dan dönmesiyle, Amasya'da ortaya çıkan Halveti Tarikatı mensuplarını marifet ilmine teşvik etmiş, bu şekilde halkın hüsn-ü kabulüne mazhar olup, çabucak yayılmıştır.

Amasya'da Halveti Tarikatı'nın bu şekilde yayılması, daha sonra Çelebi Halife namıyla anılacak ve Osmanlı Tarihinde Halvetiye'nin en parlak dönemini yaşatacak Şeyh Mehmed Cemaleddin Aksarayi (k.s) (Çelebi Halife)'nin yetişmesini sağlayacaktır. Çelebi Halife, Aksaray'da doğmuş ve tahsilini Aksaray, Konya ve İstanbul' da tamamlamıştır. Önceleri Tokat'a giderek Şeyh Tahiroğlu adında bir şeyhin manevi terbiyesi altına girerse de şeyhin vefatıyla birlikte, Seyyid Yahya Şirvani (k.s) den istifade etmek için Şirvan'a doğru yola çıkar. Yolda uğradığı Erzincan'da Pir Muhammed Erzincani (k.s) ile görüşür. Oradan Şirvan'a doğru yola koyulur. Ancak iki gün sonra, yolda Yahya Şirvani'(k.s) nin vefat haberini duyar. Bu haber üzerine tekrar Erzincan'daki Pir Muhammed Erzincani (k.s)'nin yanına dönerek, orada sülukunu tamamlar ve Şeyhi tarafından Anadolu'ya irşatla vazifelendirilir.

Çelebi Halife (k.s), Halveti Tarikatı'nın Osmanlı Ülkesindeki en önemli şeyhidir. Aynı şekilde o dönemde İslam âleminin kültür merkezi haline gelen İstanbul; tarikatını yaymak için en müsait ortam olacaktır.

Padişahla birlikte Amasya'dan gelen Koca Mustafa Paşa, vezirliğe yükselir. Aynı zamanda Çelebi Halife'ye bağlı bulunan bu zat, Şeyhe külliye yapmak üzere Bizans'tan kalan Kızlar Kilisesi'ni padişahtan ister. 1486 yılında Koca Mustafa Paşa, oraya 40 hücreli büyük bir külliye, cami, imaret, mektep, medrese, hamam ve tevhidhane yaptırır. Yapılan bu Koca Mustafapaşa Dergâh'ı, İstanbuldaki İlk Halveti Tekkesidir. Çelebi Halife (k.s), bu dergâhta yaklaşık 10-11 sene Halveti Tarikatı'nı yayar ve derviş yetiştirir. Osmanlı topraklarında Halvetiliğin yayılması ve yerleşmesine emeği geçen Çelebi Halife (k.s) Hac yolunda vefat eder. Çelebi Halife (k.s) ile birlikte yayılan ve yerleşen Halveti, ondan sonra halifelerinden Sünbül Sinan (k.s), Merkez Muslihiddin Efendi (k.s) tarafından devam ettirilir ve onlardan sonra bir çok kol ve şubelere ayrılarak, asırlarca Türk Milleti'nin dini ve sosyal hayatında yer alır.

İbrahim Zahid Geylani'(k.s) de "Zahidiyye" adıyla anılan tarikat, ondan sonra Şeyh Ahi Muhammed Harezmî (k.s) ile Halveti adıyla devam ederken, Şeyh Safiyyüddin Erdebili (k.s) ile Erdebiliyye ya da Safeviyye şeklinde yeni bir kola ayrılır. Şeyh Safiyyüddin'in yedinci İmam Musa Kazım (r.a)'ın torunlarından olduğunu ve Safevi Tarikatı silsilesinde Musa-ı Kazım (r.a) yer almıştır. Aynı şekilde, aynı silsileye sahip Halvetiye Tarikatı'nda Musa-ı Kazım (r.a) dâhil, ehlibeyt imamlarının zamanla silsileden silindiğini görüyoruz.

Halvetilik, Türk toplumunda en yaygın olan tarikatlardan biridir. Halvetilik, diğer tarikatlardan farklı olarak, her zümreden insana hitabeden ve müntesipleri arasında her meslekten insanları görmenin mümkün olduğu bir gönül ocağıdır. Halvetilik, tasavvuf tarihinde birçok kollara ayrılmasından dolayı "tarikat fabrikası" diye adlandırılır.

Osmanlı Padişahlarının birçoğunun halveti tarikatı mensubu olduğu rivayet edilmektedir. Ayrıca tekke sayısı bakımından da diğer tarikatlardan fazla olmuştur. Bununla birlikte Halvetiliğin, çokça alt şubelere ayrılabilen bir özelliği vardır.